

שבוע פרשת נח

(11 – 17 October 15)

כ"ח תשרי – ד' מרחשוון תשנ"ו

ספרי' – אוצר החסידים – ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת
כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן
מליובאוויטש

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

סניף אה"ק כפר חב"ד

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

הי' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

סדר הנחת תפילין

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה, או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם. (משיחת י"א שבט תשכ"ח)

טוב להרגיל עצמו לומר ... נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

**מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחֲזוֹתָ בִּי נִשְׁמָתִי
בְּחַמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.**

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוְּנוּ עַל דְּבָרֵי תוֹרָה:**

**וְהַעֲרַב נָא יי אֱלֹהֵינוּ אֶת־דְּבָרֵי תוֹרָתְךָ בְּפִינוּ, וּבְפִי
כָּל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְנִהְיֶה אֲנַחְנוּ וְצִאֲצָאֵינוּ,
וְצִאֲצָאֵי כָּל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, כְּלָנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ וְלוֹמְדֵי
תוֹרָתְךָ לְשִׁמְחָה. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הַמְּלַמֵּד תוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:
בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בְּנוּ מִכָּל
הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, נוֹתֵן
הַתּוֹרָה:**

**וַיְדַבֵּר יְהוָה אֱלֹהֵינוּ לְאָמְרֵי: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו
לֵאמֹר כֹּה תִּבְרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אָמֹר לָהֶם:**

**יִבְרַךְ יְהוָה וַיִּשְׁמְרֵךְ: יָאֵר יְהוָה | פְּנֵינוּ אֱלֹהֵי וַיְחַנֵּךְ: יִשְׂאֵ
יְהוָה | פְּנֵינוּ אֱלֹהֵי וַיִּשֶׂם לָךְ שְׁלוֹם:**

וְשָׂמוּ אֶת־שְׁמוֹ עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָנוּ אֲבָרְכֶם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על ידי ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוְּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:**

הברכה השניה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין שלייד לשלי־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוְּנוּ עַל מִצְוַת תְּפִלִּין:**

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יי אֱלֹהֵינוּ, יי אֶחָד:

בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלַכּוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

**וְאַהֲבַתְּ אֶת יי אֱלֹהֶיךָ, כָּכָל לְבָבְךָ וּכְכָל נַפְשְׁךָ וּכְכָל
מַאֲדֶּךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ
הַיּוֹם, עַל לְבָבְךָ. וְשָׁנַנְתָּם לְבָנְיֹךָ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
וּכְלָכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ,
וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ.
וְהָיָה אִם שָׁמַע תִּשְׁמְעוּ אֶל מִצְוֹתַי, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה
אֲתָכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יי אֱלֹהֵיכֶם וּלְעֲבֹדוֹ, כָּכָל
לְבַבְכֶם וּכְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטֶּר אֲרֻצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה
וּמִלְקוֹשׁ, וְאִסַּפְתִּי דָגְנְךָ וְתִירֹשְׁךָ וַיְצַהֲרֶךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשׂוּדְךָ
לְבַהֲמֹתֶיךָ, וְאִכְלֹתָ וּשְׂבַעְתָּ. הַשְּׁמְרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם,
וּסְרַתֶּם וּעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְהָרָה
אִף יי כַּכֶּם וְעַצֵּר אֶת הַשְּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטֶּר וְהָאֲדָמָה לֹא
תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְאִבְדַּתֶּם מִהָרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטְּבָה אֲשֶׁר יי
נָתַן לָכֶם. וְשָׁמַתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם,
וְקִשְׁרַתֶּם אֹתָם לְאוֹת עַל יְדֵכֶם וְהָיוּ לְטוֹטְפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם.
וְלִמְדַתֶּם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
וּכְלָכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ
וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וַיְמִי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר
נִשְׁבַּע יי לְאַבְרָהָם לְתַת לָהֶם, בְּיַמֵּי הַשְּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.**

**וַיֹּאמֶר יי אֵל מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ
אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצֵת עַל בְּנָפְי בְּגֵדֵיהֶם לְדֹרֹתָם,
וְנָתַנּוּ עַל צִיצֵת הַכֹּהֵן, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצֵת,
וְרֵאִיתֶם אֹתוֹ, וְזָכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יי, וְעָשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא
תִתּוּרוּ אַחֲרָי לְבַבְכֶם וְאַחֲרָי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זָנִים
אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעָשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתַי, וְהָיִיתֶם
קֹדְשִׁים לְאֱלֹהֵיכֶם. אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֲתָכֶם,
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהוֹיֹת לָכֶם לְאֱלֹהִים, אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יי
אֱלֹהֵיכֶם) אָמֵת.**

נכון לומר קודם התפילה:

**הַרְיֵנִי מִקְבַּל עָלַי מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבַת לְרַעְדָּה כְּמוֹךָ
מצוה להתפלל בתפילין את כל תפילת שחרית כולל שיעור תהלים כפי שמתחלק
לימי החרדש.**

**יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יי אֱלֹהֵינוּ וְאַלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שִׁיבֵנָה בֵּית
הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ.
אֵךְ צַדִּיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ וַיִּשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פְּנֵיךָ.**

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, הוֹמָשׁ - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת־צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לבד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שנותן לו מהוויו או שקיבל כפרס ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפש, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושכתבו על זה "להשם הארץ ומלאכה" (או בראשית־תוכות "לה'")) בצדוק ששם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייהפך ל"חדר ובית של צדקה".

קיד.

בו מבואר מפני מה זכה יהודה למלכות:

א בצאת ישראל ממצרים בית יעקב מעם לעז: ב היתה יהודה לקדשו ישראל ממשלותיו:
ג הים ראה וינס הירדן יפכ לאחור: ד ההרים רקדו כאילים גבעות פכניצאן: ה מהלך
הים פי תגום הירדן תפכ לאחור: ו ההרים תרקדו כאילים גבעות פכניצאן: ז מלפני ארון
חולי ארץ מלפני אלוה יעקב: ח ההפכי הצור אגם מים חלמיש למעיני מים:

קמו.

תפילה על אריכות הגלות שיעשה למען שמו שלא יתחלל:

א לא לנו | יהוה לא לנו פירושך תן כבוד על חסדך על אמתך: ב למה ואמרו הגוים
איהנא אלהיהם: ג ואלהינו בשמים כל אשר חפץ עשה: ד עצביהם כסף וזהב מעשה
ידי אדם: ה פה להם ולא ידברו עינים להם ולא יראו: ו אונים להם ולא ישמעו אף להם
ולא יריחון: ז ידיהם | ולא ימישון רגליהם ולא יהלכו לא ינהו בגוונם: ח פמוהם יהיו
עשייהם כל אשר פטח פהם: ט ישראל פטח ביהוה עזרם ומגנם הוא: י בית אהרן פטחו
ביהוה עזרם ומגנם הוא: יא יראי יהוה פטחו ביהוה עזרם ומגנם הוא: יב יהוה זכרנו יברך
יברך את בית ישראל יברך את בית אהרן: יג יברך יראי יהוה הקטנים עם הגדלים: יד יסף
יהוה עליכם עליכם ועל בניכם: טו ברוכים אתם ליהוה עשה שמים וארץ: טז השמים
שמים ליהוה והארץ נתן לבני אדם: יז לא המתים יהללויה ולא פלי ירדי דומה:
יח ואנחנו | נברך יה מעתה ועד עולם הללויה:

נקודות משיחות קודש – מזמור קיד מתוך "תהילות מנחם"

ג – הים ראה וינס

קריעת ים סוף בכוח "עצמות יוסף"

איתא במדרש¹ "בזכות עצמותיו של יוסף נקרע הים לישראל, הדא הוא דכתיב הים ראה וינס, בזכות ויעזוב בגדו² בידה וינס". ומודגש בלשון חז"ל "עצמותיו (של יוסף)". וכן הוא בלשון הכתוב³ "ויקח משה את עצמות יוסף עמו".

וצריך להבין, הרי אין זה לשון כבוד⁴ (הגם שיוסף בעצמו אמר והשביע את בני "והעליתם את עצמותי מזה אתכם"⁵), והי' מתאים יותר הלשון "ארונו של יוסף"⁶ וכדומה?

המשך בעמוד קפג

(1) ב"ר פפ"ז, ח. וראה תנחומא ס"פ נשא. זח"ב מט, א. ח"ג ריד, רע"א. ועוד.

(2) וישב לט, יב.

(3) בשלח יג, יח"ט.

(4) בסוטה יג, ב "מפני מה נקרא יוסף עצמות בחייו מפני שלא מיחה בכבוד אביו כו". אבל מובן שגם לאחר מותו, השם "יוסף" סתם או "ארון" מכובד יותר מלשון עצמות. וראה ש"ך עה"ת (בשלח שם) שמביא ממדרש "מפני מה נקרא יוסף עצמות מפני שלא מיחה כו", ומפרש: הקשה להם ז"ל שיוסף נחנט דרך החנוטים שאינם כלים ואין הבשר מתעכל, אלא מעמיד אותו בלחותו, א"כ איך אמר ויקח משה את עצמות, אלא לפי שנתעדן בשרו כו'. וראה ראב"ע בשלח שם.

(5) ויחי ג, כה.

(6) ע"ד הלשון (ויחי מז, ל. מט, כט. ג, ה) בהעלאת יעקב ונשאתני ממצרים גו' קברו אותי גו' "אקברה את אבי".

מפתח כללי

- (א) סדר הנחת תפיליןב
- (ב) מזמורי תהלים קיד, קטוג
- (ג) מאמר ד"ה מים רבים
שבת פרשת נח, ד' מרחשון ה'תשכ"הה
- (ד) שיחת שבת פרשת נח, ד' מרחשון, ה'תשכ"היב
- (ה) לקוטי שיחות – פרשת נח
(בלה"ק) כרך טוכב
- (ו) ילקוט לוי יצחק על התורה לכ"ק הרה"ג הרה"ח
המקובל ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"לכו
- (ז) ילקוט גאולה ומשיח – פרשת נחכז
- (ח) שיעורי חומש יומי לשבוע פרשת נחכח
- (ט) שיעורי תהלים לשבוע פרשת נחנד
- (י) שיעורים בספר התניא (מוגה)
לשבוע פרשת נחנה
- (יא) לוח "היום יום" לשבוע פרשת נחסד
- (יב) הלכה יומית לעיון ברמב"םסז
- שיעורי רמב"ם**
- (ג) – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת נחע
- (ד) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת נחקלא
- (טו) – ספר המצוות לשבוע פרשת נחקמח
- (טז) נביאים וכתובים
ישעיה פרק יג, משלי פרק כ-כאקנ
- (יז) משניות – מסכת טהרות
ביאור קהתיקנב
- (יח) עין יעקב מסכת יומאקנט
- (ט) מסכת נזיר עם ביאורים
מדף נ עד דף נוקס
- מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:**
- (כ) שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וצינונים
אדמו"ר הזקןקפח
- (כא) שולחן ערוך הלכות שבת
לפי לוח רב יומי אדמו"ר הזקןקפט
- (כב) לקוטי תורה
אדמו"ר הזקןקצא
- (כג) שערי אורה
אדמו"ר האמצעיקצג
- (כד) מאמרי הצ"צ – מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו
אדמו"ר ה"צמח צדק"קצד
- (כה) תורת שמואל תרל"ב
אדמו"ר מוהר"שקצד
- (כו) שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב
אדמו"ר מוהר"ש"בקצה
- (כז) ספר המאמרים קונטרסים – חלק א
אדמו"ר מוהר"י"צקצו
- (כח) ספר השיחות היש"ת-תשי"א בלה"ק
אדמו"ר מוהר"י"צקצו
- (כט) אגרות קודש
אדמו"ר מוהר"י"צקצז
- (ל) חומש לקריאה לציבור לשבת פרשת נחקצח
- (לא) לוח זמנים לשבוע פרשת נחרו
- (לב) סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודשרז

דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות של כל המוציאים לאור, שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי

נח - מְלִשׁוֹן נִיחָא דְרוּחָא⁴, נחת רוח, והטעם לכך ש'מים' של
טרדות שלכאורה מפריעות לעבודת ה' נקראים בכינוי חיובי, לשון המורה
על נחת ועונג, הוא כִּיּוֹן שְׁעַל-יָדָם נַעֲשֶׂה תוֹסֶפֶת עִילוּי כִּי הַצּוֹרֵךְ
להתגבר על מניעות ועיכובים גורם לאדם להתאמץ ולהשתדל בעבודת ה'
ובאהבת ה' ביתר שאת. וְכַמְּשָׁל
הַיְדוּעַ (הַמְבַאֵר בְּמָקוֹם אַחֵר)⁵
בתורת החסידות) מְמַיִם
ההולכים וזורמים כו', שְׂכַאֲשֶׁר
יֵשׁ סְתִימָה כְּמוֹ סֶכֶר וּמַעְצוֹר
שְׁמוֹנְעַת אֶת הַיְלּוּף הַמַּיִם
והזרימה נעצרת, הַגָּה סוּף-כָּל-
סוּף כְּשֶׁמְצַטְטָרִים רִיבּוּי מַיִם
מאחורי הסכר, הַגָּה לֹא זו בְּלִבְד
שְׁהַמַּיִם בּוֹקְעִים אֶת הַסְתִימָה
וזורמים מבעד לסכר, אֲלֵא
אֲדַרְבָּה, שְׁעַל-יָדֵי הַסְתִימָה
נַעֲשֶׂה הַיְלּוּף זְרִימַת הַמַּיִם
בְּתוֹקֶף יוֹתֵר מֵאִשֶׁר זְרִימַת הַמַּיִם
לפני שנבנה הסכר, וְעַד שְׁגָם
הַסְתִימָה עֲצָמָה אוֹתָם אַבְנִים או
עֶפֶר עֲצָמָם שִׁשְׁמִשׁוּ מַעְצוֹר מִפְּנֵי
זְרִימַת הַמַּיִם נִסְחָפִים בּוֹרֵם הַחֹזֶק
והסתימה עצמה זוֹרְמַת עִם הַמַּיִם
וּמוֹסִיפָה בְּתוֹקֶף הַלִּיכַת
הַמַּיִם הַדְּבָרִים הַנִּסְחָפִים עִם הוֹרֵם
מַגְבִּירִים אֶת עוֹצְמַת הַזְרִימָה, וְנִמְצָא
שֶׁהַדְּבַר הַמוֹנֵעַ עֲצָמוֹ לֹא רַק שְׁאִינוֹ
מוֹנֵעַ אֶלֶּא מַגְבִּיר. וְעַל-דִּרְדָּרֵי-זֶה
בְּנוֹגַע לְהַעֲלֵם וְסְתִימָה
דְּ"מַיִם רַבִּים" הַנִּלְשָׁל שֶׁל
הַמְנִיעוֹת וְהַעִיכּוּבִים וְהַהֲעֲלָמוֹת
וְהַהֲסָתָרִים עַל עֲבוֹדַת ה', דְּקָאֵי
הַכּוֹנֵה בְּ"מַיִם רַבִּים" הַאֲמוּרִים הֵיא
עַל גִּפְשׁ הַבְּהִמִית בְּכָלֵל עִצֵּם
הַעוֹבְדָה שֶׁלֹּאדָם יֵשׁ נֶפֶשׁ בְּהִמִית הֵיא
כִּבֵּר מְנִיעָה וְהַפְרָעָה לְעֲבוֹדַת ה'
וְטְרָדוֹת הַפְּרִנְסָה בְּפִרְטָה שֶׁהֵם
מְנִיעָה עוֹד יוֹתֵר גְּדוּלָה וְחִמּוּרָה,
שְׁדוּקָא עַל-יָדָם עַל-יְדֵי הַמְנִיעוֹת
וְהַעִיכּוּבִים פְּאָה הַנְּשָׁמָה בְּסוּפוֹ
שֶׁל דְּבַר לְמַדְרַגַּת הָאֱהָבָה
דְּ"בְכָל מְאֻדָּךְ"⁶ אַהֲבָה בְּאוֹפֵן שֶׁל "מְאֻד", לֵלֵא גְבוּל.

מַיִם רַבִּים לֹא יוּכְלוּ לְכַבּוֹת אֶת הָאֱהָבָה וְנִהְרֹת לֹא
לְשִׁטְפוּהָ¹, כלומר, אהבת בני ישראל לקדוש-ברוך-הוא נמשלה לאש
גדולה וחזקה שגם מים רבים לא יכבו אותה וגם נהרות לא יטפו ויבטלו
אותה, וּמְבַאֵר רַבְּנּוּ הַזֵּקֵן
בְּ"תוֹרָה אֹר' סֶפֶר מֵאֲמָרֵי חֲסִידוֹת
שֶׁלּוּ עַל פְּרִשׁוֹת הַתּוֹרָה בַּחֻמוּשִׁים
בְּרֵאשִׁית וְשֵׁמוֹת דְּפָרְשֵׁתָנוּ² פְּרִשַׁת
נח (דֵּי חֲסִידֵי־שֵׁעַ סְדָרָה פְּרִשַׁת
הַשְּׁבוּעַ הַחֲסִידִית) שְׁ"מַיִם רַבִּים"
הֵם כָּל טְרָדוֹת הַפְּרִנְסָה
וְהַמְחַשְׁבוֹת שְׁבַע־עִנְיָנוּ עוֹלָם
בְּ"תוֹרָה אֹר' דְּפָרְשֵׁתָנוּ² (דֵּי חֲסִידֵי־שֵׁעַ סְדָרָה)
שְׁ"מַיִם רַבִּים" הֵם כָּל טְרָדוֹת הַפְּרִנְסָה
וְהַמְחַשְׁבוֹת שְׁבַע־עִנְיָנוּ עוֹלָם הַגָּה כו', וְעַם כָּל זֶה
"לֹא יוּכְלוּ לְכַבּוֹת אֶת הָאֱהָבָה", שֶׁהֵיא בְּחִינַת
הָאֱהָבָה הַמְּסוּתָרַת שִׁישׁ בְּכָל גִּפְשׁ מִיִּשְׂרָאֵל
בְּטַבַּע כו' (וְעַל-דִּרְדָּרֵי-זֶה בְּנוֹגַע לְאֱהָבַת הַקָּב"ה
לְנִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל), וְהַ"מַּיִם רַבִּים" הַנִּלְשָׁל לֹא
יוּכְלוּ לְכַבּוֹתָהּ מִלְּהִיּוֹת תְּמִיד בְּבְחִינַת אֱהָבָה
כו'. וְאֲדַרְבָּה, עַל-יָדֵי הַ"מַּיִם רַבִּים" הַנִּלְשָׁל נַעֲשֶׂה
תוֹסֶפֶת עִילוּי בְּעֲבוּדָה, שְׁלֶכֶן נִקְרָאִים הַ"מַּיִם
רַבִּים" בְּשֵׁם "מִי נח"³, נח - מְלִשׁוֹן נִיחָא
דְּרוּחָא⁴, כִּיּוֹן שְׁעַל-יָדָם נַעֲשֶׂה תוֹסֶפֶת עִילוּי.
וְכַמְּשָׁל הַיְדוּעַ (הַמְבַאֵר בְּמָקוֹם אַחֵר)⁵ מְמַיִם
ההולכים כו', שְׂכַאֲשֶׁר יֵשׁ סְתִימָה שְׁמוֹנְעַת אֶת
הַיְלּוּף הַמַּיִם, הַגָּה סוּף-כָּל-סוּף כְּשֶׁמְצַטְטָרִים
רִיבּוּי מַיִם, הַגָּה לֹא זו בְּלִבְד שְׁהַמַּיִם בּוֹקְעִים
אֶת הַסְתִימָה, אֲלֵא אֲדַרְבָּה, שְׁעַל-יָדֵי הַסְתִימָה
נַעֲשֶׂה הַיְלּוּף הַמַּיִם בְּתוֹקֶף יוֹתֵר, וְעַד שְׁגָם
הַסְתִימָה עֲצָמָה זוֹרְמַת עִם הַמַּיִם וּמוֹסִיפָה
בְּתוֹקֶף הַלִּיכַת הַמַּיִם. וְעַל-דִּרְדָּרֵי-זֶה בְּנוֹגַע
לְהַעֲלֵם וְסְתִימָה דְּ"מַיִם רַבִּים" הַנִּלְשָׁל עַל
גִּפְשׁ הַבְּהִמִית בְּכָלֵל וְטְרָדוֹת הַפְּרִנְסָה בְּפִרְטָה,
שְׁדוּקָא עַל-יָדָם פְּאָה הַנְּשָׁמָה לְמַדְרַגַּת הָאֱהָבָה
דְּ"בְכָל מְאֻדָּךְ"⁶.

(* ע"פ לקו"ש ח"ה ע' 288 ואילך. 1) שה"ש ח, ז. 2) ח, ג ואילך. 3) ישע"י נד, ט. - הפטרת פרשתנו. 4) ראה זח"א נח, ב. ב"ר פ"ל, ה. 5) לקו"ת מסעי צא, ג. סה"מ תרצ"א ע' שמג. תרצ"ז ע' 244 ואילך. 6) ואתחנן ו, ה.

שבת פרשת נת, ד' מרחשון, ה'תשכ"ה

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 וְהָיָה הַדֶּרֶךְ לְזֶה לְבֹא לְיָדֵי כַךְ (שְׁלֵא זֶה בְּלִבְד שְׁה"מִים

2 רְבִים" של טרדות הפרנסה וענייני העולם הזה לא יִכְבוּ אֶת הָאֱהָבָה

3 לאלוקות, אֲלֵא אֲדַרְבָּה, שְׁיַעֲזְרוּרוּ הַהִפְרָעוֹת וְהַמְנִיעוֹת עִצְמוֹן אֱהָבָה

4 עֲמוּקָה יוֹתֵר שִׁישׁ בַּלְעֵדֵי זֶה) הִיא - "בֵּא אֶל הַתְּבַח"7,

5 הִינּוּ, לְבֹא וְלֶהֱכִינֵם בְּעוֹמֵק

6 ובכוונה הפנימית בְּתַבּוֹת כְּמִלִּים של

7 הַתְּפִלָּה8, בִּינּוֹן שְׁתַּפְּלֶה לְפִי

8 הַמְשַׁמְעוֹת הַפְּנִימִית שֶׁלָּה, הַתְּקַשְׁרוֹת

9 וְהַתְּחַבְּרוֹת שֶׁל הָאָדָם הַמְּתַפַּלֵּל אֵל

10 הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא פּוֹעֵלֶת וּמַעֲוֹרֶרֶת

11 אֵת עֲנִיָּן הָאֱהָבָה. וְכַמְבָּאָר

12 בְּאֲרִיכוֹת

13 הָעֲבוּדָה9, מֵאֵת הַרְבֵּי הַרְשִׁיב

14 שְׁעִיקָר הָעֲבוּדָה הַנְּקוּדָה הַעִיקָרִית

15 וְהַמְרַכֵּזִת שֶׁל עֲבוּדַת ה' הוּא עֲנִיָּן

16 הָאֱהָבָה, וְכַדְּבָרֵי הַזֶּה הוּא דְלִית

17 פּוֹלְחָנָא

18 הַדְּרַחֲמוֹתָא10 שאין עבודה

19 (חשובה ונעלית) כעבודת האהבה

20 (והיננו, שְׁעִנֵּן הִירָאָה יֵרֵאת ה'

21 אֵינוֹ שִׁיף לְעֲבוּדַת הַתְּפִלָּה

22 דְּוָקָא, שְׁהָרִי יֵרֵאָה צְרִיכָה

23 (ויכולה) לְהִיּוֹת כֹּל הַיּוֹם וְאִין

24 צוּרָךְ בְּעֲבוּדַת הַתְּפִלָּה כְּדֵי לְעוֹרֵר

25 וְלִהְיוֹתֵי רִגֵשׁ שֶׁל יֵרֵאת ה', וְאֵילּוּ

26 עֲבוּדַת הַתְּפִלָּה הִיא לְעוֹרֵר

27 אֶת עֲנִיָּן הָאֱהָבָה שֶׁהוּא עֲנִיָּן נַעֲלָה

28 יוֹתֵר, וְיוֹתֵר קִשָּׁה לְהַגִּיעַ לְיָדֵי רִגֵשׁ שֶׁל

29 אֶהְבָּה לָהּ מֵאִשֶׁר לִירֵאָה).

30 (ב) וּמִמְשִׁיף בְּתוֹרָה אֹרִי

31 לאדמו"ר הוֹקֵן שֶׁם: וְזֶהוּ טְעוֹת

32 ה'בְּעֵלֵי עֲסָקִים' הַטְּרוּדִים מֵאוּד

33 בְּעִנְיַיִ הָעוֹלָם הַזֶּה שְׁבִדְעָתָם

34 הַסְּבוּרִים בְּטַעוֹת שְׂאִין יְכוּלִים

35 לְהַתְּפַלֵּל בְּכוּוֹנָה וּבַהֲעוֹרֵרוֹת כָּל-

36 כֶּף בְּאוֹתָהּ מִידָה כְּמוֹ ה'יּוֹשְׁבֵי

37 אֱהָלִים' שֵׁאִינֵם טְרוּדִים בְּעִנְיַיִ

38 הָעוֹלָם כְּמוֹ בְּעֵלֵי הַעֲסָקִים, פִּי

39 אֲדַרְבָּה, נִהְפֹּךְ הוּא, הַהִיפֵךְ

40 הוּא הַנְּכוּן שֶׁהֵם בְּעֵלֵי הַעֲסָקִים דּוּקָא לְהַתְּפַלֵּל בַּהֲעוֹרֵרוֹת

41 וּבְכוּוֹנַת הַלֵּב יוֹתֵר מֵאִשֶׁר בְּעֵלֵי הַעֲסָקִים, פִּי יֵתְרוֹן הָאוֹר הוּא מֵתוֹף

42 הַחֲשָׁף דְּוָקָא וְלֹכֵן דּוּקָא מִי שְׁמַתְמוּדָה עִם מְנִיעוֹת וְעִיכוּבִים יְכוּל לְהַגִּיעַ

43 לְעֲבוּדַת ה' בְּתַפִּילָה בְּדִרְגָה יוֹתֵר גְּבוּהָה כו'.

44 וְזֶהוּ גַם מֵה שְׁפָתוֹב בְּאֲגַרְת הַקֶּדֶשׁ11 שבספר התניא לאדמו"ר

45 הוֹקֵן שְׁבִשְׁפָתוֹת וְיָמִים-טוֹבִים שְׁגַם 'בְּעֵלֵי עֲסָקִים' יֵשׁ לָהֶם

46 פְּנָאֵי שְׁהָרִי בִימֵי שְׁבָחוֹת וְחֲגִים גַּם הֵם אִינֵם טְרוּדִים בְּעִנְיַיִ הָעוֹלָם, הִנֵּה

47 עֲלֵיהֶם עַל בְּעֵלֵי הַעֲסָקִים מוּטָל עֲנִיָּן עֲבוּדַת הַתְּפִלָּה בְּיָתֵר שְׂאֵת

48 וְיוֹתֵר עֲזָ עוֹד יוֹתֵר מֵאִשֶׁר עַל "יוֹשְׁבֵי

49 אוהל" שְׁעוֹסָקִים בְּעֲבוּדַת הַתְּפִלָּה כֹּל

50 יָמוֹת הַשַּׁבּוּעַ. וּמִוָּכָן, שְׁבִכְדִּי

51 שְׁתוּכַל לְהִיּוֹת עֲבוּדַת הַתְּפִלָּה

52 כְּרֵאוֹי בְּשְׁפָתוֹת וְיָמִים-טוֹבִים,

53 בְּהִכָּרְחַ שְׁתַּהֲיָה עֲבוּדָה זֶה גַם

54 בִימֵי הַחוּל, שְׁהָרִי דְוָקָא אִמְרוּ

55 חֲכָמֵינוּ וְז"ל "מִי שְׁטָרַח בְּעָרְב

56 שְׁבַת יֵאָכַל בְּשַׁבָּת"12, הִינּוּ

57 שְׁעִנְיַיִ הַשַּׁבַּת דּוֹרְשִׁים הַכְּנָה מֵעֵרֵב

58 שְׁבַת, וְכִמוֹ בְּנוֹגַע לְאֲכִילָה

59 דְּשַׁבַּת כְּפִשׁוּטָה שֵׁאִי הוּא דּוֹרְשַׁת

60 וּמַחֲיִיבַת הַכְּנָה לְפָנֵי הַשַּׁבַּת, כֶּף גַּם

61 בְּנוֹגַע לְתַפִּילָה דְּשַׁבַּת שֵׁאִף הִיא

62 דּוֹרְשַׁת וּמַחֲיִיבַת הַכְּנָה לְפָנֵי הַשַּׁבַּת,

63 וְלֹכֵן כְּדֵי שְׁעֲבוּדַת הַתְּפִלָּה בְּשַׁבַּת

64 תִּהְיֶה כְּרֵאוֹי, יֵשׁ לְעִסוֹק בְּעֲבוּדַת

65 הַתְּפִלָּה גַם בִּימֵי הַחוּל שְׁהָרִי

66 יִשְׁנָה שְׁיָכוֹת פְּנִימִית בְּתוֹכֵן וּמֵהוּת

67 הַעֲנִיָּיִם בֵּין תְּפִלוֹת דְּשַׁבַּת

68 וְסַעֲוֹדוֹת דְּשַׁבַּת, כְּמַבָּאָר

69 בְּחִסְדוֹת13 שְׁתַּתְּפִלוֹת דְּשַׁבַּת

70 הֵן בְּדוּגְמַת בְּרָכוֹת עַל

71 הַסַּעֲוֹדוֹת וּכְמַבּוּאָר בִּדְרֵךְ מִצּוֹתֵיךְ

72 לְאִדְמוּ"ר ה'צִמְחַת צִדְקָה': "כְּמוֹ

73 שְׁבָכִילֵת כְּהֵנִים הִיוּ צְרִיכִים לְבָרֵךְ

74 תַּחֲלָה, כְּדֵי שְׁעַל יְדֵי זֶה יִהְיֶה הַמְּשַׁכַּת

75 אֹרֵן אֵין סוֹף, וְיִשְׁהִי לֹו כַּת לְהַמְשִׁיךְ

76 עֲזִי הַאֲכִילָה. כְּמוֹ כֵּן כְּדֵי שִׁיכּוֹל

77 לְהַמְשִׁיךְ עֲזִי עוֹנֵג שַׁבַּת אֵת תַּעֲנוּג

78 עֲלִיוֹן הַנִּל צְרִיךְ מְקוּדָם לְהַתְּפַלֵּל

79 בְּכוּוֹנָה. שֵׁאִם יֵאָכַל בְּשַׁבַּת בְּלֵא תַּפְלָה

80 בְּכוּוֹנָה לֹא יַעֲשֶׂה כְּלוּם, וְיִתְפַּשֵּׁט

81 הַתַּעֲנוּג הַגִּשְׁמִי שֶׁל הַמֵּאֲכֵל בְּחִיצוֹנוֹת

82 ... וְזֹלַתִּי כֹאשֶׁר יִתְעוֹרֵר תַּחֲלָה בְּתַפְלָה

83 בְּקִרְיַאת הַתְּפִלָּה בְּכוּוֹנָה, אוֹי יִמְשִׁיךְ אַח"כּ בְּאֲכִילָתוֹ אֵת הַעוֹנֵג הַעֲלִיוֹן. כְּמוֹ

84 שֶׁהִיָּה בְּבִשְׁר הַזּוֹכֵן דְּכַהֲנִים הַבְּרַכָּה תַּחֲלָה, כְּמוֹ כֵּן בְּשַׁבַּת הַקְּרִיאָה דְּתַפְלָה

85 הוּא כְּמוֹ בְּרַכָּה עַל מַצּוֹת הַאֲכִילָה בְּשַׁבַּת" וְלַעֲנִיָּיִם - כִּשְׁם סַעֲוֹדוֹת הַשַּׁבַּת

86 דּוֹרְשׁוֹת הַכְּנָה מִלְּפָנֵי הַשַּׁבַּת, כֵּךְ גַּם עֲבוּדַת הַתְּפִלָּה שֶׁל שַׁבַּת דּוֹרְשַׁת הַכְּנָה

(7 ע"פ לשון הפסוק פרשתנו ו, יח. ז, א. 8) ראה כתר שם טוב (הוצאת קה"ת, תשס"ד) הוספות ס"ט. וש"י. תו"א שם ט, א. 9) פ"א. פ"ג ואילך. 10) ראה זוהר ח"ב נה, ב. ח"ג רסז, א. 11) ס"א. 12) ע"ז ג, א. 13) דרמ"צ מצות אכילת קדשי קדשים.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 כָּזוּ מַלְכַתְחִילָהּ. וְאִם יִשְׁנֶם 'יוֹשְׁבֵי אֱהֻלִים' שְׂאֵינָם מְאָרִיכִים
 2 בְּתַפְלָהּ מִשּׁוּם מָה, הִנֵּה מִה'תּוֹרָה אֹרֵי' הַנ"ל יוֹדְעִים שְׂאֵין
 3 נְתִינַת מְקוֹם מַלְכַתְחִילָה לְטַעוֹת כָּזוּ שְׂאֵינָם צְרִיכִים לְהֶאֱרִיף
 4 בְּתַפְלָה אֵלָּא בּוֹדָאֵי עֲלֵיהֶם לְהֶאֱרִיךְ בְּתַפִּילָהּ. וְמָה שֵׁישׁ כָּאֵלוּ
 5 שְׁחוֹשְׁבִים בְּטַעוֹת שְׂפִינָן שְׂכָבְר
 6 מְשֻׁף זְמַן תְּקוּפָה אֲרוּכָה אֵינָם
 7 מְאָרִיכִים בְּתַפְלָה וְאֵין מוֹחִים
 8 עַל זֶה, הֲרִי זֹו רְאֵיָה
 9 שְׂמִסְפִּימִים עִם הַנְּהַגְתָּם שֶׁלֹּא
 10 לְהֶאֱרִיךְ בְּתַפִּילָהּ, הֲרִי כָבֵר הוֹבְהָר
 11 הַדְּבָר מֵאֲזוּ, עַל-יְדֵי רַבְנּוּ
 12 הַזְּקֵן ב'תּוֹרָה אֹרֵי, שְׂאֵין
 13 נְתִינַת מְקוֹם לְטַעוֹת כָּזוּ,
 14 וְהֲרִי זֶה עֲנִין שְׂבִינּוּ וּבִין רַבְנּוּ
 15 הַזְּקֵן כְּלוּמַר, אַחֲרֵיתוֹ כִּפִּי רַבִּינוּ
 16 הוֹקֵן וְאֵין לוֹ לְלַמּוֹד דְּבַר מֵאֵי הַמַּחֲזָה.
 17 וְאִם יֵשׁ לוֹ טַעְמִים סִיבוֹת
 18 וְצִדּוּקִים לְהַנְּהַגְתּוֹ שֶׁלֹּא לְהֶאֱרִיךְ
 19 בְּתַפִּילָה - זֶאֱל עַר זִיף
 20 אוֹיְס'טַעְנָה'ן עֲלֵיו לְהַשְׁמִיעַ אֵת
 21 טַעְנוֹתָיו וְלְהַסְתֵּר' עִם רַבְנּוּ
 22 הַזְּקֵן, וּלְבַרר וּלְבַחֵן אִם טַעְנָתוֹ
 23 הִיא אֲמֻנָם תִּירוּץ וְצִדּוּק אִמִּיתִי,
 24 אוֹ שְׂאֵינָה אֵלָּא אֲמַתְלָא
 25 וְהַתַּחֲמֻקוֹת מִמִּילֵי חוֹבְתוֹ [וְאִם
 26 הוּא כָּזוּ שְׂבִיכְלָתוֹ
 27 אוֹיְס'טַעְנָה'ן זִיף לְטַעוֹן אֵת
 28 טַעְנוֹתָיו וְלְהַצְדִּיק אֵת עַצְמוֹ - הִנֵּה
 29 בְּמִקּוֹם לְנַצֵּל זֹאת אֵת הִיכּוֹלֹת
 30 שֶׁלוֹ לְטַעוֹן טַעְנוֹת וְלְהַרְצוֹת נִימוּקִים
 31 עַל הַהֲמַנְעוֹת מְעַבְּרָת
 32 הַתַּפְלָה, מוֹטָב לְנַצֵּל זֹאת אֵת
 33 הִיכּוֹלֹת לְטַעוֹן וְלְהַשְׁמִיעַ נִימוּקִים עַל
 34 תּוֹסֶפֶת הַבְּנָה בְּחִסְדוֹת כּוּי'.
 35 וְאִכּוֹן לְמַעֲשֵׂה צְרִיכָה לְהִיּוֹת
 36 אֲרִיכוֹת בְּתַפִּילָה גַם בְּזַמַּן וְלֹא רַק
 37 בְּכּוֹנֵת הַלֵּב.
 38 וְאֵלוּ שְׁחוֹשְׁבִים שְׂיִכּוֹלִים
 39 לְפַעוֹל זֹאת אֵת מָה שְׂפּוֹעֵלִים עַל

1 כְּעִבּוּרֹת הַתַּפִּילָה שֶׁל יָמוֹת הַחֹל. וְיִמְזָה מוֹכֵן, שְׁגַם בִּימֵי הַחֹל
 2 צְרִיכָה לְהִיּוֹת עֲבוּדַת הַתַּפְלָה (גַם אִפִּילוּ אֲצַל 'בְּעֲלֵי עֶסְקִים'
 3 שְׂבִימוֹת הַחֹל טְרוּדִים בְּפּוֹנְסָתָם). אֵלָּא שְׂבִימֵי הַחֹל, בִּינָן שְׂאֵין
 4 לָהֶם פְּנָאֵי לְהֶאֱרִיךְ בְּתַפִּילָה, אֲזִי הַעֲבוּדָה אֵינָה בְּאֲרִיכוֹת בְּזַמַּן
 5 כְּל-כָּף, וְהֶעֱיָקָר הִיא הַפְּנֹנָה,
 6 טוֹב מְעַט בְּכּוֹנָה בְּהַתָּאם לְפַתְגָם
 7 "טוֹב מְעַט כְּכוֹנָה מִהֶרְבָּה שֶׁלֹּא
 8 כְּכוֹנָה" [וַיֵּשׁ לּוֹמַר אֲשֶׁר אֵף עַל
 9 פִּי שֶׁעִיָּקָר הֶאֱרִיכוֹת בִּימֹת הַחֹל הִיא
 10 כְּכוֹנָת הַלֵּב וְלֹא דוּקָא אֲרִיכוֹת בְּזַמַּן,
 11 מִכְּל-מִקּוֹם קֶצֶת אֲרִיכוֹת (גַם
 12 בְּזַמַּן) צְרִיכָה לְהִיּוֹת גַם בִּימֵי
 13 הַחֹל, וְרַק לֹא יִרְדּוּ לְפָנֵי הַתַּבְּהָ, בִּינָן
 14 שְׂאֵינָם יְכוֹלִים לְהֶאֱרִיף כְּל-כָּף עַד שְׂיִוצִיאֻוּ גַם
 15 אַחֲרֵים יְדֵי חוֹבְתָם, דְּכִינָן שְׂשִׁשְׁנָם כָּאֵלוּ שֵׁישׁ
 16 לָהֶם פְּנָאֵי לְהֶאֱרִיף יוֹתֵר, כְּמוֹ 'מְלַמְּדִים' אוֹ
 17 'סְמוּכִים עַל שְׁלַחַן אֲבִיהֶם', הֲרִי מוֹטָב שְׂהֶם
 18 יִהְיוּ הַעוֹבְרִים לְפָנֵי הַתַּבְּהָ].
 19 וְיִמְזָה מוֹכֵן הוֹרְאָה נוֹסֶפֶת, שְׂאֲצַל 'יוֹשְׁבֵי
 20 אֱהֻלִים' הִנֵּה מְלַכְתַּחֲתִילָה אֵין מְקוֹם
 21 לְטַעוֹת כָּזוּ, וְהִינּוּ, שְׂרַק אֲצַל 'בְּעֲלֵי עֶסְקִים'
 22 יְכוֹלָה לְהִיּוֹת טַעוֹת שְׂאֵין יְכוֹלִים לְהַתְּפַלֵּל
 23 כְּל-כָּף כְּמוֹ ה'יוֹשְׁבֵי אֱהֻלִים', אֲכַל 'יוֹשְׁבֵי
 24 אֱהֻלִים', הִנֵּה אִפִּילוּ אֲצַלְם גּוֹפָא, אֵף שְׂאֲדָם
 25 קְרוֹב אֲצַל עֲצָמוֹ¹⁴, לֹא יְכוֹלָה לְהִיּוֹת טַעוֹת כָּזוּ.
 26 וְאִם יִשְׁנֶם 'יוֹשְׁבֵי אֱהֻלִים' שְׂאֵינָם מְאָרִיכִים
 27 בְּתַפְלָה, הִנֵּה מִה'תּוֹרָה אֹרֵי' הַנ"ל יוֹדְעִים שְׂאֵין
 28 נְתִינַת מְקוֹם לְטַעוֹת כָּזוּ שְׂאֵינָם צְרִיכִים לְהֶאֱרִיף
 29 בְּתַפְלָה. וְמָה שֵׁישׁ כָּאֵלוּ שְׁחוֹשְׁבִים שְׂפִינָן
 30 שְׂכָבְר מְשֻׁף זְמַן שְׂאֵינָם מְאָרִיכִים בְּתַפְלָה וְאֵין
 31 מוֹחִים עַל זֶה, הֲרִי זֹו רְאֵיָה שְׂמִסְפִּימִים עִם
 32 הַנְּהַגְתָּם, הֲרִי כָבֵר הוֹבְהָר הַדְּבָר מֵאֲזוּ, עַל-יְדֵי
 33 רַבְנּוּ הַזְּקֵן ב'תּוֹרָה אֹרֵי, שְׂאֵין נְתִינַת מְקוֹם
 34 לְטַעוֹת כָּזוּ, וְהֲרִי זֶה עֲנִין שְׂבִינּוּ וּבִין רַבְנּוּ
 35 הַזְּקֵן. וְאִם יֵשׁ לוֹ טַעְמִים לְהַנְּהַגְתּוֹ - זֶאֱל עַר
 36 זִיף אוֹיְס'טַעְנָה'ן עִם רַבְנּוּ הַזְּקֵן, אִם טַעְנָתוֹ הִיא
 37 אֲמֻנָם תִּירוּץ, אוֹ שְׂאֵינָה אֵלָּא אֲמַתְלָא [וְאִם הוּא
 38 כָּזוּ שְׂבִיכְלָתוֹ אוֹיְס'טַעְנָה'ן זִיף - הִנֵּה בְּמִקּוֹם לְנַצֵּל זֹאת עַל הַהֲמַנְעוֹת
 39 מְעַבְּרָת הַתַּפְלָה, מוֹטָב לְנַצֵּל זֹאת אֵת הִיכּוֹלֹת
 40 שֶׁלוֹ לְטַעוֹן טַעְנוֹת וְלְהַרְצוֹת נִימוּקִים
 41 עַל הַהֲמַנְעוֹת מְעַבְּרָת הַתַּפְלָה, מוֹטָב לְנַצֵּל זֹאת אֵת הִיכּוֹלֹת לְטַעוֹן
 42 וְלְהַשְׁמִיעַ נִימוּקִים עַל תּוֹסֶפֶת הַבְּנָה בְּחִסְדוֹת כּוּי'.
 43 וְאִכּוֹן לְמַעֲשֵׂה צְרִיכָה לְהִיּוֹת גַם בְּזַמַּן וְלֹא רַק
 44 בְּכּוֹנֵת הַלֵּב.
 45 וְאֵלוּ שְׁחוֹשְׁבִים שְׂיִכּוֹלִים לְפַעוֹל זֹאת אֵת מָה שְׂפּוֹעֵלִים עַל

שבת פרשת נח, ד' מרחשון, ה'תשכ"ה

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 ידי אריכות התפילה במיעוט זמן, על ידי כונת הלב כדבעי אך בתוך זמן
2 קצר, בנימוק של טוב מעט בכונה - אין האמת פן, אלא לאמתו
3 של דבר באשר ממעטים בזמן, אזי חסר גם בכונה, ובאמת
4 כדי להגיע לכונת הלב כדבעי יש צורך בהתבוננות הדורשת
5 אריכות זמן. והראיה שיש
6 חשיבות רבה לאריכות הזמן, מדברי
7 רבנו הגון ב'אגרת הקדש'¹¹
8 שבספר התניא שיש להאריך
9 בתפלה בימות החול "ערך שעה
10 ומחצה, לפחות", ואם היו
11 יכולים לפעול זאת את התפילה
12 כדבעי בכונת הלב במיעוט זמן,
13 לא היה רבנו הגון דורש -
14 ובפרט בתוקף פנה - דוקא
15 אריכות זמן.
16 ועוד זאת יש ענין נוסף בנושא
17 התפילה באריכות בנוגע ל'יושבי
18 אהלים' שאינם טרודים בפרנסתם,
19 שאם הם אינם מאריכים
20 בתפלה, הרי זה פועל גם על
21 אחרים שאינם 'יושבי אהל'
22 שלמדים מהם¹⁵ וסבורים שגם
23 הם לא צריכים להאריך בתפילה,
24 ובקל-וחמר: אם ה'יושב
25 אהלים' שיש לו פנאי,
26 מתפלל במשך זמן מסוים
27 שהוא זמן קצר ואינו מאריך בתפילה -
28 הרי מי שאין לו פנאי והוא
29 טרוד בעסקיו, יכולה להיות
30 תפלתו במשך זמן קצר מזה.
31 (ג) ויש להוסיף בבאור דיוק
32 הלשון במאמר של רבינו הזקן
33 ב'תורה אור' 'בעלי עסקים'
34 ו'יושבי אהלים' (לשון
35 רבים), ולא 'בעל עסק'
36 ו'יושב אהל' (לשון יחיד).
37 ובהקדמה, שאף שאין זה
38 המאמרים שבספר 'תורה אור' מה

שכתב רבנו הגון בעצמו ולכאורה אין מקום לדיוקי לשון מסוג זה,
מפל-מקום פיון שהצמח צדק' בחר ה'נחות' אלו מאמרים
כתובים, דברים שנאמרו בעל-פה ר'הנחור' על גבי הכתב מבין מאמרים רבים
של אדמו"ר הזקן והדפיסם ב'תורה אור' ו'לקוטי תורה'¹⁶,
הרי זה בודאי בדיוק. ובפרט
אשר (ב'אגרת הקדש'
ד'הצמח צדק'¹⁷ אודות
המאמרים שבאו בספרים אלה) הרבה
מהם שם רבנו ז"ל אדמו"ר הזקן
בעצמו עין עינו עליהם
והגיהם ולכן למעשה כן ראוי לדיוק
בלשונות של המאמרים הללו.
וביותר יש לדיק מה שכתוב
'יושבי אהלים', לשון רבים,
על-פי חסידות. דבשלמא
לכאורה היה הדבר מובן ומתקבל מה
שנאמר 'בעלי עסקים' לשון
רבים, הרי זה לפי שהעסקים
הם בעניני העולם, שזהו ענין
רשות הרבים, טורי
דפרודא¹⁸, הרים של פירוד (כלשון
הזוהר לגבי הקליפות והסטרא אחרא
שאינם בטלים לאלוקות ואינם
באחרות) אבל (יושבי)
אהלים', שקאי הכונה על
אהלים של תורה, הרי
התורה היא תורה אחת¹⁹,
ענין של אחדות, ולמה נאמר
'אהלים' לשון רבים?
ויוכן בהקדם הבאור במה
שכתוב²⁰ ביעקב אבינו ויעקב

זמן, טוב מעט בכונה - אין האמת פן, אלא
באשר ממעטים בזמן, אזי חסר גם בכונה,
ובאמת יש צורך בהתבוננות הדורשת אריכות
זמן. והראיה, מדברי רבנו הגון ב'אגרת
הקדש'¹¹ שיש להאריך בתפלה "ערך שעה
ומחצה, לפחות", ואם היו יכולים לפעול זאת
במיעוט זמן, לא היה רבנו הגון דורש - ובפרט
בתוקף פנה - דוקא אריכות זמן. ועוד זאת
בנוגע ל'יושבי אהלים', שאם הם אינם מאריכים
בתפלה, הרי זה פועל גם על אחרים שלמדים
מהם¹⁵, ובקל-וחמר: אם ה'יושב אהלים' שיש
לו פנאי, מתפלל במשך זמן מסוים - הרי מי
שאין לו פנאי, יכולה להיות תפלתו במשך זמן
קצר מזה.

(ג) ויש להוסיף בבאור דיוק הלשון 'בעלי
עסקים' ו'יושבי אהלים' (לשון רבים),
ולא 'בעל עסק' ו'יושב אהל' (לשון יחיד).
ובהקדמה, שאף שאין זה מה שכתב רבנו הגון
בעצמו, מפל-מקום פיון שהצמח צדק' בחר
ה'נחות' אלו והדפיסם ב'תורה אור' ו'לקוטי
תורה'¹⁶, הרי זה בודאי בדיוק. ובפרט אשר
(ב'אגרת הקדש' ד'הצמח צדק'¹⁷) הרבה מהם
שם רבנו ז"ל בעצמו עין עינו עליהם והגיהם.
וביותר יש לדיק מה שכתוב 'יושבי אהלים', לשון רבים,
על-פי חסידות. דבשלמא מה שנאמר 'בעלי עסקים' הם
בעניני העולם, שזהו ענין רשות הרבים, טורי
דפרודא¹⁸, אבל (יושבי)
אהלים', שקאי על אהלים של תורה, הרי התורה היא תורה אחת¹⁹,
ענין של אחדות, ולמה נאמר 'אהלים' לשון רבים. ויוכן בהקדם הבאור במה שכתוב²⁰

15) ועד כדי כך, שפעם היו אומרים, שכדאי אפילו לישון חצי שעה תחת הטלית, כדי שהרואה יחשוב שהוא מתבונן בענין עמוק, ובגלל זה יעשה גם הוא כן. כלומר: גם כאשר חסר אצלו - יש להשתדל שתהי' הפעולה על הזולת (אף שלכתחילה הרי צריך להיות - כהסגנון הידוע (ראה תורת מנחם - רשימת היומן ריש ע' שגד. וש"נ): "יה"ר שיפעול בי ובהשומעים").
- מהנחה בלתי מוגה. (16) ראה אגרות-קודש אדמו"ר מהוריי"צ ח"ד ע' תקסא ואילך. "היום יום" יד אדר א. 17) הועתקה בהקדמת המו"ל לדרמ"צ. ולאח"ז - באגרות-קודש אדמו"ר הזקן ח"א ע' שלד. הועתק ב"היום יום" ג שבת. 18) ראה תניא ספ"ג. 19) בא יב, מט. ועוד. 20) תולדות כה, כז.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 איש תם יושב אהלים, ופרשו רבותינו ז"ל²¹ שהאילים בהם
 2 ישב יעקב אבינו הם אהלו של שם ואהלו של עבר, שהיו בתי
 3 מדרש ללימוד התורה ויעקב למד בהם, שפרמז הביטוי 'אהלים' בלשון
 4 רבים גם על תורה שבכתב ותורה שבעל-פה, כפי שמבאר
 5 ה'צמח צדק' ב'אור
 6 התורה'²² שאהלו של שם -
 7 קאי הכונה על תורה שבכתב,
 8 כמאמר חכמינו ז"ל דכל התורה
 9 שמוטיו של הקב"ה, ואהלו
 10 של עבר - קאי הכונה על
 11 תורה שבעל-פה, מלשון
 12 "עובר עלינו"²³, כלשון הכתוב
 13 שהאשה השונמית אמרה לבעלה
 14 אודות אלישע "כי איש אלוקים קדוש
 15 הוא, עובר עלינו תמיד", כלומר בא
 16 ומגיע אלינו, שהוא ענין המשכת
 17 וגילוי תורה שבכתב, ומלשון
 18 ה'תורה אור' בנוגע ל"טעות
 19 ה'בעלי עסקים' שפדעתם
 20 הסבורים בטעות שאין יכולים
 21 להתפלל פל-פך באריכות באתה
 22 מידה כמו היושבי-אהלים",
 23 שמדבר אודות 'יושבי
 24 אהלים' בסמיכות ובאותו
 25 סגנון כמו אודות 'בעלי
 26 עסקים', מוכן שפשיגיהם י'
 27 ל'מאמר' אותה פונה. והינו,
 28 דכשם שבנוגע ל'בעלי
 29 עסקים' הפונה היא לא רק
 30 למי שיש להם פמה עסקים
 31 (לשון רבים) דוקא, אלא גם
 32 למי שיש להם רק עסק אחד
 33 וגם אותם ה'מאמר' ממוריך ומעורר
 34 להאריך בתפילה, כך גם בנוגע
 35 ל'יושבי אהלים' (שאצולם)
 36 אין מקום מלכתחלה לטעות
 37 שאינם צריכים לחשוב בתפילה,
 38 פנ"ל הפונה היא לא רק
 39 למי שיושב בשני האהלים
 40 ותורה שבכתב ותורה שבעל-
 41 פה שדוקא הוא חייב להאריך
 42 בתפילה, אלא גם למי שיושב
 43 רק באהל אחד, הינו,
 44 שלימודו בתורה הוא רק

ביאור בדרך אפשר
 באופן אחד, בתורה שבעל-פה לבר או בתורה שבכתב
 לבר, הנה גם אצולם אין מקום מלכתחלה לטעות הנ"ל
 כלומר, החובה לעסוק בעבודת התפילה ולהתפלל באריכות לא מוטלת רק על
 'שבי אהלים' שעוסקים בשני חלקי התורה אלא גם על כל מי ששייך לסוג
 זה של 'יושבי אהלים' גם אם הוא
 עוסק רק בחלק אחד בתורה.
 והנה, החלוק ההבדל בין תורה
 שבכתב לתורה שבעל-פה
 הוא, שתורה שבכתב עיקרה
 אותיות, המילים עצמן, ולכן
 אפילו עם-הארץ שלא ידע
 מאי קאמר שאינו יודע מה הוא
 אומר, כלומר הקורא בתורה שכתב
 ואינו מבין אפילו את המשמעות
 הפשוטה של המילים - מברך
 ברפת התורה בעליתו
 לקריאה בתורה שבכתב²⁴,
 ואילו תורה שבעל-פה
 עיקרה הבנה והשגה, ולא
 נוגע פל-פך האותיות, אין
 חשיבות מיוחדת למילים, ואדרבה,
 הסימן וההוכחה שהבין את
 הענין בטוב בהבנה וקליטה טובה
 הוא דוקא באשר מבאר
 הענין באותיות במילים שלו
 ואינו חוזר בדיוק על המילים ששמע.
 והינו, שצריך להיות שמירת
 האותיות המילים גם בתורה
 שבעל-פה, ובכלל "חייב אדם
 לומר בלשון רבו"²⁵, פי
 בלשון הרב יש עוד פמה
 וכמה ענינים שלא השיג
 התלמיד עדין, ואם ידע את
 הענין רק בסגנון שלו, רק כפי
 שהדברים נקלטו בשכל ובהבנה שלו
 לא יהיו פלולים בזה פל
 הענינים הנ"ל שרדין לא השיג,
 שבעל-פה עיקרה הבנה והשגה, ולא נוגע פל-פך האותיות, ואדרבה, הסימן
 שהבין את הענין בטוב הוא דוקא באשר מבאר הענין באותיות שלו. והינו,
 שצריך להיות שמירת האותיות גם בתורה שבעל-פה, ובכלל "חייב אדם לומר
 בלשון רבו"²⁵, פי בלשון הרב יש עוד פמה וכמה ענינים שלא השיג עדין,
 ואם ידע את הענין רק בסגנון שלו, לא יהיו פלולים בזה פל הענינים הנ"ל,

(21) רש"י שם. (22) תולדות קמה, ב. (23) מלכים-ב ד, ט. (24) הל' ת"ת לאדה"ז ספ"ב. (25) ברכות מז, א. וש"נ.

שבת פרשת נת, ד' מרחשון, ה'תשכ"ה

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

לעבודת התפלה, וכמאמר חכמינו ז"ל²⁶ כל האומר אין
 לי אלא תורה כו' "אפילו תורה אין לו", פיראם צריך שמלכד לימוד
 התורה תהיה תפלה באריכות גם כן²⁷.
 (ד) וזהו מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה גו',
 שעל ידי העסק בעבודת
 התפלה, הן אצל יושבי
 אהלים' והן אצל בעלי
 עסקים', כפי שהוסבר לעיל
 באריכות שהדבר מוטל על כל הסוגים
 האמורים הנה לא זו בלבד
 שמתבטלים ה"מים רבים"
 המאיימים לכבות את אש האהבה
 לאלוקות, כל הטרדות
 המבלבלות ומונעות מעבודת ה',
 שישנם לא רק אצל בעלי
 עסקים' אלא גם אצל יושבי
 אהלים' שגם המניעות שאצלם
 עלולות לנמנע מתפילה באריכות,
 והפסוק אומר שכל המניעות יתבטלו,
 אלא אדרבה, כאמור לעיל,
 שעל ידי ה"מים רבים"
 נעשה תוספת עילוי בעבודה
 כי עצם הצורך להתאמץ ולהתגבר על
 המניעות מביא בסופו של דבר לתוספת
 בעבודת התפילה.
 וזהו גם מה שכתוב בסיום
 הכתוב שסוף-כל-סוף אחרי
 המאמץ להתגבר על כל המניעות
 מביאים ה"מים רבים"
 המניעות עצמן לידי כף ש"אם
 יתן איש את כל הון ביתו
 באהבה" - אהבת "בכל
 מאדך" - בוז גו', כמבאר
 העגן בתורה אור²⁸ (ולהלן,
 מקצת מהביאור: "ביתו הוא בחינת
 חכמה [ככתוב] בחכמה יבנה בית. הון
 ביתו הוא פנימיות ... בחינת טעמי
 התורה והוא בחינת גן עדן העליון
 ותחתון ... ואם יתן איש בחינת איש
 מלחמה שלהיות בחינת חכמה להיות

אבל יחד עם זה ולמרות שכאמור גם בתורה שבעל-פה צריכה להיות
 שמירת האותיות של לשון הרב, מכל-מקום הסימן ההוכחה לכך
 שהשיג שהתלמיד הבין על-כל-פנים לפחות חלק מהענינים
 הוא, כאשר מבאר העגן באותיות במילים שלו דוקא.
 ועל-פיה יש לכבד
 ההוראה מלשון ה'תורה
 אור' "יושבי אהלים", לשון
 רבים. דהנה, ישנם החושבים
 בטעות שבכדי להתפלל
 באריכות יש צורך בריבוי
 מאמרים של חסידות דוקא,
 ולהבין אותם בטוב על-ידי
 לימוד בעיון וכו'. אבל
 כאשר מפקה סיבות לימוד
 החסידות אצלו הוא רק
 באופן ד'למגרס', ללא הכנה
 עמוקה, וגם לא למד ריבוי
 חסידות אלא מעט יחסית - אזי
 אינו שף לעבודת התפלה.
 ועל זה באה ההוראה מדיוק
 הלשון "יושבי אהלים" לשון רבים
 שההוראה להאריך בתפילה נאמרה לא
 רק למי שלמד מאמרים רבים בעיון,
 אלא שאפילו מי שיושב באהל
 תורה שבכתב בלבד, והינו,
 שלומד חסידות באופן
 ד'למגרס', ועד לאופן שהוא
 על-דרך אמירת אותיות אפילו
 מי שלומד חסידות בצורה של חזרה
 על מילים בלבד והוא רחוק מהבנה
 טובה ולימוד עיוני הנה גם אצלם
 מוסכם ומוחלט בפשיטות
 גמורה, באופן שאין מקום
 לטעות, שיכולים לעסוק
 בעבודת התפלה כמו אלו
 שלימוד החסידות שלהם
 הוא באופן התורה שבעל-
 פה, בעיון ובהעמקה כו'.
 ועוד יש ללמוד מדיוק הלשון "יושבי
 אהלים":
 וגם זה היושב באהל תורה
 שבעל-פה, שיש לו הכנה
 עמוקה בתורה אל יטעה לחשוב
 שדי בכך - אלא גם הוא מוכרח

(26) ראה יבמות קט, ב. לקו"ת ויקרא ה, א. (27) עיין קונטרס עץ החיים פי"ב. (28) שם, ב. יו"ד, א"ב.

ביאור בדרך אפשר

- 1 נהנין מזיו השכינה בבחינת השגה הוא רק בחינת זיו והארה בלבד והוא ע"י
2 בחינת איש מלחמה הוא רבוי הצמצומים עד שיוכל להיות בחינת חכמה זיו
3 השכינה אבל בחי' אהבה הנ"ל ועמך לא חפצתי כו'. שלא על מנת לקבל פרס
4 היינו עולם הבא גן עדן העליון וכו' כי אם ועמך למהותו ועצמותו יתברך ...
5 ואיך יוכל למשוך בחינת מהותו
6 ועצמותו, הוא על-ידי המצוות ... וזהו
7 אם יתן איש את כל הון ביתו בחינת גן
8 עדן העליון ותחתון בחינת חכמה טעמי
9 התורה בוז יבוזו לו שהוא רק בחינת
10 זיו והארה בלבד אבל באהבה ועמך לא
11 חפצתי ... אליו ולא למדותיו, למהותו
12 ועצמותו יתברך".
- 13 ועד שְׁזָה מְבִיא לְהַעֲנִין ד' אַחֻת לְנוּ קְטַנָּה"29, שְׁהוּא
14 ד' אַחֻת לְנוּ קְטַנָּה"29 האמור
15 בהמשך העניין ב'שיר השירים',
16 שְׁהוּא עֲנִין הַהֲתַאֲחָדוּת שֶׁל
17 היהודי העובד את ה' עם אלוקות
18 במדרגה ד' אַחֻתִי", שְׁהוּא
19 מְדַרְגָּה נְעִלִית בְּיוֹתֵר, וְהִינּוּ,
20 שְׁגַם לְאַחֲרֵי הָאֵהָבָה ד' בְּכָל
21 מְאֹדָךְ" עליה מדובר בפסוק "אם
22 יתן איש את כל הון ביתו באהבה", כאמור לעיל, וְשֶׁנֶּן כְּמֵה מְדַרְגָּוֹת,
23 הִנֵּה נוֹסֵף לְזֶה שְׁעַל-יְדֵי הַמַּיִם רַבִּים" בְּאִים לְאַהֲבָה
24 ד' בְּכָל מְאֹדָךְ" כַּנִּל, בְּאִים עַל-יְדֵה גַם לְדַרְגָּא ד' אַחֻתִי"
- הנעלית עוד יותר מ"בכל מאדך". ועד שְׁבָאִים לְמָה שְׁפִתוֹב (בְּסִיּוֹם
הַקְּתוֹב)29 "בְּיּוֹם שְׁיִדּוּבֵר כֶּה"30 - שְׁיִדּוּבֵר מִמִּילָא
וּמֵאֱלִיו, שְׁעֲנִינוּ שֶׁל הַדִּיבּוּר מִמִּילָא, בְּתַפְלָה הִיא הַדַּרְגָּא
ד' אַדְנִי" שְׁפִתֵי תַפְתַּח וּפִי (רַק) יִגִּיד (וְיִמְשִׁיף) תְּהִלָּתְךָ"31
מִמִּילָא, כְּתוּצָא מִהַפְתִּיחָה עַל יְדֵי
הַקְּדוּשָׁה-בְּרוּךְ-הוּא, וּבְתוֹרָה הֲרִי
זָה עֲנִין הַדִּיבּוּר מִמִּילָא, כְּדָבָר שֶׁלֹּא
נַעֲשֶׂה מִצַּד הָאָדָם וּבְכּוּחַ הָאָדָם,
בְּחִינַת "אַתְמָר" מְלִשׁוֹן
אִתְמָר וְזוֹה הַתּוֹכֵן הַפְּנִימִי שֶׁל
הַכְּתוּב "עֲבֹדֹת הַלּוּיִם בִּיד אִתְמָר",
שְׁנִלְמַד מִמִּילָא"32 (כַּמְבּוּאָר
ב'לְקוּטֵי תוֹרָה': יִפְיֹרֵשׁ אִתְמָר הוּא
בְּחִינַת צִירּוּפִי אוֹתוּתֵי תוֹרָה שְׁאִיתְמָר
הוּא מְלִשׁוֹן אִיתְמָר שֶׁבְּגִמְרָא שֶׁהוּא
לִשׁוֹן דְּבַר הַגְּלִמַד מֵאֵלִיו כו', (בְּלִשׁוֹן
אִידיש עַס אִז גִּילְעֵרִינְט גַּעוּוֹאָרן
[הַדְּבַר נִלְמַד] שֶׁהוּא לִשׁוֹן אִיתְמָר
שְׁנִלְמַד מִמִּילָא) וְהוּא כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב
וְאִשִּׁים דְּבָרֵי בְּפִיךָ וְגו' וְדְבָרֵי אֲשֶׁר
שִׁמְתִי בְּפִיךָ וְגו' שֶׁהוּא דְּבַר ה'
הַמְּלוּבֵשׁ בְּהַלְכָה שֶׁמְדַבֵּר בְּפִיו "...), כְּמוֹ שְׁפִתוֹב"33 תַּעֲן לְשׁוֹנֵי
אֲמָרְתְּךָ, שֶׁהַלּוּמַד תוֹרָה הוּא כְּעוֹנָה אַחֲרֵי הַקּוּרָא"34 הִינּוּ שְׁאֵלָה הֵם
דְּבָרֵי ה' הַהַלּוּמַד עוֹנָה וְאוֹמֵר אַחֲרָיו.

(29) שה"ש שם, ת. 30) ראה תו"א שם ט, ג. יו"ד, ב. 31) תהלים נא, יז. וראה ד"ה אד' שפתי תרכ"ח. 32) כמבואר בלקו"ת פ' נשא (כב, ב. כה, ב.). 33) תהלים קיט, קעב. 34) ע"פ סוכה לח, ב. וראה תו"א יתרו סז, ב. לקו"ת שה"ש מד, ב. ובכ"מ.

אגרות קודש

ב"ה, אדר"ח מ"ח, תשט"ז

ברוקלין, נ.י.

הווי"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ מו"ה יוחנן ש"י
שו"ב, גבאי ביהכ"נ דליובאוויטש בליובאוויטש

שלום וברכה!

בשילחי חדש תשרי, הוא החדש הכללי דכל השנה כולה, המושבע בכל טוב ע"מ להמשיכו בכל השנה, הנני בזה לכפול ברכותי, אשר עוד רבות בשנים ינהג גבאות בביהכ"נ דליובאוויטש בליובאוויטש ברוח חסידותי, ויבוא זה לפועל גם בהשתדלות - בהצלחה - לרבות כמות המתפללים ולהגביה איכותם ע"י קביעות שיעורים בבית הכנסת, הן בנגלה והן בחסידות, וכנהוג בבתי כנסיות בני ישראל ובפרט בבתי כנסיות חב"ד. ובודאי יש ואפשר לסדר השיעורים באופן שלא יבלבלו לסדרי הישיבה.

וכבר ידוע איך שהפליגו רז"ל במעלת התאחדות בית הכנסת ובית המדרש גם יחד (ברכות ח, ע"א), וזכות הרבים תלוי בו.

בס"ד. שיחת *ש"פ נח, ד' מרחשון, ה'תשכ"ה.

1 א. ידוע פתגם רבותינו נשיאינו¹, שבפירוש רש"י על התורה ישנו "יינה של תורה", פנימיות התורה.
 2 כמו־כן מובן שבפירוש רש"י ישנו הפשט שבתורה, שהרי זהו ענינו של פירש"י כפשוטו, שמבאר תורה
 3 נביאים וכתובים כפשוטו של מקרא, עד שגם ילדים הלומדים ב"חדר" יוכלו להבין, שזהו פשט שבפשט.
 4 זאת אומרת, שבפירוש רש"י ישנם שני החלקים שבתורה: חלק הפשט וחלק הסוד. ואף שבהשקפה
 5 ראשונה רחוק מאד חלק הסוד מחלק הפשט, שהרי חלק הסוד רחוק אפילו מחלק הרמז והדרוש, ובמכל־שכן
 6 שהוא רחוק מחלק הפשט, אף־על־פ־י־כן, מתאחדים בפירוש רש"י שני הקצוות - סוד ופשט - יחד.

7 והביאור בזה - על־פי המבואר ב'לקוטי תורה'² על הפסוק³ "בראתיו יצרתיו אף עשיתיו", דקאי על ג'
 8 עולמות בריאה יצירה ועשיה, ואילו בנוגע לעולם האצילות (שהרי מיד נשאלת השאלה: ומה עם עולם
 9 האצילות?) מבאר ב'לקוטי תורה', שתיבת "אף" - שענינה ריבוי - מרבה עולם האצילות. והיכן כתובה
 10 תיבת "אף" שמרבה את עולם האצילות - לא ב"בראתיו" או ב"יצרתיו", אלא ב"עשיתיו" דוקא, כי עולם
 11 האצילות "לוקחים" בעשיה דוקא. וכמו כן מובן בענין פשט רמז וסוד שבתורה, שהם כנגד ד'
 12 עולמות, שחלק הסוד שבתורה שכנגד עולם האצילות - לוקחים דוקא על־ידי חלק הפשט⁴, שכנגד עולם
 13 העשיה⁵. (בנוגע לרמז ודרוש - מביא כ"ק מו"ח אדמו"ר⁶ דיעה מקבלה⁷, שרמזו הוא למעלה מדרוש,
 14 אבל בנוגע לפשט וסוד, פשוט הדבר שפשט הוא בעולם העשיה, וסוד הוא בעולם האצילות)⁸.

15 ומזה מובן, שבחירתו של רש"י במאמרי חז"ל מסויימים לכוללם בפירושו, אף שישנם עוד פירושי
 16 חז"ל על פסוקים אלו - היא מפני שמדרשי חז"ל אלו מבארים את הפשט של הפסוקים וגם את הסוד שבהם.
 17 וזה מתאים לפתגם אדמו"ר הזקן¹, שפירש"י הוא "יינה של תורה", שזהו חלק הסוד. - חלק הרמז
 18 והדרוש, אין מוכרח שיהיו בפירוש רש"י, אבל חלק הפשט והסוד, ברור הדבר שבכל ענין וענין שבפירוש
 19 רש"י ישנם חלק הפשט והסוד².

20 ב. על הפסוק¹⁰ "אלה תולדות נח נח איש צדיק תמים היה בדורותיו", מביא רש"י שני הפירושים¹¹:
 21 (א) "לשבח", שאפילו בדור שלו, שהיה עלול להשפיע עליו באופן הפכי [וכפי שהרמב"ם פוסק בהל'
 22 דיעות¹², שבשעה שאדם נמצא בסביבה רעה, עליו לברוח ממנה אפילו למדבר ולהישאר לבדו, שדבר
 23 זה (להישאר לבד) הוא היפך טבע האדם, ואף־על־פ־י־כן צריך לעשות אפילו דבר שהוא היפך הטבע,
 24 ובלבד שלא יהיה בסביבה רעה, כי כדי שלא להיות מושפעים מהסביבה, יש צורך במלחמה קשה ביותר]
 25 - נשאר צדיק, ו"כל־שכן שאילו היה בדור צדיקים היה צדיק יותר".

26 (ב) "לגנאי, לפי דורו היה צדיק", אבל בדור של צדיקים "לא היה נחשב לכלום", כי: (א) לגבי צדקותו
 27 של הדור, נחשבת צדקותו לכלום. ויש לומר גם־כן (ב) צדקותו של נח, היתה באה מצד ההשפעה של
 28 הדור.

29 וצריך להבין מה שרש"י מביא הפירוש "לגנאי".

30 מה שמביא הפירוש "לשבח" - מובן, כי רש"י בא לפרש פשוטו של מקרא, ופשוטו של מקרא מכריח
 31 שיש לפרש תיבת "בדורותיו", שבפשטות היא מיותרת (שהרי הכתוב היה יכול לומר "צדיק תמים היה",

ריש כו' (מלקו"ש שם).

(6) לקו"ד ח"ד תשעא, א.

(7) מ"ח מס' חיוב הנשמות פ"א מ"ב.

(8) ראה גם בהנסמן בלקו"ש חכ"א ע' 36 הערה 57.

(9) להעיר מלבוש האורה לפ' בראשית: "כל הדברים

שבפרש"י יש בהם נגלה ונסתר ושניהם אמת".

(10) ריש פרשתנו.

(11) שבסנהדרין קח, א.

(12) רפ"ו.

(* הוגהה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א (באידיש), ונדפסה
 בהוספות ללקו"ש ח"ה ע' 279 ואילך. במהדורא זו ניתוספו עוד
 איזה ציוני מ"מ ע"י המו"ל, וכמה פרטים מהנחה בלתי מוגה.

(1) סה"ש תרצ"ז ס"ע 197 (נעתק ב"היום יום" כט שבט).

(2) ר"פ בלק.

(3) ישע' מג, ז.

(4) ראה לקו"ת ויקרא ה, ד, שמביא שם הענין ד"אף עשיתיו"

לענין השייכות דפנימיות התורה למקרא (מלקו"ש ח"ה ע' 1

הערה 3).

(5) ולהעיר מסדר הבנים בהגש"פ - שג"ז כנגד אבי"ע: חכם

- 1 כפי שמצינו בכמה מקומות בתנ"ך התואר "צדיק" או התואר "תמים", ללא ההוספה "בדורותיו", ונוסף
2 לכך ישנו הענין ד"זכר צדיק לברכה"¹³ (כפי שרש"י מביא לעיל¹⁰), ולכן מביא רש"י דרשת חז"ל
3 ש"בדורותיו" היינו "לשבח" (הוספה בברכה);
- 4 אבל הדרשה "לגנאי" - אינה מוכרחת מצד פשוטו של מקרא, שהרי אפשר לדרוש זאת לשבח
5 (ומתאים גם ל"זכר צדיק לברכה"), ואם-כן, מדוע מביא רש"י את הפירוש "לגנאי"?
- 6 גם צריך להבין, מהי ההוראה מזה בעבודת האדם. שכן, נוסף על זה שבכללות התורה - לשון הוראה¹⁴
7 - צריך להיות בכל ענין הוראה, הרי זה בפרט בפירוש רש"י שיש בו פנימיות התורה (כאמור לעיל),
8 שענינה הוא שמביאה להוראה בעבודת ה', וכמו שכתוב¹⁵ "דע את אלקי איך ועבדהו בלב שלם"¹⁶,
9 שידיעת אלקות - שבאה על-ידי לימוד פנימיות התורה - מביאה ל"ועבדהו בלב שלם", אהבה ויראה,
10 שאפשר להשיגם רק באמצעות ידיעת אלקות שעל-ידי לימוד פנימיות התורה, שלכן מבואר בארוכה
11 ב'קונטרס עץ החיים'¹⁷ ההכרח בלימוד פנימיות התורה, ובפרט בדורותינו אלה, כיון שדוקא על-ידי-זה
12 באים לאהבה ויראה. ומכל הנ"ל מובן, שפירוש רש"י, שיש בו פנימיות התורה, מביא להוראה בעבודת
13 האדם. וצריך להבין מהי ההוראה מדרשות חז"ל שרש"י מביא על תיבת "בדורותיו"?
- 14 ג. (ויובן בהקדים קושיא כללית וגדולה יותר):
- 15 לפי הפירוש שכוונת התורה בתיבת "בדורותיו" היא "לגנאי", אינו מובן: איך יתכן שהתורה תדבר
16 בגנותו של נח? הרי אפילו "בגנות בהמה טמאה לא דיבר הכתוב"¹⁸, שלכן "עיקם הכתוב שמונה אותיות
17 כו"¹⁹ - שזהו ענין והוראה בפרשת נח גופא, שהתורה אינה רוצה לדבר בגנותו של מי שיהיה, אפילו
18 לא בגנותה של בהמה טמאה. ויתירה מזו: פסוק זה נאמר קודם מתן-תורה, שאז לא היה כל-כך ענין
19 הגנות (אפילו אם היה כתוב "טמאה"), שהרי לא היתה אז טומאה בפועל, אלא שרק לאחרית מתן תורה
20 תהיה הבהמה טמאה, ובכל זאת "עיקם הכתוב כו". ואם-כן, היתכן שהתורה תדבר בגנותו של נח?!
- 21 ויובן בהקדים, שהכלל "עיקם הכתוב כו" ככדי שלא לומר דבר מגונה, הוא רק בסיפורים שבתורה,
22 אבל לא בהלכות. ולכן מצינו בכמה וכמה מקומות, כמו בפרשת שמיני ופרשת ראה, שנאמר הלשון
23 טומאה, ולא "אינו טהור", כיון ששם מדובר אודות הלכה, והלכה צריך לומר באופן ברור²⁰.
- 24 הפירוש ב"עיקם הכתוב" הוא כפשוטו, שהענין נכתב באופן של עקמומיות ובאופן מוסתר, ולא באופן
25 ישר וגלוי, והרי הלכה צריכה להיות ברורה. כשם שצריכה להיות הלכה פסוקה, כך צריכה להיות הלכה
26 ברורה. וכדי שההלכה תהיה ברורה, אומרים אפילו דבר מגונה, ובלבד שתהיה הוראה ברורה.
- 27 ואף-על-פי שגם בסיפורי התורה ישנה הוראה (כנ"ל), מכל-מקום שם "עיקם הכתוב כו", כיון
28 שההוראות שבסיפורים אינן הוראות גלויות - בגילוי, כי הם סיפורים. ולכן, כשם שההוראות אינן בגלוי,
29 כך גם הלשון יכול להיות לשון שאינו גלוי.
- 30 על-פי-זה יובן מה שהתורה אומרת "בדורותיו" (גם) להפירוש שהכוונה "לגנאי" - דכיון שזה נוגע
31 להוראה בעבודת ה' (כדלהלן), אזי בהכרח לפרש את ההוראה.
- 32 ד. כללות ההוראה מפרשת המבול היא - כפי שמבאר רבינו הזקן ב'תורה אור'²¹ (ה"חסידישע פרשה"

נאמר שהקושיא היא ממה שכתוב טמא בכלל גם בהלכות, אינו מובן כלל - שהרי יתכן ומיד הו"ל להקשות מזה כיון שטמא זה, מאה פעמים ויותר בתושב"כ, ורק לאח"ז צ"ל הקושיא שנמצא פעם מרכב וכו'. ועכצ"ל דזה לא קשיא לי, אלא מזה ד"מי לא כתיב" - בשום מקום - גם בסיפורים (שאינו מוכרח להיות בהם לשון ברור).

נוסף על הנ"ל: לפי המהרש"א דשווין קצר מגונה וארוך נקי - למה לא אשתמיט בשום מקום ל' ארוך נקי בענין דהלכה?
וראה בארוכה לקו"ש ח"י ע' 26 ואילך. וראה גם אג"ק חט"ו ע' שעו. וש"נ.

(21 ריש פרשתנו. ובאריכות - בלקו"ת לג"פ שם (אוה"ת שם כרך ג) תרט, א ואילך).

- (13 משלי יו"ד, ז.
(14 ראה רד"ק לתהלים יט, ח. גו"א ר"פ בראשית (בשם הרד"ק). זח"ג נג, ב.
(15 דברי הימים"א כח, ט.
(16 ומובן ע"פ מש"כ בקו"א ד"ה להבין מ"ש בפע"ח (תניא קנו, ב).
(17 פ"א ואילך.
(18 ב"ב קכג, א.
(19 פסחים ג, א (הובא בפרש"י ב"ב שם).
(20 ומה שמקשה בגמרא (פסחים ג, ב) "ובאורייתא מי לא כתיב טמא", בהכרח לפרש שקושיית הגמרא היא ממה שכתוב "טמא" בסיפורים. שלכן באה קושיא זו לבסוף כל השקו"ט. דאם

1 של השבוע) - שצריך להיות "בא גו' אל התיבה"²², להיכנס בתוך תיבות (התורה ו)התפלה, ועל-ידי-זה
 2 ניצלים ממים הזידונים, מי המבול (דאגות הפרנסה וכו', כדלקמן)²³.

3 וענין זה - ככל הוראות התורה (שהיא נצחית) - הוא בכל זמן ובכל מקום, ולכל אחד מישראל
 4 במיוחד, באיזה מצב שיהיה, שהרי "כל אחד ואחד חייב לומר בשבילי נברא העולם"²⁴, שבשביל כל
 5 יחיד נברא כל העולם. ומזה מובן, שגם התורה והוראותי הם עבור כל יחיד, שהרי בריאת העולם היא
 6 "בשביל התורה"²⁵ (ובפרט לפי הפירוש - שביל, דרך)²⁶, ואם-כן, כשם שהעולם הוא בשביל כל אחד
 7 מישראל במיוחד, כך גם התורה, כוונת ותכלית העולם, היא בשביל כל אחד מישראל במיוחד. וכמדובר
 8 כמה פעמים שלכן נאמר "אנכי הוי' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים"²⁷, בלשון יחיד²⁸, שהקב"ה אמר
 9 לכל אחד מישראל, "אנכי הוי' אלקיך וגו'", כיון שמתן-תורה היה בשביל כל אחד מישראל במיוחד.

10 אבל יהודי יכול לטעון: איך אומרים לו שעליו ללמוד מנח, שגם אצלו צריך להיות "בא אל התיבה"
 11 וכו' - הרי נח היה "צדיק תמים" (ואפילו בדורו היה צדיק, ומכל-שכן אם היה בדור טוב יותר), כך
 12 שהיה יוצא מן הכלל (כנ"ל, היפך הטבע), ואם-כן, איך יכול הוא להשתוות לנח; כיצד יכול הוא להינצל
 13 ממים הזידונים?

14 ולכן אומרת התורה "בדורותיו" (לגנאי), שגם נח היה "צדיק תמים" רק "בדורותיו", ואילו היה
 15 בדורו של אברהם לא היה נחשב לנלוס, ודרגא זו של "צדיק" שייכת גם אצלו (כדלהלן), ובמילא יש
 16 ביכלתו ללמוד הוראה מנח.

17 ה. וזוהי ההוראה משני הפירושים בתיבת "בדורותיו", ש"יש .. דורשים אותו לשבח ויש שדורשים
 18 אותו לגנאי":

19 שני הפירושים הם הוראה בעבודת ה', ולכן מביא רש"י את שניהם, כיון שפירוש רש"י מגלה את
 20 פנימיות התורה, המביאה ל"ועבדהו בלב שלם" (כאמור לעיל). ומר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי,
 21 כיון שהן הוראות לשני סוגים (או באותו אדם - מצבים) שונים:

22 כשמדובר אודות צדיק וכו' - יכול לטעון, שאינו זקוק לכל הענין ד"בא גו' אל התיבה", כיון שאצלו
 23 אין מלכתחילה מים הזידונים, ובמכל-שכן מדברי הגמרא²⁹ "תלמידי חכמים אין אור של גיהנם שולטת
 24 בהן", אפילו "תלמיד חכם" (והמחוייב להיות בגיהנם), ובמכל-שכן הוא, החכם עצמו (ובמילא אינו שייך
 25 לרוח שטות המחייבת גיהנם).

26 ועל זה ישנה ההוראה מהפירוש "בדורותיו" לשבח - שאפילו נח שהיה "צדיק תמים" ואפילו
 27 "בדורותיו", היה זקוק לענין ד"בא גו' אל התיבה".

28 הוראה הנ"ל היא לצדיקים כו'; ואילו ההוראה לרוב בני אדם היא מהפירוש השני - שנח היה צדיק
 29 רק לפי ערך דורו, שאין זה אמיתית ענין צדיק, אלא רק בשם המושאל, ודרגא זו של צדיק שייכת לרוב
 30 בני אדם - שהרי "משביעין אותו תהי צדיק"³⁰ נאמר על כל אחד, וכיון ש"משביעין אותו", בודאי יש
 31 לו הכח לקיים זאת. ואפילו לפירוש צדיק שבתניא³¹ - הרי גם במדריגה זו ישנו הכח לקיים את השבועה
 32 "תהי צדיק כו'". ועל-כל-פנים, לקיים את המחצית השניה של השבועה: "ואל תהי רשע", שזהו צדיק
 33 בשם המושאל³² - בודאי יש ביכולת כל אחד, כמבואר בתניא באריכות.

34 ומלבד זאת, "בדורותיו", לפי דורו, הרי הוא עתה בודאי צדיק, כי רוב בני דורו (ושיש לו משא ומתן
 35 עמהם) הם אומות העולם, ואפילו בין בני-ישראל, הנהא גופא שאליו הגיעה ההוראה ממי המבול,
 36 נחשב כבר לעילוי, שהרי ישנם תינוקות שנשבו שאינם יודעים כלל מענין זה.

(27) יתרו כ, ב. ואתחנן ה, ו.
 (28) ראה יל"ש עה"פ (רמז רפו).
 (29) חגיגה בסופה. וש"נ.
 (30) נדה ל, ב.
 (31) פ"א. פ"י.
 (32) ראה שם פ"א.

(22) פרשתנו ז, א.
 (23) ועד שבאים לענין ד"אל אמה תכלינה מלמעלה" (שם ו, טז) - "אמה" ר"ת "אלקינו מלך העולם" (ראה תורת מנחם - רשימת היומן ס"ע קעז. וש"נ). - מהנחה בלתי מוגה.
 (24) סנהדרין לו, סע"א (במשנה).
 (25) פרש"י ר"פ בראשית.
 (26) ראה כש"ט ס"ה. סנ"ו.

1 ולכן עליו ללמוד מנח: כשם שנח, על-ידי שקיים "בא גו' אל התיבה", הציל את עצמו מהמבול, ולא
 2 רק את עצמו, אלא גם את כל העולם, כמו שכתוב³³ "ובניך ואשתך ונשי בניך אתך", ויתירה מזו, שהציל
 3 גם בעלי חיים כו', כמו שכתוב בהמשך הפסוק³⁴ "ומכל החי גו'" - כך גם יש לכל אחד מישראל הכח,
 4 שמבלי הבט על המים הזידונים, ביכלתו להציל עצמו ואת כל העולם, וכפסק הרמב"ם³⁵, שעל-ידי פעולה
 5 טובה אחת מכריע את עצמו ואת כל העולם לכף זכות.
 6 וכשם שבנח, איתא שראה עולם חדש³⁶, כך יש בכחו של כל אחד מישראל לבנות עולם חדש, ולעשות
 7 ממנו דירה לו יתברך.

* * *

8 ו. בסמיכות לסיום הסדרה ישנו גם פירוש רש"י תמוה - אלא שהחילוק הוא, שעל פירש"י שבתחילת
 9 הסדרה (שנתבאר לעיל) מתעכבים מפרשים לבאר מדוע "דורשים אותו לגנאי" בשעה שאפשר לדורשו
 10 "לשבח"; אבל על פירש"י זה, לא מצאתי לעת עתה מי שיתעכב לבארו.

11 על תיבת "חצרמות"³⁷ מפרש רש"י: "על שם מקומו, דברי אגדה". הפירוש הפשוט בזה הוא, שהשם
 12 "חצרמות" אינו שם של האדם, אלא שם המקום שבו היה נמצא, ולכן נקרא גם הוא "על שם מקומו".
 13 ולאחרי זה אומר רש"י, שפירוש זה מקורו ב"דברי אגדה".

ואינו מובן:

14 - ובפרט לפי הידוע עד כמה הפליאו רבותינו נשיאינו¹ במעלת פירוש רש"י, וכמו שכתב השל"ה³⁸
 15 (וכן גם הקודמים אליו), ש"בכל דבור ודבור של רש"י ישנם "ענינים מופלאים", ומובא³⁹ אשר רש"י
 16 התענה תרי"ג תעניות קודם שכתב פירוש התורה; ואם רש"י התייגע כל-כך על פירושו, בודאי צריכים
 17 אנו להתייגע -

18 (א) מה התכוין רש"י בפירושו? (באם לפרש השמות שיש להם משמעות - הוה-ליה-למימר מ'מדרש
 19 רבה⁴⁰ גם בשם "נעמה"⁴¹ וכיוצא בזה. גם) מהו הקושי לפרש שזהו שמו של האדם עצמו, שלכן צריך
 20 לפרש "על שם מקומו"? - ואף ש"חצר" שייך בכללות למקום, הרי "דקלה"⁴² שייך ליער, עצים. ועוד
 21 כהנה.

22 בשלמא מה שרש"י מביא לפני זה⁴³ הטעם על שם "יקטן", ש"היה עניו ומקטין עצמו", הרי זה מובן,
 23 כי רש"י מביא בפירושו ענינים שהם הוראה בעבודת האדם (כאמור לעיל), והפירוש בנוגע ליקטן הוא
 24 הוראה בעבודת האדם, שכשם שיקטן, לפי ש"היה עניו ומקטין עצמו לכך זכה להעמיד כל המשפחות
 25 הללו" (י"ג משפחות), אף שהיה הצעיר ביותר, כדאיתא במדרש⁴⁴ (ועוד - "מקטין", אף שהיה קודם
 26 מתן-תורה כו') - גדול שהוא מקטין את עצמו (ולאחרי מתן-תורה), על-אחת-כמה-וכמה. וגם בפשט
 27 דרוש ביאור בנוגע ל"יקטן" - שרק בו נמנו ונפרטו בניו.

28 וכן מובן מה שרש"י מפרש⁴⁵ "ותירס - זו פרס" [אף שרש"י לא בא לפרש את מקורם או פירושם
 29 של שמות האומות, דאם כן, היה צריך לפרש זאת גם בשאר האומות, אלו שנתבארו בדברי אגדה] -
 30 כיון שזה בא בהמשך למה שכתב רש"י לפני זה⁴⁶ "שבנה כורש שהיה מבני יפת בית שני", ובכדי לבאר
 31 איך היה כורש מבני יפת, מביא רש"י את דברי המדרש⁴⁷ ש"תירס" - שהיה מבני יפת - "זו פרס", והרי
 32 כורש היה מלך פרס⁴⁸.

(41) בראשית ד, כב.

(42) פרשתנו שם, כו.

(43) שם, כה.

(44) ב"ר פל"ז, ז.

(45) שם, ב.

(46) שם ט, כז.

(47) ב"ר שם, א.

(48) ראה גם משכיל לדוד.

(33) פרשתנו ו, יח.

(34) שם, יט.

(35) הלי' תשובה פ"ג ה"ד.

(36) ב"ר פ"ל, ח.

(37) פרשתנו יו"ד, כו.

(38) מס' שבועות קפ"א, א.

(39) שה"ג לחיד"א בערכו. צרור המור בתחלתו.

(40) ב"ר פכ"ג, ג.

- 1 אבל מה שרש"י מביא את פירוש המדרש אודות "חצרמות" - אינו מובן: מה מכריח לחפש פירוש,
2 ומהי ההוראה מזה?
- 3 (ב) גם צריך להבין מה שרש"י מסיים: "דברי אגדה"⁴⁹ - הרי רש"י היה יכול לומר את הפירוש, מבלי
4 לציין המקור לפירושו. כמו בפירושו בתחלת הסדרה (ש"יש .. דורשים אותו לשבח" או "לגנאי"), וכן
5 בכמה מקומות, שאינו מציין את מקור הפירושים. מדוע דוקא כאן צריך רש"י לציין שפירוש זה הוא
6 "דברי אגדה"?
- 7 ז. בפשטות היה אפשר לומר, שרש"י מפרש ש"חצרמות" הוא "על שם מקומו", כיון שהפירוש
8 כפשוטו (שזהו שם של האדם עצמו) אינו מובן: היתכן שנותנים לתינוק שם שהוא היפך הברכה?
9 וכאן אי אפשר לתרץ כפי שמתרצים בנוגע לשמות של מלכי סדום ועמורה וכו' - שהרי הם היו
10 רשעים, אבל יקטן (אביו של חצרמות, שמן הסתם נתן הוא את השם, על-פי המנהג שהאב בוחר השם)
11 - הרי "היה עניו ומקטין עצמו" (כנ"ל מדברי רש"י), ומובן שהתנהג בעניונו כפי הראוי. ואם-כן, איך
12 יתכן שנתן שם כזה?
- 13 ולכן מביא רש"י הפירוש ממדרש רבה - שזהו "על שם מקומו", והרי שם המקום אינו תלוי ביקטן.
14 אבל, מלבד זאת שלפי פירוש זה אינו מתורץ מה שרש"י אומר שהוא מ"דברי אגדה" - הרי השם
15 "חצרמות" אינו היפך הברכה: "מות" - הוא היפך הברכה, אבל לא "חצרמות". ואדרבה, זהו אפילו ענין
16 בעבודת ה', כדברי הגמרא⁵⁰ "שוב יום אחד לפני מיתתך", ונשאלת השאלה: "וכי אדם יודע כו",
17 והגמרא מתרצת, שאכן הכוונה היא שתמיד יהיה אצל האדם "שוב כו". וכן (ועוד יותר) איתא בזוהר⁵¹
18 ש"זכאי חסידי" ש"כל יומא ויומא" עומדים הם בציור ש"ההוא יומא" הוא "מיתתך".
- 19 ח. "דברי אגדה" שמביא רש"י - הם במדרש רבה⁵², ושם: "מקום הוא ששמו חצר מות, שהן אוכלים
20 כרישים ולובשים כלי פפייר ומצפים למיתה בכל יום".
- 21 ואף שהיה זה קודם ש"נפלגה הארץ"⁴³, שאז היתה השפעה מרובה בגשמיות - אף-על-פי-כן לא היו
22 "מונחים" בגשמיות, הן בנוגע לאכילה והן בנוגע ללבושים, אלא אכלו דברים פשוטים (חצר - מלשון
23 חציר, עשב) ולבשו לבושים פשוטים, ו"מצפים למיתה בכל יום" (כזוהר הנ"ל) - מתי יוכלו להיפטר
24 לגמרי מתאוות עולם-הזה⁵³.
- 25 - והוראה למעשה (בתור מאמר המוסגר):
- 26 הנהגה זו היא בדיוק להיפך מהנהגה שבמדינה זו, לדרוף אחר לבושים יקרים, ועוד יותר - אחר
27 קישוטי הבית (באמרו שיש לו על זה "ראיה מפורשת" מחסידות: מבואר בחסידות⁵⁴ שבית יקר יותר
28 מלבוש, ובמילא, צריכים קישוטי הבית להיות בהידור גדול), עד שבשביל זה נעשים בעלי-חוב עבור
29 הלוואה צמודה לאחוזי ריבית (אם כי בהיתר עיסקא), ובלבד שיהיו לו קישוטי הבית.
- 30 כשמדובר אודות צדקה - טוען שאין לו. נתינת צדקה צריכה להיות "כמתנת ידו"⁵⁵, לפי רכושו, ואין
31 לו. ויתכן שטענתו אמיתית, שאכן אין לו. אלא מאי, מניין נוטל עבור קישוטי הבית - אין זה כסף שלו,
32 אלא כסף זר, וכן האחוזים שמוסיף לשלם הם כספים זרים!
- 33 וכל זה כדאי לו בשביל ענין שאינו "חיי עולם", אלא רק "חיי שעה"⁵⁶, ועוד: אפילו ב"חיי שעה"
34 שלו הרי זה רק "חיי שעה", דבר זמני, כי כל מה שזקוק לכך הרי זה רק בשביל השכנה, שבביתו יהיה
35 "יפה" יותר מבבית השכנה. וגם זה גופא אינו אלא דבר זמני, שהרי בשעה שהשכנה תראה איך נראה
36 ביתו, תבוא בטענות לבעלה, שאצלה צריך להיות יפה יותר, וכך יחזור אחר-כך אליו, וחוזר חלילה,

ספ"ה. וראה תורת מנחם - התוועדויות חי"ב ע' 187. וש"נ).

(54) לקו"ת ברכה צח, ד. ובכ"מ.

(55) ס"פ ראה.

(56) שבת לג, ב. וש"נ.

(49) ועד"ז בבראשית ד, יט.

(50) שבת קנג, א.

(51) ח"א רכ, א.

(52) ב"ר שם, ח.

(53) כפי' הידוע במרז"ל "בן מאה כאילו מת כו" (אבות

1 ילכו מחיל אל חיל⁵⁷, עד שהוא מאבד את ה"אשראי" ("קרעדיט") רחמנא-לצלן, ומפסיקים להלוות
2 לו. - עד כאן מאמר המוסגר.

3 וזוהי ההוראה מההנהגה שהיתה ב"חצרמות" - שלא היה אצלם כלל ענין של קנאה ותאוה, ומבלי
4 הבט על כך שהיתה להם השפעה מרובה בגשמיות כנ"ל, היו אצלם מאכלים פשוטים, וגם הלבושים -
5 שלבוש כולל גם את המקיף דבית - היו פשוטים.

6 נשאלת השאלה: בשעה שיש השפעה מרובה, "וישמן" - איך מבטיחים שלא יהיה "ויבעט"⁵⁸? והמענה
7 על זה: בשעה שזה באופן של "וישמן", אזי נעשה "ויבעט" רחמנא-לצלן, אבל כשמתנהגים באופן ההנהגה
8 של יקטן, "שהיה עניו ומקטין עצמו" - הנה גם כשיש השפעה מרובה, מתנהגים באופן ד"חצרמות".

9 וזהו שרשי מפרש "על שם מקומו": אין זה סתם שם שבו היה נקרא, אלא שם זה הוא מצד שמקומו
10 הוא "חצרמות", היינו שהתנהג בהנהגה זו (שהרי היה במקום שכך נהגו, או כמו שכתב הרמב"ם⁵⁹
11 בפירוש "מקום" בכמה מקומות, שהכוונה בזה היא לערכו ומעלתו של הדבר⁶⁰).

12 וזוהי הוראה בעבודתינו - שיש ללמוד מיקטן, שקיבל חינוכו מעבר שצריך להיות בקטנות וביטול⁶¹,
13 ובדרך זו חניך את בנו, בהנהגה של "חצרמות" כנ"ל. ופירוש זה בא בהמשך לפירוש רש"י שלפני-זה
14 על יקטן.

15 ומסיים רש"י - "דברי אגדה", שזוהי אגדה שמושכת לבו של אדם⁶², היינו, ענין שמושך ותופס ("א'
16 ענין וואָס ציט און דערנעמט") כו'.

ט. דרך אגב - פירוש זה נוגע גם להלכה:

18 כשיש ספק בנוגע לאופן כתיבת שם, בגטין וכיוצא בזה, כמו בפרשתנו⁶³: "אופיר" (ביו"ד) או "אופר"
19 (בלי יו"ד), או "חווילה", אם לכתבו בוא"ו או בבי"ת - הנה שם שנכתב בתורה, צריך לכתבו כמו שכתוב
20 בתורה, ובמקרים רבים, אם נכתב באופן אחר, הגט פסול אפילו בדיעבד⁶⁴.

21 כמובן למדים משמות אנשים שבתורה לשמות אנשים שבגטין, ומשמות מקומות שבתורה - לשמות
22 מקומות שבגטין. והדגשת רש"י "דברי אגדה" - מודיעתנו שפשוטו של מקרא היינו שזהו שם הבן.
23 ואם-כן משם זה יש ללמוד הן לשמות אנשים, הן - למקומות. ולא עוד אלא שיש לומר שללמד על
24 הכלל כולו יצא - שכשם שהשם "חצרמות" יש בו ב' פירושים: שם הבן, "על שם מקומו", כך גם
25 השמות "אופר" ו"חווילה" וכו' יש לפרש בב' אופנים: שם איש, על שם המקום.

י. על-פי הנ"ל יתורץ פירוש רש"י בפרשה הקודמת:

27 על "כוש" ו"אשור" - מפרש רש"י⁶⁵: "עדיין לא היו, וכתב המקרא על שם העתיד". והקשה
28 המהרש"א⁶⁶: "למה לא הזכיר גם חווילה דכתיב מקמיה⁶⁷, וכמו שכתוב בב"ר⁶⁸ גם כן גבי חווילה?"

ועל-פי הנ"ל יתורץ:

30 כיון שמצינו באחד מבניו של "יקטן" - חצרמות - ששמו לא ניתן על-ידי יקטן, אלא "על שם מקומו",
31 הרי אפשר לומר שכך הוא גם בנוגע ל"חווילה" (בנו של יקטן), ששמו לא ניתן על-ידי יקטן, אלא "על
32 שם מקומו". ובמילא, יכול להיות ששם המקום "חווילה" הוא מששת ימי בראשית, ובשעה שבנו של
33 "יקטן" התיישב שם, קראוהו "על שם מקומו". ואם-כן, אין הכרח שזהו "על שם העתיד".

(57) לשון הכתוב - תהלים פד, ח.

(58) האיזונו לב, טו.

(59) ה' יסוה"ת פ"ב ה"ו. מו"נ ח"א פ"ח.

(60) וראה ד"ה מקום בס' החקירה להצ"צ (עד, סע"ב ואילך).

(61) וכמ"ש (וישלח לב, יא) "קטנתי מכל החסדים וגו'", ש"מכל

החסדים" נעשה אצלו הענין ד"קטנתי" (ראה תניא אגה"ק ס"ב).

וכן הוא הסדר התמידי אצל בני" - כמ"ש "ברכנו אבינו כולנו

כאחד באור פניך" (ראה תניא פל"ב), היינו, שהמשכת ברכתו של

הקב"ה היא כשנמצאים במעמד ומצב של "כולנו כאחד" (מצד

הקטנות והביטול), וכמאמר המשנה (עוקצין בסופה) "לא מצא

הקב"ה כלי מחזיק ברכה לישראל אלא השלום" (מהנחה בלתי
מוגה).

(62) ראה שבת פז, סע"א. וש"נ.

(63) יו"ד, כט.

(64) ראה קב נקי (להרא"ד לאוואוט) פתיחה לסדר שמות כלל

יח.

(65) בראשית ב, יד.

(66) כתובות יו"ד, ב.

(67) שם, יא.

(68) פט"ז, ב.

- 1 מה-שאינ-כן בנוגע ל"כוש" ו"אשור" - כיון שלא מציינו באחד מאחיהם שנקראו על שם מקומם, ועל-פי
2 פשוטו של מקרא הרי זה השם שנקראו בו על-ידי הוריהם, לכן מוכרח מהם ש"כתב המקרא על שם העתיד".
3 יא. כנ"ל - ההוראה מפנימיות התורה שבפירושו רש"י זה, שצריכה להביא ל"ועבדהו בלב שלם" כנ"ל
4 - היא:
- 5 צריכה להיות ההנהגה ד"חצרות" - לא להיות "מונחים" בתאוות המאכלים, הלבושים וכו', בקנאה
6 וכו', אלא להתנהג בסדר של מאכלים פשוטים ולבושים פשוטים וכו'.
- 7 ובכדי לחנך ילדים כאלו שיתנהגו בדרך כזו - צריכה להיות העבודה של "יקטן", ש"היה עניו ומקטין
8 עצמו".
- 9 והנהגה זו - מלבד זאת שמביאה שכר רוחני לעולם הבא - גם אוכלין פירותיה בעולם הזה, וכדברי
10 רש"י: "לכך זכה להעמיד כל המשפחות הללו".

* * *

- 11 יב. מאמר (כעין שיחה) דיבור-המתחיל מים רבים גו'.

* * *

- 12 יג. השיעור בתניא⁶⁹ שיתחילו בעזרת ה' ללמד במוצאי שבת-קודש ברדיו⁷⁰, הוא - התחלת פרק מא,
13 ששם מדובר אודות ענין שבו עוסקים בלהט ("אין וועלכן מען קאָכט זיך"), וכמה וכמה פעמים.
14 לאחרי שלמדו כבר ארבעים פרקים שבהם מבואר איך ש"קרוב אליך הדבר מאד בפין ובלבבך
15 לעשותו"⁷¹, מגיעים לפרק מא, שבו נתבארו ענינים חדשים, ועד - ענינים נפלאים, שאינם מבוארים בגילוי
16 בפרקים הקודמים (ובכלל - כן הוא בכל פרק, שיש בו דבר חדש על המבואר בפרקים שלפניו).
17 התחלת הפרק הוא - שצריך לידע "ראשית העבודה ועיקרה ושרשה", שזהו יראה וקבלת עול מלכות
18 שמים. ומבאר מהי ההתבוננות שמביאה לזה - שאף-על-פי שהקב"ה נמצא בכל מקום, הרי "מניח
19 העליונים ותחתונים ומייחד מלכותו על עמו ישראל בכלל".
20 אבל התבוננות זו כשלעצמה אינה "תופסת" עדיין (את האדם המתבונן) ככל הדרוש - שהרי ישנם
21 הרבה יהודים, כן ירבו, גם בלעדיו, שמקבלים עליהם עול ומייחדים מלכותו יתברך, ומה נוגע כל-כך
22 שיהיה עוד אחד - הוא בפרט? ועל זה מוסיף רבינו הזקן - "ועליו בפרט", שהקב"ה "מייחד מלכותו ..
23 עליו בפרט"; נוגע שהוא יקבל עליו עול מלכותו יתברך.
24 ועדיין יכולים לחשוב ש"ועליו בפרט" היינו כפי שהוא חלק מכלל ישראל, רק פרט אחד בלבד מכלל
25 גדול ביותר,

- 26 - אף שמשמעות הלשון אינה כן, שהרי אומר "ומייחד", מלשון יחיד - ותיבת "ומייחד" קאי לא רק
27 "על עמו ישראל בכלל", אלא גם על "ועליו בפרט" - שמזה מובן, שכל יחיד נוגע מצד עצמו, לא רק
28 מצד היותו חלק מהכלל. אבל אפשר לפרש בדוחק שהכוונה היא לפרט כפי שהוא חלק מהכלל -

- 29 ולכן מוסיף אדמו"ר הזקן (ראיה לדבריו, וגם להוציא מטעות זה), כי - הסיבה שצריכה להיות

מתחיל שיעור תניא ברדיו, ועי"ז יגיע הדבר גם ליהודי כזה שלולי הקריאה בעיתון לא הי' יודע אודות לימוד זה, ובמילא הי' מנצל מחצית שעה זו עבור ענינים בלתי-רצויים, או לכל-הפחות עבור עניני הרשות, ואילו ע"י מודעה הנ"ל ישמע ברדיו שיעור תניא, דברי חסידות ודברי התעוררות, ובודאי יפעלו הדברים עליו, יחד עם כל השומעים, וגם על אומר השיעור, כהלשון הידוע (ראה תורת מנחם - רשימת היומן ריש ע' שגד. וש"נ) "שיפעלו הדברים בי ובהשומעים" (מהנחה בלתי מוגה).

(71) נצבים ל, יד.

69) ראה גם שיחת ש"פ נח, בדר"ח מרחשון דאשתקד סכ"ג ואילך (תורת מנחם - התוועדויות ח"ח ע' 211 ואילך). שם חל"ט ע' 119. וש"נ.

70) ובהקדמה: ידוע (ראה תורת מנחם - התוועדויות ח"מ ע' 224. וש"נ) שאין טוב במוחלט, אלא בכל דבר יש תערובות רע, וכמו"כ - ובמכ"ש - אין רע במוחלט, אלא בכל דבר יש טוב. וכן הוא בנוגע ל"עיתונים" (שהרי נמצאים אנו במדינה שרוב תושבי קוראים עיתונים), שאע"פ שגורמים לבלבול וביטול זמן ועוד יותר וכו', הרי (מזה גופא שיש להם קיום) מוכרח שיש בהם גם טוב. ולדוגמא: נדפסה מודעה ב"עיתון" שבמוצאי ש"ק זה

1 התבוננות זו, היא משום ש"חייב אדם לומר בשבילי נברא העולם", ולכן מחוייב כל אחד להתבונן שהקב"ה
2 "מייחד מלכותו . . עליו בפרט".

3 ציווי רבותינו ז"ל "חייב אדם לומר בשבילי נברא העולם" - שאדמו"ר הזקן מביא כאן בתניא - הוא
4 במשנה סוף פרק ד דסנהדרין⁷⁴ (כפי שמציין אדמו"ר ה'צמח-צדק' על גליון התניא⁷²). ובמשנה הנ"ל
5 מדובר על כל אחד מישראל בתור יחיד (ולא בתור פרט מכלל ישראל) כדלהלן. ומזה שאדמו"ר הזקן
6 מביא לשון המשנה בקשר ל"ועליו בפרט", מוכח להדיא שכוונתו היא, שהקב"ה "מייחד מלכותו" על
7 כל אחד מבני-ישראל בתור יחיד.

8 יד. במשנה הנ"ל נאמר: "לפיכך נברא האדם יחיד ללמדך כו'" שכל אחד מישראל הוא "עולם
9 מלא", ומסיים: "לפיכך כל אחד ואחד חייב לומר בשבילי נברא העולם".

10 ולכאורה אינו מובן - מהו הדמיון:
11 אדם הראשון - אכן היה "עולם מלא", שהרי היה "יחיד", ולא היה לו על מי לסמוך, לא על עליונים
12 ולא על תחתונים, והיה צריך לבדו לפעול את כל ענין מלכותו של הקב"ה; אבל כשמדובר אודות יהודי
13 מהדורות שלאחר-יזה, כשישנם כמה וכמה מישראל, כן ירבו, גם בלעדיו, הממלאים את כוונת הבריאה
14 - איך אפשר לומר שמה ש"נברא העולם" הרי זה בשבילו, הרי הכוונה יכולה להתמלא גם על-ידי אחרים?
15 אומרת המשנה: לא! בענין זה דומה כל אחד לאדם הראשון. ואדרבה - "לפיכך": הסיבה לכך ש"נברא
16 האדם יחיד" היא "ללמדך", בכדי שכל אחד מהדורות הבאים ידע שהוא "עולם מלא", ובשבילו נברא
17 העולם. וכשם שעבודתו של אדם הראשון היתה נוגעת בתור יחיד, כך גם עבודתו של כל אחד נוגעת
18 בתור יחיד (ולא רק מצד היותו חלק מהכלל).

19 טו. מזה מתקבלת הוראה נוספת:
20 יכול אדם לחשוב, שאמנם נוגעת עבודתו בתור יחיד, אבל - רק בחלק שלו בעולם (אלא שגם זה נוגע
21 כיחיד ולא רק לפי שהוא חלק מהכלל) אבל לא לגבי העולם כולו.

22 ועל זה אומרים, שהוא דומה לאדם הראשון:
23 כשם שעבודתו של אדם הראשון היתה נוגעת לכל העולם כולו, ולא רק בנוגע לעולם זה, אלא לגבי
24 כל העולמות, שעל-ידי-יזה שקיבל עליו עול מלכות שמים פעל עליה בכל העולמות, גם בעולמות
25 העליונים, ולהיפך, על-ידי חטא עץ הדעת גרם אדם הראשון ירידה בכל העולמות ואפילו בעולם
26 האצילות⁷³ [דאף שבאצילות "לא יגורך רע"⁷⁴, ואם-כן, מה נוגע שם חטא, מכל-מקום גם שם פעל החטא,
27 כיון שכל העולמות היו תלויים באדם הראשון] - כך גם בנוגע כל אחד ואחד: על-ידי הזזה ("א קער")
28 שאינה כראוי, פועל ירידה בכל העולמות, ולאידך גיסא, על-ידי פעולה טובה - מכריע את כל העולמות
29 לכף זכות (וכמרומוז בפסק הרמב"ם³⁵) ופועל בהם עליו.

30 טז. וממשיך רבינו הזקן (שם), שיתבונן אשר "והנה הוי' נצב עליו"⁷⁵.

31 בפשטות אפשר היה לומר, שאדמו"ר הזקן משתמש (כדרך המחברים בדורות שלפניו, שלאחריו
32 ושבדורו) בלשון הפסוק בדרך מליצה. אבל, מהביאורים שישנם מאדמו"ר הזקן על ענינים שכתב בעצמו,
33 רואים, שכאשר מביא לשונות הפסוקים, הרי זה בדיוק ובכוונה.

34 בין הביאורים מרבינו הזקן על מאמרים שלו (שבכלל מועטים הם), ישנו הביאור על 'אגרת הקודש'
35 סימן זך, בענין פטירה והסתלקות. אגרת זו מלאה בלשונות מפסוקים שונים. וכשלוּמדים את האגרת
36 עצמה (ללא הביאור), לא נראית השייכות בין פרטי הלשונות לתוכן האגרת. לשונות אלו יש להם אמנם
37 המשך, וכשלוּמדים בשימת לב הרי זה חודר מתוך עריכות ("מיט אַ געשמאַק" כו', אבל השייכות של
38 הלשונות לתוכן האגרת, נראית רק בכללות, ולא בפרטי התיבות שבהם וכו'. ואילו כשלוּמדים את הביאור
39 על האגרת, רואים איך שכל תיבה מלשונות הכתובים, מתאימה לתוכן הענין שבאגרת ומוסיפה בו ביאור.

(74) תהלים ה, ה. וראה לקו"ת במדבר ג, סע"ג. וש"נ.

(75) ויצא כח, יג.

(72) נדפס בקיצורים והערות לתניא ע' לו.

(73) כדאיתא בכתיבי האריז"ל - הובא בלקו"ת מסעי פט, ג.

- 1 וכל זה - בנוגע לאגרת הקודש, שבחיי אדמו"ר הזקן על-כל-פנים לא היתה נחשבת לתורה שבכתב
2 של תורת החסידות. ועל-אחת-כמה-זוכמה בנוגע לספר התניא עצמו, שגם בחיי אדמו"ר הזקן היה תורה
3 שבכתב של תורת החסידות⁷⁶, ובפרט לפי הידוע עד כמה דייק רבינו הזקן בכל אות בתניא, עד שבמקום
4 אחד - אף הוא בפרק מא - התבונן במשך ששה שבועות אם לכתוב עם וא"ו (המוסיף) או בלא וא"ו⁷⁷.
5 ומזה מובן, שכאשר מביא כאן לשון הכתוב "והנה הוי' נצב עליו", אין זה מפני שרוצה להשתמש
6 בלשון של פסוק, אלא מפני שזה מוסיף ביאור בענין שאודותיו מדבר כאן.
7 יז. על הפסוק "והנה הוי' נצב עליו", מצינו במדרש⁷⁸ ב' פירושים שנאמרו על-ידי שני אמוראים:
8 "חד אמר עליו על סולם (שהקב"ה ניצב על הסולם ש"ראשו מגיע השמימה)", וחד אמר עליו על יעקב".
9 וכיון שכאן בתניא לא מדובר על הסולם, הרי ברור שכוונתו בתיבת "עליו" היא - לפי הפירוש השני
10 - על האדם המתבונן.
11 הפירוש ש"עליו" קאי על יעקב - מבואר במדרש שם: "הרשעים מתקיימין על אלקיהם, ופרעה חולם
12 והנה עומד על היאור⁷⁹, אבל הצדיקים, אלקיהם מתקיימין⁸⁰ עליהם, שנאמר והנה הוי' נצב עליו".
13 ולכאורה אינו מובן: מה מוסיף הענין של "הרשעים מתקיימין על אלקיהם" בהבנה של "והנה הוי'
14 נצב עליו" (שלכן מביאו המדרש על פסוק זה)?
15 ועל כן צריך לומר, שבכך מבאר המדרש שהפירוש ד"נצב" הוא כמו "עומד", וכמו "עומד" שבפסוק
16 "והנה עומד על היאור":
17 התוכן ד"והנה עומד על היאור" הוא, שעמידת וקיום פרעה - וכלשון המדרש "מתקיימין" - היו מהיאור.
18 - כידוע⁸¹ שהסיבה לכך שהמצרים עבדו לנילוס היא מפני שממנו (מהמלאך - מזל ושר שלמעלה
19 (על-ידי הנילוס) הנקרא "אלקיהם") קיבלו השפעתם. וענין זה לא היה דבר מרומה, אלא כן היה באמת
20 - שקיבלו השפעתם מהנילוס (וטעותם התבטאה במחשבתם שהנילוס משפיע בכח עצמו, ואילו האמת
21 היא שאינו אלא כגרון ביד החוצב). -
22 וכן הוא גם הפירוש ב"והנה הוי' נצב עליו" - ש"הוי'" נצב ומתקיים כביכול על יעקב, "צדיקים
23 אלקיהם מתקיימין עליהם", שהקיום כביכול של אלקות הוא על הצדיקים.
24 יש מפרשים⁸² - המובאים בחסידות - שמבארים ענין "אלקיהם מתקיימין עליהם" על-דרך מארוז⁸³
25 "מוסיפין כח בגבורה של מעלה". אבל זהו רק ש"מוסיפין כח" (ועל-דרך מאמר המדרש⁸⁴ - בפירוש
26 הפסוק הנ"ל "והנה הוי' נצב עליו" - ש"האבות הן הן המרכבה", ש"מרכבה" פועלת (רק עליה בהרוכב).
27 אבל כאן, הרי מזה שהמדרש מביא הדוגמא מ"והנה עומד על היאור", מובן (כנ"ל) שהקיום כביכול של
28 "הוי'" - לשון מהוה⁸⁵ - הוא על צדיקים.
29 ולכן משתמש כאן רבינו הזקן בלשון הפסוק "והנה הוי' נצב עליו", שכוונתו בזה, שהקיום של
30 מלכותו יתברך הוא "עליו", על יהודי שמקבל עליו עול מלכות שמים. על-ידו דוקא נעשה הקב"ה מלך⁸⁶
31 (על-ידי תפלתו ובקשתו: "מלוך על העולם כולו" - נעשה כן בפועל).
32 וזהו "והנה הוי' נצב עליו", שזה ש"לעולם הוי' דברך נצב בשמים"⁸⁷, היינו, שהקיום של אלקות
33 בעולם, ומלכותו של הקב"ה - שזהו פירוש תיבת "נצב": "נצב מלך"⁸⁸ - הרי זה "עליו".

(82) פ"י מת"כ כאן.

(83) איכ"ר פ"א, לג.

(84) ב"ר פמ"ז, ו. פפ"ב, ו.

(85) זח"ג רנו, סע"ב. פרדס ש"א פ"ט. תניא שעהיה"א רפ"ד.

(86) וזהו ג"כ ענין "שום תשים עליך מלך" (פ' שופטים יז,

טו - שמובא בהפרק להלן), שפירושו - שלפני השימה אין לו

מלך ועתה הוא מושים על עצמו מלך - ראה לקו"ת מסעי צ, ד.

(87) תהלים קיט, פט.

(88) מלכים-א כב, מח.

(76) ראה אג"ק אדמו"ר מהוריי"צ ח"ד ע' רסא ואילך. וש"נ.

(77) ראה תורת מנחם - רשימת היומן ע' רלו. וש"נ.

(78) ב"ר פס"ט, ג.

(79) ר"פ מקץ.

(80) מותקיימין - כן הוא גם בב"ר הוצאת תיאודור-אלבק שם

(וכן לקמן פפ"ט, ט). אבל בהוצאת רא"ם (ווילנא, תרל"ח וצילום

ממנה) ועוד (ראה הוצאת תיאודור כו' שם בחילופי נוסחאות

והערות) - "מתקיים".

(81) ראה לקו"ש חט"ז ע' 14. וש"נ.

1 וענין זה בא בהמשך למה שכתוב לפני זה, ש"חייב אדם לומר בשבילי נברא העולם", שכל העולמות
 2 תלויים בעבודתו של כל אחד מישראל (כנ"ל בארוכה), ולאחרי-זה מוסיף, שלא רק העולמות, אלא גם
 3 "הווי" - לשון מהווה, וגם כהפירוש ב'בראשית רבה'⁸⁹: "הווי" שאתה אדון לכל בריותיך" - "נצב עליו".
 4 הכל כביכול עומד ומתקיים בעולם על ידו.⁹⁰

5 יח. לאחרי כן מוסיף רבינו הזקן עוד ענין - ועיקר גדול הוא: "ומביט עליו ובוהן כליות ולב אם
 6 עובדו כראוי", היינו, שנוגע כביכול להקב"ה כיצד האדם עובד אותו:

7 יהודי יכול לחשוב: הן אמת שכל העולמות, ועד גם "הווי", תלויים בכך שהוא מקבל עליו מלכותו
 8 יתברך, אבל די בכך שמכריז ("שרייט אויס") "שמע ישראל" בהתעוררות, שבזה מקבל עליו עול מלכותו
 9 יתברך, ואחרי-כך יכול להתנהג כרצונו.

10 ועל זה אומרים: לא! הקב"ה "מביט עליו ובוהן כליות ולב אם עובדו" - אם עבודתו היא כעבודת
 11 עבד שעובד תמיד ובכל ענינו. לא די בכך שבראש השנה אומר "למנצח" עם כל שבעת הפסוקים,
 12 וממליך את הקב"ה על-ידי תקיעת שופר ("שמתליכוני כו' בשופר"⁹¹); ביום הכיפורים מכריז "שמע
 13 ישראל", "ברוך שם", "הווי" הוא האלקים" ומכוון למסור נפשו; ובשמיני-עצרת ושמחת-תורה רוקד
 14 ושמח עם התורה, אלא מביטים על הנהגתו בכל יום ויום ובכל שעה ושעה,

15 - וכפי שממשיך ומביא דוגמא איך צריכה להיות ההכנה ללבישת טלית ותפילין, והרי לבישת תפילין
 16 היא דוקא בימות החול, לא בראש השנה, לא ביום הכיפורים, ולא בשמיני-עצרת ושמחת-תורה -

17 "אם עובדו כראוי", ודוקא בזה (העבודה שבכל יום כו') תלוי קיום כל העולמות, ועד גם - הווי'
 18 ש"נצב עליו".

19 יט. וממשיך רבינו הזקן ענין עיקרי נוסף:

20 ה"בכך" - "ועל כן" - של כל ההתבוננות (שהקב"ה "מייחד מלכותו .. עליו בפרט"; ש"חייב אדם
 21 לומר בשבילי נברא העולם"; ש"הווי' נצב עליו" "ומביט עליו ובוהן כליות ולב אם עובדו כראוי") הוא
 22 - ש"צריך לעבוד לפניו באימה וביראה",

23 ואיזו "אימה ויראה" - "כעומד לפני המלך":

24 לא כאדם הנמצא במדינת המלך, ורק שמו של המלך נקרא עליו, שכן הוא בכללות העולמות, שבהם
 25 רק "הודו על ארץ ושמים"⁹²,

26 - וכמו שכתוב בפרק זה לפני-זה: "מלא כל הארץ - כבודו"⁹³, היינו, שבעולם יש רק "כבודו", ולא
 27 העצמיות שלו, שהרי "מניח העליונים ותחתונים" (כנ"ל) -

28 אבל יהודי הוא "כעומד לפני המלך", לפני עצמותו יתברך,

29 וכשעומדים לפני המלך עצמו - אזי האימה ויראה היא באופן אחר לגמרי. וכידוע הסיפור שסיפר

30 כ"ק מו"ח אדמו"ר⁹⁴, שכאשר אדון האחוזה צייר במחשבתו הליכתו אל המלך, נפל עליו פחד גדול
 31 כל-כך עד שנתעלף.

32 אמנם יחד עם האימה ויראה, צריך להיות גם שמחה, וכידוע⁹⁵ שעבודת ה' צריכה להיות בשמחה
 33 דוקא, ש"שמחה פורצת גדר"⁹⁶; שמחה מסירה את כל המדידות וההגבלות המפריעות לעבודת ה',

34 ובעמדו "לפני המלך" - "עובדו כראוי" ובשמחה וטוב לבב.

(93) ישעי' ו, ג.

(94) נדפס בלקו"ד ח"א קסד, א ואילך.

(95) ראה רמב"ם הל' לולב בסופן. תניא פכ"ו. ובכ"מ.

(96) ראה סה"מ תרנ"ז ס"ע רכג ואילך. ועוד.

(89) פי"ז, ד.

(90) וכידוע הפירוש בנוסח הברכות: "אלקינו (ועי"ו ואחר
 (זה) מלך העולם" (ראה לקו"ת שם צא, ד).

(91) ר"ה טז, סע"א. וש"נ.

(92) תהלים קמח, יג.

לקוטי שיחות פרשת נח כרך טו

18 לגבי תרח, צריך היה להסביר שהיה זה עד למותו⁴. אך
19 אי אפשר להסביר כך, כי לפי שיטת רש"י⁵ חזר תרח
20 בתשובה זמן רב לפני מותו⁶.

21 לכן מוכרח רש"י להסביר ש"חרון האף" של
22 הקדוש-ברוך-הוא, הרמוז בפסוק זה, אינו בקשר
23 לתרח, אלא בעולם בכלל⁷.

24 אך אז מתעוררת השאלה: מהו הקשר בין "חרון
25 האף" בעולם לבין הפסוק "וימת תרח בחרון" – חרון
26 האף אינו קשור במיוחד לתרח, ובמיוחד כאשר הוא
27 חזר בתשובה לפני מותו?

28 על כך אומר רש"י "עד אברם...": זה קשור
29 ל"אברם" – לפסוק המופיע מיד לאחר הנו"ן ההפוכה
30 – "ויאמר ה' אל אברם לך-לך". כלומר, על ידי הנו"ן
31 ההפוכה במילה "בחרון" רומזת התורה לכך, שעד
32 אברם היה חרון אף של מקום, אך אברם התחיל
33 להאיר⁸ את העולם באלקות, כנאמר⁹ "ויקרא שם בשם
34 הוי' אל-עולם", ואז הוסר חרון האף מן העולם.

ג.

נו"ן סופית - הפרדה והפסקת החרון

35 אך עדיין יש להבין: אמנם, מיד לאחר המילה

ולאח"כ נאמר ויקח תרח גו' ויצאו אתם מאור כשדים – שהוא ע"ד פרש"י לפני זה (י, יא) במה הארץ ההיא יצא גו'.

(6) ראה פרש"י לך שם שבזמן ברית בין הכתרים (כבר) עשה תרח תשובה (ולא שנתבשר אברם ער"ז כבישמעאל שם*) והבית ה' בהיות תרח בן קמ שנים (רש"י בא יב, ז).

ומה שפירש"י בד"ה "וימת תרח בחרון" – "שלא יהא הדבר מפורסם לכל ויאמרו לא קיים אברהם כבוד אביו.. שהושעו אף בחייהם קרויים מתים כו", היינו שאז ה' רשע** – והרי לפי פרש"י הנ"ל כבר עשה תשובה לפניו, כשה' אברהם בן שבעים שנה; ולאידך: ע"פ פרש"י שתרח עשה תשובה למה נצטווה אברהם "לך לך גו' מבית אביך"?

וי"ל בהקדים התמי: כיון שתרח עשה תשובה: (1) למה נתעבב (תרח) בחרון? (2) למה לא נורק (ע"י נמרוד) לכבשן כמו הרן? ועכצ"ל – שהי' תשובתו בחשאי [ועד"ז בנוגע לאשור וכו' (ראה הערה הקודמת)].

ועפ"ז גם יומתק ל' רש"י "שלא יהא הדבר מפורסם לכל ויאמרו וכו'". ויש להאריך בכהנ"ל. וראה לקו"ש ח"ה ע' 307 ואילך בכ"ז באו"א.

(7) בפרט להגירסא (ראה לעיל הערה 3) "חרון כו' בעולם". אבל גם אם לא גרסינן תיבת "בעולם" – צ"ל שכונת רש"י היא שה"חרון אף של מקום" לא ה' על תרח, כ"א על הדור בכללותו, כיון שלא העתיק רש"י בתחילת הדיבור תיבת "תרח" (רק "בחרון").

(8) שמו"ר פט"ו, כו. וראה ב"ר פ"ב, ג.

(9) וירא כא, לג. וראה ג"כ פרש"י יב, ה. ולהעיר מבפרשתנו יא, כט: שכתת את צלמיו.

א.

פירוש רש"י על ב"חרון", והשאלה על כך

1 בסוף הפרשה מצטט רש"י את המילה "בחרון"
2 ומפרש: "הנו"ן¹ הפוכה² לומר לך, עד אברם חרון אף
3 של מקום (בעולם³)".

4 בפשטות מובן שאין הכוונה לכך שמשמעות הנו"ן
5 ההפוכה היא "עד אברם חרון אף של מקום", שהרי
6 אין קשר בין ענין זה לבין נו"ן הפוכה, אלא שהנו"ן
7 ההפוכה רומזת לכך, שבנוסף למשמעות הפשוטה של
8 "בחרון" – בעיר חרן, יש למילה זו משמעות נוספת –
9 "חרון אף". ומהו הקשר של חרון אף לפסוקנו? על כך
10 מפרש רש"י שעד אברם היה חרון אף של מקום.

11 אך לא מובן: פירוש רש"י למילה בחרון "חרון אף"
12 – צריך להתאים לפסוק זה, והנה בפסוק אין מדובר על
13 אברם אלא על תרח: "וימת תרח בחרון" – מדוע,
14 אפוא, אומר רש"י "עד אברם חרון אף". לכאורה צריך
15 היה לקשר את הענין של "חרון אף" לתרח⁴?

ב.

חרון אף בעולם - עד אברהם

16 ההסבר לכך הוא: בפסוק נאמר "וימת תרח בחרון",
17 ואילו היינו מסבירים ש"חרון האף" של מקום היה

(1) יש מפרשים (מנחת שי. מושב זקנים) דלא קאי על נו"ן דחרן, כ"א שיש נו"ן הפוכה לאחר תיבת "חרון". אבל ממ"ש רש"י "הנו"ן הפוכה" – בה"א הידיעה – מוכרח שכונתו הנו"ן שבתיבת חרן (וכמ"ש בס' הזכרון (להר"א בקראט הלוי), מהרי"ק, ועוד בכונת רש"י). וראה פרש"י בהעלותך (י, לה) שכתהוא לאחרי התיבה אומר "מלאחריו".

(2) ראה מנחת שי שאינה "הפוכה" ממש, עיי"ש, ולפי"א אחד – שהיא כפופה (ולא פשוטה) – אבל בפרש"י א"פ לפרש כן, וכפי שדובר כמ"פ, שרש"י כתב פירושו (גם) בשביל בן חמש למקרא ולכן מובן שצ"ל בלשון ברור, וגם בנדר"ד: "הפוכה" – פירושו כפשוטו, השניו הוא רק זה שנהפכה.

והנה לכאורה עדיין אינו ברור כיון שבזה גופא אפ"ל ב' אופנים: (א) מימין לשמאל – שהי"ד שבראשה של הנו"ן פשוטה הוא על צד ימין (ע"ד מ"ש במחזור ויטרי – בסופו); (ב) מלמעלה למטה – הי"ד הוא בתחתיתו של הקו

ואינו, כי לרש"י הפוכה פ"י פשוט – מלמעלה למטה, ועד כדי כך שמספיק כתבו "הפוכה" – ראה פרש"י וירא (יט, כה). ושם מתרין זה שלא נאמר "כל הערים" והחידוש הוא שבסלע אחז יושבות.

אבל "הנו"ן (הפוכה)", שהיא של תיבת "חרון" (כבהערה הקודמת), היא נו"ן סופית כדיתה, פשוטה. וראה לקמן ס"ג.

(3) כ"ה בכמה דפוסים. וראה לקמן הערה 7.

(4) כבדר"ק כאן: כי בחרן אף הא"ל התיזתו.

(5) לך טו, טו. (וראה רד"ק: ויש דרש אחר שעשה תשובה כו'). וכ"מ פשוטו של מקרא כאן – ע"פ פרש"י (יא, כח) המאורע באור כשדים

(* וי"ל שיסודו של רש"י לפרש כן (ולחלק בין תרח וישמעאל) הוא מתיאמר כאן ויצאו אתם מאור כשדים. וכבהערה הקודמת.
**) אם גרסינן "ועוד" (כברמ"ב) לכאז' רק לפי פי' השני ה' רשע. אבל מפשטות ל' רש"י ("ועוד שהרשעים" ולא כ' "ועוד שה' רשע כו'") משמע שפי' השני לא פליג על פי' הא' אם ה' רשע. אלא רק בהטעם למה קראו הכתוב מת.

של תרח היה, כפי שמפרש רש"י לפני כן, יותר 32
 משישים שנה לאחר בואו של אברם לארץ כנען. ואם 33
 כך, אין רש"י יכול לומר שחרון האף של הקדוש- 34
 ברוך-הוא נמשך עד מות תרח, כי כאשר הגיע אברם 35
 והאיר את העולם – לפחות שישים שנה לפני מות תרח 36
 – כבר פסק חרון האף. 37

לכן מדייק רש"י ואומר "עד אברם..." – בכך הוא 38
 מבהיר שלמרות שהפסקת חרון האף רמוזה על ידי 39
 הנו"ן בסוף הפרשה, בכל זאת אין היא קשורה לתקופה 40
 של "וימת תרח", אלא באופן כללי לסיום התקופה "עד 41
 אברם". בעשרת הדורות – עד תחילת תקופת אברם. 42
 ה.

חרון האף היה בעולם למרות שהאריכו ימים 43
 אך דרוש הסבר: בשביל מה צריכה התורה לכתוב 44
 נו"ן הפוכה, ולספר שבמשך עשרת הדורות עד אברם 45
 היה חרון אף של הקדוש-ברוך-הוא בעולם – הרי זה 46
 דבר המובן מעצמו: הם הרי חטאו כל כך הרבה, עברו 47
 עבודה זרה¹⁵ וכדומה, ומובן¹⁶ שהקדוש-ברוך-הוא לא 48
 היה מרוצה מהתנהגותם והיה חרון אף בעולם?

ההסבר לכך הוא: כאשר לומדים בפרשה על דורות 49
 אלו ורואים שהאנשים האריכו ימים הרבה יותר 50
 ממאה-ועשרים שנה¹⁷, וקשה להבין: כיצד ייתכן 51
 שרשעים יאריכו ימים כל כך? 52

וניתן להגיע על ידי כך למחשבה שלמרות חטאיהם 53
 מצאה התנהגותם חן בעיני הקדוש-ברוך-הוא (מסיבה 54
 כל שהיא, כגון: עם אחד ושפה אחת לכולם, שלום. 55
 כבוד אב – כדברי רש"י כאן), והוא היה מרוצה מהם. 56
 מחשבה כזאת שוללת התורה על ידי כתיבת נו"ן 57
 הפוכה, שלא זו בלבד שהקדוש-ברוך-הוא לא היה 58
 מרוצה מהם, אלא להיפך: היה חרון אף של מקום. 59
 ואם כך, כיצד האריכו ימים כל כך? אלא, כך עלה 60
 ברצונו של הקדוש-ברוך-הוא, ואין אנו יודעים את 61
 הטעם לכך¹⁸. 62

1 "בחרן" מופיע הפסוק "ויאמר ה' אל אברם..." – אך
 2 בכל זאת קשה להסביר שהנו"ן ההפוכה של "בחרן"
 3 מוסבת לפסוק הבא¹⁰?

4 וההסבר לכך הוא: נו"ן פשוטה היא אות סופית
 5 המציינת סוף מילה, ובין האותיות הסופיות עצמן היא
 6 נראית¹¹ כקו ארוך המפריד בין שני צדדין, באופן של
 7 הפרדה מוחלטת. כי בנו"ן סופית¹² אין רווח (כפי
 8 שיש, למשל, באות קו"ף בין הרי"ש לבין התג
 9 השמאלי) שבאמצעותו ניתן לעבור מן הצד האחד
 10 למשנהו.

11 ומוזה שהתורה שינתה דוקא את הנו"ן של "בחרן"
 12 כדי להצביע על חרון-אף,

13 ויותר מכך – רָק את הנו"ן, למרות שלכאורה צריך
 14 היה לשנות את כל המילה, שהיא המילה "חרון", שאף
 15 כתובה מספר פעמים בתורה¹³ ללא וא"ו,
 16 זוהי הוכחה שיחד עם זאת נרמז כאן שהחרון נפסק
 17 בסוף פרשה זו¹⁴. ולכן מפרש רש"י "עד אברם חרון
 18 אף..."

ד.

הפסקת החרון - לפני מות תרח - "עד אברם"
 19 אך עדיין ניתן לשאול: למרות שהנו"ן רומזת
 20 להפרדה בין שני צדדים – ובענינו, הפרדה בין סוף
 21 פרשת נח לבין תחילת פרשת לך-לך – בכל זאת, הרי
 22 ישנן שתי דרכים כדי להביע את ההפסק: א) להדגיש
 23 את הצד החיובי – ש"חרון האף" היה קיים ונמשך עד
 24 לסוף תקופת פרשת נח. ב) את הצד השלילי – ש"חרון
 25 האף" נפסק לפני פרשת לך-לך.

26 כיון שרש"י מפרש את המילה "בחרן", הוא היה
 27 צריך, לכאורה, להתבטא בדרך הראשונה, שחרון האף
 28 נמשך עד לסוף פרשת נח – ומדוע הוא אומר "עד
 29 אברם..." – באופן המדגיש את ביטול "חרון האף"?

30 אך לאמיתו של דבר אין זו קושיא כלל: תקופת
 31 פרשת נח מסתיימת בפסוק "וימת תרח בחרן" – ומותו

10 גם את"ל (כנ"ל הערה 1) דפירוש "נו"ן הפוכה" הוא שישנו נו"ן
 לאחר יתבת "בחרן", אינו מובן – שהרי נו"ן זה מרמז דהפירוש של
 "חרן" הוא מל' חרון אף.

11 ראה פרש"י (ב, ד) שלמדים מצורת האותיות.
 12 ואף שכ"ה גם באותיות הסופיות "ך", "ף", "ץ" – הרי באותיות
 הנ"ל יש ציור נוסף על הקו, שזה מורה שיש בהן עוד תוכן בהוספה
 להתוכן של "הפסק"; משא"כ באות נו"ן פשוטה שאינה רק קו ארוך,
 היינו שזהו כל תוכנה.

13 בשלח, טו, ז. ועוד.
 14 וראה ברש"י כת"י: לומר לך עד כאן עד אברם כו'.
 15 פרש"י ד, כו, י, טו. ועוד.

16 במכש"כ וק"ו מחטא עץ הדעת, ענין קין וכו'.
 17 להעיר ממש"ע (בראשית ו, א) "והיו ימיו מאה ועשרים שנה".
 אבל ראה פרש"י שם.
 18 ופשוט שאין רש"י צריך לתרץ "למה דרך רשעים צלחה" (אבל
 צריך לשלול פ"י מוטעה בהפרשה לומר שלא ה" חרון אף כו').
 ועוד י"ל שגם קושיית "מדוע דרך כו" מתורצת ע"י ההודעה שהי'
 "חרון אף בעולם", כי פשוט שהחרון כו' מביא עונשין בעולם (אף שלא
 נתפרשו – ראה פרש"י לעיל ד, טו, ה, כט).
 ובבלאה"כ צ"ל פ"פ כן וגם ע"ד הפשט ופשוטו ש"מ דאם לא תאמר כן
 – מהו תוכן הענין דחרון אף בעולם?

26 לכאורה, יש לשאול: לשם מה מוסיף רש"י את המילה
27 "אף"? הרי רק המילה "חרון" חשובה כאן, ורמוזה
28 ב"חרן"²⁷.
29 אלא, במילה "אף" נרמז הענין של היו ניזונין
30 בחסדו של הקדוש-ברוך-הוא, בחינת חסד שלמעלה
31 מהשתלשלות, כי המילה "אף" מצביעה על דרגת האור
32 שלמעלה מהשתלשלות, כפי שיוסבר להלן.

ז.

חרון אף - השפעה מדרגה שמעל להשתלשלות
33 בפרשת בשלח²⁸ אומר רש"י שחרן הוא משורש
34 "חרה", ואת המילה "חרה" אין מוצאים רק לגבי אף
35 (חרה אף²⁹), אלא גם לגבי "גרון", כנאמר³⁰ "נחר
36 גרוני", וכפי שרש"י מפרש ש"נחר" הוא מלשון "חרה"
37 – הגרון יבש.

38 שני פירושים אלו קיימים גם בענין "חרן": (א) כפי
39 שמפרש רש"י כאן: חרון אף של מקום. (ב) חרן (עם
40 הכולל) בגימטריא גרון³¹ – וחרן, אותיות נחר, רמז
41 לענין של "נחר גרוני"³², הגרון יבש והקול אינו יכול
42 לעבור דרך הגרון כראוי.

43 ההבדל בין שני ענינים אלו הוא:

44 "גרון" הוא המקשר בין הראש – המוח, לבין
45 הלב³³. כלומר, ההשפעה היורדת מהשכל שבמוח אל
46 המדות (הרגש) שבלב עוברת באמצעות הגרון. כאשר
47 הגרון הוא במצב של "נחר גרוני" אין הוא מאפשר את
48 ירידת ההשפעה מהמוח ללב. לעומת זאת האף, הוא
49 מעל לגרון, והענין של "אף" נעלה מן החכמה, כי
50 החכמה היא תחילת ההשתלשלות, ואילו הריח הוא
51 מעל להשתלשלות³⁴.

1 או (בדרך הפשט): מובן והגיוני שאדם הראשון,
2 יצור כפיו של הקדוש-ברוך-הוא צריך להאריך ימים
3 ביותר (לולא חטא עץ הדעת), וככל שהדור מתרחק
4 ממנו הוא חלש יותר ודומה יותר באורך-חיינו
5 לדורותינו.

ו.

הדורות שלפני מתן תורה ניזונין בחסדו של
הקב"ה

6 למרות שבפירושו, בדרך הפשט, אין רש"י מסביר
7 כאן את הטעם לאריכות הימים של עשרת (או עשרים)
8 הדורות, בכל זאת הוא רומז לכך בדרך הסוד שבתורה.
9 וכאמור פעמים רבות שבפירושו רש"י מוסיף "יינה של
10 תורה"¹⁹ – פנימיות התורה.

11 חז"ל אומרים²⁰, שעשרים וששה הדורות שלפני
12 מתן תורה היו ניזונין בחסדו של הקדוש-ברוך-הוא.
13 מבואר בחסידות²¹ שהם ניזונו וקבלו השפעה מדרגת
14 החסד שמעל ל"סדר ההשתלשלות" והירידה לעולם,
15 ששם "אם חטאת... ורכו פשעיך מה תעשה לו, אם
16 צדקת מה תתן לו..."²²: זוהי דרגה הנעלית מכדי כך
17 שמצוות או עבירות ישפיעו עליה²³. ולכן גם עוברי
18 עבירות יכולים לקבל חיות מדרגה זו²⁴.

19 וכשם שיש הבדל כללי בין כ"ו הדורות שלפני מתן
20 תורה לבין אלו שלאחר מתן תורה, כך יש הבדל גם
21 בתוך כ"ו הדורות עצמם: עשרים הדורות הראשונים,
22 לפני "שני אלפים תורה"²⁵, ניזונין בחסדו של הקדוש-
23 ברוך-הוא שלמעלה מהשתלשלות – יותר מאשר ששת
24 הדורות האחרונים²⁶.

25 לענין זה רומז רש"י במילים "חרון אף", שהרי,

שם (בנוגע לאריכות ימים) ובגין דא באברהם אתמר כו'. וראה שם לפנ"ז
ב' הנוסחאות – "ומאברהם" או "וימנח" (ובלקו"ת שם – "עד נח").

(27) לכאור' הי' אפשר לתרץ ע"פ מ"ש רש"י בבשלה (טו, ח): כשאדם
כועס יוצא רוח מנחיריו כו' וכל אף וחרון שבמקרא אני אומר כן חרה
אף כו' – אבל עדיין אינו מובן כי"כ (נוסף לזה שהתלמיד עדיין לא למד
פ' בשלח): כדי להדגיש ד"חרון" מלשון חרון, הי' מתאים יותר לכתוב
חרון (ולא חרון אף).

(28) שם.

(29) כפרש"י שם.

(30) תהלים סט, ד.

(31) לקו"ת להאריז"ל ר"פ ויצא. פ' וישב. תו"א וראו נח, ג. ועוד.

(32) לקו"ת שם פ' וישב. תו"א ויצא כא, ג. ועוד.

(33) לקו"ת שם. תו"א ותו"ח וראו (ביאור לד"ה לכן אמרו). ובכ"מ.

(34) ד"ה והריחו תקס"ב (ע' סד). לקו"ת מסעי צ, ד. שה"ש לג, א.

ובכ"מ. וראה אד"ר קל, ב. אד"ר רפט, א. רצד, א.

וראה שערי אורה ד"ה בכ"ה בכסלו (פ"ג ופכ"ה), וד"ה והוא כחתן
תרג"ז (פ"א ואילן) דיש ב' בחי' בריח: (א) ריח דקרבתות שהוא ע"ד ריח

(19) היום יום ע' כד.

(20) פסחים קיח, א.

(21) אוה"ת בראשית רפח, א. קוני' ומעין מאמר ח' ואילן. וראה
בארוכה ד"ה ויהי בשלח בסה"מ תקס"ב (ע' קמו), תו"א, תו"ח ואוה"ת
(ע' שג). ועוד.

(22) איוב לה, ויז.

(23) אף שאאפ"ל שמעשה התחוננים אין להם שום תפיסת מקום
(כדמוכח מזה גופא שהי' "חרון אף של מקום"; וכן מעונשי דור המבול
וההפלגה. וראה בארוכה תו"ח שם) – בכ"ז "מוותרים להם ביתר מכפי
המדה והדין והמשפט כו'" (תו"ח שם).

(24) ראה תקו"ז (ת"ע בסופו. וראה לקו"ת ברכה צג, ריש ע"ב)
דאריכות ימים דדורות הראשונים היא מבחי' אריך אנפין.

(25) סנהדרין צז, סע"א. ע"ז ט, א.

(26) ראה אוה"ת בראשית שם. ולהעיר, דבמשנה אבות (פ"ה מ"ב)
עשרה דורות כו' עשרה דורות מנח ועד אברהם כו' להודיע כמה ארך
אפים לפניו – שהפ"י בזה הוא (כמבואר במקומות שבהערה 21) שקבלו
מבחי' "ארך אפים" שלמע' מהשתלש – כולל רק עד אברהם. וראה תקו"ז

כידוע³⁸, שמדרגת המקיף שמעל להשתלשלות²⁴
 יכולות הקליפות הטמאות לינוק ולשאוב חיות רק²⁵
 כאשר הוא עדיין בבחינת מקיף, ואילו כאשר הוא יורד²⁶
 לפנימיות, יכול השפע והחיות האלקית להגיע רק²⁷
 לעניני קדושה.²⁸

זה רמוז בנו"ן סופית, שמצויים בה שני ענינים²⁹
 הפכיים³⁹: א) המספר של נו"ן מורה על שער³⁰
 החמישים שהוא מעל להשתלשלות⁴⁰. ב) אופן³¹
 שרטוטה⁴¹, שהיא בעלת רגל ארוכה, מורה על השפעה³²
 למטה-מטה⁴².³³

כלומר, מהות הנו"ן הסופית היא "להמשיך"³⁴
 ולהוריד את האור שמעל להשתלשלות, בדרגת "מעלה"³⁵
 עד אין קץ" לתוך "מטה עד אין תכלית". ואז בטלה³⁶
 ההשפעה לקליפות הטמאות והיא ניתנת רק לקדושה.³⁷

כמוסבר בלקוטי תורה⁴³ לגבי הנו"ן הסופית אשר³⁸
 ב"ובו תדבקון"⁴⁴, שאת שיא המעלה של "ובו"³⁹
 תדבקון" יש להוריד למטה מטה, עד שגם דרגת⁴⁰
 העשייה תהיה "כולו קודש לה", ואז לא יהיה יניקה⁴¹
 לסטרא-אחרא וחיצונים כלל".⁴²

ושני אלפים תורה הם הכנה לשני אלפים ימות⁴³
 המשיח, שאז יומשכו כל המקיפים בפנימיות⁴⁵,⁴⁴
 והתוצאה היא, כפי הסיום ב'לקוטי תורה' שם, "ואת"⁴⁵
 רוח הטומאה אעביר מן הארץ"⁴⁶ בביאת משיח⁴⁶
 צדקנו⁴⁷ בקרוב ממש.⁴⁷

(משיחת ש"פ נח תשכ"ז)

1 את זאת מבהיר רש"י בדייקן בפסוקנו בכיטוי
 2 "חרון אף": אין הכוונה כאן ל"חרן" שמלשון "נחר
 3 גרוני", כי מדובר על הדורות שלפני שני אלפים תורה,
 4 שניזונו מחסד שלמעלה מהשתלשלות, למעלה
 5 מהחכמה – ולכן אין חשיבות למצבו של הגרון
 6 שמקשר בין החכמה ולמטה הימנה. לכן מדגיש רש"י
 7 "חרון אף", המצביע על דרגת האור שמעל
 8 להשתלשלות.
 9 ועל כך אומר רש"י, שהשפעה מדרגה שמעל
 10 להשתלשלות לעוברי רצונו היתה רק "עד אברם", כי
 11 זו היתה הנהגה של שני אלפים תהו. אך כאשר התחילו
 12 שני אלפים תורה, פסק "חרון אף" – ההשפעה שמעל
 13 להשתלשלות: אז התחילה מדידה והגבלה על-פי
 14 תורה, שכל ההשפעות חייבות להגיע לפי החישוב של
 15 "שכל התורה"³⁵.

ח.

נו"ן סופית - המשכת אור עליון ביותר לדרגות
 נמוכות ביותר

16 זהו ההסבר והטעם הפנימי לכך שהענין של "עד"
 17 אברם חרון אף של מקום" רמוז דוקא בשינוי של נו"ן
 18 סופית³⁶:
 19 עם תחילת שני אלפים תורה, בזמן אברהם אבינו³⁷,
 20 ירד השפע של האור המקיף לתוך דרגה של פנימיות,
 21 וכאשר האור שלמעלה מהשתלשלות נמשך בפנימיות,
 22 בלתי אפשרי שתינתן ממנו יניקה וכח רוחני
 23 ל"חיצונים".

(41) ראה שעהויה"א (פי"א. פי"ב בהגהה) דתמונת האותיות מורה על ציור המשכה כו'.

(42) תו"א קי, ג. לקו"ת ראה כ, סע"ב. ביאורה"ז בעלותך צ, א. מקומות שבהערה 38. ועוד.

(43) שם. וראה אוה"ת וביאורה"ז (להצ"צ) שם, שהמשכה למטה מטה המרומזת בנו"ן פשוטה, היא מצד גילוי שער הנו"ן שבו.

(44) ראה יג, ה. (45) ויומשכו שמים חדשים, מקיפים חדשים** (ונעלים יותר, שאין שייך בהם יניקה ללעומ"ז).

(46) זכרי"ג, ב. (47) שהוא בחי' מקיף ובחי' פני'. משמונה נסיכים ומבחי' רועה*** (תו"א לד, א ואילך. יהל אור ע' תרטז), מלך ורב (סהמ"צ להצ"צ מצות מיני מלך פ"ג).

המאכל (השייך לפה); ב) ריח דקטורת (שעליו נאמר (ברכה לג, ז) "ישימו קטורה באפיך" (אף**)) – שהוא ריח שתשמה נהנית ממנו, בחי' עצם הנשמה שלמעלה מהתלבשות בגוף.

(35) ראה אוה"ת בראשית שבהערה 21 לענין ב' אלפים תורה. וראה בארוכה מקומות שבהערה הנ"ל.

(36) להעיר מבחי' כאן, דנו"ן הפוכה "יורה על התהו, ועד כאן נמנים שני אלפים תהו ומאברהם ואילך נמנים שני אלפים תורה וכו'".

(37) ע"ז שם. (38) תו"א ויחי (קג, ד) ד"ה ואני נתתי לך (וביאורו – באוה"ת תכט, א ואילך). תו"ח שמות (ד"ה ויאמר גו' למיילדות העבריות). ד"ה נ"ח תרנ"ט. ויגש תש"ד, ועוד.

(39) אוה"ת ראה ע' תרפא. ביאורה"ז להצ"צ ע' תנט.

(40) ראה אוה"ת וביאורה"ז שם דנו"ן פשוטה (דוקא) הוא שער הנו"ן.

(* וראה לקו"ש ז"ה ע' 402 (בהערה 102). דבר פשוט, בריח עצמו: ריח דקרבנות הוא בנקב הימני (חיין). ודקטורת – בשמאלי (חיין דחיין). עיי"ש אבל בסידור שער התפילין (ג. ט) משמע ד"חרון אף" לא שייך לענין הריח שבאף (נקב השמאלי. בחי' חיין דחיין). אלא לענין נשימה שבו (נקב הימני. בחי' חיין). ואכ"מ. (** ד"ה כי כאשר השמים (לקו"ת בסופו. ועוד). (***) ובש"ס (סוכה נב. ב) נחשב בניסים – י"ל מפני שזהו העיקר בו.

ילקוט לוי יצחק על התורה

תפילין דרבינו תם הוא רשות, ע"ד תפלת ערבית רשות שתיתקן יעקב, שהי' איש תם

תפלת ערבית רשות¹ ויעקב תקנה², הוא על דרך תפילין דרבינו תם שהוא גם כן על דרך רשות, שאינו חובה כל כך כמו תפילין דרש"י, והם דרבינו תם ששמו הי' יעקב, ונקרא תם על דרך יעקב איש תם.

לקוטי לוי יצחק, הערות לזהר בראשית עמוד 19

ביאור הזהר דמיצחק נפק ב' בנים, יעקב מבורך, עשו מקולל, ודיוק הלשון דנקט ה' ברכות ביעקב, ו' קללות בעשו וכו'

מסטרא³ דיצחק נפקו תרין בנין, חד מבורך וחד דאתלטיא לעילא ותתא, דא אתפרש לסטריה ודא אתפרש לסטריה, דא דיוריה בארעא קדישא ודא דיוריה בטורא דשעיר, דכתיב (בראשית כה, כז) איש יודע ציד איש שדה, דא אתריה באתר דמדברא וחרבא ושממה, ודא יושב אהלים, וכלא כגוונא דאצטריך.

ובגיין⁴ כך תרין דרגין אינון ברוך וארוו, דא לסטריה ודא לסטריה, מהאי נפקין כל ברכאן דעלמין לעילא ותתא, וכל טיבו וכל נהירו וכל פורקן וכל שזכותא, ומהאי נפקין כל לווטין וכל חרבא וכל דמא וכל שממה וכל בישין וכל מסאבו דעלמא.

ספר הזהר חלק א' דף קפד ע"ב

בברוך חשיב ה' דברים, ברכאן טיבו נהירו פורקן שזכותא. ובארור ו' דברים, לווטין חרבא דמא שממא בישין מסאבו.

(1) ברכות כז, ב. ראה לקוטי תורה שיר השירים כד, ב. דרושים לסוכות פ, ג. ביאורי הזהר לאדמו"ר האמצעי פרשת חיי שרה עמוד יג, סוף עמוד ד ואילן. ביאור הזהר להצמח צדק עמוד פה ואילן. לקוטי שיחות חלק כה סוף עמוד 155 ואילן. תורת מנחם התוועדיות ה'תשמ"ה חלק א' עמוד 104 ואילן. ה'תשנ"א חלק ד עמוד 231, ובהערה 39 שם.

(2) ברכות כו. מובא לעיל סימן קסט. ראה לקוטי שיחות חלק כה סוף עמוד 155 ואילן.

(3) [תרגום ללה"ק] מסטרא דיצחק נפקו תרין בנין, מצד הגבורה של יצחק יצאו שני בנים יעקב ועשו, יעקב מבורך ועשו מקולל למעלה ולמטה, יעקב נפרד לצד הקדושה ועשו נפרד לצד הטומאה, יעקב מושבו בארץ הקדושה ועשו מושבו בהר שעיר (אשר שעירים ירקדו שם) דכתיב איש יודע ציד איש שדה בשדה של הסטרא אחרא, עשו הי' מקומו במקום מדבר וחורבן ושממה, ויעקב הי' יושב בבית המדרש של שם ועבר, והכל הוא באופן שצריך להיות (שהקדושה מקומה בישוב והקליפה במדבר חרב ושמה).

(4) [תרגום ללה"ק] ולכן שתי מדרגות הם ברוך וארוו, ברוך לצד הקדושה וארוו לצד הטומאה, ממדרגה של ברוך יוצאות כל הברכות שבעולם למעלה ולמטה, וכל טוב וכל אור וכל גאולה וכל הצלה, וממדרגה של ארוו יוצאות כל הקללות וכל חורבן וכל שפיכת דם וכל שממה וכל הרעות וכל הטומאות שבעולם. (רמ"ק ורא"ג ומפרשים)

יש לומר, כי הן ברוך והן ארוו שניהן נפקין מסטרא דיצחק⁵ כדלעיל, שיצחק הוא בחי' גבורות⁶, אך ברוך הוא גבורות ממותקות, וארוו הוא גבורות קשות, ועד"ז הוא הב' שעירי עיזים דיוהכ"פ ששניהם הם בחי' גבורות, עיזים⁷, אך השעיר הפנימי הוא גבורות ממותקות, והשעיר המשתלח הוא גבורות קשות.

וכמו"כ הי"א יריעות עיזים שהיו במשכן נחלקות לשתיים ה' יריעות לבד ושש יריעות לבד, והה' יותר חשובות מהו', כי הה' היו על חלק המשכן ששם הי' קודש הקדשים, והו' יריעות היו על חלק המשכן המזרחי⁸ כמ"ש וכפלת את היריעה הששית אל מול פני האהל, הרי שהשש יריעות היו לצד מזרח המשכן, א"כ הה' יריעות עיזים מעלתן חשובה על השש יריעות, זהו שבברוך חשיב ה' דברים ובארור ו'. וי"ל הו' דברים שבארור הם ע"ד הששה נפשות דעשו וכתיב⁹ נפשות לשון רבים (עיין בפרש"י פ' ויגש בפסוק¹⁰ כל הנפש הבאה ליעקב), ואות ו' מורה על¹¹ רבים, כמו צדקת צדקות וכדומה.

זהו שבארור יש ו' דברים. ובברוך ה' דברים, שבסט' קדושה הוא ה', כמו ה' שנתוסף¹² לאברהם, וה' דיוסף שנק'¹³ יהוסף.

לקוטי לוי יצחק, הערות לזהר בראשית עמוד קמו

(5) כמ"ש בהתחלה "מסטרא דיצחק נפקו תרין בנין".

(6) ראה פרדס שער (כג) הכינויים פרק ד. מאמרי אדמו"ר הזקן פרשיות התורה חלק ב' עמוד תקפ, ובהנסמן במראי מקומות שם.

תורת חיים בראשית עמוד קמו, ג. ד.

(7) כמארז"ל (שבת עז): "מאי טעמא עיזי מסגי ברישא והדר אימרא, ברישא חשוכא (בחינת גבורות) והדר נהורא". ראה לקוטי תורה בלק עמוד עד, ד. מאמרי אדמו"ר מהר"ש – תורת שמואל – תרכ"ט סוף עמוד קיח ואילן. לעיל סוף סימן ח.

(8) שמות כו, ט. "והחברת את חמש היריעות לבד ואת שש היריעות לבד וכפלת את היריעה השישית אל מול פני האהל" [ופרש"י: וכפלת את היריעה הששית, העודפת באלו העליונות יותר מן התחתונות. אל מול פני האהל, חצי רחבה הי' תלוי וכפל על המסך שבמזרח, כנגד הפתח, דומה לפלה צנועה המכוסה בצעיף על פניה].

(9) בראשית לו, ו. "ויקח עשו את נשיו ואת בניו ואת בנותיו ואת כל נפשות ביתו וגו'".

(10) בראשית מו, כו. ופרש"י וז"ל: כל הנפש הבאה מצדימה, מצאתי בויקרא רבה (ד, ו) עשו שש נפשות היו לו (בראשית לו, ד-ה) והכתוב קורא אותו נפשות ביתו (שם לו, ו) לשון רבים, לפי שהיו עובדין לאלהות הרבה. יעקב שבעים היו לו, והכתוב קורא אותן נפש לפי שהיו עובדין לאל אחד.

(11) ראה גם לקמן סימן רכ. רכא.

(12) בראשית יז, ה. "ולא יקרא עוד את שמך אברם והי' שמך אברהם וגו'".

(13) ראה סוטה לו, ע"ב. "בשעה שאמר לו פרעה ליוסף (בראשית מא, מד) "ובלעדיך לא ירים איש את ידו וגו'", אמר גנוני מלכות (גונוני מלכים) אני רואה בו, אמרו לו א"כ יהא יודע שבעים לשון, בא גבריאל ולימדו שבעים לשון, לא הוה קגמר, הוסיף לו אות אחת משמו של הקב"ה ולמדו שנא' (תהלים פא, ו) עדות ביהוסף שמו וכו'". ראה תורת לוי יצחק חידושים וביאורים בש"ס עמוד קכ.

(נח ח, יא) ותבא אליו היונה לעת ערב והנה עלה זית טרף בפיה ואותו היום נראו ראשי האילנות 'בעלי התוספות' שם, ופירש רש"י אמרה יהי' מזונותי מרורים כזית בידו של הקב"ה ולא מתוקים כדבש בידי בשר ודם. בי"ז תמוז הבאתי דברי 'בעלי התוספות' שאז נשלחה היונה בפעם ראשון והי' י"ז בתמוז ולא מצאה מנוח ונרמז לישראל שנמשלו ליונה ובי"ז בתמוז היו התחלת החורבן שאז נבקעה העיר ע"ש.

ויש עוד להוסיף בזה הנה ג' פעמים נשלחה היונה בי"ז תמוז ובכ"ד בו ובא' באב בפעם הראשון לא מצאה מנוח ובב' עלה זית טרף בפ' ובג' חרבו פני האדמה בו נרמז לישראל על ג' גלותם ממנו יתברך ראשונה למצרים ולא מצאה היונה מנוח מקוצר רוח ומעבודה קשה של מצרים ותשב אליו בתשובה כמש"נ (שמות ב, כג) ויזעקו ותעל שועתם אל האלקים וגו'. וישמע אלקים את נאקתם וגו' וישלח ידו מכותיו וגבורותיו ע"י משה עבדו ויקחה אליו לעם ויבא אותה אליו כמש"נ (יתרו יט, ד) ואבא אתכם אלי. והתיבה תרמוז לצלל דקוב"ה והוא באברתו יסך עליהם ותחת כנפיו יחסינו.

ויוסף שלח את היונה היא גלות בבל והנה שמה לא הרעו לה מלכי בבל ופרס ומהם הי' גדולים בחצרי מלכים כדניאל חנני' מישאל ועזרי' מרדכי ורעיהם ובכל זאת ותבוא אליו היונה אעפ"י שלא הי' גאולה שלימה וע"כ לא נאמר כמו לעיל וישלח ידו ויקחה ויבא אותה אליו רק היא באתה אליו ברשות ותחת מלכי פרס ובמעט עם ומחסור ודוחק הרבה אמנם היא הביאה עלי' זית טרף בפ' ואמרה יהיו מזונותי מרורים כזית בבית אלקינו בירושלים בידו של הקב"ה כמו שהי' להם תחלה מניעות וסיבות משכניהם סביב ולא מתוקים בדבש בידי בשר ודם כמלכי פרס שטוב הי' להם במדינותיהם.

ועל גלות המר הארוך האחרון נרמז שליחות הג' מן התבה ובעבור שאין זמן ומועד לגאולה ולבא לפומא לא גלאי לא נאמר בה שיבה. והיא ממש דומה לגלות הזה שנאמר בה (עמוס ה, ב) נפלה לא תוסיף קום בתולת ישראל כמו כן כאן נאמר ולא יספה שוב אליו עוד וכשם ששם במעברא מתרצי לה הכי (ברכות דף ד' ע"ב) נפלה ולא תוסיף לנפול עוד קום בתולת ישראל. כמו כן כאן נאמר וישלח את היונה ולא יספה עוד להשתלח ולילך בגלות אחרי גאולתה מטעם כי שוב אליו עוד כשתשוב אליו תהי' עוד לעולם תחת כנפיו. כי זה גלות האחרון ויגאלינו וישוב שנית לקדשה ואל יוסף לגרשה עוד וכשם שבימי נח נתקנה הארץ ע"י מי המבול כמו כן בגאולתינו כתיב (ישעי' יא, ט) כי מלאה הארץ דעה וגו' כמים לים מכסים.

דבר יום ביומו כ"ד תמוז

נח ח, ה – וישלח את היונה מאתו לראות הקלו המים מעל פני האדמה

(תוכן: רמז בפרשה על העתיד, ד' גלויות ואח"כ גאולה שאין אחרי' גלות)

א. וישלח את היונה וגו' רמז גם כן כל זאת הפרשה על העתיד וכן אמרו במדרש הנעלם כי בענין היונה רמזים הגלויות וכנסת ישראל היא משולה ליונה דכתיב יונתי בחגוי הסלע, ובעונה נשתלחה ונתגרשה כדכתיב שלח מעל פני. וזהו וישלח את היונה מאתו בגלות בבל ולא מצאה היונה מנוח לכף רגלה שהכביד מלך בבל עולו עליהם וכתוב שם ובטרם יתנגפון רגליכם על הרי נשף.

ותשב אליו אל התיבה שחזרה בתשובה וקבלה. וזהו וישלח ידו ויקחה כדכתיב וידי אדם מתחת כנפיהם, חזרה לחטוא כבראשונה ויוסף שלח את היונה בגלות יון. ותבא אליו היונה לעת ערב שחזרה בתשובה. ולפי שגלות יון החשיך פניהם של ישראל כשולי קדירה, אמר לעת ערב לפי שחשך עליהם היום וערבה כל שמחה. והנה עלה זית טרף בפ' לולי שהעיר השם רוח הכהנים המשוחים בשמן זית שהם חשמונאי ובניו כמעט אבדה שארית ישראל...

אח"כ חזרה לחטוא כבראשונה וגלתה גלות רביעי הוא גלות אדום, וזהו וייחל עוד שבעת ימים אחרים וישלח את היונה בגלות אדום ולא יספה שוב אליו עוד היא מעצמה אלא שהקדוש ברוך הוא יעורר אותה ויקימה מעפרה כדכתיב אקים את סכת דוד הנופלת. וזהו נפלה ולא תוסיף קום בתולת ישראל שפירושו ולא תוסיף קום מעצמה אלא שהקדוש ברוך הוא יסייעה ויתן לה יד. וזהו אקים את סוכת דוד וזהו ולא יספה שוב אליו עוד מעצמה לפי כובד הגלות והשעבוד עד שהשם יסייעה.

צרוך המור

נח ח, יא – ותבוא אליו היונה לעת ערב והנה עלה זית טרף בפיה וגו'

(תוכן: רמז שהגאולה תהי' בעת ערב)

ותבוא אליו היונה לעת ערב רמז מזה לישראל שיהיו נגאלין לעת ערב שנאמר והי' לעת ערב יהי' אור (זכרי' יד, ז).

מרבינו משה הדרשן רבו של רש"י ז"ל

(תוכן: רמז בפסוקים לגלות מצרים ובבל, וגלות זה האחרון)

א. כ"ד תמוז . . בו שלח נח מן התיבה את היונה שנית

המשך ממעמוד יא

בברכת הצלחה בכל האמור לעיל מתוך בריאות הנכונה ונחת חסידותי ביחד עם זוגתי שתליטי"א מכל יו"ח שיחיי,

♦ יום ראשון כ"ח תשרי ♦

ו (ט) אֵלֶּה תּוֹלְדֹת נֹחַ נֹחַ אִישׁ צַדִּיק תָּמִים הָיָה בְּדֹרוֹ הָיָה אֲבָרְהָם לֹא הָיָה נֹחֶשֶׁב לְכָלֹם. אֶת־הָאֱלֹהִים הִתְהַלֵּךְ־נֹחַ: בְּדַרְתָּיו אֶת־הָאֱלֹהִים הִתְהַלֵּךְ־נֹחַ: ט אֵלֶּיךָ תּוֹלְדֹת נֹחַ נֹחַ גִּבּוֹר זַכָּאִי שְׁלִים הָיָה בְּדֹרוֹ הָיָה אֲבָרְהָם לֹא הָיָה נֹחֶשֶׁב לְכָלֹם:

כ"ח אֵלֶּה תּוֹלְדֹת נֹחַ נֹחַ אִישׁ צַדִּיק • הוֹאִיל וְהַזְכִּירוֹ, סִפֵּר בְּשִׁבְחוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: (משלי י) "זָכַר צַדִּיק לְבִרְכָה". דָּבָר אַחֵר: לְלַמֵּדךָ שֶׁעַקֵּר תּוֹלְדוֹתֵיהֶם שֶׁל צַדִּיקִים, מַעֲשִׂים טוֹבִים. בְּדַרְתָּיו • (סנהדרין קח) יֵשׁ מִרְבוֹתֵינוּ דוֹרְשִׁים אוֹתוֹ לְשִׁבְחָה, כָּל־שֶׁפֶן שָׂאֵלוֹ הָיָה בְּדוֹר צַדִּיקִים הָיָה צַדִּיק יוֹתֵר. וַיֵּשׁ שְׂדוּרְשִׁים אוֹתוֹ לְגִנְאִי, לְפִי דוֹרוֹ הָיָה צַדִּיק, וְאֵלּוֹ הָיָה בְּדוֹרוֹ שֶׁל אֲבָרְהָם, לֹא הָיָה נֹחֶשֶׁב לְכָלֹם. אֶת־הָאֱלֹהִים הִתְהַלֵּךְ־נֹחַ. וּבְאֲבָרְהָם הוּא אוֹמֵר: (לקמן כד) "אֲשֶׁר הִתְהַלַּכְתִּי לְפָנָיו", נֹחַ הָיָה צָרִיף סַעַד לְתַמְכוֹ, אֲבָל אֲבָרְהָם הָיָה מִתְחַזֵּק וּמִהַלְךָ בְּצַדִּיקוֹ מֵאֵלָיו. הִתְהַלֵּךְ • לְשׁוֹן עֶבֶר, וְזֶהוּ שְׂמוֹשׁוֹ שֶׁל ל', בְּלִשׁוֹן כְּבֹד מְשֻׁמֶשֶׁת לְהַבָּא וּלְשִׁעֲבֵר בְּלִשׁוֹן אֶתְד: (שם א) "קוֹם הִתְהַלֵּךְ", לְהַבָּא. "הִתְהַלֵּךְ נֹחַ", לְשִׁעֲבֵר. (שמואל א יב) "הִתְפַּלֵּל בְּעַד עֲבָדֶיךָ", לְהַבָּא. (מלכים א ח) "וּבָא וְהִתְפַּלֵּל אֶל הַבַּיִת הַזֶּה", לְשׁוֹן עֶבֶר, אֵלֶּא שֶׁהֵי"ו שְׂבִרְאֵשׁוֹ הוֹפְכוֹ לְהַבָּא.

~ נקודות משיחות קודש ~ (אגרות קודש כרך י, אגרת ב'תתקפד)

על הפתוב צדיק היה בדורותיו, וד[ר]ז"ל בזה מה שאין-כן בדורו של אברהם, והקשה וכן הקשה בתו"ש, שהרי בשמות נח היה אברהם בן נח. - יש לומר בזה דהפונה בדורותיו בדור שלו, הינו שהוא הפרנס שלו ומנהיגו וכלשון רז"ל דור ופרנסיו וכו' (ויק"ר פס"ו).

~ נקודות משיחות קודש ~ (עלפי לקוטרשיחות כרך טו פרשת נח)

הזוהר מסביר את ההבדל בין התנהגותו של נח לבין הצדיקים שהיו אחריו, שנח לא התפלל על דורו "לא בעא רחמין על עֲלָמָא", ולכן מכוונים מי המבול בכינוי "מי נח", "דביה הוו תלין, דלא בעי רחמי על עֲלָמָא" (=שבו היו תלויים, שלא בקש רחמים על העולם), ואילו הצדיקים שבאו אחריו מסרו את נפשם בשביל בני דורם, כפי שמוצאים שמשה רבינו אמר "ואם אין מחני נא מספרך אשר כתבת".

~ נקודות משיחות קודש ~ (עלפי לקוטרשיחות כרך כה, עמוד 19 - מתוך 'לקראת שבת')

צדקתו של נח

נח איש צדיק תמים היה בדלותו

יש מרבותינו דורשים אותו לשבח, כל-שפן שאלו היה בדור צדיקים היה צדיק יותר. ויש שדורשים אותו לגנאי, לפי דורו היה צדיק, ואלו היה בדורו של אברהם לא היה נחשב לכלום (ו, ט. ובפירוש רש"י)

דעת זקנים מבועלי התוספות - עוז והדר

חיים (שם ג יח). גם פסוק זה מוכיח אלה תולדות נח נח איש צדיק. אלה תולדות נח שם וחס ונפת אין קתיב כאן, אלא איש צדיק. ואמר רבותינו ו"ל לא מת נח עד שראה את כל העולם בלו בישבו, וראה שבעים אומות יוצאים מחלציו, ומכלם לא נזכר אלא צדקו, שנאמר איש צדיק תמים (תנחומא ב). איתא בבראשית רבה (ל ט) שכל מי שנאמר בו 'תמים' בידוע שנשלמו שנותיו למדת השבוע. ופירש הרב רבי יצחק בר אברהם, ששנותיו הולכין בשביעיות, כמו שמצינו באברהם ע"ה שחי מאה שבעים וחמש שנים. ונח שחי תשע מאות וחמשים שנה, והם חמשים שנים יתרים על השביעיות. יש לפרש שיש לחשוב משעה שנאמר בו 'תמים' דהיינו כשאמר ה' יתברך לעשות התיבה, והוא נתעסק בה מאה ועשרים שנה (ביר ל א), ושלוש מאות וחמשים [שנה] שנח חי אחר המבול, הרי לך ארבע מאות ושבעים, סלק שנת המבול שאינה נחשבת לפי שנשתנו בה סדרי בראשית (ראה ביר לב ג, סנהדרין קח), והנשארים הולכים לשביעיות: היתה. (כל מקום) [כל מין] שנאמר בו 'יהי' ראה עולם חדש ופרנס אחרים, נח, יוסף (שמות א ח), משה (שם ג א), ואיוב (איוב א א), בכלם נאמר 'יהי' ובכלם תמצא שני רכים הללו (ביר ל ח): תורה י

חיים (שם ג יח). גם פסוק זה מוכיח אלה תולדות נח נח איש צדיק. אלה תולדות נח שם וחס ונפת אין קתיב כאן, אלא איש צדיק. ואמר רבותינו ו"ל לא מת נח עד שראה את כל העולם בלו בישבו, וראה שבעים אומות יוצאים מחלציו, ומכלם לא נזכר אלא צדקו, שנאמר איש צדיק תמים (תנחומא ב). איתא בבראשית רבה (ל ט) שכל מי שנאמר בו 'תמים' בידוע שנשלמו שנותיו למדת השבוע. ופירש הרב רבי יצחק בר אברהם, ששנותיו הולכין בשביעיות, כמו שמצינו באברהם ע"ה שחי מאה שבעים וחמש שנים. ונח שחי תשע מאות וחמשים שנה, והם חמשים שנים יתרים על השביעיות. יש לפרש שיש לחשוב משעה שנאמר בו 'תמים' דהיינו כשאמר ה' יתברך לעשות התיבה, והוא נתעסק בה מאה ועשרים שנה (ביר ל א), ושלוש מאות וחמשים [שנה] שנח חי אחר המבול, הרי לך ארבע מאות ושבעים, סלק שנת המבול שאינה נחשבת לפי שנשתנו בה סדרי בראשית (ראה ביר לב ג, סנהדרין קח), והנשארים הולכים לשביעיות: היתה. (כל מקום) [כל מין] שנאמר בו 'יהי' ראה עולם חדש ופרנס אחרים, נח, יוסף (שמות א ח), משה (שם ג א), ואיוב (איוב א א), בכלם נאמר 'יהי' ובכלם תמצא שני רכים הללו (ביר ל ח): תורה י

(ט) אֵלֶּה תּוֹלְדֹת נֹחַ נֹחַ. נֹחַ לְעֵלְיוֹנִים נֹחַ לְתַחְתּוֹנִים (ביר ל ח). וְכָל שֶׁנֶּכְפַל שְׁמוֹ בְּיָדוֹעַ שְׁהוּא צַדִּיק, כְּמוֹ (להלן כב יא) אֲבָרְהָם אֲבָרְהָם. וּמִקְשִׁינֵי בִירוֹשָׁלַיִם וְהַקְּתִיב (שם יא כז) תָּרַח תָּרַח. וּמִשְׁנֵי הָיָא אֲמָרָה שְׁעֵשָׂה תָּרַח תְּשׁוּבָה (ראה ביר שם ד): אִישׁ צַדִּיק. פֶּתַח רַבִּי תַנְחֻמָּא פְּרִי צַדִּיק עֵץ חַיִּים (משלי יא ל), בְּשִׁעֵה שְׁנִסְתַּלַּק אָדָם מִן הָעוֹלָם בְּלֹא בָנִים, הוּא מֵיֶצֶר (ובושה) [ובזכה], מִפְּנֵי שְׁלֹא הֶעֱמִיד דּוֹרוֹת, אוֹמֵר לוֹ הַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא יֵשׁ לָךְ פְּרִי, הַתּוֹרָה אֲשֶׁר יִגְעַתְּ בָּהּ, שְׁתּוֹבֵב בָּהּ פְּרִי צַדִּיק עֵץ חַיִּים, 'בְּנִי' אֵין קְתִיב כָּאֵן אֵלֶּא 'עֵץ חַיִּים', וְזוֹ הִיא הַתּוֹרָה שֶׁנִּקְרְאת עֵץ

בדעת ה'יש דורשים לגנאי צריך להבין: מאי טעמייהו דדרשינו לגנאי ולא לשבח, ובפרט ש"אפילו בגנות בהמה טמאה לא דבר הכתוב" ועל-אחת-כמה-וכמה שהתורה לא תדבר בגנותו של נח? ויש לומר הטעם בזה: כלל זה - שהתורה אינה מדברת בלשון מגנה - מתיחס רק לספוגי התורה; מה-שאין-כן בדבר הלכה, שם משתמשת התורה בלשון הברורה ביותר, הגם שהיא לשון בלתי נקייה, כי פסק הלכה צריך להאמר בלשון הברורה ביותר, שלא יהיה מקום לטעות בנוגע למעשה. ועל-דרך-זה בנדון-דין, בהוספת התבה "בדורותיו" - לגנאי, מתכנתת התורה לשלל טעות בנוגע להנהגה בפעל: מצינו כמה ענינים בהנהגת נח המורים על כך שצדקתו לא הייתה בשלמות (ראה בפירוש רש"י ו, ט. ובפרשתנו ז, ז), ולכן, אם התורה הייתה מסתפקת בתאור צדקתו של נח, היה מקום לטעות וללמד מהנהגות אלו הבלתי-רצויות, ומשום הכי מוסיף הכתוב תבת "בדורותיו", להורות לנו שהנהגות אלו בלתי רצויות, ואין ללמד מהם.

~ נקודות משיחות קודש ~ (על-פי לקוטי-שיחות כרך ה, עמוד 279 ואילך - מתוך "לקראת שבת")

הצלה משרדות הפרנסה

נח איש צדיק תמים היה בדרתיו

בדורותיו - יש שדורשים אותו לגנאי. לפי דורו היה צדיק, ואלו היה בדורו של אברהם לא היה נחשב לכלום (ו, ט. ובפירוש רש"י)

לכאורה תמונה הדבר: הרי אפילו בגנות בהמה טמאה לא דבר הכתוב "ראה בבא בתרא קכג, א) ומדוע נכתבה בתורה "גנותו" של נח?

אלא על-דרך-צריך לומר שבזה גופא בא הכתוב ללמדנו ענין הנוגע למעשה. באור הדברים: על הפסוק "בא אל התבה" מבאר אדמו"ר הזקן בספר "תורה אור" (פרשתנו), שהכתוב מרמז כאן אשר כדי להנצל ממי המבול, הרומזים על "טרדות הפרנסה והמחשבות שבעניני עולם הזה" צריך "לבוא" ולכנס אל ה"תבה" - תבות התורה והתפלה.

עלול האדם לחשוב: זה שנח נצל ממי המבול על ידי שנקנס אל התבה, הוא מפני היותו צדיק תמים, אף מי שנמצא בדרך-נחותה, מי יאמר שגם הוא יכול להנצל מ"מי המבול" על-ידי "כניסה" לתיבות התורה והתפלה? ולכן דרשו את נח לגנאי, שבדורו של אברהם "לא היה נחשב לכלום", להשמיענו שקל אחד, גם אם אינו בדרגת "צדיק", יכול להנצל ממי המבול הזידונים על-ידי כניסה לתיבות התורה והתפלה.

(י) ויולד נח שלשה בנים את-שם את-חם ואת- יפת:

(יא) ותשחת הארץ לפני האלהים ותמלא הארץ חמס:

כ"ט • ותשחת • לשון ערוה ועבודת כוכבים (סנהדרין ז), (ספרים אחרים: ערוה: "כי השחית כל בשר את דרכו", ועבודת כוכבים: כמו: (דברים ז) "פן תשחיתו") • ותמלא הארץ חמס • גזל (ספרים אחרים: שנאמר: יונה ג) "וימן החמס אשר בכפיהם") •

(יב) וירא אלהים את-הארץ והנה נשחתה כי השחית כל-בשר את-דרכו על-הארץ:

כ"ט • כי-השחית כל-בשר • אפלו בהמה, חיה ועוף - נזקקין לשאינן מינן.

(יג) ויאמר אלהים לנח קח כל-בשר בא לפני כחמס הארץ חמס מפניהם והנני משחיתם את-הארץ:

כ"ט • קח כל-בשר • כל מקום שאתה מוצא זנות ועבודת כוכבים, אנדרלמוסיא באה לעולם והורגת טובים ורעים. כי-מלאה הארץ חמס • לא נחתם גזר דינם אלא על הגזל (סנהדרין ח). • את-הארץ •

שיעור יומי ליום ראשון כ"ח תשרי ושנים מקרא ואחד תרגום – ו – פרשת נח

כמו מן הארץ, ודומה לו: (שמות ט) "כצאתי את העיר", (מלכים א טו) מן העיר, "חלה את רגליו", מן רגליו. דבר אחר: "את הארץ", עם הארץ, שאף ג' טפחים של עמק המחרשה נמוחו ונטשטשו.

(יד) עשה לך תבת עציגפר קנים תעשה את התבה וכפרת אתה מבית ומחוץ בכפר:

כ"י עשה לך תבת. הרבה רוח והצלה לפניו. ולמה הטריחו בכנין זה? כדי שיראהו אנשי דור המבול עוסק בה ק"כ שנה ושואלין אותו: 'מה זאת לך?' והוא אומר להם: 'עתיד הקדוש ברוך הוא להביא מבול לעולם, אולי ישובו. עציגפר. כף שמו, ולמה ממין זה? על שם גפרית, שנגזר עליהם להמחות בו. קנים. מדורים מדורים, לכל בהמה וחייה. בכפר. זפת בלשון ארמי, ומצינו בגמרא 'כפרא'. בתבתו של משה, על-ידי שהיו המים תשים, דיה בחמר מכפנים וזפת מבחוץ, ועוד כדי שלא יריח אותו צדיק ריח רע של זפת, אבל כאן מפני חזק המים, וזפתה מבית ומחוץ.

~ נקודות משיחות קודש ~ (יעוין בלקוטי שיחות כרך טו, עמוד 34 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

משך זמן עשיית התבה

עשה לך תבת עציגפר וגו' (י, יד)

מאה ועשרים שנה היה משתדל בה (לקח טוב פרשתנו בתחלתו) צריך להבין: מדוע התעכב בעשייתה משך זמן רב כל-כך, ולא נדרר בקיום הצווי "עשה לך תבת עצי גפר" ובפרט שבזה תלויה הצלתו וקיום העולם כולו? ויש לומר בפשטות:

צווי הקב"ה היה "עשה לך תבת גו'", והינו שנח בעצמו יבנה את התבה. ואם היה צריך לעשות הכל לבד, מובן היטב טעם אריכות הזמן. ואדרבה, מפלא הדבר שהספיק לבנות תבת שלש מאות אמה ארך וכו' הכל בעצמו תוך מאה ועשרים שנה לבד, ולא קשה מיד.

(טו) וזה אשר תעשה אתה שלש מאות אמה ארך התבה חמשים אמה רחבה ושלשים אמה קומתה:

טו ודין דתעבד תה תלת מאה אמינ ארפא דתבותא חמשין אמינ פתיה ותלתין אמינ רומה:

(טז) צהר תעשה לתבה ואל-אמה תכלנה מלמעלה ופתח התבה בצדה תשים תחתים שנים ושלשים תעשה:

טז גהור תעביד לתבותא ולאמתא תשכללנה מלעלא ותרעא דתבותא בסטרה תשוי מדורין ארעין תנגנין ותליתאין תעבדנה:

כ"י צהר. יש אומרים: חלון, ויש אומרים: אבן טובה המאירה להם (בראשית רבה שם). ואל-אמה תכלנה מלמעלה. כסויה משפע ועולה עד שהוא קצר מלמעלה ועומד על אמה, כדי שיזוכו המים למטה מכאן ומכאן (בספרים אחרים אינו). בצדה תשים. שלא פלו הגשמים בה. תחתים שנים ושלשים. ג' עליות זו על זו, עליונים לאדם, אמצעים למדור, תחתיים לזבל (שם).

(יז) ואני הנני מביא את-המבול מים על-הארץ לשחת כל-בשר אשר-בו ריח חיים מתחת השמים כל אשר-בארץ יגוע:

יז ונאנא הא אנא מיתי ית טופנא מיא על ארעא לחבלא כל בסרא די בה רוחא דחיי מתחות שמאיא כל די בארעא ימות:

דעת זקנים מבעלי התוספות – עז והדר

(טז) ואל אמה וגו'. פירש [הקונטרס] שלא יתעכבו הגשמים ויךיבו התיבה. ואם תאמר כיון שרחבה אמה יתעכבו. לכך פירש הרב יוסף קרא דקאי אצהר תעשה לתיבה, כלומר שאותו צהר יהי סמוך לאמה מן הכיסוי: תורה יז

כ"ט - וְאֲנִי הֲנִי מְבִיא • הַנְּנִי מוֹכֵן לְהִסְפִּים עִם אוֹתָם שְׁזָזוּנִי וְאָמְרוּ לִפְנֵי כָבֹד: (תהלים ח) "מִה־אֲנוֹשׁ פִּי־תִזְכְּרוּנִי". מְבוּל • שְׂבֵלָה אֶת הַפֶּל, שְׂבֵלְבֵל אֶת הַפֶּל, שְׂהוּבִיל אֶת הַפֶּל מִן הַגְּבוּיָה לְנִמּוּךְ. וְזֶהוּ לְשׁוֹן אוֹנְקְלוֹס, שְׁתַּרְגָּם 'טוֹפְנָא', שְׁהֲצִיף אֶת הַפֶּל וְהִבִּיאָם לְכַבֵּל שְׁהִיא עֲמָקָה, לְכַף נִקְרָאת שְׁנַעַר, שְׁנַנְעָרוּ שָׁם כָּל מַתִּי מְבוּל, (סְפָרִים אַחֲרִים: מִימֵי, וְכֵן הִגִּיהַ מִהַרש"ל בְּיַחְזֵקֶת שְׁלֹמֹה בְּמִסְכַּת שְׁבֵת).

(יח) וְהִקְמַתִּי אֶת־בְּרִיתִי אִתְּךָ וּבֵאתִי אֶל־הַתְּבָה אִתְּךָ יח וְאַתָּם יֵת קִנְיִי עִמָּךְ וְתֵעוּל לְתַבּוּתָא אֶת וּבְנִיד וְאִתְתָּךְ וְנָשִׂי בְנִיד עִמָּךְ: וּבְנִיד וְאִשְׁתְּךָ וְנָשִׂי־בְנִיד אִתְּךָ:

כ"ט - וְהִקְמַתִּי אֶת בְּרִיתִי • (בראשית רבה): בְּרִית הָיָה צָרִיד עַל הַפְּרוֹת שְׁלֹא יִרְקְבוּ וְיַעֲפְשׂוּ, וְשְׁלֹא יִהְרָגוּהוּ וְשָׁעִים שְׂבִדוֹר. אֶתָּה וּבְנִיד וְאִשְׁתְּךָ • הָאֲנָשִׁים לְבַד וְהַנְּשִׁים לְבַד, מִכָּאן שְׁנִאֲסָרוּ בְּתַשְׁמִישׁ הַמַּטָּה (סו).

(יט) וּמְבַל־הָחִי מְבַל־בְּשׂוֹר שְׁנַיִם מְבַל תְּבִיא אֶל־ הַתְּבָה לְהַחֲיֵת אִתְּךָ זָכָר וְנִקְבָה יְהוּ: יט וּמְבַל דְּחִי מְבַל בְּסָרָא תְרִין מְבַלָּא תַעֲיֵל לְתַבּוּתָא לְקִנְיָא עִמָּךְ דְּכֵר וְנִקְבָא יְהוּן:

כ"ט - וּמְבַל־הָחִי • אֶפְלוּ שְׂדִים (חגיגה טו). שְׁנַיִם מְבַל • מִן הַפְּחוֹת שְׂבָהֶם לֹא פָּחְתוּ מִשְׁנַיִם, אֶחָד זָכָר וְאֶחָד נִקְבָה.

(כ) מְהַעוֹף לְמִינְהוּ וּמִן־הַבְּהֵמָה לְמִינְהָ מְבַל רְמֵשׁ הָאֲדָמָה לְמִינְהוּ שְׁנַיִם מְבַל יָבֹאוּ אֵלֶיךָ לְהַחֲיוֹת: כ מעופא לזנוהו ומן בעירא לזנה ומכל רחשא דארעא לזנוהו תרין מפלא יעלוון ליתך לקניא:

כ"ט - מְהַעוֹף לְמִינְהוּ • (בראשית רבה) אוֹתָן שְׂדֵבְקוּ בְּמִינֵיהֶם, וְלֹא הִשְׁחִיתוּ דְרָכָם. וּמֵאֲלֵיהֶם בָּאוּ, וְכָל שְׁהַתְּבָה קוֹלְטָתוּ הַכְּנִים בָּהּ.

(כא) וְאִתְּךָ קַח־לְךָ מְבַל־מֵאֲכָל אֲשֶׁר יֹאכֵל וְאִסְפַּת אֵלֶיךָ וְהָיָה לְךָ וְלָהֶם לְאֲכָלָה: כא ואת סב לך מפל מיכל דמתאכל ותכנוש ליתך ויהי לך ולהון למיכל:

(כב) וַיַּעַשׂ נֹחַ כָּכָל אֲשֶׁר צִוָּה אֱלֹהִים בְּן עֲשָׂה: כב וצעבד נח ככל די פקיד יתה יי בן עבד: כ"ט - וַיַּעַשׂ נֹחַ • זֶה בְּנֵן הַתִּיבָה (סנהדרין קח).

♦ יום שני כ"ט תשרי ♦

ז (א) וַיֹּאמֶר יְהוָה לְנֹחַ בֹּא־אִתְּךָ וְכָל־בֵּיתְךָ אֵל־ הַתְּבָה בִּי־אִתְּךָ רְאִיתִי צְדִיק לִפְנֵי בְּדוֹר הַזֶּה: ז ואמר יי לנח עול את וכל אנש ביתך לתבואא ארי יתך תזיתי ופאי קדמי בדרא הדין:

כ"ט - רְאִיתִי צְדִיק • וְלֹא נֹאמַר "צְדִיק תָּמִים". מִכָּאן שְׁאוּמְרִים מְקַצֵּת שְׂבָחוֹ שֶׁל אָדָם בְּפָנָיו, וְכֹלֹ שְׁלֹא בְּפָנָיו (כ"ח).

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

(יט) וּמְבַל־הָחִי. פִּירֵשׁ רַש"י: לְרַבּוֹת אֶת הַשְּׂדִים (ב"ר לא יג). וְנִמְצָא בְּב"ר (ראה מדרש תהלים ז טו) שְׂרָצָה 'שִׁיקְרָא' לִיכְבֵּס לְתִיבָה, אָמַר לוֹ נֹחַ לָךְ וּבִקֵּשׁ אֶת בַּת זוּגָר, לְפִי שְׂבַל הַנִּכְבָּסִים הֵן אִישׁ וְאִשׁוֹ, הֵלֶךְ וּמִצָּא הַשְּׂקָר 'פְּחָתָא', שְׁהוּא הַמְמוּנָה עַל בְּנֵי אָדָם לְהַפְחִיתָם וּלְחַסֵּר מִמוּנָם, אָמַר לוֹ: מְבַסְבֵּת לִי, אָמַר לוֹ: מַה תַּתֵּן לִי אִי מְבַסְבֵּנָא לָךְ, אָמַר לוֹ: כָּל מַה

דְּמִרוּחָא, אִינְסִיבָא לִיה, מִיַּד נִכְבְּסוּ לְתִיבָה. וְהִינְנוּ דְאָמְרֵי אִינְשֵׁי כָּל מַה דְּמִסְגָּל שִׁיקְרָא פְּחָתָא נְסָבָא. מְסָגַל לְשׁוֹן סְגוּלָה: תוֹרָה כ

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ שיחת מוצש"ק פרשת חיי שרה תשמ"ז, וש"פ נח תשמ"ה - מתוך 'לקראת שבת')

לבוא אל ה'תיבה" - ולצאת ממנה

בא אתה וכל ביתך אל התיבה (ז, א)

מפונקסמת היא תורת הבעל-שם-טוב על פסוק זה (הובא בהוספות לכתר שם טוב' ס"ח ואל"ך. ובכ"ז), אשר "תיבה" רומז לתיבות התורה והתפלה, והפירוש "בא אל התיבה" הוא שיהודי צריך "לבוא" ולהכניס את עצמו בתוך תיבות התורה והתפלה. ולכאורה הדבר פלא, דהרי בהמשך הפרשה (ח, טו) מצוה הקב"ה לנח - "צא מן התיבה! ולפירוש הבעל-שם-טוב, ש"תיבה" קאי על התיבות הקדושות דתורה ותפלה - איך ייתכן הדבר? אלא שבאמת כך הוא הסדר בעבודת האדם, שמוצד הפנה של "דירה בתחתונים" נדרש הוא לצאת מהתבודדותו והסתגרותו בחדרו עם תיבות התורה והתפלה, ולהביא אל העולם כולו את אור הקדושה. יחד עם זה, מוכרחת ההכנה של "בא אל התיבה". פלומר: ראשית-כל צריך יהודי להשקיע את עצמו בתוך ה"תיבה" דתורה ותפלה, ולהיות שם משוף זמן של "שנה תמימה" (פרש"י פרשתו ת, יד), הפוללת בתוכה את כל שינויי הזמנים האפשריים; ואז, כאשר חדור הוא בתורה ובתפלה ובכל הפרטים, יש בידו הפח לעבודה ד"צא מן התיבה" - שיוצא לעולם הפתוח ומקדשו להיות "דירה לו יתברך".

במכל פיערא דכניא תסב לך שבועא שבועא
דכר ונקבא ומן פיערא דלא איתהא דכניא
היא תרין דכר ונקבא :

**(ב) מפל הבהמה הטהורה תקח לך שבועה שבועה
איש ואשתו ומן הבהמה אשר לא טהרה הוא
שנים איש ואשתו:**

כ"ט~ הטהורה • העמידה להיות טהורה לישראל, למדנו שלמד נח תורה (עירובין יח) • שבועה שבועה • כרי שיגריב מהם קרבן בצאתו.

גאף מעופא דשמאי שבועא שבועא דכר
ונקבא לקימא זרעא על אפי כל ארעא :

**(ג) גם מעוף השמים שבועה שבועה זכר ונקבה
לחיות זרע על פני כל הארץ:**

כ"ט~ גם מעוף השמים וגו' • בטוהורים - הכתוב מדבר, ולמד סתום מן המפרש.

דארי לזמן יומין עוד שבועא אנא מחת
מטרא על ארעא ארבעין ומיין וארבעין
לילין ואמחי ית כל יקומא די עבדת מעל
אפי ארעא :

**(ד) פי לים עוד שבועה אנכי ממטיר על הארץ
ארבעים יום וארבעים לילה ומחיתי את כל היקום
אשר עשיתי מעל פני הארמה:**

כ"ט~ פי לים עוד שבועה • (סנהדרין קח) אלו ז' ימי אבלו של מתושלח הצדיק, שחס הקדוש-ברוך-הוא על

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

קלטה טמאים לכל הפחות שנים מפל, אם לא נפרש. כל שהתיבה קולטתו יותר משנים טהור, אלא קאי אקרא דמהעוף למינהו ולעל ו דפרשינן מאותן שדבקו במינן, ועל זה פירש 'מנא ידע' נח, ומשני 'כל שהתיבה קולטתו טהור', פירוש, שדבקו במינם, וכל שאין התיבה קולטתו טמא, פירוש, דבקו בשאינן מינן. וטהורה וטמאה שייכא גבי ערוה, דכתיב (ויקרא יח כד) אל תטמאו בכל אלה: תורה ג

נהירא, שהרי הבין זה ממה שאמר לו יתברך להכניס מהם שבועה, פי כן פירש רש"י גבי ויקח מפל הבהמה הטהרה (להלן טו) אמר נח לא צינה לי הקדוש-ברוך-הוא להכניס מאלו שבועה אלא כדי להקריב מהן קרבן. לכה נראה לי דמה שלמד נח תורה, כדפירש רש"י, והא דקאמר בןבזים 'מנא ידע', לא קאי אטהורים וטמאים, דמנה לא היה מתרץ כלום 'כל שהתיבה קולטתו טהור', שהרי התיבה

ז (ב) מפל הבהמה הטהורה. פירש רש"י: העמידה להיות טהורה לישראל, למדנו שלמד נח תורה. ותימה מהא דאמרינן בןבזים פרק פרת חטאת (קט"ז): מנא ידע, כל שהתיבה קולטתו טהור, וכל שאין התיבה קולטתו טמא. אלמא לא ידע אלא מתוך קליטת התיבה. ויש מפרשים שאין להוכיח שלמד תורה אלא מדלא הקריב קרבן ביציאתו מן התיבה אלא מן הטהורה. והאי נמי לא

כבודו ועכב את הפרענות. צא וחשב שנותיו של מתושלח, ותמצא שהם פלים בשנת שש מאות שנה לחיי נח. פי למים עוד. מהו עוד? זמן אחר זמן זה, נוסף על מאה ועשרים שנה. ארבעים יום. כנגד יצירת הולד, שקלקלו להטריח ליוצרים לצור צורת ממזרים.

(ה) ויעש נח ככל אשר צוהו יהוה: ה ועבד נח ככל די פקדה יי: כשי"א ויעש נח. זה ביאתו לתבה.

(ו) ונח בן שש מאות שנה והמבול היה מים על הארץ: ונח בר שש מאה שנים וטופא הנה מים על ארעא:

(ז) ויבא נח ובניו ואשתו ונשי בניו אתו אל התבה מפני מי המבול: ז וועאל נח ובנוהי ואתתה ונשי בנוהי עמה לתבותא מן קדם מי טופא:

כשי"א נח ובניו. האנשים לבד והנשים לבד, לפי שנאסרו בתשמיש המטה מפני שהעולם שרוי בצער. מפני מי המבול. אף נח מקטגי אמנה היה, מאמין ואינו מאמין שיבא המבול, ולא נכנס לתבה עד שדחקהו המים.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך כ עמ' 196)

מפני שהעולם שרוי בצער (רש"י ז, ו)

בתנחומא אמרו טעם אחר: שלא יהא הקב"ה עוסק בחרבן העולם והוא בונה. אבל אין טעם זה מקרח כלל בפשוטו של מקרא, שיטת רש"י. ואדרבה: המבול היה ענש על השחתת הארץ, פי השחית כל בשר את דרכו, ואם פן צריכים הבריות להיטיב את דרכן על הארץ. ועל כרחק, שהטעם הוא מפני שהעולם שרוי בצער. וענן ברש"י לעיל (בראשית ד, כד-כה): מה אנו יולדות לבהלה. . אתם עשו מצותכם, והוא יעשה את שלו.

(ח) מן הבהמה הטהורה ומן הבהמה אשר איננה טהרה ומן העוף וכל אשר רמש על האדמה: ח מן בעירא דכניא ומן בעירא די ליתתא דכניא ומן עופא וכל די רחש על ארעא:

דעת זקנים מבדלי התוספות - עוז והדר

שכחות היו נותנין לי, מיד צינה יתברך לקו המים מתחת וגו' ותראה היבשה ולעיל א טו, ובה ברא אדם במקום המים והשפיע להם טובה, שהיו זורעין הארץ ומעלה להם לארבעים שנה, ומרוב טובה מרדו בהקדוש-ברוך הוא, שמע הקדוש-ברוך הוא במרדם וצינה למים שיבואו עליהם וישטפו אותן. מפי רבי ששמע מפי הרב נתן אפניאל (ראה ב"ר ה א): תורה ז

(ו) ויבא נח ובניו. פירש רש"י: האנשים לבד והנשים לבד, לפי שקל ימי המבול נאסרו בתשמיש המטה. כמדרש שאמר הקדוש-ברוך-הוא, אני קובר אני הורס ואתה בונה, המתן עד שיעבור יעם (תנחומא ישן יז): תורה ח

במקומם בני אדם שרואים ולכלכלם כמו הסומים, ואתם בני אדם בשראו עצמן בהנאה גבה לבם, ובשרואים המלך עובר היו מקללים אותו ואמרו אוי לו לזה שכבש אותנו בזה, פעם אחרת שמע קולם ושאל מה הן אומרים, אמרו לו מקללים אותך ואינם עושים כמו העושים שהחזרת לאחור, צינה המלך עליהם שיהרגום. כך העולם מתחילה היה כלו מים, שאינם רואים ולא שומעים ואפילו הכי היו מקלסין להקדוש-ברוך-הוא, שנאמר (תהלים צא) נשאו נהרות ה' [נשאו נהרות קולם], אמר הקדוש-ברוך-הוא אילו הייתי בורא אדם ששומע ורואה כמה קלוסין וכמה

(ו) והמבול היה. יש לשאול מאי שנא שהביא הקדוש-ברוך-הוא מבול יותר מלשאר מכות. רבותינו ו"ל אמרו (סנהדרין קח): ברותחין קלקלו וברותחין גדונו. אמנם יש להמשיך הדבר, למלך שבנה דירה נאה לחבורה של עורים וצוה לכלכלם בריוח, וכל זמן שהיה המלך עובר דרך שם היו עומדים ומשתחווים כנגד המלך ומשבחים לו בקול גדול, פעם אחת שמע המלך קולם, אמר מה הקול הזה באזני, אמרו לו הם הסומים שצוית לכלכלם שם, וכן עושים בכל עת ששומעים קול סוסים שלף, אמר אילו היו רואין אותי על אחת כמה וכמה היו משבחין לי, מיד צינה להחזירם לאחור ולתת

ט תרין תרין עלוי לות נח לתבותא דכר ונקבא קמא די פקיד יי ית נח: **(ט) שְׁנַיִם שָׁנִים בָּאוּ אֶל־נֹחַ אֶל־הַתְּבָה זָכַר וּנְקָבָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה אֱלֹהִים אֶת־נֹחַ:**

כ"ט - באו אל נח • מאליהן • שנים שנים • כלם השוו במנין זה, מן הפחות היו שנים:

~ נקודות משיחות קודש ~ (על פי שיחת ש"פ נח תשמ"ה - מתוך 'לקראת שבת')

בְּדֶרֶךְ מַמְלֵאָה

שנים שנים באו אל נח אל התבה זכר ונקבה כאשר צוה אלקים את נח

"באו אל נח - מאליהן" (ז, ט. רש"י)

נח לא התעסק בהבאת בעלי החיים אל התבה, אלא הם באו "מאליהן". והיינו, שלאחר שנח הכין את התבה, כפי שנצטווה על ידי הקב"ה - התקבצו ובאו כל בעלי החיים בדרך ממילא, בלי השתדלות מצידו של נח. ולמדנו מכאן הוראה נפלאה:

יהודי נדרש לעסוק במילוי שליחותו, "אני נבראתי לשמש את קוני" (סוף קידושין); ואין לו לדאוג לשאר העניינים הנדרשים - כי כאשר הוא ממלא את שליחותו, יפעלו שאר העניינים בדרך ממילא, ללא השתדלות מיוחדת מצידו.

ובדוגמת הסיפור הידוע על הבעל-שם טוב, שפעם נצרך לדבר מסוים, הלך לאחד הבתים והקיש על החלון, ובלי לחכות למענה חזר לביתו (ואחר-כך באו אליו ונתנו לו את מבוקשו). וכששאלו אותו: ממה נפשך - אם הוא סומך על הנס, מדוע בכלל עליו להקיש על החלון? ואם ברצונו לפעול בדרך הטבע, הרי עליו לחכות עד שיענו לו!

והשיב הבעל-שם טוב, כי רצונו של הקב"ה הוא שיהודי יעשה "כלי", פעולה טבעית, ופעולה זו יכולה להיות אפילו פעולה קטנה כמו נקישה בחלון; ולאחר שהוא מצידו עשה את שלו, יכול הוא כבר לחזור לביתו, ושאר כל העניינים יפעלו מעצמם!...

(י) וַיְהִי לְשִׁבְעַת הַיָּמִים וּמִי הַמַּבּוּל הָיוּ עַל־הָאָרֶץ: יְבוֹהָה לְזִמְן שִׁבְעַת יוֹמִין וּמִי טוֹפְנָא הוּוּ עַל אַרְעָא:

יא בשנת שפת מאה שנין לחיי נח בנחמא תנניא בשבעת עשר יומא לנחמא ביומא הדין אתבונעו כל מבוועי תהומא רבא וכוי שמיא אתפתחו: **(יא) בְּשֵׁנַת שִׁשְׁמֵאוֹת שָׁנָה לְחַיֵּי־נֹחַ בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי בְּשִׁבְעַת־עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ בַּיּוֹם הַזֶּה נִבְקְעוּ כָּל־מַעֲיֵנוֹת תְּהוֹם רַבָּה וְאַרְבַּת הַשָּׁמַיִם נִפְתְּחוּ:**

כ"ט - בחודש השני • רבי אליעזר אומר: זה מרחשון, רבי יהושע אומר: זה אדר (סנהדרין ח). נבקעו • להוציא מימיהן. תהום רבה • מדה כנגד מדה, הם חטאו ב"רבה רעת האדם", ולקו ב"תהום רבה".

(יב) וַיְהִי הַגָּשֶׁם עַל־הָאָרֶץ אַרְבַּעַיִם יוֹם וָאַרְבַּעַיִם לַיְלָה: יְבוֹהָה מִטְרָא נַחַת עַל אַרְעָא אַרְבַּעַיִן זְמַן וְאַרְבַּעַיִן לַיְלָן:

כ"ט - ויהי הגשם על-הארץ • ולהלן הוא אומר: "ויהי המבול", אלא כשהורידן, הורידן ברחמים, אם חזרו יהיו גשמי ברכה, וכשלא חזרו היו למבול. ארבעים יום וגו' • אין יום ראשון מן המנין, לפי

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

(יא-יב) אַרְבַּעַיִם יוֹם. פירש רש"י: יום ראשון אינו מן המנין לפי שאין לילו עמו, שהרי כתיב ביום הזה נבקעו כל מעינות וגו', ונמצאו ארבעים יום כלים בכ"ח בכסליו. ולא נהירא לי, שהרי הוא עצמו כתב גבי חמשים ומאת יום (להלן ח א), והוא אחד בסיון, כיצד, בכ"ו בכסליו פסקו הגשמים. לכך נראה לי דיום ראשון הוי מן המנין, והתחילו גשמים לירד מאור ליל יום ראשון, כי מ'ביום הזה' אין ראיה, שהרי בהרבה מקומות 'ביום' ו'ביום' הנה רוצה לומר מליל שלפניו, כמו ביום השביעי [תשבת] (שמות כג יב), וכן כל מלאכה לא תעשו בעצם היום הזה (ויקרא כג כח). ולפי זה כלים הארבעים יום בכ"ו בכסליו. וכן מצאתי בסדר

עולם (פ"ד) ונה לשונו: ביום הזה נבקעו כל מעינות תהום רבה ויהי הגשם על הארץ, עד מתי, עד כ"ו בכסליו. ויגברו המים ועל הארץ (מקצה) חמשים ומאת יום (להלן פסוק כח). עד מתי, עד אחד בסיון וכו'. ואם כן על כרחך הוא טובר שיום ראשון הוא מן המנין; תורה יג

שיעור יומי ליום שלישי ל' תשרי ושנים מקרא ואחד תרגום – ז – פרשת נח לה

שֶׁאֵין לִילוֹ עִמוֹ, שְׁהָרִי כְּתִיב: "בַּיּוֹם הַזֶּה נִבְקָעוּ כָּל מַעֲיֵנוֹת", נִמְצְאוּ אַרְבָּעִים יוֹם כְּלִים בְּכ"ח בְּכֶסֶל לְרַבִּי אֲלִיעֶזֶר, שְׁהַחֲדָשִׁים נִמְנָן כְּסֻדְרָן, אַחַד מְלֵא וְאַחַד חֹסֵר, הָרִי י"ב מִמֶּרְחֻשׁוֹן, וְכ"ח מִכְּסֻלוֹ.

יג בְּכַדָּן יוֹמָא הֲדִין עָאל נַח וְשֵׁם וְחַם וְחַם וְחַם
בְּגִי נַח וְאַתָּת נַח וְתִלְתָּא נְשִׁי בְּנוּהִי עֲמִהוֹן
לְתַבּוּתָא:
יג) בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה בָּא נַח וְשֵׁם-וְחַם וּפֶתַח בְּנֵי-נֹחַ
וְאַשְׁתֵּי נֹחַ וְשָׁלַשֶׁת נְשֵׁי-בָנָיו אֵתָם אֶל-הַתֶּבֶת:

כ"ט) צֶעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה • לְמִדָּךְ הַכְּתוּב, שְׁהָיוּ בְּגִי דוֹרוֹ אוֹמְרִים: 'אֵלוֹ אֲנוּ רוֹאִים אוֹתוֹ נִכְנָס לְתֶבֶת, אֲנוּ שׁוֹבְרִין אוֹתָהּ וְהוֹרְגִין אוֹתוֹ', אָמַר הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא: 'אֲנִי מִכְּנִיסוֹ לְעֵינַי כְּלָם, וְנִרְאָה דְבַר מִי יָקוּם'.

יד אֲנוּן וְכָל חִיָּתָא לְזִנְה וְכָל בְּעִירָא לְזִנְה
וְכָל רְחִישָׁא דְרַחֲשׁ עַל אֶרֶץ אֲרֵעָא לְזִנְהִי וְכָל
עוֹפָא לְזִנְהִי כָל צֶפֶר כָּל דְּפָרַח:
יד) הִמָּה וְכִלְהַחֲיָה לְמִינָהּ וְכִלְהַבְהִמָּה לְמִינָהּ
וְכִלְהַרְמֵשׁ הַרְמֵשׁ עַל-הָאָרֶץ לְמִינָהּ וְכִלְהַעוֹף
לְמִינָהּ כָּל צֶפֶר כָּל-כְּנָף:

כ"י) צֶפֶר כָּל כְּנָף • דְּבוּק הוּא, צֶפֶר שֶׁל כָּל מִין כְּנָף, לְרַבּוֹת חֲגָבִים (כְּנָף זָה, לְשׁוֹן נוֹצָה, כְּמוֹ: וַיִּקְרָא א) 'וְשִׁטַּע אוֹתוֹ בְּכַנְפָיו', שְׁאִפְלוּ נוֹצָתָה עוֹלָה. אַף כָּאֵן צֶפֶר, כָּל מִין מִרְאִית נוֹצָה) •

טו וְעָלוּ עִם נַח לְתַבּוּתָא תְּרִין תְּרִין מִכָּל
בְּשָׂרָא דִּי בַּהּ רוּחָא דְחַיִּי:
טו) וַיָּבֹאוּ אֶל-נֹחַ אֶל-הַתֶּבֶת שְׁנַיִם שְׁנַיִם מִכָּל-
הַבְּשָׂר אֲשֶׁר-בּוֹ רוּחַ חַיִּים:

טז וְעָלְיָא דְבַר וְנִקְבָּא מִכָּל בְּשָׂרָא עָלוּ כְּמָא
דִּי פְקִידַתָּהּ יְיָ וְאֶגְוֹ יְיָ (בְּמִימְרָה) עָלוּהִי:
טז) וְהַבָּאִים זָכָר וְנִקְבָּה מִכָּל-בְּשָׂר בָּאוּ בְּאִשְׁרֵי צִוָּה
אֹתוֹ אֱלֹהִים וַיִּסְגֹּר יְהוָה בַּעֲדוֹ:

כ"ז) וַיִּסְגֹּר ה' בַּעֲדוֹ • הִגָּן עָלָיו שְׁלֵא שְׁכַרוּהָ, הַקִּיף הַתֶּבֶת דְּבַיִם וְאָרִיזוֹת וְהָיוּ הוֹרְגִים בָּהֶם. וּפְשׁוּטוֹ שֶׁל
מִקְרָא: סָגַר כְּנָגְדוֹ מִן הַפְּנִים. וְכֵן כָּל "בְּעַד" שְׁבַמְקָרָא, לְשׁוֹן 'כְּנָגְד' הוּא: (כְּרַאשִׁית ס) "בְּעַד כָּל-רַחֲם", (מִלְכִים ב
ד) "בְּעַדְךָ וּבְעַד כְּנִיף", (אִיּוֹב ב) "עוֹר בְּעַד עוֹר", (תְּהִלִּים ג) "מִגֵּן בְּעַדִּי", (שְׁמוּאֵל א יב) "הַתְּפַלֵּל בְּעַד עֲבָדֶיךָ", כְּנָגְד
עֲבָדֶיךָ.

♦ יום שלישי ל' תשרי ♦

יז וְהָיָה טוֹפָנָא אַרְבַּעִין יוֹמִין עַל אֶרֶץ
וּסְגִיאוֹ מִיָּא וְנָטְלוּ יַת תַּבּוּתָא וְאַתְרַמַּת מַעַל
אֶרֶץ:
יז) וַיְהִי הַמַּבּוּל אַרְבָּעִים יוֹם עַל-הָאָרֶץ וַיִּרְבּוּ הַמַּיִם
וַיִּשְׂאוּ אֶת-הַתֶּבֶת וְתָרָם מַעַל הָאָרֶץ:

כ"ח) וְתָרָם מַעַל הָאָרֶץ • מִשְׁקַעַת הָיְתָה בַּמַּיִם אַחַת עֶשְׂרֵה אַמָּה, כְּסִפִּינָה טְעוּנָה הַמְּשׁוֹקַעַת מִקְצָתָהּ בַּמַּיִם,
וּמִקְרָאוֹת שְׁלֹפְנֵינוּ יוֹכִיחוּ.

יח וְתִקְיָפוּ מִיָּא וּסְגִיאוֹ לְחֻדָּא עַל אֶרֶץ
וּמִהֲלָקָא תַבּוּתָא עַל אֶפְי מִיָּא:
יח) וַיִּגְבְּרוּ הַמַּיִם וַיִּרְבּוּ מְאֹד עַל-הָאָרֶץ וַתִּלָּךְ הַתֶּבֶת
עַל-פְּנֵי הַמַּיִם:

כ"ט) וַיִּגְבְּרוּ • מְאֻלְיָהוּ.

יט וּמִיָּא תְּקִיפוֹ לְחֻדָּא עַל אֶרֶץ
וְאַתְחַפִּיאוּ כָּל טוֹרֵיָא רְמִיָּא דִּי תַחוֹת כָּל
שְׁמַיָּא:
יט) וְהַמַּיִם גָּבְרוּ מְאֹד מְאֹד עַל-הָאָרֶץ וַיִּכְסּוּ
כָּל-הַהָרִים הַגְּבוּהִים אֲשֶׁר-תַּחַת כָּל-הַשָּׁמַיִם:

(כ) חִמֵּשׁ עֶשְׂרֵה אַמָּה מִלְמַעְלָה גָּבְרוּ הַמַּיִם וַיִּכְסּוּ
 כַּחֲמֵשׁ עֶשְׂרֵי אַמּוֹן מִלְעֵלָא תְקִיפוּ מֵיָא
 וְאַתְחַפִּיאוּ טוּרְיָא :
הַהָרִים:

כ"ט - חִמֵּשׁ עֶשְׂרֵה אַמָּה מִלְמַעְלָה • לְמַעְלָה שָׁל כָּל גְּבֵה כָּל הַהָרִים, לְאַחַר שֶׁהָשׁוּוּ הַמַּיִם לְרֵאשֵׁי הַהָרִים.

(כא) וַיִּגְוַע כָּל-בְּשָׂר׃ הַרְמֵשׁ עַל-הָאָרֶץ בְּעוֹף
 וּבְבַהֲמַת וּבְחַיָּה וּבְכָל-הַשָּׂרָץ הַשָּׂרָץ עַל-הָאָרֶץ וְכָל
 וּבְכָל-הַחַיָּה וּבְכָל-הַשָּׂרָץ הַשָּׂרָץ עַל-הָאָרֶץ וְכָל
הַדָּרָם:

(כב) כָּל אֲשֶׁר נִשְׁמַת-רוּחַ חַיִּים בְּאִפּוֹ מִכָּל אֲשֶׁר
 כַּכּ כָּל דֵּי נִשְׁמַתָּא רוּחָא דְחַיִּין בְּאַנְפוּהִי
 מִכָּל דֵּי בִּבְשָׂתָא מִיתוּ :
בְּחֻרְבָּה מִתוּ:

כ"ט - נִשְׁמַת-רוּחַ חַיִּים • נְשִׁימָה שָׁל רוּחַ חַיִּים. אֲשֶׁר בְּחֻרְבָּה • וְלֹא דְגִים שְׂבִיבִים (סַהֲרִין קח).

(כג) וַיִּמַּח אֶת-כָּל-הַיְקוּם | אֲשֶׁר | עַל-פְּנֵי הָאֲדָמָה
 מֵאָדָם עַד-בְּהֵמָה עַד-רֶמֶשׂ וְעַד-עוֹף הַשָּׁמַיִם וַיִּמְחוּ
 מִן-הָאָרֶץ וַיִּשְׂאֵר אֲדָם-נֹחַ וְאֶשֶׁר אִתּוֹ בַּתְּיָה:
מִן-הָאָרֶץ וַיִּשְׂאֵר אֲדָם-נֹחַ וְאֶשֶׁר אִתּוֹ בַּתְּיָה:

כ"ט - וַיִּמַּח • לְשׁוֹן וַיִּפְעַל הוּא, וְאִינוּ לְשׁוֹן וַיִּפְעַל, וְהוּא מְגֻזֶּרֶת "וַיִּפֶן", "וַיִּבֶן". כָּל תְּבִיבָה שְׂסוּפָה ה"א,
 כְּגוֹן: בְּנֵה, מְחֶה, קָנָה, כִּשְׁהוּא נֹתֵן וַיִּזְוּ יו"ד בְּרֵאשִׁי, נְקוּד בְּחִירִי"ק תַּמַּת חִיר"ד. אֶף נַח • לְבַד נַח, זֶהוּ
 פְּשוּטוֹ. וּמְדַרְשׁ אַגְדָּה: (ב"ר) גּוֹנֵחַ וְכוּהָה דָם מְטוֹרַח הַבְּהֵמוֹת וְהַחַיּוֹת. וַיִּשׂ אֲוִמְרִים שְׂאֵחַר מְזוֹנוֹת לְאָרִי,
 וְהַפִּישׁוּ, וְעֲלִיו נְאָמַר: (מְשִׁלִּי יא) "הֵן צְדִיק בְּאָרֶץ יִשְׁלַם".

~ נְקוּדוֹת מְשִׁיחוֹת קוּדֵשׁ ~ (עַל-פִּי לְקוּסְרִישִׁיחוֹת כִּרְךָ ה' ע' 35 וַאֲיֶךְ - מְתוּךְ 'לְקִרְאֵת שַׁבַּת)

הוֹרָאָה כְּפוּלָה בְּעִבּוּדַת הַשְּׁלִיחוֹת

וַיִּשְׂאֵר אֶף נַח

"אֶף נַח - לְבַד נַח, זֶהוּ פְּשוּטוֹ. וּמְדַרְשׁ אַגְדָּה: הֵיךְ גּוֹנֵחַ וְכוּהָה דָם" (ז. כג. רש"י)
 בְּטַעַם שֶׁהֵיךְ נַח "גּוֹנֵחַ וְכוּהָה דָם" - מְבִיא רֵשׁ"י ב' פִּירוּשִׁים: (א) "מְטוֹרַח הַבְּהֵמוֹת וְהַחַיּוֹת". (ב) "אֵיחַר מְזוֹנוֹת לְאָרִי
 וְהַפִּישׁוּ, וְעֲלִיו נְאָמַר הֵן צְדִיק בְּאָרֶץ יִשְׁוֹלַם".

וְכַד דִּיִּיקַת בְּב' פִּירוּשִׁים אֵלוּ, מוֹרִים הֵם דְּרָף בְּעִבּוּדַת ה':

הַפִּירוּשׁ הָרֵאשׁוֹן, שֶׁנַּח הֵיךְ "גּוֹנֵחַ וְכוּהָה דָם מְטוֹרַח הַבְּהֵמוֹת וְהַחַיּוֹת" - מְלַמְּדֵנוּ עַד כְּמָה צָרִיךְ יְהוּדֵי לְהִתְמַסֵּר לְשְׁלִיחוֹתוֹ,
 לְהַשְׁפִּיעַ וְלִסְיִיעַ לְאֵלוּ הַנִּמְצָאִים בְּשִׁפְלַת הַמְּדַרְגָּה, וְאֶפְּלוּ לְכֹאֲלוּ שֶׁמֶצַד מֵצָבָם הַרוּחָנִי נְדָמִים כִּ"בְּהֵמוֹת" וְ"חַיּוֹת"; גַּם אִם
 הַדְּבָר פְּרוּף בְּטוֹרַח רַב, עַד כְּדֵי מֵצַב שֶׁל "גּוֹנֵחַ וְכוּהָה דָם" ר"ל, עֲלִיו לְהַמְשִׁיף וְלִקְיִים אֶת שְׁלִיחוֹתוֹ, וְיִהְיֶה-מָה.
 אֵיבָרָא, דְּכֹאֲשֶׁר יְהוּדֵי מְרַגֵּל אֶת עַצְמוֹ שֶׁלֹּא לְהִתְחַשֵּׁב בְּטוֹרַח וְהַקוּשִׁי, אֲלֵא לְהִתְמַסֵּר לְשְׁלִיחוֹתוֹ שֶׁל הַקְּב"ה בְּכָל מֵצַב
 - עֲלוּל הוּא לְחֻשׁוֹב, כִּי כֶּשֶׁם שֶׁהוּא מוֹכֵן לְוַתֵּר עַל מְנוּחַת הַגּוּף שֶׁלוֹ וְצָרְכֵי הַגִּשְׁמִיִּים, כִּי זְנֵהג גַּם עִם זוֹלָתוֹ "בְּחוּזְקָא דְ"
 וַיִּתְּבַע מְנוּחָה שְׁוִיתֵר עַל צָרְכֵי שְׁלוֹ;

וְזֶהוּ שֶׁקָּא-מִשְׁמַע-לָן הַפִּירוּשׁ הַשֵּׁנִי, שֶׁנַּח נֶעֱנֵשׁ רַק מִשּׁוֹם "שְׂאֵיחַר מְזוֹנוֹת לְאָרִי", וְהֵינּוּ כִּי לְצָרְכֵי הַזּוֹלָת יֵשׁ לְדַאוּג
 בְּשְׁלִימוּת, וְאִם מְחַסְרִים בְּכָף אוֹ אֶפְּלוּ רַק מֵאַחֲרֵים - מוֹגִיעַ עַל כִּי עוֹנֵשׁ חֲסִי-וְשָׁלוֹם.

הַנִּי-אוֹמֵר: מַעֲצָמְךָ צָרִיךְ אֶתָּה לְתַבּוּעַ מְדַרְגוֹת נְעֻלוֹת שֶׁל "אַתְּחַפִּיָּא"; אוֹלָם **בְּשִׁבִיל הַזּוֹלָת** צָרִיךְ אֶתָּה לְהַעֲמִיד אֶת כָּל
 מַה שֶׁהוּא צָרִיךְ, "אֶפְּלוּ סוּס לְרַכֵּב עֲלָיו וְעָבַד לְרוּץ לְפָנָיו", בְּעִתּוֹ וּבְזַמְנוֹ!

(כד) וַיִּגְבְּרוּ הַמַּיִם עַל־הָאָרֶץ חֲמֵשִׁים וּמֵאתַי יוֹם:

כד ותקיפו מַיָּא עַל אַרְעָא מֵאָה וְחֲמֵשִׁין יוֹמִין:

ח (א) וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת־נֹחַ וְאֶת כָּל־הַחַיָּה וְאֶת כָּל־הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר אִתּוֹ בַּתֵּבָה וַיַּעֲבֹר אֱלֹהִים רוּחַ עַל־הָאָרֶץ וַיִּשְׂפוּ הַמַּיִם:

ח וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת נֹחַ וְאֶת כָּל חַיָּתָא וְאֶת כָּל חַיָּתָא וְאֶת כָּל בְּהֵמָתָא וְאֶת כָּל רֹחַא עַל אַרְעָא וְנָחוּ הַמַּיִם:

כז"י ◀ וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים • זֶה הַשֵּׁם, מִדַּת הַדִּין הוּא, וְנִהְפְּקָה לְמִדַּת רַחֲמִים עַל־יְדֵי תַפְלַת הַצַּדִּיקִים, וְרִשְׁעֵתָם שָׁל רִשְׁעִים הוֹפְכֶת מִדַּת רַחֲמִים לְמִדַּת הַדִּין, שְׁנֶאֱמַר: (בראשית ו) "וַיִּרְא ה' כִּי רַבָּה רָעַת הָאָדָם וַגּוֹ' וַיֹּאמֶר ה' אֲמַחֶהָ" וְהוּא שֵׁם מִדַּת רַחֲמִים. וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת נֹחַ וַגּוֹ' • מַה זָכַר לָהֶם לְבִהְמוֹת? זְכוּת שְׁלֵא הִשְׁחִיתוּ דַרְכָם קֹדֶם לָכֵן, וְשְׁלֵא שָׁמְשׁוּ בַתֵּבָה. וַיַּעֲבֹר אֱלֹהִים רוּחַ • רוּחַ תַּנְחוּמִין וְהַנְחָה עֲבָרָה לְפָנָיו. עַל הָאָרֶץ • עַל עַסְקֵי הָאָרֶץ. וַיִּשְׂפוּ • כְּמוֹ: (אסתר ב) "כְּשׁוּף חֲמַת הַמֶּלֶךְ", לְשׁוֹן הַנְחַת חֲמָה.

(ב) וַיִּסְכְּרוּ מַעֲיֵנַת תְּהוֹם וְאַרְבַּת הַשָּׁמַיִם וַיִּפְלְאוּ הַגְּשָׁם מִן־הַשָּׁמַיִם:

ב וַיִּסְכְּרוּ מַעֲיֵנַת תְּהוֹמָא וְאַרְבַּת שְׁמַיִם וַיִּפְלְאוּ הַגְּשָׁם מִן־הַשְּׁמַיִם:

כז"י ◀ וַיִּסְכְּרוּ מַעֲיֵנַת • כְּשֶׁנִּפְתְּחוּ כְּתִיב: "כָּל מַעֲיֵנוֹת", וְכֵאן אֵין כְּתִיב "כָּל", לְפִי שְׁנִשְׁפְּתִירוּ מֵהֶם אוֹתָן שֵׁישׁ בְּהֶם צָרָף לְעוֹלָם, כְּגוֹן חַמֵי טְבָרְיָא וְכִיּוֹצָא בְּהֶן. וַיִּפְלְאוּ • וַיִּמְנַע, כְּמוֹ: (תהלים ט) "לֹא תִכְלָא רַחֲמֶיךָ", (בראשית כג) "לֹא יִכְלָה מִמֶּךָ".

(ג) וַיִּשְׁבוּ הַמַּיִם מֵעַל הָאָרֶץ הַלֹּךְ וַיָּשׁוּב וַיַּחֲסְרוּ הַמַּיִם מִקְצֵה חֲמֵשִׁים וּמֵאתַי יוֹם:

ג וַיִּשְׁבוּ מַיָּא מֵעַל אַרְעָא אֲזַלִין וְתִיבִין וַחֲסְרוּ מַיָּא מִסּוּף מֵאָה וְחֲמֵשִׁין יוֹמִין:

כז"י ◀ מִקְצֵה חֲמֵשִׁים וּמֵאתַי יוֹם • הַתְּחִילוּ לַחֲסֹר, וְהוּא אֶחָד בְּסִינּוֹן, כִּיצַד? - בְּכ"ז בְּכִסְלוֹ פְּסְקוּ הַגְּשָׁמִים, הָרִי ג' מִכְּסְלוֹ וְכ"ט מִטְּבַת, הָרִי ל"ב, וְשִׁבְט וְאָדָר וְנִסָן וְאֵיר - קי"ח, הָרִי ק"ג.

(ד) וַתִּנַּח הַתֵּבָה בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּשִׁבְעָה־עֶשְׂרֵי יוֹם לַחֹדֶשׁ עַל הָרִי אֲרָרַט:

ד וַתִּנַּח תִּבְוֶתָא בְּרִחָא שְׁבִיעָאָה בְּשַׁבְּעַת עֶשְׂרֵי יוֹם:

כז"י ◀ בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי • סִינּוֹן, וְהוּא שְׁבִיעִי לְכִסְלוֹ שְׁבוּ פְּסְקוּ הַגְּשָׁמִים. בְּשִׁבְעָה עֶשְׂרֵי יוֹם • מִכָּאן אִתָּה לְמַד שֶׁהִיְתָה הַתֵּבָה מְשַׁקְּעַת בְּמִים י"א אֲמָה, שְׁהָרִי כְּתִיב: "בְּעֶשְׂרֵי בְּאָחָד לַחֹדֶשׁ נִרְאוּ רְאִשֵׁי הַהָרִים", זֶה אָב שֶׁהוּא עֶשְׂרֵי לְמִרְחָשׁוֹן לִירִידַת גְּשָׁמִים, וְהֵם הָיוּ גְּבָהִים עַל הַהָרִים חֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה אֲמָה, וַחֲסְרוּ מִיּוֹם אֶחָד בְּסִינּוֹן עַד אֶחָד בְּאָב חֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה אֲמָה לְשָׁשִׁים יוֹם, הָרִי אֲמָה לְד' גְּמִים, נִמְצָא שְׁבַט"ז בְּסִינּוֹן לֹא חֲסְרוּ אֲלָא ד' אֲמוֹת, וְנִחָה הַתֵּבָה לְיוֹם הַמְּחֻרָת. לְמַדַּת, שֶׁהִיְתָה מְשַׁקְּעַת אַחַת עֶשְׂרֵה אֲמָה בְּמִים שְׁעַל רְאִשֵׁי הַהָרִים.

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

בְּעֶשְׂרֵי וַגּוֹ', וְהוּ אָב, שֶׁהוּא עֶשְׂרֵי לְמִרְחָשׁוֹן שְׁבוּ הַתְּחִילוּ הַגְּשָׁמִים לִירִד, שְׁאֵין לְפָרֵשׁ עֶשְׂרֵי לְהַפְסֵקָה וְהוּא אֲלוּל, שְׁהָרִי פִירֵשׁ רִשׁ": וַיְהִי מִקַּץ אַרְבָּעִים יוֹם וַיִּפְתַּח נֹחַ וַגּוֹ', מִקַּץ אַרְבָּעִים יוֹם מִשְׁנִרְאוּ רְאִשֵׁי הַהָרִים. וְאֵם כֵּן לְפִירוּשׁוֹ וּלְפִי הַמִּקְרָאוֹת יֵשׁ שְׁשִׁים יוֹם מִשְׁנִרְאוּ רְאִשֵׁי הַהָרִים עַד שִׁחְרָבוּ פְּנֵי הָאֲדָמָה, וְאֵם הָיִיתִי אוֹמֵר

הַגְּשָׁמִים. שְׁאֵין לְפָרֵשׁ שְׁבִיעִי לִירִידַת גְּשָׁמִים דְּהֵינּוּ מִרְחָשׁוֹן וַיְהִי שְׁבִיעִי אֵייר, שְׁהָרִי עִם כָּל זֶה חָשׁוּב אַרְבָּעִים יָמִים (ו)מִירִידָה [חֲמֵשִׁים וּמֵאתַי יוֹם מִתְּגַבְּוֶרָת, לֹא תִמְצָא שֶׁהָיוּ כְּלִין עַד אֶחָד בְּסִינּוֹן, וְאֵם כֵּן לֹא נִחָה הַתֵּיבָה מֵאֵייר, עַד יוֹם שְׁבַעַה [עֶשְׂרֵי] בְּסִינּוֹן, וְנִחָה בְּשִׁשָּׁה עֶשְׂרֵי יָמִים לְאַחַר שְׁפִסֵּק תְּגַבְּוֶרָת:

ח (א) וַיַּעֲבֹר אֱלֹהִים רוּחַ. אוֹתוֹ רוּחַ שְׁנֶאֱמַר בו (לעיל א א) מִרְחַפְתָּ, הוֹלֵךְ עַל הַמַּיִם בְּשַׁעַת הַמַּבּוּל וְהַחֲזִיר הַמַּיִם לְכִשְׁהֵיוּ בַתְּחִילָה, וְאוֹתוֹ רוּחַ הַעֲבִיר עֲבָשׁוּ וְנָחוּ הַמַּיִם: תורה ב

(ג-יג) וַיַּחֲסְרוּ הַמַּיִם מִקְצֵה חֲמֵשִׁים וּמֵאתַי יוֹם. הֵינּוּ, בְּאָחָד בְּסִינּוֹן: וַתִּנַּח הַתֵּיבָה בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי הוּא סִינּוֹן, שֶׁהוּא שְׁבִיעִי (ו) לְכִסְלוֹ שְׁפִסְקוּ בו

(ה) וְהַמַּיִם הָיוּ הַלֶּהָדָה וְחִסּוֹר עַד הַחֹדֶשׁ הָעֲשִׂירִי
 עֲשִׂירָה בַּעֲשִׂירָה בְּחֹדֶשׁ לְיִרְחָא אֲתַחְזִיא
 הַיּוֹמָא הוּוּ אֲזִלִּין וְחִסְרִין עַד יִרְחָא
 רִישֵׁי טַרְיָא :

כ"ט"י ◀ בַּעֲשִׂירֵי וְגו' נִרְאוּ רְאֵשֵׁי הַהָרִים • זה אב, שהוא עשירי למרחשון שהתחיל הגשם. ואם תאמר הוא אלול, ועשירי לכסלו שפסק הגשם, כשם שאמה אומר: "בחודש השביעי", סיון, והוא שביעי להפסקה. אי אפשר לומר כן, על כרחך, שביעי אי אמה מונה אלא להפסקה, שהרי לא פלו ארבעים יום של ירידת גשמים, ומאה וחמשים של תגברת המים עד אחד בסיון, ואם אמה אומר שביעי לירידה, אין זה סיון. והעשירי אי אפשר למנות אלא לירידה, שאם אמה אומר להפסקה והוא אלול, אי אמה מוצא "בראשון באחד לחודש חרבו המים מעל הארץ", שהרי מקץ ארבעים, משנראו ראשי ההרים, שלח את העורב, וכ"א יום הוחיל בשליחות היונה, הרי ששים יום משנראו ראשי ההרים עד שחרבו פני האדמה. ואם תאמר באלול נראו, נמצא שחרבו במרחשון והוא קורא אותו ראשון ואין זה אלא תשרי, שהוא ראשון לבריאת עולם, ולרבי יהושע הוא ניסן.

(ו) וַיְהִי מִקֵּץ אַרְבָּעִים יוֹם וַיִּפְתַּח נֹחַ אֶת־חַלּוֹן
 הַתֵּבָה אֲשֶׁר עָשָׂה:
 וַיְהִי מִסּוֹף אַרְבָּעִין יוֹמִין וַיִּפְתַּח נֹחַ יָם
 פֶּתַח תֵּבֹתָא דִּי עֶבֶד :

כ"ט"י ◀ מִקֵּץ אַרְבָּעִים יוֹם • משנראו ראשי ההרים. אֶת חַלּוֹן הַתֵּבָה אֲשֶׁר עָשָׂה • לצהר (כ"ח), ולא זה פתח התבה העשוי לביאה ויציאה.

דעת זקנים מבעלי התוספות - עז והדר

היום, והא לך ששים יום מפסיקת תגבורת עד שנראו ראשי ההרים, כמו לפירוש רש"י, וכן באחד באב שנראו עד אחד בתשרי, שיש ששים יום ביניהם, חרבו המים, כדכתיב **בראשון באחד לחודש חרבו המים**, חשוב ותמצא משנראו ראשי ההרים עד שחרבו המים ששים יום כמו פירוש רש"י. וכן מצאתי בסדר עולם (כ"ח) כמו שפירשתי, אמנם אין זה לשונו.

אבל קשה לי דמאחר שצריכים לומר שהיו אילנות על ההרים ונתראו קודם שנראו ההרים (כדפירש רש"י) [כדמפרש], מדוע לא כתוב יום ראית האילנות כמו שכתוב יום ראית ההרים, וכי תימא שלא נשאר שום אילן כי אם יום כדכתיב (לעיל כ"ח) וימח [את כל היקום אשר על פני האדמה] וגו', כי כן משתמע (לפרש) [לפירוש רש"י] דגבי ויטע כרם (להלן טו) שששנכנס נח בתיבה הכניס עמו חבילי זמורות (כ"ד לא יד, ע"ש). מכלל דלא נשארו אילנות, ומשום ראית אילן אחד לא כתוב יום ראיתו. מכלל מקום קשה לי, מפני מה נשאר יום משאר אילנות. ואם תאמר שנשאר בזכות שעתידין לעשות מפירותיו שמן

יכולה להיות נחה על ההרים. לכן פירש (רש"י) [רבנו תם], ויהי מקץ ארבעים יום, שהתחילו המים לחסר. ולפי עניות דעתי צריך לומר שהיו אילנות על ההרים שנראו כבר. וכן היה מעשה, ויחסרו המים מקצה חמשים ומאת יום והוא אחד בסיון. והנה התיבה באחד לחודש השביעי, בשבעה עשר בסיון, וארבעים יום אחר שהתחילו המים לחסר, ויפתח נח חלון התיבה, והוא בעשרה בתמוז, וישלח את העורב מיד, ולא עשה שליחותו, והוא המתין שבעה ימים, וישלח את היונה, והיה שבעה עשר בתמוז, ולא מצאה היונה מנוח.

ואומר אני, שגם כמו לתחילת החורבן שהיה בשבעה עשר בתמוז, שהובקעה העיר, ולא מצאו בו מנוח ושראל שנקראו יונה. והמתין עוד שבעה ימים [ושלח עוד את היונה] ומצאה זית, כדכתיב והנה עלה זית טרף בפיך, ואותו היום צריך לומר שנראו ראשי האילנות. והמתין עוד שבעה ימים, וישלח עוד, והוא חודש עשירי שהוא אב, עשירי לירידה, באחד לחודש, ולא יספה שוב אליו עוד, כי מצאה מנוח על ראשי ההרים שנראו באותו

שלא נראו עד אלול, כשתחשוב ששים יום אחרי כן תמצאם פלים באחד במרחשון, וכן בראשון באחד לחודש (נראו וגו') חרבו המים, (מכאן) [ולפיכא] מאן דסבירא ליה (שהוא) [ש]מרחשון קרוי ראשון, אלא ודאי עשירי הוא אב, ובאחד בו נראו ראשי ההרים, וכשתחשוב ששים יום תמצאם פלים באחד בתשרי שהוא ראשון לרבי אליעזר, מכאן דשביעי הוא סיון ועשירי הוא אב, אם כן מהפסקת התגבורת דהיינו אחד בסיון, עד שנראו ראשי ההרים דהיינו אחד באב יש ששים יום, וחמש עשרה [אמות] למעלה מן ההרים היו המים, מכלל דבששים יום חסרו המים חמש עשרה אמות, דהיינו אמה בארבעה ימים, ואם כן בששה עשר ימים חסרו ארבע אמות, בששה עשר ימים משתחילו לחסר נחה על ההרים, ואם כן תמצא שהיתה משוקעת בפנים אחת עשרה אמות. כל זה פירש רש"י. וקשה הא דפירש מקץ ארבעים יום ויפתח נח, דהיינו משנראו ראשי ההרים, דאם כן היונה אשר שלח שבעה יום לאחר אותם ארבעים יום מדוע לא מצאה מנוח, והלא היתה

ט
(ז) וַיִּשְׁלַח אֶת־הָעֹרֵב וַיֵּצֵא יְצוֹא וְשׁוֹב עַד־יִבְשֶׁת הַמַּיִם מֵעַל הָאָרֶץ:
וַיִּשְׁלַח ית עֲרָבָא וּנְפִיק מִפֶּק וּמִיב עַד
דַּיבִּישׁוּ מֵיָא מְעַל אַרְעָא:

כש"י יצוא ושוב • הולך ומקיף סביבות התבה, ולא הלך בשליחותו, שהיה חושדו על בת זוגו, כמו ששנינו ב'אגדת חלק' (סנהדרין קח). עד יבשת המים • פשוטו כמשמעו, אבל מדרש אגדה: מוכן היה העורב לשליחות אחרת, בעצירת גשמים בימי אליהו, שנאמר (מלכים א יז): 'והעורבים מביאים לו לחם ובשר'.

(ח) וַיִּשְׁלַח אֶת־הַיּוֹנָה מֵאֶתָּו לִרְאוֹת הַקָּלוֹ הַמַּיִם מֵעַל פְּנֵי הָאָרֶץ:
ח וַיִּשְׁלַח ית יוֹנָה מִלְּוֹתָהּ לְמַחֲזֵי הַקָּלִיאוּ
מֵיָא מְעַל אַפֵּי אַרְעָא:

כש"י וישלח את-היונה • לסוף ז' ימים, שהרי כתיב: "וייחל עוד שבועת ימים אחרים". מכלל זה אתה למד שאף בראשונה החיל ז' ימים. וישלח • אין זה לשון שליחות, אלא לשון שליח, שלחה ללכת לדרפה, ובזו יראה אם קלו המים, שאם תמצא מנוח, לא תשוב אליו.

(ט) וְלֹא־מִצָּאָהּ הַיּוֹנָה מְנוּחַ לְכַף־רַגְלָהּ וַתָּשֶׁב אֵלָיו אֶל־הַתֵּבָה בַּיָּמִים עַל־פְּנֵי כָל־הָאָרֶץ וַיִּשְׁלַח יְדוֹ וַיִּקְחָהּ וַיָּבֵא אֹתָהּ אֵלָיו אֶל־הַתֵּבָה:
ט וְלֹא אֲשַׁבַּחַת יוֹנָה מְנוּחַ לְפָרְסַת רַגְלָהּ
וּמַבַּת לְוֹתָהּ לְתַבּוּתָא אַרִי מֵיָא עַל אַפֵּי כָל
אַרְעָא וְאוּשִׁיט יְדָהּ וְנִסְבָּה וְאַעִיל יָמָה
לְוֹתָהּ לְתַבּוּתָא:

(י) וַיִּחַל עוֹד שְׁבַעַת יָמִים אַחֲרַיִם וַיִּסָּף שַׁלְחָ אֶת־הַיּוֹנָה מִן־הַתֵּבָה:
י וְאוּרִיף עוֹד שְׁבַעַת יוֹמִין אַחֲרַנִּין וְאוּסִיף
שַׁלַּח ית יוֹנָה מִן תַּבּוּתָא:

כש"י ויחל • לשון המתנה, וכן (איוב טז): "לי שמעו ויחלו", והרבה יש במקרא.

(יא) וַתָּבֵא אֵלָיו הַיּוֹנָה לַעַת עָרֵב וְהִנֵּה עֹלֵה־זֵית טָרֶף בְּפִיהָ וַיַּדַּע נֹחַ בַּיָּקְלוֹ הַמַּיִם מֵעַל הָאָרֶץ:
יא וְאָמַת לְוֹתָהּ יוֹנָה לְעַדן רַמְשָׁא וְהָא טָרֶף
זִיתָא תְּבִיר נְחִית בְּפוּמָהּ וַיַּדַּע נֹחַ אַרִי
קָלִיאוּ מֵיָא מְעַל אַרְעָא:

כש"י טרף בפיה • אומר אני שזכר היה, לכן קוראו פעמים לשון זכר ופעמים לשון נקבה, לפי שכל יונה שבמקרא לשון נקבה, כמו (שיר השירים ה): "כיונים על אפיקי מים רוחצות", (יחזקאל ז): "כיוני הגאיות כלם הזמות", (הושע ז): "כיונה פותה". טרף • חטף, ומדרש אגדה: לשון מזון, ודרשו (עירובין יח): בפיה, לשון מאמר. אמרה: יהיו מזונותי מורין פזית בגדו של הקדוש-ברוך-הוא, ולא מתוקין כדבש בידי בשר-ודם.

(יב) וַיִּיחַל עוֹד שְׁבַעַת יָמִים אַחֲרַיִם וַיִּשְׁלַח אֶת־הַיּוֹנָה וְלֹא־יִסָּפָה שׁוֹב־אֵלָיו עוֹד:
יב וְאוּרִיף עוֹד שְׁבַעַת יוֹמִין אַחֲרַנִּין וַיִּשְׁלַח
ית יוֹנָה וְלֹא אוּסִיפַת לְמַתּוּב לְוֹתָהּ עוֹד:

כש"י וייחל • הוא לשון ויחל, אלא שזה לשון ויפעל וזה לשון ויתפעל: ויחל, וימתן. וייחל, ויתמתן.

למאור, גם פרם עתידין לעשות מפירותיו נסכים. ומיהו יש לומר שפרם היה לו תקנה בהכנסת ומורות לתיבה, אבל לזית לא היה יכול נח לעשות תקנה זו, כי התיבש בשנת המבול, יותר מפרם, ולכך נשאר זית ולא פרם: תורה ד (יא) והנה עלה זית טרף בפיה. מלשון כל טרפי צמחה תיבש (יחזקאל י ט), שהוא מתפרש סמדר, ולכך ידע נח

כי קלו המים, שאם לא בן אלא עלה גדול, מנא ידע, והלא שמא על המים מצאו, אלא לפי שראוהו סמדר ידע שמאילן נטלו: תורה יב

(יג) וַיְהִי בְּאַחַת וְשֵׁשׁ־מֵאוֹת שָׁנָה בְּרֵאשׁוֹן בְּאַחַד לַחֹדֶשׁ חָרְבוּ הַמַּיִם מֵעַל הָאָרֶץ וַיִּסַּר נֹחַ אֶת־מִכְסֵה הַתְּבֹהַּ וַיֵּרָא וַהֲנֵה חָרְבוּ פְּנֵי הָאָרֶץ׃

יג וַהֲנֵה בְּשֵׁת מֵאָה וְיָחַד שְׁנַיִן בְּקִדְמָאָה בְּחַד לְיַרְחָא נְגוּבוּ מִיָּא מֵעַל אֲרֻעָא וְאַעֲדֵי נֹחַ יֵת חוֹפָאָה דְּתַבּוּתָא וַחֲזָא וְהָא נְגוּבוּ אֲפִי אֲרֻעָא :

כ"ג - בְּרֵאשׁוֹן • לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר הוּא תַּשְׁרִי, וּלְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ הוּא נִסְן (ראש השנה יב) • חָרְבוּ • נַעֲשֶׂה כְּמִין טִיט, שְׁקָרְמוּ פְּנֵיהָ שֶׁל מַעְלָה.

(יד) וּבַחֹדֶשׁ הַשְּׁנַי בְּשַׁבְּעָה וְעֶשְׂרִים יוֹם לַחֹדֶשׁ יִבְשֶׁה הָאָרֶץ׃

יד וּבְיַרְחָא תַּנְיָנָא בְּעֶשְׂרִין וְשַׁבְּעָא יוֹמָא לְיַרְחָא נְבִישַׁת אֲרֻעָא :

כ"ד - בְּשַׁבְּעָה וְעֶשְׂרִים • וַיִּרְדְּתָן בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁנַי בִּי"ז, אֱלוֹ י"א יָמִים שֶׁהַחֲמָה יִתְּרָה עַל הַלְבָנָה, שְׁמֹשֶׁפֶט דּוֹר הַמַּבּוּל שָׁנָה תְּמִימָה הָיָה. יִבְשֶׁה • נַעֲשֶׂה גְרִיד כְּהַלְכָתָה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (רשימות חוברת טו)

שְׁמֹשֶׁפֶט דּוֹר הַמַּבּוּל שָׁנָה תְּמִימָה הָיָה (רש"י ח, יד)

אָמְרוּ רַז"ל, שְׁבַרְיָה שָׁאִין בְּהַ עֲצָם אֵינָה חַיָּה שְׁשֶׁה חֲדָשִׁים וְאֵינָה מִתְקַיֶּמֶת י"ב חֹדֶשׁ (חולין נח, א. ירושלמי שבת פ"א, ג). וְקָשָׁה, אֵיךְ הַתְּקִימוּ בְּרִיּוֹת אֵלוֹ בַּתְּבֹהַּ. וַיֵּשׁ לֹאמֹר, דְּהַנָּה דְּבַר זֶה תְּלוּי בְּסִיבּוּב הַמַּזְלוֹת וּבְקַדְוֵשׁ הַחֲדָשִׁים, שֶׁהָיָה אִם נִתְעַבְּרָה הַשְּׁנָה, מִתְקַיֶּמֶת בְּרִיָּה כַּזוֹ י"ג חֲדָשִׁים, גַּם חֹדֶשׁ הַעֲבוּר (פמ"ג יו"ד פ"ד סקכ"ד). וּמִכּוֹפֵיין שֶׁבְּשַׁנַּת הַמַּבּוּל לֹא שָׁמְשׁוּ הַמַּזְלוֹת, וְשָׁנָה זוֹ לֹא נִכְנְסָה לְמִסְפַּר שְׁנֵי עוֹלָם לְגַבִּי כַּמָּה דְּבָרִים - לֹא נִחְשְׁבָה לְשָׁנָה גַּם לַעֲנִין זֶה.

◆ יום רביעי א' מרחשון ◆

(טו) וַיִּדְבַּר אֱלֹהִים אֶל־נֹחַ לֵאמֹר׃

טו וַיִּמְלִיל יְיָ עִם נֹחַ לְמִימָר׃

(טז) צֵא מִן־הַתְּבֹהַּ אַתָּה וְאַשְׁתְּךָ וּבְנֵיךָ וּנְשֵׁי־בְנֵיךָ אִתְּךָ׃

טז פּוּק מִן תְּבּוּתָא אֶת וְאַתְתְּךָ וּבְנֵיךָ וּנְשֵׁי בְנֵיךָ עִמָּךְ׃

כ"ט - אַתָּה וְאַשְׁתְּךָ וּגְו' • אִישׁ וְאַשְׁתּוֹ, כָּאֵן הַתִּיר לְהֵם תַּשְׁמִישׁ הַמָּטָה.

(יז) כָּל־הַחַיָּה אֲשֶׁר־אַתָּךְ מִכָּל־בֶּשֶׂר בְּעוֹף וּבַבְּהֵמָה וּבְכָל־הָרֶמֶשׂ הָרֹמֵשׂ עַל־הָאָרֶץ הִיֵּצֵא אִתְּךָ וְשָׂרְצוּ בְּאָרֶץ וּפְרוּ וּרְבוּ עַל־הָאָרֶץ׃

יז כָּל חַיָּתָא דְּעַמָּךְ מִכָּל בְּשָׂרָא בְּעוֹפָא וּבַבְּעִירָא וּבְכָל רֶחֶשׂא דְּרַחֲשׁ עַל אֲרֻעָא אֲפִיק עִמָּךְ וַיִּתְּלִדוּן בְּאַרְעָא וַיִּפְשׁוּן וַיִּסְגּוּן עַל אֲרֻעָא׃

כ"י - הִיֵּצֵא • הוֹצֵא כְּתִיב, הִיֵּצֵא קָרִי. הִיֵּצֵא, אָמַר לְהֵם שִׁיֵּצְאוּ. הוֹצֵא, אִם אֵינָם רוֹצִים לְצֵאתָ, הוֹצִיאָם אִתְּךָ. וְשָׂרְצוּ בְּאָרֶץ • וְלֹא בַּתְּבֹהַּ, מִגִּיד שֶׁאֵן הַבְּהֵמָה וְהַעוֹף נֶאֱסְרוּ בַּתַּשְׁמִישׁ.

(יח) וַיֵּצֵא־נֹחַ וּבְנָיו וְאַשְׁתּוֹ וּנְשֵׁי־בְנָיו אִתּוֹ׃

יח וַיִּנְפַק נֹחַ וּבְנָוְהִי וְאַתְתָּה וּנְשֵׁי בְנָוְהִי עִמָּה׃

(יט) כָּל־הַחַיָּה כָּל־הָרֶמֶשׂ וְכָל־הָעוֹף כָּל רֹמֵשׂ עַל־הָאָרֶץ לְמִשְׁפַּחְתֵּיהֶם יֵצְאוּ מִן־הַתְּבֹהַּ׃

יט כָּל חַיָּתָא כָּל רֶחֶשׂא וְכָל עוֹפָא כָּל דְּרַחֲשׁ עַל אֲרֻעָא לְיַרְעִיתְהוֹן נְפָקוּ מִן תְּבּוּתָא׃

כ"י - לְמִשְׁפַּחְתֵּיהֶם • קָבְלוּ עֲלֵיהֶם עַל־מִנַּת לְדַבֵּק בְּמִינָן.

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

(יט) לְמִשְׁפַּחְתֵּיהֶם יֵצְאוּ מִן הַתְּבֹהַּ. וְכִי יֵשׁ מִשְׁפָּחָה לְבְּהֵמָה, אֵלֹא אוֹתָן שְׁדַבְּקוּ בְּמִינָן וְכוּ לִיכְנֹס וְלְצֵאתָ מִן הַתְּבֹהַּ (תנחומא יב: תורה ב)

(כ) וַיִּבֶן נֹחַ מִזְבֵּחַ לַיהוָה וַיִּקַּח מִכָּל הַבְּהֵמָה הַטְּהוֹרָה וּמִכָּל הָעוֹף הַטְּהוֹר וַיַּעַל עֹלֹת בַּמִּזְבֵּחַ:

כ"ט - מכל הבהמה הטהרה. אמר: לא צוה לי הקדוש-ברוך-הוא להקניס מאלו שבועה שבועה, אלא כדי להקריב קרבן מהם (בראשית רבה, פרשה כ"ו ופרשה ל"ד).

(כא) וַיִּרַח יְהוָה אֶת־רִיחַ הַנְּיִיחַ וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־לְבֹאֵי לֹא אֶסְף לְקַלֵּל עוֹד אֶת־הָאָדָמָה בַּעֲבוּר הָאָדָם כִּי יַצַּר לֵב הָאָדָם רַע מִנַּעֲרֹו וְלֹא־אֶסְף עוֹד לְהַכּוֹת אֶת־כָּל־חַי בְּאֲשֶׁר עָשִׂיתִי:

כ"ט - מנערינו. מנערינו פתיב, משננער לצאת ממעי אמו, נתן בו יצר הרע. לא אסף. ולא-אסף. כפל הדבר לשבועה, הוא שפתיב (ישעיה נד) "אשר נשבועתי מעבר מי נח", ולא מצינו בה שבועה אלא זו, שפפל דבריו, והיא שבועה, וכן דרשו חכמים במסכת שבועות (דף לו).

(כב) עַד כָּל־יְמֵי הָאָרֶץ זֶרַע וְקָצִיר וְקֹר וְחֹם וְקִיץ וְחֹרֶף וַיּוֹם וַלַּיְלָה לֹא יִשְׁבְּתוּ:

כ"ט - עד כל-ימי הארץ וגו'. לא ישבתו. ו' עתים הללו, שני חדשים לכל אחד ואחד, כמו ששינינו: קצי תשרי ומרחשון וקצי פסלו, זרע. קצי פסלו וטבת וקצי שבט, קור וכו', בכבא מציעא (דף ק"ו) (ספרים אחרים: "עד כל-ימי", כלומר תמיד, כמו (במדבר יט) "עוד טמאתו בו"). קר. קשה מתרף. תרף. עת זרע שעורים וקטניות, הקריפין להתבשל מהר. קר, הוא קצי שבט ואדר וקצי ניסן (מהרש"ל). קציר, קצי ניסן ואיר וקצי סיון. קיץ. הוא זמן לקיטת תאנים וזמן שמבשלים אותן בשדות, ושמו קיץ, כמו (שמואל ב טז): "והלחם והקיץ לאכל הנערים". ורחם. הוא סוף זמות החמה, קצי אב ואלול וקצי תשרי, שהעולם חם ביותר, כמו ששינינו במסכת יומא: 'שלהי קיטא קשי מקיטא'. ויום וליילה לא ישבתו. מפלל ששבתו כל זמות המבול, שלא שמשו המזלות, ולא נפר בין יום ובין לילה (בראשית רבה פרשה כ"ה ופרשה ל"ד). לא ישבתו. לא יפסקו כל אלה מלהתנהג בסדרן.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך יח עמ' 254)

חצי אב ואלול וקצי תשרי, שהעולם חם ביותר (רש"י ת, כב)

ומה שאמרו רז"ל שמחמשה עשר באב ואילף תשש כחה של חמה - יש לומר, שהעולם חם ביותר (לפי שכבר נתחמם כל האויר וגוף הבריות בהם הקיץ שעבר עליו - רש"י יומא כט, א ד"ה שילהי), ואלו החם של זריחת השמש כשלעצמה נחלש מחמשה עשר באב ואילף, כפי שרואים במציאות.

ט (א) וַיִּבְרָךְ אֱלֹהִים אֶת־נֹחַ וְאֶת־בְּנָיו וַיֹּאמֶר לָהֶם פְּרוּ וּרְבוּ וּמְלֵאוּ אֶת־הָאָרֶץ:

(ב) וּמוֹרָאֲכֶם וְחַתְכֶם יִהְיֶה עַל כָּל־חַיַּת הָאָרֶץ וְעַל כָּל־עוֹף הַשָּׁמַיִם כְּכֹל אֲשֶׁר תִּרְמַשׁ הָאָדָמָה וּבְכָל־דְּגַי הַיָּם בִּידְכֶם נִתְּנוּ:

דעת זקנים מבעלי התוספות - עזו והדר

(כא-כב) עד כל ימי הארץ. אקרא את כל חי וגו', עד הנה דרכי להאריך עד שבעתים או עד שבעים ושבועה בדא שבח גבי קין (לעיל ד טו, כב), כי עוד כל ימי הארץ וגו' תורה א דלעיל קא, דלא אוסיף ועוד להכות

כ"ט - וַחֲתָכֶם • וְאִמְתַּכֶּם, כְּמוֹ: "תִּרְאוּ חֲתַת" (איוב ו'). וְאַגְדָּה: לְשׁוֹן חַיִּוֹת (סנהדרין צח שבת קנא), שְׁפָל זְמַן שֶׁהַתֵּינֹק בֶּן יוֹמוֹ חַי, אֵין אִתּוֹ צְרִיף לְשִׁמְרוֹ מִן הַעֲכָבְרִים. עוֹג מְלֶדֶד הַבֶּשֶׂן מֵת, צְרִיף לְשִׁמְרוֹ מִן הַעֲכָבְרִים, שֶׁנֶּאֱמַר: "וּמִרְאָכֶם וַחֲתָכֶם יִהְיֶה" - אִימְתִי יִהְיֶה מִרְאָכֶם עַל הַחַיִּוֹת? כָּל זְמַן שֶׁאַתֶּם חַיִּים.

(ג) כָּל־רֹמֵשׁ אֲשֶׁר הוּא־חַי לָכֶם יִהְיֶה לְאֹכְלָהּ בִּירֶךְ עֵשֶׂב נְתַתִּי לָכֶם אֶת־כָּל: גִּפְל רַחֲשָׂא דְהוּא חַי לְכוֹן יְהִי לְמִיכָל פִּירוֹק עֲשֵׂבָא יְהִיבִית לְכוֹן יֵת פְּלָא:

כ"ט - לָכֶם יִהְיֶה לְאֹכְלָהּ • (סנהדרין ט): שְׁלֵא הַרְשִׁיתִי לְאֹדֵם הָרֵאשׁוֹן (לְאֹכִיל) בְּשׂוֹר, אֲלֵא יֶרֶק עֵשֶׂב, וְלָכֶם - בִּירֶךְ עֵשֶׂב שֶׁהִפְקַרְתִּי לְאֹדֵם הָרֵאשׁוֹן, "נְתַתִּי לָכֶם אֶת־כָּל".

(ד) אֲדִי־בְשׂוֹר בְּנִפְשׁוֹ דְמוֹ לֹא תֹאכְלוּ: ד פִּרְם בְּשָׂרָא בְּנִפְשָׁה דְמָה לֹא תִכְלוּן:

כ"ט - בְּשׂוֹר בְּנִפְשׁוֹ דְמוֹ • אֶסֶר לָהֶם אֲכַר מִן הַחַי, כְּלוֹמַר כָּל זְמַן שֶׁנִּפְשׁוֹ בּוֹ, לֹא תֹאכְלוּ הַבְּשׂוֹר. בְּנִפְשׁוֹ דְמוֹ • כְּעוֹד נִפְשׁוֹ בּוֹ. בְּשׂוֹר בְּנִפְשׁוֹ לֹא תֹאכְלוּ • הֵרִי אֲכַר מִן הַחַי, וְאֵף "בְּנִפְשׁוֹ דְמוֹ לֹא תֹאכְלוּ" הֵרִי דָם מִן הַחַי.

(ה) וְאַךְ אֶת־דַּמְכֶם לְנִפְשֵׁיכֶם אֲדַרְשׁ מִיַּד כָּל־חַיָּה אֲדַרְשֶׁנּוּ וּמִיַּד הָאָדָם מִיַּד אִישׁ אָחִיו אֲדַרְשׁ אֶת־נַפְשׁ הָאָדָם: ה וּבְרַם יֵת דְמִכּוֹן לְנִפְשֵׁיכּוֹן אֲתַבַּע מִיַּד כָּל חַיָּה אֲתַבַּעְנָה וּמִיַּד אֲנִישָׂא מִיַּד גְּבַר דִּישׁוּר יֵת דְמָא דְאִחוּהִי אֲתַבַּע יֵת נִפְשָׂא דְאֲנִישָׂא:

כ"ט - וְאַךְ אֶת דַּמְכֶם • אֶף־עַל־פִּי שֶׁהַתְּרַתִּי לָכֶם נְטִילַת נֶשְׁמָה בְּבַהֲמָה, "אֶת דַּמְכֶם אֲדַרְשׁ" מִהַשּׁוֹפֵף דָם עֲצָמוֹ. לְנִפְשֵׁיכֶם • אֶף הַחוּנֹק עֲצָמוֹ, אֶף־עַל־פִּי שְׁלֵא יֵצֵא מִמֶּנּוּ דָם. מִיַּד כָּל חַיָּה • לְפִי שֶׁחֲטָאוּ דוֹר הַמִּבּוּל וְהִפְקְרוּ לְמַאֲכַל חַיִּוֹת רְעוּת לְשִׁלַּת בְּהֵן, שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים ט): "נִמְשַׁל בְּבַהֲמוֹת נְדָמוֹ", לְפִיכֶף הִצְרִיף לְהַזְהִיר עֲלֵיהֶן אֶת הַחַיִּוֹת. וּמִיַּד הָאָדָם • מִיַּד הַהוֹרֵג בְּמִזִּיד וְאֵין עֲדִים, אֲנִי אֲדַרְשׁ. מִיַּד אִישׁ אָחִיו • מִיַּד (מ) שֶׁהוּא אוֹהֵב לוֹ כְּאֵחַ וְהִרְגוֹ שׁוֹגֵג, אֲנִי אֲדַרְשׁ אִם לֹא יִגְלֶה וַיִּבְקֶשׂ עַל עוֹנוֹ לְמַחֵל, שֶׁאֵף הַשּׁוֹגֵג צְרִיף פְּקָה. וְאִם אֵין עֲדִים לְחִיבּוֹ גְלוּת, וְהוּא אֵינוֹ נִכְנַע, הַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא דוֹרֵשׁ מִמֶּנּוּ, כְּמוֹ שֶׁדָּרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ: "וְהֶאֱלִהִים אֲנָה לְדִירוֹ" בְּמַסְכֵּת 'מְכוֹת': הַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא מְזַמְּנֵן לְפִינְדֵק אֶחָד וְכו'.

~ נִקּוּדוֹת מִשִּׁיחוֹת קוֹדֶשׁ ~ (לְקוּטִי שִׁיחוֹת כֹּדֶד י עַמ' 138)

הַשּׁוֹפֵף דָם עֲצָמוֹ (רשי ט, ה) הֵינוּ שְׁעַל־פִּי דָרְךְ הַפֶּשֶׁט אֶסוּר לוֹ לְאֹדֵם לְשַׁפֵּף דָם עֲצָמוֹ, אֵף שְׁלֵא יְבוֹא עַל־יְדֵי־זֶה לְחַלִּי אוֹ לְמִיתָה (וּכְמוֹ הָאֶסוּר שֶׁל "דְמוֹ לֹא תֹאכְלוּ", שֶׁהוּא דָם מִן הַחַי). לְפִי זֶה מוּבָן מִדּוּעַ לֹא מִל אֲבָרְהָם אָבִינוּ אֶת עֲצָמוֹ קֹדֶם שֶׁנִּצְטַוָּה, אֵף שֶׁקִּים אֶת כָּל הַתּוֹרָה עַד שְׁלֵא נִתְּנָה - שֶׁהֵרִי נִצְטַוָּה לֹא לְשַׁפֵּף דְמוֹ, וּפְשׁוּט שֶׁזֶה דוּחָה קִיּוּם מִצְוָה שְׁלֵא נִתְּנָה. מִה־שְׁאִין־כֵּן כְּשֶׁנִּצְטַוָּה עַל הַמִּילָה, הֵרִי צׁוּי זֶה דוּחָה אֶת הָאֶסוּר שֶׁל שׁוֹפֵף דָם עֲצָמוֹ.

דַּעַת וְקִנִּים מִבְּעַלֵּי הַתּוֹסֵפוֹת - עוֹז וְהוֹדֵר

ט (ה) וְאַךְ אֶת דַּמְכֶם [לְנִפְשֵׁיכֶם] (שְׁמוּאֵל א' לֹא ד), תִּלְמוּד לֹמַר אֵף. שְׁאֵם יִרָא אֲדָם שְׁמָא יַעֲשׂוּ לוֹ יִסּוּרִין קִשִּׁים שְׁלֵא יוּכַל לְסַבּוֹל וְלַעֲמוּד בְּנִסְיוֹן שִׁיכּוּל לְהַרּוֹג אֶת עֲצָמוֹ. וּמִכָּאֵן מִבֵּיאִין רְאִיָּה אוֹתָן שֶׁשׁוֹחֲטִין הַתֵּינֹקוֹת בְּשַׁעַת הַשְּׁמֵד. וַיֵּשׂ שְׁאוּסְרִין, וּמִפְרָשִׁים בֶּן, יוֹכֵל בְּחִנּוּיָהּ וְחִבְרִיּוֹ, שֶׁכֶּבֶד נִמְסְרוּ לְמִיתָה, תִּלְמוּד לֹמַר אֵף, אֲכָל אֵינוֹ יוֹכֵל לְהַרּוֹג אֶת עֲצָמוֹ. יוֹכֵל בְּשִׂאוּל, שֶׁמִּסֵּר עֲצָמוֹ לְמִיתָה, תִּלְמוּד לֹמַר אֵף, פִּירוּשׁ, שְׁאֵינוֹ יוֹכֵל לְחַבּוֹל אֶת עֲצָמוֹ כְּלָל, וְשִׂאוּל שְׁלֵא בְּרִצּוֹן חֲקִמִים עֲשׂוּ. מַה־ר"ש בַּר אֲבָרְהָם הַמְּכוּנָה אוֹכְמָן. וּמַעֲשֵׂה בְּרַב אֶחָד שֶׁשָּׁחַט הַרְבֵּה תֵינֹקוֹת בְּשַׁעַת הַשְּׁמֵד, שֶׁהָיָה יִרָא שְׁמָא יַעֲבִירוּם עַל דָּת, וְהָיָה רַב אֶחָד עִמּוֹ וְהָיָה כּוֹעֵס עָלָיו בְּיוֹתֵר וּקְרָאוּ רוֹצֵחַ, וְהוּא לֹא הָיָה חוֹשֵׁשׁ, וְאָמַר אוֹתוֹ רַב אִם כְּדַבְּרֵי יִהְיֶה אוֹתוֹ רַב בְּמִיתָה מְשׁוּבָה, וְכֵן הָיָה שֶׁתְּפִסּוּהוּ גוֹיִם וְהָיוּ פּוֹשְׁטִים עוֹרוֹ וְנוֹתְנִין חוּל בֵּין הָעוֹר וְהַבְּשָׂר, וְאַחַר כֵּן נִתְּבַשְׁלָה הַגְּזִירָה, וְאִם לֹא שָׁחַט אוֹתוֹן הַתֵּינֹקוֹת הָיוּ נִיצוּלִין: תוֹרַה ו

וְיִשְׁוֹד דְּמָא דְאַנְשָׁא בְּסִדְרִין עַל מִימְר
דִּינְיָא דְמָה יִתְשַׁד אַרְי בְּצַלְמָא דִּי עֶבֶד יְת
אַנְשָׁא :
(ו) שִׁפְךָ דָּם הָאָדָם בָּאָדָם דְּמֹו יִשְׁפֹךְ בִּי בְּצַלְמִי
אֱלֹהִים עֲשֵׂה אֶת־הָאָדָם :

כִּי־אָדָם בָּאָדָם יִשְׁפֹךְ • אִם יֵשׁ עַדִּים הַמִּיתוּהוּ אַתֶּם, לָמָּה? "כִּי בְּצַלְמִי וְגו'". עֲשֵׂה אֶת הָאָדָם • זֶה
מִקְרָא חֶסֶד, וְצָרִיךְ לְהִיּוֹת: עֲשֵׂה הָעוֹשֶׂה אֶת הָאָדָם, וְכֵן הִרְבֵּה בַּמִּקְרָא.

וְיִתְּנוּן פּוּשׁוּ וּסְגוּ אֶת־לִידוֹ בְּאַרְעָא וּסְגוּ
בָּהּ :
(ז) וְאַתֶּם פָּרוּ וּרְבוּ שְׂרִצוּ בָאָרֶץ וּרְבוּ־בָּהּ:

כִּי־אִי־אֵתֶם פָּרוּ וּרְבוּ • (כתובות ה) : לְפִי פְּשׁוּטוֹ, הָרֵאשׁוֹנָה לְבָרְכָה וְכֵן לְצוּוּי. וְלְפִי מִדְרָשׁוֹ, לְהַקִּישׁ מִי שְׂאִינוּ
עוֹסֵק בְּפָרִיָּה וּרְבִיָּה לְשׁוֹפֵךְ דָּמִים (יבמות ס).

♦ יום חמישי ב' מרחשון ♦

ח וְיִאֲמַר יְיָ לְנֹחַ וּלְבִנְיָהּ עִמָּה לְמִימְרֵךְ :
(ח) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל־נֹחַ וְאֶל־בָּנָיו אֲתוּ לְאִמְרֵךְ:

ט וְיִאֲמַר הָא אֲנָא מִקִּים יְת קִימִי עִמְכוֹן וְעַם
בְּנִיכוֹן בְּתָרִיכוֹן :
(ט) וַאֲנִי הִנְנִי מִקִּים אֶת־בְּרִיתִי אִתְּכֶם וְאֶת־זִרְעֹכֶם
אַחֲרֵיכֶם :

כִּי־אִי־אֵתֶם הִנְנִי • מִסְּפִים אֲנִי עִמָּךְ, שְׁהִיָּה נַח דּוֹאֵג לְעַסֵּק בְּפָרִיָּה וּרְבִיָּה, עַד שֶׁהַבְּטִיחוּ הַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא
שְׁלֵא לְשַׁחַת הָעוֹלָם עוֹד, וְכֵן עֲשֵׂה. וּבְאַחֲרוֹנָה אָמַר לוֹ: הִנְנִי מִסְּפִים לְעֲשׂוֹת קִיּוֹם וְחֹזֵק בְּרִית לְהַבְּטִיחֵנִי,
וְאַתָּן לֵךְ אוֹת.

י וְיִאֲמַר הָא אֲנָא מִקִּים יְת קִימִי עִמְכוֹן בְּעוֹפֵא
בְּבַעֲרִיא וּבְכָל חַוִּית אֲרַעָא דְעִמְכוֹן מִכָּל
נִפְקִי תְבוּתָא לְכָל חַוִּית אֲרַעָא :
(י) וְאַתָּה פְּלִגְנֶפֶשׁ הַחַיָּה אֲשֶׁר אִתְּכֶם בְּעוֹף בְּבַהֲמָה
וּבְכָל־חַיַּת הָאָרֶץ אִתְּכֶם מִכָּל יִצְאֵי הַתְּבָה לְכָל
חַיַּת הָאָרֶץ :

כִּי־אִי־חַיַּת הָאָרֶץ אִתְּכֶם • הֵם הַמִּתְהַלְכִים עִם הַבְּרִיּוֹת. מִכָּל יִצְאֵי הַתְּבָה • לְהַבִּיא שְׂקָצִים וְרַמְשִׁים. לְכָל
חַיַּת הָאָרֶץ • לְהַבִּיא הַמְּדִיקִין, שְׂאִינָן בְּכָלֵל הַחַיָּה אֲשֶׁר אִתְּכֶם, שְׂאִין הַלּוֹכֵן עִם הַבְּרִיּוֹת.

יא וְיִאֲמַר הָא אֲנָא מִקִּים יְת קִימִי עִמְכוֹן וְלֹא יִשְׁתִּיבִי כָל
בְּשָׂרָא עוֹד מִמִּי טוֹפְנָא וְלֹא יִהְיֶה עוֹד טוֹפְנָא
לְחַבְלָא אֲרַעָא :
(יא) וְהַקְּמַתִּי אֶת־בְּרִיתִי אִתְּכֶם וְלֹא־יִכָּרֵת כָּל־בָּשָׂר
עוֹד מִמִּי הַמְּבּוּל וְלֹא־יִהְיֶה עוֹד מְבּוּל לְשַׁחַת
הָאָרֶץ :

כִּי־אִי־וְהַקְּמַתִּי • אֲעֲשֶׂה קִיּוֹם לְבְרִיתִי, וּמָהוּ קִיּוֹמוֹ? "אֶת הַקְּשֵׁת", כְּמוֹ שְׂמֻסִּים וְהוֹלֵךְ.

יב וְיִאֲמַר יְיָ דָא אֶת קִימִי דִּי אֲנָא יָהֵב בֵּין
מִימְרֵי וּבִינִיכוֹן וּבֵין כָּל נִפְשָׁא חַוִּיתָא דִּי
עִמְכוֹן לְדָרִי עֲלָמָא :
(יב) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים זֹאת אֹת־הַבְּרִית אֲשֶׁר־אֲנִי נֹתֵן
בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם וּבֵין כָּל־נֶפֶשׁ חַיָּה אֲשֶׁר אִתְּכֶם לְדֹרֹת
עוֹלָם :

כִּי־אִי־לְדֹרֹת עוֹלָם • נִכְתָּב חֶסֶד, שְׂיֵשׁ דּוֹרוֹת שְׁלֵא הִצְרַכּוּ לְאוֹת, לְפִי שְׂצַדִּיקִים גְּמוּרִים הִיוּ, כְּמוֹ דּוֹרוֹ שֶׁל
חֲזַקְיָהוּ מֶלֶךְ יְהוּדָה וְדוֹרוֹ שֶׁל רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאי (בראשית רבה).

~ נקודות משיחות קודש ~ (על פי לקוטי שיחות כרך לה, עמוד 31 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

דורו של חזקיהו ודורו של רשב"י

זאת אות הברית . . לדרת עולם: (ט, יב)

לדרת כתיב, פרט לשני דורות, לדורו של חזקיהו . . ודורו של רבי שמעון בן יוחאי (בראשית רבה פרשה לה, ב) יש לפרש הטעם שרק בשני דורות אלו לא נראתה הקשתי: אמרו חכמינו ז"ל (בראשית רבה פרשה ל, ח) שאחרי המבול נח ראה "עולם חדש", שעל-ידי המבול נטהר העולם ונתעלה למדרגה גבוהה מאד, עד שנקרא "עולם חדש". וזהו גם ענינה של אות הקשתי להראות ש"לא יהיה עוד מבול לשחת הארץ" - פי על-ידי המבול נטהרה הארץ באפן שאי-אפשר עוד שהעולם יהיה במצב שפל כזה שיהיה דרוש מבול לתקנו. והנה גם על הגאולה העתידה לבא, נאמר בפתובים (ישעיה סו, כב) שאז יהיו "השמים החדשים והארץ החדשה". שהעולם יתעלה לבחינה גבוהה מאד עד שיהיה כמו "עולם חדש". ועל-פי-זה יש לומר שזה שדקא בדורות חזקיהו ורבי שמעון בן יוחאי לא הצרכו לאות הקשתי הוא, פי שניהם שיכים לגאולה העתידה. חזקיהו - אמרו חכמינו ז"ל (סנהדרין צד, א) "בקש הקב"ה לעשות חזקיהו משיח". רבי שמעון בן יוחאי - חבר ספר הזהר אשר "יפקון ביה מן גלותא ברחמי" (רעיא מהימנא נשא ככד, ב).

יג) את-קשתי נתתי בעגן והיתה לאות ברית ביני ובין הארץ:
 יג) את קשתי יתית בעגנא ויתיה לאת קנס בין מימרי ובין ארעא:

יד) והיה בענני עגן על-הארץ ונראתה הקשתי בעגן:
 יד) ויהי בעננתי עגנא על ארעא ותתחזי קשמתא בעגנא:

כ"ג ~ בענני עגן • קשמתעלה במחשבה לפני להביא חשוף ואבדון לעולם.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך לה עמ' 35)

קשמתעלה במחשבה לפני להביא חשוף ואבדון לעולם (רש"י ט, יד)

יש לתמוה, כלום אפשר לומר שכל פעם שנראה הקשתי, העולם הוא במצב ירוד כזה שהוא ראוי למבול, חס ושלום? ויש לומר, דהנה המבול לא היה בגדר ענש, אלא בטויו של חרטה, כפיככול, על עצם בריאת האדם, וכדכתיב בו "וימח" - אבוד מחלט. לפי זה יש לומר, שאין פגנת רש"י להשחתת העולם כלו, אלא להשחתת מקום אחד בעולם (שבו מתנהגים בני אדם כדור המבול) בתור חשוף ואבדון (אבוד מחלט), ולא בתור ענש.

טו) וזכרתי את-בריתי אשר ביני וביניכם ובין כל-נפש חיה בכל-בשר ולא-יהיה עוד המים למבול לשחת כל-בשר:
 טו) וזכירנא ית קמי די בין מימרי וביניכון ובין כל נפשא חיתה בכל בשרא ולא יהי עוד מיא לטופנא לחבלא כל בשרא:

טז) והיתה הקשתי בעגן וראיתה לזכר ברית עולם בין אלהים ובין כל-נפש חיה בכל-בשר אשר על-הארץ:
 טז) ויתיה קשמתא בעגנא ואחזנה למדבר קנס עלם בין מימרא דיין ובין כל נפשא חיתה בכל בשרא די על ארעא:

כ"ד ~ בין אלהים ובין כל נפש חיה • בין מדת הדין של מעלה וביניכם, שהיה לו לכתב: ביני ובין כל-נפש חיה, אלא זהו מדרשו: קשמתא מדת הדין לקטרג עליכם (לחייב אתכם), אני רואה את האות ונזכר.

יז ואמר יי לנח דא את קנים די אקמית בין מימרי ובין פל בשרא די על ארעא: **(יז) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל־נֹחַ זֹאת אֹת־הַבְּרִית אֲשֶׁר הִקְמַתִּי בֵּינִי וּבֵין כָּל־בֶּשֶׂר אֲשֶׁר עַל־הָאָרֶץ:** כש"י < זאת אות הברית • הראהו הקשת, ואמר לו: הרי האות שאמרת.

♦ יום שישי ג' מרחשון ♦

יח ויהיו בני נח די נפקו מן תבותא שם וחס ויפת וחס הוא אבי כנען: **(יח) וַיְהִיו בְּנֵי־נֹחַ הַיְצְאִים מִן־הַתְּבֹהַה שֵׁם וְחָם וַיִּפֹּת וְחָם הוּא אָבִי כְנַעַן:**

כש"י < וחס הוא אבי כנען • למה הצרף לומר כאן? לפי שהפרשה עסוקה ובאה בשכרותו של נח, שקלקל בה חם ועל-ידו נתקלל כנען, ועדין לא כתב תולדות חם ולא ידענו שכןען בנו. לפיכך, הצרף לומר כאן: "וחס הוא אבי כנען".

יט ותלמא אלין בני נח ומאלין אתבדרו כל ארעא: **(יט) שְׁלֹשָׁה אֱלֹהִים בְּנֵי־נֹחַ וּמֵאֵלֶּה נִפְצָה כָּל־הָאָרֶץ:** כן ושרי נח גבר פלח בארעא ונציב פרמא: **(כ) וַיַּחַל נֹחַ אִישׁ הָאֲדָמָה וַיִּטַּע כָּרִם:**

כש"י < ויחל • (בראשית רבה) עשה עצמו חלין, שהיה לו לעסק תחלה בנטיעה אחרת. איש האדמה • אדוני האדמה, כמו (רות א): "איש נעמי". ויטע כרם • כשנכנס לתבה הכניס עמו זמורות ויחורי תאנים (בראשית רבה) •

כא וישתי מן חמרא ורוי ואתגלי בגו משקנה: **(כא) וַיִּשְׁתֶּה מִן־הַיַּיִן וַיִּשְׁכַּר וַיִּתְגַּל בְּתוֹךְ אֹהֱלָה:**

כש"י < ויתגל • לשון ויתפעל. אהלה • אהלה כתיב, רמז לעשרת השבטים שנקראו על שם שומרון, שנקראת אהלה, שגלו על עסקי היין, שנאמר (עמוס ו): "השותים במזרקי יין".

כב ויבוא חם אביו ויגד לשני אחיו בחוץ: **(כב) וַיֵּרָא חָם אָבִי כְנַעַן אֵת עֶרְוַת אָבִיו וַיַּגֵּד לְשְׁנֵי־אָחָיו בַּחוּץ:** כב ויבוא חם אביו די נפקו מן ארעא ויגד לשני אחיו בחוץ: **(כב) וַיֵּרָא חָם אָבִי כְנַעַן אֵת עֶרְוַת אָבִיו וַיַּגֵּד לְשְׁנֵי־אָחָיו בַּחוּץ:**

כש"י < וירא חם אבי כנען • (בראשית רבה) יש מרבתינו אומרים: כנען ראה והגיד לאביו, לכך הזכיר על הדבר ונתקלל. וירא את ערות אביו • יש אומרים: סרסו (סנהדרין ט), ויש אומרים: רבעו (בראשית רבה) •

כג וינסים שם ויפת את השמלה וישימו על-שכם שניהם וילכו אחרנית ויכפו את ערות אביהם ופניהם אחרנית וערות אביהם לא ראו: **(כג) וַיִּקַּח שָׁם וַיִּפֹּת אֶת־הַשְּׂמֹלָה וַיְשִׂימוּ עַל־שִׁכְמָם שְׁנֵיהֶם וַיֵּלְכוּ אַחֲרָנִית וַיַּכְפוּ אֵת עֶרְוַת אֲבִיהֶם וּפְנֵיהֶם אַחֲרָנִית וְעֶרְוַת אֲבִיהֶם לֹא רָאוּ:**

כש"י < ויקח שם ויפת • אין כתיב ויקחו' אלא "ויקח" (סנהדרין ט), למד על שם שנתאמץ במצוה יותר מיפת, לכך זכו בניו לטלית של ציצית, ויפת זכה לקבוצה לבניו, שנאמר (יחזקאל ט): "אתן לגוג מקום-שם קבר", וחס שבזה את אביו, נאמר בזרעו (ישעיה ב): "כן ינהג מלך-אשור את שבי מצרים ואת-גלות פוש, נערים וזקנים ערום ויחף ויחשופי שת וגו'". ופניהם אחרנית • למה נאמר פעם שניה? מלמד ששקרכו אצלו והצרכו להפך עצמם לכסותו, הפכו פניהם אחרנית.

(כד) וַיִּקְרַן נֹחַ מֵיַיִנוּ וַיַּדַּע אֶת אֲשֶׁר-עָשָׂה לוֹ בְּנוֹ
 כד וַאֲתַעַר נֹחַ מִחֲמַרְהָ וַיַּדַּע יַת דֵּי עֶבֶד לֵה
 בְּרַה זְעִירָא :
 הַקָּטָן :

כ"ד - בנו הקטן • הפסול והבוזי, כמו (ירמיה מט) : "הנה קטן נתייף בגוים בזוי".

(כה) וַיֹּאמֶר אַרְוֵר פְּנֵעַן עֶבֶד עֲבָדִים יְהִי לְאַחֵי :
 כה וַאֲמַר לֵיט פְּנֵעַן עֶבֶד פְּלַח עֲבָדִין יְהִי
 לְאַחֵיהֶי :

כ"ה - ארור פנען • אתה גרמת לי שלא אוליד בן רביעי אחר לשמשני, ארור בנך רביעי להיות משמש את זרעם של אלו הגדולים שהטל עליהם טרח עבודתי מעתה. ומה ראה חם שפסדו? אמר להם לאחיו: אךם הראשון שני בנים היו לו, והרג זה את זה בשביל ירשת העולם, ואכינו יש לו ג' בנים ועודנו מבקש בן רביעי?!

(כו) וַיֹּאמֶר בְּרוּךְ יְהוָה אֱלֹהֵי שָׁם וַיְהִי בְּנֵעַן עֶבֶד
 לוֹ :
 כו וַאֲמַר בְּרוּךְ יְיָ אֱלֹהֵה דְשָׁם וַיְהִי כְנֵעַן
 עֲבָדָא לְהוֹן :

כ"ו - ברוך ה' אלהי שם • שעתיד לשמר הבטחתו לזרעו, לתת להם את ארץ פנען. ויהי • להם פנען למס עובד.

(כז) יַפֶּת אֱלֹהִים לְיַפֶּת וַיִּשְׁכֵּן בְּאַהֲלֵי-שָׁם וַיְהִי בְּנֵעַן
 עֶבֶד לְמוֹ :
 כז יַפְתִּי יְיָ לַיַּפֶּת וַיִּשְׁרִי שְׁכִינְתָהּ בְּמִשְׁכְּנָהּ
 דְשָׁם וַיְהִי כְנֵעַן עֲבָדָא לְהוֹן :

כ"ז - יפת אלהים ליפת • מתרגם: יפת, 'ירחיב'. וישכן באהלי-שם • ישרה שכינתו בישראל. ומדרש חקמים: אף-על-פי שיפת אלהים ליפת, שבנה כרש, שהיה מבני יפת, בית שני - לא שרתה בו שכינה, והיכן שרתה? במקדש ראשון שבנה שלמה, שהיה מבני שם. ויהי כנען עבד • אף משיגלו בני שם, מכרו להם עבדים מבני פנען.

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

לְאַחֵיו וַיִּכְנַעַן לְאַחֵיו. [דְּבַר אַחֲרָ], עֶבֶד
 עֲבָדִים שְׂאִינוּ יוֹצֵא לְחֵירוֹת לְעוֹלָם.
 ומי גרם לו כל הקללה הזאת, שביזה
 לְאַבְיָו. וְכֵן עֲתִיד הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא
 לִיִּפְרַע מִבְּנָיו וּלְבָזוֹתָם, דְּכֹתִיב (ישעיה כ
 ד) אֵת שְׁבִי מִצְרַיִם וְאֵת גְּלוֹת כּוֹשׁ
 זְעִירִים וְזֻקְנִים (יחזק) עָרוֹם וְיִתְחַף
 וְחֲשׂוּפֵי שֵׁת עֲרוֹת מִצְרַיִם, שְׁהוּא יוֹלִיךְ
 אוֹתָם בְּבִזּוּי עָרוּמִים. אָבֵל יַפֶּת
 שְׂפִיבֵד אָבִיו פָּרַע לוֹ הָאֵל, בְּשִׁיבָא גּוֹג
 וּמְגוּג יִשְׁפִּילוּ הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא
 וּמְכַסְּהָ עֲלָיו, שְׁנַאֲמַר (יחזקאל לט יא) וְהִזִּיה
 בַּיּוֹם הַהוּא אֶתְּנוּ לְגוֹג מְקוֹם שָׁם קָבַר.
 (וחם) [וגם] פָּרַע לְבָנָיו שָׁם, בְּשַׁעַה
 שְׁנִכְנְסוּ בְּנֵי אֶהְרֹן לְהַקְרִיב, נִשְׂרָפָה
 נִשְׂמָתָן וְלֹא גּוֹפָן וְלֹא לְבוּשֵׁיהֶן (סנהדרין
 נב). לְפִי שְׁהִיּוּ מִבְּנֵי בְּנֵי שָׁם. וְגַם
 בְּשִׁנְשָׂרָף סִנְחַרִּיב מִלֶּךָ אֲשׁוּר נִשְׂרָף
 בְּלֹא בְּגָדָיו, לְפִי שְׁהִיּוּ מוֹרְעוּ (תנחומא
 טו: תורה כו

דְּבָנָיו בְּנִים הָרִי הֵם כְּבָנִים (מדרשין ד,)
 שְׁהָרִי חָם עֲצָמוּ לֹא הִזִּיה הַקָּטָן, שְׁהָרִי
 הַכְּתוּב (לעיל ו) מוֹנֶה אוֹתוֹ אֲמַצְעֵי,
 אֲלֹא רוֹצֵחַ לוֹמַר קָטְנוּ שֵׁל חָם, וְהוּא
 כְּנֵעַן, וְלִכְפָּר כְּתִיב וַיִּרְא חָם אֲבִי כְנֵעַן,
 אָבִי שֵׁל עוֹבֵר עֲבִירָה. וְלִמָּאן דְּאָמַר
 סְרָסוּ, קוֹרָא חָם בְּנוֹ הַקָּטָן כְּלוֹמַר
 הַבּוּזִי, כְּמוֹ הֵנָּה קָטָן נִתְתִּיף בְּגוּיִם בּוּזִי
 אֶתְּהָ מָאֵד (עובדיה א ט).
 וְעוֹד אֲמַרִּינוּ בְּפִרְקֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, מַה
 רָאָה לְקַלֵּל בְּנוֹ בְּעֶבֶד, דְּכֹתִיב (מלאכי א
 ט) בֶּן יִכְבֵּד אָב וְעֶבֶד אֲדוֹנָיו. וְהָיִי
 פִּירוּשׁוֹ, אִם בֶּן יִכְבֵּד אָבִיו הָרִי זֶה טוֹב,
 וְאִם לֹא, וְהִזִּיה לְעֶבֶד לְאֲדוֹנָיו. דְּבַר
 אַחֲרֵי, לְכֹן קִילֵל בְּעֶבֶד, לְפִי שְׁהִיּוּ
 רֵאשׁוֹן שְׂרָאָה הַדְּבַר וְהִזִּיה מוֹטֵל עֲלָיו
 אוֹתוֹ עֲבָדוֹת וְלֹא עֲשָׂה, וְשֶׁעֶבֶד אֲחִיו
 לְעֲשׂוֹתָהּ, לְכָף נִתְקַלֵּל בְּעֶבֶד מְדָה
 כְּנִגְדַּ מְדָה. וְלִכְפָּר כְּתִיב נִמִּי עֶבֶד
 עֲבָדִים, שְׁתֵּי עֲבָדוֹת, שֶׁשֶׁעֶבֶד חָם

(כה) וַיֹּאמֶר. אֲמַרו חז"ל (תנחומא טו) עד
 שְׁהִיּוּ נֹחַ בְּתִיבָה נִתֵּן בְּלָבוּ וְאָמַר, מִי
 יִתֵּן יְהִי לְבָנָיו עֲבָדִים, שְׁהִיּוּ הֵם
 יוֹשְׁבִים וְעֲבָדִים מְשֻׁמְשִׁין לְפָנֶיהֶם,
 וְאָמַר בְּשִׂאצָּא מִכָּאן מַה שְּׂאִנִּי מוֹלִיד,
 עוֹשֶׂה אוֹתָם עֲבָדִים לְפָנָיו. הֵלֶךְ כְּנֵעַן
 וְסָרְסוּ. אָמַר נֹחַ, אֶתְּהָ מִנְעַתְנִי
 מִלְּהוֹלִיד בֶּן רַבִּיעִי לְעֲשׂוֹתוֹ עֶבֶד
 לְאַחֵי, הָרִי בְּנֵךְ הַרְבִּיעִי יְהִי עֶבֶד
 לְאַחֵיו.
 וְאִם תֹּאמַר לְמָה קִילֵל כְּנֵעַן יוֹתֵר מִכָּל
 שְׂאָר בְּנֵי חָם, בְּשִׁלְמָא לִמָּאן דְּאָמַר
 (סנהדרין ע) סְרָסוּ נִיחָא כְּדַפְרִישִׁית, אֲלֹא
 לִמָּאן דְּאָמַר חָם רַבְעוּ מַה תֹּאמַר.
 וְהַחֲכָם רַבִּי אֶהְרֹן מְצָא בְּמִדְרַשׁ רֵאָה
 פִּרְקֵי דִרָא בִּבְרָא, שְׁחָם רָאָה וְסִפֵּר לְאַחֵיו
 כְּמַלְעִיג, וְלֹא עָשָׂה דְרָךְ כְּבוֹד, אֶף
 בְּשׁוּק גִּילָה הַדְּבַר, וְשָׁמַע כְּנֵעַן הַנְּבִיחָה
 וְרַבְעוּ. הֵדָא הוּא דְּכֹתִיב וַיַּדַּע נֹחַ אֶת
 אֲשֶׁר עָשָׂה לוֹ בְּנוֹ הַקָּטָן, שֵׁל חָם.

כח וַיְחַיֵּנֵה אַחֲרַיִם הַמְּבֹול שְׁלֹשׁ מֵאוֹת שָׁנָה וְחַמְשִׁים שָׁנָה: (כח) וַיְחַיֵּנֵה אַחֲרַיִם הַמְּבֹול שְׁלֹשׁ מֵאוֹת שָׁנָה וְחַמְשִׁים שָׁנָה:

כט וַיְהִי כָל יוֹמֵי נֹחַ תְּשַׁע מֵאוֹת וְחַמְשִׁים שָׁנָה וַיָּמָת: (כט) וַיְהִי כָל יוֹמֵי נֹחַ תְּשַׁע מֵאוֹת שָׁנָה וְחַמְשִׁים שָׁנָה וַיָּמָת:

א וַאֲלֵינ תּוֹלְדֹת בְּנֵי נֹחַ שֵׁם חָם וַיּוֹלְדוּ לָהֶם בָּנִים אַחֲרַיִם הַמְּבֹול: (א) וַאֲלֵה תּוֹלְדֹת בְּנֵי נֹחַ שֵׁם חָם וַיּוֹלְדוּ לָהֶם בָּנִים אַחֲרַיִם הַמְּבֹול:

ב בְּנֵי יֹפֶת גֹּמֵר וּמְגֹוג וּמְדֵי וַיּוֹן וַתְּבַל וּמִשָּׁךְ וַתִּירָם: (ב) בְּנֵי יֹפֶת גֹּמֵר וּמְגֹוג וּמְדֵי וַיּוֹן וַתְּבַל וּמִשָּׁךְ וַתִּירָם: כש"י • וַתִּירָם • זו פָּרָס (בראשית רבה) •

ג וּבְנֵי גֹמֵר אֲשַׁפְּנוּ וְרִיפַת וַתִּגְרַמָּה: (ג) וּבְנֵי גֹמֵר אֲשַׁפְּנוּ וְרִיפַת וַתִּגְרַמָּה:

ד וּבְנֵי יוֹן אֵלִישָׁה וַתְּרַשִּׁישׁ כְּתִים וְדַדָּנִים: (ד) וּבְנֵי יוֹן אֵלִישָׁה וַתְּרַשִּׁישׁ כְּתִים וְדַדָּנִים:

ה מֵאֵלֵינ אֲתַפְּרְשׁוּ נִגּוֹת עַמְמִיָּא בְּאַרְעֵהוֹן גְּבַר לְלִישׁוֹנָה לְזַרְעֵנְתָּהוֹן בְּעַמְמִיָּהוֹן: (ה) מֵאֵלֵה אֲתַפְּרְשׁוּ נִגּוֹת עַמְמִיָּא בְּאַרְעֵתֶם אִישׁ לְלִשְׁוֹנוֹ לְמִשְׁפַּחְתֶּם בְּגוֹיֵהֶם:

וּבְנֵי חָם כּוּשׁ וּמִצְרַיִם וּפּוּט וּכְנַעַן: (ו) וּבְנֵי חָם כּוּשׁ וּמִצְרַיִם וּפּוּט וּכְנַעַן:

ז וּבְנֵי כּוּשׁ סִבְא וַחַוִּילָה וְסַבְתָּה וְרַעְמָה וְסַבְתָּכָא וּבְנֵי רַעְמָה שְׁבָא וַדַּדָּן: (ז) וּבְנֵי כּוּשׁ סִבְא וַחַוִּילָה וְסַבְתָּה וְרַעְמָה וְסַבְתָּכָא וּבְנֵי רַעְמָה שְׁבָא וַדַּדָּן:

ח וְכוּשׁ יֹלְד אֶת־נִמְרֹד הוּא הֵחָל לַהֲיֹת גְּבַר בְּאַרְץ: (ח) וְכוּשׁ יֹלְד אֶת־נִמְרֹד הוּא הֵחָל לַהֲיֹת גְּבַר בְּאַרְץ:

כש"י • לַהֲיֹת גְּבֹור • לְהַמְרִיד כָּל הָעוֹלָם עַל הַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא, בְּעֶצַת דּוֹר הַפְּלִגָּה.

ט הוּא הוּא הוּא גְּבַר תְּקִיף קָדָם יי עַל כֵּן יִתְאַמֵּר כְּנִמְרֹד גְּבַר תְּקִיף קָדָם יי: (ט) הוּא הוּא הוּא גְּבַר תְּקִיף קָדָם לְפָנֵי יְהוָה עַל־כֵּן יִתְאַמֵּר כְּנִמְרֹד גְּבֹור לְפָנֵי יְהוָה:

כש"י • גְּבֹור צִיד • צִד דַּעְתָּן שֶׁל בְּרִיּוֹת בְּפִיו, וּמִטְעֵן לְמֹרֵד בְּמִקּוֹם. לְפָנֵי ה' • מִתְּפֹון לְהַקְנִיטוֹ עַל פְּנָיו. עַל כֵּן יִתְאַמֵּר • עַל כָּל אָדָם מִרְשִׁיעַ בְּעִזּוֹת פְּנִים, יוֹדַע רְבוּנוֹ וּמִתְּפֹון לְמֹרֵד בּוֹ, יֵאמֶר: 'זֶה כְּנִמְרֹד גְּבֹור צִיד' (בראשית רבה) •

י וַתְּהִי רֵאשִׁית מִמְּלַכְתּוֹ בְּכָל אֶרֶץ וְאַפְד וּכְלָנָה בְּאַרְץ שַׁנְעָר: (י) וַתְּהִי רֵאשִׁית מִמְּלַכְתּוֹ בְּכָל אֶרֶץ וְאַפְד וּכְלָנָה בְּאַרְץ שַׁנְעָר:

יא מִן־הָאָרֶץ הַהוּא יֵצֵא אֲשׁוּר וַיְבִן אֶת־נִינּוּה וְאַת־רַחֲבַת עִיר וְאַת־כַּלַּח: (יא) מִן־הָאָרֶץ הַהוּא יֵצֵא אֲשׁוּר וַיְבִן אֶת־נִינּוּה וְאַת־רַחֲבַת עִיר וְאַת־כַּלַּח:

כש"י • מִן־הָאָרֶץ • בֵּינוֹן שְׂרָאָה אֲשׁוּר אֶת בְּנָיו שׁוֹמְעִין לְנִמְרֹד וּמוֹרְדִין בְּמִקּוֹם לְכַנּוֹת הַמַּגְדֵּל, יֵצֵא מִתּוֹכֶם (בראשית רבה) •

(יב) וְאֶת־רֶסֶן בֵּין נִינּוּה וּבֵין פֶּלַח הוּא הָעֵיר הַגְּדֹלָה: יב וְיָת רֶסֶן בֵּין נִינּוּה וּבֵין פֶּלַח הִיא קְרָתָא רַבְתָּא: כְּשֵׁי «הָעֵיר הַגְּדֹלָה • הִיא נִינּוּה, שְׁנַאמַר (ינח א): «וְנִינּוּה הִיְתָה עִיר גְּדֹלָה לְאֱלֹהִים».

(יג) וּמִצְרַיִם יָלַד אֶת־לוֹדִים וְאֶת־עַנְמִים וְאֶת־לְהָבִים וְאֶת־נַפְתָּחִים: יג וּמִצְרַיִם (בכל הס' ומצרים) אוליד ית לודאי וית ענמאי וית להבאי וית נפתוחאי: כְּשֵׁי «לְהָבִים • שְׁפָנִיָּהם דּוּמִים לְלֵהב».

(יד) וְאֶת־פֶּתְרִסִּים וְאֶת־כְּסָלִים אֲשֶׁר יֵצְאוּ מִשֶּׁם פְּלִשְׁתִּים וְאֶת־כְּפֶתְרִים: יד וְיָת פֶּתְרוּסָאי וְיָת כְּסִלוּחָאי דִּי נַפְקוּ מִתְּמִן פְּלִשְׁתָּאי וְיָת כְּפוּטָקָאי: כְּשֵׁי «פֶּתְרִסִּים וְאֵת כְּסָלִים אֲשֶׁר יֵצְאוּ מִשֶּׁם פְּלִשְׁתִּים • מִשְׁנִיָּהם יֵצְאוּ, שֶׁהֵיוּ פֶתְרִסִּים וְכְסָלִים מִחִלְפִּין מִשְׁכַּב נְשׁוּתִיָּהם אֵלּוּ לְאֵלּוּ, וְיֵצְאוּ מֵהֶם פְּלִשְׁתִּים».

(טו) וּכְנַעַן יָלַד אֶת־צִידֵן בְּכַרְוֹ וְאֶת־חַת: טו וּכְנַעַן אוליד ית צידון בכרה וית חת: (טז) וְאֶת־הִיבּוּסִי וְאֶת־הַאֲמֹרִי וְאֶת־הַגְּרִגְשִׁי: טז וְיָת יְבוּסָאי וְיָת אַמּוֹרָאי וְיָת גְּרִגְשָׁאי: (יז) וְאֶת־הַחֹוִי וְאֶת־הָעֶרְקִי וְאֶת־הַפִּינִי: יז וְיָת חוּאי וְיָת עֶרְקָאי וְיָת אַנְתוּסָאי:

(יח) וְאֶת־הָאֲרוּדִי וְאֶת־הַצְּמֹרִי וְאֶת־הַחֲמַתִּי וְאֶחָר נִפְצוּ מִשְׁפָּחוֹת הַכְּנַעֲנִי: יח וְיָת אַרְוּדָאי וְיָת צְמֹרָאי וְיָת חֲמַתָּאי וְיָתְרָא כֵּן אֲתַבְּדוּ וְזָרְעִית כְּנַעֲנָאי: כְּשֵׁי «וְאַחַר נִפְצוּ • מֵאֵלֶּה נִפְצוּ מִשְׁפָּחוֹת הַרְבֵּה».

(יט) וַיְהִי גְבוּל הַכְּנַעֲנִי מִצִּידֵן בְּאַכָּה גְרָרָה עַד־עֵזָה בְּאַכָּה סְדֹמָה וְעַמּוֹרָה וְאֲדָמָה וְצִבּוֹיִם עַד־לִשְׁעַ: יט וַיְהִי תַחִים כְּנַעֲנָאי מִצִּידוֹן מְטִי לְגָרָר עַד עֵזָה מְטִי לְסְדוֹם וְעַמּוֹרָה וְאֲדָמָה וְצִבּוֹיִם עַד לִשְׁעַ: כְּשֵׁי «גְבוּל • סוּף אֲרָצוֹ, כֹּל גְבוּל לְשׁוֹן סוּף וְקֶצֶה • בְּאַכָּה • שֵׁם דְּבַר. וְלִי נִרְאָה, כְּאֵדָם הָאוֹמֵר לְחִבְרוֹ: גְבוּל זֶה מֵגִיעַ עַד אֲשֶׁר תָּבֵא לְמָקוֹם פְּלוּנִי».

(כ) אֵלֶּה בְּנֵי־חָם לְמִשְׁפָּחָתָם לְלִשְׁנָתָם בְּאַרְצֹתָם בְּגוֹיָהֶם: כ אֵלִין בְּנֵי חָם לְזִרְעֻתְהוֹן לְלִישְׁנָהוֹן בְּאַרְעֻתְהוֹן בְּעַמְמִיָּהוֹן: כְּשֵׁי «לְלִשְׁנָתָם בְּאַרְצֹתָם • אַף־עַל־פִּי שְׁחָלְקוּ לְלִשׁוֹנוֹת וְאַרְצוֹת, כֹּלָם בְּנֵי חָם הֵם».

(כא) וּלְשֵׁם יָלַד גַּם־הוּא אָבִי כָל־בְּנֵי־עֶבֶר אָחִי יַפֶּת הַגְּדוֹל: כא וּלְשֵׁם אֲתִלִּיד אַף הוּא אָבוּהוֹן דְּכָל בְּנֵי עֶבֶר אַחִיהִי דִּיפֶת רַבָּא: כְּשֵׁי «אָבִי כָל־בְּנֵי־עֶבֶר • הַנְּהַר - הִיָּה שֵׁם. אָחִי יַפֶּת הַגְּדוֹל • אֵינִי יוֹדַע אִם יַפֶּת הַגְּדוֹל, אִם שֵׁם? כִּשְׁהוּא אוֹמֵר: «שֵׁם בְּן־מֵאֵת שָׁנָה וְגו' שְׁנַתִּים אַחַר הַמְּבוּל», הוּי אוֹמֵר יַפֶּת הַגְּדוֹל, שְׁהָרִי בֶן ת"ק שָׁנָה הִיָּה נַח כִּשְׁהַתְּחִיל לְהוֹלִיד, וְהַמְּבוּל הִיָּה בְּשַׁנַּת שֵׁשׁ מֵאוֹת שָׁנָה [לְנַח]. נִמְצָא, שֶׁהַגְּדוֹל כְּבָנָיו הִיָּה בֶן מֵאָה שָׁנָה, וְשֵׁם לֹא הִגִּיעַ לְמֵאָה עַד שְׁנַתִּים אַחַר הַמְּבוּל. אָחִי יַפֶּת • וְלֹא אָחִי חָם, שְׂאֵלוֹ שְׁנִיָּהֶם כְּבָדוֹ אֵת אָבִיָּהֶם, וְזֶה בְּזָהוּ».

כְּשֵׁי «אָבִי כָל־בְּנֵי־עֶבֶר • הַנְּהַר - הִיָּה שֵׁם. אָחִי יַפֶּת הַגְּדוֹל • אֵינִי יוֹדַע אִם יַפֶּת הַגְּדוֹל, אִם שֵׁם? כִּשְׁהוּא אוֹמֵר: «שֵׁם בְּן־מֵאֵת שָׁנָה וְגו' שְׁנַתִּים אַחַר הַמְּבוּל», הוּי אוֹמֵר יַפֶּת הַגְּדוֹל, שְׁהָרִי בֶן ת"ק שָׁנָה הִיָּה נַח כִּשְׁהַתְּחִיל לְהוֹלִיד, וְהַמְּבוּל הִיָּה בְּשַׁנַּת שֵׁשׁ מֵאוֹת שָׁנָה [לְנַח]. נִמְצָא, שֶׁהַגְּדוֹל כְּבָנָיו הִיָּה בֶן מֵאָה שָׁנָה, וְשֵׁם לֹא הִגִּיעַ לְמֵאָה עַד שְׁנַתִּים אַחַר הַמְּבוּל. אָחִי יַפֶּת • וְלֹא אָחִי חָם, שְׂאֵלוֹ שְׁנִיָּהֶם כְּבָדוֹ אֵת אָבִיָּהֶם, וְזֶה בְּזָהוּ».

(כב) בְּנֵי שֵׁם עֵילָם וְאַשׁוּר וְאַרְפַּכְשָׁד וְלוֹד וְאַרְם: כב בְּנֵי שֵׁם עֵילָם וְאַשׁוּר וְאַרְפַּכְשָׁד וְלוֹד וְאַרְם:

(כג) וּבְנֵי אָרַם עֵוֶן וְחוּל וְגֵתֵר וּמִשׁ: כג וּבְנֵי אָרַם עֵוֶן וְחוּל וְגֵתֵר וּמִשׁ:

(כד) וְאַרְפַּכְשָׁד יָלַד אֶת־שֵׁלַח וְשֵׁלַח יָלַד אֶת־עֵבֶר: כד וְאַרְפַּכְשָׁד יָלַד אֶת־שֵׁלַח וְשֵׁלַח יָלַד אֶת־עֵבֶר:

(כה) וְלֵעֵבֶר יָלַד שְׁנֵי בָנִים שֵׁם הָאֶחָד פֶּלֶג כִּי בִימֵיו נִפְלְגָה הָאָרֶץ וְשֵׁם אַחִיו יֶקְטָן: כה וְלֵעֵבֶר יָלַד שְׁנֵי בָנִים שֵׁם הָאֶחָד פֶּלֶג כִּי בִימֵיו נִפְלְגָה הָאָרֶץ וְשֵׁם אַחִיו יֶקְטָן:

כ"י - נִפְלְגָה • נתפלגו ה'שונות ונפצו מן הבקעה, ונתפלגו בכל העולם. למדנו שהיה עבר נביא, שקרא שם בנו על שם העתיד, ושנינו בסדר עולם, שבסוף ימיו נתפלגו, שאם תאמר בתחלת ימיו, הרי יקטן אחיו צעיר ממנו והוליד כמה משפחות קדם לכן, שנאמר: "ויקטן ילד וגו'", ואחר-כך "ויהי כל הארץ וגו'". ואם תאמר באמצע ימיו, לא בא הפתוב לסתם אלא לפרש, הא למדת, שבשנת מות פלג נתפלגו. יקטן • שהיה ענו ומקטין עצמו, לכך זכה להעמיד כל המשפחות הללו.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך נה עמ' 64)

שְׁהִיָּה עֵבֶר נְבִיא, שִׁקְרָא שֵׁם בְּנוֹ עַל שֵׁם הָעֵתִיד (י, כה)

בדרך הפשט אין הכרח ששם מבטא את ענינו של בעל השם (רק אם הפסוק עצמו מדגיש זאת, כמו אברהם - אב המון גוים), אלא-אם-כן יש הכרח בדרך הפשט ששם זה שיה' לבעל השם, שלכן מצינו בכמה מקומות ברש"י הענין דמדרש שמות. וראה פרוש המיחם לרש"י דברייהימים-א, א, כג: נביא גדול היה עבר, אבל שמות אחרים לא נתנו לדרש.

(כו) וַיִּקְטָן יָלַד אֶת־אֱלִמֹדֵד וְאֶת־שֵׁלֶף וְאֶת־חֲצַרְמוֹת וְאֶת־יֵרַח: כו וַיִּקְטָן יָלַד אֶת־אֱלִמֹדֵד וְאֶת־שֵׁלֶף וְאֶת־חֲצַרְמוֹת וְאֶת־יֵרַח:

כ"י - חֲצַרְמוֹת • על שם מקומו, דברי אגדה (בראשית רבה).

(כז) וְאֶת־הַדּוֹרָם וְאֶת־אוּזָל וְאֶת־דִּקְלָה: כז וְאֶת־הַדּוֹרָם וְאֶת־אוּזָל וְאֶת־דִּקְלָה:

(כח) וְאֶת־עוֹבָל וְאֶת־אַבִּימָאֵל וְאֶת־שָׁבָא: כח וְאֶת־עוֹבָל וְאֶת־אַבִּימָאֵל וְאֶת־שָׁבָא:

(כט) וְאֶת־אוּפָר וְאֶת־חוּיְלָה וְאֶת־יוֹבֵב כִּי־אֵלֶּה בְּנֵי יֶקְטָן: כט וְאֶת־אוּפָר וְאֶת־חוּיְלָה וְאֶת־יוֹבֵב כִּי־אֵלֶּה בְּנֵי יֶקְטָן:

(ל) וַיְהִי מוֹשְׁבָם מִמִּשְׁא בְּאֶכָּה סְפָרָה הַר הַקָּדָם: (ל) וַיְהִי מוֹשְׁבָם מִמִּשְׁא בְּאֶכָּה סְפָרָה הַר הַקָּדָם:

(לא) אֵלֶּה בְּנֵי־שֵׁם לְמִשְׁפַּחְתָּם לְלִשְׁנָתָם בְּאַרְצָתָם לְגוֹיָהֶם: (לא) אֵלֶּה בְּנֵי־שֵׁם לְמִשְׁפַּחְתָּם לְלִשְׁנָתָם בְּאַרְצָתָם לְגוֹיָהֶם:

(לב) אֵלֶּה מִשְׁפַּחַת בְּנֵי־נֹחַ לְתוֹלְדוֹתָם בְּגוֹיָהֶם וּמֵאֵלֶּה נִפְרְדוּ הַגּוֹיִם בְּאָרֶץ אַחַר הַמִּבּוּל: (לב) אֵלֶּה מִשְׁפַּחַת בְּנֵי־נֹחַ לְתוֹלְדוֹתָם בְּגוֹיָהֶם וּמֵאֵלֶּה נִפְרְדוּ הַגּוֹיִם בְּאָרֶץ אַחַר הַמִּבּוּל:

י (כה) פֶּלֶג. פירש הרב יוסף קרא ו"ל, שקרא שמו פלג לפי שבניו נתפלגו ימי חיי בני אדם, שהתחילו ימי בני אדם לקצר, כי מיום שנולד פלג לא בא אדם לכלל שלש מאות שנה: תורה כו

♦ שבת קודש ד' מרחשון ♦

יא (א) וַיְהִי כָּל־הָאָרֶץ שְׁפָה אַחַת וּדְבָרִים אַחָדִים: א וַיְהִי כָּל אֲרֶעָא לִישָׁן חֵד וּמִמְלַל חֵד:

כ"ט - שְׁפָה אַחַת - לְשׁוֹן הַקִּנְשׁ. וּדְבָרִים אַחָדִים - בָּאוּ בְּעֵצָה אַחַת וְאָמְרוּ: לֹא כָּל הַיָּמִינוּ שְׂיִכַר לֹו אֶת הַעֲלִיּוֹנִים. נִעְלָה לְרַקִּיעַ וְנִעְשָׂה עִמּוֹ מִלְחָמָה. דְּבַר אַחַר: עַל יְחִידוֹ שֶׁל עוֹלָם. דְּבַר אַחַר: "וּדְבָרִים אַחָדִים", (סְפָרִים אַחָדִים: דְּבָרִים מֵדִים). אָמְרוּ: אַחַת לְאֶלֶף וְתַרְנִי"ו שָׁנִים הִרְקִיעַ מִתְמוֹטֵט, כָּשֶׁם שֶׁעֲשָׂה בִימֵי הַמַּבּוּל. בָּאוּ וְנִעְשָׂה לֹו סְמוּכוֹת (בְּרֵאשִׁית רַבָּה).

(ב) וַיְהִי בְּנִסְעָם מִקֶּדֶם וַיִּמְצְאוּ בְּקֵעָה בְּאֶרֶץ שִׁנְעָר וַיֵּשְׁבוּ שָׁם:

כ"ט - בְּנִסְעָם מִקֶּדֶם - שֶׁהָיוּ יוֹשְׁבֵים שָׁם, כְּדַכְתִּיב לְמַעְלָה: (לעיל ח) "וַיְהִי מוֹשְׁבָם וְגו'" הֵר הַקֶּדֶם" וְנִסְעוּ מִשָּׁם לְתוֹר לָהֶם מְקוֹם לְהַחְזִיק אֶת כָּלָם, וְלֹא מִצְאוּ אֶלָּא שִׁנְעָר.

(ג) וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ הִבָּה גִלְבָּנָה לְבָנִים וְנִשְׂרָפָה לְשָׂרְפָה וְתָהִי לָהֶם הַלְבָּנָה לְאֹכֵן וְהַחֲמֹר הִיָּה לָהֶם לְחֲמֹר:

ג וַאֲמָרוּ גְבַר לְחִבְרָה הִבּוּ נְרָמִי לְבָנִין וְנִשְׂרָפְנִין בְּנִירָא יוֹקְדָתָא (ג"י בְּנִירָא) וְהָוּת לְהוֹן לְבָנְתָא לְאִבְנָא וְחִמְרָא הָוּה לְהוֹן לְשִׁיעַ:

כ"ט - אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ - אִמָּה לְאִמָּה: מִצָּרִים לְכוּשׁ, וְכוּשׁ לְפוּט, וְפוּט לְכַנְעַן. הִבָּה - הַזְמִינוּ עֲצָמְכֶם. כָּל 'הִבָּה', לְשׁוֹן הַזְמִנָּה הוּא, שְׂמִכְיָנִים עֲצָמָן וּמִתְחַבְּרִים לְמִלְאָכָה, אוּ לְעֵצָה, אוּ לְמִשְׂא. הִבָּה - הַזְמִינוּ, אִפְקַרְלִי"ר בְּלַע"ז. לְבָנִים - שְׂאִין אֲבָנִים בְּכָבֵל, שֶׁהִיא בְּקֵעָה. וְנִשְׂרָפָה לְשָׂרְפָה - כִּן עוֹשִׂין הַלְבָּנִים, שְׂקוּרִים טוּל"ש בְּלַע"ז (צִינְעַל דַּאכְשְׁטִינַט), שׁוֹרְפִים אוֹתָן בְּכַבֶּשֶׁן. לְחֲמֹר - לְטוֹחַ הַקִּיר.

(ד) וַיֹּאמְרוּ הִבָּה וְנִבְנֶה־לָּנוּ עִיר וּמִגְדָּל וְרֹאשׁוֹ בַשָּׁמַיִם וְנִעְשָׂה־לָּנוּ שֵׁם פֶּן־נִפּוּץ עַל־פְּנֵי כָּל־הָאָרֶץ:

ד וַאֲמָרוּ הִבּוּ נְבִי נִנְא קְרָתָא וּמִגְדָּלָא וְרִישָׁהּ מִטִּי עַד צִית שְׁמַיָא וְנִעְבִּיד לְנָא שׁוּם דִּילְמָא נִתְבַּדַּר עַל אַפֵּי כָּל אֲרֶעָא:

(ה) וַיִּרְדַּ וַיְהוֶה לְרֹאֵת אֶת־הָעִיר וְאֶת־הַמְּגִדָּל אֲשֶׁר בָּנוּ בְּנֵי הָאָדָם:

ה וַיִּתְגַּלִּי יי לְאַתְפָּרְעָא עַל עוֹבְדֵי קְרָתָא וּמִגְדָּלָא דִּי בְנוּ בְּנֵי אֲנָשָׂא:

כ"ט - וַיִּרְדַּ ה' לְרֹאֵת - לֹא הִצְרִיף לָךְ, אֶלָּא בָּא לְלַמַּד לְדִינִים שֶׁלֹּא יִרְשִׁיעוּ הַנְּדוֹן עַד שֶׁיִּרְאוּ וַיְבִינוּ. בְּמִדְרַשׁ רַבִּי תַנְחוּמָא. בְּנֵי הָאָדָם - אֶלָּא בְּנֵי מִי, שְׂמָא בְּנֵי חֲמוּרִים וּגְמִלִים? אֶלָּא בְּנֵי אָדָם הָרֵאשׁוֹן שֶׁכָּפָה אֶת הַטּוֹבָה וְאָמַר: (לעיל א) "הָאֵשָׁה אֲשֶׁר נִתְתָּה עִמָּדִי". אִף אֵלוּ כִּפּוּ בַטּוֹבָה לְמַרְד בְּמִי שֶׁהִשְׁפִּיעַ טוֹבָה וּמִלֵּטִם מִן הַמַּבּוּל.

(ו) וַיֹּאמֶר יְהוָה הֵן עִם אֶחָד וְשָׂפָה אַחַת לְכָלָם וְזֶה הַחֲלָם לַעֲשׂוֹת וְעַתָּה לֹא־יִבְצָר מֵהֶם כָּל אֲשֶׁר יִזְמוּ לַעֲשׂוֹת:

ו וַאֲמַר יי הָא עִמָּא חֵד וְלִישָׁן חֵד לְכָל־הוֹן וְדִין דְּשְׂרִי לְמַעַבַּד וּכְעַן לֹא יִתְמַנַּע מִנְהוֹן כָּל דְּחִשְׁבּוּ לְמַעַבַּד:

כ"ט - הֵן עִם אֶחָד - כָּל טוֹבָה זֹו יֵשׁ עִמָּהֶן, שְׁעַם אֶחָד הֵם וְשָׂפָה אַחַת לְכָלָם, וְדַבַּר זֶה הַחֲלוּ לַעֲשׂוֹת. הַחֲלָם - כְּמוֹ: אָמְרָם, עֲשׂוּתָם, לְהַתְחִיל הֵם לַעֲשׂוֹת. לֹא־יִבְצָר מֵהֶם וְגו' לַעֲשׂוֹת - בְּתַמִּיחָה, יִבְצָר לְשׁוֹן מְנִיעָה, כְּתַרְגוּמוֹ. וְדוּמָה לֹו: "יִבְצָר רִוַח נְגִידִים" (תְּהִלִּים ע"ח).

(ד) הִבֵּה נִרְדָּה וְנִבְלָה שֵׁם שְׁפָתֶם אֲשֶׁר לֹא יִשְׁמְעוּ וְהִבּוּ נִתְגַּלִּי וְנִבְלָבֵל תִּמְזַן לִישְׁנֹהוּן דְּלֵא יִשְׁמְעוּן (גְּבַר) אֲנִשׁ לִישַׁן חֲבֵרָה: אִישׁ שְׁפַת רַעְהוּ:

כ"ט - «הִבֵּה נִרְדָּה» • בְּבֵית דֵּינּוּ נִמְלֵךְ מֵעַנְוֹתָיו וְתִרְה. הִבֵּה • מִדָּה כְּנֶגֶד מִדָּה, הֵם אָמְרוּ: "הִבֵּה נִבְלָה", וְהוּא כְּנֶגְדָם מִדָּד וְאָמַר: "הִבֵּה נִרְדָּה". וְנִבְלָה • וְנִבְלָבֵל, נִי"ן מְשֻׁמֵּשׁ בְּלִשׁוֹן רַבִּים, וְהִ"א אֲחֵרוֹנָה וְתִרְה כִּה"א שֶׁל נִרְדָּה. לֹא יִשְׁמְעוּ • זֶה שׁוֹאֵל לְבַנְה וְזֶה מְבִיא טִיט, וְזֶה עוֹמֵד עָלָיו וּפּוֹצֵעַ אֶת מִחוּ.

(ה) וַיִּפֹּץ יְהוָה אֶתֶם מִשָּׁם עַל־פְּנֵי כָל־הָאָרֶץ וַיַּחֲדְלוּ לְבַנְתַּת הָעִיר:

כ"י - «וַיִּפֹּץ ה' אֶתֶם מִשָּׁם» • בְּעוֹלָם הַזֶּה, מֵה שְׁאֲמְרוּ: "פֶּן נִפְוֶץ" נִתְקַיֵּם עֲלֵיהֶם. הוּא שְׁאֲמַר שְׁלֹמֹה (מִשְׁלִי): "מְגוֹרַת רָשָׁע הִיא תְּבוֹאֲנוּ".

(ו) עַל־כֵּן קָרָא שְׁמֹה בְּכָל כִּי־שֵׁם בָּלַל יְהוָה שְׁפַת כָּל־הָאָרֶץ וּמִשָּׁם הִפִּיצָם יְהוָה עַל־פְּנֵי כָל־הָאָרֶץ: כָּל אֲרַעָא:

כ"י - «וּמִשָּׁם הִפִּיצָם» • לְמַד שְׁאִין לָהֶם חֵלֶק לְעוֹלָם הַבָּא. וְכִי אִי זֶה קָשָׁה: שֶׁל דוֹר הַמְּבוּל, אִו שֶׁל דוֹר הַפְּלִגָּה, אֵלּוּ לֹא פְּשֻׁטוּ יָד בְּעֵקֶר, וְאֵלּוּ פְּשֻׁטוּ יָד בְּעֵקֶר לְהִלָּחֵם בּוֹ, וְאֵלּוּ נִשְׁטַפּוּ וְאֵלּוּ לֹא נֶאֱכָדוּ מִן הָעוֹלָם? אֵלּוּ שְׁדוֹר הַמְּבוּל הָיוּ גְּזֻלָּנִים וְהִיתָה מְרִיבָה בֵּינֵיהֶם, לְכַךְ נֶאֱכָדוּ. וְאֵלּוּ הָיוּ נוֹהֲגִים אֶהְבָּה וְרַעוּת בֵּינֵיהֶם, שְׁנֵאֲמַר: "שְׁפָה אֶחָת וּדְבָרִים אֲחֵדִים", לְמַדָּת שְׁשֻׁנָּאוּי הַמְּחַלְקָת וְגִדּוּל הַשְּׁלוֹם.

~ נִקּוּדוֹת מִשִּׁיחֹת קוֹדֶשׁ ~ (לְקוּסֵי שִׁיחֹת כֹּךְ כַּנּוּ עַמ' 100)

לְמַד שְׁאִין לָהֶם חֵלֶק לְעוֹלָם הַבָּא (רש"י יא, ט)
מִשְׁמַעוּ, שְׁחִסִּידֵי אַמּוֹת הָעוֹלָם יֵשׁ לָהֶם חֵלֶק לְעוֹלָם הַבָּא, וְכִפִּי שְׁכַתֵּב הַרְמַב"ם (הִלְכוֹת מַלְכִים ספ"ח). וְלְכַאֲרָה יֵשׁ לְדַבֵּק כֵּן מִהַמְּשֻׁנָּה (סְנַהֲדוּן ר"פ חֵלֶק. וְרָאָה פְּרוּשׁ הַמְּשֻׁנָּה לְהַרְמַב"ם שֵׁם): אֲרַבְעָה הַדְּיוֹטוֹת, בְּלַעַם כּו'. וְשֵׁם (קו, טע"ב): דוֹר הַמְּבוּל . דוֹר הַפְּלִגָּה . . אֲנִשֵּׁי סוֹדֵם כּו'.

(י) אֵלֶּה תּוֹלְדוֹת שְׁם שֵׁם בְּנֵי־מֵאָת שָׁנָה וַיּוֹלְדוּ אֶת־אַרְפֶּכְשָׁד שְׁנָתַיִם אַחֵר הַמְּבוּל:

כ"י - «שֵׁם בְּנֵי מֵאָת שָׁנָה» • כְּשֶׁהוֹלִיד אֶת אֲרַפְכְּשָׁד שְׁנָתַיִם אַחֵר הַמְּבוּל.

(יא) וַיְחִי־שָׁם אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת־אַרְפֶּכְשָׁד חֲמִשָּׁ מֵאוֹת שָׁנָה וַיּוֹלְד בָּנִים וּבָנוֹת: ם

(יב) וַאֲרַפֶּכְשָׁד חִי חֲמִשׁ וּשְׁלֹשִׁים שָׁנָה וַיּוֹלְד אֶת־שָׁלַח:

(יג) וַיְחִי אֲרַפֶּכְשָׁד אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת־שָׁלַח שְׁלֹשׁ שָׁנִים וַאֲרַבַּע מֵאוֹת שָׁנָה וַיּוֹלְד בָּנִים וּבָנוֹת: ם

(יד) וּשְׁלַח חִי שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וַיּוֹלְד אֶת־עֶבֶר:

(טו) וַיְחִי־שָׁלַח אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת־עֶבֶר שְׁלֹשׁ שָׁנִים וַאֲרַבַּע מֵאוֹת שָׁנָה וַיּוֹלְד בָּנִים וּבָנוֹת: ם

יא וַיְחִיָּא שֵׁם בְּתַר דְּאוֹלִיד יַת אֲרַפֶּכְשָׁד חֲמִשׁ מֵאָה שָׁנִין וַאֲוִלִיד בְּנִין וּבָנּוּ:

יב וַאֲרַפֶּכְשָׁד חִיָּא חֲמִישׁ וּשְׁלָתִין וַחֲמִשׁ שָׁנִין וַאֲוִלִיד יַת שְׁלַח:

יג וַיְחִיָּא אֲרַפֶּכְשָׁד בְּתַר דְּאוֹלִיד יַת שְׁלַח אֲרַבַּע מֵאָה וַתְּלַת שָׁנִין וַאֲוִלִיד בְּנִין וּבָנּוּ:

יד וּשְׁלַח חִיָּא שְׁלָתִין שָׁנִין וַאֲוִלִיד יַת עֶבֶר:

טו וַיְחִיָּא שְׁלַח בְּתַר דְּאוֹלִיד יַת עֶבֶר אֲרַבַּע מֵאָה וַתְּלַת שָׁנִין וַאֲוִלִיד בְּנִין וּבָנּוּ:

(מ) וַיְחִי-עֶבֶר אַרְבַּע וּשְׁלֹשִׁים שָׁנָה וַיֹּלֶד אֶת-פֶּלֶג:

טז וַיְחִי עֶבֶר תְּלָתִין וְאַרְבַּע שָׁנִין וְאוֹלִיד יֵת פֶּלֶג:

(יז) וַיְחִי-עֶבֶר אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת-פֶּלֶג שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וְאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה וַיֹּלֶד בָּנִים וּבָנוֹת: ׀

יז וַיְחִי עֶבֶר בְּמֵר דְאוֹלִיד יֵת פֶּלֶג אַרְבַּע מֵאָה וְתְלָתִין שָׁנִין וְאוֹלִיד בְּנִין וּבָנִין:

(יח) וַיְחִי-פֶלֶג שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וַיֹּלֶד אֶת-רְעוּ:

יח וַיְחִי פֶלֶג תְּלָתִין שָׁנִין וְאוֹלִיד יֵת רְעוּ:

(יט) וַיְחִי-פֶלֶג אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת-רְעוּ תֵשַׁע שָׁנִים וּמֵאָתַיִם שָׁנָה וַיֹּלֶד בָּנִים וּבָנוֹת: ׀

יט וַיְחִי פֶלֶג בְּמֵר דְאוֹלִיד יֵת רְעוּ מֵאָתָן וְתֵשַׁע שָׁנִין וְאוֹלִיד בְּנִין וּבָנִין:

(כ) וַיְחִי רְעוּ שְׁתַּיִם וּשְׁלֹשִׁים שָׁנָה וַיֹּלֶד אֶת-שְׂרוּג:

כ וַיְחִי רְעוּ תְלָתִין וּמֵרֵתִין שָׁנִין וְאוֹלִיד יֵת שְׂרוּג:

(כא) וַיְחִי רְעוּ אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת-שְׂרוּג שִׁבְעַת שָׁנִים וּמֵאָתַיִם שָׁנָה וַיֹּלֶד בָּנִים וּבָנוֹת: ׀

כא וַיְחִי רְעוּ בְּמֵר דְאוֹלִיד יֵת שְׂרוּג מֵאָתָן וְשִׁבְעַת שָׁנִין וְאוֹלִיד בְּנִין וּבָנִין:

(כב) וַיְחִי שְׂרוּג שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וַיֹּלֶד אֶת-נְחוּר:

כב וַיְחִי שְׂרוּג תְּלָתִין שָׁנִין וְאוֹלִיד יֵת נְחוּר:

(כג) וַיְחִי שְׂרוּג אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת-נְחוּר מֵאָתַיִם שָׁנָה וַיֹּלֶד בָּנִים וּבָנוֹת: ׀

כג וַיְחִי שְׂרוּג בְּמֵר דְאוֹלִיד יֵת נְחוּר מֵאָתָן שָׁנִין וְאוֹלִיד בְּנִין וּבָנִין:

(כד) וַיְחִי נְחוּר תֵשַׁע וְעֶשְׂרִים שָׁנָה וַיֹּלֶד אֶת-תְּרַח:

כד וַיְחִי נְחוּר עֶשְׂרִין וְתֵשַׁע שָׁנִין וְאוֹלִיד יֵת תְּרַח:

(כה) וַיְחִי נְחוּר אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת-תְּרַח תֵשַׁע-עֶשְׂרֵה שָׁנָה וּמֵאָתַת שָׁנָה וַיֹּלֶד בָּנִים וּבָנוֹת: ׀

כה וַיְחִי נְחוּר בְּמֵר דְאוֹלִיד יֵת תְּרַח מֵאָה וְתֵשַׁע עֶשֶׂר שָׁנִין וְאוֹלִיד בְּנִין וּבָנִין:

(כו) וַיְחִי-תְּרַח שִׁבְעִים שָׁנָה וַיֹּלֶד אֶת-אַבְרָם אֶת- נְחוּר וְאֶת-הָרָן:

כו וַיְחִי תְּרַח שִׁבְעִין שָׁנִין וְאוֹלִיד יֵת אַבְרָם יֵת נְחוּר וְיֵת הָרָן:

(כז) וְאַלֶּה תּוֹלְדֹת תְּרַח תְּרַח הוֹלִיד אֶת-אַבְרָם אֶת-נְחוּר וְאֶת-הָרָן וְהָרָן הוֹלִיד אֶת-לוֹט:

כז וְאַלִּין תּוֹלְדַת תְּרַח תְּרַח אוֹלִיד יֵת אַבְרָם יֵת נְחוּר וְיֵת הָרָן וְהָרָן אוֹלִיד יֵת לוֹט:

(כח) וַיְמַת הָרָן עַל-פְּנֵי תְּרַח אָבִיו בְּאַרְצוֹ מוֹלְדֹתוֹ בְּאוּר כַּשְׂדִּים:

כח וַיְמַת הָרָן עַל אִפֵּי תְּרַח אִבּוּהִי בְּאַרְעָא דְנִלְדוּתָהּ בְּאוּרָא דְכַסְדִּיא:

כט"ו < על-פני תרח אביו • בחיי אביו (בראשית רבה). ומדרש אגדה: יש אומרים שעל-ידי אביו מת, שקבל תרח על אברם בנו לפני נמרד על שפנת את צלמיו, והשליכו לכבשן האש, והרן יושב ואומר בלבו: אם אברם נוצח אני משלו, ואם נמרד נוצח אני משלו, וכשנצל אברם, אמרו לו להרן: משל מי אתה? אמר להם הרן: משל אברם אני. השליכוהו לכבשן האש ונשרף, וזהו אור פשדים. ומנחם [בן סרוק] פרש אור, בקעה. וכן (ישעיה כד): "בָּאֲרָיִם כִּפְדוּ ה'", וכן (שם יא): "מְאוֹרַת צְפֹנוּיִ". כל חור ובקע עמק קרוי אור.

(כט) וַיִּקַּח אֲבָרָם וְנְחוּר לָהֶם נָשִׁים שֵׁם אִשְׁת־אַבְרָם שָׂרָי וְשֵׁם אִשְׁת־נְחוּר מְלֶכָה בַת-הָרָן אִבִּי-מְלֶכָה וְאִבִּי יִסְכָּה:

כט וַנְּסִיב אַבְרָם וְנְחוּר לְהוֹן נָשִׁין שׁוּם אִמְתָּ אַבְרָם שָׂרָי וְשׁוּם אִמְתָּ נְחוּר מְלַכָּה בַת הָרָן אִבּוּהָא דְמְלַכָּה וְאִבּוּהָא דְיִסְכָּה:

כש"י יספה • זו שָׁרָה, על שם שְׁסַכְתָּה בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ, וְשֶׁהִפְלִ סוֹכִין בְּיַפְיָהּ (ספרים אחרים: כמו שְׁנָאֵמַר "וַיִּרְאוּ אוֹתָהּ שְׂרֵי פְרַעֲהוּ"). וְעוֹד: יספה, לְשׁוֹן נְסִיכוֹת (וכן הוא בסנהדרין ל"ט להרא). כְּמוֹ שָׂרָה, לְשׁוֹן שְׂרָרָה.

ל) וַתְּהִי שְׂרֵי עֲקָרָה אֵין לָהּ וְלֹד: ל וַתְּהִי שְׂרֵי עֲקָרָה לִית לָהּ וְלֹד:

ל) וַיִּקַּח תָּרַח אֶת־אֲבָרָם בְּנוֹ וְאֶת־לוֹט בְּנֵי־הָרֵן בְּנֵי־בְנוֹ וְאֵת שְׂרֵי פִלְתוֹ אִשֶׁת אֲבָרָם בְּנוֹ וַיֵּצְאוּ אֹתָם מֵאוּר כַּשְׂדִּים לְלֶכֶת אֶרֶצָה כְּנָעַן וַיִּבְאוּ עַד־חָרָן וַיֵּשְׁבוּ שָׁם: כש"י וַיֵּצְאוּ אֹתָם • וַיֵּצְאוּ תָרַח וְאֲבָרָם עִם לוֹט וְשְׂרֵי.

לז) וַיְהִיו יְמֵי־תָרַח חֲמֵשׁ שָׁנִים וּמֵאֹתַיִם שָׁנָה וַיָּמָת תָּרַח בְּחָרָן: לז) וַיְהִיו יְמֵי תָרַח חֲמֵשׁ שָׁנִים וּמֵאֹתַיִם שָׁנָה וַיָּמָת תָּרַח בְּחָרָן: פ פ פ

כש"י וַיָּמָת תָּרַח בְּחָרָן • לְאַחַר שֵׁשֶׁת אֲבָרָם מִחָרָן וּבָא לְאֶרֶץ כְּנָעַן, וְהָיָה שָׁם יוֹתֵר מִשְׁשִׁים שָׁנָה, שֶׁהָרֵי כְּתִיב: "וְאֲבָרָם בֶּן חֲמֵשׁ שָׁנִים וְשִׁבְעִים שָׁנָה בְּצֵאתוֹ מִחָרָן", וְתָרַח בֶּן שִׁבְעִים שָׁנָה הָיָה כְּשֶׁנִּלְד אֲבָרָם, הָרֵי קִמ"ה לְתָרַח כְּשֵׁשֶׁת אֲבָרָם מִחָרָן. עֲדִין נִשְׁאַרוּ מִשְׁנוֹתָיו הַרְבֵּה, וְלָמָּה הַקָּדִים הִפְתּוּב מִיתָתוֹ שֶׁל תָּרַח לִיצִיאָתוֹ שֶׁל אֲבָרָם? שֶׁלֹּא יִהְיֶה הַדְּבָר מְפָרָס לְכָל וַיֵּאמְרוּ: לֹא קִים אֲבָרָם אֶת כְּבוֹד אָבִיו, שֶׁהִנִּיחוֹ זְמַן וְהִלָּךְ לוֹ. לְפִיכָף, קָרָא הַפְּתוּב מֵת. (ספרים אחרים: ועוד) שֶׁהִרְשָׁעִים אֶף בְּחֵיָהֶם קְרוּיִים מֵתִים, וְהִצְדִּיקִים אֶף בְּמִיתָתָן קְרוּיִים חַיִּים, שְׁנָאֵמַר: "וּבְנֵיהוּ בֶן יְהוֹדָע בֶּן אִישׁ חַי". בְּחָרָן • הַנּוֹ"ן הַפּוֹכָה, לוֹמֵר לָךְ: עַד אֲבָרָם, חָרוֹן אֶף שֶׁל מְקוֹם:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך ה עמ' 310)

וַיָּמָת תָּרַח בְּחָרָן (יא, לב) שֶׁהִנִּיחוֹ זְמַן וְהִלָּךְ לוֹ (רש"י) אֵיתָא בְּגִמְרָא (קידושין לג, ב) בְּנוֹ וְהוּא רַבּוֹ, מַהוּ לַעֲמֹד מִפְּנֵי אָבִיו. וְכַתֵּב הֲרָא"ש: וְסָפִיקָא דְאִוְרֵייתָא הוּא, וַיַּעֲמִדוּ זֶה מִפְּנֵי זֶה. אָמְרוּ עַל רַבְּנוּ מֵאִיר מְרוֹטְנַבּוּרְג, שְׁמִיּוֹם שֶׁעָלָה לְגִדְלָה לֹא הִקְבִּיל פְּנֵי אָבִיו וְלֹא רָצָה שְׂאֵבֵי יְבֵא אֵלָיו, עַכ"ל. וְהִנֵּה, תָּרַח הָיָה תַלְמִידוֹ שֶׁל אֲבָרָהָם, שֶׁהָרֵי אֲבָרָהָם לְמַד אוֹתוֹ לְהֵאמֹר בְּה', וְכִפִּי שְׁכַתֵּב רִש"י (לך לך טו, טו) שֶׁתָּרַח עָשָׂה תְּשׁוּבָה. וַיֵּשׁ לוֹמֵר שְׁלָכְן עֲזַב אֲבָרָהָם אֶת אָבִיו, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִצְטָרֵף לַעֲמֹד מִפְּנָיו.

חסלת פרשת נח

קנ"ג פסוקים, בצלאל"ל סימן. אב"י יסכ"ה לו"ט סימן.

* ע"פ לקו"ש חט"ו עמ' 63, ועמ' 423

הפטרה לפרשת נח לשמו"ת ולקריאה בציבור גרפסה בעמוד רג

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

וְדוֹמָה לָזֶה, וְכָל אֲשֶׁר אֵין לוֹ סִנְפִיר וְקִשְׁקֶשֶׁת (ויקרא י"א) דְּרָשִׁינָן בְּמִסְכַּת חוֹלִין (סו): אֵין לוֹ עֲכָשְׁיוֹ וְעֵתִיד לְגַדֵּל לְאַחַר זְמַן:

וְשָׂרָה טוֹמִטוּמִין הָיוּ וְנִקְרְעוּ, שְׁנָאֵמַר (ישעיה נ"א) הַבֵּיטוּ אֶל צוּר חֲצִבְתָּם וְאֶל מִקְבַּת בּוֹר גִּקְרָתָם. דְּבָר אַחֵר, אֵין לָהּ וְלֹד עֲכָשְׁיוֹ וַיְהִיָּה לָהּ לְאַחַר זְמַן, דְּכְתִיב (להלן כ"א ב) וַתַּהַר וַתֵּלֵד שָׂרָה,

יא (ל) וַתְּהִי שְׂרֵי עֲקָרָה [אֵין לָהּ וְלֹד]. קִשְׁיָא לָן אֵין לָהּ וְלֹד לְפָמָה לִיָּהּ. וַיֵּשׁ לוֹמֵר דְּאִיִּצְטָרִיף לוֹמֵר דְּאִפִּילוּ מְקוֹם יְצִיאַת הַנִּלְד לֹא הָיָה לָהּ, כְּדָאֵמְרִינָן (יבמות ט"ד): אֲבָרָהָם

שיעורי תהלים לשבוע פרשת נח

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אנ"ש ש"י אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראוי ה"י לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

<p>יום ראשון - כ"ח תשרי פרק כ, מפרק קלה עד סוף פרק קלט</p>	<p>יום רביעי - א' מרחשון פרק כ, מפרק א עד סוף פרק ט</p>
<p>יום שני - כ"ט תשרי פרק כ, מפרק קמ עד סוף פרק קמד</p>	<p>יום חמישי - ב' מרחשון מפרק י עד סוף פרק יז</p>
<p>יום שלישי - ל' תשרי פרק כ, מפרק קמה עד סוף פרק קנ</p>	<p>יום שישי - ג' מרחשון מפרק יח עד סוף פרק כב</p>
<p>שבת קודש - ד' מרחשון פרק כ מפרק כג עד סוף פרק כח</p>	

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

[תמוז תרס"ו]

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם היה המנהג שכל אחד היה אומר בכל יום את הקאפיטל תהילים לפי שנות חייו. למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס לשנת הכ"א היה אומר פרק כ"א בתהילים וכן היו אומרים גם את התהילים לפי שנות בניו ובנותיו באמרם שזוהי סגולה שלא ייצאו לתרבות רעה...

יום ראשון כ"ח תשרי

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 278, (אלא שבארצות... עד עמ' קמ, עמהם);

1 (אלא שבארצות האמות - בחוץ לארץ, החיות - מדבר
2 ה" המחיה שם את העולם, הוא על-ידי התלבשות שרים
3 החיצונים הממנים על שבעים ע' אמות. דהינו, שיווד
4 ניצוץ מ"דבר ה", הנקרא בשם "מלכות דעשה", -
5 שמ"דבר ה" עצמו בא
6 ניצוץ בלבד, ומאיר על
7 השרים - המלאכים, של
8 מעלה בכחית מקוף
9 מלמעלה, - והוא מפרש
10 שוב אך אינו מתלבש
11 בהם ממש, אלא נמשך
12 להם חיות מהארה זו
13 שמאיר עליהם מלמעלה
14 בכחית מקוף.
15 ומהשרים - מהמלאכים,
16 נשפע חיות לאמות,
17 ולבהמות חיות ועופות
18 שבארצותיהם, - בחוץ
19 לארץ; כלומר, בתחילה
20 נשפעת החיות באומות
21 עצמן, "מין המדבר",
22 ולאחר מכן בבהמות
23 וכדומה, מין החי, ו"למין
24 הדומם, לארץ הנשמית,
25 ולשמים הנשמיים שהם
26 הגלגלים" (אלא - קיים
27 הבדל בין הנבראים
28 עצמם, ששמים וארץ
29 ובהמות וחיות ועופות
30 מהורים - נשפעים -
31 מקבלים שפעם וחיותם
32 מקלפת ננה, ויבעלי

אגרת הקדש

1 (אלא שבארצות העו"ג החיות הוא על ידי התלבשות
2 שרים החיצוני הממוני' על ע' אומות דהיינו שיווד
3 ניצוץ מדבר ה' הנקרא בשם מלכות דעשה ומאיר
4 על השרים של מעלה בכחי' מקוף מלמעלה אך אינו
5 מתלבש בהם ממש אלא נמשך להם חיות מהארה
6 זו שמאיר עליהם מלמעלה בכחי' מקוף ומהשרים
7 נשפע חיות לעו"ג ולבהמות חיות ועופות שבארצותיהם
8 ולארץ הגשמית ולשמים הגשמיים שהם הגלגלים
9 (אלא ששמים וארץ ובהמות וחיות ועופות טהורים
10 נשפע' מקליפת נוגה והטמאים ונפשות העו"ג
11 משאר קליפות). והנה שמים וארץ וכל אשר בהם
12 בארצות עו"ג כולם כלא ממש חשיבו לגבי השרים
13 שהם חיותם וקיומם. והשרים כלא ממש חשיבו לגבי
14 החיות הנמשך להם מהניצוץ מדבר ה' המאיר עליהם
15 מלמעלה ואעפ"כ החיות הנמשך לתוכם מהארה זו
16 הוא בכחי' גלות בתוכם שלכן נקרא' בשם אלקי'
17 אחרים וקרו ליה אלהא דאלהיא שגם הם הן בחי'
18 אלקות ולכן העו"ג הנשפעים מהם הם עע"ז ממש עד
19 עת קץ שיכולע המות והסט"א ואז אהפוך אל עמים
20 כו' לקרוא כולם בשם ה' ונקרא גם כן בשם גלות
21 השכינה מאחר שחיות זה אשר בכחי' גלות בתוכם
22 הוא מהארה הנמשכת להם מהניצוץ מדבר ה' הנקרא
23 בשם שכינה (וגלות זה נמשך מחטא עה"ד ואילך והוא
24 בחי' אחוריים לבד דקדושה אך כשגלו ישראל לבין
25 - כפי שהוסבר לעיל,
26 הוא מהארה הנמשכת להם מהניצוץ מ"דבר ה" הנקרא
27 בשם "שכינה" - כאמור לעיל ש"דבר ה" נקרא "שכינה"
28 בלשון רבותינו ז"ל. ברם, מתעוררת השאלה: אם כך, הרי
29 שענין גלות היה תמיד, מאז בריאת העולם עם כל הדברים
30 הטמאים שבו? - מסביר רבנו הזקן בחצאי עיגול: (וגלות זה -
31 הנגרם בגלל בגין חיותן של הקליפות על-ידי ניצוץ מ"דבר ה",
32 נמשך מחטא עי'תדעת ואילך, - כידוע, שעל-ידי חטא
33 עי'תדעת נמשכה חיות לקליפות שלא היתה להם לפני החטא,
34 אך - והוא כחיתת אחוריים לבד דקדושה. - כלומר, הניצוץ
35 הנמשך או לשרים הוא מבחינת "אחוריים" בלבד, מהעד
36 התחתון והחיצוני של קדושה ואלקות, אך כשגלו ישראל

33 החיים הטמאים ונפשות האמות - מקבלים חיותם משאר
34 קלפות). - כמוסבר באריכות בחלק א' של ספר ה"תניא" פרק
35 ו', ההבדל בין "קליפת נוגה" המעורבת טוב ורע, לבין שאר "ג'
36 קליפות הטמאות" שכולן רע. והנה, שמים וארץ וכל אשר
37 בהם בארצות האמות - כלם פלא ממש חשיבי - נחשבים
38 ככלום, לגבי השרים - המלאכים, שהם חיותם וקיומם.
39 והשרים פלא ממש חשיבי - נחשבים ככלום ממש, לגבי
40 החיות הנמשך להם מהניצוץ מ"דבר ה" המאיר עליהם
41 מלמעלה. - באופן של "מקוף", ואף-על-פי-כן, החיות
42 הנמשך לתוכם - במלאכים ובשרים העליונים, מהארה זו
43 הוא בכחית גלות בתוכם, שלכן נקראים - השרים של

8 נמשכה בשרים של
9 האומות; כמוסבר
10 בפרוטרוט לעיל ב"אגרת
11 התשובה" פרק ו', עיין
12 שם, ועל זה אמרו
13 רז"ל³⁰: "גלו לאדם -
14 שכינה עמהם":

1 לבין האמות, ואחיות
2 ישראל ושרשם הוא
3 בבחינת פנים העליונים
4 - הפנימיות של הקדוש
5 ברוך-הוא, הנה זו היא
6 גלות שלמה, - שכן, גם
7 הפנימיות של

יום שני כ"ט תשרי

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קמ, והנה אף כי... עד עמ' קמ, האר"י ז"ל;

15 והנה, אף כי ה' אחד ושמו אחד³¹, דתינו - ששמו הוא
16 דבורו ו"רוח פיו" המכנה בזהר הקדוש³² בשם "שמו" הוא
17 יחיד ומיוחד - אף-על-
18 פירכו, ההארה

אגרת הקדש

19 והמשכת תחיות
20 הנמשכת מ"רוח פיו"
21 ותברך מתחלקת לד'
22 מדרגות שונות, שהן ד'
23 עולמות: אצילות,
24 בריאה, יצירה עשיה,
25 והשינוי - בין ארבע
26 המדרגות, הוא מחמת
27 צמצומים ומסקים
28 (רבים), לצמצם האור
29 ותחיות ולהסתירו, שלא
30 יהא מאיר בלי-כד
31 בעולם הבריאה כמו -
32 שהוא מאיר בעולם
33 האצילות, ובעולם
34 היצירה הוא - הוא
35 והחיות מוסתרים עלידי צמצומים ומסקים יותר וכו'.

36 ויותר מכך בעולם ה"עשייה"; אבל - למרות כל האמור, אין
37 שום שנוי חסד ושלום - על ידי הצמצומים והמסקים, בעצמות
38 השכינה, שהיא "דבר
39 ה" ו"רוח פיו". וגם
40 בבחינת ההארה
41 והמשכת תחיות, -
42 הנמשכת מ"דבר ה", הנה
43 ההארה שבאצילות
44 בוקעת המסק
45 ומתלבשת בבריאה, וכן
46 מבריאה ליצירה
47 ומיצירה לעשיה, ולכן
48 אור אין-סוף ברוך-הוא
49 שבאצילות הוא גם כן
50 בעשיה - ויתירה מזו
51 ובעולם הזה התמרי,
52 עלידי התלבשותו -
53 של "אור אין סוף",
54 במלכות הבריאה
55 יצירה-עשיה, ממבאר
56 הכל בכתבי האר"י ז"ל³³:

יום שלישי ל' תשרי

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קמ, והנה נפש האדם... עד עמ' 280, בלא דבור.

57 והנה, נפש האדם, - היהודי, ידוע לכל שהיא כלולה מעשר
58 ספירות: חכמה-בינה-דעת וכו'. - כמבאר ב"תניא" חלק א'
59 פרק ג', ואף שכלן - כל
60 עשרה הכוחות שכנגד
61 עשר הספירות, באים
62 מ"רוח פיו" ותברך,
63 ברכתיבו: - כמו שכתוב:
64 ו"יפח באפיו כו", -

אגרת הקדש

19 והנה נפש האדם ידוע לכל שהיא כלולה מי"ם
20 חב"ד וכו' ואף שכולן מרוח פיו ית' כדכתיב
21 ויפח באפיו כו' מ"מ דרך פרט חב"ד שבנפשו הן
22 פרט - חכמה-בינה-דעת

1 שְׁנַפְּשׁוּ הֵן דּוּגְמָא לְחַכְמַה־בִּינְה־דְעַת שְׁבַעֲשָׁר סְפִירוֹת, הַדְּבֹר שְׁנַפְּשׁוּ דּוּגְמָא לְדְבֹר הָעֲלִיּוֹן, הַנִּקְרָא בְּשֵׁם 13
 2 - שלמעלה, הַמְּכֻנֶּה בְּשֵׁם "אָבָא" וְ"אִמָּא"; - כמו שכתוב "מַלְכוּת" וְ"שְׂכִינָה", - כפי שהוסבר לעיל. וְלִבְּנֵי - כיוון 14
 3 בוזהר שחכמה דאצילות שדיבורו של יהודי הוא 15
 4 נקראת "אבא", ו"בינה" דוגמא לדיבור שלמעלה, 16
 5 נקראת "אימא", וספירת 1 דוגמא לחב"ד שבי"ם המכונות בשם או"א ומדות 17
 6 ה"דעת" נבללת משתיהן, 2 אהבה ויראה וכו' שנפשו הן דוגמא למדות שבי"ם 18
 7 כפי המוסבר בחסידות, 3 הנקראות בשם ז"א וכח הדבור שנפשו דוגמא לדבור 19
 8 ומדות אהבה ויראה 4 העליון הנקרא בשם מלכות ושכינה ולכן כשמדבר 20
 9 וכו' שְׁנַפְּשׁוּ - של 5 ד"ת מעורר דבור העליון ליחד השכינה ומשום הכי 21
 10 יהודי - הֵן דּוּגְמָא 6 קיי"ל בק"ש ובהמ"ז וד"ת לא יצא בהרהור בלא דבור: 22
 11 למדות שְׁבַעֲשָׁר 23
 12 סְפִירוֹת, - דאצילות, הנקראות בְּשֵׁם "זְעִיר אֲנִפִּין"; וְכַח 24
 לֹא יֵצֵא בְּהַרְהוּר בְּלֹא דְבֹר:

אגרת הקדש

יום רביעי א' מרחשון

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 280, והנה זלעו"ז יש... עד עמ' 280, המעלות.

25 וְהֵנָּה, - כשם שבקדושה ישנן עשר הספירות ועשרה כוחות 52
 26 הנפש האלקית, כך גם זֶה לְעַמַּת זֶה, - עשה האלקים, 53
 27 שכנגד כל ענין בקדושה ישנה דוגמה בצד הנגדי, ב"סטרא 54
 28 אחרא", יש עֲשָׂרָה בְּתָרֵי דְמִסְאֲבוֹתָא³⁵, - עשרה כתרים מן 55
 29 הטומאה, כשם שישנן 56
 30 עשר ספירות בקדושה, 57
 31 ומהן נמשכות נפשות 7 באות מהקלפות אשר השכינה מתלבשת בבחינת גלות 52
 32 האמות, גם בן גלות 8 בתוכם. - כדי שהן תהיינה השולטות. ורבו הזקן מסכם: וְהֵנָּה, 53
 33 מעֲשֵׂר בְּחִינַת אֱלוֹ 9 אף שִׁוְהָ - אופן התלבשות השכינה בגלות בתוך הקליפות, 54
 34 מִמֶּשֶׁ. וּמוֹדַעַת זֹאת 10 צָרִיךְ בְּאוֹר רַחֲב אֵיךְ וּמָה, מְכַלֵּמְקוֹם הָאֵמֶת בֶּן הוּא. 55

אגרת הקדש

7 וְהֵנָּה זלעו"ז יש עשרה כתרי דמסאבותא ומהן 52
 8 נמשכות נפשות העו"ג ג"כ כלולות מעשר 53
 9 בחי' אלו ממש ומודעת זאת בארץ מ"ש בספר 54
 10 הגלגולים ע"פ אשר שלט האדם באדם לרע לו 55
 11 שהוא סוד גלות השכינה בתוך הקליפות להחיותם 56
 12 ולהשליטם בזמן הגלות אבל הוא לרע לו וכו' ולכן 57
 13 העו"ג היו שולטין על ישראל להיות נפשות העו"ג 58
 14 מהקליפות אשר השכינה מתלבשת בבחי' גלות 59
 15 בתוכם והנה אף שזה צריך ביאור רחב איך ומה 60
 16 מ"מ האמת כן הוא אלא שאעפ"כ אין הקליפות 61
 17 והעו"ג יונקים ומקבלים חיות אלא מהארה הנמשכת 62
 18 להם מבחי' אחוריים דקדושה כמאן דשדי בתר 63
 19 כתפי' ואף גם זאת ע"י צמצומים ומסכים רבים 64
 20 ועצומים עד שנתלבשה הארה זו בחומריות עולם 65
 21 הזה ומשפעת לעו"ג עושר וכבוד וכל תענוגים 66
 22 גשמיים. משא"כ ישראל יונקים מבחי' פנים העליונים 67
 23 כמ"ש יאר ה' פניו אליך כל אחד ואחד לפי שרש 68
 24 נשמתו עד רום המעלות: 69
 35 וְהֵנָּה זלעו"ז יש עשרה כתרי דמסאבותא ומהן 52
 36 נמשכות נפשות העו"ג ג"כ כלולות מעשר 53
 37 בחי' אלו ממש ומודעת זאת בארץ מ"ש בספר 54
 38 הגלגולים ע"פ אשר שלט האדם באדם לרע לו 55
 39 שהוא סוד גלות השכינה בתוך הקליפות להחיותם 56
 40 ולהשליטם בזמן הגלות אבל הוא לרע לו וכו' ולכן 57
 41 העו"ג היו שולטין על ישראל להיות נפשות העו"ג 58
 42 מהקליפות אשר השכינה מתלבשת בבחי' גלות 59
 43 בתוכם והנה אף שזה צריך ביאור רחב איך ומה 60
 44 מ"מ האמת כן הוא אלא שאעפ"כ אין הקליפות 61
 45 והעו"ג יונקים ומקבלים חיות אלא מהארה הנמשכת 62
 46 להם מבחי' אחוריים דקדושה כמאן דשדי בתר 63
 47 כתפי' ואף גם זאת ע"י צמצומים ומסכים רבים 64
 48 ועצומים עד שנתלבשה הארה זו בחומריות עולם 65
 49 הזה ומשפעת לעו"ג עושר וכבוד וכל תענוגים 66
 50 גשמיים. משא"כ ישראל יונקים מבחי' פנים העליונים 67
 51 כמ"ש יאר ה' פניו אליך כל אחד ואחד לפי שרש 68
 52 נשמתו עד רום המעלות: 69
 70 הגלגולים" שם, שזה כדי לברר ניצוצי הקדושה מהקליפה. וְלִבְּנֵי 50
 71 האמות היו שולטין על ישראל, להיות נפשות האמות - 51

34. ראה שו"ע אדה"ז ס"ב ס"ג. סקפ"ה ס"ג. הל' ת"ת לאדה"ז פ"ב הי"ב. 35. זח"ג מא, ב. ובכ"מ. 36. פרק ב. 37. קהלת ח, ט. 38. נשא ו, כה.

יום חמישי ב' מרחשון

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 280, ואחר הדברים והאמת... עד עמ' קמא, וכה"ג טובא.

45 זה עצמו, כשישים אל לבו ויתבונן ענין ירדת השכינה
46 כביכול, "ותרר פלאים"⁴², להתלבש ניצוץ מהארטה –
47 בתוך הקליפות, אשר היא בבחינת גלות בתוך הקליפות
48 דרך כלל להחיותם, – באופן כללי הארה זו היא בגלות בתוך
49 הקליפות, כדי להחיותן,

50 ועתה הפעם ניצוץ
51 הארטה מתלבש
52 בבחינת גלות דרך פרט
53 בדבור נכרי זה, המדבר
54 דברים המכלכלים
55 עבודת ה', היא פונת
56 התפלה, – שברצון הגוי
57 להפריע לתפלה זו, וכמו
58 שנתבאר לעיל, כי "זה
59 לעמת זה וכו'", – עשה
60 האלקים, ודבור העליון
61 מתלבש בדבור התחתון
62 וכו', – כלומר בחינת
63 הדיבור שלמעלה
64 מתלבשת בדרגה תחתונה
65 בדיבור, ועל ידי
66 השתלשלות היא יורדת
67 עד להחיות את הקליפות,
68 וזהו ממש "אשר שלט
69 האדם באדם לרע לו" –
70 כלומר, במקרה זה, שהגוי
71 יש בו, בבחינת גלות,
72 ניצוץ של קדושה, מנצל
73 את הניצוץ להפריע
74 ליהודי בתפלתו, הרי זה
75 ממש כפי שקליפה'
76 שולטת בקדושה, וזאת

77 כדי להוסיף חיות בקדושה, להתפלל ביתר כוונה. הרי בשעה
78 שאדם יתבונן בירידה הגדולה והנפלאה של השכינה בגלות,
79 שהיא במיוחד בענין זה עצמו של הגוי המפריע לו בתפלתו –
80 יעורר דבר זה עצמו את האדם להתפלל ביתר כוונה, שתהיה
81 כבר גאולת השכינה, ובלשון רבנו הזקן: דהינו שעלי ידיה –
82 על ידי ההתבוננות בכל האמור, מתעורר האדם להתפלל
83 יותר בפונה מעמקא דלבא, – מעומק הלב, עד שלא ישמע
84 דבוריו. – של הגוי. מכל האמור מוסברים דברי הבעל-שם-טוב
85 ב"צוואת הריב"ש", שהגוי המדבר בשעת תפלתו של יהודי
86 ומפריע לו בכך, הרי השכינה היא בהתלבשות בזה – שכן, לכל
87 דבר בעולם יש ניצוץ של קדושה, והוא במצב של גלות בתוך
88 הגוי, ויתירה מזו – יש בכך מכוון חיובי, להביא את היהודי

1 ואחר הדברים והאמת האלה הגלויים וידועים לכל,
2 נחזור לענין ראשון, – אודותו מדובר באגרת זו, בענין
3 הפעם שהוא בעובד עבודה-זרה, והינו כמלי דעלמא,
4 – בעניני העולם, כי "הכל בידי שמים חוץ מיראת
5 שמים"³⁹, – ומכיוון
6 שהכל בידי הקדוש-
7 ברוך-הוא, הרי שאין מה
8 לבעוס, מה שאין-כן
9 בעניני יראת שמים יש
10 מקום לענין הכעס, ולכן
11 כמלי דשמיא לאפרושי
12 מאסורא⁴⁰ – כשמדובר
13 בענינים של יהדות
14 ויראת שמים, להפריש
15 יהודי מלעשות איסור,
16 לא שיך האי מעמא
17 דאמון, – לא שיך
18 הטעם שנאמר לעיל,
19 בעניני העולם, שהם
20 בידיו של הקדוש-ברוך-
21 הוא, אשר לכן אין מה
22 לבעוס על מי שגרם לו
23 את הנזק וכדומה, וכמו
24 שכתוב⁴¹: "ויקצה
25 משה", והינו משום –
26 מפני, כי ה' הקרה
27 לפניו מצוה זו,
28 לאפרושי מאסורא, –
29 לפרוש מאיסור, כדי
30 לזכותו: – ההיפך ממש
31 מכפי שהדבר לגבי נזק
32 בעניני העולם, כפי

המוסבר לעיל.
33
34 אך זהו – כל זה מדובר, כשיש בידו למחות – ולהניא את
35 חברו בקצפו ובעסו על חברו; – אז מותר לו לבעוס בענינים
36 של יהדות ויראת שמים, כפי שהיה הדבר במשה רבנו, אבל
37 כשאין בידו למחות, פגון – כמו למשל, נכרי – גוי, המדבר
38 ומכלכלו בתפלתו, אם בן – מתעוררת השאלה, מה זאת
39 עשה ה' לו, – שגוי יפריע לו בתפלתו, אין זאת בראם כדי
40 שיתגבר ויתאמץ יותר בתפלתו, בעמק הלב ויכונה
41 גדולה כל כך, עד שלא ישמע דבורי הנכרי. – שכן, הוא
42 יהיה כל כך שקוע בתפלתו, שאין הוא שומע כלל את הנעשה
43 סביבו. אך שלמדרגה זו צריך התעוררות רבה ועצומה.
44 ועצה היעוצה להתעוררות זו, היא מ – ההתבוננות בענין

אגרת הקדש

ואחר הדברים והאמת האלה הגלויים וידועים לכל
נחזור לענין ראשון בענין הכעס שהוא כעובד
ע"ז והיינו כמילי דעלמא כי הכל בידי שמים חוץ
מ"ש ולכן כמילי דשמיא לאפרושי מאיסורא לא
שייך האי טעמא דאמון וכמ"ש ויקצוף משה והיינו
משום כי ה' הקרה לפניו מצוה זו לאפרושי מאיסורא
כדי לזכותו:

אך זהו כשיש בידו למחות בקצפו וכעסו על חברו
אבל כשאין בידו למחות כגון עו"ג המדבר
ומכלכלו בתפלתו א"כ מה זאת עשה ה' לו אין זאת
כ"א כדי שיתגבר ויתאמץ יותר בתפלתו בעומק הלב
ובכוונה גדולה כ"כ עד שלא ישמע דבורי העו"ג אך
שלמדרגה זו צריך התעוררות רבה ועצומה. ועצה
היעוצה להתעוררות זו היא מענין זה עצמו כשישים
אל לבו ויתבונן ענין ירדת השכינה כביכול ותרד
פלאים להתלבש ניצוץ מהארטה אשר היא בבחי'
גלות בתוך הקליפות דרך כלל להחיותם ועתה הפעם
ניצוץ הארטה מתלבש בבחי' גלות דרך פרט בדבור
עו"ג זה המדבר דברים המכלכלים עבודת ה' היא
כוונת התפלה וכמ"ש ל כי זה לעומת זה וכו' ודבור
העליון מתלבש בדבור התחתון וכו' וזהו ממש אשר
שלט האדם באדם לרע לו דהיינו שע"ז מתעורר
האדם להתפלל יותר בכוונה מעומקא דלבא עד שלא
ישמע דיבוריו. ומ"ש המלקט שרתה לא ידע לכון

- 1 להתבוננות בגלות השכינה ולתפילה ביתר כוונה. ומה שכתב
 2 המלכות - של "צוואת הריב"ש", "שרתה" - שהשכינה
 3 "שרתה" בגוי, לא ידע לכוון הלשון בדקדוק, כי הבעל-שם
 4 טוב ז"ל היה אומר דברי תורה בלשון אידיש ולא בלשון
 5 הקדוש, - ולכן מביא
 6 התורות מביא התורות
 7 בלשון הקודש כתב רק את
 8 התוכן ולא את לשונו של
 9 הבעל-שם-טוב, והוא
 10 טעה בביטוי הנכון של
 11 תיאור האופן איך השכינה
 12 בגלות בתוך הגוי, וירצה
 13 לומר "נתלכשה", - לא
 14 "שרתה" שמשמעותה ענין
 15 של גילוי שכינה, אלא "נתלכשה", והינו בכתבנות גלות. - ולא
 16 גילוי וזהו - מה שכתוב שם: "כפירט אם הוא נכרי כו", -
 17 שלפי הפירוש שהכוונה היא להשראת השכינה, מדוע שתהיה
- 18 השראת השכינה בגוי המדבר ומפריע ליהודי בתפלתו, יותר
 19 מאשר ביהודי? - אלא שאז - בגוי, היא - השכינה, כתיבת
 20 גלות ביותר. ואין לתמה אם ניצוץ מן הארת שכינה נקרא
 21 - ב"צוואת הריב"ש", בשם "שכינה", דהא אשכחן - שהרי
 22 מוצאים אנו, שאפילו
 23 מלאך נברא - לא ניצוץ
 24 של השכינה, נקרא בשם
 25 ה' בפרשת ויבא -
 26 בפסוק: "ויאמר אד' אל
 27 נא תעבור מעל עבדך",
 28 לפרוש הרמב"ן, -
 29 שאברהם אמר כך לאחד
 30 המלאכים שבאו אליו,
 31 וכמו שכתוב: "ותקרא
 32 - הגר, שם ה' הדבר אליה וכו", - שם כתוב במפורש,
 33 בפסוקים שלפני זה, שמדובר אודות מלאך. ובהא' ונא מוכא.
 34 - ובדומה לכך בהרבה מקומות.

אגרת הקדש

הלשון בדקדוק כי הבעש"ט ז"ל היה אומר ד"ת בל"א
 ולא בלה"ק ור"ל נתלכשה והיינו בבחי' גלות וזהו
 וכפרט אם הוא עו"ג כו'. שאז היא בחי' גלות ביותר
 ואין לתמוה אם ניצוץ מן הארת שכינה נקרא בשם
 שכינה דהא אשכחן שאפילו מלאך נברא נקרא בשם
 ה' בפ' וירא לפי הרמב"ן וכמו"ש ותקרא שם ה'
 הדובר אליה וכו' וכה"ג טובא

יום שישי ג' מרחשון

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קמא, וכמדומה לי שתפיסתם... עד עמ' קמב, אמרי פי;

- 35 וכמדומה לי, - כותב רבנו הזקן, שתפיסתם - וקושייתם על
 36 "צוואת הריב"ש", אינה מצד דקדוק הלשון, - "שרתה",
 37 אלא מעקר ענין התלכשות השכינה בקליפות, שאין להם
 38 אמונה במה שכתב האר"י ז"ל בספר הגלגולים⁴⁵, -
 39 אודות התלבשות
 40 השכינה גם בקליפות. אי
 41 אפשר לומר שמה שקשה
 42 להם לקבל שיכולה
 43 להיות התלבשות
 44 השכינה בגוי, תואם למה
 45 שהאר"י ל' כותב אודות
 46 התלבשות השכינה
 47 בקליפות, מפני שהאר"י ל'
 48 דן בקליפות "רוחניות",
 49 ואילו כאן מדובר אודות
 50 גוי גשמי בעולם הזה -
 51 שאם ירצו לחלק בין
 52 קליפות הרוחניים
 53 לעוברי גלגולים
 54 הנשמיים - חלוקה זו אין
 55 לה בסיס, שהרי אין לה
 56 גשמי בעפר הארץ, ואף-על-פי-כן - כתוב ב"קבלה",
 57 מתלכשת בו מלכות דמלכות ד' - עולם עשיה וכתובה
 58 מלכות דיצירה כו', - "מלכות דבריאדה" ו"מלכות
 59 דאצילות", וכנזכר לעיל. ואם - קשה להם לומר שהשכינה
- 60 מתלבשת בגוי, משום טמאת נפשות הנכרים, הרי
 61 נפשותיהם מזווג ועיר-אנפין ונוקבא - ז"א ומלכות,
 62 דקליפות הרוחניים, כמו שכתוב בכתבי האר"י ז"ל,
 63 נמצא - הרי, שהרוחניים - הקליפות הרוחניות, הן מקור
 64 טמאתם. - ובאשר
 65 לקליפות הרוחניות הרי
 66 סוברים הם שיכולה
 67 להיות בהן התלבשות
 68 השכינה - מדוע, איפוא,
 69 אי אפשר שיהיה כך
 70 בנפשות אומות העולם?
 71 אך באמת צריך ביאור
 72 רחב, איך הוא
 73 התלכשות זו, -
 74 שהשכינה מתלבשת
 75 בקליפות, גם בקליפות
 76 הרוחניות וגם באומות
 77 העולם למטה, אבל לא
 78 עלינו - על מגלי תורת
 79 החסידות, הבעל-שם-
 80 טוב, המגיד ורבנו הזקן,
 81 תלונתם - וטענותיהם, פייאם על כתבי האר"י ז"ל. - שם
 82 כתוב ענין התלבשות השכינה בקליפות. ואל יחשדני שומע,
 83 שאני בעיני שהכנתי דברי האר"י ז"ל להפשיטן
 84 מגשמייתן; כי לא באתי רק לפרש דברי הבעל-שם-טוב

אגרת הקדש

וכמדומה לי שתפיסתם
 אינה מצד דקדוק הלשון אלא מעיקר ענין התלבשות
 השכינה בקליפות שאין להם אמונה כמו"ש האר"י ל'
 בס' הגלגולים שאם ירצו לחלק בין קליפות הרוחניים
 לעו"ג הגשמיים אין לה גשמי בעפר הארץ ואף על
 פי כן מתלבשת בו מלכות דמלכות דעשיה וכתובה
 מלכות דיצירה כו' וכנ"ל. ואם משום טמאת נפשות
 העו"ג הרי נפשותיהם מזווג זו"ן דקליפות הרוחניים
 כמו"ש בכתבאר"י ל'. נמצא שהרוחניים מקור טומאתם
 אך באמת צריך ביאור רחב איך הוא התלבשות זו
 אבל לא עלינו תלונתם כ"א על כהאר"י ל'. ואל
 יחשדני שומע שאני בעיני שהכנתי דברי האר"י ל'
 להפשיטן מגשמייתן כי לא באתי רק לפרש דברי

35 שם טוב, מהרב המגיד ותלמידיהם, אך אי אפשר לבאר זה
36 הישב במקבת, בראם מפה לאון שומעת, ליחיד סגלה
37 ולשרידים אשר ה' קורא⁴⁸, כדכתיב: – כמו שכתוב⁴⁹:
38 "ומבקשי הוי' יבינו כל", ומכלל הן אתה שומע כו⁵⁰. –
39 לא, שאלה שאינם

40 דורשים את ה' אינם
41 יכולים להבין, שכן להבין
42 ענינים אלה יכולים רק
43 אלה שדורשים את ה',
44 להבין אלקות שנתגלה
45 בפנימיות התורה בכלל,
46 ובאה בהשגה באופן של
47 "תפרנסו"⁵¹ בתורת
48 החסידות.
49 הנה, אתם ראיתם –
50 כותב רבנו הזקן למגדי
51 תורת החסידות, פרוש
52 מאמר אחד מספרים
53 הידועים, – של תורת
54 החסידות, לדוגמא
55 ולאות, כי גם כל
56 המאמרים התמוהים –
57 ושמוקשים עליהם קשיות,
58 יש להם פרוש וביאור
59 היטב ליוצעי הן. –
60 חכמה נסתרה (תורת
61 הקבלה). אך לא יקוו
62 מעלתם – פונה רבנו הזקן
63 אליהם בכבוד, אלי לבאר
64 להם הכל במקבת, כי
65 היא מלאכה כבדה
66 ומרבה, ואי אפשר בשום אופן, רק אם תרצו שלחו מכם
67 אחד ומיוחד שבעדה, ופה אל פה אדבר בו אם ירצה ה',
68 וה' יהיה עם פי בהטיפי, ויהיו לרצון אמרי פי:

1 ז"ל ותלמידיו על פי קבלת האר"י ז"ל. בשגם – וגם יתירה
2 מזו, שהאמת היא שנינו זה – שהקדוש ברוך הוא נמצא בכל
3 מקום ובכל מדריגה, גם בדרגות הנמוכות ביותר, אינו מוקבמת
4 הקבלה ומ"הנסתרות לה' אלקינו⁴⁶, בראם מ"הנגלת לנו
5 ולבנינו, להאמין
6 אמונה שלמה במקרא
7 מלא שדבר התוכי⁴⁷:
8 "הלא את השמים ואת
9 הארץ אני מלא, נאם
10 ה'", שאין מקרא יוצא
11 מידי פשוטו. –
12 שהקדוש ברוך הוא מלא
13 ונמצא גם בשמים וגם
14 בארץ, גם בענינים
15 הרוחניים וגם בענינים
16 הגשמיים, וגם היא
17 אמונה פשוטה –
18 מקובלת בסתם בללות
19 וישאל, ומסורה בידם
20 מאבותיהם הקדושים
21 שהלכו בתמימות –
22 באמונה תמימה, עם ה',
23 בלי לחקר בשכל אנושי
24 – להבין ענין האלקות
25 אשר הוא למעלה
26 מהשכל עד אין קץ,
27 לידע – בשכל, אך הוא
28 "מלא כל הארץ". רק
29 שחדשים מקרוב באו
30 לחקר – בשכל, בחקירה
31 זו, – איך אלקות מלא את

אגרת הקדש

הבעש"ט ז"ל ותלמידיו עפ"י קבלת האר"י ז"ל בשגם
שענין זה אינו מחכמת הקבלה ומהנסתרות לה'
אלקינו כי אם מהנגלות לנו ולבנינו להאמין אמונה
שלימה במקרא מלא שדבר הכתוב הלא את השמים
ואת הארץ אני מלא נאם ה' שאין מקרא יוצא מידי
פשוטו וגם היא אמונה פשוטה בסתם כללות ישראל
ומסורה בידם מאבותיהם הקדושים שהלכו בתמימות
עם ה' בלי לחקור בשכל אנושי ענין האלקות אשר
הוא למעלה מהשכל עד אין קץ לידע אך הוא מלא
כל הארץ רק שחדשים מקרוב באו לחקור בחקירה
זו וא"א לקרב להם אל השכל אלא דוקא עפ"י
הקדמות לקוחות מכאר"י ל מופשטות מוגשמיות וכפי
ששמעתי מרבתי ג"ע אך א"א לבאר זה היטב
במכתב כי אם מפה לאון שומעת ליחיד סגולה
ולשרידים אשר ה' קורא כדכתיב ומבקשי הוי' יבינו
כל ומכלל הן אתה שומע כו'.

הנה אתם ראיתם פי' מאמר אחד מספרים הידועים
לדוגמא ולאות כי גם כל המאמרים התמוהים
יש להם פי' וביאור היטב לי"ח. אך לא יקוו מעלתם
אלי לבאר להם הכל במכתב כי היא מלאכה כבדה
ומרובה וא"א בשום אופן. רק אם תרצו שלחו מכם
אחד ומיוחד שבעדה. ופא"פ אדבר בו אי"ח. וה' יהי'
עם פי בהטיפי. ויהיו לרצון אמרי פי:

32 כל העולם, ואי אפשר לקרב להם אל השכל אלא דוקא
33 על-פי הקדמות לקוחות מכתבי אר"י ז"ל, מופשטות
34 מוגשמיות, וכפי ששמעתי מרבתי נשמתם עדן. – מהבעל-

יום שבת קודש ד' מרחשון

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קמב, כו בר"מ פ' נשא... עד עמ' קמג, הלכה בלבר.

79 השכינה בגלות בתוך הקליפות, באה האגרת בסימן כ"ו להסביר, איך
80 שמצד התלבשות השכינה בגלות יש גם בתורה העלם והסתר, מה
81 שהקליפה מסתירה על אור התורה, ועבודתו של יהודי היא, שעל ידי
82 יגיעתו בתורה יסיר את ההעלם וההסתר. יש בכך משום הוספה למה
83 שבתורה ישנה העבודה של יהודי לברר את הטוב מהרע ולהפריד את
84 הטוב מן הרע, ההיתר מן האיסור, הכשר מהפסול וכו', כלומר, שגם
85 בתורה ישנה ההתלבשות מה שבתורה מלוכשת בטוב רע, ועל היהודי
86 הלומד תורה להפריד ולברר את הטוב מהרע ולהעלות את הטוב.
87 בכך יתחיל (בתחילת האגרת) להסביר ענין המובא ברעיא מהימנא
88 מהוהדר פרשת נשא, ממנו עלולה להתקבל טעות, שחלק הנגלה שבתורה

69 הרבי מצייץ, שלמרות שאגרות הקודש (מ"אגרת הקודש") כתב רבנו הזקן
70 בזמנים שונים, ואחרי הסתלקותו, קיבצו וסידרו אותן בניו ב"אגרת
71 הקודש" (כפי המובא בהקדמה), והם סידרו את האגרות שלא לפי סדר
72 כתיבתן (שכן, אגרת הקודש סימן כ' נכתבה לפני ההסתלקות, בשנת
73 תקע"ג, וסימן ז"ך נכתב אחרי הסתלקות רבי מענדלעל מהורודוק, בשנת
74 תקמ"ט בערך) – בכל זאת, כשיכולים למצוא שייכות בין אגרת אחת
75 לקודמתה, יכול הדבר לשמש טעם מדוע סידרו בני הגאון המחבר את
76 האגרות בסדר כפי שנדפסו. יכולים הרי לומר בדרך אפשר, שגם באגרת
77 הקודש סימן כ"ו נראית שייכות לסימן כ"ה:
78 כו. לאחר שבאגרת הקודמת – סימן כ"ה – הוסבר ענין התלבשות

46. ע"פ נצבים כט, כח. 47. ירמי' כג, כד. 48. יואל ג, ה. 49. משלי כח, ה. 50. ראה ספרי עקב יא, יט. 51. ראה תקו"ז ת"ו.

1 וְרַע - עץ הדעת טוב ורע, דַּאִיְהוּ - שהוא, אֲסוּר וְהֵתֵר מִמָּאָה 48
 2 וְסִהְרָה - לֹא יִשְׁלַטוּ עַל יִשְׂרָאֵל יְתִיר, - יוֹתֵר, דְּהָא פְּרִנְסָה 49
 3 דְּלֵהוּן לֹא לְהוּי אֱלָא מִסְטְרָא דְאִילָנָא דְחַיִי, - שְׁהוּי 50
 4 פְּרִנְסָתָם תְּהִיָּה מִהַצֵּד שֶׁל "עֵץ הַחַיִּים" בִּלְבָד, דְּלִית לִתְּמָן לֹא 51

52 קִשְׂיָא מִסְטְרָא דְרַע -
 53 שאין שם לא קושיא
 54 הבאה - מהצד הרע, -
 55 וְלֹא מְחַלְקָת - הבאה,
 56 מְרוּחַ הַטְּמֵאָה, דְּכַתְּבִיב:
 57 - כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "וְאֵת רוּחַ 57
 58 הַטְּמֵאָה אֲעִבִיר מִן 58
 59 הָאָרֶץ", דְּלֹא יִתְפָּרְסוּן 59
 60 - שֶׁלֹּא יִתְפָּרְסוּ תְּלַמְּדֵי 60
 61 חֻכְמַיִם מִעַמֵי הָאָרֶץ, 61
 62 אֱלָא מִסְטְרָא - מִהַצֵּד 62
 63 דְּטוֹב דְּאֲכָלִין - 63
 64 שאוכלים דברים שהם
 65 מְהַרְהֵר כְּשֶׁר הֵתֵר, וְלֹא 65
 66 מְעַרְבֵי רַב - כִּפִּי 66
 67 שנקראים שם בזוהר,
 68 דְּאֲכָלִין - שאוכלים
 69 דברים שהם טְמֵאָה פְּסוּל 69
 70 אֲסוּר כּו', - והוא ממשיך
 71 שם בזוהר: וּבּוֹמְנָא 71
 72 דְּאִילָנָא דְטוֹב וְרַע 72
 73 שְׁלֵטָא כּו', - ובזמן
 74 שהעץ של טוב ורע שולט
 75 בעולם, אֵינּוֹן חֻכְמַיִם 75
 76 דְּדַמְיוֹן - הרי תלמידי
 77 החכמים הדומים
 78 לְשִׁבְתוֹת וְיָמִים טוֹבִים, 78
 79 לִית לְהוּן אֱלָא מָה 79

80 דִּיהֲבִין לְהוּן אֵינּוֹן חֲלִין, - אין להם רק מה שנותנין להם אלה
 81 שנקראים "חולין", פְּנּוּנָא דְיוֹם הַשְּׁבֵת - כמו יום השבת, דְּלִית 81
 82 לִיה אֱלָא מָה דְּמִתְקַנֵּין לִיה בְּיוֹמָא דְחַל, - שאין לו - אלא
 83 רק מה שמכנינים עבורו ביום החול, וּבּוֹמְנָא דְשְׁלֵטָא אִילָנָא 83
 84 דְחַיִי - ובזמן ש"עץ החיים" שולט (כלומר בזמן הגאולה),
 85 אֲתַכְפִּין אִילָנָא דְטוֹב וְרַע, - נכנע העץ של טוב ורע, וְלֹא 85
 86 יְהֵא לְעַמֵי הָאָרֶץ אֱלָא מָה דִּיהֲבִין לְהוּן תְּלַמְּדֵי חֻכְמַיִם, -
 87 ולא יהיה לעמי הארץ רק מה שיתנו להם תלמידי חכמים.
 88 וְאֲתַכְפִּין תַּחֲתֵיהוּ כְּאֵלוֹ לֹא הוּוּ בְּעֵלְמָא, - ועמי הארץ
 89 יהיו נכנעים לתלמידי חכמים, כאילו לא היו קיימים בעולם,
 90 וְהָכֵי - וכך, אֲסוּר הֵתֵר טְמֵאָה וְסִהְרָה לֹא אֲתַעְבֵּר - לא
 91 ילקח מעמי הארץ, דְּמִסְטְרֵיהוּ לִית בֵּין גְּלוּתָא - שמצדם
 92 אין כל הבדל בין הגלות לימות המשיח אֱלָא שְׁעִבּוּד מְלַכּוּת 92
 93 בְּלָבָד, דְּאֵינּוֹן לֹא מִעַמֵי מֵאִילָנָא דְחַיִי, - שכן, הם לא יטעמו
 94 מ"עץ החיים" וְצָרִיף לֹזֵן מְתַנִּיתִין - ויהיו זקוקים למשניות

1 הוא "עץ הדעת טוב ורע", וחלק פנימיות התורה שתתגלה בעיקר לעתיד
 2 לבוא (כשהמשיח יבוא) - היא "עץ החיים"; רבנו הזקן יסביר שקביעה זו
 3 איננה נכונה, כי כל התורה נקראת "עץ חיים". אלא כוונת הרעיא
 4 מהימנא" היא - שנגלה דתורה באה בהתלבשות בטוב ורע, מדובר בה

5 אודות איסור והיתר, כשר
 6 ופסול וכו', ויהודי בלימודו
 7 תורה מפריד את הטוב מהרע
 8 ומבכר את הטוב מן הרע.
 9 בְּדַעֲיָא מְהִימְנָא פְּרִשְׁת 9
 10 נִשְׂאָי: - אומר על
 11 הפסוק: "וְהַמְשִׁכִּים 11
 12 וְזִהְרוּ בְּהֵתֵר הַרְקִיעַ" -
 13 "כִּהְיֵא חֲפוּרָא דִּילְךָ 13
 14 דַּאִיְהוּ סִפְר הֵזֵהר, -
 15 בחיבורך זה - של
 16 הרשב"י שהוא ספר הזוהר,
 17 מִן זְהָרָא דְאִמָּא עֲלֵמָה 17
 18 תְּשׁוּבָה, - מן הזוהר
 19 (הזאור) של אימא
 20 עילאה" (בינה)
 21 ד"אצילות", שבה היא
 22 ממריגת (ה)תשובה -
 23 תשובה עליונה, שבדרגת
 24 "בינה", כמובא ב"אגרת
 25 התשובה" סוף פרק ט'
 26 מהזוהר והתיקונים, פְּאֵלִין 19
 27 - באלה, הלומדים חיבור
 28 זה, לֹא צָרִיף נְסִיּוֹן, -
 29 לפני זה כתוב שם ב"רעיא
 30 מהימנא": "כגונא דא
 31 יתעביד לנסאה לון
 32 לישראל בפורקנא

33 בתרייתא" - שינסו את בני ישראל בגאולה האחרונה, כמו
 34 שכתוב: "יתבררו ויתלבנו ויצרפו רבים", שאלה שהם "מסטרא
 35 דטוב" (מצד הטוב) יעמדו בנסיון זה, והאחרים שהם "מסטרא
 36 דרע" (מצד הרע) יהיה בהם "והרשיעו רשעים", ועל כך הוא
 37 אומר כאן, שה"משכילים", שעליהם אמר לפני זה על הפסוק
 38 "המשכילים יבינו", שאלה הם שעוסקים ב"אילנא דחיי" (בעץ
 39 החיים) ש"מסטרא דבינה" (שמצד הבינה), הכוונה לפנימיות
 40 התורה, אלה אינם זקוקים לנסיון. וּבְגִין - ומפני, דְּעַתְּרִין 40
 41 יִשְׂרָאֵל לְמַטְעַם מֵאִילָנָא דְחַיִי, - לטעום מ"עץ החיים",
 42 דַּאִיְהוּ הָאֵי סִפְר הֵזֵהר - שהוא ספר הזוהר הזה, יִפְקוּן בֵּיה 42
 43 מִן גְּלוּתָא - יצאו אתו מן הגלות בְּרַחֲמִים, וְיִתְקַבְּלֵן בְּהוּן: -
 44 ויתקיים בהם הפסוק: "ה' בְּרַד יִנְחֵנוּ, וְאֵין עִמּוֹ אֵל נֹכַר", -
 45 הם לא יהיו זקוקים בגאולתם לאומות העולם, שהמלאכים
 46 והשרים שלהם נקראים "אל נכר", אלא הקדוש-ברוך-הוא
 47 בעצמו יוציא אותם מן הגלות ויוליכם לגאולה; וְאִילָנָא דְטוֹב

43 האמור. וְגַם רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאי אָמַר בְּהַר הַקְדוּשָׁה שֶׁלֹּא
44 נָתַן רְשׁוּת לְגָלוּת – חֻכְמַת הַקְּבֵלָה, רַק לֹא וְלִחְבִּירוֹ לְבָרְדַם;
45 וְאִף גַּם זֹאת פְּלִיאָה נִשְׁנְבָה, דְּלִפִּי זֶה – בְּהַתָּאם לְמַסְתַּבַּר
46 בְּהַשְׁקָפָה רֵאשׁוֹנָה מֵה' רַעִיא מִזִּמְנָא" האמור, שֶׁרַק סֵפֶר הַזֹּהָר

47 נִקְרָא "עֵץ חַיִּים" וְאֵילֻלוֹ

48 חֶלֶק הַנְּגִלָה שֶׁבְּתוֹרָה הוּא

49 "עֵץ הַדַּעַת טוֹב וְרַע", לֹא

50 הָיָה לְמוֹד – דִּינֵי אִסּוּר

51 וְהַתָּר, וְכַל-שֶׁשָּׁן – לִיְמוּד

52 דִּינֵי מְמוֹנוֹת¹¹, – עַל

53 סַכְסוּכִים כִּסְפִיִּים בֶּן אָדָם

54 לְחַבְרוֹ, לֹא הָיוּ דוֹחִין

55 מִצְּוֹת הַפְּלָה, שֶׁנִּתְקַנְּהָ

56 עַל־פִּי סוּדוֹת הַזֹּהָר

57 וְיַחֲזִידִים עֲלוּיָנִים –

58 הַיַּחֲזִידִים בְּשֵׁמוֹת הַקְּדוּשִׁים

59 וּסְפִירוֹת הַעֲלִיּוֹנוֹת,

60 לְיֹדְעִים, – הַסּוּדוֹת

61 וְהַיַּחֲזִידִים, כִּרְבִּי שְׁמַעוֹן

62 בֶּן יוֹחָאי וְחִבְרִי, –

63 שֶׁלָּהֶם נִתְּגַלוּ כָּל הַסּוּדוֹת

64 וְהַיַּחֲזִידִים שְׁעֵלִיָּהִם מְבוּסֵס

65 עַנְיַן הַתְּפִלָּה; וְזֶה אֵינִי, –

66 אֵלֶּא, עַנְיַן לִיְמוּד דִּינֵי

67 אִיסוּר וְהַיַּתֵּר, אוֹ אֶפִּילוֹ

68 הַדִּינִים שֶׁל דִּינֵי מְמוֹנוֹת,

69 הָרִי דוּחָה עַנְיַן הַתְּפִלָּה,

70 כְּדֹאֵתָא – כְּמוּבָא

71 בְּגִמְרָא¹², דְּרַבִּי שְׁמַעוֹן

72 בֶּן יוֹחָאי וְחִבְרִי וְכָל מִי

73 שֶׁתּוֹרָתוֹ אֲמָנוֹתוֹ – הַמֵּתַעֲסֵק רַק בְּלִיְמוּד הַתּוֹרָה, אֵין

74 מִפְּסִיקוֹן – מִלִּיְמוּד תּוֹרָה, לְתַפְּלָה, וְאֶפְּלוּ בְּשַׁעוֹסְקוֹן בְּ-

75 לִיְמוּד דִּינֵי מְמוֹנוֹת, כִּרְבִּי יְהוּדָה, דְּכָלְהוּ תַּנְּנוּי בְּנוֹיָקִין

76 הוּיִי¹³, – כָּל לִיְמוּדוֹ הִיָּה בְּסֵדֶר נוֹיָקִין, וְאֶפְּלוּ הָבִי לֹא הוּי

77 מְצַלִּי – לֹא הִיָּה מִתְּפַלֵּל, כְּדִי שְׁלֵא לְהַפְסִיק מִלִּיְמוּדוֹ, אֱלֵא

78 מִתְּלַתִּין יוֹמִין לְתַלְתַּין יוֹמִין כְּדִ מְהַדֵּר תַּלְמוּדָא, – אֵלֶּא

79 מְשַׁלְשִׁים יוֹם לְשַׁלְשִׁים יוֹם¹⁴, – כִּשְׁהִיָּה חוּזֵר עַל לִיְמוּדוֹ,

80 כְּדֹאֵתָא – כְּמוּבָא בְּגִמְרָא¹⁵, וְכִירוּשְׁלָמִי פֶּרֶק קַמָּא – פֶּרֶק

81 רֵאשׁוֹן, דְּכְרִיבּוֹת¹⁶ סְבִירָא לִיָּה לְרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאי, –

82 סוּבֵר רֵשֵׁב¹⁷, דְּאֶפְּלוּ לְקַרִּיָּאת שְׁמַע אֵין מִפְּסִיקוֹן כִּיָּאָם

83 מִמְּקָרָא, – מִתּוֹרָה שֶׁבְּכַתָּב מִפְּסִיקוֹן לְקַרִּיָּאת שְׁמַע, וְלֹא

84 מִמְּשִׁנָּה, – תּוֹרָה שֶׁבְּעַל־פִּי, דְּעֲדִיפִי – הַמְּשִׁנָּה עֲדִיפָה

1 ולדינים באפור וְהַתָּר שְׁמָאָה וְתַהֲרָה". עַד כָּאֵין בְּרַעִיא
2 מְהִימְנָא:

3 וְהִנֵּה, הַמוֹכֵן מִהַשְׁקָפָה רֵאשׁוֹנָה לְכַאוּרָה מַלְשׁוֹן זֶה
4 הַמְּאָמֵר לְחִסְרֵי מְדַע, – לֹאֵלֶּה שְׁחִסְרִים יָדַע הַהֲבָנָה, שְׁלִמּוּד

5 – בְּתוֹרָה בְּעֵנִי אִסּוּר

6 וְהַתָּר וְסֵדֶר מְהִירוֹת – בּו

7 נִדְוֹנִים דִּינֵי טוֹמֵאָה

8 וְטַהֲרָה, הוּא מְאִילָנָא –

9 מְעַץ הַדַּעַת דְּמִיב וְרַע –

10 מְלֵבֵד שֶׁהוּא פְּלֵא גָדוֹל

11 מִחֻכְמַת עֲצָמוֹ, – הַעֲנִין

12 מְצַד עֲצָמוֹ הוּא פֵּלֵא

13 גָּדוֹל, שֶׁנֶּאֱמַר שֶׁחֶלֶק

14 בְּתוֹרָה נִקְרָא "עֵץ הַדַּעַת

15 טוֹב וְרַע", שְׁהֵרִי "עֵץ

16 הַדַּעַת טוֹב וְרַע" מוּסַב עַל

17 קְלִיפַת "נוֹגַהּ" שֶׁבָּה

18 מְעוֹרֵב טוֹב וְרַע, וְסוּתֵר

19 פְּשְׁטֵי הַכְּתוּבִים וּמְדַרְשֵׁי

20 רְבוּתֵינוּ וְ"ל, שְׁכַּל

21 הַתּוֹרָה הַנְּגִלִית לָנוּ

22 וְלִבְנֵינוּ – חֶלֶק הַנְּגִלָה

23 שֶׁבְּתוֹרָה, נִקְרָא "עֵץ

24 חַיִּים לְמַחְזִיקִים בָּהֶ"¹⁷,

25 וְלֹא סֵפֶר הַזֹּהָר לְבַד, –

26 נִקְרָא "עֵץ חַיִּים", אֵלֶּא כָּל

27 הַתּוֹרָה כּוֹלָה, גַּם חֶלֶק

28 הַנְּגִלָה שֶׁבְּתוֹרָה, נִקְרָא

29 "עֵץ חַיִּים", וְכַפְּרֵט שְׁ-

30 סֵפֶר הַזֹּהָר הָיָה גָּנוּז

31 בְּיַמֵּיהֶם, – הוּא עֲדִיין לֹא נִתְּגַלָּה אַז, וְגַם כָּל חֻכְמַת הַתְּפִלָּה

32 הִיָּתָה נִסְתָּרָה בְּיַמֵּיהֶם וְנִעְלָמָה מִכָּל תַּלְמִידֵי חֻכְמִים כִּיָּאָם

33 – הִיָּתָה גְלוּיָה לְיַחֲזִידֵי סְגָלָה, – בִּלְבַד, וְאִף גַּם זֹאת – גַּם

34 בִּיַּחֲזִידֵי סְגוּלָה אֵלֶּה, הִיָּה לִיְמוּדֵם חֻכְמַת הַקְּבֵלָה כְּהַצְנַע לְכַת

35 וְלֹא כְרִיבִים, כְּדֹאֵתָא – כְּמוֹ שְׁאֵנוֹ מוּצֵאִים בְּגִמְרָא¹⁸, וְכְמוֹ

36 שְׁכַתָּב הָאֵרִי וְ"ל, דְּדוּקָא בְּדוֹרוֹת אֵלֶּוּ הָאֲחֵרוֹנִים מְהַדֵּר

37 וּמְצַוָּה לְגָלוּת זֹאת הַחֻכְמָה, – חֻכְמַת הַקְּבֵלָה וּפְנִימִיּוֹת

38 הַתּוֹרָה, וְלֹא בְּדוֹרוֹת הָרֵאשׁוֹנִים, – בְּכָל הָאֱמוּרָה לְעִיל, כְּדֹאֵי

39 לְעִיין בְּהַקְּדָמַת רַבִּי חַיִּים וְיֵטָאל לִישַׁעֵר הַהַקְּדָמוֹת", שֶׁנִּדְּפְסָה

40 גַּם בְּתוֹר הוֹסֵפֶה (הוֹסֵפֶה א') בְּקוֹנְטֵרַס "עֵץ חַיִּים" לְכ"ק

41 אַדְמוּרִי מִהוֹרֵשׁ"ב נ"ע, בְּהוּצָאת "אוּצֵר הַחִסְדִּים" (קַה"ת). וְכֵן

42 – בְּהַקְּדָמַת כ"ק אַדְמוּרִי מְהוֹרֵשׁ"ב צ"ע לְקוֹנְטֵרַס "עֵץ חַיִּים"

אגרת הקדש

וְהִנֵּה הַמוֹכֵן מִהַשְׁקָפָה רֵאשׁוֹנָה לְכַאוּרָה מַלְשׁוֹן זֶה
הַמְּאָמֵר לְחִסְרֵי מְדַע שְׁלִמּוּד אִיסוּר וְהַיַּתֵּר

וְסֵדֶר מְהִירוֹת הוּא מְאִילָנָא דְּטוֹב וְרַע מְלֵבֵד שֶׁהוּא
פְּלֵא גָדוֹל מִחֻכְמַת עֲצָמוֹ וְסוּתֵר פְּשְׁטֵי הַכְּתוּבִים וּמְדַרְשֵׁי

רְבוּתֵינוּ וְ"ל שְׁכַל הַתּוֹרָה הַנְּגִלִית לָנוּ וְלְבִנֵּינוּ נִקְרָא
עֵץ חַיִּים לְמַחְזִיקִים בָּה וְלֹא סֵפֶר הַזֹּהָר לְבַד וּכְפֵרְט

שֶׁהִיָּה גָנוּז בְּיַמֵּיהֶם וְגַם כָּל חֻכְמַת הַקְּבֵלָה הִיָּתָה
נִסְתָּרָה בְּיַמֵּיהֶם וְנִעְלָמָה מִכָּל תַּלְמִידֵי חֻכְמִים כִּיָּאָם

לְיַחֲזִידֵי סְגוּלָה וְאִף גַּם זֹאת כְּהַצְנַע לְכַת וְלֹא כְרִיבִים
כְּדֹאֵתָא בְּגִמְרָא וְכְמוֹ"ש הָאֵרִי"ל דְּדוּקָא בְּדוֹרוֹת אֵלֶּוּ

הָאֲחֵרוֹנִים מוּתֵר וּמְצוּה לְגָלוּת זֹאת הַחֻכְמָה וְלֹא
בְּדוֹרוֹת הָרֵאשׁוֹנִים וְגַם רֵשֵׁב"י אֵמַר בּוּוה"ק שְׁלֵא נִיתַן

רְשׁוּת לְגָלוּת רַק לוֹ וְלְחִבְרִי וְלְבָרְדַם וְאִף גַּם זֹאת
פְּלִיאָה נִשְׁנְבָה דְּלִפִּי זֶה לֹא הִיָּה לִיְמוּד אִיסוּר וְהַיַּתֵּר

וְכ"ש דִּינֵי מְמוֹנוֹת דּוּחִין מְצוּת תְּפִלָּה שֶׁנִּתְקַנְּהָ ע"פ
סוּדוֹת הַזֹּהָר וְיַחֲזִידִים עֲלוּיָנִים לְיֹדְעִים כְּרֵשֵׁב"י וְחִבְרִי

וְזֶה אֵינִי כְּדֹאֵתָא בְּגִמְרָא דְּר"ש בֶּן יוֹחָאי וְחִבְרִי וְכָל
מִי שֶׁתּוֹרָתוֹ אוֹמְנָתוֹ אֵין מִפְּסִיקוֹן לְתַפְּלָה וְאֶפִּילוֹ

כְּשַׁעוֹסֵק בְּדִינֵי מְמוֹנוֹת כְּרִב יְהוּדָה דְּכוֹלְהוּ תַּנְּנוּי
בְּנוֹיָקִין הוּי וְאֶפ"ה לֹא הוּי מְצַלִּי אֵלֶּא מִתְּלַתִּין יוֹמִין

לְתַלְתַּין יוֹמִין כְּדִ מְהַדֵּר תַּלְמוּדָא כְּדֹאֵי בְּגִמְרָא וְכִירוּשְׁלָמוֹ
פ"ק דְּכְרִיבּוֹת ס"ל לְרֵשֵׁב"י דֹאֶפִי לְק"ש אֵין מִפְּסִיקוֹן

כִּיָּאָם מִמְּקָרָא וְלֹא מִמְּשִׁנָּה דְּעֲדִיפִי מִמְּקָרָא לְרֵשֵׁב"י
שֶׁתּוֹרָתוֹ אֲמָנוֹתוֹ – הַמֵּתַעֲסֵק רַק בְּלִיְמוּד הַתּוֹרָה, אֵין

מִפְּסִיקוֹן – מִלִּיְמוּד תּוֹרָה, לְתַפְּלָה, וְאֶפְּלוּ בְּשַׁעוֹסְקוֹן בְּ-

לִיְמוּד דִּינֵי מְמוֹנוֹת, כִּרְבִּי יְהוּדָה, דְּכָלְהוּ תַּנְּנוּי בְּנוֹיָקִין

הוּי¹³, – כָּל לִיְמוּדוֹ הִיָּה בְּסֵדֶר נוֹיָקִין, וְאֶפְּלוּ הָבִי לֹא הוּי

מְצַלִּי – לֹא הִיָּה מִתְּפַלֵּל, כְּדִי שְׁלֵא לְהַפְסִיק מִלִּיְמוּדוֹ, אֱלֵא

מִתְּלַתִּין יוֹמִין לְתַלְתַּין יוֹמִין כְּדִ מְהַדֵּר תַּלְמוּדָא, – אֵלֶּא

מְשַׁלְשִׁים יוֹם לְשַׁלְשִׁים יוֹם¹⁴, – כִּשְׁהִיָּה חוּזֵר עַל לִיְמוּדוֹ,

כְּדֹאֵתָא – כְּמוּבָא בְּגִמְרָא¹⁵, וְכִירוּשְׁלָמִי פֶּרֶק קַמָּא – פֶּרֶק

רֵאשׁוֹן, דְּכְרִיבּוֹת¹⁶ סְבִירָא לִיָּה לְרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאי, –

סוּבֵר רֵשֵׁב¹⁷, דְּאֶפְּלוּ לְקַרִּיָּאת שְׁמַע אֵין מִפְּסִיקוֹן כִּיָּאָם

6. כֵּן הוּא בְּדַפּוּסֵי תַּנְיָא יְשׁנִים, "חִסְרֵי מְדַע", כְּרֵ"ש, וְכֵן צ"ל, וְלֹא כְּמוֹ שְׁנֵרֵאָה מִהַרְפּוּסִים הָאֲחֵרִים שֶׁנִּכְתַּב "חִסְרֵי מְדַע", בְּדִל"ת -
שַׁעַל פִּיהֶם תּוֹרָגָם בְּטַעוֹת בְּתַנְיָא אִידִישׁ וְכֵן בְּאִנְגְלִית. 7. מְשַׁלִּי ג, יח. 8. חֲגִיגָה יא, ב. יג, א. 9. רֵאָה שַׁעַר הַגִּלְגּוּלִים הַקְּדָמָה ט"ו
בְּסוּפָה. וְכַ"מ. 10. הַעֲרַת כ"ק אַדְמוּרִי שְׁלִיט"א: "רֵאָה אֲדִי"ר בְּתַחֲלָתָהּ (זַח"ג קכז, ב וְאֵילֶךְ) וְעוֹד בְּכ"מ בּוּזַר עֲדִי"ר דְּבִרֵי רֵשֵׁב"י."
11. הַעֲרַת כ"ק אַדְמוּרִי שְׁלִיט"א: "אוּלַי י"ל דְּמִבְּדִיל ד"מ - דְּבַהֶם הַפְּסִי"ר דְּעוֹשִׂין כְּמַהֲנַה הַתְּגִרִין, דִּינֵא דְּמַלְכוּתָא וְכוּ'. וּמַהֲנֵי מַחֲלֵה
וְכוּ'". 12. שֶׁבַת יא, א. הַעֲרַת כ"ק אַדְמוּרִי שְׁלִיט"א: "לְשֵׁאלַת כְּמָה - אֵיךְ נַעֲשׂוּ הַיַּחֲזִידִים שַׁע"י הַתְּפִלָּה כְּכָל יוֹם - רֵאָה תוֹי"א לַח, ד.
טט, א. וְכַ"מ". 13. בְּכּוֹת כ, א. 14. רֵאָה לְעִיל הַעֲרָה 12, 15. ר"ה לַה, א. 16. סוּף הִלְכָה ב. 17. הַעֲרַת כ"ק אַדְמוּרִי שְׁלִיט"א:

שעסק בהן רבות גם בהיותו במערה, - למרות ששם לא היה
 נוגע לפסוק להלכה, ובפרט בדיני ממונות בין אדם לחברו?
 ואדרבה בזכות צער - מהיותו מוחבב ביהמ"ק זכה לזה,
 כדאיתא - כמובא בגמרא²¹ דאמר לרבי פנחס בן יאיר אבל

- על כל קושיא כ"ד

פריקי, - תירוצים, - רבי

שמעון בן יוחאי אמר לו:

"אלו לא ראיתני בכך

כו" - אילו לא ראית אותי

במצב זה של צער המערה

לא הייתי זוכה ליכולת

לענות על כל קושיא כל

כך הרבה תירוצים; שכן,

רק בזכות צער המערה

זכה לעליזות זו בלימוד

התורה, לפלפולים

ולקושיות ולתירוצים, (וגם

באמת, על ברהק - מן

ההכרח הרי לומר, שעקר

עסקיהם במערה היה

תורת המשניות, ת"ר

סדרי - משניות, שהיה

בימיהם²² עד רבנו

הקדוש, - שסידר

המשניות בששה סדרים אך לפני זה היה אצלם שש מאות סדרים

במשניות, דאלו ספר הזוהר והתיקונים היה יכול לגמור כב' וג'

הדשים, כי בודאי לא אמר דבר אחד ב' פעמים. - הרי

שבודאי היו עסוקים כל הזמן בסדרי המשניות הרבים שהיו

לפניהם, גם אמרו רבותינו ו"ל²³: "מיום שחרב בית המקדש,

אין לו להקדוש ברוח הוא אלא ד' אמות של הלכה בלבד".

- שד' האמות של הלכה הן במקום בית המקדש, כיצד, איפוא,

יכולים לומר, בהתאם למסתבר בהשקפה ראשונה מה'רעיא

מהימנא" האמור, שהלימוד בהלכות איסור והיתר וכו' הוא ענין

של "עץ הדעת טוב ורע"²⁴?

1 ממקרא¹⁷ לרבי שמעון בן יוחאי, ולא חלק בין - לימוד סדר

2 זרעים ומועד וקדשים מהרות? - לימוד סדר גויקין¹⁸ -

3 שנאמר שבלימוד שאר הסדרים לא יפסיקו ובלימוד סדר גויקין -

4 יפסיקו, אין רבי שמעון בן יוחאי מחלק כך, אלא לדעתו גם

5 בלימוד סדר גויקין לא

6 מפסיקו אפילו לקריאת

7 שמע, (ו - אגב, הוא סותר

8 דעת עצמו - כפי שהוא

9 עצמו סובר ב'רעיא

10 מהימנא' ככמה

11 מקומות¹⁹, דמשנה -

12 בהשוואה למקרא, איהי -

13 היא, שפחה כו', והמקרא

14 שהוא תורת משה ודאי

15 עדיפא - עדיפה, מקבלה,

16 דאיהי - הקבלה, היא

17 'ממרוניתא' - מלכה,

18 ב'רעיא מהימנא' שם,

19 ותורה שכתב הוא

20 'מלקא' - בחינת מלך,

21 שהוא חשוב יותר מאשר

22 'ממרוניתא' (מלכה)

23 שהיא משנה; הרי, שרבי

24 שמעון בן יוחאי סובר

25 שמקרא (תורה שבכתב) חשוב אפילו מקבלה, ובוודאי חשוב

26 ממשנה, ואילו כאן יוצא שרבי שמעון בן יוחאי סובר שמשנה

27 חשובה ממקרא, ואשר ממקרא מפסיקו לקריאת שמע וממשנה

28 לא מפסיקו. ועל ענין "מלכא" אומר רבנו הזקן במוסגר (ד'תנינו -

29 בחינת "מלכא" היא "יסוד אבא" המלכא ב'ועיר אנפין", כמו

30 שכתב הארי ו"ל²⁰)). וגם פלפול הקושיות ותרוצים, -

31 שבהתאם ל'רעיא מהימנא" האמור, הם ד'מספרא דרע - מצד

32 הרע ורוח הטמאה, - הרי שלא רק במשניות ובהלכות עצמן -

33 אלא גם בפלפולים של הקושיות והתירוצים שבדינים, אשפחן

34 לרבי שמעון בן יוחאי דעסק ביה טובא - מוצאים אנו ברשב"

אגרת הקדש

ולא חילק בין סדר זרעים ומועד וקדשים טהרות
 לגויקין (וסותר דעת עצמו בר"מ בכמה מקומות
 דמשנה איהי שפחה כו' והמקרא שהוא תורת משה
 ודאי עדיפא מקבלה דאיהי ממרוניתא בר"מ שם
 ותורה שבכתב הוא מלכא (דהיינו יסוד אבא המלוכש
 בו"א כמ"ש האריז"ל)). וגם פלפול הקושיות ותירוצים
 דמספרא דרע ורוח הטומאה אשכחן ברשב"י דעסק
 ב' טובא גם בהיותו במערה ואדרכה בזכות צער
 המערה זכה לזה כדאיתא בגמ' דאמר לר' פנחס בן
 יאיר אבל קושי' כ"ד פירוקי וא"ל אילו לא ראיתני
 תורת המשניות ת"ר סדרי שהיה בימיהם עד רבינו
 הקדוש דאלו ספר הזוהר והתיקונים היה יכול לגמור
 בב' וג' חדשים כי בודאי לא אמר דבר אחד ב'
 פעמים) גם אמרו רבותינו ז"ל מיום שחרב בהמ"ק
 אין לו להקב"ה אלא ד' אמות של הלכה בלבד.

המשניות בששה סדרים אך לפני זה היה אצלם שש מאות סדרים
 במשניות, דאלו ספר הזוהר והתיקונים היה יכול לגמור כב' וג'
 הדשים, כי בודאי לא אמר דבר אחד ב' פעמים. - הרי
 שבודאי היו עסוקים כל הזמן בסדרי המשניות הרבים שהיו
 לפניהם, גם אמרו רבותינו ו"ל²³: "מיום שחרב בית המקדש,
 אין לו להקדוש ברוח הוא אלא ד' אמות של הלכה בלבד".
 - שד' האמות של הלכה הן במקום בית המקדש, כיצד, איפוא,
 יכולים לומר, בהתאם למסתבר בהשקפה ראשונה מה'רעיא
 מהימנא" האמור, שהלימוד בהלכות איסור והיתר וכו' הוא ענין
 של "עץ הדעת טוב ורע"²⁴?

"ל דהוסיף הטעם - כי גם הטעם חלק מהתמי' כדלקמן. ולהעיר דמשנה - גליא דתורה ומקרא שייך לקבלה (לקו"ת ב' דולא תשבית. אבל ראה הל' ת"ת לאדה"ז רפ"ב). 18. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "שבק סדר נשים וכו' (ראה לקוטי לוי"צ לתניא)". 19. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "צ"ע וחיפוש. וראה זח"א כו, ב (הקדמת תקו"ז יד, סע"א ואילך) ובביאורו"ז שם (גם דהצ"צ - ח"ב)". 20. שער המצוות פ' ואתחנן. ובכ"מ. 21. שבת לג, ב. 22. חגיגה יד, א. ובפרש"י. 23. ברכות ח, א. 24. על מה שרבנו הזקן אומר כאן ההכרח שמן ההכרח לומר שעיקר עסקם במערה היה בתורת המשניות, בת"ר סדרים שהיו בימיהם, מפני שאת הזוהר והתיקונים היו יכולים לסיים בשנים או שלשה חדשים - מקשה בספר "דברי תורה" לבעל "מנחת אלעזר" מהדורא ח' סימן ע' (אחרי בקשת מחילה מהדרת גאון קדשו וכו'). שלכאורה אין זה הכרח כלל, שכן, כפי שאומר שם: האם בנגלה לא היו יכולים לסיים כל המשניות במשך כמה חדשים, בשעה שלא היו מפלפלים ומסלסלים בחידושים שבהן? - אלא בגלל פלפולם וסלולם בקושיות ובתירוצים וכו' זה לוקח זמן רב, ואם כך - אומר הוא - הרי אותו דבר בנסתר דתורה, ועוד יותר מאשר בנגלה, שעל ידי ביאור הפרטים והענינים שבספר הזוהר ובתיקונים, זה יכול לארוך זמן רב, שגם י"ג שנה לא יפסיקו לכך. ענה הרבי: "להשאלה הנ"ל י"ל דאדה"ז האט באוראנט באגה"ק זו עצמה. ובהקדם דלימוד השי"ש ע"י ר' אשי ארך ס' שנה כל שנה ב' חדשים (ב"ב קנז, ב ברשב"ים) - ורק ב' מהדרות" - פעמים היינו עשר שנים רצופות. ואז היו שש סדרים, והלימוד - שהי' לאחרי ר' יוחנן - שלא בערך לדורו דרשב"י - ראשונים (עירובין נג, א). עאכ"כ כשעסקו ב"שש מאות סדרי שהי' בימיהם", ב"פלפול הקושיות ותירוצים" - כ"ד פירוקי וכו' [להעיר להנ"ל מקור"א בהל' ת"ת לאדה"ז רפ"ג ע' 1684], משא"כ ב"ס' הזוהר והתיקונים", כי פלפול... דמספרא הרע"ל ולית תמן ב"ס' הזוהר והתיקונים" (כדלעיל). אבל מוכרח הי' בלימודו דרשב"י בנגלה ובפרט במערה שעייז זכה לזה כו'".

יום ראשון

יום רביעי

כח תשרי

ה'תש"ד

שיעורים. חומש: נח, רביעי עם פירש"י.
תהלים: קלה־קלט.
תניא: (אלא שבארצות . . . עמהם).

"אם בְּחַקְתִּי תִלְכוּ גו' וְנָתַתִּי גַשְׁמִיכֶם בְּעֵתָם" .. למוֹד הַתּוֹרָה וְקִיּוּם הַמִּצְוֹת הֵם טַבְעַת הַקְדוּשִׁין שֶׁבָּהֶם קָדַשׁ הַקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא אֶת יִשְׂרָאֵל לְהַתְחַיֵּב לְזוּזן אוֹתָם וּלְפָרְנָסָם.

יום שני

יום חמישי

כט תשרי

ה'תש"ד

שיעורים. חומש: נח, חמישי עם פירש"י.
תהלים: קמ"קמד.
תניא: והנה . . . האר"י ז"ל.

מְבָרְכִים בְּרַבַּת הַקְּשֹׁת, וְלֹא כִּישׁ מִפְּקָקִים בְּזוּה.

איינער פון די מעזיבוזשער בעלי בתים האָט געהאַט א מחלוקת מיט נאָך א בעל הבית, און זייענדיג אַמאָל בא דעם בעש"ט אין שוהל האָט ער געשריען, אַז ער וואָלט זיין בר פלוגתא קורע כדג זיין.

דער בעש"ט האָט געהייסען די תלמידים געבען איינע די אנדערע די הענט, און זיך שטעלען לעבען אים מיט צוגעמאַכטע אויגען. דער בעש"ט האָט ארויפגעלייגט זיין הייליגע הענט אויף די אקסלען פון די צוויי תלמידים, וועלכע זיינען געשטאַנען לעבען אים, פלוצלונג האָבען די תלמידים אָנגעהויבען שרייען פון גרויס שרעק: זיי האָבען געזעהן ווי דער בעל הבית איז קורע כדג זיין בר פלוגתא.

דאָס באַווייזט קלאָהר, אז פון יעדער כח איז פאראן א פועל דבר: אָדער אין א לבוש חומרי, אָדער א רוחני וואָס מי קאָן אים אָנעמען נאָר מיט העכערע און איידעלערע געפילען.

אַחַד מֵהַבְּעָלֵי בְּתִים שֶׁל הָעִיר מְעֻזְבוּז' הִיָּתָה לוֹ מְרִיבָה עִם עוֹד 'בְּעַל בֵּית', וּבְהִיּוֹתוֹ פָּעַם אֶצֶל הַבְּעַל־שֵׁם־טוֹב בְּבֵית הַכְּנֻסָּת הוּא צָעַק, שֶׁהִיא "קוֹרֵעַ אֶת יְרִיבוֹ כְּדָג".
הַבְּעַל־שֵׁם־טוֹב צָוָה אֶת תַּלְמִידָיו לְשַׁלֵּב יָדֵים כָּל אֶחָד עִם חֲבִירוֹ, וּלְהַתְּיָצֵב לְיָדוֹ בְּעֵינַיִם עֲצוּמוֹת. הַבְּעַל־שֵׁם־טוֹב הִנִּיחַ יָדָיו הַקְדוּשׁוֹת עַל כַּתְּפֵי שְׁנֵי הַתַּלְמִידִים שֶׁעָמְדוּ בְּסֻמוֹךְ אֵלָיו. לְפָתַע הִחְלוּ הַתַּלְמִידִים לְצַעֲוֹק מִתּוֹךְ אֵימָה גְדוּלָּה: הֵם רָאוּ כִּיצַד 'בְּעַל־הַבֵּית' קוֹרֵעַ אֶת יְרִיבוֹ כְּדָג!

זוּ מוֹכִיחַ בְּבִרוּר, שֶׁמְכַל כַּח יִשְׁנוּ פַעַל דָּבָר: אִם בְּלְבוּשׁ חֲמָרִי, אוֹ רוּחָנִי שְׂאֵפֶשֶׁר לְתַפְסוֹ רַק בַּחוּשִׁים נְעֻלִים וְעֵדִינִים יוֹתֵר.

יום שלישי

יום ששי

ל תשרי, א דר"ח

ה'תש"ד

שיעורים. חומש: נח, ששי עם פירש"י.
תהלים: קמה־קנ.
תניא: והנה נפש . . . 280 בלא דבור.

הַלְלָה: כּוּפְלִין "הוֹדוּ לַה'" אַחַר כָּל אֶחָד מֵהֶג' פְּסוּקִים "יֹאמַר נָא", וְגַם כְּשֶׁמִּתְפַּלְלִים בְּיַחֲד. - "וְאַבְרָהָם זָקֵן גו' וְבָדִיָּה יִשְׁמְרֵנִי כו'" - ג' פְּעָמִים.

יום
רביעי

שבת

א חשון, שר"ח

ה'תש"ד

שיעורים. חומש: נת, שביעי עם פירש"י.

תהלים: א"ט.

תניא: והנה זלעז"ז . . . המעלות.

במנחה - וכן בשני וחמישי דשבוע הבא עלינו לטובה - קורין לישראל מפסוק וירא ה' אל אברהם גו'. כבוד קדשת אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב] אמר לאחד על יחידות: מאז שאמר הקדוש ברוך הוא לאברהם אבינו עליו השלום "לך-לך מארצך גו'" וכתוב "ויסע אברהם הלך ונסוע הנגבה", התחל סוד הברורים. ועל פי גזרת ההשגחה העליונה האדם הולך למסעיו במקום אשר הניצוצות הצריכים להתברר על-ידו מחכים לגאלתם.

הצדיקים שהם בעלי ראייה, רואים הם באיזה מקום הברורים שלהם מחכים להם והולכים שמה בעצמם. ועמא דבר [=והאנשים חוץ מהם], הנה עילת כל העלות וסבת כל הסבות מסבב כמה עלות וסבות שיבואו למקום ההוא, אשר שם הטלה עליהם העבודה בעבודת הברורים.

יום
חמישי

יום ראשון

ב חשון

ה'תש"ד

שיעורים. חומש: לך לך, פרשה ראשונה עם פירש"י.

תהלים: י"ז.

תניא: ואחר . . . קמא טובא.

משיחת אאמו"ר מוצש"ק לך לך תרנ"א: אין די ערשטע יאָהרען פון זיינע נשיאות האָט דער אלטער רבי געזאָגט ברבים "מען בעדארף לעבן מיט דער צייט". דורך זיין ברודער מהרי"ל האָבען זקני החסידים אויסגעפונען, אז דער רבי מיינט אז מ'דארף לעבען מיט דער פרשת השבוע און פרשת היום פון דער סדרה פון דער וואָך. ניט נאָר לערנען די פרשת השבוע יעדען טאָג, נאָר לעבען מיט איר.

משיחת אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב] מוצאי שבת קדש לך לך תרנ"א: בשנות נשיאותו הראשונות אמר רבנו הזקן ברבים "יש לחיות עם הזמן". באמצעות אחיו מהרי"ל [=מורנו הרב יהודה לייב] ברוך זקני החסידים, שפונת הרבי היא שיש 'לחיות' עם פרשת השבוע ופרשת היום מפרשת השבוע. לא רק ללמד את פרשת השבוע כל יום, אלא 'לחיות' עמה.

יום
שישי

יום שני

ג חשון

ה'תש"ד

שיעורים. חומש: לך לך, שני עם פירש"י.

תהלים: יח"ב.

תניא: וכמדומה . . . קמב אמרי פי.

(המשך שיחת הנ"ל): בראשית איז א פרייליכע סדרה, אפילו דער סוף איז ניט גאָר אזוי געשמאָק. נח איז דער מבול, אָבער א פרייליכער סוף וואָך - געבאָרען געוואָרען אברהם אבינו. די אמת פרייליכע וואָך איז פרשת לך לך, אלע טעג פון דער וואָך לעבט מען מיט אברהם אבינו, דער ערשטער וועלכער האָט זיך מוסר נפש געווען אויף מפרסם זיין ג-טליכקייט אויף דער וועלט, און זיין מסירת נפש האָט אברהם אבינו איבערגעגעבען בירושה צו אלע אידען.

(המשך שיחת הנ"ל) : בראשית היא פרשה שמחה, למרות שהסוף אינו כל כך נעים; נח הוא המבול, אף סוף שבוע שמח - אברהם אבינו נולד; השבוע השמח באמת הוא פרשת "לך לך".

כָּל יְמֹת הַשָּׁבוּעַ 'חַיִּים' עִם אַבְרָהָם אָבִינוּ, הָרָאוּן שֶׁמָסַר נַפְשׁוֹ עַל פְּרִסּוֹם אֱלֻקוֹת בְּעוֹלָם. וְאֵת מְסִירוֹת הַנֶּפֶשׁ שֶׁלוֹ הוֹרִישׁ אַבְרָהָם אָבִינוּ בִּירוּשָׁה לְכָל הַיְהוּדִים.

ה'תש"ד	ד חשוון	יום שלישי	שבת קודש
		שיעורים. חומש: לך לך, שלישי עם פירש"י. תהלים: כג"ח. תניא: כו. בר"מ . . . 284 ע"כ בר"מ.	
		למוד התורה בכל יום ויום נוגע בנפשות ממש. לא לבד בנפש הלומד, כי-אם גם בנפשות בני ביתו, שאז אור הבית הוא אור תורה ויראת שמים.	

אגרות קודש

ב"ה, כ"ה תשרי, תשט"ז
ברוקלין.
שלום וברכה!

נעם לי לקבל פ"ש שלו ע"י הרה"ח אי"א נוי"נ עוסק בצ"צ מו"ה משה אל"י שי' גערליצקי וכן הפ"נ שמסר, שיקרא בעת רצון על הציון הק' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע.

ומה שכותב אשר רובץ תחת משאו, הנה לא יפלא הדבר וכמ"ש אשר ברא אלקים לעשות, לתקן, ונאמר ויצר ה"א בשני יודי"ן ביצ"ט וביצה"ר, ולכן כי תראה חמור - כאשר תסתכל בעיון טוב בהחומר שלך שהוא הגוף, תראה - שונאך - שהוא שונא את הנשמה המתגעגעת לאלקות ורוחניות, ועוד תראה שהוא - רובץ תחת משאו - שנתן הקב"ה להגוף שיזדכך ע"י תורה ומצות והגוף מתעצל בקיומם, ואולי יעלה בלבבך - וחדלת מעזוב לו - שיוכל לקיים שליחותו, כי אם תתחיל בסיגופים לשבור את החמריות, הנה לא בזו הדרך ישכון אור התורה, כי אם - עזוב תעזוב עמו - לברר את הגוף ולזככו ולא לשברו בסיגופים (אחת מתורות הבעש"ט, הועתק בהיום יום).

ומזה מובן ופשוט שאין ח"ו ליפול ברוחו מזה, כיון שסיבת הדבר אשר השי"ת תכלית הטוב אינו רוצה שיקבל איש הישראלי המצטרך לו בגשמיות או ברוחניות בתור נהמא דכיסופא, ולכן נסדר בהבריאה כמ"ש ראה נתתי לפניך את החיים ואת הטוב וכו', כי תיכף ומיד מוסיפים ובחרת בחיים, ומבואר בחסידות שבקשה מהקב"ה הוא ג"כ נתינת כח ותוספת כח למילוי הבקשה, ובודאי ידוע לו וכדאי שיתבונן בזה עוד הפעם בהאמור בתניא בכמה מקומות ובפרט בפרק כ"ז ושני מיני נחת רוח לפניו למעלה והשנית, וראה שם פרק ל"ד ואילך, שהתבוננות בכל האמור שם מביאה שתהי' עבודתו כל ימיו בשמחה רבה וכו'.

מוסג"פ העתק מכתבי כללי לר"ה, ונוסף על ברכתי במכתבי לר"ה, הנה אכפול אותם זה לאריכות ימים ושנים טובות להצליח בהחזקת והפצת היהדות בסביבתו ומתוך בריאות והרחבת דעת אמיתית.

בברכה.

גביית בעל חוב משדה משועבדת שהשביחה יום ראשון כ"ח תשרי ה'תשע"ו

חולקים את הקרקע ביניהם, וגם מהשבח כל אחד מהם גובה חצי. וגם הקונה שהשקיע מכספו בהשבחת השדה הוא כ'בעל חוב' של הלווה-המוכר בכסף ששילם לו עבור השדה, והשדה משועבדת לו ולמלווה בשווה.

ומדוע אם השביחה השדה "מחמת עצמה, כגון שהוקרה בדמים או עלו בה אילנות - גובה את כולה"?

מבאר הסמ"ע (ח"מ סי' קטו סק"ב):

כאשר השדה השביחה מעצמה, ללא עבודה והשקעה של הקונה, יכול המלווה לומר לקונה: 'קנית שדה שהיתה משועבדת אלי, וגם אם לא היית קונה אותה היתה משתבחת מעצמה ביד הלווה והייתי גובה את השדה עם השבח'.

וה'מגיד משנה' הביא בשם הרשב"א שלדעת הגאונים גם בשבח שהשביחה השדה ללא עבודה והשקעה של הקונה, המלווה גובה רק חצי שבח. וכן פסק הרמ"א (ח"מ שם, בשם הטור והרא"ש) וסיים: "וכן נראה לי עיקר".

הלכות מלוה ולוה פרק כא, הלכה א: בעל חוב גובה את השבח שהשביח הלוקח - בין שהשביח מחמת הוצאה, בין ששבחו נכסים מאליהם; אלא שאם השביחו מאליהם, מותר כל השבח; ואם השביחו מחמת הוצאה, גובה חצי השבח.

כתב ה'מגיד משנה:

למסקנת הגמרא (בבא בתרא קנו, ב), אם הלווה מכר את שדהו המשועבדת למלווה, גובה המלווה מהקונה את השדה ואת מה שהשביחה, רק אם הלווה כתב בשטר 'משעבד אני לך גם נכסים שאקנה בעתיד' ("דאקני"). ולכן כתב הרמב"ם בהמשך ההלכה - "לפיכך ראובן שלוה משמעון מנה וכתב לו שאני עתיד לקנות משועבד לך... ", כי רק באופן זה המלווה גובה גם את השבח.

וכאשר השבח הוא 'מחמת הוצאה', היינו שהקונה הוציא הוצאות והשקיע כדי להשביח את השדה, המלווה גובה רק את חצי השבח והחצי השני נשאר לקונה, בהתאם לדין שאם הלווה שיעבד את הקרקע לשני מלווים, שניהם

היכן השטר? יום שני כ"ט תשרי ה'תשע"ו

ואמר המלוה אבד לי השטר. כלומר, מדובר שהלווה הגיע בעצמו לפרוע את החוב (בלא שהמלווה תבע אותו) וכאשר הלווה דרש את השטר טען המלווה שאבד, ואילו הלווה טען שראה את השטר ביד המלווה, ובמקרה זה אין ראייה על מהימנותו של הלווה, כי מלכתחילה לא ידע שהשטר אינו ביד המלווה ולא העלה בדעתו לכפור בהלוואה. אך כאשר המלווה בא לתבוע את החוב ואומר שאין לו שטר, אכן הלווה יכול לכפור בהלוואה, ובמקרה כזה יש להאמין לו כשטוען שראה את המלוה מניח את השטר בכיסו, כי אם היה שקרן היה כופר בהלוואה לחלוטין.

(מקצוע בתורה, סי' נד ס"ק ד)

הלכות מלוה ולוה פרק כג, הלכה טז: הנא לפרע כל חובו, ואמר המלוה: 'אבד לי השטר'... אם טען הלוקח טענת ודאי ואמר: 'השטר אצלו, ועתה הניחו בכיסו' - הורו רבותי שישעבד המלוה חסת שאבד השטר, ואחר כך יפרע חובו.

יש להקשות: מאחר והמלווה אינו מציג כל הוכחה על ההלוואה (שהרי טוען שהשטר אבד לו) הרי הלווה יכול לכפור בהלוואה או לטעון שכבר פרע, ואם כן כאשר הוא טוען שידוע לו כי המלווה מחביא את השטר יש להאמין לו כ'מיגו' שאם היה רוצה לשקר היה כופר בהלוואה לגמרי? ויתכן שלכן דייק הרמב"ם וכתב: 'הבא לפרוע חובו

י"ו שלישי ל' תשרי ה'תשע"ו 'אומדנא' ו'אומדנא דמוכח'

וכאשר לשון השטר איננה ברורה, קובעים תז"ל יד בעל השטר על התחתונה' (כתובות פג ע"ב) וכדברי הרמב"ם כאן - "... מפני שהוא המוציא מחבירו... לפיכך כל שטר שיש בו משמע שתי לשונות שמה כך, או שמה כך אינו נוטל אלא הפחות שבשתיהן".

אך לעתים מתפרש השטר באופן שונה מהמשמעות המילולית שלו, ומתחשבים באומדן הדעת של בעל השטר אף שהם 'דברים שבלב'. למשל, אדם ששמע שמת בנו וכתב כל נכסיו לאחרים בלא כל תנאי ואחר-כך בא בנו, שהלכה כר' שמעון בן מנסיא ש"אין מתנתו מתנה, שאילו היה יודע שבנו קיים לא כתבנו" (בבא בתרא קלב ע"א, שו"ע ח"מ סי' רמו ס"א).

וההבדל הוא בסוג האומדן שאנו אומדים בו את דעת

הלכות מלוה ולוה פרק כז, הלכה טז: יד בעל השטר לעולם על התחתונה, מפני שהוא המוציא מחבירו, ואינו מוציא אלא דבר שאין בו ספק. לפיכך, כל שטר שיש בו משמע שהי' לשונות, שמה כך או שמה כך - אינו נוטל אלא הפחות שבשתיהן.

כאשר המשמעות המילולית של השטר ברורה, מפרשים את השטר בהתאם לכך, ורק כאשר אינה חד משמעית יש לפרשו בהתאם למשמעות הלשונית באותו מקום. וכן כתב הרשב"א (ש"ת חלק ו סימן קנא): "בנדרים אין הולכים בהם אלא אחר לשון בני אדם... וכיון שכן אף בכתובות ובשטרות אין הולכים בהם בכל מקום אלא אחר לשון בני אדם". כשם שהנדר נקבע על פי לשונו של הנודר, כך תוכנו של השטר נקבע בהתאם ללשונו של השטר.

כותב השטר. יש 'אומדנא' רגילה בה הקובע הוא המשמעות המילולית ואין מתחשבים באומדן הדעת, ויש 'אומדנא דמוכח' בה יכולים לפרש את השטר בהתאם לכך, כפי

שכותב המאירי (קידושין מט, ב), ש'אומדנא דמוכח' קובעת כאשר היא מובנת מאליה מתוך הענין, ללא שמיעת הסברו של כותב השטר. וכן פסק הרמ"א (ח"מ סי' רז, ס"ד).

יום רביעי א' חשון ה'תשע"ו

חשוד - מול טוען טענת 'שמא'

ואינו יכול להישבע, יהיו מי שינצלו זאת כדי לטפול עליו תביעות ביודעם שאין ביכולתו להישבע ויאלץ לשלם ולכן חייבו את התובע להישבע. ב) דין 'מתוך שאינו יכול להשבע משלם' נאמר רק כאשר הנתבע אינו יכול להשבע מצד עצמו, כי הוא טוען 'שמא', אך בחשוד על השבועה הרי הוא עצמו מעוניין להשבע ואנו איננו מניחים לו.

ובזה חלוקים הרמב"ם ורבינו ישעיה:

רבינו ישעיה סובר כתירוץ הראשון, שמעיקר הדין על הנתבע לשלם אלא שהטילו שבועה על התובע כדי שלא יטפלו עליו טענות שווא, וחשש זה לא שייך בשומר שהרי יכול להימנע מלקבל על עצמו שמירה, ולא יגיע לידי חיוב שבועה. ועוד שהשבועה באה רק במקרה שהפיקדון נאבד או נגנב ואין כאן חשש גורף לתביעות שווא, ובוה העמידו חכמים על דין תורה שמתוך שאינו יכול להישבע משלם.

והרמב"ם סובר כתירוץ השני, שכאשר הנתבע מעוניין להישבע ואנו איננו מניחים לו אין לחייבו לשלם, אלא שיש תקנה הפוכה לטובת התובע שישבע וייטול, אך כאשר אינו יכול להישבע כי טוענו בספק – פטור השומר.

הלכות טוען ונטען פרק ב, הלכה ד: הָיָה הַחֲשׂוּד שׂוֹמֵר, וְנָטַען שְׂאֵבֵד הַפְּקֻדוֹן אִי נִגְנַב - אִין שְׂכַנְגֵדוּ יָכוֹל לְהִשְׁבַּע וְלִפְלֹא, שְׂחֵרֵי אִינוּ מוֹעֵנֵנוּ וְדַאי שְׂאֵבֵלוּ.

אל מול שיטת הרמב"ם, הביא הטור (ח"מ סי' צב, יא) את שיטת רבינו ישעיה, ולדעתו מאחר והשומר מחויב שבועה מדאורייתא ואינו יכול להשבע כי הוא חשוד, עליו לשלם, ורק אם היה התובע טוען טענת ודאי חייב הוא להישבע קודם שיטול. אך כיון שטוען ספק ואינו יכול להשבע חוזר חיוב השבועה אל השומר ו'מתוך שאינו יכול להשבע – משלם'.

ומבאר הב"ח (שם) את מחלוקת הרמב"ם ורבינו ישעיה לפי דברי התוספות (ב"מ ה, א ד"ה שכנגדו) שהקשו מדוע כאשר הנתבע חשוד על השבועה מטילים את השבועה על שכנגדו ואין אומרים 'מתוך שאינו יכול להשבע משלם', ויטול התובע ללא שבועה, כמו בנתבע המחויב שבועה ואינו יכול להשבע כי הוא טוען טענת 'שמא' והתובע נוטל ללא שבועה?

ותירצו: א) מעיקר הדין היה על התובע ליטול ללא שבועה אך חז"ל תקנו לטובת הנתבע שמאחר והוא חשוד

יום חמישי ב' חשון ה'תשע"ו

מתי אין העדים זוכרים מה שראו?

ש"אין העדים זוכרין אלא דבר שהם עדים בו" (היינו שהזמינו אותם להיות עדים לדבר). ויוצא אם כן, שאם ייחדו אותם להיות עדים להלוואה ויטענו שהלוה לא פרע בפניהם, יוחזק כפרן ויצטרך לשלם, וכלשון הרמב"ם (ב"מ ד) "ש"אין העדים זוכרים אלא דבר שהם עדים בו", היינו שדבר שהם עדים בו הרי הם זוכרים.

וה'כתב סופר' (אה"ע סי' מ) מוסיף בהסברת דברי המגיד משנה:

בהלכה שלפנינו, שהיו עדים להלוואה, לא מתקבלת טענת הלוה שפרע בפני עדים כאשר הם מכחישים אותו, ואין לומר שהעדים אינם זוכרים כיון שלא היו מוכנים לעדות, כי היות שההלוואה הייתה בפני עדים היה הלוה משתדל להכין את הנוכחים בהחזרת ההלוואה להיות עדים. ולכן, כאשר טוען שפרע בפני העדים והם מכחישים אותו, הוחזק כפרן. אבל בהלכה הקודמת שלא היו עדים להלוואה מתקבלת טענת הלוה 'פרעתוך בפני עדים' אף אם העדים שמביא מכחישים אותו, כיון שהעדים זוכרים רק אם הוזמנו לעדות, וכשם שההלוואה לא נעשתה בפני עדים והמלווה סמך על נאמנותו, כך גם הלוה סמך על נאמנות המלווה ולא טרח להכניס לעדות.

הלכות טוען ונטען פרק ו, הלכה ה: תָּן לִי מְנָה שְׂחֵלוּתִיךָ, וְתָרֵי הָעֵדִים, וְאָמַר הַנְּטַעֵן: 'פְּרַעְתִּיךָ בְּפָנֵי פְּלוֹנֵי וּפְלוֹנֵי' - אִומְרִין לְלוֹה: 'הִבֵּא אוֹתָם וְהַפְטֵר'. לֹא בָּאוּ... וְשָׁבַע הַפֶּת שֶׁפָּרַעוּ.

ה'מגיד משנה' ביאר, שלשיטת הרמב"ם דווקא אם לא באו העדים (כי מתו או הלכו למדינת הים) די בשבועת היסת שפרע, אבל אם באו העדים והכחישוהו חייב לשלם. ואין זו סתירה להלכה הקודמת (ה"ד) שגם אם באו העדים והכחישו טענת הלוה שפרע את ההלוואה פטור, ולא הוחזק כפרן כי "אין העדים זוכרים אלא דבר שהם עדים בו", כי בהלכה הקודמת אין עדים להלוואה ואילו כאן ההלוואה היא בעדים.

וה'כסף משנה' מבאר שגם אם באו העדים והכחישוהו אינו מוחזק כפרן, אלא ישבע שבועת היסת וייפטר. וכך מדייק ה'לחם משנה' גם מלשון הרמב"ם שהצורך בעדים הוא כדי "לברר דבריו ולהפטר אף משבועה". ואם כדברי ה'מגיד משנה' הרי העדים נחוצים גם כדי לחייבו לשלם אם יכחישו את טענתו שפרע!

ומוסיף ה'כסף משנה': לדעת הרמב"ם, שהלווה אינו מוחזק כפרן גם אם העדים מכחישים את הלוה, זהו משום

בין בהמה לחיטים

יום שישי ג' חשוון ה'תשע"ו

אין צורך בשבועה, ורק לגבי השאר שלגביו אין בירור צריך שבועה.

ולכן לא נקט כאן הרמב"ם 'שנים שהיו יושבים בצד בהמה בחצר של שניהם', כי באופן זה קיימת הוכחה שהבהמה שייכת לשניהם ולא יצטרכו שבועה, כפי שנפסק בהלכות שכנים (פ"ה ה"א): 'אחד מן השותפים (בחצר) שביקש להעמיד בה בהמה . . . חברו מעכב עליו'. ואם כן, כאשר רואים בהמה עומדת בחצר השותפים מסתבר שהיא של שניהם, כי אם היתה של אחד מהם היה חברו מונע ממנו להכניס את הבהמה לחצר המשותפת, וכאמור לעיל, כאשר קיימת הוכחה שהחפץ של שניהם אין נשבעים.

ולפיכך בהלכה זו, בה מדובר על חלוקה בשבועה, נקט הרמב"ם שנים היושבים בצד ערימה של חיטים שאין זוהי הוכחה למי היא שייכת, ויתכן שהיא של אחד מהם (שהרי חברו אינו יכול לעכב עליו להכניס חיטים לחצר המשותפת), וצריכים להישבע.

(אור שמח)

הלכות טוען ונטען פרק ט, הלכה ז: שנים שהיו אוהזין בכלי אחד, או שהיו רוכבין על גבי בהמה, או אחד רוכב ואחד מנהיג, או יושבין בצד ערמה של חטים המונחת בסמטא או בחצר של שניהם - זה אומר 'הכל שלי', וזה אומר 'הכל שלי' - כל אחד מהן נשבע בנקיטת חפץ שאין לו בזה הדבר פחות מחציו, ויחלקו.

מדוע נוקט הרמב"ם דווקא 'ערימה של חיטים' ולא ממשיך בדוגמא של כלי או בהמה, שבה התחיל? מבאר ה'אור שמח':

בהלכה זו מבואר שחלוקת החפץ מותנית בכך שכל אחד מהצדדים ישבע על נכונות דבריו, אך להלן (הלכה ט) פסק הרמב"ם: 'היו שנים אדוקין בטלית . . . זה נוטל עד מקום שידו מגעת וזה נוטל עד מקום שידו מגעת, והשאר חולקין בשווה אחר שנשבעין', הרי שהשבועה היא רק על החלק שאינם אוהזים בו, ואילו החלק שביד כל אחד ניתן לו ללא שבועה, כי עצם התפיסה מעידה על כך שהוא שלו ושוב

שבת קודש ד' חשוון ה'תשע"ו

חזקת שלש שנים באכילת איסור

- מועילה 'אכילה' כזו לחזקה (וראה ראב"ד כאן). והרמב"ם כתב שאכילת 'ערלה, שביעית וכלאים' היא חזקה "אף על פי שנהנה בעבירה", היינו שמדובר באכילת אדם. ואף שאסורים באכילה, אי מחאתו של המערער מועילה לחזקה.

ומדוע מועילה אכילה כזו לקבוע חזקת שלש שנים, והרי אין היא כדרך האוכלים, ובעל השדה אינו חושב שצריך למחות עליה?

מבאר ה'תומים' (סי' קמא סק"ו):

פירות ערלה, שביעית וכלאים אסורים בהנאה וטעונים שריפה, וכל הנשרפים אפרן מותר (הל' פסולי המוקדשין פי"ט ה"א). וכיון שיכול ליהנות מהם היה על המערער למחות, ולכן אי מחאתו מועילה לקביעת 'חזקת שלש שנים'.

ועוד יש לומר:

גם באכילת איסור מועילה שתיקת המערער לקבוע חזקה, כיון שיש לטעון כנגדו: מדוע לא מחית נגד הימצאות אדם זר בשדך כאשר אתה יכול לזרוע בו פירות מותרים!?

הלכות טוען ונטען פרק יב, הלכה יב: אכלה ערלה שביעית וכלאים - אף על פי שנהנה בעבירה, הרי זו חזקה.

אמרו בגמרא (כבא בתרא לו, א) לפי גרסתנו: "אכלה ערלה, שביעית וכלאים - אינה חזקה". כלומר, המחזיק שדה שלש שנים ואכל מפירותיה כשהם ערלה או שביעית (באופן שהגידולים אסורים - סמ"ע חו"מ סי' קמא סק"ח) או כלאים - אין אכילה זו משלימה 'חזקת שלש שנים', כי היות והפירות אסורים באכילה אין זו 'אכילה' כדרך האוכלים, ובעל השדה אינו רואה צורך למחות במחזיק בשדה ולכן העובדה ששתק ולא מחה אינה קובעת חזקה (רשב"ם שם).

אך גירסת רבינו חננאל והרמב"ם (והתוספות כתבו ש"כן נראה לר"י עיקר) היא: "אכלה ערלה, שביעית וכלאים - הויא חזקה", וכך הגירסא גם במסכת כתובות (פ, א). ופירשו התוספות (ב"ב שם), שהאכילה היתה באופן המותר, שלא קצר פירות אלא זמורות (ענפים) שדיני ערלה ושביעית לא חלים עליהם (ואף בכלאים יש להתיר לפעמים את הזמורות) ומותר להאכילם לבהמה. ואף שאין זו 'אכילה' גמורה וכשיש פירות מותרים באכילה, אכילת זמורות אינה יכולה לקבוע חזקה (כמו אכילת שחת, בהלכה הקודמת, שאינה מועילה לחזקה) אך כשאין פירות מותרים

אגרות קודש

[ב' מרחשוון, ה'תשל"ב]

ועי'פ הנ"ל (שישנו מן המוכן כו') – בודאי ישלחו לאהקת"ו וכיו"ב כמה שבועות מוקדם, למען ויכלו להו"ל בעוד מועד.

אזכיר עה"צ.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - כ"ח תשרי ד' מרחשון תשע"ו

13 וְהַמְשַׁעְבָּדִים בַּיְנוֹנִית¹¹ או עֵדִית¹², בֵּין שְׁמֹכְרָם בֵּין
14 שְׁנֹתָנָם¹³. נִשְׁתַּדְּפוּ¹⁴ בְּנֵי חוֹרֵין - הֲרִי זֶה טוֹרֵף מִן
15 הַמְשַׁעְבָּדִין¹⁵; שְׁפִיזוֹן שְׁנֹשְׁתָּתוּ פְּאֵלוּ אֵינָם.

(8) משנה שם. (9) אפילו אם נמכרו אחר ההלוואה.
(10) הנמצאים ברשות הלווה ואין עליהם כל שעבוד אחר.
(11) אין המלווה יכול לטעון: בינונית אני נוטל כתקנת חכמים, משום שחכמים לא תיקנו במקום שיש הפסד לאחרים. (12) המלים "או עידית" נוגעות לדין גבייה ממזיק, שדינו בעידית, אבל בעל חוב אינו גובה עידיית אפילו מבני חורין, כשיש ללווה זיבורית, כמבואר לקמן בהלכה ד. ומכאן, שדין אין נפרעים ממשועבדים כשיש בני חורין נאמר גם בניזקין. (13) שם נ: (14) כמו נשתטפו, פירוש, נהר עלה על גדותיו והציף את השדה ונשחתה ואינה ראויה לזריעה. (15) כתובות זה: בעייה שנפשטה, [במגיד משנה מביא דעת הרשב"א בתשובותיו, שאם גולן לקח בורע נכסים בני חורין אין גובים ממשועבדים, שסופו של גולן ליפול בידי שומרי החוק ויוכל בעל החוב לגבות את חובו].

16 ג. ראוּבֵן שְׁמֹכֵר¹⁶ כָּל שְׂדוֹתָיו לְשִׁמְעוֹן, וְחֵזַר שְׁמֵעוֹן
17 וּמָכַר שְׂדֵה אַחַת מֵהֶן לְלוֹי, וּבָא בַעַל חוֹב שֶׁל רְאוּבֵן
18 לְטָרֵף - רָצָה מִזֶּה גוֹבֵה, רָצָה מִזֶּה גוֹבֵה¹⁷. בְּמָה
19 דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁלְקַח לְוִי בַּיְנוֹנִית¹⁸; אֲבָל אִם
20 לָקַח עֵדִית או זְבוּרִית - אֵינּוּ טוֹרֵף מְלוֹי; שְׁהָרִי זֶה
21 אוֹמֵר לוֹ: מִפְּנֵי זֶה טְרַחְתִּי וְלָקַחְתִּי שְׂדֵה שְׂאֵין דִּינָךְ
22 לְגַבּוֹת מִמֶּנּוּ. וְכֵן אִם לָקַח לְוִי בַּיְנוֹנִית, וְהִפִּיחַ אֶצֶל
23 שְׁמֵעוֹן בַּיְנוֹנִית כְּמוֹ הַבַּיְנוֹנִית שֶׁלְקַח¹⁹ - אֵינּוּ טוֹרֵף
24 מְלוֹי; שְׁהָרִי זֶה אוֹמֵר לוֹ: הִנְחִיתִי לָךְ מְקוֹם לְגַבּוֹת
25 מִמֶּנּוּ.

(16) מימרא של רבה כתובות צב. (בבבא קמא ח. נאמר דין זה בשם רבא). (17) כדי להקל את ההבנה רצוי לבאר מתחילה את כל פרטי הדין ולפרש אחר כך כל פיסקא ופיסקא בפני עצמה. ובכן: ראוּבֵן לוּוה כסף מיהודה בשיטר ונשתעבדו כל נכסיו ואחר כך מכר כל שדותיו לשמעון והיו ביניהן עידיית, בינונית וזיבורית, הלך שמעון ומכר ללוי את כל הבינונית - הרשות ביד יהודה (בעל החוב) לגבות הבינונית מיד לוי או את הזיבורית שנשארו ביד שמעון (ואם נשארו ביד שמעון מאותם נכסים עידיית בלבד - גובה אותם. רש"י כתובות שם). מלוי הוא יכול לגבות אף על פי שנשארו נכסים ביד שמעון, מפני שהוא לקח את השדה המשועבדת לו, שהרי בעל חוב דינו בבינונית. ואין זה דומה למה שאמרנו בהלכה הקודמת, שאין נפרעים מהלווקח במקום שיש בני חורין אפילו כשבני חורין הם זיבורית והנמכרים הם בינונית, משום שזה נאמר כשהמלווה בא לגבות מן הלווה עצמו - אפילו זיבורית - אין לטרוף מן הלווקחות, כדי שלא לגרום להם הפסד, אבל כאן גם שמעון הוא רק לווקח, ולא הוא לווה כסף, ואין כוחו גרוע מכוחו

יום א' כ"ח תשרי ה'תשע"ו

הלכות מלוה ולוה

פֶּרֶק תְּשַׁעָה עָשָׂר

(1) מבאר שבעל חוב גובה מן הבינונית, ושאינן נפרעים ממשועבדים במקום שיש בני חורין אפילו הם זיבורית, ודין ניזקין וכתובת אשה ממה הם גובים, ודין מוכר נכסיו לאחרים שנכנסים במקום הבעלים, ודין מכר עידיית ושייר בינונית, ודין כותב ללוקח שני דין ודברים אין לי עימד, ודין אשה בכתובתה, ודין לוקח שמכר ללוקח והמלווה כתב לראשון דין ודברים אין לי בנכסיך.

1 א. פְּשִׁיזְרִין² בֵּית דִּין לְנִכְסֵי הַלֹּוֹה לְגַבּוֹת מֵהֶן -
2 לֹא יִגְבּוּ לְבַעַל חוֹב אֲלָא מִן הַבַּיְנוֹנִית³
3 שְׁבַקְרָעוֹתָיו⁴. וְדִין טוֹרֵף⁵, שְׁיִגְבֶה בַעַל חוֹב מִן
4 הַזְבוּרִית; שְׁנֹאֲמַר: בַּחוּץ תַעֲמֹד וְהָאִישׁ אֲשֶׁר אִתָּה
5 נִשָּׂה בוֹ יוֹצֵיא וְגו' - מַה דְּרָכּוּ שֶׁל אָדָם הַלּוֹצֵיא?
6 פְּחוֹת שְׁכָכְלִיו. אֲבָל תִּקְנּוּ חֲכָמִים בַּבַּיְנוֹנִית, כְּדִי
7 שְׁלֹא תִנְעַל דְּלֵת בְּפִנֵי לוֹי⁶. בְּמַה דְּבָרִים אֲמוּרִים?
8 בְּבֹא לְפָרַע מִן הַלֹּוֹה עֶצְמוֹ; אֲבָל הֵבֵא לְפָרַע מִן
9 הַיּוֹרְשִׁין, בֵּין קְטָנִים בֵּין גְּדוֹלִים - לֹא יִפְרַע אֲלָא
10 מִן הַזְבוּרִית⁷.

(2) משנה גיטין מח. (3) נקבעו שלושה סוגים של קרקעות: עידיית (משוכחת), בינונית, זיבורית (גרועה). אדם מעדיף שטח מצומצם של קרקע יפה על שטח יותר גדול של קרקע גרועה. (4) בגמרא בבא קמא ז: שאלו: כשהן שמיין, בשלו הן שמיין או בשל עולם הן שמיין? פירוש, גובים לפי סוגי הקרקעות של הלווה או לפי הסוגים המקובלים בעולם. למשל, כשהקרקעות הטובים ביותר של הלווה מוגדרים בדרך כלל כ"בינוניים", והבינוניים שלו מוגדרים כפי העולם כסוג "זיבורית", מה גובה המלווה? שדה בינונית שלו או של העולם שהיא עידיית שלו. ומלשון רבינו שכתב "קרקעותיו" משמע שבשלו הם שמים (וכן פסק בפירוש לקמן פרק כ"ד הלכה י) כדעת רב נחמן (כתובות טז:). שהלכה כמותו בדיני ממונות (ראה לקמן הלכה ד). (5) מימרא של עולא גיטין נ. (6) מי שיש לו מעות במזומן יסרב להלוות על מנת לקבל זיבורית בעד כספו. (7) משנה שם מח: "אין נפרעין מנכסי יתומים אלא מן הזיבורית". ובגמרא שם נ. פירשו: יתומים שאמרו - גדולים ואין צריך לומר קטנים. ורבינו שינה לשון המשנה וכתב מן "היורשים" במקום מן "היתומים", לומר לך - אין דין זה מוגבל לבנים בלבד אלא לכל יורש שהוא. וטעמו של דבר, שהמלווה אינו חושש עד כדי כך, שמא ימות הלווה ויצטרך לגבות זיבורית מן היורשים.

11 ג. אֵין נִפְרָעִים⁸ מִנְכָסִים מְשַׁעְבָּדִין⁹ בְּמְקוֹם שִׁישׁ
12 נְכָסִים בְּנֵי חוֹרֵין¹⁰, וְאִפְלוּ הָיוּ בְּנֵי חוֹרֵין זְבוּרִית

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ברייתות הסותרות זו את זו, אחת אומרת, בעל חוב בנינונית והשנייה אומרת בזיבורית. ומסקנת הגמרא שם שנחלקו בתקנה הנודעת בשם "תקנתא דעולא" (והביאה רבינו למעלה בהלכה א) ברייתא א קיבלה תקנה זו וברייתא ב לא קיבלה אותה ונשאר דין התורה שגובה מזיבורית. ורבינו פוסק כעולא. [והראב"ד ובעל העיטור מפרשים להיפך: ברייתא א לא קיבלה את התקנה וברייתא ב קיבלה. שיטתם תתבאר לקמן בפרק כ"ד הלכה ין].

8 ה. מְכַרְךָן ²⁶ לְשִׁלְשָׁה בְּנֵי אָדָם בְּכַת אַחַת ²⁷ - הָרִי פִלְן
9 נְכַסוּ תַחַת הַבְּעָלִים, וְהַנְזָקִין טוֹרְפִין מִן הָעֵדִית ²⁸,
10 וּבַעַל חוֹב טוֹרֵף מִן הַבִּינּוֹנִית, וּכְתַבְתָּ אִשָּׁה טוֹרְפַת
11 מִן הַזְבוּרִית. מְכַרְךָן לְזֶה אַחֵר זֶה - פִּלְן טוֹרְפִין מִן
12 הָאֲחֵרוֹן ²⁹; לֹא הִסְפִּיק - טוֹרְפִין מִשְׁלֻפְנָיו; לֹא
13 הִסְפִּיק - טוֹרְפִין מִשְׁלֻפְנֵי פָּנָיו. אָפְלוּ הֵי הָאֲחֵרוֹן
14 הוּא שְׁלָקַח הַזְבוּרִית ³⁰. שְׁהָרִי הַלּוֹקַח הַקּוֹדֵם אוֹמֵר
15 לְטוֹרֵף: הַנְּחַתִּי לָךְ מְקוֹם לְגָבוֹת מְמַנּוֹי ³¹.

(26 ברייתא שם. 27) כל שלושת הסוגים מכר ביום אחד, לזה עידית, ולזה בינונית ולזה זיבורית. (28) בהגהות מיימוניות שואל למה נזק טורף מהלוקח, הלא מלוה על פה אינו טורף אלא מבני חורין? ותירץ שמוזיק שעמד בדין וחייבוהו בית דין לשלם דינו כמלוה בשטר, כמו שאמרו בקידושין יג: (ובכמה מקומות): "מלוה הכתובה בתורה ככתובה בשטר דמיא" [קושייא זו וגם תירוצה כתבו התוספות בכא קמא שם דיבור המתחיל: כולן]. (29) ואין מתחשבין כלל בסוג השדות. (30) אינו יכול לטעון הבינונית משועבדת לי - אגבה אותה (כמו שאמרנו בהלכה ג) משום שהלוקח הבינונית השאיר מקום אצל הלווה עצמו, מה שאין כן בהלכה ג בדין לוקח מן הלוקח. (31) כמו שאמרנו בהלכה ב.

16 ו. מְכַרְךָן לְאַחַד זֶה אַחֵר זֶה - הָרִי הַלּוֹקַח נְכַסַּת תַּחַת
17 הַבְּעָלִים. בְּמָה דְּכָרִים אֲמָרִים? שְׁלָקַח עֵדִית
18 בְּאֲחֵרוֹנָה; אֲבָל לָקַח זְבוּרִית בְּאֲחֵרוֹנָה - פִּלְן גּוֹבִין
19 מִן הַזְבוּרִית; שְׁהָרִי אוֹמֵר לְטוֹרֵף פְּשִׁיבּוֹא לְגָבוֹת מִן
20 הַשְּׂדֵה שְׁלָקַח תַּחְלָה: הָרִי הַנְּחַתִּי לָךְ מְקוֹם לְגָבוֹת
21 מִמֶּנּוּ. וְלָמָּה אֵינּוּ אוֹמֵר לוֹ הַטוֹרֵף פֶּךָ אִם לָקַח
22 עֵדִית בְּאֲחֵרוֹנָה, וְתַנְּבֶה הָאִשָּׁה וּבַעַל חוֹב מִן הָעֵדִית
23 שְׁלָקַח בְּאֲחֵרוֹנָה ³²? שְׂזוּ תַקְנָה הִיא לְלוֹקַח ³³, וְהָרִי
24 אוֹמֵר לוֹקַח לָהֶן: אִי אֲפָשִׁי בְּתַקְנָה זֹאת ³⁴, אֲלֵא כֹל
25 אֶחָד מֵמֶם יִגְבֶּה מִן הָרְאוּי לוֹ.

(32) כלומר, אם אנו דוחים את הטורף אצל האחרונה אף על פי שהיא זיבורית, משום שהשעבוד נשאר עליה אחר מכירת העידית והבינונית, למה בלקח עידית באחרונה לא יגבו בעל חוב והאשה כתובתה ממנה? הרי השעבוד רובץ עליה? (33) דין זה, שהלוקח יכול לטעון: הנחת לי מקום, תקנת חכמים היא לטובת הלוקח, שלא יגבו ממנו כשנשארו שדות ביד המוכר. (34) כדברי רבא שהבאנו למעלה בהלכה ג. נימוק זה אמרו בגמרא שם ח:

ז. מְכַרְךָן ³⁵ לְאַחַד זֶה אַחֵר זֶה, וּמְכַר לוֹ עֵדִית

של לוי, ולפיכך אומר המלוה ללוי - אתה קנית את השדה שהייתה משועבדת לי, ואותה אני רוצה. ואם רצה גובה משמעון אפילו מעידית, אם לא נשארו בידו נכסים אחרים מאלה שקנה מראובן, שיכול הוא לומר לו: אתה קנית כל קרקעותיו של ראובן ונכנסת לכל השעבוד שהיה לי על ראובן, ולפיכך כל זמן שאני מוצא אצלך משהו שבא לידך מיד ראובן - אני גובה, ואין רצוני לתבוע מלוי שהניח לי אצלך שדה לגבות ממנה. [רש"י שם מבאר, שהמדובר, כשקנה שמעון כל השדות בשטר אחד או כשקנה לוי משמעון את השדה שקנה שמעון באחרונה, אבל אם קנה לוי שדה שקנה שמעון מראובן לפני האחרונה, יכול לוי לומר למלוה: כשקנה שמעון שדה זו הניח לך מקום אצל ראובן לגבות ופקע שעבודך ממנה, אף על פי שלא נשארה בינונית ביד ראובן, שהרי אין גובים מנכסים משועבדים במקום שיש בני חורין אפילו עידית או זיבורית. והר"י בתוספות שם דיבור המתחיל ראובן חולק על זה ואומר, שבמקרה זה יכול שמעון לטעון: הריני מוותר על תקנת חכמים שאין נפרעים ממשועבדים כשיש בני חורין, כדעת רבא (בבא קמא ז:): שהאומר אי אפשרי בתקנת חכמים שתיקנוה לטובתו - שומעים לו, ומשום כך לא פקע השעבוד מהשדה שקנה לוי (ראה שם). ורבינו לא ביאר כלום בזה]. (18) שעליה רובץ עיקר השעבוד. בסמוך יבואר שהכוונה שלקח כל הבינונית שקנה שמעון מראובן. (19) כלשון רבה (רבא) שם: "בינונית דכוותה". ונראה שסגנון זה בא ללמדנו, שאם נשארה בידי שמעון שדה מעולה קצת מהזיבורית שבידו, ויש להגדירה בזיבורית, ביחס לבינונית שמכר ללוי, אולם אחר שמכר ללוי הבינונית אפשר להכניסה לסוג בינונית של קרקעותיו (לפי שיטת "בשלו הן שמיין", ראה למעלה הלכה א) - גובה מלוי, מפני שעל בינונית זו חל השעבוד כשהייתה ביד שמעון. ולפיכך דייק רבה (רבא) ואמר "דכוותה" (כמותה). וכן דייק רבינו וכתב: "כמו הבינונית שלקח".

1 ד. כְּכָר בְּאֵרְנוּ, שְׁהַנְזָקִין - שְׁמִין לָהֶן בְּעֵדִית ²⁰, וּבַעַל
2 חוֹב - בְּבִינּוֹנִית ²¹, וּכְתַבְתָּ אִשָּׁה - בְּזְבוּרִית ²². הֵיוּ
3 לְאִשָּׁה עֵדִית וְזְבוּרִית - נְזָקִין בְּעֵדִית, וּבַעַל חוֹב וּכְתַבְתָּ
4 אִשָּׁה בְּזְבוּרִית. הֵיוּ לוֹ עֵדִית וּבִינּוֹנִית - נְזָקִין
5 בְּעֵדִית, וּבַעַל חוֹב וּכְתַבְתָּ אִשָּׁה בְּבִינּוֹנִית. הֵיוּ לוֹ
6 זְבוּרִית וּבִינּוֹנִית בְּלִבְדָּ ²⁴ - נְזָקִין וּבַעַל חוֹב
7 בְּבִינּוֹנִית ²⁵, וּכְתַבְתָּ אִשָּׁה בְּזְבוּרִית.

(20) נתבאר בפרק א מהלכות נזקי ממון הלכה ז. (21) בפרק זה הלכה א. (22) בפרק ט"ז מהלכות אישות הלכה ג. (23) ברייתא בבא קמא ח. (24) שם. למעלה בהלכה א למדנו שבשלו שמיין, ואם כן לכאורה קשה למה אנו מגדירים את הקרקע המעולה שבקרקעותיו כבינונית ולא כעידית? בגמרא שם (ח.) הקשו כך לשיטת האומר בשלו הן שמיין. ותירצו, שהמדובר, כשהיו לו גם עידית ממש ומכרה וזו שנשארה בידו הייתה מוגדרת לפני מכירת העידית כבינונית וחל עליה עיקר שעבוד החוב. וכן יש להבין גם את דברי רבינו כאן וכן פסק הטור בחושן משפט סימן קכ (ראה לחם משנה). (25) בגמרא שם מובאות שתי

זומנם ביום אחד, ודין שני שטרי חוב שבאחד כתוב
בחמישה בניסן ובשני ניסן סתם.

- א. מי שיש לו חובות הרבה - פל שקדם חובו?²⁴
גובה תחילה,³ בין מן הלוה עצמו בין מן הלקוחות.²⁵
ואם קדם האחרון וגבה - מוציאם מידו;⁴ שפל
שקדם חובו - זכה. במה דברים אמורים? בקרקעות²⁷
שהיו לו בעת שלוה; אבל הקרקעות שקנה אחר
שלוה מבעלי חובות הרבה, אף על פי שקנה לכל²⁹
אחד מהן: מה שאני עתיד לקנות משעבד לך - אין³⁰
בהן דין קדימה, אלא פלן שוין,⁶ וכל שקדם וגבה³¹
- זכה, אף על פי שהוא אחרון.⁷³²

(2) מי שהגיע לידו שטר החוב תחילה, או שקדם זמן קבלת
הקנין שלו. (3) ואף-על-פי שזמן הפרעון של השני קודם
לזה של הראשון (הרשב"א בתשובה אף קטז, וכדבריו
כתב ה"טור' בחו"מ סי' קד וראה 'בית יוסף' שם). ואם בא
השני לגבות לפני שהגיע זמן הפרעון של הראשון - מגבים
לו, וכשיגיע זמן הפרעון של הראשון יטרוף ממנו (רשב"א
שם). ואין בזה הבדל בין מלוה בשטר לבין מלוה על-פה
(מגיד-משנה). (4) בכתובות צד. אמר רב נחמן, הכל
מודים בבעל-חוב מאוחר שקדם וגבה - מה שגבה לא גבה.
ופסק הרי"ף שם כמותו, וכתב שכן גם דעת רב שרירא גאון.
(5) ראה הערותינו בהלכה הבאה. (6) כלומר, יחלוקו
(בבא-בבא קמא: לוח ולוה וחזר וקנה. . . והילכתא
יחלוקו). והטעם, מפני שהשעבוד חל על הקרקע בשעה
שקנה אותה הלווה, ואז כל המלווים זכותם שוה.
(7) סברת עצמו. ונימוקו: שלא אמרו (בגמרא, כתובות שם)
"מה שגבה לא גבה" אלא בבעל-חוב מאוחר. ומשמע, שאם
כולם שוים - מה שגבה גבה (מגיד-משנה בשם רשב"א).

- ב. לוח וכתב לו: שאני עתיד לקנות משעבד לך,³³
ואחר כך קנה שדה, וחזר ולוה מאחר⁸ - הרי השדה³⁴
משעבד לראשון,⁹ והוא קודם לגבות¹⁰. וכן אפלו
היו מאה. אין דין קדימה במטלטלין,¹¹ אלא פל
שקדם וגבה מהן - זכה, אף על פי שהוא אחרון.³⁷
קדם אחד משאר אדם ותפס מן המטלטלין של זה³⁸
פדי לזפות לאחד מבעלי חובות - לא זכה; שפל
התופס לבעל חוב במקום שיש עליו חוב לאחרים⁴⁰
- לא קנה¹². אבל אין עליו חוב לאחרים - קנה לו¹³.
וכן אם אמר לו¹⁴ הלוח: זכה בחפץ זה לפלוני -
זכה לו; ואין אחד מבעלי חובות יכולין לגבות⁴³
מאלו המטלטלין, שפכר זכה בהן אחר.⁴⁴

(8) אחר קניית השדה. ולא אמרו (בבא-בבא קמא שם) "יחלוקו"
אלא בלוה ולוה ואחר-כך קנה, שבשעת קנייתה חל עליה
בבת אחת שעבוד כל ההלוואות, ולא קדם שעבוד לשעבוד,
אבל כשהלוואה אחת קדמה לקניה - נשתעבדה השדה
לאותה הלוואה ברגע שקנאה הלוה, לפני שלוה שנית.
(9) לפני השעבוד השני. (10) בכסף-משנה כאן (וכן ב'בבא

- 1 באחרונה, וחזר הלוקח ומכר זבורית ובינונית ושיר
2 עדית לפנו - פלן גובין מן העדית, שהרי אין לו
3 במה ידחה אותם.³⁶ מכר עדית והניח בינונית
4 וזבורית - הנוקין טורפין מן העדית שפיד לוקח
5 השני³⁷, ובעל חוב וכתבת אשה גובין מבינונית
6 וזבורית ושיר לפנו³⁸.

(35) שם. (36) מכיוון שלקח זו באחרונה לא הניח מקום
לגבות. (37) נתבאר למעלה בהלכה ג, שבמקרה כזה רצה
מזה גובה רצה מזה גובה, ומובן שהניזק עדיף עידית.
(38) בעל חוב מבינונית ואשה מזבורית - כדינם.

- ח. מי שלוה³⁹ מאחד, ואחר כך מכר הלוח נכסיו
8 לשנים⁴⁰, וכתב בעל חוב ללוקח שני: דין ודברים
9 אין לי עמך, וקנו מידו - אינו יכול לטרוף מלוקח
10 ראשון; שהרי אמר לו: הנהחתי לך מקום לגבות
11 ממנו אצל בעל חובך מן הנכסים שקנה לוקח שני
12 אחרי, ואתה הפסדת על עצמך, שהרי סלקת עצמך
13 מהן⁴¹. והוא הדין לאשה בכתבתה⁴², אם כתבה
14 לשני - אפדה כתבתה, ואינה יכולה לטרוף. אבל אם
15 כתבו לראשון - טורפין מן השני⁴³. מכר הלוח שדה
16 ללוקח, ומכרה לוקח ראשון ללוקח שני⁴⁴, וכתב
17 המלוה ללוקח ראשון: דין ודברים אין לי עמך,
18 וקנו מידו - הרי בעל חוב טורף מלוקח שני אותה
19 השדה⁴⁵, ולוקח ראשון טורף אותה מבעל חוב⁴⁶,
20 שהרי כתב לו⁴⁷, ולוקח שני טורף אותה מלוקח
21 ראשון⁴⁸, שהרי הוא מכרה לו⁴⁹, ובעל חוב חזר
22 וטורף משני⁵⁰, וחזרין חלילה⁵¹, עד שיעשו פשרה
23 ביניהן. וכן האשה בכתבתה.

(39) ברייתא כתובות צה. (40) בזה אחר זה. (41) בגמרא
שם נימקו בסברה זו את ההבדל בין הנידון כאן לבין
נשתדפו בני חורין שגובה ממשועבדים (ראה למעלה הלכה
ב). (42) בגמרא שם השוה כתובת אשה לבעל חוב לענין
זה. [במגיד משנה מביא גירסא אחרת בהלכה זו והמדובר
בה כשהחוב הוא כנגד שתי השדות כגון לווה מנה והשדות
נמכרו בחמישים חמישים. ובכתב יד תימן נמצאות שתי
הגירסאות בשתי הלכות נפרדות]. (43) זה פשוט. וקשה
להבין מה משמענו, הרי כשלא כתב לראשון גם כן טורפים
מן השני? (44) כך מפרש רבינו את הברייתא (שם:), "וכן
בעל חוב ושני לקוחות". (45) שהרי לא הסתלק אלא
מזכותו כלפי לוקח ראשון בלבד. (46) פירוש, אחר שלוקח
שני הוציא ממנו בחזרה את דמי השדה. (47) התחייב שלא
יגבה חובו ממנו והרי גבה ממנו - אמנם בעקיפין.
(48) ומחזיר לו מעותיו. (49) ומחוייב להחזירה לו אף על
פי שבאה עכשיו לידו באמצעות בעל החוב. (50) שהרי
לא הסתלק מזכותו כלפיו. (51) עד לבלי סוף.

פרק עשרים

(1) מבאר דין בעל חוב מאוחר שקדם וגבה, ודין שטרות

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אדשמואל וכו' - אגמרא דילן סמכינן" (על הגמרא שלנו (הבבליית) אנו סומכים), ורבינו קיבל דעת הרי"ף, כדרכו כמעט בכל מקום.

ד. פֶּאוּ פֶּלֶן בִּיחַד לַגְבוֹת¹⁶, וְכֵן בְּעֲלֵי חוּבוֹת שְׁפָל
 אֶחָד מֵהֶן קוֹדֵם לְזִמְן חֲבֵרוֹ שְׂבָאוֹ לַגְבוֹת מִן
 הַמְּטַלְטְלִין, שְׁהָרִי אֵין בְּהֶן דִּין קְדִימָה¹⁷, אוֹ שְׂבָאוֹ
 לַגְבוֹת מִקְרָקַע שְׁקָנָה הַלּוּה לְאַחַר שְׁלוּה מִן הָאֲחֵרוֹן
 שְׂפָהָן¹⁸, וְאֵין בְּנִכְסִים כְּדִי שְׁיִגְבֶּה פֶּל אֶחָד מֵהֶן אֶת
 חוּבוֹ - מִחֻלְקִין בִּינֵיהֶן¹⁹. כִּיצַד חוֹלְקִין?²⁰ אִם
 כְּשִׁיתְחַלֵּק הַמָּמוֹן הַנִּמְצָא עַל מַנְיָנָם, יִגִּיעַ לַפְּחוֹת
 שְׂפָהָן כְּשִׁעוֹר חוּבוֹ אוֹ פְּחוֹת - חוֹלְקִים לְפִי מַנְיָנָם²¹
 בְּשׂוּהָ²²; וְאִם יִגִּיעַ לַפְּחוֹת שְׂפָהָם יוֹתֵר עַל חוּבוֹ²³ -
 חוֹלְקִין מִפֶּל הַמָּמוֹן בִּינֵיהֶם כְּדִי שְׁיִגִיעַ לַפְּחוֹת
 שְׂפָהָם כְּשִׁעוֹר חוּבוֹ²⁴, וְחוֹזְרִין הַנְּשֹׂאָרִים מִבְּעֲלֵי
 חוּבוֹת וְחוֹלְקִין הֵיתֵר בִּינֵיהֶן כְּדִרְךָ הַזֹּאת. כִּיצַד?
 הֵיוּ שְׁלֹשָׁה חוּבוֹת, שֶׁל זֶה מְנָה, וְשֶׁל זֶה מְאֵתִים,
 וְשֶׁל זֶה שְׁלֹשׁ מְאוֹת: אִם הָיָה כֹּל הַנִּמְצָא שְׁלֹשׁ
 מְאוֹת - נוֹטְלִין מְאָה מְאָה; וְכֵן אִם נִמְצָא שֵׁם פְּחוֹת
 מִשְׁלֹשׁ מְאוֹת - חוֹלְקִין בְּשׂוּהָ. נִמְצָא שֵׁם יוֹתֵר עַל
 שְׁלֹשׁ מְאוֹת - חוֹלְקִין שְׁלֹשׁ מְאוֹת בְּשׂוּהָ, וְיִסְתַּלֵּק
 בְּעַל הַמְּאָה, וְשֹׂאֵר הַמָּמוֹן חוֹלְקִין אוֹתוֹ הַשְּׁנַיִם עַל
 אוֹתָהּ הַדְּרָף. כִּיצַד? נִמְצָאוּ שֵׁם חֲמֵשׁ מְאוֹת אוֹ
 פְּחוֹת - חוֹלְקִין שְׁלֹשׁ מְאוֹת בְּשׂוּהָ, וְיִסְתַּלֵּק הָאֶחָד,
 וְחוֹזְרִין וְחוֹלְקִין הַמְּאֵתִים אוֹ הַפְּחוֹת בְּשׂוּהָ, וְיִסְתַּלֵּק
 הַשְּׁנַיִם²⁵. נִמְצָא שֵׁם שֵׁשׁ מְאוֹת - חוֹלְקִין שְׁלֹשׁ מְאוֹת
 בְּשׂוּהָ, וְיִסְתַּלֵּק בְּעַל הַמְּנָה, וְחוֹזְרִין וְחוֹלְקִין
 הַמְּאֵתִים בֵּין הַשְּׁנַיִם בְּשׂוּהָ, וְיִסְתַּלֵּק בְּעַל הַמְּאֵתִים,
 וְנוֹתְנִין הַמְּאָה הַנְּשֹׂאָרִים לְבְּעַל הַשְּׁלֹשׁ מְאוֹת, וְנִמְצָא
 בְּיָדוֹ שְׁלֹשׁ מְאוֹת בְּלִבְדוֹ²⁶. וְעַל דְּרָף זֶה חוֹלְקִין אֶפְלוֹ
 הֵן מְאָה, כְּשִׁיבֹאוּ לַגְבוֹת כְּאֶחָת. וְיֵשׁ מִן הַגְּאוּנִים
 שְׁהוֹרוּ, שְׁחוֹלְקִין לְפִי מְמוֹנָם²⁷.

(16) כגון שהיה זמני שטרותיהם שוים (ראה ה"א הערות א רב). (17) כמבואר שם. (18) נתבאר למעלה, שאין דין קדימה בקרקעות אלה. (19) נתבאר בהלכה הקודמת, שכל מקום שאמרו יחלוקו, כל הקודם וגבה הכל - זכה, והוא הדין להיפך: במקום שאמרו כל הקודם זכה, אם באו ביחד לגבות, יחלוקו. (20) מחלוקת רבי נתן ורבי שם צג. והאריך הרי"ף שם בפירוש שתי השיטות, ופסק כרבי שאמר: חולקות בשוה. וכך היא שיטת רבינו כאן. (21) לפי מספר בעלי החובות. (22) כל אחד מהם מקבל אותו הסכום, בלי הבדל בין חוב גדול לקטן. (23) כשנחלק לפי מספר הגובים. (24) חולקים בשוה חלק מן הנכסים שיש בו כדי לתת לכל מלוה כשיעור החוב הפחות. (25) גבה כל חובו, והשלישי מפסיד מאה. (26) המלה "בלבד" אין לה מקום בדוגמא שלמעלה, שהרי השלישי גבה כל המגיע לו, ואולי מרמזת לחוב יותר גדול משלוש מאות. (27) אם כל החובות עולים לאלף, ונכסי הלווה שוים חמש מאות - מקבל כל אחד מחצית חובו. ואם שוים

הבית' שלו בחו"מ סי' קד, ס"ק ח) כתב, שהוא הדין אם כתב לראשון "דאקני" (השדות שאקנה מכאן ולהבא תהיינה משועבדות לך) - ולוה משני, ולא כתב לו "דאקני", ואחר-כך קנה שדה - הרי היא משועבדת לראשון ולא לשני. ומסתמך בזה על ספר התרומות' שער ארבעים. ובש"ך שם ס"ק טו הוכיח מדברי רבינו ירוחם בנתיב ו' חלק ח, וכן מ' בעל התרומות' שער מג חלק ד, שאם באו לגבות מן הלווה עצמו - שניהם שוים. ומה שאמרו שאינה משועבדת לשני - הכוונה שאין השני מוציא מיד הלוקח מן הלווה, משום שלא כתב לו "דאקני", אבל כל זמן שהשדה ביד הלווה היא משועבדת גם לשני, כמו שאמרו: "אפילו מגלימא דעל כתפיה (בעל-חוב גובה אפילו מהגלימה שעל גבי הלווה)" שהרי כל זמן שהיא נמצאת בידו היא שלו, וכל בעל-חוב גובה ממנה בין אם כתב לו "דאקני", ובין לא כתב לו. והש"ך מוסיף, שב'שער התרומות' שער מ, לא מצא כלום בדין זה (ב'שער התרומות' שבידי עם "גידולי תרומה" דפוס ויניציאה תקסט, לא מצאתי גם כן מה שהביא הכסף-משנה בשמו). (11) רי"ף, כתובות, שם. (12) מימרא של רבי יוחנן בגיטין יא: ובכתובות פד: ומשם ראה, שאפילו כשעשאו המלוה שליח - לא קנה. [ב'תוספות' גיטין שם ד"ה התופס, תמהו על רש"י שכתב בבבא-מצייעא י. שאם עשאו שליח לתפוס - קנה. והוכיחו שלא קנה. וכן דעת ה"ר"ן בגיטין שם, וכן פסק רבינו ירוחם בנתיב ח חלק ז. ראה בית יוסף' חו"מ סי' קד, וסמ"ע שם ס"ק א. (13) והלווה אינו יכול להתנגד ולטעון: לאו בעל דברים ידי את (אינך בעל דברים שלי). והרי"ף בתשובה (מובא ברא"ש בבא-מצייעא י.) מבאר, שדין זה נאמר רק במקום שנשקף הפסד למלוה אם לא יתפוס את המטלטלין, כגון שהלווה גוסס, וכשימות לא יוכל המלוה לגבות, כי אין גובים ממטלטלין של יתומים (ראה למעלה פ"א ה"ח והי"א) או כשהלווה מפסיד נכסיו, אבל כשאין חשש מבוסס להפסד - יכול הלווה לטעון: לאו בעל דברים ידי את. (14) גיטין יא: (ראה למעלה פט"ז ה"ב).

ג. שְׁטוֹרוֹת שְׁזַמְן פֶּלֶן יוֹם אֶחָד, אוֹ שְׂעָה אֶחָת
 בְּמָקוֹם שְׁפוֹתֵבִין שְׁעוֹת, כֹּל שְׁקָדָם מֵהֶן וְגָבָה, בֵּין
 קְרָקַע בֵּין מְטַלְטְלִין - זָכָה¹⁵.

(15) שנינו בכתובות צג: "היו כולן יוצאות בשעה אחת וכו' חולקות בשוה", ורבינו לשיטתו בסוף הלכה א, שבמקום שאמרו יחלוקו, כל שקדם וגבה - זכה (ראה ראב"ד). בגמרא שם צד, נחלקו רב ושמואל בדין שני שטרות היוצאים ביום אחד. רב אמר יחלוקו, ושמואל אמר שודא דדייני (הדיינים יטילו הזכות לפי חוות דעתם - רש"י), ולכאורה קשה על רבינו למה פסק כרב, הלא כלל בידינו, שבדיני ממונות הלכה כשמואל נגד רב? אולם כבר העיר הרי"ף בכתובות (אות שמא), ששמואל אינו חולק על המשנה, ודבריו נאמרו במכירות ומתנות בלבד, אבל בהלוואות מודה לרב שיחלוקו. ומביא הוכחה לדבריו, ממה שהקשו בגמרא (שם עמוד ב) על שמואל מברייתא, ולא הקשו ממשנתנו. והרי"ף מוסיף וכותב: "ואף-על-גב דחזינן (שאנו רואים) בירושלמי (שם פ"י ה"ד) דאקשי בה על שמואל, וקאמר (ואמר) מתניתין פליגא (משנתנו חולקת)

31 מִנְכָסֵי שְׁמֵעוֹן, אִף מִן הַמְשַׁעְבְּדִין שְׁמֹכֵר אוֹ נִתְּן¹⁵
 32 מֵאַחַר זְמַן שְׁמֹכֵר בּוֹ לְלוֹי¹⁶; אֲבָל הַשֹּׁבֵחַ שְׁטָרָף
 33 מִמֶּנּוּ בְּעַל חוֹב, בֵּין בְּחֵצָיו בֵּין בְּכֹלוֹ - אִין לְוִי
 34 גּוֹבְהוּ אֲלָא מִנְכָסִים בְּנֵי חוֹרִין¹⁷ שֶׁל שְׁמֵעוֹן. שְׁתַּקְנַת
 35 עוֹלָם הִיא¹⁸: שְׁלֹא יִגְבֶּה הַשֹּׁבֵחַ, וְלֹא הַפְּרוֹת שְׁאֲכַל
 36 הַגְּזֵלָן¹⁹, וְלֹא מְזוֹן הָאִשָּׁה וְהַבְּנוֹת²⁰, מִנְכָסִים
 37 מְשַׁעְבְּדִין; שְׁאֵלוּ דְבָרִים שְׁאִין לָהֶן קֶצְבָּה²¹. וּמִקְלֵי
 38 כְּתָבָה²², שְׁלֹא תִטְרַף אִשָּׁה מִן הַשֹּׁבֵחַ כְּתַבְתָּהּ. וְלָמָּה
 39 יִטְרַף בְּעַל חוֹב חֲצֵי הַשֹּׁבֵחַ בְּלֶבֶד הַבָּא מִחֻמַּת
 40 הוֹצָאָה עֲצֻמָּה²³? לְפִי שֶׁהַשֹּׁבֵחַ בָּא לְאַחַר שְׁלוֹה
 41 מִרְאוּבֵן וְלֹא־אֶחָר שְׁמֹכֵר לְלוֹי, וְנִמְצָא רְאוּבֵן²⁴ וְלוֹי²⁵
 42 כְּשֵׁנִי בְּעַלֵי חוֹבוֹת לְשְׁמֵעוֹן, וְהַשֹּׁבֵחַ כְּנֹכָסִים²⁶ שְׁפָאוּ
 43 לוֹ אַחַר שְׁלוֹה מְשַׁנְיָהֶם²⁷, שֶׁהֵן חוֹלְקִין כְּאַחַד כְּמוֹ
 44 שְׁבָאֲרָנִי²⁸. לְפִיכֵן²⁹, רְאוּבֵן שְׁלוֹה מְשַׁמְעוֹן מִנֶּה,
 45 וְכֹתֵב לוֹ: שְׁאֲנִי עֲתִיד לְקַנּוֹת³⁰, וְחָזַר וְלוֹה מְלוֹי
 46 מְאֵתִים, וְכֹתֵב לוֹ: שְׁאֲנִי עֲתִיד לְקַנּוֹת, וְקָנָה אַחַר כֶּף
 47 שְׂדֵה וּמְכָרָה לַיהוּדָה בְּמֵאָה וְחֲמִשִּׁים, וְהַשְׁפִּיחָה
 48 יְהוּדָה בְּהוֹצָאתוֹ וְהָרִי הִיא שְׁוֹה שְׁלֹשׁ מֵאוֹת - טוֹרָף
 49 שְׁמֵעוֹן וְלוֹי הַקָּרֵן³¹ וְחוֹלְקִין אוֹתוֹ בְּשָׁנָה³², וְנִמְצָא
 50 בְּיַד זֶה חֲמִשָּׁה וְשִׁבְעִים וּבְיַד זֶה חֲמִשָּׁה וְשִׁבְעִים;
 51 וְחוֹזְרִין שְׁמֵעוֹן וְלוֹי וְיְהוּדָה³³ שְׁלֹשָׁתָן וְחוֹלְקִין מֵאָה
 52 וְחֲמִשִּׁים שֶׁל שֹׁבֵחַ עַל הַדֶּרֶךְ שְׁפָרְשָׁנֵי³⁴. נִמְצָא
 53 שְׁמֵעוֹן טוֹרָף מִנֶּה שְׁלוֹ מְשָׁדָה זו, וְלוֹי טוֹרָף מֵאָה
 54 וְשִׁלְשִׁים וְשִׁבְעִים וּמְחָצָה, וְיְהוּדָה נוֹטֵל מִן הַשֹּׁבֵחַ³⁵
 55 שְׁנַיִם וְשִׁשִּׁים וּמְחָצָה. וְכֵּן הֵן חוֹלְקִין אֶפְלוּ הֵן
 56 מֵאָה.

(2) ברייתא בבא-מציעא טו. ובכמה מקומות. [במגיד-משנה
 ציין המקור: מימרא של שמואל שם, "בעל חוב גובה את
 השבח". העדפנו להסתמך על הברייתא משני טעמים, א.
 ברייתא עדיפה; ב. הרשב"ם בבבא-בבא קנז: כותב
 שלדעת שמואל גובה כל השבח, ואין הלכה כמותו.
 (3) כשהחוב הוא כנגד ערך השדה אחר שהשביחה (ראה
 לקמן ה"ו בד"ק שדה אפותיקי). (4) כלומר, שהשביחה
 השדה ביד הלוקח. (5) שהלוקח השקיע כסף כדי
 להשביחה. (6) בבא-בבא קנז: (רבים חלקו על רבינו,
 ודעתם שגם משבח בלי הוצאה אין בעל חוב גובה יותר
 ממחצה) ('בית יוסף' ח"ו ס' סימן קטו בשם רבינו זרחיה
 הלוי, הראב"ד והרשב"א. וכן פסק הרמ"א שם סעיף א. ראה
 ש"ך שם ס"ק א' וס"ק ה). (7) שיטה זו מובאה ברי"ף
 בבא-מציעא פרק אלו מציאות, ודחה אותה מהלכה. נימוקו
 יתבאר לקמן. (8) שדינו כגולן. (9) כמה הוא השבח
 וכמה הוציא, ואם השבח יותר על ההוצאה - נוטל את
 ההוצאה, ואם ההוצאה יתירה - נוטל רק השבח.
 (10) ואם-כן השבח גדול מההוצאה בשיעור חמישים.
 (11) הלוקח. (12) נמצא שמחשבים ומחלקים ביניהם רק
 את השבח העודף על ההוצאה. (13) למעלה הערה ו
 כתבנו שהרי"ף דוחה שיטה זו. ונימוקו - שאין זה דומה
 ליורד לתוך שדה חבירו שלא ברשות, שדעתו ליטול מבעל

ארבע מאות - מקבל כל בעל חוב ארבעים בעד כל מאה,
 וכן הלאה. ורבינו אינו מסכים לשיטתם. ונפסקה הלכה
 כמותו ב'שולחן ערוך' ח"ו ס' קד סעיף ה.

1 ה. רְאוּבֵן וְשְׁמֵעוֹן²⁸, לְכֹל אֶחָד מְשַׁנְיָהֶם שְׁטָר חוֹב
 2 עַל לְוִי, רְאוּבֵן שְׁטָרוֹ בְּחֻמַּת בְּנִיָסוֹ, וְשְׁמֵעוֹן שְׁטָרוֹ
 3 בְּנִיָסוֹ סֵתָם, וְהָרִי יֵשׁ לְלוֹי שְׂדֵה שְׁאִינָה בְּדִי חוֹב שֶׁל
 4 שְׁנֵיהֶם - מוֹרִידִין לְתוֹכָהּ רְאוּבֵן²⁹, שְׁמָא שְׁטָרוֹ שֶׁל
 5 שְׁמֵעוֹן בְּסוֹף נִיָסוֹ הִיָּה. וְכֵן אִין שְׁמֵעוֹן יְכוֹל לְטָרַף
 6 מֵאִיר וְאֵילָף³⁰, שְׁהָרִי הַלּוֹקֵחַ אוֹמֵר לוֹ: שְׁמָא בְּאֶחָד
 7 בְּנִיָסוֹ הוּא זְמַנּוֹ שֶׁל שְׁטָרָף, וְהָרִי שְׂדֵה בֵת חוֹרִין
 8 בְּיַד רְאוּבֵן³¹ שְׁתַּגְבֶּה אוֹתָהּ, וְיִבּוֹא רְאוּבֵן שֶׁהוּא אַחַר
 9 זְמַנָּה וְהוּא שְׁלֵשׁ לוֹ לְטָרַף מִמֶּנּוּ³². לְפִיכֵן, אִם כְּתָבוּ
 10 הַרְשָׁאָה³³ זֶה לְזֶה³⁴ - טוֹרְפִין מֵאִיר וְאֵילָף מִכֹּל
 11 צִד³⁵. וְהוּא הַדִּין³⁶ בְּרְאוּבֵן וְשְׁמֵעוֹן שְׁמֹכֵר לָהֶן לְוִי
 12 שְׂדֵה אַחַת בְּשְׁנֵי שְׁטָרוֹת, שְׁטָרוֹ שֶׁל זֶה בְּחֻמַּת
 13 בְּנִיָסוֹ וְשְׁטָרוֹ שֶׁל זֶה בְּנִיָסוֹ סֵתָם.

(28) מעשה שהיה (שם צד:). (29) כן פסק רב יוסף, שם.
 (30) מהנכסים שמכר לוי מחודש אייר ואילך, שנשארו אחר
 שגבה ראובן חובו. (31) בשעה שלוה לוי מראובן, היתה
 לו שדה בת חורין - זו שגבה שמעון - ולא שנתעבדה השדה
 שנמכרה אחר שעה זו. (32) צ"ל "ממני". פירוש, לו יש
 הזכות לטרוף ממני, ולך אין זכות זו. (33) ייפוי כוח.
 (34) מלוה אחד לשני. (35) מכוחו של השטר שזמנו חמשה
 בניסן או מכוחו של זה שזמנו ניסן סתם. (36) רש"י מפרש
 את המעשה שבגמרא שם, בשטרי מכירה. רבינו פירש,
 כנראה, בשטרי חוב. ומסברא השווה לזה דין מכר.

פָּרָק אֶחָד וְעֶשְׂרִים

(1) מבאר שבעל חוב גובה את השבח, ואיזה שבח גובה
 ואיזה שבח אינו גובה.

14 א. בְּעַל חוֹב² גּוֹבֶה אֶת הַשֹּׁבֵחַ³ שֶׁהִשְׁבִּיחַ הַלּוֹקֵחַ,⁴
 15 בֵּין שֶׁהִשְׁבִּיחוּ מִחֻמַּת הוֹצָאָה⁵ בֵּין שֶׁשִּׁבְּחוּ נְכָסִים
 16 מְאֵלִיהֶן. אֲלָא שְׁאִם שִׁבְּחוּ מְאֵלִיהֶן - טוֹרָף כֹּל
 17 הַשֹּׁבֵחַ, וְאִם הִשְׁבִּיחוּ מִחֻמַּת הוֹצָאָה - גּוֹבֶה חֲצֵי
 18 הַשֹּׁבֵחַ⁶. בְּיַד? רְאוּבֵן שְׁהִיָּה לוֹ חוֹב עַל שְׁמֵעוֹן
 19 מְאֵתִים, וּמְכָר שְׁמֵעוֹן לְלוֹי שְׂדֵה בְּמֵנָה, וְהוֹצִיא
 20 עָלֶיהָ לְוִי הוֹצָאוֹת, וְהַשְׁפִּיחָה וְהָרִי הִיא שְׁוֹה
 21 מְאֵתִים, כְּשִׁבּוֹא רְאוּבֵן לְטָרַף מְלוֹי - טוֹרָף מִמֶּנּוּ
 22 בְּמֵאָה, וְחֲמִשִּׁים שֶׁל חֲצֵי הַשֹּׁבֵחַ. וְאִם הִשְׁבִּיחָה
 23 מִחֻמַּת עֲצֻמָּה, כְּגוֹן שֶׁהוֹקְרָה בְּדָמִים אוֹ עָלוּ בָּהּ
 24 אֵילָנוֹת - גּוֹבֶה אֶת כָּלָהּ. הוֹרוּ חֲכָמִים גְּדוֹלִים⁷
 25 וְאָמְרוּ: לֹא יֵהָא הַלּוֹקֵחַ רַע כְּחוֹ מִהַיּוֹרֵד לְשְׂדֵה
 26 חֲבָרוֹ שְׁלֹא בְּרִשׁוֹת⁸, שְׁשִׁמִּין לוֹ⁹ וְיָדוּ עַל הַתַּחְתּוֹנָה.
 27 לְפִיכֵן, אִם הִשְׁבִּיחַ מֵאָה וְהוֹצִיא חֲמִשִּׁים¹⁰ - נוֹטֵל¹¹
 28 כֹּל הַהוֹצָאָה וְחֲצֵי הַשֹּׁבֵחַ הֵתֵר עַל הַהוֹצָאָה, וְהַחֲצֵי
 29 עִם הַקָּרֵן טוֹרָף בְּעַל חוֹב¹². [וּדְבָרִים שֶׁל טַעַם הֵם,
 30 וְכֵן רְאוּי לְדוּן¹³]. וְחוֹזֵר הַלּוֹקֵחַ וְגוֹבֶה אֶת הַקָּרֵן¹⁴

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

30) רבינו לשיטתו (למעלה פי"ח ה"א) שהנכסים הבאים ללווה אחר ההלוואה לא נשתעבדו, אם לא הותנה בפירוש. 31) שוויה של השדה לפני שהשיבחה, היינו 150. 32) בהתאם לשיטת רבינו שנתבארה למעלה (פ"כ ה"ד) בדין חלוקה (ראה שם). 33) הלוקח שנעשה בעל-חוב של ראובן, אחר ששמעון ולוי טרפו השדה שקנה מראובן. מלשוננו של רבינו כאן יש ללמוד, שלא קיבל דעתם של חכמים גדולים, שמנכים את כל ההוצאה מן השבח ונותנים ללוקח, ואת מותר השבח מחלקים ביניהם, שהרי לפי שיטה זו אין חולקים את כל השלש מאות, וזה כדעת הש"ך שהבאנו למעלה (הערה יב). ולגירסת המגיד-משנה שם, שרבינו קיבל דעתם - מוכרחים אנו לקבל פירושו הדחוק כאן, שהשדה שוה עכשיו שלוש מאות, אחר ניכוי ההוצאה שהשקיע יהודה. 34) שם, היינו שבתחילה מחלקים שלשתם 75 בשוה, ונוטל כל אחד 25 ונסתלק שמעון שגבה כבר כל חובו, וחוזרים לוי ויהודה ומחלקים ביניהם את 75 הנותרים, ונוטל זה 37 וחצי, וזה 37 וחצי. 35) ממאה וחמישים של הקרן אינו נוטל כלום, אלא גובה כל הקרן מן המוכר, ומשתתף רק בשתי חלוקות האחרונות, היינו מחלוקה ראשונה נוטל 25, ומהשנייה נוטל 37 וחצי - ביחד 62 וחצי; ולוי קיבל נוסף על כך עוד 75 מחלוקה ראשונה, ויצא לו סכום של 137 וחצי כמו שמשכסם רבינו בסמוך.

- ב. פל הפרות³⁶ שאכל הלוקח - אינן נטרפין ממונו. 1
אבל הפרות המחברין לקרקע³⁷, אף על פי שאינן 2
צריכין לקרקע, פענבים שהגיעו להבצור - הרי פעל 3
חוב גובה מהן כמו שגובה מן השבח. 4

36) בבא-מציעא יד: אמר שמואל, בעל-חוב גובה את השבח. ולמדו מדבריו: שבח אין (כן), פירי לא. ומבאר הרי"ף בהלכותיו שם, שהכוונה לפירות שאכל הלוקח או שנתלשו, אבל המחברים לקרקע - גובה. 37) נראה, שרבינו למד זה מלשוננו של הרי"ף, שכתב שם: "אבל פירי דאיתנהו האידנא מיחברי בארעא, גבי להו בעל-חוב (פירות שהם עכשיו מחוברים בקרקע - בעל-חוב גובה אותם)", ואינו מחלק בין צריכים לקרקע ובין אינם צריכים. [רבה המבוכה בדין פירות שאינם צריכים לקרקע. בהלכות טוען ונטען פ"ה ה"ד פסק רבינו, שאם אינם צריכים לקרקע דינם כמטלטלין, וכן פסק גם בהל' מכירה פ"א ה"ז לענין קנין ולענין אונאה. במגיד-משנה כאן ובהלכות מכירה פ"א ה"ז, ובלחם-משנה פ"ב מהל' שכירות ה"ד נדחקו ליישב את הסתירות הללו. אולם רבינו עצמו בפירושו לשבועות מב: מבאר שיטתו, וביאורו מסלק את כל הסתירות והקושיות. במשנה שם חולקים רבי מאיר וחכמים בדין שומר שקיבל פירות מחוברים לשמירה, ומודה במקצת התביעה. רבי מאיר אומר: דינם כמטלטלין ומחויב שבועה, וחכמים אומרים שהם כקרקע ואין נשבעים על הקרקעות. ובגמרא שם מג. פירשו שמחלוקתם בענבים העומדים ליבצר. וכתב שם רבינו: "מחלוקת חכמים ורבי מאיר היא בענבים העומדים להיבצר (שאינם צריכים לקרקע - המפרש) והלכה כחכמים, אבל כשיסרסם לו בתורת שמירה ולענין מקח וממכר ודיני ההונאה (גירסת הש"ך חו"מ סי' צה ס"ק ט) והודייה במקצת כשהיה עיקר התביעה שלא בתורת שמירה,

השדה כשיצטרך להחזיר לו את השדה, אבל בנידון שלפנינו הלוקח סומך על אחריותו של המוכר, וחשב שאם יגבה בעל-חוב את השדה - יחזור ויגבה הכל ממנו, ולכן נוטל בעל-חוב גם את ההוצאה, והלוקח יגבה כל הפסדו מהמוכר. [בש"ך שם סי' קטו ס"ק ט כתב, שבספר הרמב"ם עם מגדל-עוז הגירסא היא כשיטת הרי"ף, ומוסיף שגם רב האי גאון בספר 'מקח וממכר' שער כז דף כח פסק כשיטה זו. והכריע כן להלכה למעשה]. 14) הכסף ששילם בעד השדה. 15) כדין כל לוקח שבעל-חובו של המוכר טרף השדה שקנה. 16) ויש לשאול: אם ישנם נכסים שנמכרו אחר זמן המכירה ללוי, כיצד טרף בעל-חוב מלוי, הרי הוא יכול לטעון: הנחתי לך מקום לגבות? במגיד-משנה הרגיש בזה, ומבאר שהמדובר כשקנה שמעון אותם הקרקעות אחר שלוה מראובן, וחל עליהם השעבוד לפי שיטת רבינו (למעלה פי"ח ה"א) שהנכסים שקנה הלווה אחר ההלוואה אינם משועבדים לאותה ההלוואה, אם לא התנו בפירוש "דאקני". יתקיים איפוא הדין האמור כאן - כשלא התנו בהלוואה, והתנו במכירת הקרקע ללוי, או כשקנה הקרקעות אחר ההלוואה, ולפני שמכר אותה השדה ללוי ולא נשתעברו לראובן ונשתעברו ללוי. 17) משנה, גיטין מח: 18) חכמים תיקנו זאת מפני "תיקון העולם" (מונח מקובל בפי חכמי התלמוד להגדיר בו תקנות שמגמתן למנוע עוול בולט לאחד מבעלי הדינים כתוצאה מהחוק המקובל, שיגרום לשיבוש יחסי משא ומתן וכדומה). 19) במשנה: "אין מוציאם לאכילת פירות וכו' מנכסים משועבדים", ומפרש שם רבינו, כיון שגזל שדה מליאה פירות, ואכל פירות שהוציאה - גובה הנגזל דמי הפירות מנכסים בני חורין בלבד, וכן כתב כאן. ורש"י שם מפרש, כגון שגזל שדה ומכרה, והלוקח זרעה והוציאה פירות, ובאה הנגזל וטרפה עם הפירות אחר שהחזיר ללוקח הוצאותיו, וחזר הלוקח ותובע מהגזלן את דמי השדה, וגם מותר דמי הפירות - מגבים לו דמי השדה גם מנכסים משועבדים של הגזלן, אבל דמי הפירות רק מבני חורין. 20) אלמנה ובנותיה מקבלות מזונות מנכסי המוריש. פרטי דיני המזונות - נתבארו במקומם בפרק טז מהלכות אישות. 21) הסכום אינו קצוב, ולא תיקנו שעבוד נכסים לתביעות שרמתן אינה ידועה וקצובה, שהרי הלוקח אינו יודע עד כמה עליו להזहर. נימוק זה אמרו רבי חנינא שם נ: ועולא נתן שם טעם אחר: "מפני שאין כתובין" פירוש, לא נכתבו בשטר מכר ולא בכתובת אשה, ובמסקנא (שם נא). אמרו שהנימוק שנוי במחלוקת בין תנא-קמא ורבי יוסי. וקיבל רבינו נימוקו של רבי יוסי, שהלכה כמותו בכל מקום אפילו נגד רבים (ראה עירובין מו:). 22) חכמים הקילו בכמה דברים את ההתחייבויות הנובעות מתנאי הכתובה, וזו אחת מהן (בכורות נב.). 23) תמיהה זו כוחה יפה לשתי השיטות שנאמרו למעלה, בדין ניכוי ההוצאה מן השבח. 24) שהלוה כסף לשמעון. 25) שקנה שמעון השדה באחריות. 26) צ"ל: כנכסים. 27) יש לדון את השבת כנכס חדש של שמעון שבא לו אחר שלוה משניהם. 28) למעלה בפ"כ ה"א. 29) מזה שאמרנו, שהלוקח דינו כבעל-חוב של המוכר, והשבח נידון כאילו הוא נכס של הלווה-המוכר שהגיע לידו אחר המכירה - יוצא.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הוצאה הוא, אבל שבח הבא מאליו - טורף).⁴⁶ ורבינו קיבל סברתו. והראב"ד בהשגותיו כאן מסכים לדבריו. (40) שנתבאר למעלה בהלכה א, שגובה חצי השבח אחר ניכוי ההוצאה. (41) כששבחה מחמת הוצאה. (42) נימוק זה נתבאר בגמרא, שם. (43) שבעל-חוב יקח גם השבח. (44) את התנאי הזה בשטר. (45) וכל דבר שבממון שנתקבל כמנהג קבוע - מחייב את שני הצדדים, אפילו כשלא התנו כן בפירוש. למעלה בהלכה א ביאר רבינו, למה אינו גובה את כל השבח.

ד. וכן יתומים⁴⁶ שהשביחו הנכסים - אין בעל חוב גובה מן השבח פלוס. אבל אם שביחו נכסים מאליהן - גובה את השבח פלו.⁴⁷

(46) רבינו מדמה יתומים למקבל מתנה, מפני שאין להם על מי לחזור ולגבות מה שנטל, וגם לא קיבלו תנאי שכזה. ובהגהות מיימוניות כאן אות ה כתב, שרבינו למד זה מגמרא ב"מ קי. שאלו שם: יתומים אומרים: אנו השבחנו, ובעל-חוב אומר: אביכם השביח, על מי להביא ראיה? יוצא מזה, שאין גובים משבח שהשביחו יתומים. וה'תוספות' ב"מ שם ד"ה בעל חוב, ובכורות נב. ד"ה והאמר, כתבו שבעל-חוב גובה השבח מן היתומים, מפני שהם "כרעי דאבוהון" (ירך אביהם) וחובותיו של האב עוברים אליהם, ודחו את הראיה שהבאנו בשם הגהות מיימוניות. [במגיד - משנה כתב, שדעת הרי"ף כרבינו, ולא גילה מקומו. ראה לחם-משנה כאן, וש"ך חו"מ סי' קטו ס"ק לא].

ה. בעל חוב שטרף בחובו מיד הלוקח מה שראוי לו מן הקרן וחצי השבח - רואין הנשאר מן הקרקע: אם יש בו תעלה⁴⁷ ללוקח⁴⁸, פגון שנסאר לו בפשדה בית תשעה קבין⁴⁹, ובגנה בית חצי קב⁵⁰ - ישתתפו בה שנייהם⁵¹; ואם לא נשאר לו דבר שאלו יחלק יהיה שם פלו עליו⁵² - נותן לו בעל חוב את דמיו⁵³.

(47) תועלת. (48) חלק השדה שנשאר ביד הלוקח, ראוי לעיבוד להוציא פירות. (49) אפשר לזרוע בה תשעה קבים תבואה, שהם סאה וחצי. [הקב הוא ארבעה לוגים, והלוג שש ביצים בינוניות]. (50) חלקת קרקע קטנה כזו, מספיקה לגינה. (51) כלומר, ויחלוק את השדה, ואין האחד מהם יכול לכופר את השני למכור לו את חלקו או לקנות ממנו. (52) משנה בבבא-בתרא יא: "זה הכלל, כל שאילו יחלק ושמז עליו - חולקין". פירוש, אם שנים שתופים בדבר אחד, וכשיחלקו את הדבר לשני חלקים, יקרא כל חלק כשם הדבר השלם - אז יכול כל שותף לדרוש חלוקה ממש. ומלמדנו רבינו, שקרקע קטן מבית תשעה קבים - אינו נקרא שדה. וגינה פחותה מבית חצי קב - אינה נקראת גינה. ולמד זה ממשנה הנ"ל. (53) מקור דין זה ברי"ף ב"מ טו: ושם נאמר: שקיל ליה לדמיה מבעל-חוב (לוקח דמיו מבעל-חוב). משמע שרצונו של הלוקח קובע, רצה לוקח קרקע, רצה לוקח כסף. וכן מבואר ב'טור' חו"מ סי' קטו. אולם רבינו שינה הלשון, וכתב: "נותן לו בעל-חוב את דמיו", ומשמע לכאורה שכופה את הלוקח לקבל מעות. וב'שולחן

העיקר המכוון אליו שהם במטלטלין, שכל העומד ליבצר כבצור דמי, ושמור זה הלשון". וביאר הש"ך שם שהמלה "אבל" מתפרשת כאן כמו: במה דברים אמורים (אבל זה נאמר רק), ואומר רבינו, שלא אמרו שהם כקרקע אלא כשנמסרו הפירות בתורת שמירה, אבל בענינים אחרים שמנה שם, וביניהם גם הודאה במקצת במלוה - דינם כבצורות (כנראה כוונתו שגם חכמים מודים בזה). והש"ך ממשיך ומבאר, שדבריו הם לפי שיטת רבו רבי יהוסף הלוי, הובאה ב'טור' שם שמנמק את ההבדל בין שמירה ובין דין אונאה ושבועה וכיוצא בהן, ואומר: "כאן גבי שומר לאו כבצורות דמיין, כיון דלשמירה הן כשהן מחוברין לקרקע וכו' דהא לאו למיתלשינהו מסרינהו ניהליה (שהרי לא כדי לתלשם מסרם לידו, אלא לשמרם כמו שהם)". ומחדש הש"ך (שם בסי' קטו ס"ק יח), שבעל-חוב הבא לטרוף את השדה עם הפירות - יש לדונו כשומר, שהרי אינו בא לתלוש את הפירות אלא ליטלם כמו שהם, ויכול לומר ללוקח: אין זה ענינך מה אעשה עם הפירות אחר שיגיעו לידי, עכשיו אינני תולש אותם. ובהתאם לשיטה זו פסק רבינו כאן, שאפילו אינם צריכים לקרקע - דינם כקרקע. ובמכירה וכן באונאה, פסק שדינם כמטלטלין. על פירושו הנפלא הזה של הש"ך עלינו להוסיף עוד, שבהל' טוען ונטען שם התכוון רבינו להודאה במקצת במלוה ולוה, ולא בשומר. [והרמב"ן חולק על רבינו, ודעתו שאם אינם צריכים כלל לקרקע - הרי הם כמטלטלין, ולא אמרו "לאו כבצורות דמיין" אלא כשהקרקע תוסיף להשביחם קצת. וכן מפרש הרמב"ן גם דעת רש"י. ורבינו זרחיה הלוי והרשב"א מרחיקים לכת וסוברים, שאפילו הצריכים לקרקע אין בעל-חוב גובה אותם בחובו אלא נוטלים ומשלם דמיהם ללוקח (מגיד-משנה)].

ג. מתנה³⁸ ששביחה מחמת הוצאה - אין בעל חוב גובה משביחה פלוס, אלא רואין כמה היתה שוה בשעת מתנה וגובה. ואם שביחה מאליה - בעל חוב גובה את פלה³⁹. ואם קבל הנותן אתריות המתנה - הרי בעל חוב גובה ממתנה את השבח פדרף שגובין מן הלוקחות⁴⁰. ולמה יטרף בעל חוב חצי השבח מן הלוקח⁴¹ ולא יטרף ממקבל מתנה פלוס? מפני⁴² שהמוכר פותב ללוקח בשטר מכירה: שאני מחייב לך בקרן ובעמל שתעמל ובשבח שתשביח, ועלי אתריות הכל; ורצה הלוקח וקבל דבר זה⁴³, שהרי הלוקח ירד על תנאי זה, שאם ילקח ממנו השבח יחזר על המוכר. ואפילו לא פתב⁴⁴ - כבר נודע שזה דין המוכר עם הלוקח⁴⁵. אבל המתנה, שאין שם תנאי זה - אינו גובה משביחה בהוצאתו פלוס.

(38) ב"מ טו. (39) בגמרא שם, אמר רבא סתם שאין בעל-חוב גובה את השבח ממתנה, וכתב הרי"ף שם: "ומסתברא דהאי שבחא דלא גבי ממתנה - שבחא דאתי מחמת הוצאה הוא, אבל שבחא דאתי ממילא טריף (מתקבל על הדעת שהשבח שאינו גובה ממתנה - שבח הבא מחמת

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

להביא ראיה. (69) כשההוצאה יתירה על השבח, מוכן מאליו שאינם נוטלים יותר מהשבח, וכשהשבח יתר על ההוצאה - יכול בעל-חוב לטעון: השבחתם שדה שלי ואני נוטל את השבח, ומחזיר את ההוצאה שגרמה לשבח. (70) משלם ליתומים דמים, ואינם יכולים לדרוש חלק השדה כשיעור הכסף המגיע להם. (71) נמשך גם לדין הבאת ראיה (כן משמע מלשונו של המגיד-משנה). וכן דעת הרמב"ן והרשב"א, מפני ששעבוד גרידא אינו מוציא את השדה מחזקת היתומים. (72) כלומר, כל השבח, כמבואר למעלה בה"ד, שבעל-חוב אינו גובה כלום מהשבח שהשביחו יתומים בהוצאותיהם. [במגיד-משנה מבאר, שלדעת רבינו לא אמרו נוטלים הפחות שבשניהם אלא כשהחוב הוא כנגד השדה ושבחה, אבל כשאינו גדול מן הקרן אין בעל-חוב נוטל בשבח כלום, אפילו מן שדה אפותיקי, בניגוד לשיטת הרי"ף ורב האי גאון, שגם במקרה זה נוטלים הפחות שבשניהם מפני שהוא טוען: שדה שלי השבחתם. ולשיטתם, יפה כוחו של המלוה בהשביחו יתומים מהשביח הלוח עצמו. ומובן, שאז יטענו יתומים: אבינו השביח, ואין לך יותר מערך החוב, והוא יטעון: אתם השבחתם (ראה 'בית יוסף' חו"מ סי' קטו שהשיג על המגיד-משנה)].

יום ב' כ"ט תשרי ה'תשע"ו

פרק שני ועשרים

(1) מבאר סדר גביית החוב ודיני אדרכתא ודיני טירפא ודיני שומא.

- 19 א. סדר גביית החוב כף הוא: פְּשִׁיבֵיּא הַמְּלוּה שְׁטָרוֹ
- 20 לְבֵית דִּין וַיִּתְקַנְסוּ² - אֹמְרִים לְלוֹה: שְׁלֹם. וְאִין
- 21 יוֹרְדִין לְנִכְסֵי³ תַּחֲלָה עַד שְׂיִתְבַּעְנוּ⁴. וְאִם טַעָה הַדִּין
- 22 וְהוֹרִיד הַמְּלוּה לְנִכְסֵי לֹוָה קֹדֶם שְׂיִתְבַּעְנוּ - מְסַלְקִין
- 23 אוֹתוֹ⁵. אָמַר הַלֹוָה: הֲרִיגִי מְשַׁלֵּם, קִבְעוּ לִי זְמַן כְּדֵי
- 24 שְׂאֲלוֹה מֵאַחַר אוֹ אֲמַשְׁפֵּן⁶ אוֹ אֲמַכֵּר וְאֵבִיא הַמְּעוֹת
- 25 - קוֹבְעִין לוֹ זְמַן שְׁלֹשִׁים יוֹם, וְאִין מְחִיבִין אוֹתוֹ
- 26 לְתַן מְשַׁכּוֹן⁸; שְׂאֵלוֹ הִיּוֹ שֵׁם מְטַלְטְלִים - מְיָד הִיּוֹ
- 27 בֵּית דִּין גּוֹבִין מִהֶם⁹. וְאִם רָצָה הַמְּלוּה לְהַחְרִים עַל
- 28 מִי שְׂיֵשׁ לוֹ מְעוֹת אוֹ מְטַלְטְלִין וּמְפַלֵּג אוֹתוֹ
- 29 בְּדָבָרִים - הֲרִי זֶה מְחַרְרִים¹⁰. וְאִין מְחִיבִין הַלֹוָה
- 30 לְהֵבִיא עֶרֶב עַד שְׂיִתֵּן. שְׁלֵמוֹ הַשְּׁלֹשִׁים וְלֹא הֵבִיא -
- 31 בֵּית דִּין פּוֹתְבִין אֲדָרְכָתָא¹¹. וְכֵן אִם אָמַר בְּתַחֲלָה
- 32 כְּשִׁתְּבַעוּ: אֵינִי מְשַׁלֵּם - פּוֹתְבִין אֲדָרְכָתָא עַל נִכְסֵי
- 33 מְיָד¹², וְאִין קוֹבְעִין לוֹ זְמַן. וְכֵן אִם אִין שֵׁם אֲלָא
- 34 מְלוּה עַל פֶּה¹³ אוֹ שְׂהוּדָה¹⁴ - פּוֹתְבִין אֲדָרְכָתָא עַל
- 35 נִכְסֵי בְּנֵי חוֹרִין¹⁵ שְׂיֵשׁ לוֹ.

(2) בית דין יאשר חתימת העדים. (3) בית דין אינו יורד לנכסי הלווה - בין לקרקע ובין למטלטלין - כדי להגבות מהם פירעון החוב. (4) שהמלוה יבוא לבית הדין ויבקש הגבייה. (5) מרחיקים את המלוה מאותם הנכסים. בבבא בתרא קעד. מסופר מעשה שהיה וסילקו רב חנין. ונימקו

ערוך' שם ס"ב מביא דברי רבינו כלשונו כאן, והרמ"א מוסיף "אם ירצה הלוקח". ונראה שאינו חולק אלא מבאר, ומתקבל על הדעת שגם דברי רבינו יתבארו כך.

- 1 ו. הִיִּתְהַ הַשְּׂדֶה⁵⁴ אֲפּוֹתִיקֵי⁵⁵ - בַּעַל חוֹב נוֹטֵל אֶת
- 2 פְּלֶה⁵⁶, וְרוֹאִין חֲצֵי הַשְּׂבַח הַנֶּשְׂאָר לְלוֹקַח⁵⁷: אִם
- 3 הָיָה חֲצֵי הַשְּׂבַח יֵתֵר עַל הַהוֹצָאָה - נוֹטֵל הַהוֹצָאָה⁵⁸
- 4 מִבַּעַל חוֹב⁵⁹, שְׁהָרִי אוֹמֵר לוֹ בַּעַל חוֹב: שְׂדֵי הִיא
- 5 שְׂהַשְּׂבִיחָה⁶⁰, וְהַנֶּשְׂאָר לוֹ⁶¹ מִן הַשְּׂבַח⁶² נוֹטֵל מִן
- 6 הַמּוֹכֵר; וְאִם הָיָה חֲצֵי הַשְּׂבַח פְּחוֹת מִן הַהוֹצָאָה -
- 7 אִין לוֹ מִן הַטְּוֹרָף אֲלָא דְמֵי חֲצֵי הַשְּׂבַח⁶³, וְחוֹזֵר
- 8 וְגוֹבֶה מִן הַמּוֹכֵר חֲצֵי הַשְּׂבַח שְׁנִטְרָף בְּלִבְדָּה⁶⁴.

(54) ב"מ טו. (55) כגון שאמר לוה למלוה: לא יהא לך פרעון אלא משדה זו (ראה למעלה פי"ח ה"ג). (56) עם השבח, שהרי היא כקנויה לו. והמדובר כשהשדה לפני שהשביחה אינה שוה יותר מהחוב. (57) המגיע ללוקח, כפי שנתבאר למעלה בתחילת ה"א. (58) על כל ההוצאה. משמע שבעל-חוב נוטל חצי השבח הראשון בלי ניכוי חלק ההוצאה, ובזה יפה כוח אפותיקי מכוח שעבוד רגיל. (59) ולא את חצי השבח. (60) ודינך כיווד לתוך שדה חבירו והשביחה - שמחזיר לו ההוצאה בלבד. (61) ללוקח. (62) מכל השבח, אחר ניכוי ההוצאה שנטל מבעל-חוב. (63) מאותו נימוק. (64) כלומר, החצי שלא החזיר לו בעל-חוב. ובכן קיבל כל השבח. [תמיהות רבות מצאו ראשונים ואחרונים בהלכה זו, ובראשם הראב"ד בהשגותיו, ולא עלה בידם ליישבה. ומעניין שהראב"ד נמנע כאן להשתמש בסגנון השגה חריף, אלא משער שטעות-סופר כאן. ונראה שבהסתמך על השערות - השמיט מרן ב'שולחן ערוך' את ההלכה הזו].

- 9 ז. בַּעַל חוֹב⁶⁵ שְׂבָא לְטָרֵף מִן הִיתּוּמִין, יִתּוּמִים
- 10 אוֹמְרִים: אָנוּ הַשְּׂבִיחָנוּ⁶⁶, וּבַעַל חוֹב אוֹמֵר: שְׂמָא
- 11 אֲבִיכֶם הַשְּׂבִיחִי⁶⁷ - עַל הִיתּוּמִים לְהֵבִיא רֵאָיָה⁶⁸.
- 12 הֵבִיאוּ רֵאָיָה שְׁהֶם הַשְּׂבִיחוּ - שְׂמִין לְהֵן אֶת הַשְּׂבַח
- 13 וְאֶת הַהוֹצָאָה, וְנוֹטְלִין הַפְּחוֹת שְׂבִיחָה⁶⁹, וּמַעֲלָה
- 14 אוֹתָן בְּדָמִים⁷⁰. בְּמָה דְבָרִים אֲמוֹרִים⁷¹? כְּשִׁעֲשֵׂה
- 15 שְׂדֶה זוֹ אֲפּוֹתִיקֵי; אֲבָל אִם לֹא עֲשֵׂה אֲפּוֹתִיקֵי, אִם
- 16 רָצוּ הִיתּוּמִין לְסַלֵּק בַּעַל חוֹב בְּדָמִים - מְסַלְקִין
- 17 אוֹתוֹ, וְאִם רָצוּ - נוֹטְלִין מִן הַקְּרָקַע שְׁעוֹר שְׂבַח
- 18 שְׂלֵהֵן⁷².

(65) ב"מ קי: (66) השקענו הוצאות והשביחה. (67) בגמרא שם אמרו: "אומר אביכם השביח", וכן כתב גם הרי"ף שם. כנראה מסברת עצמו אמר רבינו שאפילו בטוען טענת 'שמא' מחזיבים היוורשים להביא ראיה שהם השביחו. (68) ואם לא הביאו ראיה, גובה המלוה את השבח. וטעמו של דבר אמרו שם בשם רבי יוחנן: שדה המשועבדת ועומדת לגוביינא, הרי היא לענין זה כאילו נכנסה כבר לרשות המלוה, ואין להוציאה מידו בלי הוכחה ברורה. לקמן יבואר, שזה נאמר בשדה אפותיקי, אבל כשלא עשאה אפותיקי - הרי היא בחזקת היתומים, ולכן על בעל-חוב

11 וְשָׁנִי. ²⁴ לֹא בָּא - כּוֹתֵבִין עָלָיו פְּתִיחָא ²⁵ וּמִשְׁמַתִּין ²⁶
 12 אוֹתוֹ, וּמִמְתִּינִין לוֹ וְהוּא בְּנִדְוִי תִשְׁעִים יוֹם ²⁷ ;
 13 שְׁלֹשִׁים רֵאשׁוֹנִים - שְׁמָא טוֹרַח לְלוֹת; אִמְצָעִים -
 14 שְׁמָא הוּא טוֹרַח לְמִכּוֹר ²⁸; אַחֲרוֹנִים - שְׁמָא הַלֹּקַח
 15 מְמַנּוּ טוֹרַח לְהֵבִיא מְעוֹת. שְׁלָמוֹ תִשְׁעִים יוֹם וְלֹא
 16 בָּא - בֵּית דִּין כּוֹתֵבִין לוֹ אֲדַרְבְּתָא עַל נְכָסָיו, וּמְתִירִין
 17 לוֹ נְדִוּיוֹ.

22 בבא קמא שם. 23) המדובר כשיש ממש בדבריו ובעל
 החוב אינו אדם תקיף. 24) בתי דין יושבים ביום שני
 וחמישי בשבוע. ממתנים ללווה שלוש ישיבות שמה יבוא
 וישלם. 25) שם. רש"י מפרש: שטר שמתא (נידוי). ונראה
 שגם רבינו התכוון לכך (ראה פרק כ"ה מהלכות סנהדרין
 הלכה ה). 26) נידוי ושמתא היינו הך ודיניהם מבוארים
 בהלכות תלמוד תורה פרק ז. 27) גמרא שם. 28) כשלא
 מצא ללוות הוא מחפש קונה לקרקעותיו.

ד. אִין כּוֹתֵבִין ²⁹ אֲדַרְבְּתָא עַד שְׁשׁוֹלְחִין וּמוֹדִיעִין לוֹ. ¹⁸
 19 וְהוּא שְׁוִהִיהָ קְרוֹב לְבֵית דִּין מִהַלְף שְׁנֵי יָמִים ³⁰ אוֹ
 20 פְּחוֹת; יָתֵר עַל זֶה ³¹ - אִין צְרִיכִין לְהוֹדִיעַ ³². בְּמָה
 21 דְּבָרִים אֲמֹרִים? כְּשֶׁהִיָּה כָּל הַתִּשְׁעִים יוֹם נִשְׁמַט ³³
 22 וְאוֹמֵר: עֲתָה אָבִיא רְאִיָּה וְאֲבַטֵּל הַשְּׁטֵר; אֲבָל אָמַר:
 23 אִינִי בָּא לְבֵית דִּין - מִיָּד כּוֹתֵבִין אֲדַרְבְּתָא עַל נְכָסָיו,
 24 בֵּין עַל הַתְּקָרְעוֹת בֵּין עַל הַמְּטַלְטְלִין ³⁴. וְכֵן אִם הָיָה
 25 הַשְּׁטֵר עַל הַפְּקָדוֹן ³⁵ - אִין מְמַתִּינִין לוֹ תִשְׁעִים יוֹם,
 26 אֲלֵא כּוֹתֵבִין אֲדַרְבְּתָא עַל נְכָסָיו מִיָּד ³⁶.

29) שם. 30) בגמרא מפרש, כדי שהשליח יספיק ללכת
 ולהודיע ללווה, שבית דין החליט לכתוב אדרכתא ויוכל
 לבוא לישיבה הקרובה של בית הדין ויסדר טענותיו, אם יש
 לו מה לטעון או ישלם. 31) כשהלווה נמצא במקום רחוק
 יותר ממהלך שני ימים. 32) מכיוון שהמתינו לו כבר
 תשעים יום ולא בא. [בגמרא שם אמרו, שרבינא עשה
 מעשה במלוה גבר אלים, שקשה להוציא מידו והאריך זמן
 ההודעה עד שנים עשר חודש. ופליאה היא, שרבינא השמיט
 לגמרי דין גבר אלים לעניין הודעה]. 33) משתמט ודוחה
 מיום ליום ואינו מתנגד בגלוי לצו בית הדין. 34) ראה
 הלכה ה. 35) נתבע להחזיר דבר שהופקד אצלו.
 36) הלוואה ניתנה להוצאה ואפשר שאין ללווה מעות
 לשלם, ולפיכך נותנים לו זמן לטרוח ולמצוא כסף בהלוואה
 או על ידי מכירת נכסים. אבל פיקדון, ניתן לשמירה ואסור
 לנפקד להשתמש בו, ועליו להחזירו מייד כשהמפקיד בא
 ותובע. ואם הוא טוען: איני זוכר היכן הנחתי פקדונך דינו
 כפושע וחייב לשלם מייד, כמבואר בהלכות שאלה ופיקדון
 פרק ד הלכה ז.

ה. זֶה שְׁאֲמַרְנוּ, שְׁאִם לֹא בָּא בְּסוֹף הַתִּשְׁעִים כּוֹתֵבִין ²⁷
 28 אֲדַרְבְּתָא - עַל הַתְּקָרְעוֹת; אֲבָל עַל הַמְּטַלְטְלִין ³⁷,
 29 אִפְלו אַחַר תִּשְׁעִים יוֹם, כָּל זְמַן שֶׁהוּא אוֹמֵר: עֲתָה
 30 אָבִיא רְאִיָּה וְאֲבַטֵּל הַשְּׁטֵר ³⁸ - אִין מוֹרִידִין הַמְּלוָּה
 31 לְמַטְלְטְלִין, שְׁמָא יֵאכַל אוֹתָם, וְיָבִיא זֶה רְאִיָּה

שם: שנכסי הלווה דינם כערב ואין גובים מן הערב תחילה
 (לפני שתבע את הלווה עצמו). 6) מקור הדינים שבהלכה
 זו בתשובת הר"ף (מגיד משנה). 7) קרקע שלי.
 8) מטלטלין. 9) לגביית קרקע נותנים זמן, שהרי הגבייה
 על ידי בית דין טעונה הכרוה ושומא וזה יימשך גם כן זמן
 מסוים, אבל מטלטלין שמים לו מייד. 10) חרם סתם
 מבלי להזכיר את שם הלווה. חרם זה הוא תקנת הגאונים
 ולא נזכר בגמרא. 11) בית דין כותבים ייפוי כוח למלוה
 לתפוס שדותיו של הלווה. בעל התרומות שער ג מפרש
 ש"אדרכתא" הוא מלשון "דורך", שנותנים רשות למלוה
 להיות דורך ושליט על נכסי הלווה. ורש"י פירש: רשות
 לדרוף ולהשיג מלשון המקרא (שופטים כ. מג): הדריכוהו
 (בית יוסף חושן-משפט סי', צח). והרמ"א שם סעיף ה
 אומר, שמדריכים את המלוה שיגבה חובו מנכסי הלווה.
 נוסח האדרכתא - לקמן הלכה ו. 12) בבא קמא קיב:
 13) בעדים. 14) הלווה בנכונותה של התביעה.
 15) שלא נמכרו ולא נשתעבדו לאחרים. נתבאר כבר שמלוה
 על פה אין גובים מנכסים משועבדים.

ב. טַעֲנִין ¹⁶ וְאָמַר: שְׁטֵר זֶה שְׁנַחֲקִים בְּפִנְיֵכֶם מְזִיף ¹
 2 הוּא, אָנִי אָבִיא רְאִיָּה וְאֲבַטֵּלְנוּ, וְהַעַד בְּמָקוֹם פְּלוֹנִי,
 3 וְהֵם פְּלוֹנִי וּפְלוֹנִי ¹⁷; אִם נִרְאָה לְדַיְנִין שֵׁישׁ מִמֶּשׁ
 4 בְּדַבְּרָיו - קוֹבְעִין לוֹ זְמַן ¹⁸ לְהֵבִיא עֲדָיו; וְאִם נִרְאָה
 5 לְהֵם שְׁאִינוּ בָּא אֲלָא בְּעִלְלוֹת דְּבָרִים וּבְטַעֲנוֹת שֶׁל
 6 דְּפִי - אוֹמְרִים לוֹ: שְׁלֵם, וְאַחַר כֵּן אִם יֵשׁ לוֹ רְאִיָּה
 7 יַחֲזִיר ¹⁹. וְאִם הָיָה הַמְּלוָּה אֶלְמֵם ²⁰, וְשְׁמָא אִינוּ יָכוֹל
 8 לְהוֹצִיאָו מִיָּדוֹ - מְנַחֲחִין עַל יְדֵי שְׁלִישִׁי ²¹.

16) מימרא של רבא שם. 17) רבא אמר סתם: טען הלווה
 אביא עדים שהשטר מזויף ולא התנה שצריך להודיע שמות
 העדים ומקומם. נראה שרבינו למד זה מהפיסקא הראשונה
 של מאמר רבא: "מקיימין את השטר וכו' ואפילו עומד
 וצווח". פירוש, אפילו הנתבע טוען שהשטר מזויף אין
 שומעים לו. ורבא ממשיך ואומר, שאם טען תנו לי זמן
 שאברר בעדים שהשטר מזויף - נותנים לו, והרי גם ברישא
 המדובר כשאומר שיוכיח הזיוף, שאם לא כן הדבר פשוט,
 שאין כל ערך לצווחה שלו במקום עדי קיום. ולפיכך פירש
 רבינו את הטענה "מייתינא סהדי (אביא עדים)" כשפירש
 שמותם ומקומם. 18) לפי ראות עיני הדיינים. ובטור חושן
 משפט סימן צח כתב, שנותנים לו זמן שלוששים יום.
 19) יחזיר לו המלוה מעותיו. 20) אדם תקיף. 21)
 21) ונותנים לו זמן שלוששים יום (רמ"א שם סעיף ד). וכל
 זה כשנראה לדיינים שאין ממש בדבריו, אבל כשנראה להם
 שיש בהם ממש - נותנים לו זמן תשעים יום (בית יוסף שם
 בשם בעל התרומות שער ג). [בבעל התרומות (ויניציאה
 תקסט) שער ג חלק ז אות ד כתוב, שבמלוה גבר אלים
 דוחים כתיבת אדרכתא עד שנים עשר חודש כפי מעשה של
 רבינא בבבא קמא שם. אמנם הסגנון לא ברור כל כך ואפשר
 שהכוונה לעניין הודעה ללווה (ראה לקמן הלכה ד והלכה
 ה)].

ג. קֶבְעָה ²² לוֹ זְמַן לְהֵבִיא רְאִיָּה וּלְכַבֵּל הַשְּׁטֵר ²³,
 10 וְהַגִּיעַ הַזְּמַן וְלֹא בָּא - מְמַתִּינִין לוֹ שְׁנֵי וַחֲמִישִׁי

23 ח. פיצד פותבין? איש פלוני בן פלוני זכה בדין
 24 לטרף בחוב שפלוני חיב לו, שהוא כף וכף, משדה
 25 פלונית שלקח פלוני בכף וכף מזמן פלוני. וכבר
 26 קרענו האדרכתא⁵³ שהיתה בידו, והרשינוהו לטרף
 27 מזה בכף וכף.

53 בספרים שבידינו (בבא בתרא קסט.) גירסא אחרת ולפיה טירפא קודמת לאדרכתא.

28 ז. ואחר שפותבין הטרפא לטרף, מורידין שלשה
 29 בקיאים לאותה שדה, ושמן לו ממנה⁵⁴ כשעור
 30 חובו כפי מה שראוי לו מן הקרן וחצי השבח, כמו
 31 שבארנו⁵⁵. ומכריזין עליה שלשים יום⁵⁶, כדרך
 32 שמכריזין על נכסי יתומים.

54 כפי שנתבאר בהלכה ו בדין בני חורין. (55 למעלה פרק כ"א הלכה א. 56 בערכין כא: שנינו: "שום היתומים שלושים יום", פירוש, כשבית דין עומדים להגבות לבעל חוב נכסי יתומים צריך להכריז עליהם שלושים יום רצופים בבוקר ובערב, בשעה שבני אדם יוצאים למלאכתם ובשעה שהם חוזרים. וסובר רבינו שהוא הדין בנכסים משועבדים, אבל בנכסים בני חורין והלווה בחיים אין קצבה לזמן ההכרזה, והדיינים קובעים זמן כפי ראות עיניהם, כמבואר למעלה הלכה ו. ונבבית יוסף חושן משפט סימן קג כתב בשם בעל התרומות שער ג שגם בבני חורין מכריזים שלושים יום.)

33 י. ואחר כף משביעין את הלוה שאין לו פלום⁵⁷,
 34 פתקנת הגאונים, אם היה הלוה עמנו בדינה.
 35 ומשביעין את הטורף⁵⁸ בנקיטת חפץ⁵⁹ שלא נפרע
 36 חוב זה, ולא מחלו, ולא מכרו לאחר⁶⁰. ואחר כף
 37 מורידין אותו⁶¹ לנכסי הלוקח בשומא שלו⁶²,
 38 וכותבין הורדה.

57 שאם יש לו נכסים - בין קרקע ובין מטלטלין - אין גובים מלקוחות. (58 משנה כתובות פז. 59 של מצוה, כדין כל הנשבעים ונוטלים. 60 שבועה זו היא תקנת חכמי המשנה הקדמונים. 61 אם לא נמצאו קונים במחיר גבוה משומת הבקיאים, ואם ישנם כאלה אין כופים את המלוה לקבל חלק מהקרקע לפי המחיר הגבוה אלא מוכרים את הקרקע ומשלמים לו חובו, והיתר לבעל הקרקע. 62 כפי מה ששמו הבקיאים בשבילו.)

39 יא. וכיצד פותבין⁶³? אחר ששמנו לפלוני בשומא
 40 שהיתה בידו⁶⁴, והכרזנו שלשים יום כראוי,
 41 והשבענו את זה הטורף ואת בעל חוב, הורדנוהו
 42 לשדה פלונית להיות משתמש בה כדרך שמשתמש
 43 אדם בקנינו.

63 שטר ההורדה. 64 נראה שהכוונה לשטר שומא שנתנו לו הדיינים, אולם רבינו לא כתב כלל שכותבים שטר שומא, והמגיד משנה מסופק אם כותבים בכלל שטר שומא בפני עצמו, או כוללים עניין השומא בשטר ההורדה. בטור

1 ויבטל השטר, ולא ימצא מה יטל. ואפלו היה
 2 למלוה קרקע³⁹, שמא תכסיף⁴⁰ או תשפדף⁴¹.

37 בבא קמא שם. 38 ואינו מתחצף לסרב לפקודת בית הדין. 39 ויוכל לגבות ממנה. 40 תכחש ולא תוציא פירות. 41 תתייבש ברוח מדבר עז (מלשון המקרא - בראשית מא, ו - ושדופות קדים). בהלכה הקודמת באומר איני בא לבית דין אמרנו שכותבים אדרכתא גם על מטלטלין ואין חוששים שמא יאכלם המלוה, משום שאין עושים תקנה לטובת סרבנים מתחצפים.

3 ו. פיצד פותבין האדרכתא? אם לנכסים בני חורין
 4 הורידוהו - אומרים⁴²: איש פלוני נתחייב לפלוני
 5 בדין כף וכף, ולא נתן לו מעצמו, וכתבנו לו
 6 אדרכתא זו על שדה פלונית שלו. ואחר כף שמין
 7 לו שלשה⁴³ מאותה שדה פנגד חובו⁴⁴. ומכריזין
 8 עליה⁴⁵ כפי מה שיראה⁴⁶, עד שיפקסו המוסיפין.
 9 ומורידין אותו בחובו לחלק ששמו אותו⁴⁷. וקורעין
 10 שטר החוב⁴⁸, אם היה שם שטר. ואם לא היה לו
 11 נכסים בני חורין - פותבין האדרכתא כף: איש
 12 פלוני נתחייב לפלוני כף וכף בשטר חוב שיש בידו,
 13 ולא נתן לו חובו, ולא מצאנו לו נכסים בני חורין,
 14 וכבר קרענו לשטר⁴⁹ שהיה לו עלי, ונתנו לפלוני
 15 רשות לדרש ולחקר ולהיות ידו נטויה על פל
 16 הנכסים שימצאו לו, וכל קרקעות שמכר מזמן
 17 פלוני⁵⁰ והלאה יש לו להפרע לגבות חובו מן הכל.

42 כותבים בשטר. 43 בני אדם בקיאים במחירי קרקע. 44 קובעים שטח הקרקע שערכו שווה לסכום החוב. 45 מכריזים ומפרסמים ששדה זו עומדת למכירה, אולי יבואו קונים ויוסיפו על השומא. 46 בהלכה ט יתבאר, שבנכסים משועבדים מכריזים שלושים יום, ומשמיענו רבינו כאן שבנכסים בני חורין אין זמן קצוב אלא הדיינים קובעים בכל מקרה ומקרה מתי פסקו הסיכויים שיבואו קונים חדשים ויוסיפו על המקח. 47 כלומר, אם לא באו קונים במחיר ששמו שלושת הבקיאים - נותנים הדיינים למלוה את החלק ששמו ובוה נפרע כל החוב, ואם נמצאו קונים כפי השומא או למעלה מן השומא מוכרים להם את השדה ומשלמים למלוה את חובו, והיתר - כשהוסיפו על השומא - לבעל השדה (מגיד משנה). 48 בבא בתרא קסט. כדי שלא יפנה המלוה לבית דין אחר ויתבע החוב פעם שנייה. 49 שם. 50 מזמן הכתוב בשטר.

18 ז. ואחר שפותבין אדרכתא זו, הולך המלוה
 19 ומחפש. אם מצא לו נכסים בני חורין - שמין לו
 20 מהן. מצא לו נכסים משעבדין מאחר זמן שטרו -
 21 טורף מהן⁵¹. וקורעין שטר האדרכתא⁵², וכותבין לו
 22 שטר הטרפא.

51 המונח "טורף" מגדיר גביית קרקע מייד הלוקח מן הלווה (ראה מגיד משנה). 52 שם. מאותו הנימוק שאמרנו בקריעת השטר.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מפרש, שלא אמרו מכרם קיים אלא ביתומים בלבד, משום שהם בפיקוחו של בית דין ולכן יד הדיינים כיד היתומים עצמם, אבל כבעל חוב - בין כשהוא גובה מבני חורין בין ממשועבדים - הדיינים כשלוחים).

18 מו. בית דין⁷⁸ ששמו לבעל חוב, בין בנכסי ליה בין
19 במשעבדין שפיך הלוקח, ולאחר זמן השיגה קדו
20 של ליה או של נטרף או של יורשיהן, והביאו
21 לבעל חוב את מעותיו - מסלקין אותו⁷⁹ מאותה
22 קרקע⁸⁰; ששהומא חוזרת לפעלים לעולם, משום
23 שנאמר: ועשית הישר והטוב.

78 בבא מציעא לה. (79) שם: "הילכתא שומא הדרא (חוזרת) לעולם". בגמרא המדובר בגובה מן הלווה עצמו ורבינו למד ממעשה "תרי אפדני" בכתובות צא: שהוא הדין בטורף מלוקח. [הטור חושן משפט סימן קג כותב שהרא"ש חולק בטורף מלוקח ופסק שבלוקח לא שייך ועשית הישר והטוב, משום שידע שהשדה משועבדת ואף על פי כן קנאה ונכנס בשעבוד המלוה וסמך על זה, שאם יטרפו ממנו יחזיר לו המוכר את מעותיו - והרי קיבלן]. (80) קרקע דווקא, אבל שומת מטלטלין אינה חוזרת (נימוקי יוסף בבא מציעא שם בשם הר"ן והרמב"ן והרשב"א). [בכסף משנה בשם הר"ן מדייק מלשון "מסלקים", שבעל החוב אינו צריך לכתוב שטר מכר ללוקח כשהוא מחזיר לו את הקרקע. והרמב"ן חולק ומצריך שטר מכר].

24 יי. קרקע⁸¹ ששמו אותה לבעל חוב, ואחר כך שמוה
25 בית דין לבעל חוב של זה המלוה⁸² - הרי זו חוזרת;
26 לא יאה פחו גדול מפיך בעל חוב הראשון. מכרה
27 בעל חוב או נתנה במתנה, או ששמה לבעל חוב
28 מדעתו⁸³, או שמת והוריש - אינה חוזרת⁸⁴. שמו
29 קרקע⁸⁵ לאשה⁸⁶ ונשאת⁸⁷, או ששמו במתנה⁸⁸ ונשאת
30 - בעל בנכסי אשתו פלוקח הוא⁸⁹, ולא מחזיר⁹⁰ ולא
31 מחזירין לו⁹¹.

81 בבא מציעא שם. (82) כגון, ראובן שלווה משמעון ושמעון לוה מלוי והגבו בית דין שדה ראובן לשמעון ואחר כך הגבו בית דין אותה שדה ללוי שהוא בעל חוב של שמעון. (83) הלווה עצמו מסר את השדה למלוה לפירעון החוב מרצונו הטוב, בלי כפייה מצד בית דין. (84) שם אמרו: מכרה, נתנה והורשה - לדברי הכל אינה חוזרת. ונימוקו, משום שהם לקרקע עצמה ירדו ולא כמלוה שיווד לקרקע לשם קבלת מעותיו, ונחלקו רב אחא ורבינא בשמאה מדעתו אם זה נידון כמכר או כפירעון הלוואה. ופסק הר"ף שם שאינה חוזרת, לקולא לטובת המחזיק בקרקע, ורבינו קיבל דעתו. [דעת הרא"ש הובאה בטור שם, שהמדובר כשהורשה בחייו, אבל בירושה לאחר מיתה - חוזרת שהבן עומד במקום אביו ומוטלות עליו כל התחייבויותיו, וגם לא שייך כאן הנימוק, שירד לקרקע ולא למעות, שהרי הירושה באה לידו ממילא. ורבינו כתב בפירושו "מת והורשה"]. (85) שם. (86) פנוייה, שהלווה מעותיה. (87) אחר שנכנסה הקרקע לרשותה ועברו נכסיה לרשות בעלה. [רש"י

חושן משפט סימן קג מביא נוסח מפורט של שטר הורדה וממנו יוצא שלא כתבו שטר שומא לפני כן.

1 יב. ומאימתי⁶⁵ אוכל הטורף פרות שדה זו?
2 משפסקו ימי ההכרזה⁶⁶.

(65) בבא מציעא לה: (66) כרבא שם, משום שרבא הוא אחרון, והלכה כאחרונים (מגיד משנה. ומדבריו יוצא, שהלכה ככתראי אפילו בתלמיד נגד הרב. שהרי רבא חולק בזה על רבה רבו).

3 יג. כל אדרכתא⁶⁷ שאין פתוב בה: קרענהו לשטר
4 ההלואה - אינה אדרכתא⁶⁸. וכל טרפא שאין פתוב
5 בה: קרענהו לאדרכתא - אינה טרפא. וכל שומא⁶⁹
6 דלא פתוב בה: קרענהו לטרפא - אינה שומא.

(67) בבא בתרא קסט. (68) שאם לא קרעו את השטר יוכל המלוה ללכת לבית דין אחר ולגבות פעם שנייה. (69) ראה למעלה הלכה י"א. מובן, שלדעת האומרים שאין כותבים שטר שומא בפני עצמו אלא כוללים את השומא בשטר ההורדה - הכוונה כאן לשטר הורדה.

7 יד. שלשה⁷⁰ שפירדו לשום, אחד אומר במתנה⁷¹
8 ושנים אומרים במתנים, או אחד אומר במתנים
9 ושנים אומרים במתנה - בטל יחיד במעוט⁷². אחד
10 אומר במתנה, ואחד אומר בשמונים, ואחד אומר
11 במאה ועשרים - נדון במאה⁷³. אחד אומר במאה,
12 ואחד אומר תשעים, ואחד אומר מאה ושלושים -
13 נדון במאה ועשרה⁷⁴. ועל דרך זו שמין ביניהן.

(70) בבא בתרא קז. (71) השדה שווה מאה דינרים. (72) מקבלים שומת השניים. (73) ההפרש שבין 80 ל-120 הוא 40 ובכך מוסיפים 20 על השמונים וגורעים 20 מה-120 ויוצא לך ממוצע של מאה. פסק כתנא קמא שם. (74) כפי החשבון בבבא הקודמת.

14 מו. בית דין ששמו לטורף בנכסי לוקח, וטעו בקל
15 שהוא - מכרן בטל⁷⁵; שהרי הן פשליח לטורף
16 וללוקח, ויש להן רשות לתקן אכל לא לענת⁷⁶,
17 פשליח⁷⁷. וכל המורים פזה הורו.

(75) תשובת הר"ף הובאה במגיד משנה כאן. ואין זה דומה לשום היתומים שאמרנו (למעלה פרק י"ב הלכה י"א) שבפחות משותת מכרם קיים, משום שיתומים חייבים לשלם חוב אביהם ואומרים להם, אם אינכם רוצים בשומא היה עליכם להשתדל ולפרוע במזומנים ולפיכך הדיינים עושים על דעת עצמם ואינם שלוחים של היתומים. וכן הדין גם כשגובים מהלווה עצמו, אבל על הלוקח אין להטיל טירחא לפריעת החוב ולכן רואים את הדיינים כשלוחים בלבד ולא כמטילים מרותם כממונים. (76) לקלקל. (77) כדין שליח שאינו פועל בתוקף כוח דיינות שנתבאר בהלכות מכירה פרק י"ג הלכה ט שאם טעה בכל שהוא מכרו בטל (על פי מגיד משנה וכסף משנה. וגם הסמ"ע סימן קג סעיף קטן ו קיבל פירושו. ובטורי זהב שם

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מסובך כזה, ולא פירש כפשוטו? מבאר בלחם-משנה מפני שקשה היה לו, הלא העדים שחתמו על שטר שזמנו מוקדם הם פסולים לעדות, וכאילו אין כאן שטר כלל (כן הקשו הר"ש משנן שם, והרמב"ן והרשב"א, ראה מגיד-משנה), ולפיכך פירש באופן שהעדים אינם אשמים כלל. והר"ש שם מתרץ שהמדובר כשהעדים נאנסו אונס נפשות להקדים הזמן. נאמרו עוד כמה ישובים, ואין כאן המקום להאריך.]

5 **ב. שְׁטְרֵי חוֹבֵי הַמְאֻחָרִין⁸ - כְּשֵׁרִין⁹; שְׁהָרֵי הוֹרַע**
6 **כְּחֹזֵל שְׁלֵל בְּעַל הַשְּׁטֵר, שְׂאִינוֹ טוֹרֵף אֶלָּא מְזַמֵּן**
7 **הַשְּׁטֵר¹⁰. וְאִם עַל פִּי שְׂלֵל כְּתָבוֹ בּוֹ שְׂהוּא מְאָחַר -**
8 **הָרֵי זֶה כְּשֵׁר.**

(7 שם. 8) זמנו מאוחר מזמן ההלוואה. (9) בין שכתבו בשעת ההלוואה וכתבו זמן מאוחר, בין שכתבו השטר אחר ההלוואה (רשב"ם בבא-בתרא קעז:). (10) והמלוה הסכים לקיפוח זה, שהרי קיבל את השטר. [ב'טור' חו"מ סי' מג, כתב: במה דברים אמורים שמאוחרים כשרים, כששעבד למלוה בשטר גם את הנכסים שיקנה מכאן ואילך, אבל אם לא כתב לו כן - פסול, שמה יקנה הלווה שדה אחר היום שלוח, ולפני הזמן הכתוב בשטר, ושדה זו לא נשתעבדה למלוה, וכשיוציא מלוה שטר-חוב זה שזמנו אחר יום קניית שדה זו - יגבה אותה שלא כדין, ולפיכך כשלא כתב בשטר "דאיקני" (הנכסים שאקנה) - השטר פסול, אלא-אם-כן מפורש בשטר שהוא מאוחר. ולמד דין זה ממה ששאלו (בבבא-בתרא קנז:): "ואי סלקא-דעתך דאיקני קנה ומכר לא משתעבד, מאוחרין אמאי כשרין (ואם עולה על דעתך שאפילו אם התנו שהשעבוד יחול גם על הנכסים שיקנה - לא חל עליהם השעבוד, למה מאוחרים כשרים)?" ומכאן שמאוחרים אינם כשרים אלא כששעבד הנכסים שיקנה. ובמגיד-משנה כאן כתב שכך היא גם דעת הר"י מיגש רבו של רבינו, ותמה על רבינו שפסק למעלה פי"ח ה"א, שאם לא התנה בפירוש, "דאיקני" אין בעל חוב טורף השדות שקנה אחר ההלוואה, ולמה סתם כאן וכתב "מאוחרים כשרים", ולא העיר שהמדובר כשכתב בשטר "דאיקני"? וב'קצות החושן' סי' מג ס"ק ד מיישב, שבגמרא שם שאלו אם נאמר שאפילו התנו "דאיקני" אין התנאי מועיל, אבל לפי ההלכה ש"דאיקני" מועיל, מסתבר ששטר מאוחר הוא כאילו התנו שהנכסים שיקנה עד הזמן הכתוב בשטר - ישתעבדו (ראה 'נתיבות' שם, וש"ך חו"מ קיב, א).]

9 **ג. שְׁטְרֵי¹¹ שְׂכֵתְבוֹהוּ בַּיּוֹם¹², וְנִחְתַּם בְּלִילָה הַסְּמוּף**
10 **לוֹ - פְּסוּל, מִכְּפִנֵי שְׂהוּא מְקַדֵּם¹³. וְאִם הָיוּ עֶסְוִקִים**
11 **בְּעֶנְיָן¹⁴ עַד שְׁנִכְנַס הַלִּילָה וְנִחְתַּמוּהוּ, אִם עַל פִּי**
12 **שְׂקֵנוּ מְמַנּוּ בְּלִילָה¹⁵ - כְּשֵׁר¹⁶.**

(11) משנה, גיטין יז. (12) ונכתב בו הזמן הנכון של אותו יום. (13) שהלילה הולך אחר היום הבא, ומפני שהחתימה גומרת - הרי זמנו מוקדם יום אחד. (14) באותו ענין, ומשום כך נתאחרה החתימה. (15) כשעשו קבלת קנין ביום, אינו צריך לומר שהשטר כשר. ואפילו אין עסוקים באותו ענין, שהרי הקנין מוציא את הקול שזה שעבד נכסיו, והמלוה גובה כדין מאותה שעה. וכשעסוקים באותו ענין,

שם מפרש שהמדובר בנכסי מלוג (נכסים שלא שמאה לבעלה בנידונייתה כנכסי צאן ברזל) שהם קנויים לו על פי התנאים המבוארים בהלכות אישות פרק ט"ז שיאכל פירותיהם והגוף יישאר רכושה, ומתה האשה, וירש גם גוף נכסיה. ונראה שגם רבינו סובר שהמדובר בנכסי מלוג ומתה האשה, שהרי נכסי צאן ברזל הם קנויים לו ממש בחיי האשה ואין אנו צריכים כלל להנימוק "בעל בנכסי אשתו כלוקח הוא", שהוא מתקנת אושא (ראה גמרא שם). (88) לפירעון חוב שהיו לאחרים עליה. (89) שם אמרו, שהסנהדרין שנתכנסו באושא אחר שגלו מירושלים ומיבנה התקינו, שהבעל שירש נכסי מלוג של אשתו דינו כלוקח את הנכסים ממנה ואם מכרתם לאחרים לפני שמתה - הוא מוציא מידם כלוקח ראשון. (90) את הקרקע שגבתה כבעלת חוב. (91) אם בעל חוב גבה שדה שלה אין בעלה יכול לפדות השדה מייד בעל החוב. בדין אינו מחזיר אין אנו צריכים להנימוק שבעל כלוקח, שהרי לפי דעת רבינו אפילו הוא כיוורש גם כן אינו מחזיר, כמבואר בבבא הקודמת, ובא רק לנמק למה אין מחזירים לו אף על פי שמחזירים ליורש כמבואר בהלכה טז (וכן כתבו התוספות שם דיבור המתחיל לוקח. ראה בית יוסף שם ובבדק הבית שלו).

פָּרֵק שְׁלִישֵׁה וְעֶשְׂרִים

(1) מבאר דין שטרי חוב המוקדמים או מאוחרים, ודין שטרי מקח וממכר מאוחרים, ודין מי שבא ואמר אבד שטר חובי, ושארין כותבים שני שטרות על שדה אחת, ודין אבד שטר המכר, ודין מי שאינו יודע לכתוב ולקרוא אם מותר לחתום על שטר, ודין מי שנמחק שטר חובו, ודין שטר חוב שנקרע, ודין מבקש להחליף שטר חוב של מאה וליתן לו שני שטרות בני חמישים או להיפך, ודין הוציא שטר חוב במאה ואמר קרעוהו וכתבו לי שטר אחר בחמישים.

1 **א. שְׁטְרֵי חוֹב² הַמְקַדְּמִים³ - פְּסוּלִין⁴; שְׁהָרֵי טוֹרֵף**
2 **בְּהֵן לְקוּחוֹת שְׂלֵל בְּדִין. וְלִפְיֵכָּה קָנְסוּ אוֹתוֹ חֲכָמִים,**
3 **וְלֹא יִגְבֶּה בְּשֵׁטֵר מְקַדֵּם אֶלָּא מְבִינֵי חוֹרִין⁵, גְּזֵרָה**
4 **שְׂמָא יְטֹרֵף בּוֹ מְזַמֵּן רֵאשׁוֹן שְׂהֶקְדִּימוּ⁶.**

(2) משנה שביעית פ"ח, ה. (3) הזמן הכתוב בהם הוא מוקדם מזמן ההלוואה, כגון לוח בתשרי וכתוב בו ניסן של אשתקד. (4) אין גובים בהם מן הלוקחות כלל, אפילו מיום ההלוואה. (5) פסק כר"ף ב"מ עב. וב'תוספות' שם ד"ה שטר, כתבו שהשטר פסול לגמרי - ודינו כמלוה על-פה, שהלווה יכול לטעון פרעתו. (6) בבבא-מציעא עב. שאלו למה אין גובים מלקוחות שקנו אחר זמן ההלוואה? ומבאר רבי יוחנן: "גזירה שמה יגבה מזמן ראשון". בגמרא שם משמע, שגזירה וקנס שני דברים הם, וגזירה זו נאמרה לפי דעת חכמים, שאין קונסים היתר מפני האיסור. ותמוה קצת, שרבינו משתמש כאן במושג קנס, שנאמר שם לפי דעת רבי מאיר. [רבינו בפירושו לשביעית שם מפרש "המוקדמים", כגון שלוח ראובן משמעון ממון, וכתב לו שטר ופרע את החוב וקיבל שובר והשאיר את השטר ביד שמעון, ואחר זמן לוח שנית משמעון, ואמר לו יהיה השטר הפרוע בידך לצורך החוב החדש. ולמה נכנס רבינו לפירוש

(מגיד-משנה). וברשב"ם, שם מפרש שהמדובר בשטרי מכר ומתנה ולא בשטרי הלואה, משום שאין לגבות המשועבדים לפני זמן ההלוואה, ויש לחשוש שיגבה שלא כדין. ורבינו לשיטתו, שטורף משעת הקנין. (30 הוראת רב לסופר שלו (שם). וכתב הרשב"א (מובא במגיד-משנה כאן, וב'טור' חו"מ ס' מג) שיש לנסח את השטר באופן שהכתוב בו לא יהא נראה כשקר (בלשון התלמוד: מיחזי כשקרא). ובכן כשכותבים יום הקנין, מנסחים כך: קנינו מפלוני ביום פלוני, וכתבנו וחתמנו ביום פלוני. וכשאינם זוכרים יום הקנין וכותבים יום הכתיבה, מנסחים: קנינו מפלוני, וכתבנו וחתמנו ביום פלוני, ונתננו לפלוני. ובדומה לזה מנסחים את המקום.

יצא הקול משעת כתיבה (רש"י שם). (16 כרבי אלעזר ברבי צדוק, שם יח.

1 ד. שְׁטָרִי¹⁷ שְׁזַמְנֵנוּ פְּתוּב בְּשֵׁבֶת אוּ בְּעֶשְׂרָה בְּתִשְׂרִי¹⁸
2 - שְׁטָר מְאַחַר הוּא וְכֹשֶׁר. וְאִין חוֹשְׁשִׁין שְׁמָא מְקַדְם
3 הוּא, וּבְאַחַד בְּשֵׁבֶת אוּ בְּאַחַד עֶשְׂרִי בְּתִשְׂרִי נִכְתַּב,
4 אֶלָּא מִעֲמִידֵין הַשְּׁטָר עַל חֲזָקָתוֹ¹⁹; שְׁהַדָּבָר יָדוּעַ
5 הוּא שְׁאִין פּוֹתְבִין בְּשֵׁבֶת, וְלִפְיָךְ אֶחְרֵיהּ.

(17 ברייתא בבא-בבא-בבא-קעא. (18 ביום הכיפורים. וברור הדבר, שלא נכתב ביום הכתוב בו, וזמנו מוקדם או מאוחר. (19 כל שטר שעדים חתומים עליו הוא בחזקת כשרות, והבא לפסול אותו צריך להביא ראיה.

25 ז. שְׁטָרִי מְקַח וּמְמַכֵּר³¹ שְׁלֵא נִכְתְּבוּ בְּזַמְנָן, אֶפְלוּ
26 הַמְּאַחְרִין - פְּסוּלִין; שְׁהַרִי אֶפְשָׁר לְטַרְףּ בְּהֵן שְׁלֵא
27 פְּדִין. פִּיצַד? פְּגוֹן שְׁחָזַר הַמּוֹכֵר וְקָנָה הַשֹּׁדֵה מִיָּד
28 הַלּוֹקֵחַ קִדְם שְׁנִיעַע זְמַן הַשְּׁטָר הַמְּאַחַר, וְיִוָּצִיא
29 הַלְהָ³² הַשְּׁטָר הַמְּאַחַר וְיֵאמַר: חֲזַרְתִּי וְלִקְחַתִּיהָ פַּעַם
30 שְׁנִיָּה מִמֶּךָ, וְנִמְצָא טוֹרְףּ שְׁלֵא פְּדִין³³. וְלִמְהָ³⁴ לֵא
31 נַחֵשׁ בֵּן לְשֹׁטֵר חוּב הַמְּאַחַר, שְׁמָא יִפְרַעְנֵנוּ קִדְם
32 שְׁנִיעַע זְמַנֵּנוּ³⁵ וְיִכְתַּב שׁוֹבֵר³⁶, וְיִחְזַר וְיִוָּצִיא הַשְּׁטָר
33 הַמְּאַחַר³⁷ וְיִטְרַףּ בוּ שְׁלֵא פְּדִין? לְפִי שְׁכַל הַפּוֹתֵב
34 שְׁטָר מְאַחַר - תְּקַנְתּוּ שְׁיִכְתַּב הַשׁוֹבֵר סִתְמָ³⁸, שְׁכַל
35 זְמַן שְׁיִצָּא הַשְּׁטָר יִשְׁבֵּר אוֹתוֹ זֶה הַשׁוֹבֵר; וְאִם לֹא
36 עָשָׂה בֵּן וְכָתַב הַשׁוֹבֵר בְּזַמַּן הַפְּרָעוֹן³⁹ - הוּא הַפְּסִיד
37 עַל עֲצָמוֹ⁴⁰.

6 ה. פּוֹתְבִין²⁰ שְׁטָר לְלוֹה אַף עַל פִּי שְׁאִין הַמְּלוֹה
7 עֲמוֹ²¹, וְאִין פּוֹתְבִים לְמְלוֹה עַד שְׁתִּיהִי לְוָה עֲמוֹ²².
8 בְּמָה דְבָרִים אֲמֹרִים²³? בְּשֹׁטֵר שֵׁישׁ בוּ קִנְיָן²⁴,
9 שְׁהַרִי מְשַׁעָּה שְׁקֵנוּ מִיָּדוֹ נִשְׁתַּעְבְּדוּ נִכְסָיו; אֶבְל
10 שְׁטָר שְׁאִין בוּ קִנְיָן - אִין פּוֹתְבִין אֶפְלוּ לְלוֹה עַד
11 שְׁתִּיהִי מְלוֹה עֲמוֹ וְיִתֵּן הַשְּׁטָר בִּיד הַמְּלוֹה בְּפִינֵנוּ.
12 שְׁמָא יִכְתַּב עֵתָה לְלוֹוֹת מִמֶּנּוּ בְּנִיסָן, וְלֹא יְלוֹה מִמֶּנּוּ
13 עַד תִּשְׂרִי, וְנִמְצָא הַמְּלוֹה טוֹרְףּ בְּשֹׁטֵר זֶה מְנִיסָן
14 שְׁלֵא פְּדִין²⁵, שְׁלֵא הִגִּיעַ לִידוֹ עַד תִּשְׂרִי.

(20 משנה, שם קסז: (21 עושים קבלת קנין על שעבוד נכסיו למלוה, וכותבים שטר ונותנים אותו ללווה, וכשימסרהו למלוה ישתעבדו לו נכסיו מזמן הקנין. (22 אפילו אם הוא אומר לעדים: חתמו וישאר השטר בידיכם עד שיבוא הלווה ויאשר את הכתוב בשטר. והטעם, שאין כותבים דבר שהוא שקר בשעת כתיבתו, וחוששים שמא יש כאן איזה ערמה (מגיד-משנה). (23 שכותבים ללווה שאין מלוה עמו. (24 כתוב בו שקנו מיד הלווה. (25 ששטר שאין בו קנין אינו משעבד נכסים אלא מזמן שהגיע ליד המלוה. פסק כרב אסי בבבא-מציעא יג.

15 ז. עֲדִים²⁶ שְׁקֵנוּ מִיָּד הַלּוֹה אוּ הַמּוֹכֵר אוּ כִּיּוּצָא בְּהֵן²⁷,
16 וְנִתְאַחְרָה פְּתִיבַת הַשְּׁטָר זְמַן מְרָבָה: אִם יָדְעוּ יוֹם
17 שְׁקֵנוּ מִמֶּנּוּ בוּ - פּוֹתְבִין בְּשֹׁטֵר זְמַן הַקִּנְיָן וְאַף עַל
18 פִּי שְׁאִינוּ זְמַן חֲתִימָתָן, וְאִין צְרִיכִין לִזְמַר²⁸:
19 וְנִתְאַחְרָה פְּתִיבַת יָדְנוּ עַד יוֹם פְּלוֹנִי²⁹; וְאִם לֹא יָדְעוּ
20 יוֹם שְׁקֵנוּ בוּ - פּוֹתְבִין זְמַנוּ שְׁלֵ שְׁטָר מְשַׁעָּת פְּתִיבָה.
21 וְכֵן³⁰ מִי שְׁנִמְסְרָה לְהֵן הַעֲדוֹת בְּמִדְיָנָה אַחַת, וְכָתְבוּ
22 הַעֲדִים בְּמִדְיָנָה אַחֶרֶת - אִין מְזַפְרִין בְּשֹׁטֵר מְקוּם
23 שְׁנִמְסְרָה בוּ הַעֲדוֹת, אֶלָּא מְקוּם שְׁפָתְבוּ בוּ חֲתִימַת
24 יָדָן.

(26 שם קעב. מסופר, שרבא בר רב שילא נתן הוראה כזו לכותבי שטרות. (27 כגון שטרי מתנה. (28 לכתוב בשטר. (29 ואין מקום לחשוש שמא יטרוף שלא כדין, משום שהשעבוד חל מיום הקנין, כמבואר למעלה. בגמרא שם אמרו: "שטרי אקנייתא". ומפרש רבינו חננאל: כל שטר שיש בו קנין. ורבינו קיבל שיטתו, וכן גם דעת הרשב"א

(31 מימרא של רב המנונא, שם קעא. (32 הלוקח. (33 רב המנונא עצמו מנמק כך: מסתבר, שחששו שמא יטרוף מלוקח שקנה אותה שדה אחר הזמן שכתוב בשטר המאוחר. (נתבאר כבר כמה פעמים, שהמונח "טורף" משמעותו - מוציא מיד הלוקחות]. אבל בשביל הפסדו של המוכר לא היו פוסלים כל השטרות המאוחרים, שהרי היה לו להזהר ולדרוש החזרת שטר המכר המאוחר. (34 שאלה זו וההסבר שלמטה - נאמרו בגמרא שם. (35 הזמן הכתוב בשטר. (36 יטעון שאבד השטר, ויכתוב ללווה שטר פרעון. (37 שזמנו מאוחר לזמנו של השובר. (38 בלי זמן. (39 כלומר, שרשום בו יום הפרעון הנכון. (40 ואין לפסול כל השטרות המאוחרים מפני רשלנותו של זה. לא נתבאר למה אין חוששים להפסדם של הלוקחות, שהמלוה יגבה מהם שלא כדין? ואולי חשש רחוק הוא, שהלווה יתרושל שלוש פעמים, א. יסכים לשטר מאוחר; ב. יפרע לפני זמן ההלוואה הכתוב בשטר; ג. יסכים לקבל שובר שיש בו זמן, ולא עשו חכמים תקנה לדבר שהוא רחוק מהמציאות. [הרמב"ן (מובא במגיד-משנה כאן) שואל למה לא עשו תקנה דומה בשטרי מקח וממכר, היינו במקרה שיחזור המוכר ויקנה השדה מיד הלוקח לפני זמנו של שטר המכר הראשון, לא יכתבו זמן בשטר המכר השני? ותיירץ, שאם לא יהיה זמן בשטר, יפסיד את הזכות לגבות ממשועבדים כשיטרפו בעל-יחוב של הלוקח את השדה, ועוד שמא ימכור הלוקח או יתן את השדה שנית, ויוציא זה

30 שְׁפַתְבְּתָם לִי, עֲתָה אֲבֹד אוֹ נִשְׁרָף - אֵינִי פּוֹתֵבֵין לוֹ
 31 שְׁטֵר שְׁנֵי, שְׁמָא פָּרְעוּ אוֹ מַחְלוֹ⁵⁶. וְאֶפְלוּ הִיֵּה הַחֹב
 32 לְזַמֵּן⁵⁷. וְאִינוּ גּוֹבֵה בְּעֵדִים אֱלוֹ כְּלוֹם, אֲלֵא אִם
 33 הַלֵּוֶה אוֹמֵר: לֹא הָיוּ דְכָרִים מֵעוֹלָם⁵⁸; שְׁזֵה הַחֲזֹק
 34 בְּפָרְן⁵⁹ בְּעֵדוֹתָן⁶⁰, כְּמוֹ שְׁפִיתְבָּאֵר⁶¹.

55 ברייתא, שם קסח: 56 מחל החוב ללוה, ועכשיו רוצה לחזור בו. 57 אף-על-פי שכתוב בו זמן פרעון וטרם הגיע הזמן, אין אנו סומכים על החזקה "אין אדם פורע תוך זמנו", משום ששטר שנאבד נתערער תקפו. ועוד, יש לחשוש שמא יגבה בשטר החדש ואחר-כך יוציא את השטר הישן בבית-דין אחר ויגבה שנית (מגיד-משנה בשם הרשב"א). 58 שלא לזה ולא כתב שטר. 59 נתברר שהוא שקרן. 60 של עדי השטר. 61 בפ"ו מהל' טוען ונטען, סוף ה"א. רבינו מתכוון ללמדנו, שאם טען אחר-כך: לויתי ופרעתי - אינו נאמן, מפני שהחזק כפרן.

35 יב. מִי⁶² שְׁפֵלְהָ⁶³ שְׁטֵר חוֹבוֹ וְהָרִי הוּא הוֹלֵךְ
 36 לְהַמְחֵק⁶⁴ - מְעַמִּיד עָלָיו עֲדִים⁶⁵, וְבֵא לְבֵית דִּין,
 37 וְהֵם⁶⁶ עוֹשִׂין לוֹ קִיּוֹם⁶⁷. אֲבָל עַדֵי הַשְׁטֵר עֲצָמָן אֵין
 38 פּוֹתֵבֵין לוֹ שְׁטֵר אַחַר, אֵף עַל פִּי שְׁנַמְחָק בְּפָנֵיהֶם;
 39 אֲבָל בְּאֵין לְבֵית דִּין, וּבֵית דִּין⁶⁸ עוֹשִׂין לוֹ קִיּוֹם.

62 משנה, שם קסח. 63 נתקלקל, שלט בו רקבון. 64 במשנה כתוב: "שנמחק", ומפרש רבינו "הולך להמחק", ולפי שעה אפשר עוד לקרוא את הכתוב בו. שאם נמחק ממש, כיצד יתפרש מה שאמרו במשנה: "מעמיד עליו עדים"? [רשב"ם שם מפרש שנמחק לגמרי, אלא שיש עדים היודעים מה היה כתוב בו]. 65 שיקראו את הכתוב בשטר. המדובר הוא, כשאי-אפשר למלוה לבוא עכשיו לבית-דין, כדי לקבל קיום. 66 בית-הדין. 67 מאשרים בכתב את תוכן השטר הראשון. נוסח הקיום - בהלכה הבאה. וקיום זה עושים כשאינן עדי השטר לפנינו. 68 ומעידים על הכתוב בשטר ועל חתימתם.

40 יג. בִּיצֵד מְקִימִין שְׁטֵר זֶה? פּוֹתֵבֵין שְׁטֵר אַחַר
 41 וְאוּמְרִים: אָנוּ בֵית דִּין פְּלוֹנֵי וּפְלוֹנֵי וּפְלוֹנֵי, הוֹצִיא
 42 פְּלוֹנֵי בֶן פְּלוֹנֵי שְׁטֵר נְמַחָק לְפָנֵינוּ, וְזַמְנֵנוּ בְּיוֹם
 43 פְּלוֹנֵי, וּפְלוֹנֵי וּפְלוֹנֵי עֲדִיר⁶⁹. וְאִם כְּתוּבָתָנוּ⁷⁰: וְהִזְקֵנוּ
 44 לְעֵדוֹתָן שֶׁל עֲדִים⁷¹ וְנִמְצָאת מְכֻנָּתָ⁷² - גּוֹבֵה בְּשְׁטֵר
 45 זֶה שְׁכַתְּבוּ לוֹ, וְאֵין צָרִיף קִיּוֹם אַחַר; וְאִם לֹא כְּתוּבוֹ
 46 בֶן⁷³ - צָרִיף לְהֵבִיא רְאִיָּה עַל הָעֲדִים הָרְאוּשׁוֹנִים⁷⁴
 47 עַד שְׁתַּתְּקִים⁷⁵ עֵדוֹתָן.

69 מובן מאליו, שכותבים גם שאר הפרטים: שם הלווה, סכום ההלוואה, זמן הפרעון וזמנו של הקיום. 70 ברייתא, שם קסח. 71 עדי השטר עצמם העידו בפנינו על תוכנו, ואישרו חתימתם. 72 לא מצאנו כל שינוי או פגם בעדותם. 73 כלומר, עדי השטר לא הופיעו בפני בית-דין אלא עדים אחרים שקראו את הכתוב בשטר. וחתימות העדים על השטר לא היו מקוימות בבית-הדין. 74 על חתימת עדי השטר. 75 תתקבל (על-פי מגיד-משנה).

את שטרו שיש בו זמן ויטעון שקנה את השדה לפני שחזר המוכר הראשון וקנאה, ויזכה בדין].

1 ח. מִי שְׁמַכְרֵי⁴¹ שְׁדָהוּ בְּאֵנס וּמְסֵר מוֹדְעָא⁴², או
 2 שְׁקָדֵם וּמְכַר אוֹ נָתַן לְאַחַר קָדֵם שְׁיִמְכַר לְאֵנס - הָרִי
 3 הַמְּעוֹת שֶׁל אֵנס אֲצֵל הַמוֹכֵר כְּמִלְוֵה עַל פֶּה, וְאִינוּ
 4 טוֹרֵף בְּשְׁטֵר מְכַר שְׁבִידוֹ כְּלוֹם⁴³; מִפְּנֵי שְׁאֵין דִּין
 5 שְׁטֵר זֶה שְׁיִכְתֹּב, וְלֹא נִכְתַּב אֲלֵא מִפְּנֵי הָאֵנס. וְכֵן
 6 כֹּל פִּיּוּצָא בְּהָ.

41 מימרא של רבא, בבא-מציצה עב: 42 הודיע לשני עדים לפני המכירה, שאינו מוכר מרצונו הטוב אלא נאנס למכור (דיני מודעה נתבארו בפ"י מהלכות מכירה, ראה שם). 43 אפילו לגבי בני חורין אין לו כח של שטר, ויכול המוכר לטעון: פרעתי.

7 ט. אֲפֻשֵׁר לְטוֹרֵף⁴⁴ שְׁיִטְרֵף בְּלֹא שְׁטֵר, אֲלֵא בְּעֵדוֹת
 8 עַל פֶּה. בִּיצֵד? בְּגוֹן שְׁיֵשׁ לוֹ עֵדוֹת שְׁזוֹ גְזוּלָה
 9 מְאָבִיו - הָרִי יֵשׁ לוֹ לְהוֹצִיא⁴⁵ בְּעֵדִים אֱלוֹ, וְאֵין כָּאֵין
 10 שְׁטֵר. וְכֵן אִם הֵעִידוֹ לוֹ שְׁנַגְמַר הַדִּין לְאָבִיו לְטְרֵף
 11 מִנְכֵסֵי פְלוֹנֵי בְּכֶף וְכֶף מְזַמֵּן פְּלוֹנֵי, וּמַת אָבִיו וְעֵדָן
 12 לֹא טְרֵף - הָרִי הֵבֵן טוֹרֵף בְּעֵדוֹת זוֹ.

44 ב"ב קסט. 45 מיד הלוקח מן הגולן.

13 י. לְפִיכֶף⁴⁶ אֵין פּוֹתֵבֵין שְׁנֵי שְׁטֵרֵי מְכַר עַל שְׁדָה
 14 אַחַת, שְׁמָא יַעֲשֶׂה הַלּוֹקֵחַ קְנוּנִיא עִם בְּעַל חוֹב⁴⁷
 15 וְיִטְרֵף שְׁלֹא פְדִין. בִּיצֵד? יְבוֹא זֶה וְיִטְרֵף שְׁדָה זוֹ
 16 בְּעֵדוֹת שְׁהֵעִידוֹ לוֹ מְחַמַּת אָבִיו, וְיַחֲזֹר הַלּוֹקֵחַ
 17 וְיִטְרֵף בְּשְׁטֵר הַמְּכַר שְׁבִידוֹ מִן הַלְּקוֹחַת שְׁלֵקְחוֹ
 18 אַחֲרָיו⁴⁸, וְיִקְרַע⁴⁹ שְׁטֵר הַמְּכַר שְׁבִידוֹ, וְיַחֲזֹר בְּקְנוּנִיא
 19 וְיַעֲמִיד⁵⁰ בְּשְׁדָה שְׁנִטְרַפָּה מִמֶּנּוּ, וְיְבוֹא הוּא⁵¹ שְׁטְרַפָּה
 20 בְּעֲצָמָה וְיִטְרֵף אוֹתָהּ פֶּעַם אַחֲרַת בְּעֵדוֹת עֲדִיר⁵²,
 21 וְיּוֹצִיא הֵלָּה שְׁטֵר הַמְּכַר הַשְּׁנֵי וְיִטְרֵף בּוֹ לְקוֹחַת
 22 אַחֲרֵים⁵³ שְׁלֹא פְדִין. אִם כֵּן, מִי שְׁנַאֲבֵד לוֹ שְׁטֵר
 23 הַמְּכַר וְעֲדִיר קִימִין, בִּיצֵד יַעֲשֶׂה? יִכְתְּבוּ שְׁטֵר שְׁנֵי,
 24 וְיֹאמְרוּ בּוֹ: שְׁטֵר זֶה אֵין גּוֹבֵין בּוֹ לֹא מְנַכְסִים
 25 מְשַׁעֲבָדִים וְלֹא מְנַכְסִים בְּנֵי חוֹרִין, וְלֹא כְּתַבְנוּהוּ
 26 אֲלֵא לְהַעֲמִיד שְׁדָה זוֹ בְּיַד פְּלוֹנֵי הַלּוֹקֵחַ, פְּדִי שְׁלֹא
 27 יוֹצִיאָה מִיַּדוֹ הַמוֹכֵר⁵⁴ וְלֹא יוֹרְשֵׁיו.

46 שם. 47 שהביא עדים שבית-דין נתנו רשות לאביו שמת לטרוף שדה זו שמכרה הלווה, ונתן שני שטרי מכר. 48 מן הלווה. 49 בית-דין קורעים אותו. 50 יחזיק שנית בשדה זו בהסכמתו החשאית של בן בעל החוב שטרפה. 51 בן בעל החוב. 52 על-ידי בית-דין אחר, שאינו יודע שטרפה כבר פעם אחת. 53 שלקחו אחריו מאותו המוכר - הלווה. 54 שיכחיש ויטעון: לא מכרתיה.

28 יא. בְּשְׁטֵרֵי הַחוֹבוֹת⁵⁵ אֵינוּ כֵּן. אֵף עַל פִּי שְׁעֲדִיר
 29 כְּקִימִין וְקִנּוּ מִיַּדוֹ, וְיַחֲזֹר בְּשַׁעֲתוֹ וְיֹאמֵר: שְׁטֵר

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

1 יד. שְׁטַר חֹב⁷⁶ שֶׁנִּתְקַרַע⁷⁷ - כָּשָׁר. נִמְחַק או
 2 נִטְשָׁטָשׁ, אִם רְשׁוּמוֹ נִכְרָה⁷⁸ - כָּשָׁר. נִקְרַע קִרְעַת בֵּית
 3 דִּין - הֲרִי זֶה פְּסוּל⁷⁹. אִיזְהוּ קִרְעַת בֵּית דִּין? שְׂתִי
 4 וְעֵרְבִי⁸⁰.

(76 שם. 77) שלא ככוונה. (78) ניכרות האותיות, ואפשר לקרוא. (79) הקרע מעיד עליו שאין לו כל תוקף. (80) לארכו ולרחבו. פסק כאביי שם נגד דעת רב יהודה. [בירושלמי גיטין אמרו: איזה קרע בית-דין? בין כתב לעדים. מפני ששיטה זו מנוגדת לשיטת הגמרא הבבלי - לא הביאה רבינו, וגם הרי"ף שהביא שתי השיטות שבבבלי, השמיט שיטה זו].

5 מו. מִי שֶׁפָּרַע⁸¹ מִקְצַת חֹבוֹ: אִם רָצָה⁸² - מִחֻלָּף,
 6 וְכוֹתֵבִין לוֹ בֵּית דִּין שְׁטָר אַחַר בְּשֵׁאֵר הַחֹב מִזְמַן
 7 רֵאשׁוֹן, אָבָל לֹא עֲדֵי הַשְּׁטָר⁸³; וְאִם רָצָה - יִכְתֹּב
 8 שׁוֹבֵר⁸⁴.

(81) שם קע: (82) המלוה. (83) כרב הונא אמר רב, שם. (84) שם קעא: נפסקה הלכה שכותבים שובר.

9 מו. הֵבֵא לְפָרַע חֹבוֹ, וְאָמַר הַמְּלוֹה: אֲבָד לִי הַשְּׁטָר
 10 - הֲרִי זֶה יִכְתֹּב לוֹ שׁוֹבֵר וְיִפְרַע כָּל חֹבוֹ. וְיֵשׁ לְלוֹה
 11 לְהַחֲרִים סֵתָם עַל מִי שֶׁנִּכְבַּשׁ שְׁטָרוֹ וְטוֹעֵן שְׂאֵבֵד.
 12 וְאִם טָעַן הַלוֹה טַעֲנַת וְדָאֵי וְאָמַר: הַשְּׁטָר אֲצִלִּי,
 13 וְעַתָּה הִנִּיחוּ בְּכִיסִי⁸⁵ - הוֹרוּ רִבּוּתִי, שִׁישְׁבַּע הַמְּלוֹה
 14 הַסֵּת שְׂאֵבֵד הַשְּׁטָר, וְאַחַר כֵּן יִפְרַע חֹבוֹ וְיִכְתֹּב
 15 שׁוֹבֵר.

(85) ודורש שיחזיר לו את השטר, כדי שלא יצטרך לשמור את השובר.

16 יז. מִי שֶׁהוֹצִיא⁸⁶ שְׁטָר חֹב בְּמִנְהָ, וְאָמַר⁸⁷: עֲשׂוּ לִי
 17 מִמֶּנּוּ שְׁנַיִם בְּחַמְשִׁים חֲמִשִּׁים - אֵין עוֹשִׂין⁸⁸; שְׂזִכּוֹת
 18 הִיא לְלוֹה⁸⁹ לְהִיּוֹת הַכֹּל בְּשְׁטָר אֶחָד, שְׂאֵם יִפְרַעֲנּוּ
 19 מִקְצַת - נִמְצָא שְׁטָרוֹ פְּגוּם⁹⁰. וְכֵן⁹¹ אִם הוֹצִיא שְׁנֵי
 20 שְׁטָרוֹת בְּחַמְשִׁים חֲמִשִּׁים, וְאָמַר: עֲשׂוּ לִי אוֹתָן
 21 בְּמֵאָה - אֵין עוֹשִׂין לוֹ, אֲלֹא עוֹשִׂין לוֹ קִיּוּם לְכָל
 22 אֶחָד וְאֶחָד; שְׂזִכּוֹת הִיא לְלוֹה לְהִיּוֹת שְׁנַיִם, שְׂלֹא
 23 יִכַּף אוֹתוֹ בְּדִין בְּפַעַם אַחַת לְגַבַּת הַכֹּל⁹².

(86) מימרא של רבא, שם קעב. (87) לבית-דין. (88) שלא מדעת הלווה. (89) ואין להפסיד זכותו שלא בהסכמתו. (90) שטר שנפרע מקצתו - נקרא שטר פגום, ולמדנו למעלה (פי"ד ה"א): הפוגם את שטרו וכו' לא יפרע אלא בשבועה. (91) רבא, שם. (92) אף-על-פי שהמלוה רשאי לתבוע בבת אחת פרעון שני השטרות, קל יהיה ללווה להשתמט ולומר אפרע לך היום שטר אחד והשני לאחר זמן, מה-שאיין-כן בשטר אחד. ואם יטעון אני פורע מחצה עכשיו ומחצה לאחר זמן - יטעון המלוה - בצדק - אינני רוצה שיהיה שטרי פגום ואתחייב שבועה.

24 יח. הוֹצִיא⁹³ שְׁטָר חֹב בְּמֵאָה, וְאָמַר: קִרְעוּהוּ וְכִתְבוּ

(93) מימרא של רב אשי, שם. (94) משום שנפרעת חמשים. (95) של בית-דין על חמשים. (96) שוברך נוגע לשטר של מאה שפרעת, והשטר שאני מוציא עכשיו נוגע להלוואה אחרת של חמשים.

פָּרָק אַרְבָּעָה וְעֶשְׂרִים

1) מבאר שאין כותבים שטרות אלא מדעת שניהם ומי נותן השכר לסופר ויש שטרות שכותבים שלא מדעת שניהם, ודין מוחזק שמו בעיר שלושים יום ושאין עדים חותמים על השטר אלא כשהם גדולים ויודעים לקרותו וקראוהו וראש בית דין חותם על קיום השטר אף על פי שלא קראו, ודין שניים שהיו בעיר אחת ושמותיהם ושמות אביהם שווים.

א. כָּכָר בְּאַרְנוֹת⁹⁴, שֶׁשְּׁטָר חֹב יֵשֵׁשׁ בּוֹ קִנְיָן - פּוֹתְבִין
 29 אוֹתוֹ לְלוֹה אֵף עַל פִּי שְׂאֵין הַמְּלוֹה עִמּוֹ. וְכֵן
 30 פּוֹתְבִין⁹⁵ שְׁטָר לְמוֹכְרָא אֵף עַל פִּי שְׂאֵין הַלּוֹקֵחַ עִמּוֹ.
 31 וְכֵן פּוֹתְבִין שׁוֹבֵר לְמְלוֹה אֵף עַל פִּי שְׂאֵין הַלוֹה
 32 עִמּוֹ, וְשׁוֹבֵר לְאִשָּׁה⁹⁶ אֵף עַל פִּי שְׂאֵין בְּעֵלָה עִמָּה,
 33 וְגַט לְאִישׁ אֵף עַל פִּי שְׂאֵין אֶשְׁתּוֹ עִמּוֹ⁹⁷. אָבָל אֵין
 34 פּוֹתְבִין שְׁטָרֵי אַרוּסִין וְנִשׁוּאִין⁹⁸, וְשְׁטָרֵי אַרְיִסוֹת
 35 וְקַבְּלָנוֹת⁹⁹, וְשְׁטָר בְּרִירַת הַדִּינִין⁹⁹ אוֹ שְׁטָר טַעֲנוֹת
 36 בְּעֵלֵי דִינִין¹⁰⁰ וְכָל מַעֲשֵׂה בֵּית דִּין, אֲלֹא מִדַּעַת
 37 שְׁנֵיהֶם. וְכָל הַשְּׁטָרוֹת הָאֵלֵּי¹⁰¹ צְרִיכִין לְהִזְהָר
 38 בְּתַקְוָנָן¹⁰² כְּשֵׁאֵר הַשְּׁטָרוֹת¹⁰³.
 39

(2) בפרק הקודם ה"ה. (3) משנה בבא-בבא קטז: (4) שטר מכירה. גבי מוכר, לא התנה רבינו שכתוב בו קנין כמו שהתנה בשטר-חוב, ומשמע שכותבים אפילו כשאין בו קנין. ומשיטתו זו יוצא, שרב אסי (בבבא-מציעא יג): שפירש משנתנו בשטרי הקנאה (שיש בהם קנין) התכוון לשטרי-חוב בלבד. [נב'טור' חו"מ סי' רלח חולק, ופוסק שאין הבדל בין שטרי חוב לשטרי מכר, משום שגם בשטר מכר חוששים, שמה יכתוב שטר בתשרי וימסרנו ללוקח בניסן, ובכסלו ימכור את השדה לאחר, ויבוא זה ויטרוף ממנו את השדה כאילו הוא לוקח ראשון. וכשיש בו קנין באמת נקנתה השדה ללוקח הראשון וכדין יטרוף. וכדבריו כתב גם המחבר ב'שולחן ערוך' שם. ובמגיד-משנה כתב, שכן היא דעת רש"י והרמב"ן והרשב"א. ולא נתברר טעמו של רבינו שחילק בין הלוואה למכר]. (5) שנפרעה כתובתה. בכל שטרות אלה, אין כל חשש לגרימת הפסד למי שהוא, מחוץ לזה שמבקש לכתוב, ואם הוא רוצה בכך אין נימוק להתנגד. (6) משום שאיש מגרש אשתו בעל-כרחא - אין כל צורך להסכמתה. (7) בגמרא ב"ב שם פירשו: "שטרי פסיקתא" פירוש, התחייבויות אבות החתן והכלה להעניק לבניהם כך וכך לנדוניא. (8) שטר שכותב בעל השדה שהוא מוסר שדהו לפלוני שיעבדה, ויקבל חלק מהיכול. כשקבע לו חלק מסוים מהיכול, כגון שלישי או

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ב' כ"ט תשרי - ספר משפטים - הלכות מלוה ולוה פה

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(פירוש, אין גובים מהם בשטר-חוב הכתוב על שם זה), ומכל-שכן שאין מוציאים עליהם שטר מכר. ומתוך קושיא זו פסק להלכה שבמכירה והלוואה, כותבים גם כשאינם מכירים את הלווקח ואת המלוה].

ד. פל מ²¹ שְׁהִחֲזַק שְׁמוֹ בְּעִיר שְׁלֹשִׁים יוֹם²² - אֵין חוֹשְׁשִׁין לוֹ שְׁמָא שֵׁם אַחֵר יֵשׁ לוֹ²³, וְהוּא שְׁנָהוּ בְּדֵי לְרִמּוֹת וְלַעֲשׂוֹת קְנוּנָא; שְׁאֵם אַתָּה אוֹמֵר פֶּן - אֵין לְדַבֵּר סוּף. לְפִיכָף, מִי שְׁלֹא הִחֲזַק שְׁמוֹ בְּעִיר שְׁלֹשִׁים יוֹם, וּבָא וְאָמַר: כְּתוּב עָלַי שְׁטֵר שְׁאֲנִי חֵיב לְפָלוּנִי אוֹ לְזָה פֶּךָ וּכְךָ דִּינָרִין - אֵין פּוֹתְבִין לוֹ עַד שְׁיָבִיא רְאִיָּה שְׁזָה שְׁמוֹ אוֹ יִחֲזַק²⁴.

(21 שם קסז: (22) אדם הבא מעיר אחרת והודיע ששמו כך וכך, וקראו לו בשם זה שלשים יום. (23) אין אדם מחליף שמו זמן רב, פן יודע הדבר ויתפרסם כרמאי (רש"י שם). (24) ימתין עד שיעברו שלשים יום.

ה. פל שְׁטֵר²⁵ שְׁנֵיצָא לְפָנֵינוּ וְיִטְעֵן הַלּוֹה וְיֹאמַר: אֵינִי חֵיב פְּלוֹם, שְׁמָא רְמָאִי אַחֵר הֶעֱלָה שְׁמוֹ פְּשָׁמִי וְהוֹדָה לְזָה; אוֹ שְׁאָמַר: לֹא לְזָה אֲנִי חֵיב פְּלוֹם אֲלֵא לְאַחֵר, וְזָה רְמָאִי הוּא וְהֶעֱלָה שְׁמוֹ פְּשָׁם בְּעַל חוּבֵי - מֵאַחֵר שְׁלֹא הִחֲזַק שֵׁם שְׁנַיִם שְׁשִׁמּוֹתֵיהֶן שׁוּיִן, אֵין חוֹשְׁשִׁין לְדַבְּרֵינוּ; שְׁחֲזָקָה הוּא, שְׁאֵין הָעֵדִים חוֹתְמִין עַל הַשְּׁטֵר אֲלֵא אִם פֶּן מְפִירִין אֵלָיו הַנּוֹכְרִים בּוֹ²⁶. וְכֵן חֲזָקָה שְׁאֵין חוֹתְמִין עַל הַשְּׁטֵר אֲלֵא אִם פֶּן נוֹדַע לָהֶם בְּוֵדָאֵי שְׁאֵלּוֹ שְׁהַעֲדִי עַל עֲצָמָן גְּדוּלִים²⁷ וּבְגִי דַעַת. וְאֵין הָעֵדִים חוֹתְמִין עַל הַשְּׁטֵר אֲלֵא אִם פֶּן יוֹדְעִים לְקִרּוֹת וְלַחְתָּם²⁸.

(25) שם קלח: (26) שהרי אסור להם לחתום כשאינם מכירים אותם. שם קלח: אמרו: כל שאין כותבים אלא-אם-כן מכירים - אינו צריך ראייה אחרת. (27) שם קנה. "חזקה - אין העדים חותמין על השטר אלא-אם-כן נעשה גדול". (28) ראה ההלכה הבאה.

ו. עֵדִים שְׁאֵין יוֹדְעִין לַחְתָּם, וְקָרְעוּ לְהֶן²⁹ גֵּיר חֶלֶק וְחָתְמוּ עַל הַרְשׁוּם - מִפִּין אוֹתָן³⁰ מִכַּת מְרֻדוֹת³¹, וְהַשְּׁטֵר פְּסוּל³².

(29) רשמו את האותיות בסכין, והעדים מלאו את השריטות בדיו. (30) שם, מעשה שבא לפני רב כהנא, והלקה את העדים. (31) הלקאה בעוון עבירה על דברי חכמים נקראת "מכת מרדות". סתם "מלקות" משמעותה הלקאה מן התורה. (32) מפני שלא נעשה כתיקון חכמים [במגיד-משנה מביא דעת הרשב"א שהשטר כשר, מפני שבגמרא שם אמרו כך: "ונגדיה (הלקה) רב כהנא", ולא הוסיפו: שפסלו את השטר. ועוד, מכיון שבגט אשה התיירו לכתחילה לחתום כך, הרי ברור שהחתמה אינה פסולה. ומכאן, שבשאר שטרות על-כל-פנים בדיעבד כשרה]. בהלכה הקודמת, כתב רבינו שאין חותמים אלא-אם-כן יודעים לקרוא, וכאן כתב רק "לחתום" בלבד, נראה שהוא מחלק בין לכתחילה לבין דיעבד. לכתחילה אין חותמים כשאינם יודעים לקרוא

רביע, הרי זה אריס. ואם שכרו קבוע - כך וכך סאים לשטח מסוים, בין אם היכול יצליח ובין לא - הרי זה קבלן. (9) בעל-דין זה בורר לו דיין וכן השני, וכותבים זאת בשטר. (10) בית-דין כותבים טענותיהם. במשנה, שם - כתוב: "שטרי בירורין". ובגמרא נאמרו שני פירושים: א. ברירת דיינים; ב. שטר הטענות. וקיבל רבינו שניהם. (11) שאין בהם חיוב לשום אדם, כגון שטרי ברירה ושטרי טענה והדומים להם. (12) שיהיו מנוסחים בדיוק קפדני. (13) שטרי הלוואה, מכר וכיוצא בהם.

ב. וּמִי נוֹתֵן¹⁴ שְׁכָר הַסּוּפָר? בְּשִׁטְרֵי הַלּוֹאָה - הַלּוֹה נוֹתֵן שְׁכָר¹⁵. וּבְשִׁטְרֵי מְקַח וּמְמָכֵר - הַלּוֹקְחַת¹⁶ נוֹתֵן שְׁכָר. וְהָאִשָּׁה נוֹתֶנֶת שְׁכָר הַגֵּט¹⁷. וְהִחֲתָן נוֹתֵן שְׁכָר שְׁטֵר הָאֲרוּסִין אוֹ הַנְּשׂוּאִין. וְהַמְקַבֵּל וְכֵן הָאֲרִיס אוֹ הַשְּׂכִיר נוֹתֵן שְׁכָר הַשְּׁטֵר. אֲבָל שְׁטֵר בְּרִירַת הַדִּינָין אוֹ טַעְנוֹת פְּעֻלֵי דִינָין - שְׁנֵיהֶם נוֹתְנִין שְׁכָר.

(14) דינים אלה מבוארים במשנה, שם. (15) הכלל הוא: המעוניין ביותר בדבר - הוא משלם שכר הסופר, ומוכן שהלווה מעוניין בהלוואה. (16) השמח כשהוא רוכש לו קרקע. (17) שם קסז: שנינו שהבעל נותן שכר הגט, ובגמרא שם נימקו: מפני שכתבה תורה: "וכתב . . . ונתן", אבל אין נוהגים כך אלא האשה נותנת, כדי להימנע מעיגון, כשלא ירצה הבעל לשלם. ב'בית יוסף' אבן-העזר סי' קכ מסתמך על סדר הגט להרא"ש, ואומר - שגם אחר התקנה, על הבעל לשלם שכר כתיבת הגט, ורק כשהוא מסרב תיקנו חכמים שהאשה תשלם, והם מקנים לבעל את דמי התשלום, כדי לקיים "וכתב ונתן", ויש כוח ביד חכמים להפקיע כספה של האשה, משום שהפקר בית-דין - הפקר. וכן פסק ב'שולחן ערוך' שם ס"א.

ג. אַחַד הַשְּׁטֵרוֹת הַנּוֹכְתִינן לְאַחַד שְׁלֹא בְּפָנֵי חֲבֵרוֹ וְאַחַד הַשְּׁטֵרוֹת שְׁאֵין פּוֹתְבִין אוֹתָן אֲלֵא מִדַּעַת שְׁנֵיהֶם וְשְׁנֵיהֶן עוֹמְדִין, כְּגוֹן שְׁטֵר שְׁכּוֹתְבִין לְמַלְוָה¹⁸ אוֹ לְלוֹקַח¹⁹ - פֶּלֶן צְרִיכִין שְׁיִהְיוּ הָעֵדִים מְפִירִין הַשְּׁמוֹת שֶׁבְּשִׁטְרָו²⁰, שְׁזָה הוּא פְּלוּנִי בֶּן פְּלוּנִי וְזָהוּ פְּלוּנִי בֶּן פְּלוּנִי; שְׁמָא יְבוֹאוּ שְׁנַיִם וְיַעֲשׂוּ קְנוּנָא, וְיִשְׁנּוּ שְׁמוֹתֵיהֶן בְּשְׁמוֹת אַחֲרִים, וְיוֹדוּ זֶה לְזֶה.

(18) כשלווה עמו. (19) כשהמוכר עמו. (20) שמות שניהם. במשנתנו אמרו: "ובלבד שיהא מכירן" גבי גט ושובר. ונימקו בגמרא שם, למה צריכים להכיר שניהם, שמה יכתוב גט על שם אשה זרה שאינה אשתו, ויתנו לה ותגבה כתובתה, וכן בשובר חוששים שמה האשה כותבת את השובר על שם איש אחר שאינו בעלה, ותתן לו השובר ותפסיד אשתו כתובתה, ולפיכך צריך שיכירו את שמות שניהם. [במגיד-משנה מקשה: למה מצריך רבינו גבי שטר-חוב ומכר שיכירו שניהם? הרי אין כל חשש להפסיד למי שהוא, כשמכירים את הלווה ואת המוכר? ואין לומר שחוששים שמה יש שם עוד אדם ששמו כשמו וגם שמות אבותיהם שויים, שהרי שנינו (שם קעב.): שני יוסף בן שמעון הדרים בעיר אחת - אין מוציאים עליהם שטר-חוב

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מערער תוקפם של שני השטרות (ראה מגיד-משנה בשם רשב"א). [במשנה: "נמצא לאחד בין שטרותיו שטר של יוסף בן שמעון פרוע, שטרות שניהם פרועין". ופירשו רב ירמיה ורב הושעיא, שנמצא אצל המלוה כתב, ששטר החוב של יוסף בן שמעון הלווה - הוא פרוע. והקשו בגמרא שם, הרי גם בלי כתב זה - אין מוציאים שטר חוב עליהם? ופירש רב הושעיא, שהמדובר כשהיו משולשים בשטר (נכתבו בשטרות גם שמות הדור השלישי שאינם שוים) ולא היו משולשים בשובר (ראה סוף הלכה זו). ואביי פירש כשנמצא בין שטרותיו של הלווה מיוסף בן שמעון. ורבינו העתיק כאן לפי פירושו של אביי, שהרי הוסיף את המלה: "שעליו". מובן שלהלכה מסכים רבינו גם לדעת רב הושעיא]. (46) יכתבו שמות הדור השלישי. (47) כגון: קומה גבוהה או נמוכה, שחור, לבן וכדומה. (48) כהן, לוי, ישראל. (49) מרובעים, מחומשים - עד שיגיעו לדור שאין שמותיהם שוים.

ומקרים לפנייהם. אבל מלקים רק כשאנים יודעים לחתום וקרעו להם - וחתמו. בגמרא שם אמרו, שרב כהנא - על חתימה הלכה.

1 ז. ראש בית דין³³ שְהִיָּה יוֹדֵעַ עֲנֵן הַשֵּׁטֶר, וְקָרָא
2 הַשֵּׁטֶר לְפָנָיו הַסּוֹפֵר שְׁלוֹ, הוֹאִיל וְהוּא מֵאֲמִין
3 אוֹתוֹ³⁴ וְאִמְתּוֹ עֲלִיו³⁵ - הָרִי זֶה חוֹתֵם עַל הַשֵּׁטֶר אֶף
4 עַל פִּי שְׁלֹא קָרְאָהוּ הוּא בְעַצְמוֹ. וְאִין שְׁאָר הָעַם
5 רְשָׁאִין לַעֲשׂוֹת בְּן³⁶, עַד שִׁיקְרָא הָעֵד³⁷ הַשֵּׁטֶר מְלָה
6 בְּמִלָּה.

(33) שם אמרו, שרב נחמן חתם על שטר שקרא לפניו הסופר שלו. (34) לראש בית-הדין אימון מלא בסופר שלו. (35) הסופר מפחד מפניו ולא יעזו לשנות. (36) שם: "ודוקא רב נחמן וספרי דיני, אבל רב נחמן וספרי אחריני, ספרי דינא ואינא אחרינא - לא". (37) החותם על השטר.

ז. הוֹצִיא עֲלִיו⁵⁰ שֵׁטֶר שְׁפָתוֹב בּוֹ: אֲנִי פְלוֹנִי בֶן
20 פְלוֹנִי לוֹיְתִי מִמְדוּ⁵¹ מְנָה, אֶף עַל פִּי שְׁאִין בּוֹ שֵׁם
21 הַמְלוּהָ - כֹּל מִי שִׁיַּעַז שֵׁטֶר זֶה מִתַּחַת יָדוֹ גּוֹבָה
22 בּוֹ⁵², וְאִינוֹ יָכוֹל לְדַחֲתוֹ וְלוֹמַר: שֶׁל אַחַר הוּא
23 וְנִפְלֵא⁵³. וְכֵן⁵⁴ שְׁנֵי יוֹסֵף בֶּן שְׁמַעוֹן הִדְרִין בְּעִיר אַחַת,
24 שֶׁהוֹצִיא אֶחָד מֵהֶן שֵׁטֶר חוֹב עַל אֶחָד מִבְּנֵי הָעִיר -
25 אִינוֹ יָכוֹל לְדַחֲתוֹ וְלוֹמַר לוֹ: לְפָלוֹנִי שֶׁהוּא כְּשִׁמְךָ
26 אֲנִי חֵיב, וּמִמְנוֹ נִפְל הַשֵּׁטֶר; אֲלֹא הָרִי זֶה שִׁיַּעַז
27 מִתַּחַת יָדוֹ גּוֹבָה, וְאִין חוֹשְׁשִׁין לְנִפְלָה.
28

(50) בבא זו אינה מדברת בשני יוסף בן שמעון. (51) ולא פורש שם המלוה. שם קעב. מסופר שבא שטר כזה לבית-דינו של רב הונא. (52) מחלוקת אמוראים, ופסק כרבא - שם קעג. (53) שם קעב: "לנפילה לא חיישינן". (54) שם הוכיחו מן המשנה, שמוציאים שטר-חוב על אחרים.

י. שְׁנֵי⁵⁵ שֶׁהוֹצִיאוּ כֹּל אֶחָד מִשְׁנֵיהֶם שֵׁטֶר חוֹב עַל
29 חֲבֵרוֹ⁵⁶ - אִין הָאֶחָדוֹן יָכוֹל לֹמַר לְדַאֲשׁוֹן: אֲלוֹ
30 הָיִיתִי חֵיב לָךְ, הֵיאָף אַתָּה לֹוֹה מִמְנוֹ?⁵⁷ אֲלֹא זֶה
31 גּוֹבָה חוֹבוֹ וְזֶה גּוֹבָה חוֹבוֹ. הָיָה זֶה בְּמֵאָה וְזֶה
32 בְּמֵאָה, וְיֵשׁ לְזֶה עֵדִית וְלְזֶה עֵדִית, אוֹ לְזֶה בִּינּוֹנִית
33 וְלְזֶה בִּינּוֹנִית, לְזֶה זְבוּרִית וְלְזֶה זְבוּרִית - אִין נִזְקָקִין
34 לָהֶן, אֲלֹא כֹּל אֶחָד וְאֶחָד עוֹמֵד בְּשִׁלּוֹ⁵⁸. הָיָה לְזֶה⁵⁹
35 עֵדִית⁶⁰ וּבִינּוֹנִית, וְלְזֶה זְבוּרִית⁶¹ - זֶה⁶² גּוֹבָה מִן
36 הַבִּינּוֹנִית⁶³, וְזֶה⁶⁴ גּוֹבָה מִן הַזְבוּרִית⁶⁵.
37

(55) מחלוקת אדמון וחכמים, במשנה כתובות קי. ופסק כחכמים. (56) והאחד זמנו מוקדם לזמנו של השני. (57) היה לך לגבות חובך. (58) אינו גובה ואין גובים ממנו, משום שהגביה לא תשנה כלום, ואין להטריח בית-דין חנם. (59) שם מחלוקת רב נחמן ורב ששת, ופסק כרב נחמן בהתאם לכלל שבידנו: הלכה כרב נחמן בדיני (ראה לקמן הערה סד). (60) שדה משובחת. (61) שדה גרועה. (62) בעל הזיבורית. (63) כדין כל בעל-חוב, כמבואר

7 ח. שְׁנֵי³⁸ שֶׁהָיוּ בְּעִיר, שֵׁם כֹּל אֶחָד מֵהֶן יוֹסֵף בֶּן
8 שְׁמַעוֹן - אִינֵן יָכוֹלִין לְהוֹצִיא שֵׁטֶר חוֹב זֶה עַל זֶה³⁹,
9 וְלֹא אַחַר יָכוֹל לְהוֹצִיא עֲלֵיהֶן שֵׁטֶר חוֹב⁴⁰, אֲלֹא אִם
10 בֶּן בָּאוּ עֲדֵי הַשֵּׁטֶר בְּעַצְמָן⁴¹ וְאָמְרוּ: זֶהוּ הַשֵּׁטֶר
11 שֶׁהָעֵדֵנוּ עֲלָיו וְזֶהוּ שֶׁהָעֵדֵנוּ לוֹ בְּהַלְוָאָה. וְכֵן אִין
12 מְגַרְשִׁין נְשׁוֹתֵיהֶן אֲלֹא זֶה בְּפָנָי זֶה. וְכֵן אִם נִמְצָא
13 לְאֶחָד בֵּין שְׁטְרוֹתֵיהֶן⁴² שׁוֹבֵר שֵׁטְרוֹ שֶׁל יוֹסֵף בֶּן
14 שְׁמַעוֹן⁴³ פְּרוֹעַ - שְׁטְרוֹת שְׁנֵיהֶן שְׁעֲלִיו⁴⁴ פְּרוֹעֵיהֶן⁴⁵.
15 וְכִיצַד יַעֲשׂוּ אֵלּוֹ שְׁשִׁמּוֹתֵיהֶן שְׁוִין וּשְׁמוֹת אַבְיָהֶן
16 שְׁוִין? יִשְׁלְשׁוּ⁴⁶. הָיוּ שְׁמוֹת אַבּוֹת אַבּוֹתֵיהֶן שְׁוִין -
17 לְכַתְּבוּ סִמְנֵיהֶן⁴⁷. הָיוּ דוֹמִין זֶה לְזֶה בְּצוּרְתָן -
18 לְכַתְּבוּ יְחוּסָן⁴⁸. הָיוּ שְׁנֵיהֶם לוֹיִים, שְׁנֵיהֶם כְּהֻנִּים -
19 לְכַתְּבוּ דוֹרוֹת⁴⁹.

(38) משנה, ב"ב קעב. (39) מפני שכתבים שטר ללווה שאין מלוה עמו (ראה ה"א), חוששים שמא בא זה ואמר כתבו לי שטר שאני רוצה ללוות מחברי כסף, ואחר-כך יוציא את השטר בבית-דין ויטעון הלויתי לחברי כסף (גמרא שם קעג). ומזה יוצא, ששטר שאין בו קנין, שאמרנו בה"א שאין כתבים כשאין מלוה עמו - מוציאים זה על זה (מגיד-משנה בשם רשב"א). (40) שכל אחד יטעון: לא אני, אלא חברי לוה. (41) ואז יש לו תוקף שטר, משום שהם רשאים גם עכשיו להוסיף שמות אבות אבותיהם, אבל אם באו עדים אחרים ואמרו יודעים אנו שזה הוא הלווה - הרי זה כמלוה על-פה, שהרי השטר עצמו אינו מברר מי הלווה, והעדים האחרים אין להם כל קשר לשטר. (42) של לווה. (43) שלויתי ממנו כסף. (44) אם לזה משניהם, ושניהם תובעים את החוב, וכל אחד טוען: לא אני כתבתי את השובר אלא חברי. (45) הלווה יכול לטעון לכל אחד - פרעתי. ואפילו אם יתנו הרשאה זה לזה לגבות את החוב - ממה-נפשך, ויבוא המורשה ויטעון: שלם לידי לפרעון חובי או חובו של חברי - יכול הלווה לטעון: פרעתי שניהם, ומאחד לא לקחתי שובר או נאבד, ואף-על-פי שברוך כלל אין הלווה נאמן לטעון כך במלוה בשטר. והטעם, שהשובר

יום ג' ל' תשרי ה'תשע"ו

פָּרֶק חֲמִשָּׁה וְעֶשְׂרִים

(1) מבאר דיני ערבות וקבלנות.

א. הַמְלוּהָ² אֶת חֲבֵרוֹ, וְאַחַר שֶׁהִלְוָהוּ אָמַר לוֹ אָחָד: ⁹
 אֲנִי עָרֵב; אוֹ שֶׁתִּבַּע אֶת הַלוּוֶה בְּדִין, וְאָמַר לוֹ אַחֵר: ¹⁰
 הִנֵּחַ וְאֲנִי עָרֵב; אוֹ שֶׁהָיָה חוֹנֵק אֶת חֲבֵרוֹ בְּשׂוֹק לַתֵּן ¹¹
 לוֹ, וְאָמַר לוֹ: הִנֵּחַ וְאֲנִי עָרֵב - אֵינְךָ הָעָרֵב חַיֵּב ¹²
 כְּלוּמַם³, וְאָפְלוּ אָמַר 'אֲנִי עָרֵב' בַּפְּנֵי בֵּית דִּין⁴. אָבָל ¹³
 אִם קָנָה מְיָדוֹ שֶׁהוּא עָרֵב מְמוֹן זֶה - כָּל אֵלֶּה הַפְּנִים, ¹⁴
 בֵּין בַּפְּנֵי בֵּית דִּין בֵּין בֵּינוֹ לְבֵין הַמְלוּהָ, נִשְׁתַּעֲבָד⁵. ¹⁵

(2) בבא בתרא קעו: (3) משום שהמלוה נתן את הכסף על אמונתו של הלווה עצמו ולא סמך על הערב, ודיבור של הערב בלא קבלת קניין אין לו תוקף של התחייבות. (4) שלא על פי התערבות בית הדין. (5) משמע אפילו לגבות מנכסים משועבדים שלו, משום שקניין יש לו קול ומתקבל על הדעת, שהלוקח ידע ששדותיו של הערב משועבדות למלוה. וכן כתב הטור חושן משפט סימן קכט בשם רבינו מאיר הלוי. בנימוקי יוסף בבא בתרא שם כתב, שבקניין בלי שטר אינו גובה ממשועבדים, אולם מסתימת לשונו של רבינו משמע שדעתו כדעת הרמ"ה].

ב. אָמַר לוֹ⁶ בַּשְּׁעֵת מִתֵּן מְעוֹת: הַלוּוֶה וְאֲנִי עָרֵב - ¹⁶
 נִשְׁתַּעֲבָד הָעָרֵב⁷, וְאִינוֹ צָרִיךְ קִנְיָן. וְכֵן אִם בֵּית דִּין ¹⁷
 עָשׂוֹ אוֹתוֹ עָרֵב - נִשְׁתַּעֲבָד, אָף עַל פִּי שְׂלֵא קָנָה ¹⁸
 מְיָדוֹ. כַּגֹּזֵן שֶׁהָיָה בֵּית דִּין רוֹצֵין לְגָבוֹת מִן הַלוּוֶה, ¹⁹
 וְאָמַר לָהֶם: הִנְיָחוּהוּ וְאֲנִי עָרֵב לָכֶם. הוֹאִיל וַיֵּשׁ לוֹ ²⁰
 הַנָּאָה שֶׁהָאֲמִינוּהוּ בֵּית דִּין, בְּאוֹתָהּ הִנְיָה שֶׁעֲבָד ²¹
 עֲצָמוֹ⁸. ²²

(6) שם. (7) משום שהמלוה הסתמך עליו ונתן את הכסף. (8) במקום שאין לערב כל הנאה אינו משעבד עצמו, אלא רוצה להציל את הלווה ממצבו הקשה בלי סיכון של הפסד ממון, אבל כשיש לו הנאה כל שהיא, אנו אומרים שקיבל על עצמו הסיכון של הפסד ממון. [בגמרא שם אמרו: "ערב דבית דין לא בעי (אינו צריך) קניין". ופירש רבינו שהכוונה כמו שביאר כאן, אבל כשאמר בפני בית דין - ללא כל סיבה מצד בית הדין - "אני ערב" - לא נשתעבד.

ג. הַמְלוּהָ⁹ אֶת חֲבֵרוֹ עַל יְדֵי עָרֵב, אָף עַל פִּי שֶׁהָעָרֵב ²³
 מִשְׁתַּעֲבָד לַמְלוּהָ - לֹא יִתְבַּע אֶת הָעָרֵב תְּחִלָּה, אֶלֶּא ²⁴
 תּוֹבַע אֶת הַלוּוֶה תְּחִלָּה; אִם לֹא נִתֵּן לוֹ - חוֹזֵר אֶצְל ²⁵
 הָעָרֵב וְנִפְרַע מִמֶּנּוּ. בְּמָה דְבָרִים אָמורים? בְּשִׂאֵין ²⁶
 נְכָסִים לְלוּוֶה¹⁰; אָבָל אִם יֵשׁ נְכָסִים לְלוּוֶה - לֹא יִפְרַע ²⁷
 מִן הָעָרֵב כְּלָל¹¹, אֶלֶּא מִן הַלוּוֶה. הִנְיָה הַלוּוֶה אֶלֶם ²⁸
 וְאֵין בֵּית דִּין יְכוֹלִין לְהוֹצִיא מְיָדוֹ, אוֹ שְׂלֵא בָּא לְדִין ²⁹
 - הָרִי זֶה נִפְרַע מִן הָעָרֵב תְּחִלָּה, וְאַחַר כֵּן יַעֲשֶׂה ³⁰
 הָעָרֵב דִּין עִם הַלוּוֶה; אִם יְכוֹל לְהוֹצִיא מְיָדוֹ - ³¹
 יוֹצִיא, אוֹ יִשְׁמְתוּהוּ בֵּית דִּין¹² עַד שְׂיִתֵּן לוֹ. ³²

למעלה פי"ט ה"א. (64) בעל עידית ובינונית. (65) משום שהבינונית שגבה - היא עידית שבשדותיו, שהרי אין לו שדה יותר משובחת, ובעל-חוב אינו גובה מעידית. בגמרא שם אמרו, שמחלוקתם היא אם סוגי השדות נקבעים לפי שדותיו של הלווה (בשלו הם שמין) או לפי המקובל בעולם (בשל עולם הם שמין). רב נחמן סובר: בשלו הם שמין, ומשום כך כשיש ללווה בינונית לפי המקובל, ואין לו יותר מעולה - הרי דינה כעידית ואין גובים ממנה אלא מן הזיבורית, ואם כן ירויח בעל הזיבורית, ומשום כך בית-דין צריכים להגבותו את המגיע לו לפי הדין. ורב ששת סובר: בשל עולם שמין, ואם-כן הבינונית שיגבה ימשיכו להיות בינונית, ויגבה אותה בעל הבינונית חזרה, ולמה יטרח בית-דין שלא לצורך. [המגיד-משנה מקשה, שרבינו כאן סותר דברי עצמו בפ"ט ה"ד, שהרי כתב שם: "היו לו זיבורית ובינונית בלבד, ניזקין ובעל-חוב בבינונית". ותירץ שדעת רבינו: בשל עולם שמין, ואעפ"כ בנידון שלפנינו, ירויח בעל הזיבורית, כגון שבית-דין יגבה (יוד פתוחה) את הזיבורית לבעל העידית ובינונית, ויהיו לו מכל שלושת הסוגים, ויגבה השני את הבינונית. ומוסיף, שרבינו אינו גורס בגמרא שרב נחמן סבר בשלו הם שמין. ובכסף-משנה דוחה תירוצו, שהרי המדובר כשבאים ביחד לבית-דין (ראה גמרא שם) וברור שבי"ד לא יגבה תחילה מבעל הזיבורית, כדי להפסיד לשני, אלא יגבה מבעל הבינונית תחילה כמו שכתב הר"ן שם. והוא מתרץ את הסתירה, שבפרק יט המדובר כשהיתה ללווה גם עידית, וחל השעבוד על הבינונית, ואחר-כך מכר את העידית ולכן נשאר השעבוד על הבינונית, אע"פ שהיא עכשיו עידית שלו. וכן ביאר רבינו בבבא-קמא ח. את הברייתא, ובהיבורו קיצר והביא לשון הברייתא - כדרכו. וכן פסק ב'טור' חו"מ סי' קב, שאם היתה לו עידית ומכרה - גובה מבינונית, ואם לאו - גובה מזיבורית משום שבשלו שמין - וכן פסק בשולחן ערוך' שם ס"ד].

1 א. הוֹצִיא שֵׁטֶר חוֹב עַל חֲבֵרוֹ, וְהִלָּה⁶⁶ מוֹצִיא שֵׁטֶר
 2 שֶׁמְכַר לוֹ הַשְּׂדֵה⁶⁷: אִם הָיָה בְּמָקוֹם שְׁנוֹתָן הַלּוֹקֵחַ
 3 הַמְעוֹת וְאַחַר כֵּן פּוֹתֵב לוֹ הַמּוֹכֵר אֶת הַשֵּׁטֶר - הָרִי
 4 שֵׁטֶר חוֹבוֹ שֶׁל זֶה בְּטָל; שֶׁהָרִי אוֹמַר לוֹ⁶⁸: אֵלֶּה
 5 הַיִּיתִי חַיֵּב לָךְ - הִנְיָה לָךְ לְפָרַע חוֹבְךָ⁶⁹. אָבָל בְּמָקוֹם
 6 שְׁפוֹתֵבִין וְאַחַר כֵּן נוֹתְנִין⁷⁰ - הָרִי שֵׁטֶר הַחוֹב קָיָם;
 7 שֶׁהָרִי זֶה אוֹמַר: מְכַרְתִּי לָךְ אֶת הַשְּׂדֵה כְּדִי שֶׁיְהִי
 8 לָךְ נְכָסִים יְדוּעִים שֶׁאֲגַבֶּה מֵהֵן חוֹב שְׂלִי.

(66) הלווה. (67) הכתוב בשטר. (68) הלוקח אומר למוכר. (69) לעכב את הכסף שבידך, ולא לכתוב לי שטר המכר. כחכמים שם נגד דעת אדמון, ולפי הביאור בגמרא שם. ומובן מאליו, שזה דוקא כשזמן פרעון הכתוב בחוב קדם לשטר המכר. שאם לא קדם, כיצד יכול המוכר לעכב דמי השדה לפני זמן הפרעון (מגיד-משנה). (70) ואי-אפשר למוכר לפרוע חובו מדמי השדה, שהרי כתב כבר שטר המכר.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

9) שנינו (שם קעג): "המלוה את חברו על ידי ערב לא יפרע מן הערב" ופירושו בגמרא (שם עמוד ב): לא יפרע מן הערב תחילה. 10) רבינו מבאר מה שכתב לפני כן "ולא נתן לו" הכוונה שלא מצא נכסים לגבות מהם. 11) אפילו אם הלווה מסרב לפרוע. 12) כפי האמור למעלה פרק כ"ב הלכה ג.

7. ה. התנה¹³ המלוה על הערב ואמר לו: על מנת שאפרע ממני שארצה, אם יש נכסים ללוה - לא יפרע מן הערב¹⁴. אומר: על מנת שאפרע ממני שארצה תחילה¹⁵, או שהיה קבלן¹⁶ - הרי זה יתבע את הערב הזה או את הקבלן¹⁷ תחלה, ויפרע מהן אף על פי שיש נכסים¹⁸ ללוה.

17 ו. ערב²² של כתבה, אף על פי שקנו מידו - פטור מלשלם; שהרי מצוה עשה²³, ולא חסר ממון²⁴.
18 ואם היה האב ערב²⁵ לכתבת בנו, וקנו מידו - תיבב²⁶. וקבלן של כתבה - תיבב²⁷.

22) שם עמוד ב. 23) עזר לקיים הנישואין. 24) כל ערבות היא "אסמכתא" שהערב סמך שזה יפרע ולא יתבע ממנו, אלא משום שנהנה שזה האמין לו ונתן מעות על סמך ערבותו, אנו אומרים, שמפני הגאון זו שעבד עצמו ומשום כך, כשהערב אינו גורם לחיסרון ממון, כגון בכתובה שהאשה רוצה להינשא ואפילו כשכתובה אינה מובטחת, לא גילתה כל אמון בערב ומשום כך ערבותו נידונית כאסמכתא, אף על פי שקנו מידו, בהתאם לשיטתו בפרק י"א מהלכות מכירה הלכה ז, שאסמכתא אינה מחייבת אפילו כשקנו מידו, אם לא הקנה לו מעכשיו (ראה שם גם הלכה י"ג ומגיד משנה שם). ואין זה דומה לערב שלאחר מתן מעות שהקניין מועיל אף על פי שלא על אמונתו הלווהו, משום שיש שם חיסרון כס (מגיד משנה). 25) שם: "אבא לגבי בריה שעבודי משעבד נפשיה (אב ביחס לבנו משעבד עצמו)". 26) בגמרא שם לא אמרו שצריך קניין, ורבינו מסברת עצמו הוסיף "וקנו מידו", משום שלא חסר ממון והבעל לא גילה כל אמון באב - אין נימוק לשעבוד בלא קניין. ובאדם אחר, אפילו קניין אינו מועיל כמו שביארנו למעלה [הראב"ד חולק ואומר שאפילו לא קנו מיד האב - נשתעבד. וזה מתאים לשיטתו שאפילו ערב כתובה זר משתעבד כשקנו מידו, ומכאן - שמה שחילקו שם בין אב לאדם מן השוק המדובר כשלא קנו מידו]. 27) שם.

ז. ראובן שמכר לשמעון שדה, ובא לוי וקבל את אחריות עליו²⁸ - לא נשתעבד לוי, שזו אסמכתא היא²⁹. ואם קנו מידו שהוא ערב לשלם דמי מכר זה פל עת שירצה שיתבענו לשמעון - הרי זה תיבב³⁰. וכזה הורו רבותי.

28) כלפי הלוקח, שאם יטרוף בעל חוב של המוכר את השדה, והמוכר לא יחזיר לו מעותיו - ישלם הוא. 29) לוי בטוח היה שלא יטרפו את השדה וסמכה דעתו שלא יצטרך לשלם (על פי פירושו של המגיד משנה). הראב"ד השיג, שהרי זה כערב בשעת מתן מעות שאינו צריך קניין, כמו שכתב רבינו בהלכה א. ובמגיד משנה מבאר, שאין לדמות ערבות של מכר לערבות הלווה, בהלוואה הערבות היא על המעות שהלווה, אבל במכר האחריות אינה חלה על דמי השדה אלא על הקרקע, שאם יטרפוהו ישלם המוכר דמיו ללוקח שקנה אותו וזכה בו, ואין להגדיר תשלום זה כהחזרת הדמים שקיבל אלא כהשלמת ההפסד, והערבות היא על תשלום זה שנתחייב בו המוכר בשעה שטרפו את הקרקע, ולפיכך אין כאן ערבות בשעת מתן מעות, ואפילו אם קנו מידו - לא נתחייב. כפי שנתבאר למעלה שקניין

13) שם קעג: 14) בטור שם כתב שדין זה שנוי במחלוקת ראשונים: דעת רבינו יהוסף הלוי, שאפילו יש ללווה נכסים גובה מן הערב תחילה, ודעת רבינו תם (ראה תוספות שם דיבור המתחיל חסורי) שאינו גובה מן הערב, אלא כשאין נכסים ללווה. [לכאורה שיטתו של רבינו נוגדת שיטת רבו הר"י הלוי, אולם לפי ביאורו של המגיד משנה כאן מתיישבים דברי רבינו גם לפי שיטת רבו. הוא (המגיד משנה) מפרש מה שכתב רבינו "אם יש נכסים ללווה" הכוונה לנכסים ידועים, אבל כשאין לו נכסים ידועים, שאפשר להיפרע מהם בלי טירחא יתירה אין הערב יכול לדחות כשאמר אפרע ממני שארצה, וכשלא התנה כך - יכול לומר להמלוה תתבע את הלווה תחילה ואם יתחייב בדין ולא ימצא בית דין נכסים לגבות - תגבה ממנו. ויש להניח שרבינו מפרש מה שכתב רבו, שכשיש ללווה נכסים גם כן גובה מן הערב התכוון לנכסים שאינם ידועים לבית דין אפיה הם נמצאים או שנמצאים במקום רחוק וצריך לטרוח הרבה כדי לגבות מהם, אבל כשהם ידועים ממש ונמצאים במקום שיד בית דין מגיעה - גם הר"י הלוי מודה שאין נפרעים מהערב תחילה. וגרסת הספרים שבידינו (בבא בתרא שם) מסייעת לשיטת רבינו. 15) בבבא הקודמת המדובר כשלא התנה בפירוש "תחילה" אלא "ממני שארצה". 16) בהלכה הבאה יתבאר מי קבלן ומי ערב. 17) אף על פי שלא אמר בפירוש "תחילה". 18) אפילו ידועים ואפשר לגבות מהם.

7. ה. איזהו ערב¹⁹ ואיזהו קבלן? אומר לו: תן לו ואני נותן לך - זהו קבלן, שיש למלוה להפרע ממנו תחלה אף על פי שלא פרש ולא אומר: על מנת שאפרע ממני שארצה. אבל אם אמר לו: הלווה ואני ערב, הלווה ואני פורע, הלווה ואני תיבב, הלווה ואני נותן, הלווה ואני קבלן, תן לו ואני קבלן, תן לו ואני פורע, תן לו ואני תיבב, תן לו ואני ערב - פלן לשון ערבנות הן²⁰, ואינו תובעו תחלה, ולא נפרע ממנו במקום שיש נכסים ללווה, עד שיפרש ויאמר: ממני שארצה אפרע²¹.

19) שם קעד. נחלקו אמוראים בזה: רבינו פסק כרבא, משום שהוא אחרון (כלל בידינו מאב"י ורבא הלכה כבתראי -

יא. וְאָחַד שְׁעָרֵי לְשָׁנִים, כְּשִׁפְרָע לַמְלוּהָ - יוֹדִיעָהּ³⁵ 14
עַל חוּב אֵיזָה מְשִׁנְיָהּם פּוֹרַע, כְּדֵי שְׁיִחְזַר עָלֶיהוּ.³⁶ 15

(35) המלוה יודיע לערב. (36) שהערב ידע ממי לדרוש החזרת מעותיו. דין זה היא סברת עצמו.

יב. הָאוֹמֵר לְחֻבְרוֹ³⁷: עָרֵב לְפָלוֹנִי כֶּף וְכָף וְאֲנִי עָרֵב
לְךָ-הָרִי זֶה כְּמִי שְׁאָמַר לוֹ: הַלוּהוּ וְאֲנִי עָרֵב; וְכִשֶּׁם
שֶׁנִּשְׁתַּעֲבַד הָעָרֵב לַמְלוּהָ, כֶּף נִשְׁתַּעֲבַד עָרֵב לְעָרֵב
רֵאשׁוֹן³⁸. וְדִין הָעָרֵב עִם הַמְלוּהָ וְדִין עָרֵב רֵאשׁוֹן
עִם הַשְּׂנִי דִין אֶחָד הוּא. 16
17
18
19
20

(37) לא נמצא מקור ברור לדין זה (מגיד משנה).
(38) משמע אפילו בלא קניין, ואף על פי שערב ראשון אינו משתעבד בלי קניין שלא בשעת מתן מעות (ראה הלכה א) ובערב שני אין מתן מעות, שהרי ערב ראשון אינו נותן מעות כלל. וטעמו של דבר - שעת חלות השעבוד של ערב ראשון נחשבת כשעת מתן מעות לגבי ערב שני (מגיד משנה).

יג. מִי שֶׁלֹּא פָּרַשׁ קָצֵב הַדָּבָר שְׁעָרֵב, כְּגוֹן שְׁאָמַר
לוֹ: כָּל מָה שֶׁתִּתֵּן תֵּן לוֹ וְאֲנִי עָרֵב, אוֹ מִכַּר לוֹ וְאֲנִי
עָרֵב, אוֹ הַלוּהוּ וְאֲנִי עָרֵב - יֵשׁ מִן הַגְּאוּנִים שְׁהוֹרָה:
אִפְלוּ מִכַּר לוֹ בַּעֲשֻׂרַת אֲלָפִים אוֹ הַלוּהוּ מֵאָה אֲלָף
- נִשְׁתַּעֲבַד הָעָרֵב כִּפְלֵי. וְיִרְאֶה לִי, שְׁאִין זֶה הָעָרֵב
חֵיב כְּלוּם; שְׁפִינִן שְׁאִינוּ יוֹדְעֵי הַדָּבָר שֶׁשְׁעָבַד עֲצָמוֹ
בוֹ - לֹא סָמְכָה דַּעְתּוֹ וְלֹא שְׁעָבַד עֲצָמוֹ³⁹. וְדָבָרִים
שֶׁל טַעַם הֵם לְמִכִּין. 21
22
23
24
25
26
27
28

(39) ואפילו קניין אינו מועיל כמו שנתבאר למעלה הלכה ח גבי חיוב על תנאי. וכן כתב רבינו בפירוש בפרק י"א מהלכות מכירה הלכה ט"ז, [רבינו נסים בסוף קידושין מביא דברי הרמב"ם בתשובה החולק על רבינו, ודעתו שאדם יכול לחייב עצמו בדבר שאינו קצוב כשקנו מידו. גם הראב"ד בהלכות מכירה (שם) השיג על רבינו וכאן נכנס לפשרה בין שתי השיטות, וסומך על אומד הדעת בכל מקרה ומקרה. ראה מגיד משנה כאן ושם וכסף משנה שם].

יד. מִי שְׁאָמַר לְחֻבְרוֹ: הַלוּהוּ וְאֲנִי עָרֵב לְגוֹפּוֹ שֶׁל
לוֹה זֶה, לֹא עָרֵב לְעֲצָמוֹ שֶׁל מִמּוֹזָן⁴⁰, אֲלָא כָּל זְמַן
שֶׁתִּרְצֶה אֲבִיאָנוּ לְךָ⁴¹, וְכֵן אִם אָמַר לוֹ אַחַר שֶׁהַלוּהוּ
וְתִבְעוּ: הַנִּיחְהוּ, כָּל זְמַן שֶׁתִּתְּעַבְּנוּ אֲבִיאָנוּ לְךָ, וְקָנּוּ
מִיָּד⁴² עַל זֶה, אִם לֹא יָבִיא זֶה הַלוּהָ - יֵשׁ מִן
הַגְּאוּנִים שְׁהוֹרָה, שְׁהוּא חֵיב לְשִׁלְּם⁴³; וְיֵשׁ מִי
שְׁהוֹרָה, שְׁאִפְלוּ הַתְּנָה וְאָמַר: אִם לֹא אֲבִיאָנוּ אוֹ
שְׁמַת אוֹ שְׁפָרַח אֶהְיֶה חֵיב לְשִׁלְּם - הָרִי זוֹ
אֲסַמְכָתָא, וְלֹא נִשְׁתַּעֲבַד. וְלוֹה דַּעְתִּי נוֹטָה. 29
30
31
32
33
34
35
36
37

(40) לא נעשה ערב לעצם פירעון החוב על ידי הלווה.
(41) קיבל על עצמו רק להביא את הלווה. (42) נתבאר למעלה בהלכה א שלא בשעת מתן מעות צריך קניין.
(43) במגיד משנה כתב, שזאת היא דעת רב נחשון גאון בתשובה שהובאה בטור חושן משפט סימן קכט. ונראה שמקור זה נתקבל גם על דעת בית יוסף שם.

אינו מועיל באסמכתא, אלא כשהלווה על אמונתו. (30) מפני שהקניין היה בפירוש על דמי המכר הרי זה דומה להלוואה בשעת מתן מעות (לחם משנה. ראה בית יוסף חושן משפט סימן קלא סעיף י"א). [השגתו של הראב"ד וגם ביאורו של המגיד משנה מוכיחים, שהמדובר כשהערב בא בשעת מתן מעות ואפילו אם קנו מידו ואינו חייב אלא כשעשו קניין בסגנון המפורט בסוף הלכה זו].

ח. וְכֵן הָעָרֵב אוֹ הַקָּבֵלָן שֶׁחֵיבוֹ עֲצָמָן עַל תְּנָאֵי, אִף
עַל פִּי שְׁקָנּוּ מִיָּדוֹ - לֹא נִשְׁתַּעֲבַד, מִפְּנֵי שְׁהוּא
אֲסַמְכָתָא³¹. פִּיעַד? כְּגוֹן שְׁאָמַר לוֹ: תֵּן לוֹ וְאֲנִי אֶתֵּן
לְךָ אִם יִהְיֶה כֶּף וְכָף אוֹ אִם לֹא לֹא יִהְיֶה. שְׁכַל
הַתּוֹלָה שְׁעָבַד שְׁאִינוּ חֵיב בּוֹ בְּאִם יִהְיֶה וְאִם לֹא
יִהְיֶה - לֹא גָמַר וְהִקְנֶה קָנֵן שְׁלָם, וְלִפְיֶכָף לֹא
נִשְׁתַּעֲבַד. 1
2
3
4
5
6
7

(31) כשתלה בפירוש את השתעבודתו בתנאי - אם יהיה או לא יהיה - הרי גילה דעתו, שקניינו אינו קניין גמור ומוחלט ולפיכך אין לקניין זה כל תוקף.

ט. שְׁנִים שְׁלוֹשׁ³² בְּשִׁטְרָא אֶחָד אוֹ שְׁלֻקְחוּ מִקָּח אֶחָד,
וְכֵן הִשְׁתַּפִּין שְׁלוֹהָ אֶחָד מֵהֶן אוֹ לָקַח בְּשִׁתְּפוּת -
הָרִי הֵן עָרְבָאִין זֶה לְזֶה³³, אִף עַל פִּי שֶׁלֹּא פָּרַשׁ. 8
9
10

(32) ירושלמי שבועות פרק ה הלכה א. (33) כל אחד דינו כלווה לגבי מחצית ההלוואה ובערב למחציתה השנייה. [בטור חושן משפט סימן עז כתב בשם רבינו, שהמלוה רשאי לגבות הכל ממי שירצה, אולם בבית יוסף שם הוכיח שגירסא משובשת נודמנה לבעל הטורים, הגירסא הנכונה היא כמו שהיא בספרים שבידינו: "נעשו ערבאים", ודינם ככל ערב שאינו גובה ממנו תחילה. וכן כתב בכסף משנה כאן].

י. שְׁנִים שְׁעָרְבוּ לְאֶחָד, כְּשִׁיבּוֹא הַמְלוּהָ לְפָרַע מִן
הָעָרֵב - יִפְרַע מֵאִי זֶה מֵהֶן שְׁיִרְצֶה³⁴. וְאִם לֹא הָיָה
לְאֶחָד כְּדֵי הַחוּב - חוֹזֵר וְתוֹבֵעַ הַשְּׂנִי בְּשִׁאָר הַחוּב. 11
12
13

(34) למד דין זה ממה שאמרו בבבא בתרא קז. "האחים שחלקו (ירושת אביהם) ובא בעל חוב ונטל חלקו של אחד מהם וכו'". הרי שהמלוה של אביהם יכול לגבות הכל מנכסי יורש אחד, אף על פי שנכסי הלווה דינם כערבים כמו שאמרו: "נכסוהי דבר אינש אינון ערבין ביה". יוצא מזה שבמקום שיש שני ערבים יכול המלוה לגבות הכל מאחד מהם. ואין זה דומה לשניים שלוו שבהלכה הקודמת, משום שאין ערבות לחצאין, אבל הלוואה אפשר שזה לווה חצי וזה חצי (מגיד משנה בשם רשב"א). [תמחה רבים על רבינו מתוספתא סוף בבא בתרא: "המלוה את חברו על ידי שני ערבים לא יפרע מאחד מהם, ואם אמר על מנת שאפרע מאחד מהן - ייפרע מאחד מהן". ובנימוקי יוסף בבא מציעא: תחילת פרק ג כתב, שרבינו מפרש מה שכתבה התוספתא: "לא ייפרע מאחד מהן" הכוונה שלא ייפרע תחילה כלום מאחד מן הערבים אלא מן הלווה, ואם התנה שיגבה מאיזה מהם שירצה - גובה כפי תנאו (ראה למעלה הלכה ד). וכן פירש גם הרשב"א ופסק כרבינו].

פָּרֶק שְׁשֵׁה וְעֶשְׂרִים

1 יתומים קטנים, שאין בית דין נזקקין לנכסיהן - הרי 26
 27 זה תובע את הערב תחלה, שהרי אין הלוה מצוין.²²

1 (1) מבאר דיני ערבות בשטר, ושאר דיני ערבות שלא נתבאר בפרק הקודם וכולל דין פורע חובו של חבירו שלא מדעתו.

2 א. המלוה² את חברו בשטר, ואחר שהעידו³ העדים
 3 בשטר בא ערב וערב את הלוה⁴, אף על פי שקנו
 4 מידו ונשתעבד לשלם כמו שפארנו⁵, פשיכוא
 5 המלוה להפרע מנכסי הערב הזה - אינו טורף
 6 מנכסים משעבדים⁶. היה הערב בגופו של שטר
 7 קדם חתימת העדים: אם כתבו: פלוני ערב, שהרי
 8 אינו מערב⁸ עם הלוה במלוה - אינו גובה ממנו מן
 9 המשעבדים⁹; אבל אם כתב בשטר: פלוני לוה
 10 מפלוני כך וכן ופלוני¹⁰ ערב, שהרי ערבו לוה עם
 11 ערב בשטר, וקנו מידו של ערב, ואחר כך חתמו
 12 עדים בשטר - הרי זה נפרע מנכסי ערב
 13 המשעבדים¹¹.

(2) משנה בבא-בבא קעה: וגמרא שם קעו: (3) שחתמו. (4) וכתב ערבותו בשטר-החוב למטה מחתימת העדים. במשנה: "ערב היוצא לאחר חיתום שטרות" (ראה רש"י שם). (5) בפרק הקודם ה"א, שקנין מועיל אפילו לאחר מתן מעות. (6) של הערב. (7) סגנון זה אינו מקשר את הערבות והמלוה יחד, וכאילו פיסקא זו הוא ענין בפני עצמו. (8) קטע זה משמש נימוק להאמור לאחר-כך: "אינו גובה ממנו מן המשועבדים". (9) אפילו אם קנו מידו. וכשלא קנו - אינו גובה אפילו מבני חורין (מגיד-משנה). (10) וא"ו זו מקשרת הערבות עם המלוה. (11) כרב ורבי יוחנן שם קעו. רבינו דייק וכתב "וקנו מידו", ללמדנו, שאפילו אם נכתבה הערבות בשטר לפני חתימת העדים, וכתבו "ופלוני" - אינו משתעבד לאחר מתן מעות בלא קנין. במגיד-משנה מבאר, שאפילו מבני חורין אינו גובה בלא קנין (עיין שם, ובלחם-משנה).

14 ב. מלוה שתבע את הלוה ולא מצא לו נכסים -
 15 אינו יכול להפרע מן הערב עד אחר שלשים יום
 16 מיום שנתחייב¹² הערב לשלם. לא יהיה כח זה פחות
 17 מן הלוה עצמו¹³. וקזה הורו המורים. ואם התנה
 18 עמו - הפל לפי התנאי¹⁴.

(12) על-ידי בית-דין. (13) וכל ההקלות והדחויים שאמרו למעלה (פכ"ב) גבי לוה - כוחם יפה גם בערב. וכן דרכי הכפיה מצד בית-הדין, שייכות גם בערב. (14) נתבאר כבר כמה פעמים, שכל תנאי שבממון - קיים (מועיל).

19 ג. מלוה שפא לתבע את הלוה ולא מצא לו נכסים¹⁵
 20 - אינו יכול לדחות¹⁶ ולומר: לך אצל הקבלן, הרי
 21 יש לך¹⁷ לתבע אותו תחלה¹⁸; אלא תובע כל מי
 22 שרצה תחלה¹⁹. ואם נשא הקבלן המעות מיד
 23 המלוה ונתנו ביד הלוה - אין למלוה ביד הלוה
 24 פלום²⁰. הנה הלוה במדינה אחרת²¹, שאינו יכול
 25 להודיעו ולא לילך אליו, או שמת הלוה והניח

(15) ידועים. (16) שם קעד. "לא מיפטר לוה מיניה דמלוה עד שישא ויתן (הקבלן) ביד". (17) הזכות. (18) כאמור למעלה פכ"ה ה"ד. (19) ב'טור' חו"מ סי' קכט כתב בשם 'בעל התרומות', שיכול לגבות גם מן המשועבדים של הלווה, ואפילו כשיש לקבלן בני חורין (ראה 'בית יוסף' שם). ורבינו לא גילה דעתו בזה. כתב רשב"א (מובא במגיד-משנה כאן) שאינו יכול לגבות מן הקבלן שדה יותר משוכחת מזו שיכול לגבות מן הלווה עצמו, כגון שללוה יש זיבורית בלבד, או עידי וזיבורית ויש לו לגבות זיבורית, כאמור למעלה פי"ט ה"ד, ולקבלן יש גם בינונית - אינו גובה מהקבלן בינונית אלא זיבורית. וכתב עוד, שאם הלווה רוצה לשלם למלוה - אינו רשאי לגבות מן הקבלן תחילה. (20) אינו יכול לתבע את הלווה. [ב'תוספות' שם קעג: כתבו בשם רבינו-תם, שאם אין נכסים לקבלן - גובה מן הלווה, מטעם שעבודא דרבי נתן (בכתובות יט ובכמה מקומות, אמרו בשם רבי נתן: "מנין לנושה בחבירו מנה וחבירו בחבירו, מנין שמוציאין מזה ונותנין לזה? שנאמר ונתן לאשר אשם לו". והטביעו חז"ל את שמו של רבי נתן על שעבוד עובר זה, וקראו לו: שעבודא דרבי נתן], שהרי הלווה מחויב להחזיר לקבלן את הכסף שנתן לפרעון המלוה. וכן פסקו ה'טור' חו"מ סי' קכט, וה'שולחן ערוך' שם סעיף יט. ויש לפקפק קצת בסברא זו, שהרי כל זמן שלא פרע הקבלן אין הלווה חייב לו כלום ולא נשתעבד לו, ולא שייך כאן לומר "לאשר אשם לו". ומסתימת לשונו של רבינו, משמע שלא כדעת רבינו-תם]. ה'טור' שם כתב, שבנשא ונתן ביד - אין הבדל בין קבלן לערב, ובשניהם אין למלוה על הלווה כלום. אולם רבינו דייק כאן, וכתב "הקבלן", ומשמע שבערב אין הדין כך. וכן נפסק ב'שולחן ערוך' שם. (21) המדובר, כשאין ללווה נכסים ידועים, אבל כשיש לו - בית-דין יורדים לנכסיו וגובים, ואין תובעים את הערב תחלה (כסף-משנה בשם 'בעל התרומות'). (22) ראה למעלה פכ"ה ה"ג.

28 ד. מלוה שתבע את הלוה ומצאו שהוא עני - אינו
 29 יכול להפרע מן הערב עד שישבע הלוה²³ בתקנת
 30 אחרונים²⁴ שאין לו פלום; שפא יעשו קנוניא²⁵ על
 31 נכסיו של ערב²⁶.

(23) בנקיטת חפץ, כעין שבועה של תורה. (24) נתבאר למעלה פ"ב ה"ב שכשאין ערב משביעים אותו מתקנת הגאונים הראשונים. ונראה שהשבועה האמורה כאן היא תקנה יותר מאוחרת לטובת הערב, שפא יש ללווה נכסים בלתי ידועים. (25) מעשה רמאות. (26) המלוה יטען שלא מצא נכסים אצל הלווה ויגבה מן הערב, ויחלקו - הוא והלווה - את המעות שגבה.

32 ה. מי שהיה ערב לחברו במלוה על פה, וכא
 33 המלוה לתבע את הערב, והרי הלוה במדינת הים -
 34 אומר לו הערב: הבא ראיה שלא פרעך²⁷ הלוה,
 35 ואני אשלם לך.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מהתנאים שנאמרו למעלה. (38) כרב הונא בריה דרב יהושע, שם. ואם אין שם אחד משלושת התנאים האמורים (הודאה, נידוי, לפני זמן פרעון) אין היורשים חייבים לשלם אף-על-פי שאמר "ושלם", משום שאנו אומרים: הלוה מסר לידי הערב חפצי ערך להבטחת פרעון החוב. בלשון הגמרא שם: "אימר צררי אתפסיה". ולמה חוששים לצררי גבי ערב, יותר מגבי מלוה עצמו? ביאר במגיד-משנה, משום שקדם ושלם לפני שחל עליו החיוב לשלם, מתעורר חשש שהלוה הפקיד בידו חפצי ערך להבטחת מעותיו. (39) שם קעד: מעשה שהיה. (40) אפילו באחד מן הדרכים הנ"ל. כרב אשי, שם. (41) ואילמלא קיבל מהלוה חפצי ערך לבטחון - לא היה מקבל עליו ערבות. נימוק זה מלמדנו, שבמקום שגם גוים תובעים את הלוה תחילה - אין חוששים לצררי גם במלוה גוי.

24 ז. פל ערב⁴² שפא לטל מה שפרע, בין שפא להפרע
25 מיורשי ליה בין מלוה עצמו⁴³ - הרי זה צררי
26 להביא ראיה שפרע⁴⁴. ואין מציאת שטר החוב⁴⁵
27 שעליו פיד הערב ראיה, שפא נפל השטר מיד
28 המלוה ולא פרע זה פלום⁴⁶.

(42) ברייתא, שם. (43) בסוגיא שם משמע, שהברייתא עוסקת בדין יתומים. אבל רבינו, וכן כל הפוסקים, קיבלו דין זה גם ללוה עצמו. (44) ואינו נוטל בשבועה כדין מלוה בשטר, משום שתביעת הערב היא כמלוה על-פה. (45) העובדא ששטר החוב נמצא ביד הערב - אינו ראיה. (46) כשהלוה חי, יכול לטעון בעצמו: פרעתי למלוה והחזיר לי השטר ונפל ממני, או: אמנם לא פרעתי אבל גם אתה לא פרעת, ואיני חייב לך כלום. ברשב"ם שם מפרש, שדין זה נאמר ביתומים קטנים בלבד, וכשיגדלו ישבע שפרע ויוציא מן היורשים. [נתמוה הדבר, שרבינו השמיט את סיומה של הברייתא: "ואם כתוב בו (פירוש: המלוה כתב לערב) התקבלתי ממך - גובה". וב'טור' שם הביא דין זה וביאר, שלדעת רשב"ם (ב"ב שם) דינו כמלוה בשטר וגובה מן המשועבדים, והר"י חולק ופוסק שגובה מבני חורין בלבד. ורבינו שותק לגמרי. גם ברי"ף כאן אין רמז לדין התקבלתי (ראה סמ"ע וש"ך סי' קלא ס"ג וס"ד). רצ"ג].

29 ח. האומר לחברו: ערבתי לי, והוא אומר: לא
ערבתי; או שאמר הערב ללוה: אתה הרשיתני לערב
30 אותך ולתן, והוא אומר: מדעתך ערבתי, או לא
31 ערבתי פלל; או שאמר הערב: פרעתי המלוה בפניך,
32 והלה אומר: לא פרעתי, או שאמר לו: כן פרעתי,
33 ונתתי לך מה שפרעתי⁴⁷; או שאמר המלוה: ערבתי
34 לי מאתים, והוא אומר: לא ערבתי אלא מנה - מפל
35 אלו הטענות וכיוצא בהן, המוציא מחברו עליו
36 הראיה. או ישבע⁴⁸ הנתבע שבועת הסת, או שבועת
37 התורה אם הודה במקצת, פשאר פל טענות
38 הממון⁴⁹.

(47) ומסיים רבינו: ש"ישבע הנתבע שבועת היסט". אף-על-פי שהמלוה היתה בשטר - ואפילו נכתבה הערבות בשטר,

(27) ואינו נוטל בשבועה. והטעם, שהלוה עצמו נאמן לומר פרעתי במלוה על-פה, כמבואר למעלה פ"א ה"א (מגיד-משנה).

1 ו. ערב שקדם ונתן לבעל חוב את חובו - הרי זה
2 חוזר וגובה מן המלוה²⁸ כל מה שפרע על ידו, אף
3 על פי שהיתה מלוה על פה או בלא עדים פלל.
4 במה דברים אמורים? פשאמר לו המלוה בעת
5 שנעשה לו ערב: ערבני ושלם; אבל אם עמד
6 ברשות עצמו ונעשה לו ערב או קבלן, או שאמר
7 לו המלוה: ערבני, ולא הרששו שימתן ויפרע החוב²⁹
8 - אין המלוה חייב לשלם לו פלום³⁰. וכן הפורע שטר
9 חובו של חברו שלא מדעתו³¹, אפלו היה החוב על
10 המשכונן³² - אין המלוה חייב פלום, ונוטל משכוננו
11 בחנם, והרי אבד זה הנותן את מעותיו; שפא היה
12 המלוה מפיס את המלוה ומוחל לו³³. מת המלוה³⁴,
13 וקדם הערב ופרע החוב קדם שיודיע את היורשים,
14 אם נודע לנו שלא פרע המלוה שטר חובו קדם
15 שישמות, כגון שהודה בו קדם³⁵, או שגדוהו³⁶ ומת
16 בנדויו, או שלא הגיע זמן המלוה להגבות - הרי
17 זה חוזר וגובה מן היורשין³⁷ כל מה שפרע³⁸. היה
18 המלוה עובד פוככים³⁹ - אין היורשין חייבין
19 לשלם⁴⁰; שפא אביהן נתן ליד הערב כל החוב
20 שהיה עליו, מפני שהעובד פוככים תובע את הערב
21 תחלה⁴¹, ולפיכך פרע זה מדעתו קדם שיודיע
22 היתומים. אבל אם הודיען שהעובד פוככים תובע
23 אותו והרי הוא נותן - חייבין לשלם.

(28) כן משמע מברייתא בבא-בתרא קעד: (29) שלא אמר: "ושלם". (30) במגיד-משנה מדייק מלשונו של רבינו: "ערבני ולא הרששו", שדין זה נאמר בערב בלבד, אבל בקבלן חייב הלוה לשלם כשאמר לו: "הכנס להיות קבלן", אפילו כשלא הוסיף: "ושלם". ומסביר את ההבדל בין ערב לקבלן, שהמלוה אינו יכול לתבוע את הערב תחילה למה היה לו למהר ולשלם. אבל קבלן, שהמלוה יכול לנגוש אותו וללחוץ עליו שיפרע את החוב - מתקבל על הדעת, שרצה להשתחרר מאימת הנגישה, ומשום כך אין לדמות דין קבלן לדין פורע שטר-חובו של חברו שלא מדעתו, שמביא רבינו בקטע הבא. ומזה מסיק במגיד-משנה, שאם עמד הלוה בדין ולא נמצאו לו נכסים, והרי המלוה רשאי לתבוע את הערב, וקדם הערב ושלם לפני שנתבע בבית-דין - חייב הלוה לשלם לו (ראה ראב"ד כאן). (31) משנה, כתובות ק: וגמרא שם קח. וכן פסק רבינו בפ"ב מהל' אישות הי"ט. (32) ירושלמי, שם פ"ג ה"ב. (33) נימוק זה אמרו בירושלמי, שם. (34) מעשה שהיה, הובא בבבא-בתרא קעד. המדובר כשאמר לו הלוה: "ערבני ושלם". (35) סמוך למיתתו, הודה שלא פרע. (36) ראה למעלה פכ"ב ה"ג. (37) משמע אפילו יורשים גדולים. וב'טור' חו"מ סי' קל כתב, שבגמרא (שם) המדובר ביתומים קטנים, אבל גדולים מחייבים להחזיר אפילו כשאין שם אחד

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

16 יב. הָאֵשָׁה⁵⁵ שְׁלוֹתָהּ בְּשֹׁטֵר אוֹ עֲרֵכָה בְּשֹׁטֵר וְנִשְׂאָתָה
17 - חֵיבָתָה לְשֵׁלָם⁵⁶ אַחַר שְׁנֵי שָׁנָיִם⁵⁷. וְאִם הִיָּתָה מְלוּוָה
18 עַל פֶּה - אֵינָה מְשַׁלְּמָת עַד שְׁתַּתְּגַרְשׁ אוֹ שְׁתִּתְאַלְמֵן;
19 שְׂרָשׁוֹת בְּעַל כְּרָשׁוֹת לֹא־קָחָה⁵⁸ הוּא, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ⁵⁹
20 בְּכֻמָּה מְקוֹמוֹת. וְאִם הָיוּ אוֹתָן מְעוֹת הַהֲלוֹאָה עֲצָמָן
21 קִנְיָן - יִחְזִירוּ אוֹתָן לְמְלוּוָה⁶⁰.

(55 פנויה. 56 בבא-בתרא קלט. 57) ואין הבעל יכול לעכב כמו בנשואה שלוותה (ראה ה"ט), משום שנכסיה השתעברו למלוה לפני נישואיה. (58) וכשם שמלוה על-פה אינו גובה מן הלוקחות, כך אינו גובה מהבעל. (59) בפ"ב מהל' זכיה ומתנה ה"ב. (60) כדעת הגאונים רב שרירא ובנו רב האי (ראה מה שכתבנו בזה בהערה מח).

פָּרֶק שְׂבָעָה וְעֶשְׂרִים

(1) מבאר דיני תיקון השטרות ודין שטר שעדין גויים, ודין הרחקת חתימת העדים מן השטר או מן הקיום, ודין הלשונות שאין כותבים אותם בסוף השיטה ושהולכים אחר הפחות שבלשונות השטר.

22 א. שֹׁטֵר² שֶׁכָּתוּב בְּכָל לְשׁוֹן וּבְכָל כְּתָב: אִם הָיָה
23 עָשׂוּי כְּתִיקוֹן שֹׁטְרֵי יִשְׂרָאֵל, שְׂאִינָן יְכוּלִין לְהַזְדַּיֵּף³
24 וְלֹא לְהוֹסִיף וְלֹא לְגַרְעַ, וְהָיוּ עֲדֵיו יִשְׂרָאֵל, וְיִודְעִין
25 לְקִרְוָתוֹ - הָרִי הוּא כְּשֵׁר, וְגוֹבֵין בּוֹ מִן הַמְשַׁעֲבָדִין.
26 אָבֵל⁴ כָּל הַשְּׂטָרוֹת שֶׁחֻתְּמִיהֶן⁵ עוֹבְדֵי כּוֹכְבִים - הָרִי
27 אֵלּוּ פְּסוּלִין, חוּץ מִשְׂטְרֵי מְקָח וּמִמְכָּר וּשְׂטְרֵי חוֹב⁶.
28 וְהוּא שְׂתִיתָן הַמְּעוֹת בְּפִנְיָהֶם, וְיִכְתְּבוּ בְּשֹׁטֵר: לְפִנְיָנוּ
29 מְנָה פְּלוּנֵי לְפְלוּנֵי כֶּף וְכֶף דְּמֵי הַמְּכָר אוֹ מְעוֹת
30 הַחוֹב. וְהוּא שְׂתִיתָנוּ עֲשׂוּיִין בְּעַרְכָּאוֹת שְׁלָהֶם; אָבֵל
31 בְּמִקּוֹם קְבוּץ פְּלִילִיָּהוּ⁷ בְּלֹא קִיּוֹם הַשּׁוֹפֵט שְׁלָהֶם -
32 לֹא יוֹעִילוּ פְּלוּם⁸. וְכֵן צָרִיכִין עַדֵי יִשְׂרָאֵל שְׂעִידוֹ
33 עַל אֵלּוּ הָעוֹבְדֵי כּוֹכְבִים שֶׁהֵן עַדֵי הַשְּׂטֵר וְעַל זֶה
34 הַשּׁוֹפֵט שְׁלָהֶן שְׂקָיָם עֲדוּתָן, שְׂאִינָן יְדוּעִין כְּקַבְּלָנוּת
35 שְׁחָד⁹. וְאִם חִסְרוּ שֹׁטְרֵי הָעוֹבְדֵי כּוֹכְבִים דְּבָר מְפָל
36 אֵלּוּ - הָרִי הֵן פְּחָרְס. וְכֵן שֹׁטְרֵי הוֹדָאוֹת¹⁰ וּמִתְּנוֹת
37 וּפְשָׁרוֹת וּמְחִילוֹת¹¹ שֶׁהֵן בְּעַדִים שְׁלָהֶן, אִף עַל פִּי
38 שְׂיֵשׁ בְּהֵן כָּל הַדְּבָרִים שְׂמָיְנוּ - הָרִי הֵן פְּחָרְסִים¹².
39 וְהוֹרוּ רְבוּתֵי: שְׂאִפְלוּ שֹׁטְרֵי חוֹב שְׁלָהֶן שְׁנִתְּנוּ
40 הַמְּעוֹת בְּפִנְיָהֶם - פְּסוּלִין¹³, וְלֹא הַכְּשִׁירוּ אֵלּא שֹׁטְרֵי
41 מְקָח וּמִמְכָּר שְׁנִתְּנוּ הַמְּעוֹת בְּפִנְיָהֶם. וְאִין אֵינִי מוֹדָה
42 בְּזֶה¹⁴. אִם לֹא יִדְעוּ¹⁵ וַדְּיָן יִשְׂרָאֵל לְקִרְוֹת שֹׁטֵר זֶה
43 הַנְּעֻשָׂה בְּעַרְכָּאוֹת שֶׁל עוֹבְדֵי כּוֹכְבִים - נוֹתְנוּ לְשִׁנֵּי
44 עוֹבְדֵי כּוֹכְבִים זֶה שְׁלֹא בְּפִנְיָ זֶה וְקוֹרִין לוֹ, שְׂנַמְצָא
45 כָּל אֶחָד מֵהֶן כְּמַסִּיחַ לְפִי תְּמוּ¹⁶. וְגוֹבָה בּוֹ מִבְּנֵי
46 חוֹרִין¹⁷, אָבֵל אֵין טוֹרְפִין בּוֹ, מִפְּנֵי שְׂאִין לוֹ קוֹל,
47 שְׂהָרִי לֹא יִדְעוּ הַלְּקוֹחוֹת בְּמָה שְׂנַעֲשָׂה בְּעוֹבְדֵי
48 כּוֹכְבִים.

(2) מימרא של אמימר, בגיטין יט: (3) כתובים בדיו שאינו נמחק, ואם יגררו את הכתוב ויוסרפו מה שהוא - ניכר הזיוף. (4) משנה, שם י: וסוגיית הגמרא, שם ודף יא.

1 אין כל זה עושה את תביעת הערב למלוה בשטר. ואם כתב
2 המלוה "התקבלתי" - אין הלווה נאמן לעטון: פרעתי,
3 משום שהמלוה העמיד את הערב במקומו (מגיד-משנה).
4) נראה שצריך לומר: המוציא מחבירו עליו הראיה, וישבע
5 הנתבע שבועת היסט או שבועת התורה. (49) שכופר הכל
6 נשבע היסט ונפטר, ומודה במקצת נשבע שבועת התורה.

4 ט. עֶבֶד אוֹ אִשְׁתֵּי אִישׁ שְׁלוֹו, אוֹ שְׂעָרְבוּ אֶת אַחֲרֵים
5 וְנִתְחַיְבוּ לְשֵׁלָם⁵⁰ - בְּשִׁשְׁתַּתְּחַרְרֵי הָעֶבֶד וְתַתְּגַרְשׁ
6 הָאִשָּׁה אוֹ תִתְאַלְמֵן יִשְׁלְמוּ⁵¹.

(50) והרי כל מה שבידם שייך לבעל. (51) מקור הדין, במשנה בבא-קמא פז. "העבד והאשה וכו' החובל בהם חייב, והם שחבלו באחרים פטורין (שאינן להם מה לשלם - רש"י) אבל משלמין לאחר זמן, נתגרשה האשה נשתחרר העבד - חייבין לשלם". ומכאן למד רבינו גם לענין מלוה וערבות. כתב במגיד-משנה, שמצא כתוב בשם הגאונים רב שרירא ובנו רב האי: "שהאשה שלוותה או קיבלה בפקדון או גולה או גנבה, אם הוא מצוי בידה משלמת ואין לבעל לעכב. ואם כבר אבד - הרי הוא כדין חבלות". ותמה המגיד-משנה על דין מלוה, הלא מלוה להוצאה ניתנה, וכשהגיעה המלוה לידה - זכה בה הבעל כמו בכל נכסי אשתו. ובסיום פרקנו זה, פסק רבינו כגאונים האלה, שאם כסף הלוואה עצמו נמצא בידה - מחזירים למלוה. ונראה שהסתמך על הבעיא בבא-בתרא קלט. "לוותה ואכלה - מהו", ומשמע שאם לא אכלה והמעות קיימים - ברור היה לשואל, שהיא חייבת לשלם אפילו כשהיא תחת בעלה.

7 י. קָטָן שְׁלוּוָה - חֵיב לְשֵׁלָם כְּשִׁנְגִידִיל⁵². וְאִין פּוֹתְבִין
8 עָלָיו שֹׁטֵר⁵³, אֵלּא הָרִי הָיָה מְלוּוָה עַל פֶּה, אִף עַל
9 פִּי שְׂקָנוּ מִיָּדוֹ; שְׂאִין קִנְיָן מִיָּד הַקָּטָן פְּלוּם.

(52) אף-על-פי ששינוי (בבא-קמא שם) שקטן שחבל באחרים פטור, ואינו משלם כשיגדיל - במלוה אין הדין כן, משום שהוא קיבל כסף ונהנה ממנו, מחויב להחזיר. ומסתבר, שזה דוקא כשהקטן הוא מבן שש ולמעלה, ומבין בטיב משא ומתן. ועל בני גיל זה, שינוי בגיטין נט. "הפעוטות מקחן מקח וממכרן ממכר", אבל המלוה לקטן למטה מגיל זה - איבר מעותיו (מגיד-משנה, וראה הלכות מכירה פכ"ט ה"ו). (53) זה נלמד ממה שאמרו בבא-בתרא קנה. חזקה - אין העדים חותמים על השטר אלא-אם-כן נעשה בגדול.

10 יא. קָטָן שְׂעָרְבֵי אֶת אַחֲרֵים - הוֹרוּ הַגְּאוֹנוֹים, שְׂאִינֹ
11 חֵיב לְשֵׁלָם פְּלוּם אִף כְּשִׁנְגִידִיל. וְזֶה שְׁנִתְּנוּ אֶת
12 מְעוֹתָיו עַל פִּי הַקָּטָן - אֵבֶד אֶת מְעוֹתָיו. שְׂאִין לְקָטָן
13 דַּעַת פְּדִי לְשַׁעֲבֵד עֲצָמוֹ⁵⁴ בְּדָבָר שְׂאִינוּ חֵיב בּוֹ, וְלֹא
14 בְּעַרְבָנוֹת וְלֹא כָּלל פְּיוּצָא בְּזֶה. וְדִין אִמְתָּ הוּא, וְכֵן
15 רְאוּי לְדִין.

(54) אין לדמות שעבוד למכר ומתנה, שמכרם ומתנתם קיימים. אמנם קטן שהגיע לעונת הפעוטות, שכלו כבר מפותח להבין העברת רכושו לידי אדם אחר, אבל אינו תופס עדיין תוקף משקלה של התחייבות והשתעבדות.

ב. שְׁטָרָה¹⁸ שֶׁעָדְיוּ עוֹבְדֵי פֹכְכִים שֶׁמָסְרוּ הַלְוָה לְיָד
הַמְלוֹה אוֹ הַמּוֹכֵר לְיָד הַלּוֹקֵחַ בְּפָנָי שְׁנֵי עֲדִים
מִיִּשְׂרָאֵל, אִף עַל פִּי שְׂאִינוּ עֲשׂוּי בְּעֶרְכָּאוֹת שֶׁל
עוֹבְדֵי פֹכְכִים וְאִין בּוֹ כָּל הַדְּבָרִים שֶׁמְנִינוּ - הֲרִי
זֶה גּוֹבֵה מִבְּנֵי חוֹרְיָן¹⁹. וְהוּא שְׂפִיחֵי הָעֲדִים שֶׁמָסַר
בְּפָנֵיהֶם יוֹדְעִין לְקִרְתּוֹ, וְקָרְאוּהוּ בְּשֵׁם מָסְרוֹ בְּפָנֵיהֶן,
וְיִהְיֶה כְּתוּבָה שֶׁשֵּׁר יִשְׂרָאֵל, שְׂאִינוּ יָכוֹל לְהִזְדַּיֵּף וְלֹא
לְהוֹסִיף וְלֹא לְגַרְעַ. וְלָמָּה לֹא יִגְבֶּה בּוֹ מִן
הַמְשַׁעְבָּדִים? מִפְּנֵי שְׂאִין לוֹ קוֹל.

18 שם י: יא. (19) משום שסומכים על עדי המסירה.
בגמרא שם, אמרו דין זה לדעת רבי שמעון שמכשיר אפילו
בגט אשה, ולמד רבינו מזה לטטרות אחרים לשיטת
החולקים על רבי שמעון בגט אשה. [בכסף-משנה הקשה,
הרי בגמרא שם אמר רבי אבא: מודה רבי אליעזר במזויף
מתוכו. פירוש, שם אחר חתמו עדים פסולים - פסול, ובגמרא
שם משמע, עדים גוים בכלל מזויף מתוכו, ולא הכשיר רבי
שמעון אלא שמות מובהקים שלהם, אבל בשאינם מובהקים
ואפשר לטעות ולחשוב שהחותמים הם יהודים - הגט פסול
מדרבנן, פירוש, שמה ימסרם בידי אותם עדים עצמם, ולמה להכשיר
רבינו סתם ולא התנה שזה דוקא בשמות מובהקים? ותיירן,
שלדעת רבינו לא חששו שמא ימסרם בפני אותם עדים,
אלא בגט אשה בלבד, משום חומר איסור אשת איש. וזה
דוקא בעדי גוים, אבל בעדי ישראל קרובים או פסולים -
לא הכשיר רבי שמעון, שמא לא ימסרו בעדים כלל ויסמכו
על החותמים].

ג. תְּקוּן שְׂטְרֵי יִשְׂרָאֵל כִּף הוּא: כָּל הַשְּׁטָרוֹת בְּלִין²⁰
צְרִיף שֶׁיִּחְזַר²¹ מְעַנְיָנוּ שֶׁל שְׁטָר בְּשִׁטָּה אַחְרוֹנָה²².
[אֵלֵא] שְׂאִין לְמִדִּין מְשִׁטָּה אַחְרוֹנָה, שְׂמֵא²³ הִיוּ
הָעֲדִים²⁴ מְרַחֲקִין מְגוּפוֹ שֶׁל שְׁטָר בְּכַדֵּי הַשִּׁטָּה,
וְכֵא זֶה הַמְזַיֵּף וְכֵתֵב בְּאוֹתוֹ הַרְרוֹחַ שִׁטָּה זוֹ.

20 בבא-בתרא קסא: (21) לכתוב שנית. (22) משום
שאינ סומכים על הכתוב בה, ולפיכך חוזרים בה על הכתוב
כבר. [בדפוסים חדשים הוסיפו את המלה "אלא", וכתבו
"אלא שאין למדים וכו'". ושגיאה היא ויש למחקה. בגמרא
שם, נימקו בזה למה צריך לחזור. בדפוס רומא (ר"מ) אינה,
ובכת"י תימן כתוב בפירוש: לפי שאין למדים וכו'].
23 נימוק למה אין למדים משיטה אחרונה. (24) חתימת
העדים. במגיד-משנה מבאר, שאם לא החזיר מענינו של
שטר לא נפסל השטר, אלא אין מתחשבים כלל במה שכתוב
בשיטה אחרונה מהטעם שאמרנו.

ד. עֲדִים²⁵ שֶׁהִיוּ מְרַחֲקִין מִן הַכְּתָב שֶׁתִּי שִׁטְיִן -
פְּסוּל²⁶; פְּחוֹת מִכָּאן - כְּשֶׁר²⁷. שֶׁתִּי שִׁטְיִן שְׂאִמְרוּ
- בְּכֵתֵב יָדֵי עֲדִים, וְלֹא בְּכֵתֵב יָדֵי סוֹפֵר²⁸; שֶׁכֵּל
הַמְזַיֵּף - אֵינוֹ הוֹלֵךְ אַחַר הַסּוֹפֵר, אֵלֵא אַחַר הָעֲדִים.
וְשֶׁתִּי שִׁטְיִן אֵלוֹ - הֵן וְאֵוִירָן²⁹, כְּגוֹן לְמִ"ד עַל
כִּ"ף³⁰. הִיוּ הָעֲדִים מְרַחֲקִין מִן הַכְּתָב יָתֵר עַל שֶׁתִּי
שִׁטְיִן, וְיִהְיֶה הַרְרוֹחַ שֶׁבִּין הַכְּתָב וְהָעֲדִים מְלֵא בְּעֲדִים

5) העדים החתומים עליו. (6) דינם כמלוה בשטר שאין
הלווה נאמן לטעון פרעתי, אבל אין גובים בהם מנכסים
משועבדים, משום שרק עדי ישראל מוציאים קול
(מפרסמים דבר ההלוואה) ויודע הלוקח להזהר, אבל לא
עדי גוים (ע"פ פירושו של המגיד-משנה). נחזור לענין זה
בסוף הלכה זו [שם שנינו: "כל השטרות העולים בערכאות
של גוים (ערכאות = בית-משפט מלכותי) אע"פ שחותמיהן
גוים - כשרים, חוץ מגיטי נשים". ובגמרא שאלו: למה
שטרי מתנה כשרים? כיצד קנה המקבל? בשלמא במכר -
קנה בכסף שנתן (שהרי השופטים מאשרים שנתן כסף,
ואינם חשודים לשקר) והרי השטר שלהם אין לו תוקף שטר
קנין. ומתירן שמואל: "דינא דמלכותא - דינא", שטר
שנעשה בהתאם לחוקי המלכות, יש לו תוקף מלא. ותיירון
אחר מתקן לשון המשנה, וצ"ל "חוץ מכגיטי נשים", פירוש
כל השטרות הדומים לגיטי נשים, שהם עצמם גומרים את
הענין, כגון שטר הקנאה או שעבוד. ורבינו פוסק כאן
כשיטה זו, ואין בזה סתירה למה שפסק בפ"ה מהל' גזילה
ה"א ובכמה מקומות: דינא דמלכותא - דינא, שלדעתו לא
אמרו "דינא דמלכותא דינא" אלא לענין הנוגע למלך (או
למדינה) כגון מסים וחוקים שהמלך מעניין בהם, אבל לא
דבריים שבינן אדם לחבירו, וכן הוא מפרש דברי התרצן
השני (מגיד-משנה)]. (7) מקום שמתקבצים שם השופטים,
והמעוניינים כותבים שטרות על-פי הוראותיהם.
8) סומכים אנו על חתימתו של השופט, אבל אין אנו נותנים
תוקף אפילו למסמכים שנעשו בפניהם, כשלא אישרו
בחתימת ידיהם. (9) בסתם אינם חשודים בקבלת שוחד.
10) צ"ל "שטרי הודאות", ולמחוק את המילה "חוב", וגם
את ה"ואו" שלאחריה, שהרי רבינו מכשיר שטרי-חוב
שנעשו בערכאות. וכן הוא בכת"י תימן. (11) ב'פרישה'
חו"מ שם מפרש, שהכוונה כשלא מחל לפני כך בעל-פה,
אלא כתב את המחילה בשטר, שהרי מחילה בעל-פה
מועילה. (12) משום שבכל אלה, תוקף השטר גומר את
הענין, ולשטרות חתומים בידי הגוים אין תוקף שטר.
13) ונאמן הלווה לטעון: פרעתי. ונימוקם: שבלי כוחו של
השטר, הרי זה מלוה על-פה אף-על-פי שאנו מאמינים למה
שכתוב בו, והרי אמרנו שאין לו תוקף שטר. (14) אלא
שטרי-חוב דינם כשטרי מכר. ואף-על-פי-כן יש הבדל
חשוב בין אלה לאלה: בשטרי-חוב אין גובים ממשועבדים
(ראה למעלה הערה ה), ובשטרי מכר - כשנטרפה השדה
מיד הלוקח - גובה ממשועבדים, שהקונה שדה בעדים בלא
שטר גובה ממשועבדים, כאמור למעלה (פי"א ה"ה) ומשום
שבית-הדין מאמין לכל הכתוב בשטר - הרי זה כמוכר
בעדים (סברא זו נאמרה במגיד-משנה. והש"ך חו"מ סי' סח
ס"ק ד חולק עליו ואומר, שגם לוקח אינו גובה
ממשועבדים, משום שעדי גוים אינם נוהגים לפרסם ולא
ידע הלוקח להזהר). (15) כרב פפא, שם יט: (16) נתבאר
בכמה מקומות שמאמינים לגוי, כשהוא מספר משהו לתומו,
כשאינו יודע שמישהו סומך על דבריו ויסיק מהם מסקנות.
17) רבינו גורס במעשה דרב פפא "ומגבי ביה מבני חרי".
ויש גורסים: "ומגבי ביה ממשעבדי" (וכן הגירסא בדפוסים
שבידינו), וסוברים שערכאות גם-כן מוציאים קול. [במגיד-
משנה מוסיף וכותב: "ועליהם סומכים בארצותינו"].

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 פְּסוּלִין או קְרוֹבִים - הָרִי זֶה פְּשֵׁרִי³¹, שֶׁהָרִי אֵינוֹ יָכוֹל
2 לְהִזְדַּיֵּף. וְאֵם מְלֵאָהּ בְּשָׂרֵיטוֹת³² שֶׁל דָּיו - פְּסוּל;
3 שְׂמָא הָעֵדִים עַל הַשְּׂרִיטוֹת הַתְּמוּצָה³³, וְלֹא עַל גּוּפוֹ
4 [שֶׁל שְׂטָר]. הִיָּה הַשְּׂטָר³⁴ בְּלוּ עִם עֲדָיו בְּשִׂטָּה אַחַת
5 - הָרִי זֶה פְּשֵׁרִי³⁵.
- 25 ברייתא שם. (26) חששו חכמים, שמא יחתוך בעל השטר כל מה שלמעלה משתי השורות, ויכתוב על הגליון החלק הנשאר שטר אחר כרצונו. (27) שהרי אין למדים משיטה אחרונה. (28) הסופר רגיל בכתיבה, וידיו מאומנות, וכתב-ידו אינו גס ככתב-יד העדים שאינם מאומנים. (29) השטח הפנוי שבין השורות, וביניהן לבין חתימות העדים. (30) כף סופית, היינו שלושה אורים: א. בשביל הקו העליון של למד; ב. האויר שבין שיטה לשיטה; ג. בשביל רגל כף סופית. כרב חייא בר אמי, שם. (31) שם קסב: כתב הרשב"א בחידושו בשם רבינו יונה, שהמדובר כשמלאוהו לפני שהגיע ליד המלוה, אבל אם מלאוהו לאחר מכאן - פסול, שהרי ליד המלוה הגיע שטר פסול. וב'טור' חו"מ סי' מה ס"ד, מביא בשם רבינו יונה, שאם מלאוהו המלוה בהסכמת הלווה - כשר. ומה שאמר פסול, הכוונה - כשמילא שלא מדעת הלווה. ומנמק את ההבדל: כשהגיע ליד המלוה היה פסול ולא נשתעבד הלווה, ואין המלוה יכול לשעבד את הלווה על-ידי מילוי בקרובים שלא מדעתו. וכתב עוד בשם אביו הרא"ש, שאם בא השטר ליד בית-דין לפני שמלאוהו ופסלוהו - אין לשטר זה תקנה, מכיון שנפסל על-ידי בית-דין אין להכשירו. [ונאמרו בענין זה עוד כמה חילוקי דינים: כשמלאוהו אחר יום חתימת העדים - דינו כשטר מוקדם ופסול או לא? ואם יש לחלק בזה בין שטר שיש בו קנין (שמוקדם אינו פסול), לבין אין בו קנין. ונתבאר ב'טור', ב'פרישה', ב'שולחן ערוך' ובסמ"ע וש"ך באותו סימן ס"ד. ופליאה היא, שרבינו לא נכנס כלל לכל הסבך הזה. ואין כאן מקום להאריך]. (32) גמרא שם קסג. (33) אישורו שכאן היו שריטות, ולא המלוה הוסיפם לשם איזה זיוף שהוא. (34) שם קסג: (35) שאין כאן חשש זיוף. ומכאן למד הרשב"א (הובא במגיד-משנה כאן) שהעדים צריכים לחתום בצד ימין של השטר, שאם ירחיקו חתימתם שמאלה, יוכל המלוה לחתוך את השטר שלמעלה מחתימת העדים ולכתוב מה שהוא רוצה בקלף החלק שממין לחתימתם, ויהיה בידו שטר שהוא ועדיו בשיטה אחת (ראה הגהות מיימוניות כאן).
- 6 ה. הִיָּה הַשְּׂטָר³⁶ בְּשִׂטָּה זו וְהָעֵדִים בְּשִׂטָּה שְׁנֵיָהּ -
7 פְּסוּל; שְׂמָא אֵלוֹ הָעֵדִים הָיוּ מְרַחֲקִין מִן הַשְּׂטָר
8 פְּשֵׁר שִׂטָּה אַחַת, וְחַתְּףָּ כָּל הַשְּׂטָר, וְכַתְּבָּ זֶה הַשְּׂטָר
9 בְּאוֹתָהּ הַשִּׂטָּה, וְנִמְצְאוּ אֵלוֹ הָעֵדִים חֲתוּמִים עֲלֶיהָ.
10 וְכֵן³⁷ אִם הִיָּה הַשְּׂטָר וְשְׁנֵי עֵדִים בְּשִׂטָּה אַחַת, וְשְׁנֵי
11 עֵדִים אַחֲרֵים בְּשִׂטָּה שְׁנֵיָהּ, וְאָמְרוּ³⁸: אֲנִי נִתְפַּנְוֹתִי
12 לְרֵבּוֹת הָעֵדִים³⁹ - אֵין מְקַיְמִין שְׂטָר זֶה מֵעֵדִים שֶׁל
13 מְטָה בְּשִׂטָּה שְׁנֵיָהּ, אֶלָּא מֵעֵדִים שֶׁל מְעָלָה; שְׂמָא
14 בְּשִׂטָּה שֶׁהִיָּתָה בֵּין הָעֵדִים שֶׁל מְטָה וּבֵין הַשְּׂטָר
15 שֶׁחַתְּףָּ כְּתַב שְׂטָר זֶה וְשְׁנֵי עֲדָיו⁴⁰.
- 36 שם עמוד ב. (37) שם. (38) (39) לבית-דין ששאלו למה חתמו ארבעה עדים. (40) והוא מבקש לקיים את חתימת העדים. זייף חתימת העדים בשיטה ראשונה, ולפיכך הצריכוהו להביא עדי קיום של עדים ראשונים.
- 16 ו. קִיּוּם בֵּית דִּין⁴¹ צָרִיף שִׁיָּהִיָּה סְמוּךְ לְכַתְּבֵי יָדֵי
17 עֵדִים או סְמוּךְ לְצַד הַשְּׂטָר⁴² או מְאַחֲרֵיו⁴³ כְּנֶגֶד
18 הַכְּתָב. וְאִם הִיָּה בֵּין הַקִּיּוּם וְהַשְּׂטָר רֵוּחַ שִׂטָּה אַחַת
19 - פְּסוּל⁴⁴; שְׂמָא יַחַתְּףָּ הַשְּׂטָר שְׁנֵתְקִיּוּם, וַיִּזְיַף בְּאוֹתָהּ
20 שִׂטָּה שְׂטָר וְשְׁנֵי עֲדָיו⁴⁵, וְנִמְצָא הַקִּיּוּם עַל שְׂטָר
21 מְזֻיָּף.
- 41 שם. (42) על הגליון החלק מימין או משמאל - תוכן השטר. מובן שכותבים בפירוש שמקיימים את השטר הכתוב מימין או משמאל הקיום, או כותבים בראש הקלף. (43) וכותבים שמקיימים את הכתוב מעבר לדרך כנגד כתב הקיום או כותבים בראש הקלף. (44) כרבי יוחנן שם. מובן, שרק הקיום פסול, אבל השטר לא נפסל. (45) יזייף חתימתם.
- 22 ז. הִרְחִיק⁴⁶ אֶת הַקִּיּוּם מִן הַשְּׂטָר יַתָּר⁴⁷ עַל שְׁתֵּי
23 שִׂטָּיִן, וּמְלֵאָ כָּל הַרֵוּחַ שְׂרִיטוֹת דָּיו - פְּשֵׁר, שֶׁהָרִי
24 אֵינוֹ יָכוֹל לְזַיֵּף⁴⁸; וְאֵין חוֹשְׁשִׁין לְבֵית דִּין שִׁיָּקִימוּ
25 קִיּוּם עַל הַשְּׂרִיטוֹת, אֶלָּא עַל גּוּפוֹ שֶׁל שְׂטָר.
- 46 שם עמוד א. (47) כלומר: אפילו יתר, ומכל-שכן פחות משתי שורות. (48) למעלה ה"ד אמרנו שבחתימת עדים השטר פסול, כשמילא שתי השורות שריטות, שמא אישרו את השריטות, אבל בקיום בית-דין כשר - כמו שמנמק רבינו בסמוך, שבית-דין אין מקיימים שריטות אלא תוכן שטרות.
- 26 ח. כָּל הַמְּרַחֲקִין⁴⁹ כֶּלֶן - צָרִיף שִׁיָּכַתְּבֵי קִיּוּמֵיהֶן בְּסוּף
27 הַשְּׂטָר, וַיֹּאמְרוּ: אוֹת פְּלוֹנִיָּה או מְלָה פְּלוֹנִיָּה או
28 שִׂטָּה פְּלוֹנִיָּה עַל מַחֲקָ, או תְּלוּזָה⁵⁰, וְהִפְלֵ קִיּוּם. וְאִם
29 הִיָּה הַמְּרַחֲקָ בְּמִקוֹם שְׂרִיר וְקִיּוּם, וּבְשַׁעוֹר שְׂרִיר
30 וְקִיּוּם⁵¹, אָף עַל פִּי שְׁחֲזַר וְקִיּוּמוֹ⁵² - פְּסוּל; שְׂמָא
31 מְרַחֲקִין⁵³, וְכַתְּבָּ דְבָר שְׂזַיֵּף, וְחֲזַר וְקִיּוּמוֹ בְּרוּחַ שְׁבִין
32 הַכְּתָב וְהָעֵדִים⁵⁴.
- 49 מימרא של רבי יוחנן, שם קסא: (50) בין שורה לשורה. (51) במקום שרגילים לכתוב בסוף השטר: והכל שריר וקיים. (52) קים את הכתוב על המחק כפי הנוסח שלמעלה. (53) את השריר וקים. (54) שריחקו חתימתם שיטה אחת. [מלשונו של רבינו כאן שכתב "מחק או תלויה", משמע שדין שניהם שוה, ומכיון שתלויה שאינה מקוימת אינה פוסלת את כל השטר אלא אין מתחשבים בה - שהרי אין כאן כל חשש זיוף - כך גם במחק אין למדים מן הכתוב עליו, אבל השטר כשר. ובמגיד-משנה מביא בשם רשב"א, שבמחק - כל השטר פסול. וטעמו מבואר ב'טור' שם סי' מד אות ו, חשושים שמא היה כתוב במקום המחק דבר שהוא לחובת בעל השטר, ומחקו וכתב מה שכתב. ופסק כמותו. ומרן ב'שולחן ערוך' שם סע"ה פסק כרבינו].

1 מ. שְׁטָר⁵⁵ הַבָּא הוּא וְעֵדָיו עַל הַמַּחֵק - כְּשֶׁר. וְאִם
2 תֹּאמַר: מוֹחֵק וְחוֹזֵר וּמוֹחֵק⁵⁶ - אֵינּוּ דוֹמֵה מִי
3 לְשֹׁמֵחַ פֶּעַם אַחַת לְנִמְחָק שְׁתֵּי פֶעַמִּים⁵⁷. וְאִם
4 תֹּאמַר: שְׁמָא נִמְחָק שְׁתֵּי פֶעַמִּים מְקוֹם הָעֵדִים⁵⁸,
5 וְאַחַר שִׁכְתַּב הַשְּׁטָר חוֹזֵר וּמוֹחֵקוֹ וְכוֹתֵב כָּל מָה
6 שְׁיִרְצֶה, שְׁהָרִי הוּא וְעֵדָיו כְּלוּ שָׁוִה, מִפְּנֵי שֶׁנִּמְחָק
7 הַכֹּל שְׁתֵּי פֶעַמִּים - כְּכֹר תִּקְנֶנּוּ חֻכְמִים, שְׁלֹא יִהְיֶה
8 הָעֵדִים חוֹתְמִין עַל שְׁטָר מְחוּק, אֲלֵא אִם כֵּן נִמְחָק
9 בְּפִנְיָהֶם⁵⁹.

(55) שם קסג: וקסד. (56) שמא מחק כל הכתוב בשטר וכתב כרצונו. (57) והזויף ניכר. (58) כתב משהו על המקום בשטר המיועד לחתימת העדים ומחק, ואח"כ מחק פעם שניה וחתמו העדים על המחק הכפול, והשטר עצמו נמחק פעם אחת בלבד, והעדים לא ירגישו בשינוי שבין המחקים מפני הכתב שבשטר, או לא ישימו לב לשינוי. (59) ואז ודאי ירגישו בשינוי שבין מחק למחק.

10 י. שְׁטָר⁶⁰ הַבָּא הוּא וְעֵדָיו עַל הַמַּחֵק, וְהַקִּיּוֹם
11 מְלֻמָּטָה עַל הַנִּיר - אֵין מְקַמֵּין אוֹתוֹ מְעַדֵּי הַקִּיּוֹם⁶¹
12 אֲלֵא מְעַדִּים שְׁלֻמְעָלָה; שְׁמָא הַקִּיּוֹם הָיָה רְחוּק מִן
13 הַשְּׁטָר הַרְבֵּה, וְהָיָה הַרוּחַ מְלֵא שְׁרִיטוֹת שֶׁל דִּי⁶²,
14 וְהִתְף גּוּף הַשְּׁטָר, וּמְחַק הַשְּׁרִיטוֹת, וְכֹתֵב הַשְּׁטָר
15 וְעֵדָיו⁶³ עַל הַמַּחֵק.

(60) שם. (61) אם בא לבית-דין לגבות באותו השטר, צריך לקיים שנית חתימת העדים, ואין סומכים על הקיום שבשטר. (62) ואמרנו למעלה בה"ז שהקיום כשר. (63) שזי"ף חתימתם. בגמרא שם אמרו סברא זו לפי שיטת רב, שבין עדים לקיום אפילו כמה שורות כשר, ואף-על-פי שרבינו פסק כרבי יוחנן (ראה למעלה ה"ו) שאפילו שיטה אחת בין עדים לקיום - פסול, קיבל אותה הסברא גבי הוא ועדיו על המחק והקיום על נייר, מפני שלא מצאנו בזה מחלוקת בין רב לרבי יוחנן, והסברא שנאמרה אליבא דרב מתקבלת על הדעת (מגיד-משנה).

16 י.א. שְׁטָר⁶⁴ הַבָּא עַל הַנִּיר, וְעֵדָיו עַל הַמַּחֵק - פְּסוּל;
17 שְׁמָא יִמְחַק הַשְּׁטָר וַיִּזְנֶף⁶⁵, וְנִמְצָא הוּא וְעֵדָיו עַל
18 הַמַּחֵק⁶⁶. וְאִם פְּתוּבוֹ⁶⁷ הָעֵדִים: אֲנַחְנוּ הָעֵדִים חֲתֻמָּנוּ
19 עַל הַמַּחֵק, וְהַשְּׁטָר עַל הַנִּיר - כְּשֶׁר. וְכוֹתְבִין כֵּן בֵּין
20 עַד לְעַד, כְּדִי שְׁלֵא יִזְנֶף⁶⁸.

(64) שם קסד. (65) יזי"ף ויכתוב במקום המחק מה שהוא רוצה. (66) ושטר כזה כשר, כמבואר למעלה בה"י. (67) שם. (68) אם יכתבו זאת למטה מחתימתם - יחתוך הקטע הזה, ואם יכתבו בין השטר לחתימה - ימחוק. כל זה מבואר בגמרא שם.

21 י.ב. שְׁטָר⁶⁹ הַבָּא עַל הַמַּחֵק, וְעֵדָיו עַל הַנִּיר - פְּסוּל.
22 וְאִפְלוּ פְתוּבוֹ הָעֵדִים: אֲנַחְנוּ עֵדִים חֲתֻמָּנוּ עַל הַנִּיר,
23 וְהַשְּׁטָר עַל הַמַּחֵק. מִפְּנֵי שֶׁהוּא מוֹחֵק אוֹתוֹ פֶּעַם
24 שְׁנֵי, וְכוֹתֵב כָּל מָה שְׁיִרְצֶה, וְכִינּוּן שֶׁכְּלוּ נִמְחָק שְׁתֵּי

(69) שם. (70) ראה למעלה ה"ט. (71) הדיין צריך להתבונן, כלומר להשגיח היטב ולבדוק. (72) הוסיף אות זו, ולפיכך היא דחוקה. בגמרא שם קסז. מסופר שבא שטר מכר לפני אב"י, שכתוב בו שהלוקח קנה: "מנת (חלק) ראובן ושמעון ואחי" והיה להם לראובן ושמעון אח ששמו "אחי", וטען הלוקח שקנה גם חלקו, ואב"י התבונן יפה בשטר וראה שהז'א'ר של המלה "ואחי" לחוצה יותר מדאי, ואחר חקירה מדוקדקת - הודה הלוקח שהוא הוסיף ה"ראו", ובשטר היה כתב שקנה חלקם של ראובן ושמעון אחי (אחים). (73) שם. מעשה בשטר שני שבא לידי אב"י, והיתה "ואו" מרוחקת יותר מדאי משאר האותיות שבאותה מילה, וכשלחץ אב"י על בעל השטר, הודה שמחק חלק מאות "ב" ונשארה "ואו". (74) הימנית.

יג. מְשַׁלֵּשׁ⁷⁵ וְעַד עֶשְׂרִי אֵין כּוֹתְבִין בְּסוֹף שְׁיֻטָּה,
שְׁמָא יִזְנֶף⁷⁶ וַיִּחְזִיר הַשְּׁלֵשׁ לְשַׁלְשִׁים וְהִעֲשֶׂר עֶשְׂרִים.
וְאִם נִזְדַּמְּן לוֹ בְּסוֹף שְׁיֻטָּה - מְחֻזְרֵי הַדְּבוּר⁷⁷ כְּגוֹפוֹ
שֶׁל שְׁטָר פֶּעַמִּים רַבּוֹת, עַד שְׁיָבֹא בְּאִמְצַע
הַשְּׁיֻטָּה⁷⁸.

(75) אב"י, שם. (76) יוסיף בסוף המילה "יוד" ו"מם". (77) כותב שנית את השטר או את הקטע. (78) רשב"ם שם מפרש, שיכתוב עוד פעם את הסכום הנכון באמצע השורה, ואם יזי"ף את הסכום הכתוב בסוף השורה שלמעלה לא יועיל כלום, שהרי הסכום הכתוב באחרונה קובע, כמו שיבואר בהלכה הבאה.

יד. שְׁטָר⁷⁹ שִׁכְתְּבוּ מְלֻמְעָלָה מְנַה⁸⁰ וּמְלֻמָּטָה מְאֵתִים,
מְלֻמְעָלָה מְאֵתִים וּמְלֻמָּטָה מְנַה - הַכֹּל הוֹלֵךְ אַחַר
הַתְּחַתּוֹן. וְלָמָּה אֵין הוֹלְכִין אַחַר הַפְּחוּת
שֶׁבְּשִׁנְיָהֶם? ⁸¹ לְפִי שְׁאֵין הָאֶחָד תְּלוּי בְּחֻבְרוֹ. שְׁאִם
הָיָה פְתוּב בּוֹ: מֵאָה שֶׁהָן מְאֵתִים, אוּ מְאֵתִים שֶׁהָן
מֵאָה - הָיָה נוֹטֵל מֵאָה⁸²; אֲבָל שְׁנֵי דְבָרִים שְׁאֵין
הָאֶחָרוֹן תְּלוּי בְּרֵאשׁוֹן - הַלֵּף אַחַר אַחֲרוֹן. הָיָה בּוֹ
מְלֻמְעָלָה שָׁם, וְלִמְטָה שָׁם קְרוּב לוֹ - הַלֵּף אַחַר
הַתְּחַתּוֹן⁸³. אִם כֵּן, לָמָּה כּוֹתְבִין אֶת הָעֵלְיוֹן? שְׁמָא
תִּמְחַק אוֹת אַחַת מִן הַתְּחַתּוֹן, וַיִּלְמַד מִן הָעֵלְיוֹן⁸⁴.
כְּגוֹן שֶׁהָיָה⁸⁵ בְּעֵלְיוֹן תְּנַנִּי אוּ עֲנִנִי, וּבַתְּחַתּוֹן תְּנָן אוּ
עֲנָן - בְּיָדוֹעַ שֶׁהוּא הַשֵּׁם הָעֵלְיוֹן. אֲבָל לֹא יִלְמַד
תְּחַתּוֹן מֵעֵלְיוֹן בְּשִׁתֵּי אוֹתִית⁸⁶.

(79) משנה, שם קסה: (80) מאה דינרי כסף. (81) שהרי אין מוציאים ממון מספק. (82) ולמה אין הולכים גם בזה

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

22 שְׁבִשְׁתִּיהֶן; וְאִם תִּפְסַ בְּעֵלְיוֹנָהּ - אֵין מוֹצִיאִין
23 מִיָּדוֹ¹⁰⁰ אֲלֵא בְרָאִיָה בְרוּרָה¹⁰¹.

(97 שם קה: 98) מע' = פרוטה של נחושת (מעה כסף, היא אחד משהה בזוז = 32 פרוטות). (99) היינו 96 פרוטות. ולמה אין הולכים אחר התחתון? כמו במנה ומאתים (ראה הי"ד)? משום שזה כאילו אמר "איסתירא שהיא מאה מעי", והרי זה דומה לכותב מאה שהם מאתים. ואפשר להוסיף עוד נימוק: שדרכם של אנשים לעגל את הסכומים, ולפיכך כתב מאה אף-על-פי שמגיע לו רק 96 פרוטות, וסמך על מה שכתב אסתירא (ראה רשב"ם שם ד"ה מהו דתימא). (100) שהרי הוא המוחזר. (101) ואפילו אם יש עדים שתפס ואינו יכול להכחיש (מסקנת המגיד-משנה, וכן פסק הש"ך חו"מ סי' מב ס"ק ט'. ראה 'בית יוסף' שם).

24 יו. כְּתוּב בּוֹ¹⁰²: מִטְבַּע זָהָב - אֵין פְּחוֹת מִדיִנָר
25 זָהָב¹⁰³. זָהָב דִּינָרִין, או דִּינָרִין זָהָב - אֵין פְּחוֹת
26 מִשְׁוֵה שְׁנֵי דִּינָרִין שֶׁל זָהָב. זָהָב בְּדִינָרִין - אֵין פְּחוֹת
27 מִשְׁוֵה שְׁנֵי דִּינָרִין שֶׁל כֶּסֶף מִן הַזָּהָב¹⁰⁴. וְכֵן כֹּל
28 פְּיוּצָא בְּזָהָב.

(102) ברייתא שם קסה: (103) שהוא 25 דינרי כסף.
(104) נותן לו זהב שוה שני דינרי כסף.
תמו הלכות מלגה ולגה

יום ד' א' מרחשון ה'תשע"ו הלכות טוען ונטען

מִצְוֹת עֲשֵׂה אַחַת הִיא. וְהֵיא: דִּין טוֹעֵן וּמוֹדָה או
כּוֹפֵר.

וּבְאֹר מִצְוָה זוּ בְּפָרְקִים אֵלוֹ:

פָּרֵק רֵאשׁוֹן

(1) מבאר דין כופר בכל או מודה במקצת.

29 א. הַטוֹעֵן? אֵת חֲבֵרוֹ בְּמִטְלָטְלִין, וְהוֹדָה לוֹ בְּמִקְצַת
30 - הָרִי זֶה מְשַׁלֵּם מַה שֶׁהוֹדָה בוֹ, וְנִשְׁבַּע עַל הַשְּׂאָר
31 מִן הַתּוֹרָה; שְׁנֵאָמַר: אֲשֶׁר יֹאמַר כִּי הוּא זֶה³. וְכֵן⁴
32 אִם כֹּפֵר כֹּפֵל וְאוֹמֵר: לֹא הִיוּ דְבָרִים מְעוּלִים, וְעַד
33 אֶחָד מֵעֵיד [שֶׁהוּא חַיִּב לוֹ] - הָרִי זֶה נִשְׁבַּע מִן
34 הַתּוֹרָה. וּמִפִּי הַשְּׂמוּעָה⁵ לְמִדּוֹ⁶, שֶׁכֵּל מְקוֹם שְׁשֻׁנִים
35 מְחַיְבִין אוֹתוֹ מִמוֹן - אֶחָד מְחַיְבֵו שְׂבוּעָה. וְכֵן
36 לְמִדּוֹ⁷ מִפִּי הַשְּׂמוּעָה, שְׁעַד אֶחָד לְכֹל עוֹן וּלְכֹל
37 חֲטָאת אֵינוֹ קָם⁸, אֲבָל קָם הוּא לְשְׂבוּעָה.

(2) משנה שבועות לח: (3) במכילתא משפטים פרשה ט"ו דרשו: "כי הוא זה" עד שיודה במקצת: כלומר, רק זה הוא הדבר שאני חייב לך ולא מה שאתה תובע (ראה בבא קמא קו:). ודווקא במטלטלין, אבל על קרקעות עבדים ושטרות אין נשבעים (משנה שם מב: ובגמרא שם מג. למדו זה מכלל ופרט וכלל). (4) גמרא שם מ. (5) ששמע תלמיד

אחר התחתון? משום שכאן טעות גלויה בחשבון, ואין אנו יודעים איזה סכום מוטעה, ולפיכך דנים כמו בכל ספק שבממון, שהמוציא מחבירו - עליו הראיה. (83) בשטרות הולכים בכל דבר אחר התחתון, כשאין סיבה מיוחדת מתנגדת לכך. הר"י מיגש בפירושו מנמק שיש לראות בתחתון חזרה מהכתוב בעליון. (84) כל זה במשנה הנ"ל. (85) ברייתא שם קסו: (86) שם. ובגמרא פירשו טעמו של דבר: שמא יקרה שם בן שלש אותיות, וכתוב למעלה שתי אותיות שהן רוב השם, ואין ללמוד מעליון אלא להשלים את התחתון כשהוא עיקר השם.

1 מו. כְּתוּב בּוֹ⁸⁷ מִלְמַעְלָה סֶפֶל⁸⁸, וּמִלְמַטָּה קֶפֶל⁸⁹ -
2 הַפֶּל הוֹלֵךְ אַחַר הַתְּחִתּוֹן, שֶׁהַקֶּפֶל פְּחוֹת מִן הַסֶּפֶל.
3 כְּתוּב בוֹ מִלְמַעְלָה קֶפֶל, וּמִלְמַטָּה סֶפֶל - חוֹשְׁשִׁין
4 שְׁמָא זָבוּב הִסִּיר רִגְלֵי הַקּוֹף וְנִעְשִׂית סִמָּ⁹⁰. וְאֵינוֹ
5 גּוֹבֵה אֲלֵא בְּמִדַּת קֶפֶל הַקְּטָנָה. וְכֵן כֹּל פְּיוּצָא בְּזָהָב.
6 שְׂיָד בְּעַל הַשְּׂטָר עַל הַתְּחִתּוֹנָה⁹¹. מַעֲשֵׂה בְשֻׁטָּר⁹²,
7 שֶׁהִיא כְּתוּב בוֹ: שֵׁשׁ מֵאוֹת וְזוֹז אֶחָד, וְהָרִי הַדְּבָר
8 סֶפֶק, אִם שֵׁשׁ מֵאוֹת זוֹז וְזוֹז אֶחָד אוֹ שֵׁשׁ מֵאוֹת
9 אֶסְתִּירָא⁹³ וְזוֹז; אֶמְרוּ חֲכָמִים⁹⁴: יִטַּל שֵׁשׁ מֵאוֹת
10 אֶסְתִּירָא וְזוֹז, שְׂיָד בְּעַל הַשְּׂטָר עַל הַתְּחִתּוֹנָה. אִם
11 כֵּן, לְמָה לֹא נֹאמַר: שֵׁשׁ מֵאוֹת פְּרוּטָה וְזוֹז⁹⁵? לְפִי
12 שֶׁהַפְּרוּטוֹת כּוֹלָל אוֹתָן הַסּוֹפֵר זּוֹזִין⁹⁶ וְאַחַר כֵּף
13 כּוֹתֵבִין. וְכֵן כֹּל פְּיוּצָא בְּזָהָב בְּכֹל זְמַן וּבְכֹל מְקוֹם,
14 לְפִי דְרָכָם הַיְדוּעֵ - עַל פִּי עוֹשִׂין.

(87) שם. כתוב בשטר שפלוני חייב לו וכו'. (88) ראשי-תיבות: "סאה פלג", פירושו: סאה וחצי. (89) קב פלג, קב וחצי (הסאה מחזיקה ששה קבים). [וב'תוספות' שם ד"ה ספל, הביאו כמה פירושים לספל וקפל, ורבינו מפרש כרבותיו הר"ף והר"י מיגש]. (90) בכתב-יד שלהם ה"קוף" דומה ל"סמך" בתוספת רגל דקה. (91) בעיא של רב פפא שם ולא נפשטה, ואין מוציאים ממון מספק. (92) שם. (93) יש מפרשים ש"אסתירא" הוא חצי זוז. ואחרים מפרשים - שני זוזים. ורבינו קיבל הפירוש הראשון (ראה רשב"ם ו'תוספות' שם ד"ה ומשוי). [לפלא, שרבינו נטה כאן מפירושו של רבו הר"י מיגש שפירש שני זוזים. ראה כסף-משנה]. (94) אב"י, שם. (95) המטבע הפחות ביותר. (96) הסופר אינו כותב מנין הפרוטות, אלא עושה מהם זוזים (בזוז 192 פרוטות) ורושם בשטר מספרם, ואת מספר הפרוטות שאינן מצטרפות לזוז שלם, ואם התכוון לפרוטות - היה כותב ארבעה זוזים ועשרים וארבע פרוטות, ומשמט את המילה "וזוז".

15 מו. שְׂטָר⁹⁷ שְׁכָתוּב בוֹ: אֶסְתִּירָא מְאָה מְעִי⁹⁸, או
16 שְׁכָתוּב בוֹ: מְאָה מְעִי אֶסְתִּירָא - הִלֵּךְ אַחַר פְּחוֹת
17 שְׂבִלְשׁוֹנוֹת, וְאֵינוֹ נוֹטֵל אֲלֵא אֶסְתִּירָא אַחַת⁹⁹. שְׂיָד
18 בְּעַל הַשְּׂטָר עַל הַתְּחִתּוֹנָה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא הַמוֹצִיא
19 מִחֲבֵרוֹ, וְאֵינוֹ מוֹצִיא אֲלֵא בְּדָבָר שְׂאִין בוֹ סֶפֶק.
20 לְפִיכָף, כֹּל שְׂטָר שְׂיָשׁ בוֹ מְשַׁמַּע שְׁתֵּי לְשׁוֹנוֹת, שְׁמָא
21 כֵּף אוֹ שְׁמָא כֵּף - אֵינוֹ נוֹטֵל אֲלֵא הַפְּחוֹת

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

פרק י"א הלכה ח: כותב רבינו שתלמיד חכם אוהו תפילין בידו, ושאר כל אדם - ספר תורה.

ג. הטוען²⁰ מטלטלין על חברו, וכפר בכל ואמר: 12
לא היו דברים מעולם; או שהודה במקצת, ונתנו 13
מיד ואמר: אין לך בידי אלא זה והילך²¹; או 14
שאמר: אמת שהיה לך אצלי, אבל מחלת לי או 15
נתת לי או מכרת לי או החזרתי לך; או שטענו 16
חטים והודה לו בשעורים - בכל אלו פטור 17
משבועת התורה²². אבל חכמי הגמרא²³ תקנו, 18
שישבוע הנחבע בכל אל²⁴ שבועת הסת²⁵ ויפטור. 19
ואינה פעין של תורה, לפי שאין בה נקיטת חפץ. 20
וכבר בארנו דרך שבועה של תורה ודרך שבועת 21
הסת בהלכות שבועות²⁶. 22

(20) משנה שם לח: (21) והנה אני משלם לך הסכום שאני מודה בו. (22) בהילך פסק כרב ששת (בבא מציעא ד. ד.) כפי הכרעתו של הר"ף בראש פרק ו משבועות. והדינים האחרים נשנו בשבועות שם. [רש"י בבא מציעא שם מבאר, שהילך משמעות: לא הוצאתים והרי הם שלך בכל מקום שהם ... הואיל ואיתנייהו כמאן דנקיט להו דמי (=ומכיוון שישנם בעינים הרי זה כאילו נמצאים בידו של המלוה). והר"ן שם כתב, שלפי שיטת רש"י לא אמרו הילך פטור אלא בפיקדון, אבל במלוה אי אפשר לומר שהמעות הן ברשות המלוה בכל מקום שהן, משום שמלוה להוצאה ניתנה, וכשהגיעו ליד הלווה יצאו לגמרי מרשות המלוה, ומביא בשם הגאונים, שבהלוואה אם היה בידו מזומן הסכום שהודה בו ונתנו למלוה - פטור משבועה, ובפיקדון אפילו אם נמצא הדבר במקום רחוק - ההודאה עצמה היא כהילך, משום שפיקדון בכל מקום שהוא - ברשותו של המפקיד הוא (ראה לקמן פרק ג הלכה י"ד). (23) מימרא של רב נחמן שם מ: ובבא מציעא ה. (24) בשבועות שם אמר רב חביבא, ששבועת היסת נאמרה רק על מה ששנינו (שם לח:): מנה לי בידך, אמר לו הן, למחר אמר לו תנה לי, נתתיו לך (טענת הנתבע) - פטור. וביארו שם שלדעתו כופר הכל לכתחילה, פטור אפילו מהיסת. ולכן הדגיש רבינו וכתב: "בכל אלו" לומר לך, שאין הלכה כרב חביבא. וכן פסק הר"ף בהלכותיו בשבועות בראש פרק ו. [בתוספות שם מא. דיבור המתחיל ומאן, כתבו בשם רבינו תם שאין משיבעים את הכופר הכל. ובהגהות מיימוניות כאן אות ח כתב: שוב ראיתי בתשובת מורי רבינו זצ"ל (הכוונה למהר"ם מרוטנברג) שרבינו תם חזר בו בסוף ימיו]. (25) קראו לה "היסת" על שם שהסיתו אותו חכמים לשבועה זו (רש"י בבא מציעא שם. ראה רש"י שבועות שם). (26) פרק י"א, הלכה ד.

ד. כל מי שנתחייב שבועה מן התורה - הרי זה 23
נשבע ונפטור²⁷. ואם לא רצה להשבע - יודין 24
לנכסיו²⁸ וגובין מהם כל מה שתבע חברו עליו²⁹; 25
שהרי התובע אומר לו: איני זו מדין תורה, או 26
השבע או תן לי. ויש לו להחרים³⁰ על מי שטען 27
עליו דבר שאינו כן, ונותן³¹. אבל מי שנתחייב 28

מרב ורבו מרבו עד משה רבינו. (6) ברייתא שם. (7) כלומר, וכך הוא הלימוד שנמסר מפי השמועה. (8) כתוב בתורה (דברים יט, טו): "לא יקום עד אחד באיש לכל עוון ולכל חטאת" ודרשו: לכל עוון ולכל חטאת אינו קם, אבל קם הוא לשבועה (שם).

ב. אין לך מחייב שבועה מן התורה חוץ משלשה: 1
מי שהודה במקצת המטלטלין, ומי שחייבו עד 2
אחד, והשומר. שהרי נאמר בשומר: שבועת יי 3
תהיה בין שניהם. וכבר בארנו שבועת השומרין 4
בהלכות שכירות. וכל אחד מן השלשה נשבע 5
ונפטור מלשלם⁹. אבל כל הנשבעין ונוטלין¹⁰, כגון 6
שכיר¹¹ ונחבל¹² ופוגם את שטרו¹³ וכיוצא בזה¹⁴, וכן 7
כל הנשבעין בטענת ספק, כגון השתפין¹⁵ 8
והאריסין¹⁶ - כלן נשבעין בתקנת חכמים¹⁷. וכל אלו 9
השבועות, אף על פי שהן מדברי סופרים, הרי הן 10
פעין של תורה¹⁸ בנקיטת חפץ¹⁹. 11

(9) משנה שם מד: (10) שם. (11) נתבאר בהלכות שכירות פרק י"א הלכה ו, שאם טען בעל הבית נתתי לשכיר את שכרו והשכיר מכחיש - נשבע השכיר שלא נטל - ונטל. ולמה אין משיבעים את בעל הבית וייפטור? מפני שבעל הבית טרוד בפועלו הרבים ואפשר שנדמה לו שנתן - ולא נתן, אבל פועל, שפרנסתו על שכר עבודתו, אינו שוכח ואינו טועה (גמרא שם מה). (12) משנה שם מד: ונתבאר שם שהמדובר, כשיש עדים שהנחבל נכנס תחת ידו של הנתבע (פירוש למקום שהנתבע היה בו לבדו) כשהוא שלם ויצא חבול ונתבע לבית דין וטען לא חבלתי בו. [בגמרא שם אמר שמואל, שאם החבלה היא במקום שאין הנחבל עצמו יכול לחבל - נטל בלא שבועה, בתנאי, שלא היה שם אדם אחר שאפשר היה לו לחבול]. (13) הוציא שטר חוב על חבירו וזה טוען פרעתי כל החוב והמלוה אומר פרעת חלק מהחוב - הרי זה פגם תוקפו של השטר ולפיכך עליו להישבע. וכשהוא טוען לא פרעת כלום - נאמן בלא שבועה. (14) והדומים לאלה שנמנו במשנה שם. (15) התובע טוען יישבע שלא נטל יותר מהמגיע לו. (16) החוכרים שדות מבעליהן לעבדן ולקבל חלק מהיבול. (17) בגמרא שם מח: שאלו מה בין שותפים ואריסים לכל אדם, שאין משיבעים אותם בטענת שמה? ונימקו, שאלה רגילים להורות היתר לעצמם באמתלאות שונות להשקיט את מצפונם. [בגמרא (שם) אמר רב נחמן שעל טענת שמה אינו נשבע בכפירת תביעה פחותה משתי מעות כסף. ופירש רש"י שהכוונה למודה במקצת, שבתענת וודאי היה מחוייב שבועת התורה ותיקנו חכמים שבועה בטענת שמה דומה, אבל כשזה כופר הכל שבתענת וודאי פטור משבועת התורה - לא תיקנו חכמים שבועה בטענת שמה. ורבינו בפרק ט מהלכות שלוחין ושותפין פסקו, שגם כופר הכל לכתחילה, מחוייב שבועה, כדעת רבו הרב יוסף מיגאש בפירושו לשבועות שם. ובבית יוסף חושן משפט סימן צג מדייק מלשונם של הר"ף והרא"ש, שדעתם כדעת רבינו]. (18) ר"ף בהלכותיו בכתובות סוף פרק ט. (19) הנשבע אוהו בידו חפץ של מצוה בשעת השבועה. בהלכות שבועות

1 שְׁבוּעָה מִדְּבָרֶיהֶן³², אִם הָיָה מִן הַנְּשָׁפְעִין וְנוֹטְלִין -
2 אֵינּוּ יָכוֹל לְהַפְךָ אֶת הַשְּׁבוּעָה³³; שֶׁהָרִי הַנִּתְּבַע אוֹמֵר
3 לוֹ: הַשְּׁבַע וְטַל, כְּמוֹ שֶׁתִּקְנֶנּוּ לָךְ. וְאִם לֹא רָצָה
4 לְהַשְּׁבַע - יִלָּךְ לוֹ. וְהוֹרוּ רַבּוֹתַי, שֶׁאִם אָמַר הַתּוֹבֵעַ:
5 אֵינִי רוֹצֵה בְּתִקְנָה זוֹ שֶׁתִּקְנֶנּוּ לִי חֲכָמִים³⁴, אֲלֵא הָרִינִי
6 כְּשֶׁאָר הַתּוֹבְעִים³⁵ - הָרִי זֶה מְשַׁבֵּיעַ אֶת הַנִּתְּבַע
7 הַסֵּת³⁶. וְאִם רָצָה לְהַפְכָה עַל הַתּוֹבֵעַ - מְחַזְּבִין אֶת
8 הַתּוֹבֵעַ לְהַשְּׁבַע³⁷, אוֹ יִלָּךְ לוֹ.

22 שְׁבוּעָה שֶׁל תּוֹרָה אוֹ שֶׁל דְּבָרֶיהֶם שְׁהִיא פְּעִין שֶׁל
23 תּוֹרָה⁴⁷ - אֵין הוֹפְכִין שְׁבוּעָתָן.
45 שם אמרו: "בדרבנן מפכינן". (46) נתבאר למעלה
שרבינו ורבו הר"י מיגאש מפרשים מה שאמרו: "בדרבנן
מפכינן" הכוונה לשבועת היסת בלבד. (47) נתבאר למעלה
בהלכה ה.

ז. אֵין מְשַׁבֵּיעִין שְׁבוּעַת הַסֵּת אֲלֵא עַל טַעֲנַת וְדָאִי;
24 אֲבָל עַל טַעֲנַת סִפְק - פְּטוֹר⁴⁸. פִּיצָד? כְּמִדְּמָה לִי
25 שְׁיִישׁ לִי אֲצִלָּךְ מְנָה; אוֹ שְׁאֲמַר: מְנָה הִלּוּיתִיךָ,
26 וְכְמִדְּמָה לִי שְׁלֵא פְּרַעַתְנִי; אָמַר לִי אֲבֵא⁴⁹ שְׁיִישׁ לִי
27 אֲצִלָּךְ מְנָה, אוֹ צִוָּה לִי בְּפָנַי עֲדִים שְׁיִישׁ לִי אֲצִלָּךְ
28 מְנָה; דְּכָר פְּלוּנִי נִגְנַב מִבֵּיתִי, וְלֹא הָיָה שָׁם אֲלֵא
29 אֲתֵה, קְרוּב בְּעֵינַי שְׁאֲתָה גְּנַבְתּוּ; חֲשַׁבְתִּי מְעוֹת
30 וּמְצֵאתִי חֶסֶר, שְׁמָא אֲתָה הִטְעִיתְנִי בְּחֻשְׁבוֹן;
31 וְהַנִּתְּבַע אוֹמֵר: אֵין לָךְ בְּיַדִּי כְּלוּם - הָרִי זֶה פְּטוֹר
32 אֶף מְשַׁבֵּיעַת הַסֵּת. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה.
33

48 שם מ: מנמק רב נחמן למה משביעים היסת את הכופר
הכל - משום חזקה אין אדם תובע אלא אם כן יש לו עליו,
ובטענת ספק אין חזקה כזו (מגיד משנה). (49) אמרו,
שלשית רבי אליעזר בן יעקב, אם הבן התובע מסתמך על
צוואת אביו בלבד ולא אמר: ברי לי - הנתבע פטור
משבועה, אפילו במודה במקצת ששבועתו מן התורה.
ורבינו - וכן הרי"ף - פסקו כרבי אליעזר בן יעקב מפני
שאמרו (עירובין סב:): "משנת רבי אליעזר בן יעקב קב
ונקי". [הראב"ד משיג על רבינו בדין אמר לי אבא, ודעתו
שזו טענת ברי. ובלחם משנה מברר באריכות שתי השיטות.
ראה שם].

ח. פוֹר חֲטִיִּים⁵⁰ יֵשׁ לִי בְּיָדְךָ בּוֹדָאִי, וְהַנִּתְּבַע אוֹמֵר:
34 אֵינִי יוֹדֵעַ, שְׁמָא יֵשׁ לָךְ שְׁמָא אֵין לָךְ - הָרִי הַנִּתְּבַע
35 לְשַׁבַּע שְׁבוּעַת הַסֵּת שְׁאֵינּוּ יוֹדֵעַ וְנִפְטָר⁵¹, לְפִי שְׁלֵא
36 חֵיב עֲצָמוֹ בּוֹדָאִי. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה. פוֹר חֲטִיִּים יֵשׁ
37 לִי בְּיָדְךָ בּוֹדָאִי, וְהַנִּתְּבַע אוֹמֵר: אֵינִי יוֹדֵעַ אִם חֲטִיִּים
38 הוּא אוֹ שְׁעוֹרִים - הָרִי זֶה נִשְׁפָּע הַסֵּת שְׁאֵינּוּ יוֹדֵעַ⁵²,
39 וּמְשַׁלֵּם שְׁעוֹרֵינִי⁵³. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה.
40

50 בכתב יד תימן: "מנה לי בידך". וכן גירסת המגיד
משנה. (51) מחלוקת אמוראים בכתובות יב: ופסק רבינו
כרב נחמן ורבי יוחנן. בגמרא שם אמרו "פטור" ורבינו
הוסיף שהנתבע מחוייב להישבע היסת, שאם לא נטיל עליו
שבועה תבטל שבועת היסת בכופר הכל, שהרי יעדיף
לטעון איני יודע ויהיה פטור משבועה (מגיד משנה).
52 ולמה אין מחייבים אותו שבועת התורה כמודה במקצת,
ומתוך שאינו יכול להישבע - ישלם, כמו בטוען חמישים
אני חייב לך וחמישים אינני יודע, כמבואר לקמן פרק ד
הלכה ח? משום שמודה במקצת אינו מחוייב שבועה אלא
בהודה לו ממין הטענה (ראה לקמן פרק ג הלכה ח).
53 הראב"ד משיג על זה מדברי רבה בר נתן בכבא קמא
לה: שטענו בחיטים והודה לו בשעורים פטור אף מדמי

27 משנה שבועות לח: (28) שם מא. (29) ואינו יכול
להפוך את השבועה על התובע ולומר: יישבע שאני חייב
לו ויטול. שם אמרו: בדאורייתא לא מפכינן. [בר רב אשי
אומר שם: בדאורייתא נמי (גם כן) מפכינן. ובתוספות שם
דיבור המתחיל ולמר כתבו, שרב האי גאון רכן רבינו גרשון
מאור הגולה פסקו כמר בר רב אשי, ובעל הלכות גדולות
ובסדר תנאים ואמוראים (לרבי יוסף טוב עם) כתבו, שאין
הלכה כמותן]. (30) לנתבע יש זכות. (31) ומשלם.
(32) מתקנת חכמים. (33) לענין היפוך שבועת הנוטלים -
אף על פי שהיא מדבריהם - כדין שבועת התורה. וכן פסק
הר"י מיגאש בפירושו לשבועות שם. ורש"י כתובות פז:
כתב שכל שבועה מדבריהם יכול להפוך (ובש"ך חושן
משפט שם סעיף קטן ל כתב, שכמה פוסקים קדמונים פסקו
כרש"י). (34) שאשבע ואטול. (35) והנתבע מכחיש,
שהוא נשבע ונפטר. (36) כשהוא מהפך היה הנתבע נשבע
אותה השבועה שהמהפך היה חייב בה, היינו, "כעין
דאורייתא" בנקיטת חפץ, אבל באומר אינני רוצה בתקנת
חכמים שתיקנו לטובתי - הנתבע נשבע היסת. (37) לקמן
הלכה ו יתבאר שכל שבועת היסת מהפכים.

ה. הָיָה מְחַיֵּב שְׁבוּעָה מִדְּבָרֶיהֶם מִן הַנְּשָׁפְעִין
9 וְנִפְטָרִין, כְּגוֹן הַנְּשָׁפְעִין עַל טַעֲנַת סִפְק³⁸ אוֹ מִן
10 הַנְּשָׁפְעִין הַסֵּת, וְלֹא רָצָה לְהַשְּׁבַע - מְשַׁמְתִּין אוֹתוֹ³⁹
11 שְׁלִשִׁים יוֹם. אִם לֹא בָּא וְלֹא תָּבַע נִדְוִי⁴⁰ - מְלָקִין
12 אוֹתוֹ מִפֶּת מְרֻדוֹת⁴¹. וְכָל מִי שֶׁחָלָה עָלָיו שְׁמָתָא
13 שְׁלִשִׁים יוֹם - מְכִין אוֹתוֹ מִפֶּת מְרֻדוֹת וְאַחַר כֵּן
14 מְתִירִין נִדְוִי⁴². וְאֵין יוֹרְדִין לְנִכְסֵיוֹ⁴³, לְפִי שְׁאֵינּוּ
15 מְחַיֵּב שְׁבוּעָה מִן הַתּוֹרָה⁴⁴.
16

38 כגון האריסים והשותפים (ראה למעלה הלכה ב).
39 שם. (40) לא ביקש להתיר לו את הנדוי. (41) מפני
שמרד בדברי חכמים. כל עונש מלקות מדרבנן נקרא "מכת
מרדות". (42) כרב אשי שם. (43) רב אשי שם מסיים:
"ושבקינן ליה (ועוזבים אותו)". (44) בשבועה מן התורה
אמרנו למעלה בהלכה ד, שאם לא רצה להישבע יורדים
לנכסיו וגובים מהם.

ו. כָּל הַמְּחַיֵּב⁴⁵ שְׁבוּעַת הַסֵּת, אִם רָצָה לְהַפְךָ
17 הַשְּׁבוּעָה עַל הַתּוֹבֵעַ - הָרִי הַתּוֹבֵעַ נִשְׁפָּע הַסֵּת וְנוֹטֵל
18 מִחֻבְרוֹ. וְאֵין לָךְ⁴⁶ מִי שֶׁנִּשְׁפָּע הַסֵּת וְנוֹטֵל מִחֻבְרוֹ,
19 אֲלֵא זֶה שֶׁנִּהְפְּכָה עָלָיו שְׁבוּעַת הַסֵּת. וְאֵין לָךְ
20 שְׁבוּעָה שֶׁתִּהְפֵּךְ אֲלֵא שְׁבוּעַת הַסֵּת בְּלִבְד; אֲבָל
21

18 סְתָם קָדָם שֵׁשֶׁשֶׁבַע עַל מִי שֵׁשֶׁשֶׁבַע עָלָיו דָּבָר שְׂאִינוּ
 19 חֵיב בּוֹ פְּדֵי שֵׁשֶׁשֶׁבַע אוֹתוֹ בְּחֵנָם, וַיַּעֲנֶה הַמְשַׁבֵּעַ
 20 אָמֵן⁶⁵, וְאַחֵר יֹשְׁבֵעַ. וְתִקְנָה טוֹכָה לְבַעֲלֵי דִינָיו, פְּדֵי
 21 שֵׁשֶׁשֶׁבַע מִטְעֵנָת שְׁקָר, וְלֹא יִגְרְמוּ לְהוֹצִיא שֵׁם שְׁמִים
 22 לְבִטְלָה⁶⁶, וְלֹא יִשְׂאוּ שְׁמַע שְׂאִי⁶⁷.

65 עניית אמן משמעותה הודאה לחרם כזה. בשבועה יש הזכרת שם שמים. 67 לא יסבירו לבית דין טענות שקר. מלשון המקרא (שמות כג, א): לא תשא שמע שוא. [בפרק כ"א מהלכות סנהדרין הלכה ז מבואר, שלא-תעשה זו כוללת גם השמעת טענות לבית דין שלא בנוכחות בעל דין השני. מובן שנוח יותר להסביר טענת שקר כשאין מי שיסתור דבריו במקום.

23 יב. פֶּל מִי⁶⁸ שְׁנַתְחַיֵּב שְׁבוּעָה, בֵּין שָׁל תוֹרָה בֵּין שָׁל
 24 דְּבָרֵיהֶם - מְגַלְגֵּל עָלָיו הַמְשַׁבֵּעַ⁶⁹ פֶּל מֵה שֵׁינְיָה
 25 מְדַבְּרִים שְׂאִים יוֹדָה פֶּהוּ יִתְחַיֵּב מְמוֹן. וְעַד הֵיכָן פֶּח
 26 גִּלְגוּל? עַד שְׂאִימָר: וּבְכִלָּל שְׁבוּעָה זוֹ, שְׂאִי נִמְכַרְתָּ
 27 לִי⁷⁰ בְּעַבְד עֲבָרִי⁷¹ וְעַדִּין עֲבָדִי אֶתָּה⁷². וְכִבָּר בְּאַרְנוֹ⁷³
 28 שְׂאִין מְגַלְגֵּלִין עַל הַשְּׂכִירִי⁷⁴.

68 קידושין כז: (69 יכול לדרוש שיכלול בשבועה זו גם תביעות אחרות שיש לו עליו, שבית דין אין מחייבים שבועה עליהן. 70 שם כח. 71 שמחוייב לעבוד שש שנים. 72 טרם נשלמו שש השנים. ודווקא כשטוען עבד עברי אתה, אבל הטוען עבד כנעני אתה - מנדים אותו ואין מגלגל שבועה כזו. ובשבועות מח: למדו מברייתא שמגלגלים גם בשבועה דרבנן. 73 בפרק י"א מהלכות שכירות הלכה ט. 74 נתבאר שם בהלכה ו, שאם בעל הבית טוען נתיי לך שכר והשכיר אומר לא קיבלתי, תיקנו חכמי המשנה שיישבב השכיר וייתול אף על פי שכל כופר הכל נשבע היסת ונפטר (ראה הערות שם). דין גלגול למדו בקידושין שם משבועת הסוטה, שכתבה תורה (במדבר ה, כב): "ואמרה האשה אמן אמן" וכפל לשון זה נתפרש: אמן מאיש זה שנחשדתי, אמן מאיש אחר ואף על פי שבנוגע לאיש האחר חסרים התנאים המביאים לידי שבועה זו, ודבי רבי ישמעאל למדו שם מקל וחומר שמגלגלים גם טענות שמא כגון האריסים והשותפים שחלקו, שאם לא חלקו משיביעים אותם אפילו בלא גלגול (ראה למעלה הלכה ב ופרק ט מהלכות שותפין הלכה א). ומובן מאליו שגם אם השבועה העיקרית היא על טענת שמא של התובע - מגלגלים, שהרי שבועת סוטה היא על טענת שמא (מגיד משנה). [ברא"ש שבועות פרק ח סימן יח הוכיח מגמרא בבא מציעא צח: שאין מגלגלים אלא כשהנתבע טוען טענת וודאי, כמו סוטה שהיא טוענת טענת וודאי: טהורה אני, אבל כשהשבועה היא על טענת איני יודע - אין מגלגלים (וכן פסק בטור חושן משפט סימן צד). וכתב עוד, שאין מגלגלים על טענת ספק אלא כשיש רגליים לדבר, כלומר, שיש איזה יסוד המחזק את הטענה, כמו בסוטה שנסתרה עם האיש שבעלה התרה בה (קינא לה) שלא תיסתר עימו].

29 יג. מִי שְׁנַתְחַיֵּב שְׁבוּעָה⁷⁵, אֶפְלוּ הִסֵּת, וְהִתְחַיֵּל
 30 הַתּוֹבֵעַ לְגִלְגֵּל עָלָיו דְּבָרִים אַחֲרֵים שְׂאִי טָעַן אוֹתָם,

שעורים. וכן פסק רבינו עצמו (שם). והמשיג עצמו מבאר שיטת רבינו וכותב: שלדעתו לא אמר רבה בר נתן אלא כשהוא מכחיש לגמרי את התביעה (החייטים), אבל בשאינו מכחישה, אלא טוען איני יודע ונכנס לחיוב שבועת היסת על התביעה - חייב לשלם מה שהודה. ונראה שהתכוון לנימוקו של רבינו מאיר הלוי (הובא ברא"ש בבא קמא שם) שטענו בחייטים והודה לו בשעורים פטור, מפני שיכול לטעון משטה הייתי בכך, ולמעשה גם שעורים אינני חייב לך, אבל כשנשבע היסת שאינו יודע אין כאן השטאה (ראה ש"ך חושן משפט סימן פ"ח סעיף קטן לה). ובסמ"ע שם סעיף קטן לא, מסביר שאפילו לשיטת האומרים שטעם הפטור משעורים הוא משום שאנו אומרים: על השעורים מחל - כאן חייב, משום שאפשר הדבר שגם התובע לא זכר בדיוק אם חייטים השאילהו או שעורים ולפיכך טען חייטים, וכשהנתבע הודה ששאל מין אחד צריך לשלם לו הפחות שבשני המינים ונשבע על השאר (ראה מה שכתבנו בזה בהלכות שאלה ופיקדון הלכה ו).

1 ט. מִנְה יֵשׁ לִי בִּינְדָךְ⁵⁴ בּוֹדָאי, וְהִנְתַּבֵּעַ אוֹמֵר: בֵּן הִיָּה
 2 לָךְ בִּינְדִי, אֲבָל אֵינִי יוֹדֵעַ אִם הִתְזַרְתִּי לָךְ אוֹ עַדִּין
 3 לֹא הִתְזַרְתִּי לָךְ - חֵיב לְשֵׁלִם; וְלֹא יֹשְׁבֵעַ הַתּוֹבֵעַ
 4 פֶּלֶל, אֶפְלוּ שְׁבוּעַת הִסֵּת. מִפְּנֵי שֶׁהוּא יוֹדֵעַ בּוֹדָאי
 5 שֶׁהוּא חֵיב, וְהָרִי זֶה⁵⁵ טוֹעֵן⁵⁶ אוֹתוֹ טְעֵנָת וְדָאי,
 6 וְנִסְתַּפֵּק אִם נִפְטָר אוֹ לֹא נִפְטָר. וְכֵן פֶּל פִּיּוּצָא בְּזָה.
 7 אֲבָל אִם אֵין לוֹ תּוֹבֵעַ⁵⁷, וְהוֹדָה מִעֲצָמוֹ וְאָמַר:
 8 גִּזְלַתִּיךָ אוֹ הִלְוִיתִנִי מְנָה, אָבִיךָ הִפְקִיד אֲצִלִי מְנָה,
 9 וְאֵינִי יוֹדֵעַ אִם הִתְזַרְתִּי אוֹ לֹא הִתְזַרְתִּי - אֵינוֹ חֵיב
 10 לְשֵׁלִם. וְאִם בָּא לְצֵאת יְדֵי שְׁמִים⁵⁸ - חֵיב לְשֵׁלִם.

54 משנה שם קיח. 55 הנתבע. 56 כלומר, מודה. 57 בגמרא שם מבואר ההבדל בין תבע או לא תבע. וכן פסק הרי"ף שם. 58 בית דין אינו מחייבו לשלם, אבל כשהוא מקפיד להיות נקי מעוון גזל גם כלפי הקדוש-ברוך-הוא, שהכל גלוי וידוע לפניו - משלם. והוא הדין באומר מנה לי בידך וזה אומר איני יודע אם הלויתני. וכן פסקו הרי"ף והרא"ש שם ובשולחן ערוך חושן משפט סימן ע"ה סעיף ט. ברא"ש שם כתב עוד, שאם לא תבעו ובא ואמר מעצמו איני יודע אם הלויתני או לא - פטור גם לצאת ידי שמים. וכן נפסק בשולחן ערוך שם סעיף י.

11 י. מִנְה לִי בִּינְדָךְ⁵⁹, אֵין לָךְ בִּינְדִי כְּלוּם; הַשְּׁבֵעַ הִסֵּת⁶⁰
 12 וְלָךְ, הַשְּׁבֵעַ אֶתָּה הִסֵּת⁶¹ וְטָל⁶²; וְאָמַר הַתּוֹבֵעַ: אֵינִי
 13 רוֹצֵה לְהַשְּׁבֵעַ - הָרִי הִנְתַּבֵּעַ אוֹמֵר לוֹ: הַשְּׁבֵעַ וְטָל,
 14 אוֹ תִלָּךְ בְּלֹא כְּלוּם. וְאֵין שֵׁם הַפּוֹף אַחֲרָי⁶³. וַיֵּשׁ לוֹ
 15 לְהַחֲרִים סְתָם⁶⁴ עַל מִי שֶׁהוּא חֵיב לִי וְלֹא יִתֵּן לִי.

59 נתבאר למעלה (הלכה ו) ששבועת היסת מהפכים. 60 התובע טוען כך. 61 תשובת הנתבע. 62 ואשלם לך. 63 אין מהפכים שבועה מהופכת, שאם לא כן - אין לדבר סוף. 64 בלי הזכרת שם הנתבע.

16 יא. הוֹרוּ רְבוּתִי: שְׂפָל מִי שְׁנַתְחַיֵּב שְׁבוּעָה, בֵּין שָׁל
 17 תוֹרָה בֵּין שָׁל דְּבָרֵיהֶם, אֶפְלוּ הִסֵּת - יֵשׁ לוֹ לְהַחֲרִים

19 מו. אַתָּה חִבַּלְתָּ בִּי, לֹא הָיוּ דְבָרִים מְעוּלָם - הָרִי זֶה
20 נִשְׁבַּע הַסֵּת⁸⁵; שְׂאֵף עַל פִּי שְׂאִינוּ מִשְׁלָם קָנָס עַל פִּי
21 עֲצָמוֹ⁸⁶, מִשְׁלָם שְׂבֵת וְרַפּוּי וּבִשְׂת. אַתָּה בִּישְׁתָּנִי, לֹא
22 הָיוּ דְבָרִים מְעוּלָם - אִם הָיוּ בְּמִקּוֹם שְׂגוּבִין בּוֹ
23 קָנְסוּת, הָרִי זֶה נִשְׁבַּע הַסֵּת; שְׂאֵלוֹ הוֹדָה - הָרִי
24 מִשְׁלָם הַבִּשְׂת.

(85) ככל כופר הכל. (86) כמבואר, בפרק ב מהלכות נזקי ממון הלכה ח. בבבא קמא סד: למדו מן הכתוב (שמות כב, ח): "אשר ירשיעון אלוקים ישלם שניים לרעהו" - ולא המרשיע את עצמו. בפרק ה מהלכות חובל ומזיק הלכה ו מבואר, שהחובל בחבירו משלם חמישה דברים: נזק, צער, ריפוי, שבת, כושת. פירוש הדברים: נזק - שמים את שווי של אדם זה אם יימכר לעבד לפני החבלה, וכמה הוא שווה אחר החבלה, וההפרש מוגדר כנזק; צער - כמשמעותו; ריפוי - הוצאות רופא ותרופות; שבת - ההפסד שנגרם לנחבל על ידי שביטלו ממלאכתו; כושת - האדם מתבייש כשחובלים בו. ודעת רבינו, שזק הוא קנס, שהרי הוא מקבל שבת, וכל תשלום שאינו בא מפני שחסר ממנו של אחר - הרי זה קנס. וכן צער הוא קנס - שהרי לא חיסרו ממון. ולמה משלם כושת, הרי לא חיסרו ממון? ביאר רבינו (שם הלכה ז), מפני שהודאתו בבית דין היא גרמה לו הביוש (כי החבלה עצמה הייתה בלי עדים) ואם כן אין כאן הודאת עצמו, שהרי ההודאה הייתה על תביעה בפני בית דין.

25 יו. בְּמָה דְבָרִים אָמורים, שְׁהַמּוֹדָה בְּקָנָס - פְּטוּר? ⁸⁷
26 בְּשִׁהוּדָה בְּדָבָר שְׂחִיב עָלָיו קָנָס, כְּגוֹן שְׂאֵמֶר: ⁸⁸
27 חִבַּלְתִּי בְּזֵה; אָבָל אִם אָמַר: חִבַּלְתִּי בְּזֵה, וְהִבִּיא עָלַי
28 עֲדִים כְּבִית דִּין, וְחִיבוּנִי לְתֵן כֶּף וְכֶף בְּנִזְקִי - הָרִי
29 זֶה חִיב לְשִׁלָּם⁸⁷. לְפִיכֶם⁸⁸, אִם טָעַן הַטּוֹעֵן: שְׂבִית
30 דִּין חִיבוּךָ לְשִׁלָּם לִי מֵאֵה דִינְרֵין מִשּׁוּם שְׂחִיבְתָּ בִּי,
31 וְהוּא אָמַר: לֹא הָיוּ דְבָרִים מְעוּלָם - הָרִי זֶה נִשְׁבַּע
32 הַסֵּת⁸⁹. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזֵה.

(87) אחר שחייבוהו בית דין והטילו עליו חובת תשלומין - הרי זה חוב ככל חיובי ממון ואין עליו תורת קנס. (88) מפני שהודאה מחייבת אותו. (89) שהרי כבר ממון שאילו הודה בו היה חייב.

פֶּרֶק שְׁנִי

(1) מבאר דין חשוד על השבועה, ודין שניהם חשודים.

33 א. כָּל חֲשׂוּד² עַל הַשְּׁבִיעָה³ - אִין מִשְׁבִּיעֵין אוֹתוֹ
34 לֹא שְׁבִיעַת הַתּוֹרָה וְלֹא שְׁבִיעָה מִדְּבָרֵיהֶם⁴ וְלֹא
35 שְׁבִיעַת הַסֵּת⁵. וְאִפְלוּ רִצָּה הַתּוֹבֵעַ - אִין שׁוֹמְעֵין
36 לָּו.

(2) משנה, שבועות מד: (3) לקמן יבואר מי נקרא חשוד על השבועה. (4) שבועה בנקיטת חפץ של מצוה. (5) למד זה מדין שניהם חשודים, שלא הטילו שבועת היסת על הנתבע. (6) יתבאר לקמן בה"ז, שבשבועת היסת לא תיקנו חכמים "שכנגדו ישבע ויטול", ואם כן בוודאי רוצה התובע

1 וְרָאָה הַנִּתְבָּע כֶּן וְאָמַר: אִינִי רוֹצֵה לְהִשְׁבַּע, אֲלֵא
2 הָרִינִי מִשְׁלָם הַטּוֹעֵנָה הָרִאשׁוֹנָה שְׁנַתְחַיְבִתִּי עַל
3 כְּפִירְתָּה שְׁבוּעָה - אִין שׁוֹמְעֵין לוֹ⁶; אֲלֵא אוֹמְרִים
4 לְנִתְבָּע: או תן לו כל מה שגלגל עליך מטענות
5 הַיְהוּדָאִית או הַשְּׁבַע⁷ וְהַפְטֵר.

(75) הרי"ף בהלכותיו שבועות סוף פרק ז. (76) משום שנתחייב שבועה והסכים להישבע וחוזר בו אחר שנודע לו שמגלגלים עליו שבועות אחרות. (77) על הכל. בירושלמי בבא מציעא פרק ג הלכה א נחלקו בזה תנא קמא ורבי יוסי, תנא קמא אומר אינו יכול לחזור בו ורבי יוסי אומר: "לא חייבה אותו התורה שבועה להחמיר עליו אלא להקל, שאם רצה לשלם - ישלם. ואם רצה להישבע יישבע". כלומר, לעולם אין כופים אותו להישבע כשהוא רוצה לשלם. והרי"ף בשבועות שם מביא ירושלמי (לא מסר מקומו), שרב זעירא פסק במעשה שבא לידו כתנא קמא. וקיבל הרי"ף להלכה פסק דינו של רב זעירא. [כתב הראב"ד בהשגותיו, שאינו יכול להפך את השבועה העיקרית ולהיפטר מן הגלגולים, אלא או יישבע על הכל או יהפוך הכל ויישבע התובע וייטול הכל, ובטור חושן משפט סימן צד כתב, שאם נתחייב שבועה של תורה וגלגלו עליו היסת, יכול הוא לומר: שבועה דאורייתא אני נשבע, והגלגולים יישבע התובע וייטול. ורבינו לא גילה דעתו בכל פרטי הדינים שהבאנו. וכבר השיג עליו הראב"ד על קיצור זה].

6 יד. הַטּוֹעֵן⁷⁸ אֵת חֲבֵרוֹ טָעַנֵת הַרְבָּה - אִין מִשְׁבִּיעֵין
7 אוֹתוֹ עַל כָּל טָעֵנָה וְטָעֵנָה⁷⁹, אֲלֵא שְׁבוּעָה אַחַת עַל
8 הַפְּלוֹ⁸⁰. נִתְחַיֵב שְׂחִי שְׁבִיעוֹת עַל שְׂחִי טָעֵנֵת, קְלָה⁸¹
9 וְחַמּוּרָה⁸² - מִשְׁבִּיעֵין אוֹתוֹ עַל הַחַמּוּרָה, וּמְגַלְגְּלִין
10 בָּהּ שְׂאֵר דְּבָרִים.

(78) רבינו האי גאון בשערי שבועות. (79) לכל טענה שבועה בפני עצמה. (80) כוללים כל הטענות שבשבעה אחת. (81) שבועת היסת. (82) שבועה כעין של תורה, שהיא חמורה מהיסת. והוא הדין לשבועה כעין של תורה ושבועת התורה ממש. - מצא סימוכין לזה במשנה סנהדרין פא. "מי שנתחייב בשתי מיתות בית דין - נידון בחמורה".

11 מו. כָּל הַטּוֹעֵן אֵת חֲבֵרוֹ טָעַנָה שְׂאֵם הוֹדָה אִינוֹ חִיב
12 לְשִׁלָּם מִמּוֹן, אָף עַל פִּי שְׂכַפֵּר - אִין מְחִיבִין אוֹתוֹ
13 שְׁבִיעַת הַסֵּת וְלֹא חֲרָם סֵתָם. פִּיצָד? אָמַרְתָּ שְׂתַתֵּן לִי
14 מְנָה, לֹא הָיוּ דְבָרִים מְעוּלָם - אִין מִשְׁבִּיעֵין אוֹתוֹ
15 הַסֵּת וְלֹא חֲרָם; שְׂאֵלוֹ הוֹדָה בְּדָבָר זֶה - אִינוֹ חִיב
16 כְּלוּם⁸³. אַתָּה קָלַלְתָּ אוֹתִי, אַתָּה הוֹצֵאתָ עָלַי שֵׁם רַע,
17 לֹא הָיוּ דְבָרִים מְעוּלָם⁸⁴ - אִין מְחִירְמִין עַל זֶה. וְכֵן
18 כָּל פְּיוּצָא בְּזֵה מִדְּבָרִים אֱלוֹ.

(83) כתב רב האי גאון שם (והובא בהגהות מיימוניות כאן): אבל תבעו, שהיה ערב שלא בפני בית דין שלא בשעת מתן מעות (ראה פרק כ"ה מהלכות מלוה ולווה הלכה א והלכה ב), כיוון דבהודאתו לא מיחייב אף כפירתו אין מחייב[ת] שבועה". (84) תשובת הנתבע.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ד' א' מרחשון - ספר משפטים - הלכות טוען ונטען קא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

15 שֶׁקָר אָתָּה אוֹמֵר - הוֹדָה לְבַעַל דֵּינָךְ. אֲבָל הַנְּחָשָׁד
16 בְּעֵדִים - אֵין אָנוּ מֵאֲמִינִים אוֹתוֹ שִׁישָׁבַע.

15 רבא אומר בסנהדרין ט: שאדם קרוב אצל עצמו, וקרוב פסול לעדות מן התורה. רבא אמר זה בענין פסולי עדות, וממנו למד רבינו לפסולי שבועה. וכן פסק רב האי גאון, ב'שער שבועות'. (16) וטוען שישבוע זה שכנגדו ויטול. (17) ב'טור' חו"מ סי' צב כתב בשם רבינו מאיר הלוי, שאם אמר התובע מסכים אני להישבע וליטול - שומעים לו. וכתב עוד שם, שכל זה כשהנתבע טוען חשוד אני, אבל כשהתובע הוא מהנשבעים ונוטלים ואומר חשוד אני - מאמינים לו, משום שהודאת בעל-דין כמה עדים, ולחשוד לא תיקנו חכמים שישבוע ויטול, כמו שיתבאר לקמן הלכה ה, מה שאין-כן בנתבע העומד וצווח: איני חייב, ואומר: יישבע התובע ואשלם לו, אלא שהתובע אינו רוצה להישבע.

17 ד. תִּקְנַת הַחֲכָמִים הִיא¹⁸: שֶׁכָּל הַמְּחִיב שְׁבוּעָה מִן
18 הַתּוֹרָה עַל טַעֲנַת וְדָאֵי, אִם הָיָה חָשׁוּד - הָרִי הַתּוֹבֵעַ
19 נִשְׁבַּע מִדְּבָרֵיהֶם וְנוֹטֵל מֶה שֶׁטָּעַן. הָיוּ שְׁנֵיהֶם
20 חָשׁוּדִין¹⁹ - חֲזָרָה שְׁבוּעָה לַמְּחִיב לֵה, שֶׁהוּא הַנְּתַבֵּעַ,
21 וּמִתּוֹךְ שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְשַׁבַּע מִשְׁלָם²⁰. הָיָה הַחָשׁוּד
22 שׂוֹמֵר, וְטָעַן שֶׁאֵבֵד הַפְּקָדוֹן אוֹ נִגְבֵּב - שֶׁכִּנְגְדוֹ אֵינוֹ
23 יָכוֹל לְהִשָּׁבַע וְלִטֹּל, שֶׁהָרִי אֵינוֹ טוֹעֵנֵנוּ וְדָאֵי
24 שֶׁאֲכַלּוּ²¹. לְפִיכֶךָ²², אִם טָעַן בְּעַל הַפְּקָדוֹן וְאָמַר:
25 בְּפָנַי שָׁלַח יָד²³ בְּפְקָדוֹנִי אוֹ פָּשַׁע בּוֹ²⁴ - הָרִי הַתּוֹבֵעַ
26 נִשְׁבַּע בְּתִקְנַת חֲכָמִים וְנוֹטֵל.

18 משנה, שבועות מד: "ואלו נשבעין ונוטלין. . . ושכנגדו חשוד על השבועה". (19) משנה, שם מה: (20) במשנה שבידינו, וכן גם במשנה שבר"ף כתוב: "רבי יוסי אומר חזרה שבועה למקומה, רבי מאיר אומר יחלוקו", אולם בגמרא שם מז. אמרו בשם רב נחמן: רבי מאיר אומר חזרה שבועה למקומה, ורבי יוסי אומר יחלוקו. וקבע הלכה למעשה - יחלוקו, בהתאם לכלל שבידינו: רבי מאיר ורבי יוסי - הלכה כרבי יוסי (עירובין מו:). ורב האי גאון ב'שער שבועות' (מובא ברבינו נסים, שבועות שם) פסק כרב נחמן. והר"ף בהלכותיו כאן פסק שחזרה שבועה למקומה, וכפירושו של רבי אבא שם: "למקומה" היינו למחוייב לה (לנתבע), ומתוך שאינו יכול לישבע משלם, משום שרבא שם, וכן גם אביי (שם לב:). (הסכימו לדעת רבי אבא, וכלל בידינו שהלכה כבתרא (כאחרון). ורבינו פסק כר"ף רבו של רבו, כדרכו כמעט בכל מקום (ראה 'טור' ו'בית יוסף' חושן-משפט סי' צב, אות יוד). (21) ולא אמרו מתוך שאינו יכול לישבע - משלם אלא כשכנגדו טוען טענת ודאי והוא חשוד. ב'טור' שם מביא דעתם של רבינו ישעיה ורבינו מאיר הלוי, שגם בזה אמרו מתוך וכו'. ובי'בית חדש' שם מנמק שיטתם ושיטת רבינו. (22) משום שנימוקו של הפטור הוא: שטענו 'שמא' (ראה סמ"ע שם ס"ק פד, וש"ך ס"ק יב). (23) השתמש בו לצרכו. (24) לא שמרו כראוי וכדומה, והרי כאן טענת ודאי. [נתבאר בפ"א מהל' שכירות ה"ד, שאפילו שומר חנם חייב בשליחות יד ובפשיעה].

1 ב. אָחֵר⁷ הַנִּשְׁבַּע לְשָׁקֵר שְׁבוּעַת בְּטוּי⁸, או שְׁבוּעַת
2 עֲדוּת⁹, או שְׁבוּעַת הַפְּקָדוֹן¹⁰, או שְׁבוּעַת שְׂוָא¹¹ -
3 הָרִי הוּא חָשׁוּד עַל הַשְּׁבוּעָה¹². וְכֵן כָּל הַפְּסוּל
4 לְעֵדוּת מִשּׁוּם עֲבָרָה, בֵּין פְּסָלֹת שֶׁל תּוֹרָה, כְּגוֹן
5 בְּעֲלֵי רֵבִית וְאוֹכְלֵי נְבִלוֹת וְגִזְלָנִין, בֵּין פְּסָלֹת שֶׁל
6 דְּבָרֵיהֶם¹³, כְּגוֹן מְשַׁחֵק בְּקוֹבָא וּמְפָרִיחֵי יוֹנִים¹⁴ -
7 הָרִי הוּא חָשׁוּד עַל הַשְּׁבוּעָה, וְאֵין מְשַׁבְּעִין אוֹתוֹ.

7 אחד . . . או = בין . . . ובין. (8) מלשון הכתוב (ויקרא ה, ד): "נפש כי תשבע לבטא בשפתים". פירוש, אדם הנשבע לעשות איזה דבר - ולא עשה, או שלא לעשות - ועשה. וכן אם נשבע על לשעבר, כגון שבועה שעשיתי או שבועה שלא עשיתי - ושיקר. (9) אמר לשנים, בואו והעידו לי שפלוגי חייב לי כך וכך, והשיבו: שבועה שאין אנו יודעים לך עדות, או שאמרו: אין אנו יודעים לך עדות, ואמר: משביעני עליכם, וענו - אמן (משנה, שבועות לא:). (10) "אמר לו: תן לי פקדוני שיש לי בידך, (וענה) שבועה שאין לך בידי". (11) נשבע על העץ שהוא אבן וכדומה. [רבינו בהלכות שבועות (פ"א ה"ד, ה, ו, ז) מונה ארבעה סוגים של שבועת שוא. ראה שם]. (12) רבינו כתב סתם שבועת ביטוי, משמע בין שבועה על להבא בין על לשעבר. אולם רש"י שם מו: כתב שחילול שבועה על להבא - אינו פוסל לשבועה. וטעם ההבדל בין לשעבר ובין להבא, הוא: בשבועה להבא, אנו אומרים שבשעה שנשבע היה בדעתו לקיים השבועה אלא שתקפו יצרו ועבר עליה, אבל אינו חשוד להוציא שבועת שקר מפיו. [רבינו ורש"י נחלקו בפירוש דברי הגמרא שם מו: שאלו שם: למה לא מנתה המשנה בין החשודים גם את העובר על שבועת ביטוי. ותירצו, שהמשנה מונה רק את השבועות שבשעה שנשבע הן שקר, ואינה מונה (בגמרא: לא קתני) שבועה שאעשה או שלא אעשה, שבשעה שנשבע התכוון לקיימה (ושבועת ביטוי על שעבר, כלולה בשבועת שוא שנמנתה במשנה). ופירש רש"י שלא מנארה במשנה מפני שלא נפסל לשבועה על-ידיה, ורבינו מפרש שהגמרא אומרת שמשנתנו אינה עוסקת בסוג שבועות כאלו, אבל להלכה אין הבדל ביניהן]. (13) חכמים פסלו אותם לעדות. (14) משנה, שם. בגמרא סנהדרין כה. נאמרו שני פירושים: א. הימור, בעל היונה שתקדים את יונת חבירו בפריחה למטרה מסויימת יקבל סכום כסף; ב. יונים מלומדות לצוד יונים של בני אדם אחרים, ולהביאן לבית בעליהן.

8 ג. אֵין אָדָם נִעְשָׂה חָשׁוּד עַד שֶׁיִּבְאוּ עָלָיו עֲדִים
9 שֶׁהוּא עֹבֵר עֲבָרָה שֶׁנִּפְסַל בָּהּ; אֲבָל הַמּוֹדָה מִפִּי
10 עַצְמוֹ¹⁵ שֶׁהוּא חָשׁוּד¹⁶ וְשֶׁעֲבַר עֲבָרָה שֶׁנִּפְסַל בָּהּ, אָף
11 עַל פִּי שְׁחוֹשְׁשִׁין לוֹ וְאֵין רְאוּי לְעֲשׂוֹתוֹ עַד בְּתַחֲלָה,
12 אִם נִתְחַיֵּב שְׁבוּעָה - מְשַׁבְּעִין אוֹתוֹ¹⁷. שֶׁהָרִי
13 אוֹמְרִים לוֹ: אִם אָמַת אָתָּה אוֹמֵר - הִשָּׁבַע, וְלֹא
14 מִפְּנֵי שֶׁעֲבַרְתָּ עֲבָרָה אֲסוּר לָךְ לְהִשָּׁבַע בְּאָמַת; וְאִם

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קורן

נחבאר לי למה נכתב כאן שנית בשבועה שהיא מתקנת חכמים? הרי כל-שכן הוא מדין שבועת התורה].

ז. נתחייב³⁵ החשוד שבועת הסת - אין שפנגדו נשבע ונוטל. ששבועת הסת עצמה תקנה היא, ולא עשו לה תקנה אחרת³⁶ שישבע התובע, אלא הרי הנתבע נפטר בלא שבועה.

(35 שבועות מא. 36) תקנה לאותה תקנה. לשון הגמרא: "תקנתא לתקנתא לא עבדינן (אין אנו עושים)".

ח. מי שנתחייב³⁷ שבועת הסת, והיה התובע חשוד - אין הנתבע יכול להפך עליו השבועה³⁸, שהרי אין יכול להשבע³⁹, אלא ישלם או ישבע הסת. ואין שומעין לזה לתלות בדבר שאי אפשר. והרי זה כמי שהפך שבועתו על הקטן, שאין שומעין לו, אלא או ישבע הסת או ישלם.

(37) אין לדין זה מקור מפורש, וסברת עצמו היא. (38) נתבאר בפ"א ה"י, ששבועת היסת מהפכים. (39) ואין הנתבע יכול לטעון: מכיון שהוא אינו יכול להישבע, אפטר בלי שבועת היסת, כמו בנתבע חשוד (ראה ההלכה הקודמת).

ט. מי שנתחייב⁴⁰ שבועה, בין של תורה בין של דבריהם, ונשבע ונטל או נשבע ונפטר, ואחר כך באו עליו עדים שהוא חשוד - אין שבועתו ששבע כלום, ויש לבצע דינו להוציא מידו מה שנטל⁴¹, או ישבע זה שפנגדו ויטל ממנו⁴².

(40) גם דין זה סברת עצמו. (41) אם היה החשוד מהנשבעים ונוטלים. [למעלה בה"ה הבאנו שיטת הראב"ד והרמ"ה שחשוד הפוגם את שטרו, וכן הנפרע מנכסי יתומים - נוטל בלי שבועה (ראה שם נימוקם). וברור, שאם נשבע ונודע שהוא חשוד - אינו מחזיר מה שנטל. רבינו לשיטתו שם שאינו נוטל, ולפיכך כתב סתם: מי שנתחייב.] (42) כשהחשוד נשבע ונפטר.

י. לעולם⁴³ פנה דנין לחשוד, עד שילקה בבית דין. אם היו עליו עדים שילקה ועשה תשובה⁴⁴ - יחזור לכשרותו בין לעדות בין לשבועה.

(43) יש כמה נוסחאות להלכה זו, והנוסח שלפנינו הוא לפי דפוס וינציא. (44) משמע שמלקות בלבד אינן מחזירות אותו לכשרותו, עד שיעידו עדים שעשה תשובה. אולם בפ"ב מהל' עדות ה"ג, כתב רבינו: "ובאו שנים והעידו שעשה תשובה וחזר בו או שלקה - הרי זה כשר", משמע שמלקות לבד וכן תשובה לבדה מכשירות אותו. ובה"ד שם כתב: כל מי שנתחייב מלקות, בין שעשה תשובה, בין שלקה בבית-דין - חוזר לכשרותו. [דין מלקות בלי עדי תשובה, נלמד מדרשת המשנה (מכות כג.): "כיוון שלקה - הרי הוא כאחין"]. הרי לפנינו סתירה גלויה בין שתי הלכות אלו. ואין טעם לחלק בין פסולי עדות לפסולי שבועה, בענין חזרה לכשרותו. ורבינו כותב כאן בפירושו, "בין לעדות ובין

ה. נתחייב החשוד שבועה מדבריהם, אם היה מן הנשבעין ונוטלין²⁵ - אינו יכול להשבע ונטל, אלא הנתבע שפנגדו ישבע הסת ויפטר²⁶. וכן פוגם שטרו²⁷ וכל פיוצא בזה²⁸ שהיה חשוד, וטען הלוה שפרעו, ואמר²⁹: ישבע³⁰ לי - הרי הנתבע נשבע הסת ויפטר³¹ מן השטר.

(25) במשנה, שבועות מד: נמנו כל אלה הנשבעים ונוטלים מתקנת חכמים: שכיר, נגזל, נחבל, שכנגדו חשוד על השבועה וחנווני על פנסקו; ונתבארו על-ידי רבינו כל אחד במקומו. (26) נלמד מקל-וחומר מחשוד מודה במקצת שתיקנו חכמים שכנגדו ישבע ויטל, ומכל-שכן שלא יטול החשוד בלא שבועה (מגיד-משנה). ואפשר להסביר גם באופן אחר: מן התורה אין כל אלה נוטלים בשבועה והנתבע פטור, אלא חכמים תיקנו שישבעו ויטלו, ואין הדבר מתקבל על הדעת שיתקנו לחשוד תקנה מרחיקה לכת - שיטול בלי שבועה. (27) מלוה שהודה שקבל חלק מהלוואתו. נתבאר למעלה בפ"ד מהל' מלוה ולווה ה"א, שאם טען הלווה פרעתי כולה, צריך המלוה להישבע. (28) תביעות שמדין תורה היה נוטל בלי שבועה, וחכמים הטילו עליו שבועה, כגון הנפרעים מנכסי יתומים. (29) הלווה. (30) המלוה. בסמ"ע סי' צב ס"ק כה הקשה, הלא הפוגם שטרו מחייבים אותו בית-דין להישבע אפילו לא אמר הלווה. ולמה כתב רבינו "ואמר ישבע? ותיריך בדוחק. וב'טור' שם כתב בשם רבינו, שבפוגם את שטרו, או כשהלווה טוען השבע לי שלא פרעתיך, והמלוה חשוד - נשבע הלווה היסת ונפטר. ונראה שנוסחתו בדברי רבינו היא: "או אמר", ולא כנדפס בספרינו "ואמר" (ראה כסף-משנה ולחם-משנה). (31) חלקו עליו הראב"ד ורבינו מאיר הלוי בפוגם שטרו והדומה לו, ודעתם שהחשוד נוטל בלי שבועה, משום שמן התורה גם לא חשודים נוטלים בלי שבועה, וחכמים תיקנו שישבע - אנו אומרים, שלא תיקנו אלא כשאפשר לו להישבע, אבל כשאי-אפשר לו אין מפסידים אותו מעותיו, כשיש בידו שטר מקויים. ואין לדמות זה לשכיר ונגזל וכדומה, שמדין תורה אינם נוטלים כלל, וחכמים תיקנו שישבעו ויטלו, אנו אומרים: לא תיקנו אלא לאלה שיכולים להישבע. ויוצא מזה, שבפוגם את שטרו - יפה כח החשוד מכח בלתי חשוד. [בשו"ע שם סי' פב סעיף ח גבי נפרעים מן היורשים, פסק המחבר כהראב"ד ורמ"ה (ראה סמ"ע וש"ך שם), וסתר דברי עצמו בס' צב סי"ב, וצע"ג].

ז. היה החשוד מן הנשבעין³² בטענת ספק³³ - אינו נשבע, ואין שפנגדו נשבע; לפי שלא נתחייב זה שבועה מן התורה, ולפי שאין התובע טוענו טענת ודאי³⁴ פדי שישבע על טענתו.

(32) ונפטרים. (33) כגון שותפים ואריסים. (34) רבינו כתב כאן שני טעמים: א. שאין כאן שבועה מן התורה; ב. שהתובע אינו יכול לישבע. [ב'טור' שם מביא דברי רבינו, והשמיט את הנימוק שאין כאן שבועת התורה. דין זה כתבו כבר רבינו למעלה בה"ד בשומר שהיא שבועת התורה. ולא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

רבינו כרב - נגד הכלל שבידינו, שהלכה כשמואל בדיני ממונות. והטעם, משום ששנה רבי חייא (שם מ.) סיוע לשיטת רב. וכן כתב הר"ף בסוגיא שלנו. ובשיעור ההודאה, הכל מודים שבפחות מפרוטה אין משיעור, כמבואר לקמן בה"ג. (4) בלי תערוכת מתכת אחרת. [בר"ף קידושין אות תקכט כתב, שפרוטה היא משקל "חצי חכה", ופירש רבינו נסים שם: משקל חצי שעורה]. (5) קידושין יב. שינו בברייתא, שארבעה איסרים במעה, והאיסר שמונה פרוטות. יוצא, שמעה היא שלושים ושתים פרוטות שהן שש עשרה שעורות. [ב'בית חדש' חו"מ סי' פח כתב, שמצא ב'מרדכי' הארוך בשם הר"ף בשערים, ששתי מעין הן שש עשרה שעורות, נמצא שפרוטה היא רביע השעורה].

18 ב. כָּל כֶּסֶף הָאָמור בַּתּוֹרָה הוּא שֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ, וְהוּא
19 עֲשָׂרִים מְעָה. וְכֹל כֶּסֶף שֶׁל דְּבָרֵיהֶן - מִמִּטְבֵּעַ
20 יְרוּשָׁלַיִם, שֶׁהִיא הַסֵּלַע שֶׁלֹּהֶן אֶחָד מִשְׁמוֹנֶה בּוֹ כֶּסֶף
21 וְהַשָּׂאָר נִחֲשֵׁת, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנֵי⁷, אֲבָל הַמְעָה הִיא
22 הַיְתָה כֶּסֶף נָקִי אֲפֹלוּ בִירוּשָׁלַיִם, וְהִיא כֶּסֶף שֶׁל
23 יְרוּשָׁלַיִם. וְלִפִּי שָׁזָה שֶׁהַצְּרִיכוּ לְהִיּוֹת כִּפְּיֵרֵת הַטְּעֵנָה
24 שְׁתֵּי כֶּסֶף הִיא מִדְּבָרֵיהֶם⁸, עָשׂוּ אוֹתָהּ שְׁתֵּי כֶּסֶף שֶׁל
25 יְרוּשָׁלַיִם, שֶׁהֵן שְׁתֵּי מְעִין, וְלֹא עָשׂוּ אוֹתָהּ שְׁנֵי
26 שֶׁקֶלִים בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ. זֶהוּ הַדְּבָר הַנִּרְאֶה בְּשִׁעוֹר
27 כִּפְּיֵרֵת הַטְּעֵנָה. וְרַבּוֹתֵי הוֹרוּ, שֶׁכִּפְּיֵרֵת הַטְּעֵנָה הִיא
28 מִשְׁקֶל הַשֵּׁעַ עֲשָׂרָה שְׁעוֹרוֹת וְחֲצֵי שְׁעוֹרָה⁹ מִן
29 הַכֶּסֶף. וַיֵּשׁ לִי כְּמָה רְאִיּוֹת לְסִתּוֹר אוֹתָהּ הַדְּרָךְ
30 שֶׁתִּפְּסוּ עַד שֶׁיִּצְאָ לָהֶם זֶה הַחֲשֹׁבוֹן, וְיִרְאֶה לִי שֶׁהוּא
31 טְעוּת.

(6) שם יא. "אמר רב יהודה אמר רב אסי, כל כסף האמור בתורה: כסף צורי, ושל דבריהם: כסף מדינה" (כסף צורי, משקלו כשקל הקודש. וכסף מדינה = אחד משמונה בכסף צורי). (7) בפ"ג מהל' חובל ומזיק ה"י. (8) במגיד-משנה מעיר שבגמרא שם עמוד ב למדו מן הכתוב (שמות כב, ו): "כי יתן איש אל רעהו כסף או כלים וכו'" מה כלים - שנים, אף כסף - שנים. ויש להוסיף עוד, שבירושלמי שבועות פ"א ה"א אמרו: "מעה סוף מטבע" פירוש, מעה היא מטבע של כסף הנמוך ביותר שנזכר בתורה (גרה = מעה). נמצא, שסתם כסף שבתורה היא מעה, ומההיקש למדנו שהכוונה לשתי מעין. ולמה כתב רבינו שזה מדבריהם? ידועה דרכו של רבינו להגדיר כ"דברי סופרים" או "מדבריהם" דברים שנלמדו באחת משלוש-עשרה מדות (ראה יד מלאכי' כללי הרמב"ם אות ז). (9) [בכסף-משנה מבאר שיטתם: הם מפרשים מה ששינו "שתי כסף", הכוונה לשני דינרי כסף מדינה, היינו חצי שקל, שהוא עשר גרה או עשר מעין, ומפני שבכסף מדינה רק החלק השמיני שבו הוא של כסף, הרי כאן מעה ורביע, שהן עשרים שעורות (המעה 16 שעורות), תוריד מזה חצי שעורה להודאה בפרוטה - נשאר 19 וחצי. וישנן תמיהות רבות בחשבון זה, ורמזו עליהן רבינו כאן. ראה לחם-משנה].

ג. שְׁתֵּי מְעִין¹⁰ וּפְרוּטָה יֵשׁ לִי בִּינְךָ, אֵין לְךָ בִּינִי³²

לשבועה". ובלחם-משנה כאן כתב: ושמה הך "ועשה תשובה" שכתב רבינו ז"ל, רצה לומר או שעשה תשובה.

1 יא. מִי שִׁטְעָן⁴⁵ עַל חֲבֵרוֹ, וְכָפַר בּוֹ וְנִשְׁבַּע, בֵּין
2 לְשׁוֹבֵעַת הַתּוֹרָה בֵּין לְשׁוֹבֵעַת הַסֵּת, וְאַחַר כֵּן בָּאוּ
3 עֲדִים וְהַעֲדוּ עָלָיו שֶׁעַל שֶׁקֶר נִשְׁבַּע - הֲרִי זֶה
4 מְשָׁלֵם⁴⁶, וְהַחֲזִק חֲשׂוֹד עַל הַשְּׁבוּעָה. וְכָבַר בְּאַרְנֵי
5 בְּשׁוֹבֵעוֹת⁴⁷, שֶׁפֶל הַנִּשְׁבַּע עַל מָמוֹן חֲבֵרוֹ וְעָשָׂה
6 תְּשׁוּבָה - חֵיב לְהוֹסִיף הַמָּשָׁל⁴⁸.

(45) בבא-קמא קו. (46) שם אמר רב הונא בשם רב, שפטור מלשלם, משום שהשבועה פוטרת מתשלומין, שנאמר (שמות כב, י'): "שבועת ה' תהיה בין שניהם . . . ולקח בעליו ולא ישלם". פירוש, כשלקח התובע את השבועה ונפטר הנתבע מתשלומין, אולם רב נחמן שם חולק עליו. ופסק רבינו כרב נחמן, משום הוא אחרון. (47) פ"ז ה"א. (48) עליו לשלם את הסכום שכפר בו, ולהוסיף עוד אחד מארבעה שהוא אחד מחמשה מהסכום הכולל הקרן והתוספת (בלשון הגמרא: חומשא מלבר).

7 יב. טְעַנּוּ שְׁיֵשׁ לוֹ חוֹב אֲצִלוּ בְעֲדִים וְקִנְיָן, וְאָמַר:
8 בֵּן הִיא וּפְרַעְתִּיךָ, אוּ שְׂאֵמַר: אֵינִי חֵיב לְךָ כְּלוּם,
9 וְנִשְׁבַּע, וְאַחַר כֵּן בָּאוּ עַדֵי הַקִּנְיָן, אוּ הוֹצִיא הַשֹּׁטֵר
10 וְנִתְקַיְּמָם⁴⁹ - הֲרִי זֶה מְשָׁלֵם⁵⁰ וְאֵינּוּ חֲשׂוֹד; שֶׁהֲרִי לֹא
11 הַעֲדִיו שְׁלֹא פְרַעְוִי⁵¹, וְלֹא אָמַר הַנִּתְבַּע: לֹא הִיוּ
12 דְּבָרִים מְעוּלָם⁵². וְכֵן כֹּל פְּיוּצָא בְּזָה⁵³.

(49) ובמלוה בשטר, וכן בעדי קנין - אין הלווה נאמר לטעון: פרעתי. (50) השבועה אינה פוטרת, כמבואר בהלכה הקודמת. (51) אף-על-פי שיפה כוחו של השטר לענין מומן - אינו פוסל את הטוען פרעתי. (52) ואלמלי טען כך היה מוכחש על-ידי העדים ונעשה חשוד. (53) כשהעדים אינם מכחישים את טענת הנשבע, אלא עדותם מחזקת טענת שכנגדו, ומתוך כך אין בית-דין מקבלים טענתו.

פֶּרֶק נְשִׁינְיָו

(1) מבאר דין שיעור הטענה והכפירה, ודין הודאה ממין הטענה.

13 א. אֵין מוֹדָה בְּמִקְצָת² חֵיב לְשׁוֹבֵעַ מִן הַתּוֹרָה עַד
14 שְׁיִוְדָה בְּפְרוּטָה אוּ יִתֵּר וְיִכְפַּר בְּשְׁתֵּי מְעִין כֶּסֶף³ אוּ
15 תָּתֵר. וְכְמָה הִיא פְרוּטָה? מִשְׁקֶל חֲצֵי שְׁעוֹרָה שֶׁל
16 כֶּסֶף נָקִי⁴. וְכְמָה הֵם שְׁתֵּי מְעִין? מִשְׁקֶל שְׁתֵּים
17 וּשְׁלֹשִׁים שְׁעוֹרוֹת⁵ כֶּסֶף מְזֻקָּק.

(2) משנה, שבועות לח: כפירושו של רב, שם לט: (3) במשנה כתוב: "הטענה שתי כסף, וההודאה בשוה פרוטה", ובגמרא (שם לט): נחלקו רב ושמואל בפירושה: רב אמר "כפירת טענה - שתי כסף". פירוש, אינו חייב שבועה אלא כשכפר שתי כסף. ולפי זה, הטענה עצמה צריכה להיות שתי כסף ופרוטה, ושמואל אמר: "טענה עצמה - שתי כסף, אפילו לא כפר אלא בפרוטה". ופסק

האי גאון מפרש כל שהן ממש, אפילו פחות מפרוטה, ועל דעתו מסתמך רבינו. [נתבאר כבר כמה פעמים, שרבינו ורבותיו מכריעים כבבלי נגד הירושלמי בכל מקום שנחלקו בהלכה]. (16) כל כלי שהוא דינו לענין שבועה כמו כסף האמור בתורה, שמשמעותו שתי מעין. (17) מימרא של רב פפא, שם. (18) משום שהכפירה היא כסף, צריכה להיות שתי מעין. (19) אף-על-פי שהכפירה כל שהיא, משום שכפר בכלים.

ו. העיד עליו עד אַחַד²⁰, אַפְלוּ לֹא כָפַר אֱלָא פְרוּטָה
 - הָרִי זֶה נִשְׁבַּע; שְׁפַל מִי שֶׁשָּׁנִים מְחִיבִים אוֹתוֹ
 מָמוֹן - אַחַד מְחִיבוֹ שְׁבוּעָה²¹. פִּיּוּצָה? פְרוּטָה אוֹ
 שְׁנֵיהֶם פְרוּטָה יֵשׁ לִי בְיַדְךָ, אֵין לְךָ בְיַדִּי כְלוּם, וְעַד
 אַחַד מְעִיד שְׂיֵשׁ לוֹ - הָרִי זֶה נִשְׁבַּע. וְכֵן בְּשְׁבוּעַת
 הַשּׁוֹמְרִים, אַפְלוּ הַפְקִיד אֶצְלוֹ פְרוּטָה אוֹ שְׁנֵיהֶם
 פְרוּטָה, וְטַעַן שְׁאֲבָדָה - נִשְׁבַּע²². וְכָל פְּחוֹת
 מִפְרוּטָה - אֵינֶנּוּ מָמוֹן, וְאֵין בֵּית דִּין נִזְקָקִין לוֹ. וְכֵן
 כָּל הַנִּשְׁבָּעִין וְנוֹטְלִין - נִשְׁבָּעִין וְנוֹטְלִין מִפְרוּטָה
 וְמַעֲלָה²³.

(20) מימרא של שמואל, שם מ. (21) ראה למעלה פ"א
 ה"א. (22) המדובר בשומר חנם, שפטור מגניבה ואבידה.
 מובן שהוא-הדין בשומר שכיר שטען שנגזלה ממנו באונס.
 פסק כרבו רבינו יוסף מיגש, בפירושו לשבועות שם (ראה
 הלכות שכירות פ"ב ה"ח). (23) כלומר, לא בפחות
 מפרוטה ואין בזה כל מחלוקת, ובהלכה הבאה תתבאר
 שיטת רבינו שצריכה כפירת שתי כסף (על-פי לחם-משנה
 כאן).

ז. הוֹרוּ רְבוּתִי²⁴: שֶׁהַנִּשְׁבָּעִין וְנוֹטְלִין אֵינָן צָרִיכִין
 טַעַנַת שְׁתֵּי כֶסֶף²⁵. וְאֵינִי אוֹמֵר: שְׁצָרִיף הַנִּתְבָּע
 שְׂיִכְפַּר בְּשְׁתֵּי מְעִין, וְאַחַר כֵּן יִשְׁבַּע הַתּוֹבֵעַ בְּתַקְנַת
 חֲקָמִים וְיִטַּל²⁶. שֶׁהָרִי הַנִּשְׁבָּעִין בְּטַעַנַת סֶפֶק - צָרִיף
 שְׂיִהְיֶה בְיַגְיָהֶם כְּפִירַת שְׁתֵּי מְעִין, וְאַחַר כֵּן יִשְׁבַּע
 מִסֶּפֶק.

(24) נתבאר כבר, שבכל מקום שכתב רבינו "הוורו רבותי",
 התכוון לרבינו יוסף מיגש, ורבו רבינו יצחק אלפי (הרי"ף).
 ובהלכות שאלה ופקדון פ"ה ה"ו, כתב בפירושו: רבותי הרב
 ר' יוסף הלוי ורבו ז"ל. (25) הרי"ף מיגש בפירושו
 לשבועות מ. כתב: האי דינא (שאינן נשבעים על כפירה
 פחותה משתי כסף) במודה במקצת בלחוד (בלבד) וכו'
 הוא, אבל במידי אחרינא (בענינים אחרים) מיחייב שבועת
 התורה, ואף-על-גב דלית ביה (שאינן בה) בכפירה שתי כסף.
 והוא מבאר שם, שגם בשבועת השומרים נשבעים על
 פרוטה. (26) רבו התמיהות בהלכה זו, שהרי רבינו סותר
 דברי עצמו בהלכות שכירות פ"א ה"א, שכתב שם בדין
 שכיר ש"אפילו היה שכרו פרוטה אחת, לא יטול אלא
 בשבועה". ובפרק ב הלכה ח שם כתב גבי שבועת
 השומרים: "אפילו היה הדבר המושאל או המופקד או
 המושכר שוה פרוטה - הרי זה השומר נשבע עליו". וכן
 כתב רבינו כאן בהלכה הקודמת (מסיפא של אותה הלכה

1 אֱלָא פְרוּטָה - חֵיב; אֵין לְךָ בְיַדִּי אֱלָא שְׁתֵּי פְרוּטוֹת
 2 - פְטוּר, מִפְּנֵי שֶׁכָּפַר בְּפְחוֹת מְשֵׁתֵי מְעִין. מִנְּהָ לִי
 3 בְיַדְךָ, אֵין לְךָ בְיַדִּי אֱלָא חֲצִי פְרוּטָה - פְטוּר; שְׁפַל
 4 הַמוֹדָה בְּפְחוֹת מִפְרוּטָה - כָּאֵלוֹ לֹא הוֹדָה כְלוּם.
 (10) נתבאר למעלה בהלכה א.

ד. מֵאָה תְמָרִים יֵשׁ לִי בְיַדְךָ, אֵין לְךָ בְיַדִּי אֱלָא
 5 תְשָׁעִים - רוֹאִים: אִם הָיוּ שְׁוִין שָׁם הָעֶשְׂרִי שֶׁכָּפַר
 6 בְּהֵן שְׁתֵּי מְעִין - נִשְׁבַּע; וְאִם לֹאוּ - פְטוּר¹¹. חֲמִשָּׁה
 8 אוֹ שֵׁשָׁה¹² אֶגְזוּם יֵשׁ לִי בְיַדְךָ, אֵין לְךָ [בְיַדִּי] אֱלָא
 9 אֶגְזוֹ אַחַד - רוֹאִין: אִם שְׁנֵיהֶם הָאֶחָד פְרוּטָה - נִשְׁבָּע;
 10 וְאִם לֹאוּ - פְטוּר¹³. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָה בְּזָה.

(11) שהכפירה פחותה משתי כסף. משום שאמרו (שם מ:)
 שבטענו שני כלים, אפילו אינם שוים פרוטה - נשבע (ראה
 ה"ה), מלמדנו רבינו שפירות דינם ככסף ולא ככלים.
 (12) בדפוס רומא (ר"מ) כתוב "חמשה וששה". ובמשנה-
 למלך כאן הגיה וכתב "צ"ל חמשה וששים, והחשבון
 מדוקדק". וחשבוננו הוא מדויק להפליא. אמרנו למעלה
 (ה"א) ששתי מעין משקלן 32 שעורות שהן 64 פרוטות.
 וששים וחמש פרוטה הן שתי מעין ופרוטה. ויוצא מזה,
 שאם הודה באגוז אחד וכפר בששים וארבע - יש כאן
 כפירה בשתי מעין והודאה בפרוטה. (13) שאין כאן
 הודאה בפרוטה. [בדפוס וינציא כתוב: מאה אגוזים].

ה. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים¹⁴? בְּכֶסֶף אוֹ בְמִינֵי סְחוֹרוֹת
 12 וּפְרוֹת וְכִיּוּצָא בְּהֵן; אֲבָל הַפְּלִים - אֵין מְשַׁעְרִין אֶת
 13 דְמִיָּהֶן, וְאֶפְלוּ הֵן עֶשְׂרִי מְחֻטִּין בְּפְרוּטָה, וְטַעַנּוּ שְׁתֵּי
 14 מְחֻטִּין, הוֹדָה בְּאַחַת וְכָפַר בְּאַחַת - חֵיב¹⁵; שְׁנַאֲמַר:
 15 כֶּסֶף אוֹ כְלוּם - כָּל הַפְּלִים כְּכֶסֶף¹⁶. טַעַנּוּ כֶּסֶף
 16 וְכְלוּם¹⁷, והוֹדָה בְּכְלוּם וְכָפַר בְּכֶסֶף: אִם יֵשׁ בְּכַפְרָה
 17 שְׁתֵּי מְעִין - חֵיב; וְאִם לֹאוּ - פְטוּר¹⁸. הוֹדָה בְּכֶסֶף
 18 וְכָפַר בְּכְלוּם, אִם הוֹדָה בְּפְרוּטָה - חֵיב¹⁹. וְכֵן כָּל
 19 פִּיּוּצָה בְּזָה.

(14) שם. (15) בגמרא שם: "אמר רב ענן אמר שמואל,
 טענו שתי מחטין והודה לו באחת מהן - חייב, לפיכך יצאו
 כלים למה שהן". פירוש, כתוב בתורה "כסף או כלים",
 והרי כסף כולל גם שוה כסף, ולמה כתבה תורה "כלים"?
 אלא ללמד, שעל כלים נשבעים אפילו שוויים נמוך מאוד
 (אמנם אמרו שם שהמילה "כלים" באה ללמד שאין
 נשבעים על טענה פחותה משתיים, אבל אפשר היה לכתוב
 "כספים" לשון רבים, ואין רבים פחות משניים (רש"י שם).
 הרמב"ן והרא"ש חולקים על רבינו, ודעתם שאין כפירה
 פחותה מפרוטה, ואין הודאה פחותה מפרוטה אפילו
 בכלים, ומסתמכים על הירושלמי שבועות פ"ו ה"א. נאמר
 שם: "שמואל אמר, טענו שתי מחטין והודה לו באחת מהן
 - חייב. אמר רב חיננא, והן שיהו שוות שתי פרוטות, שיהא
 הטענה פרוטה וההודאה פרוטה". והם מפרשים מה שאמרו
 בבבלי "למה שהן", הכוונה שאין צריכים שווי של שתי
 מעין, ומספיקה פרוטה. ורבינו נסים על הרי"ף כתב, שרב

בפקדון]. (33) של מדינת צור. (34) כשתבע "מצירות" גילה דעתו שדווקא אמר, ולפיכך אף-על-פי שההודאה היא באותה המתכת שתבע - הרי זה כטענו חיטים והודה לו בשעורים.

13 ז. מְנוּרָה³⁵ גְדוּלָה יֵשׁ לִי בְיָדְךָ, אֵין לְךָ בְּיָדִי אֶלָּא
14 מְנוּרָה קְטָנָה - הֲרִי זֶה פְטוּר³⁶. אֲבָל אִם טָעַנְו מְנוּרָה
15 בַּת עֶשְׂרִי לִיטְרִין, וְהוּדָה לוֹ בְּמְנוּרָה בַּת חֲמֵשׁ לִיטְרִין
16 - הֲרִי זֶה מוּדָה בְּמִקְצֵת³⁷, מִפְּנֵי שְׂיָכוּל לְגַרְרָה
17 וְלְהַעֲמִידָה עַל חֲמֵשׁ³⁸. וְכֵן אִם טָעַנְו אֲזוּר גְּדוּלָה,
18 וְאָמַר לוֹ: אֵין לְךָ בְּיָדִי אֶלָּא אֲזוּר קָטָן - פְטוּר³⁹.
19 אֲבָל אִם טָעַנְו יְרִיעָה בַּת עֶשְׂרִים אִמָּה, וְהוּדָה לוֹ
20 בְּרִיעָה בַּת עֶשְׂרִי אִמּוֹת - הֲרִי זֶה נִשְׁבַּע, מִפְּנֵי שְׂיָכוּל
21 לְחַתְּכָה וְלְהַעֲמִידָה עַל עֶשְׂרִי⁴⁰. וְכֵן כָּל פִּיזָצָא בְּזָה.

(35) ברייתא שם מג. (36) גדולה וקטנה אינן דומות זו לזו. (37) שם. (38) והמנורה לא תשנה את תבניתה, אלא תהיה דקה. כרב אבא בר ממל שם. (39) שאם יחתוך חלק ממנו משתנה מקום החתך, שהרי ראשי האיזור ניכרים (רש"י שם). [דעת רבינו, שלפי מסקנת הסוגיא שם, אין כל הברל בין איזור למנורה גדולה וקטנה, והברייתא נקטה מנורה, וממנה נלמד איזור]. (40) נראה שהמדובר בחתיכת בר, שקצותיה פתוחות ללא תפר (ראה לחם-משנה).

22 י. פוֹר חֲטִים⁴¹ יֵשׁ לִי בְיָדְךָ, אֵין לְךָ בְּיָדִי אֶלָּא פוֹר
23 שְׁעוּרִים - פְטוּר אִף מִדְּמֵי שְׁעוּרִים; שְׁהָרִי אוֹמַר
24 לוֹ: אֵין לִי בְיָדְךָ שְׁעוּרִים⁴², וְנִמְצָא זֶה דוֹמָה לְמִי
25 שְׁאָמַר לְחִבְרוֹ בְּבֵית דִין: מָנָה לְךָ בְּיָדִי, וְאוֹמַר לוֹ
26 הָאֲחֵר: אֵין לִי בְיָדְךָ - שְׁאֵין בֵּית דִין מְחִיבִין אוֹתוֹ
27 לְתַן לוֹ כְּלוּם. וְאִם תִּפְסֵס הַתּוֹבֵעַ דְּמֵי הַשְׁעוּרִים - אֵין
28 מוֹצִיאִין מִיָּדוֹ⁴³.

(41) בבא-קמא לה: (42) והודאה זו מבטלת הודאת הנתבע (ב/תוספות) שם ד"ה לימא, מפרשים: משום שמחל לו על (השעורים). (43) הרי"ף בהלכותיו שם מוכיח דין זה מן הגמרא. [נאמרו בפוסקים עוד כמה דינים שרבינו לא גילה דעתו בהם. א. ה'טור' בחו"מ סי' פח בשם 'בעל התרומות' מוסיף, שאפילו באו עדים והעידו על שעורים - פטור מדמי שעורים, שהודאת בעל-דין כמאה עדים; ב. הרא"ש שם כתב, שהמדובר כשאמר הלוייתך חטים ביום זה וזה ובשעה זו וזו, והנתבע טוען: שעורים היו, ולפיכך אנו אומרים, שאלמלי הלווה לו באותה שעה עצמה גם שעורים, היה טוען חטים ושעורים, אבל כשתבע סתם ולא מסר שעת ההלוואה המדויקת - אין לראות בזה הודאה שלא הלווה שעורים, שלפעמים אין אדם תובע בבת אחת כל תביעותיו; ג. הרא"ש שם כותב בשם רבינו מאיר הלוי, שלא אמרו פטור אלא כשהנתבע טוען אחר-כך: לא מגיע לך כלום, ומה שאמרתי שעורים - משטה הייתי בך, אבל כשהוא עומד בהודאתו - חייב לשלם מה שהודה (ראה 'בית יוסף' ו'בית חדש' שם); ד. 'בעל התרומות' - מובא בהגהות מיימוניות כאן - כותב, שאם ענה התובע: נכון הדבר שמגיע לי ממך גם שעורים, אלא שלא רציתי לתבוע הכל בבת אחת

לא קשה, כמו שביארנו שם על-פי הלחם-משנה), והרי הרי"י מיגש וההולכים בשיטתו מדמים שומרים לנשבעים ונוטלים, שאלה ואלה נתמעטו מאותו הנימוק שכתב הרי"י מיגש "האי דינא במודה במקצת בלחוד הוא". נאמרו כמה ישובים בזה. והש"ך בחושן-משפט סי' פט סק"ב דחה כולם, ופירש שרבינו כאן התכוון לומר, שבתחילה צריכה כפירה שתי כסף, ואז מחייבים בית-דין את התובע לישבע, אבל כשהתובע ישבע רק על פרוטה - נוטל אותה, וכשאין כפירה בתחילה על שתי כסף - אין בית-דין משיביעים ואינו נוטל כלום (אמנם הסגנון בש"ך הוא מעורפל קצת, אבל כוונתו ברורה). אין להתעלם מן הדוחק שבפירוש זה, ואם נקבל פירושו - יוכל כל תובע להערים ולתבוע יותר מן המגיע לו, ואחר-כך ישבע על פרוטה ויטול (ראה השלמות).

1 ח. אֵין²⁷ מוּדָה בְּמִקְצֵת חֵיב שְׂבוּעָה עַד שְׁתִּיהִיָּה
2 הוּדְיָה מִמִּין הַטָּעֵנָה. פִּיצֵד? פוֹר²⁸ חֲטִים יֵשׁ לִי
3 בְיָדְךָ, אֵין לְךָ בְּיָדִי אֶלָּא לְהָךְ²⁹ חֲטִים - חֵיב. אֲבָל
4 אִם אָמַר לוֹ: אֵין לְךָ בְּיָדִי אֶלָּא פוֹר שֶׁל שְׁעוּרִים -
5 פְטוּר³⁰; שְׁהִמִּין שְׁטָעַנְו לֹא הוּדָה לוֹ בּו, וְהִמִּין
6 שְׁהוּדָה לוֹ בּו לֹא טָעַנְו. דִּינָר זָהָב³¹ יֵשׁ לִי בְיָדְךָ
7 פְקָדוֹן, לֹא הִפְקַדְתָּ אֶצְלִי אֶלָּא דִּינָר פְּסָף; מְעָה פְּסָף
8 הִפְקַדְתִּי אֶצְלְךָ, לֹא הִפְקַדְתָּ אֶצְלִי אֶלָּא פְרוּטָה -
9 פְטוּר³²; שְׁטָעַנְו מִין אֲהָר, וְהוּדָה לוֹ בְּמִין אַחֵר. וְכֵן
10 אִם אָמַר לוֹ: עֶשְׂרָה דִּינָרִים מְצָרִיית הִפְקַדְתִּי אֶצְלְךָ,
11 לֹא הִפְקַדְתָּ אֶצְלִי אֶלָּא עֶשְׂרָה צוּרִיית³³ - פְטוּר³⁴.
12 וְכֵן כָּל פִּיזָצָא בְּזָה.

(27) שם לח: (28) שלשים סאה. (29) חצי כור. (30) לקמן ה"י יתבאר שפטור אפילו מדמי שעורים. ראה שם טעמו של דבר. (31) דוגמא ראשונה היא בזהב וכסף, ושניה בכסף ונחושת. (32) במשנה, שם - אמרו: "שתי כסף יש לי בידך - אין לך בידי אלא פרוטה פטור". והקשו בגמרא (שם לט:): מזה על שמואל שסובר שבטוען שתי מעות כסף והנתבע מודה בפרוטה - חייב, ותירצו ששמואל מפרש את המשנה כשטען כסף משקל שתי מעין כסף, וזה הודה בפרוטה שהיא נחושת, ואינו נשבע משום שטענו בחיטים והודה לו בשעורים. ולרב, הסובר שהכפירה לבדה צריכה להיות שתי כסף חוץ מהפרוטה של ההודאה, תתפרש המשנה בשוה (כלומר, לאו דוקא מתכת כסף, אלא מטבע בשווי שתי מעין) ופטור משבועה, משום שלא כפר שתי כסף מלאות. ולכאורה משמע, ששני הדינים האלה - כפירת שתי כסף מחד - ומאידיך משמעותו של "כסף" סתם - מתכת כסף דוקא או שוויו, תלויים זה בזה. אולם רבינו פסק כאן כשמואל, שדווקא משמע. ולמעלה בהלכה א פסק כרב, שכפירה שתי כסף. ברור, שלדעתו אין הדינים תלויים זה בזה, וגם לשיטת רב אפשר לפרש את המשנה כשתבעו כסף דווקא (רבינו נסים כאן בשם הרשב"א. עיין שם). [בלחם-משנה מביא דעת הרמב"ן, שרב חולק על שמואל גם בזה, וסובר "שוה שנינו", והלכה כרב. וכל זה בהלוואה, אבל בפקדון מודה רב שדווקא תבע. ומלשונו של רבינו כאן יש ללמוד, שדעתו כרמב"ן, שהרי הדגיש כאן שהמדובר

21 יד. מָנָה לִי אֲצִלָּךְ הַלְוָאָה, לֹא הָיוּ דְבָרִים מְעוֹלָם⁵⁰
 22 וְלֹא לְוִיתֵי מִמֶּךָ, אֲבָל חֲמִשִּׁים דִּינָרִין יֵשׁ לָךְ בְּיַדִּי
 23 פְּקֻדוֹן אוֹ מְשׁוּם נִזְק וְכִיּוֹצֵא בּוֹ - הוֹרוּ רַבּוֹתַי: שָׁזָה
 24 מוֹדָה בְּמִקְצָת, וַיִּשְׁבַּע. שְׁהָרִי טַעֲנֹנִי שֶׁהוּא חַיֵּב לוֹ
 25 מִנְּאָה, וְהוֹדָה לוֹ שֶׁהוּא חַיֵּב חֲמִשִּׁים, וְכֵּן לִי נִתְחַיֵּב
 26 לוֹ מְשׁוּם הַלְוָאָה אוֹ מְשׁוּם פְּקֻדוֹן אוֹ מְשׁוּם נִזְק?
 27 לְוִיָּה דַעֲתֵי נוֹטָה⁵¹.

50 טענת הנתבע. 51 חלקו עליו הראב"ד והרשב"א, ודעתם שמלוה ופקדון שני מינים הם, ומסתמכים על הגמרא בבא-מציעא צח: בדין שאל פרה ושכר פרה ומתה אחת מהן, וטען המשאיל: שאולה מתה ושואל חייב באונסין, והנתבע טוען: שכורה מתה ושוכר פטור מאונסין. ושנינו במשנה (שם 12): "ישבע ששכורה מתה". ושאלו בגמרא: "ואמאי (למה)? מה שטענו - לא הודה לו, ומה שהודה לו - לא טענו?". מוכח מזה ששאלה ושכירות נידונות כשני מינים, והרי זה דומה למלוה ופקדון. ובספר התרומות' (שער שביעי ח"ב אות כז) דחה ראייה זו, שהרי שם לא הודה הנתבע כלום, וכופר הכול פטור משבועה. ופירש שם בארוכה כוונת הגמרא (עיי' שם). והביא עוד כמה ראיות של המשיגים על רבינו, ודחה כולם, והעלה להלכה כדעת רבינו. [הראב"ד בהשגותיו כאן כתב, שגם טענו מנה מלוה ומנה פקדון, והודה באחד מהם - פטור. וב'בית יוסף' חו"מ ס' פח מבאר בשם הרשב"א, שאין זה דומה לטענו חייבים ושעורים, והודה לו באחת מהן שחייב שבועה, משום שחייבים ושעורים דיניהן שווים, ולפיכך נידונות כתביעה אחת, אבל פקדון ומלוה אין דיניהם שווים, ויש כאן שתי תביעות שונות, ואין הודאה במקצת תביעה. מובן, שלדעת רבינו חייב שבועה, שהרי הוא מגדיר את שתייהן כתביעה אחת].

28 זֹו. מָנָה וְכֵלֵי יֵשׁ לִי בְּיַדְךָ, אֵין לָךְ בְּיַדִּי אֲלֵא הַפְּלִי
 29 וְהֵא לָךְ - הָרִי זֶה פְּטוֹר⁵², וְנִשְׁבַּע הַסֵּת שְׂאִין לוֹ
 30 אֲצִלוֹ אֲלֵא זֶה. אָמַר בַּעַל הַפְּלִי: אֵין זֶה הַפְּלִי -
 31 כּוֹלָל בְּשִׁבּוּעֵתוֹ⁵³ שָׁזָה פְּלִי. הוֹדָה הַנְּטַעֵן שְׂאִין זֶה
 32 כְּלִי וְנִתְחַלְּףָ לוֹ בְּאַחַר - הָרִי זֶה חַיֵּב שְׁבִיבָה⁵⁴. כָּל
 33 מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר בַּעֲנִין זֶה פְּטוֹר - הָרִי זֶה פְּטוֹר
 34 מִשְׁבִּיבָה הַתּוֹרָה, וְחַיֵּב שְׁבִיבָה הַסֵּת, כְּמוֹ שֶׁפָּאֲרָנוּ
 35 בְּפֶה פְּעָמִים.

52 למעלה (פ"א ה"ג) למדנו ש"הא לך" דינו ככופר הכל ופטור משבועה, וכפל דין זה כאן כעין מבוא לבבות הבאות. מלשוננו משמע, שאם לא אמר הילך - חייב. אולם הרמב"ן והרשב"א סוברים, שבפקדון אפילו לא אמר הילך - חייב. אולם הרמב"ן והרשב"א סוברים, שבפקדון אפילו לא אמר הילך - הרי זה כאילו אמר, משום שפקדון הוא ברשותו של המפקיד בכל מקום שהוא נמצא (מגיד-משנה. ראה כסף-משנה). 53 מדין גלגול שבועה. למעלה (פ"א ה"ב) למדנו, שגם בשבועת היסת מגלגלים. 54 מדין טענו חייבים ושעורים, והודה לו באחד מהם. משמענו כאן, שאף-על-פי שנותן לו כלי אחר תמורת הפקדון - אין זה כהילך.

- חייב; ה. מה דינה של שבועת היסת? צריכה כפירה שתי כסף או לא? - רבינו נסים בשבועות פ"ו כתב שצריכה שתי מעין כסף, כעין שבועה דאורייתא, וכן דעת רבינו ישעיה (מובא ב'בית יוסף' חו"מ ס' פח), ונימוקם: כל מה שתיקנו חכמים - כעין דאורייתא תיקנו, ולא מצאנו שבועה של תורה בפחות מזה, חוץ משבועה נגד עד אחד, שממנה אין ללמוד, משום שבועה זו היא יוצאת מן הכלל, ונלמדה ממה שאמרה תורה (דברים יט, כו): "לא יקום עד אחד וכו'". מכל אלה הפרטים לא השמיענו רבינו דבר. בענין שבועת היסת, יש להעיר שלדעת רבינו בהלכה ו, ששומרים נשבעים על פרוטה - בטל נימוקם של הר"ן והר"ן.

1 יא. הַטּוֹעֵן⁴⁴ אֵת חֲבֵרוֹ שֶׁגִי מִיָּנִין, וְהוֹדָה בְּאֶחָד מֵהֵן
 2 - הָרִי הַהוֹדָיָה מִמֵּין הַטַּעֲנָה וְנִשְׁבַּע. פִּיבָד? פְּגוֹן
 3 פוֹר חֲטִין וְכוֹר שְׁעוֹרִין יֵשׁ לִי בְּיַדְךָ, אֵין לָךְ בְּיַדִּי
 4 אֲלֵא פוֹר חֲטִין - חַיֵּב. הַתְּחִיל הַטּוֹעֵן וְאָמַר: פוֹר
 5 חֲטִין יֵשׁ לִי בְּיַדְךָ, וְקָדַם שְׁנִשְׁלִים דְּבָרָיו וְיֵאמַר: פוֹר
 6 שְׁעוֹרִים יֵשׁ לִי בְּיַדְךָ, אָמַר לוֹ הַנְּטַעֵן: אֵין לָךְ בְּיַדִּי
 7 אֲלֵא פוֹר שְׁעוֹרִים, אִם נִרְאָה לְדַגְנִין שֶׁנִּשְׁבַּעֵן
 8 הַעֲרִים⁴⁵ - חַיֵּב שְׁבִיבָה⁴⁶; וְאִם לְפִי תָמוּ - פְּטוֹר.

44 שבועות לט: מימרא של שמואל. 45 מיהר להודות בשעורים לפני שהתובע ישלים טענתו, מתוך כוונה שלא יתחייב שבועה. 46 שם מ:

9 יב. פוֹר חֲטִין יֵשׁ לִי בְּיַדְךָ, אָמַר לוֹ: הֵן, וְכוֹר
 10 שְׁעוֹרִים, אָמַר לוֹ: אֵין לָךְ בְּיַדִּי שְׁעוֹרִין - הָרִי זֶה
 11 פְּטוֹר; וְאֵין זֶה מוֹדָה בְּמִקְצָת, עַד שְׂיֵאמַר לוֹ בְּבֵית
 12 אַחַת⁴⁷: פוֹר חֲטִים וְכוֹר שְׁעוֹרִין יֵשׁ לִי בְּיַדְךָ, וְיֵאמַר
 13 לוֹ הַנְּטַעֵן: אֵין לָךְ בְּיַדִּי אֲלֵא פוֹר שְׁעוֹרִים. וְכֵן כָּל
 14 פִּיּוֹצֵא בְּזֶה.

47 זה דומה להאמור בהלכה י"א "ואם לפי תומו - פטור". והטעם, שהכפירה וההודאה צריכות להיות בבת-אחת על מה שטען התובע.

15 יג. מְלוֹא עֲשָׂרָה פְּדִין שְׁמֹן⁴⁸ יֵשׁ לִי בְּיַדְךָ, אֵין לָךְ
 16 בְּיַדִּי אֲלֵא עֲשָׂרָה פְּדִין בְּלֵא שְׁמֹן - פְּטוֹר; שְׁהָרִי
 17 טַעֲנֹנִי שְׁמֹן, וְהוֹדָה לוֹ בַּחֲרָסִים. עֲשָׂרָה פְּדִין שְׁמֹן יֵשׁ
 18 לִי בְּיַדְךָ, אֵין לָךְ בְּיַדִּי אֲלֵא עֲשָׂרָה פְּדִין רִיקָנִין -
 19 חַיֵּב שְׁבִיבָה; שְׁהָרִי טַעֲנֹנִי הַפְּדִין וְהַשְׁמֹן, וְהוֹדָה לוֹ
 20 בְּפִדְיוֹ⁴⁹. וְכֵן כָּל פִּיּוֹצֵא בְּזֶה.

48 ולשון זה משמע שלא תבע כדים, אלא כמות שמן כמדת עשרה כדים (כתובות קח:). 49 והרי זה כטענו חייבים והודה לו בשעורים. [בהגהות מיימוניות כאן כתב שפסק כאדמון במשנה (שבועות לח): נגד דעת חכמים, משום שרבן גמליאל אמר: רואה אני את דברי אדמון. ודבריו תמוהים קצת, שהרי רבן גמליאל מחייב גם בטענו חייבים והודה לו בשעורים. ולפיכך אין כל ראייה מדבריו להסוברים שבזה פטור. ואולי כוונתו, שרבן גמליאל תומך בשיטתו של אדמון, שיש בלשון זה (עשרה כדים שמן) גם תביעת הכדים].

יום ה' ב' מרחשון ה'תשע"ו

פָּרָק רְבִיעִי

1 מבאר שאין מודה במקצת חייב שבועה עד שיטעון דבר שבמידה ובמשקל ושבמניין, ודין משיב אבידה בהודאתו, ודין מודה במקצת והשאר אמר איני יודע, ודין מחוייב שבועה ואינו יכול להישבע וכל כיוצא בזה.

2 א. אִין מוֹדָה בְּמִקְצַת חֵיב שְׁבוּעָה מִן הַתּוֹרָה עַד שְׁיִטְעֶנְנִי³ בְּדָבָר שֶׁבְּמִדָּה אוּ בְּמִשְׁקָל אוּ בְּמִנְיָן וְיוֹדֶה לוֹ⁴ בְּדָבָר שֶׁבְּמִדָּה אוּ שֶׁבְּמִשְׁקָל אוּ שֶׁבְּמִנְיָן. כִּיצַד? עֲשֶׂרָה דִּינָרִין יֵשׁ לִי בְּיָדִי, אִין לָךְ בְּיָדִי אֶלֶּא חֲמִשָּׁה; כּוֹר חֲטִים יֵשׁ לִי בְּיָדִי, אִין לָךְ בְּיָדִי אֶלֶּא לֶתֶךְ; שְׁתֵּי לִיטְרִין שֶׁל מָשִׁי יֵשׁ לִי בְּיָדִי, אִין לָךְ בְּיָדִי אֶלֶּא רוּטֵל - הֲרִי זֶה חֵיב. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזֵה. אֶבֶל אִם אָמַר לוֹ: כִּיס מְלֵא דִּינָרִין מְסַרְתִּי לָךְ, לֹא מְסַרְתִּי לִי אֶלֶּא חֲמִשִּׁים⁶; מֵאָה דִּינָרִין מְסַרְתִּי לָךְ, לֹא מְסַרְתִּי לִי אֶלֶּא צְרוּר שֶׁל דִּינָרִין⁷, וְלֹא מְנִיחַ אוֹתָן בְּפָנָי⁸, וְאִינִי יוֹדֵעַ מָה הָיָה בּוֹ, וְיִמָּה שֶׁהִנְחַתְתָּ אֶתָּה נוּטֵל - הֲרִי זֶה פְּטוּר. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזֵה.

3 (2) משנה שבועות מב: וגמרא שם מג. (3) שיתבע. (4) יגדיר היקף התביעה: המשקל, או המידה או המניין. (5) במשנה כתוב: "אין נשבעין אלא על דבר שבמידה ושבמשקל ושבמניין" ואפשר לפרש, שהכפירה בלבדה, שעליה נשבעים צריכה להיות מסויימת ולא ההודאה, אולם בכרייתא שם כתוב: "לעולם אינו חייב אלא עד שיטענונו בדבר שבמשקל ושבמניין ויודה לו בדבר שבמשקל ושבמניין. (6) ההודאה היא מסויימת והטענה לא. (7) הטענה מסויימת וההודאה לא. (8) כנראה נתת בי אימון מלא.

4 ב. בֵּית מְלֵא תְּבוּאָה מְסַרְתִּי לָךְ, וְהִלָּה אוֹמֵר: לֹא מְסַרְתִּי לִי אֶלֶּא עֲשֶׂרָה פּוּרִין; עֲשֶׂרָה פּוּרִין מְסַרְתִּי לָךְ, אִינִי יוֹדֵעַ פְּמָה הֵם, שֶׁהֲרִי לֹא מְדַדְתָּם בְּפָנָי, אֶלֶּא מָה שֶׁהִנְחַתְתָּ אֶתָּה נוּטֵל - פְּטוּר⁹.

5 (9) משנה שם מב: "בית מלא (תבואה) ... והלה אומר איני יודע, אלא מה שהנחת אתה נוטל - פטור". במקרה זה שתייהן - הטענה וההודאה - אינן בדבר מסויים, ומכיוון שלמדנו למעלה (הלכה א) שאינו נשבע אלא כששתיהן מסויימות, שינה רבינו מלשון המשנה וכתב שתי בבות. ואולי הוא מפרש כך את המשנה עצמה ומחלקה לשתי בבות: א. טענה בלתי מסויימת. ב. הודעה בלתי מסויימת (ראה לחם משנה).

6 ג. בֵּית זֶה¹⁰ מְלֵא עַד הַזֵּיזִין¹¹ מְסַרְתִּי לָךְ, וְהִלָּה אוֹמֵר: עַד הַחֲלוּן - חֵיב¹². וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזֵה.

7 (10) משנה שם. (11) חלק הקורה הכולט מחוץ לכותל הבית. (12) אף על פי שלא מסר בדיוק כמה כורים - הרי זה נקרא דבר מסויים. רבינו לשיטתו, שגם בפיקדון צריך שהנתבע ימסור ליד התובע ויאמר הילך ולפיכך כאן חייב

אפילו בפיקדון מכיוון שלא אמר הילך. [בתוספות שם דיבור המתחיל זה פירשו, שהמדובר כשהפירות אינם בעין, ומשום כך אין כאן הילך. אנו צריכים לתירוץ זה לשיטת הרשב"א (ראה למעלה פרק ג הלכה א) שפיקדון אפילו לא אמר הילך דינו כהילך (לחם משנה). במשנתנו כתוב סתם: "זה אומר עד הזיו וזה אומר עד החלון חייב", ולא הזכירה שהמדובר באמר "בית זה": ומסתברים דברי רבינו, שהרי "בית סתם" דבר שאינו מסויים הוא, משום שישנם בתים גדולים ובתים קטנים].

8 ד. אִין מוֹדָה בְּמִקְצַת¹³ חֵיב שְׁבוּעָה עַד שְׁיִוְדָה בְּדָבָר שֶׁאֶפְשָׁר לוֹ לְכַפֵּר בּוֹ. כִּיצַד? מִי שִׁטְעַן חֲבֵרוֹ וְאָמַר: מֵאָה דִּינָרִין יֵשׁ לִי אֶצְלָךְ, חֲמִשִּׁים שֶׁבְּשֹׁטֵר זֶה וְחֲמִשִּׁים בְּלֹא שֹׁטֵר, אִין לָךְ בְּיָדִי אֶלֶּא חֲמִשִּׁים שֶׁבְּשֹׁטֵר - אִין זֶה מוֹדָה בְּמִקְצַת; שֶׁהֲשֹׁטֵר לֹא תוֹעִיל בּוֹ כְּפִירְתּוֹ, וְהֲרִי כָּל נְכָסָיו מְשֻׁעָבְדִין בּוֹ, וְאֶפְלוּ כְּפָר בּוֹ הָיָה חֵיב לְשָׁלֵם. לְפִיכָךְ נִשְׁבַּע הַסֵּת¹⁴ עַל הַחֲמִשִּׁים¹⁵.

9 (13) ר"ף בבא מציעא פרק א אות רמח. (14) מתקנת רב נחמן בלי נקיטת חפץ. (15) בר"ף שם מנמק דין זה, משום שאין נשבעים על כפירות והודאות שעבוד קרקעות (ראה לקמן פרק ה הלכה ג). ורבינו הוסיף כאן נימוק "שהשטר לא תועיל בו כפירתו". ונראה, שכל נימוק בפני עצמו מספיק כדי לפטרו משבועת מודה במקצת. [וכן כתב בלחם משנה. והוא מבאר שאין נשבעים על זה משום שמלוה בשטר הוא כגבוי, והרי זה כהילך. ודעתו שגם הפטור של שעבוד קרקעות הוא מטעם הילך, וקשה לקבל דבריו, שהרי בשבועות מב: ובכמה מקומות למדנו שאין נשבעים על הקרקעות מכלל ופרט וכלל] ומנימוקו של רבינו יוצא, שאם הוציא התובע כתב ידו של הנתבע על חמישים וכתוב בו שהמלוה יהיה נאמן לומר לא נפרעתי והוא תובע עוד חמישים שהלווה בלי כתב - גם כן פטור, ואף על פי שאין נכסיו משועבדים, שהרי אינו יכול לכפור (ראה ש"ך חושן משפט סימן נא). וכתב במגיד משנה, שאם הוציא כתב ידו של הלווה שאין בו נאמנות או כשהלווה היא בעדים ואם כן יכול הלווה לטעון פרעתי את החוב. אף על פי שהלווה אינו יכול לטעון לא לויתתי, חייב המלוה שבועה, ונראה שהתכוון לומר אפילו אם טען: לא לויתתי אלא חמישים, שאם טען פרעתי חמישים פשיטא שחייב (ראה שם).

10 ה. שֹׁטֵר¹⁶ שֶׁכְּתוּב בּוֹ סְלָעִים, וְלֹא הִזְכִּיר מְנִינְךָ מְלֹוָה אוֹמֵר: חֲמֵשׁ סְלָעִים שָׁיֵשׁ לִי בְּיָדִי הֵם הַכְּתוּבִים בּוֹ, וְהִלָּה אוֹמֵר: אִין לָךְ בְּיָדִי אֶלֶּא שְׁלֹשׁ וְהֵם הַכְּתוּבִים בְּשֹׁטֵר, אִף עַל פִּי שְׂאִין מְחִיבִין אוֹתוֹ בְּשֹׁטֵר זֶה אֶלֶּא בְּשִׁתִּים¹⁷, וְהֲרִי הוֹדָה בְּסֻלַּע שֶׁאֶפְשָׁר לְכַפֵּר בָּהּ - הֲרִי זֶה פְּטוּר¹⁸; מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּמִשִּׁיב אֲבָדָה, וְתַקְנַת חֲקָמִים הִיא: שְׁכָל שִׁישִׁיב אֲבָדָה - לֹא יִשְׁבַּע¹⁹, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ בְּמִקּוּמוֹ²⁰. וְכֵן²¹ הָאוֹמֵר לְחֲבֵרוֹ: אָמַר לִי אֶפְאָ שָׁיֵשׁ לִי בְּיָדִי מְנָה, וְהִלָּה אוֹמֵר: אִין לָךְ בְּיָדִי אֶלֶּא חֲמִשִּׁים - הֲרִי זֶה מְשִׁיב אֲבָדָה²², וּפְטוּר²³ אִף

13 לְטַעַן עָלָיו עַד פְּדֵי דָמוֹ²⁹ - הָרִי הַמְלוּהַ נִשְׁפָּע
 14 וְנוֹטֵל³⁰ מִדָּמֵי הַמִּשְׁכּוֹן. הִיָּה שְׂוֵה שְׂמוֹנִים - נִשְׁפָּע
 15 הַמְלוּהַ שְׁאִין לוֹ פְּחוֹת מִשְׂמוֹנִים, וְנוֹטֵל מִן
 16 הַמִּשְׁכּוֹן, וְנִשְׁפָּע הַלְוָה מִן הַתּוֹרָה עַל הַעֲשָׂרִים
 17 שֶׁפָּרָה בְּהֶן³¹. כָּפַר בְּכָל וְאָמַר: אֵין זֶה מִשְׁכּוֹן אֶלָּא
 18 פְּקֻדוֹן, וְאֵין לוֹ אֶצְלֵי פְלוֹם - נִשְׁפָּע הַמְלוּהַ שְׁאִין
 19 לוֹ פְּחוֹת מִשְׂמוֹנִים³², וְנִשְׁפָּע הַלְוָה הֵסֵת עַל
 20 הַעֲשָׂרִים³³.

(26) במשנה שבועות מג. נשנו דינים דומים באבד המשכון ולווה תובע את ההפרש בין שוויו ובין המלוה. ורבינו סובר שמשכון אינו כהילך, ומכאן מסתעפים כל הדינים שבהלכה זו. (27) בבא זו משמיעה דין כללי, שמשכון אינו כהילך, ובכבות הבאות יתבאר הדינים המפורטים הנובעים מדין כללי זה. והמדובר בהם כשתבעו מנה והודה בחמישים. (28) פשוט. (29) יכול לטעון שהלווה סכום עד כדי שוויו של המשכון, משום שהוא מחזיק בו. (30) והלווה אינו יכול לפטור עצמו על ידי שבועת מודה במקצת. (31) ואין ביד המלוה משכון עליהם. (32) כמו בבבא הקודמת. (33) משום שהוא כופר הכל. למעלה פרק א הלכה ג למדנו, שכופר הכל פטור משבועת התורה וחכמים תיקנו שישבע היסת.

ז. מְנָה לִי בִּידֶךָ³⁴, וְהָלָה אֹמַר: חֲמִשִּׁים וְדָאֵי יֵשׁ
 22 לְךָ בְּיָדִי, אֶבֶל חֲמִשִּׁים אֵינִי יוֹדֵעַ אִם אֲנִי חָזַב בְּהֶן
 23 אוּ לָאוּ - הָרִי זֶה מְחֻזָּב שְׂבוּעָה, מִפְּנֵי שְׂהוּדָה
 24 בְּמִקְצָת, וְאֵינוֹ יָכוֹל לְהִשְׁבַּע בְּמִקְצָת שֶׁפָּרָה בּוֹ,
 25 שֶׁהָרִי אֵינוֹ יוֹדֵעַ, לְפִיכֶךָ מְשַׁלֵּם הַמְנָה פְּלֵא
 26 שְׂבוּעָה³⁵. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה. וְיֵשׁ לוֹ לְהִתְרִים³⁶ עַל
 27 מִי שֶׁטּוֹעֵן עָלָי דְּכָר שְׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ בְּדָאֵי שְׁאֵנִי חָזַב
 28 בְּיָדִי³⁷.

(34) מימרא של רבא בבבא מציעא צח. (35) כלל זה מנוסח בגמרא: "מתוך שאינו יכול לישבע משלם" (ראה ההלכה הבאה). (36) מתקנת הגאונים. (37) והחרם הוא בלי הזכרת שמו של התובע.

ח. מְנָה³⁸ לִי בִּידֶךָ, וְהָרִי עַד אֶחָד מֵעִיד עָלָיו,
 30 וְהַנְּטֵעַן אֹמַר: כֵּן הוּא, אֶבֶל אֲתָה חָזַב לִי כְּנִגְדַּ
 31 אוֹתוֹ מְנָה - הָרִי זֶה מְחֻזָּב שְׂבוּעָה וְאֵינוֹ יָכוֹל לְשַׁבַּע,
 32 וּמְשַׁלֵּם³⁹. וּמִפְּנֵי מָה אֵינוֹ יָכוֹל לְשַׁבַּע? שֶׁהָרִי הוּא
 33 מוֹדָה בְּמָה שֶׁהָעִיד בּוֹ הָעֵד, וְאֵין הַנְּשַׁבַּע בְּהַעֲדָתָה
 34 עַד אֶחָד נִשְׁפָּע עַד שִׁיכְחִישׁ אֶת הָעֵד וְיִכְפַּר בְּעֻדּוֹתוֹ
 35 וְיִשְׁבַּע עַל פְּסִירָתוֹ. לְפִיכֶךָ: שֶׁטָּר שִׁישׁ בּוֹ עַד אֶחָד,
 36 וְטַעַן שֶׁפָּרָעוֹ⁴⁰; וְכֵן פְּקֻדוֹן⁴¹ שֶׁבֵּא עָלָיו עַד אֶחָד,
 37 וְטַעַן שֶׁפָּרָע אוֹ הִתְזַרְתִּי לְךָ הַפְּקֻדוֹן - הָרִי זֶה מְחֻזָּב
 38 שְׂבוּעָה וְאֵינוֹ יָכוֹל לְהִשְׁבַּע, וּמְשַׁלֵּם. מֵעֲשָׂה
 39 בְּאֶחָד⁴², שֶׁחֲטָף לְשׁוֹן כֶּסֶף מִחֻבְרוֹ פְּנֵי עַד אֶחָד,
 40 וְאָמַר אַחֵר כֵּן: חֲטַפְתִּי וְשָׁלִי חֲטַפְתִּי; וְאָמַרו

1 מִשְׂבוּעַת הֵסֵת²⁴. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר, אִם הוֹדָה מְעַצְמוֹ
 2 וְאָמַר: מְנָה הִיָּה לְאֶבֶיךָ בְּיָדִי, וְנִתְתִּי לוֹ חֲמִשִּׁים
 3 דִּנְרָין, וְנִשְׁאָר לוֹ חֲמִשִּׁים - שְׂוֵה פְטוֹר אִף מִשְׂבוּעַת
 4 הֵסֵת. אֶבֶל יוֹרֵשׁ שֶׁטַּעַן וְאָמַר: אֲנִי יוֹדֵעַ בְּדָאֵי שִׁישׁ
 5 לְאֶבֶי בְּיָדֶךָ אוּ בְּיַד אֶבֶיךָ מְנָה, וְהוּא אֹמַר: אֵין לוֹ
 6 בְּיָדִי אֶלָּא חֲמִשִּׁים, אוּ אֵין לוֹ בְּיַד אֶבֶי אֶלָּא חֲמִשִּׁים
 7 - הָרִי זֶה מוֹדָה בְּמִקְצָת, וְיִשְׁבַּע²⁵.

(16) ברייתא בבא מציעא ד. (17) אין משגיחים כלל בטענת המלוה שתובע חמש, מכיוון שלא דקדק לכתוב בשטר מניין מדויק, מסתבר שהכוונה לשתיים (מובן שיכול לתבוע עוד שלוש כמלוה על פה). (18) פסק כרבי עקיבא, שהלכה כמותו בכל מקום נגד דעת יחיד. (19) כשבעל האבידה טוען מצאת יותר ממה שאתה משיב לי. (20) בפרק י"ג מהלכות גזילה ואבידה הלכה כ. ונימקו, שאם נחייבוהו להישבע יימנע מלהגביה מציאה, כדי שלא יטילו עליו שבועה. (21) משנה שבועות לח: (22) משום שהיה יכול לכפור הכל. כשתבעו המלוה עצמו אמרנו (בבבא מציעא ג.) שאין אדם מעיז כל כך לשקר בפני בעל חובו, אבל בפני בנו - מעיז (כתובות יח:). (23) דין זה שנוי בברייתא (כתובות יח.) רבי אליעזר בן יעקב אומר חייב וחכמים פוטרם. והר"ף בשבועות פרק ו אות אף קסב פסק כרבי אליעזר בן יעקב מפני שאמרו (עירובין סב.): משנת רבי אליעזר בן יעקב קב ונקי. ורבינו נטה כאן משיטתו כנראה מפני סתם משנה היא כשיטת חכמים. [האריכו בזה בעלי הכללים אם הלכה כרבי אליעזר בן יעקב גם נגד סתם משנה ואין כאן מקום להאריך בזה]. ובמגיד משנה מבאר, שהר"ף התכוון ליורש שטוען ברי: אני יודע שאתה חייב לאבי מנה, ובברי גם רבינו מודה (ראה הבבא האחרונה בהלכה זו). (24) בבבא הקודמת כתב רבינו: "הרי זה פטור", וסתם פטור האמור בדיני מודה במקצת משמעו פטור משבועת התורה אבל נשבע היסת, וכאן פטור גם מהיסת. ובמגיד משנה מבאר נימוק ההבדל: גבי סלעים אינו משיב אבידה ממש, שהרי המלוה טוען טענת ברי, ולפיכך מחייבים אותו היסת, אבל היורש שהוא מסתמך על מה שמע מאביו - הרי זה טענת שמא, ולא קשה לנתבע להעזיז לכפור הכל - הרי זה משיב אבידה ממש ופטור לגמרי. ובכסף משנה מוסיף נופך ואומר שרבינו רמז זה באמרו גבי סלעים "כמשיב אבידה" וביורש כתב "משיב אבידה" בלי כ"ף (ולכאורה סברתו מופרכת מלשון המשנה שכתבה "כמשיב" גבי יורשים, אולם אין מכאן פירכא, משום שבתקופת המשנה טרם תוקנה שבועת היסת ומשום כך לא הבדילו בין "משיב" ל"כמשיב"). (25) בזה גם רבי אליעזר בן יעקב מודה (מגיד משנה, כמו שביארנו למעלה. ראה ש"ך חושן משפט סימן עה סעיף קטן פב).

ו. מְנָה²⁶ לִי בִּידֶךָ עַל מִשְׁכּוֹן זֶה, אֵין לְךָ בְּיָדִי עָלָיו
 9 אֶלָּא חֲמִשִּׁים - הָרִי זֶה מוֹדָה בְּמִקְצָת²⁷, וְאִם אֵין
 10 הַמִּשְׁכּוֹן שְׂוֵה אֶלָּא חֲמִשִּׁים אוּ פְּחוֹת - הָרִי זֶה
 11 נִשְׁפָּע, וּמְשַׁלֵּם חֲמִשִּׁים שְׂהוּדָה בְּהֶן²⁸. הִיָּה
 12 הַמִּשְׁכּוֹן שְׂוֵה מָאָה אוּ יָתֵר, הוֹאִיל וְהַמְלוּהַ יָכוֹל

אחד מהדברים שאין נשבעים עליהם, ושאין נשבעים על טענת חרש שוטה וקטן.

1 חֲכָמִים⁴³: הָרִי זֶה מְחִיב שְׁבוּעָה וְאֵינוֹ יָכוֹל לְהִשָּׁבַע, 2 וּמְשַׁלֵּם. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזֶה.

א. וְאֵלוֹ דְּבָרִים² שְׁאִין נִשְׁבָּעִין עֲלֵיהֶן מִן הַתּוֹרָה³: 14 הַקְּרָקְעוֹת וְהַעֲבָדִים וְהַשְּׁטָרוֹת וְהַקְּדָשׁוֹת. אַף עַל 15 פִּי שְׁהוּדָה בְּמִקְצָת, אוֹ שִׁישׁ עָלָיו עַד אֶחָד, אוֹ 16 שִׁשְׁמֵר וְטָעַן טַעֲנַת הַשּׁוֹמְרִין⁴ - הָרִי זֶה פְּטוּר. 17 שְׁנֵאמַר: כִּי יִתֵּן אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ - פָּרֵט לְהַקְדָּשׁ⁵; 18 כֶּסֶף אוֹ בָּלִים - פָּרֵט לְקָרְקְעוֹת וְלַעֲבָדִים שֶׁהִקְדָּשׁוּ⁶ 19 לְקָרְקְעוֹת⁷; וְכֵן יִצְאוּ שְׁטָרוֹת, שְׁאִין גּוֹפְן מִמוֹן 20 כְּכֶסֶף וּכְבָּלִים, וְאֵין אֵלָּא לְרֵאָה שְׁבִיחָה⁸. וְעַל כָּלֵן 21 נִשְׁבָּע שְׁבוּעַת הַסֵּת⁹, אִם הִיְתָה שָׁם טַעֲנַת וְדָאי; חוּץ 22 מִן הַהַקְדָּשׁוֹת, שְׁאַף עַל פִּי שְׁאֵינוֹ חֵיב עֲלֵיהֶם 23 שְׁבוּעָה מִן הַתּוֹרָה, תִּקְנֵנו חֲכָמִים שִׁישְׁבַּע עֲלֵיהֶם¹⁰ 24 פְּעִין שֶׁל תּוֹרָה¹⁰, פְּדֵי שְׂלֵא יִזְלְזְלוּ בְּהַקְדָּשׁוֹת¹¹. 25

(2) משנה, שבועות מב. (3) כל שבועה שהיא. (4) שומר חנם שטען: נגנב הפקדון או נאבד, שומר שכיר - נאנס. (5) למעט הקדש, שאינו רעהו של בן אדם. (6) הושוו. (7) כתבה תורה (ויקרא כה, מ): "והתנחלתם אותם (את העבדים) לבניכם אחריכם לרשת אחוזה", ודרשו (שם) שעבדים דינם כאחווה, היינו כקרקע. (8) ואפילו אם נגרם הפסד ממון למפקיד על-ידי אבידת השטר - פטור. (9) ראה לקמן ה"ו. (10) בנקיטת חפץ. (11) בבא-מציעא נח. (ב'טור' ח"מ ס' צה, כתב בשם רב האי גאון, שעל הקדשות אין נשבעים אפילו היסת (ב'בית חדש' שם מבאר, שלא אמרו "נשבעין לגזברין" אלא בשבועה שלא פשע בשמירה, ורב האי גאון מתכוון לשבועה שאינה ברשותו). ורבינו ישעיה מחלק בין ממונה על הקדשות שהוא פטור, ובין אדם אחר שגול מן ההקדש].

ב. שְׁתֵּי שְׁדוֹת¹² מְכַרְתָּ לִי, לֹא מְכַרְתָּ לָּךְ אֵלָּא אֶחָת; 26 שְׁנֵי עֲבָדִים אוֹ שְׁנֵי שְׁטָרוֹת יֵשׁ לִי בְּיָדְךָ, אֵין לָּךְ 27 בְּיָדִי אֵלָּא שֵׁטֶר אֶחָד אוֹ עֶבֶד אֶחָד - הָרִי זֶה נִשְׁבָּע 28 הַסֵּת. וְכֵן אִם טָעַן¹³ וְאָמַר: הֲצַר זֶה אוֹ עֶבֶד זֶה אוֹ 29 שֵׁטֶר זֶה שִׁישׁ בְּיָדְךָ שְׁלִי הוּא וְאַתָּה מְכַרְתּוֹ לִי, 30 וְהַנְטָעֵן אוֹמַר: לֹא הָיוּ דְּבָרִים מְעוֹלָם, בֵּין שֶׁהִבֵּיא 31 הַטּוֹעֵן עַד אֶחָד בֵּין שְׂלֵא הִבֵּיא - הָרִי זֶה נִשְׁבָּע הַסֵּת 32 וְנִפְטָר. וְכֵן הַחוּפְרָה¹⁴ בְּשָׂדֵה חֲבָרוֹ בּוֹרוֹת שִׁיחִין 33 וּמְעָרוֹת וְהַפְסִידוֹהָ, וְהָרִי הוּא חֵיב לְשַׁלֵּם¹⁵, בֵּין 34 שִׁטְעֵנוּ שְׁחָפַר, וְהוּא אוֹמַר: לֹא חֲפַרְתִּי, אוֹ שִׁטְעֵנוּ 35 שְׁחָפַר שְׁתֵּי מְעָרוֹת, וְהוּא אוֹמַר: לֹא חֲפַרְתִּי אֵלָּא 36 אֶחָת, אוֹ שֶׁהָיָה שָׁם עַד אֶחָד שְׁחָפַר, וְהוּא אוֹמַר: 37 לֹא חֲפַרְתִּי כְּלוּם - הָרִי זֶה נִשְׁבָּע הַסֵּת עַל הַכֹּל¹⁶. 38

(12) הלכה זו מבארת את האמור בהלכה הקודמת. (13) בבא הקודמת מבארת דין מודה במקצת, ובבא זו דין שבועה נגד עד אחד. (14) שם ה. (15) מה שהפסיד. (16) הראב"ד מחלק בין תבעו למלאות את הבורות, שזו תביעת קרקע, ובין תבעו ממון בערך הנזק, שהיא תביעת

(38) מקור הדינים שבהלכה זו הוא בבבא בתרא לד. וידוע בגמרא ובפוסקים בשם: "נסכא דרב אבא". (39) המדובר כשהנתבע אינו יכול לטעון פרעתי, כגון שהוא תוך זמן פירעון או כשהעד מעיד שלא זוה ידו מיד התובע או הנתבע משעת ההלוואה עד עכשיו, אבל כשאין אחד משני המקרים האלו - נאמן הנתבע במיגו שהיה יכול לטעון פרעתי, שהרי אפילו לוהה בפני שני עדים נאמן לטעון פרעתי שלא בעדים, כמו שנתבאר בפרק י"א מהלכות מלוה ולווה הלכה א. ואין לדמות מיגו זה למיגו שהיה יכול להכחיש את העד, משום ששבועה נגד עד אחד למדנו (בשבועות מ.) מן הכתוב (דברים יט, טו): "לא יקום עד אחד באיש לכל עוון ולכל חטאת" - אבל קם הוא לשבועה. ובקשר לזה אמרו בבביתא: "כל מקום ששניים מחייבים אותו ממון - עד אחד מחייבו שבועה" ולפיכך אי אפשר לפוטרו בלי שבועה נגד העד, אבל בנידון שלפנינו, אין שני עדי הלוואה מחייבים אותו ממון כשהוא טוען פרעתי ומשום כך אין על הנתבע חובת שבועה זו (מגיד משנה). ולמה לא האמין רב אבא את החוטף מכוח מיגו שיכול לטעון: החזרתי? משום שהגזול בעדים אינו נאמן לטעון החזרתי שלא בעדים. (40) ואילו היו שני עדים לא היה נאמן לומר פרעתי, כששטר מקויים ביד התובע. (41) כגון שטען לא לווייתי ובא אחד והעיד שלוהה וחזר הלווה וטען: לווייתי ופרעתי (ראה במגיד משנה וכסף משנה). (42) שם. (43) רב אבא שם והסכימו אחרים לדעתו ונקראה הלכה זו על שמו: "נסכא דרב אבא" (נסכא = לשון כסף מהותך).

ט. מִנְה הַלְוִיתִיךָ⁴⁴, לֹא הָיוּ דְּבָרִים מְעוֹלָם, הִבֵּיא עַד 3 אֶחָד שְׁלוּה מִמֶּנּוּ בְּפָנָיו, הוֹאִיל וְאֵלוֹ הָיוּ שְׁנַיִם הָיָה 4 מְחִיב בְּפָרֵן וּמְשַׁלֵּם, כְּמוֹ שִׁיתְּבִאָר⁴⁵ - הָרִי זֶה נִשְׁבָּע 5 עַל פִּי עַד אֶחָד; שְׁכָל מְקוֹם שְׁשָׁנַיִם מְחִיבִין אוֹתוֹ 6 מִמוֹן - אֶחָד מְחִיבֻו שְׁבוּעָה. הֲזַר וְאָמַר: פְּרַעְתִּי - 7 מְשַׁלֵּם בְּלֹא שְׁבוּעָה⁴⁶, כְּמוֹ שִׁבְאָרְנוּ⁴⁷. 8

(44) כל הלכה זו באה לבאר דין כפרן שבהלכה הקודמת. (45) לקמן פרק ו הלכה א. (46) התובע אינו מחוייב שבועה. (47) בפרק י"ד מהלכות מלוה ולווה הלכה י"א.

י. מִנְה לִי בְּיָדְךָ⁴⁸, אֵין לָּךְ בְּיָדִי כְּלוּם, וְהַעֲדִים 9 מְעִידִין עָלָיו שֶׁעָדִין יֵשׁ לוֹ אֲצִלוֹ חֲמִשִּׁים - פֶּסְקוֹ 10 כֹּל הַגְּאוּנִים הַלְכָה, שִׁישַׁלֵּם חֲמִשִּׁים וְיִשְׁבַּע עַל 11 הַשְּׂאָר; שְׂלֵא תְהֵא הוֹדִיַת פִּיו גְּדוּלָה מִהַעֲדָת 12 עֲדִים⁴⁹. 13

(48) בבא מציעא ג. (49) אם הודאת פיו בחמישים מחייבת שבועה על החמישים שכפר, כל שכן שהעדאת עדים כזו מחייבת שבועה (שם, תני רבי חיאי).

פֶּרֶק חֲמִישִׁי

(1) מבאר כל הדברים שאין נשבעים עליהם מן התורה, כגון קרקעות ועבדים ושטרות והקדשות, ודין טענו כלים עם

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

נסתלקה תרעומתו של הראב"ד, למה פסק רבינו כרבי מאיר נגד חכמים (ראה מה שביארנו בדין זה בפ"ב מהל' שכירות ה"ד).

ממון ממש. ורבינו אינו מחלק בכך, ובשתי התיבועות פטור - לדעתו - משבועת התורה, משום שתביעת הממון באה מקלקול הקרקע (מגיד-משנה).

18 ה. הטוען על חברו ואמר לו: שני חדשים שכנת
19 בחצרי, ואתה חייב לי שכר שני חדשים, והוא
20 אומר: לא שכנתי אלא חדש אחד - הרי זה מודה
21 במקצת, ואם היה שכר החדש ששכר בו שנה שני
22 כסף²⁵ - נשבע; שאין הטענה בגוף הקרקע, אלא
23 בשכרה, שהוא מטלטלין²⁶.

25 נתבאר למעלה פ"ג ה"א, שאין נשבעים על כפירה פחותה משתי מעין כסף. 26 אף-על-פי ששכירות קרקע היא כקרקע, משום שהתביעה היא דמי השכירות, וכשטענותיהם הן בשכירות עצמה, שהמשכיר טוען כבר עברה תקופת השכירות, והשכיר יאמר: לפי תנאי השכירות, רשאי אני לדור עוד זמן מסוים - הרי זו כתביעת קרקע ופטור משבועת התורה. ואין זה דומה לטענת כפירה שבהלכה ב, משום שקלקל את הקרקע עצמו שלא ברשות בעלים, ולפיכך אפילו כשמשלם לו דמים בעל הקלוקל, הרי אלה דמי קרקע ממש הם, מה-שאינ-כן בנידון כאן, שלא חיסר כלום מן הקרקע ונכנס ברשות בעל הבית על-מנת ישלם לו דמים, ומשום כך כל הטיעון שביניהם הוא ענין של דמים מתחילתו ועד סופו (מגיד-משנה).

24 ו. שטרך²⁷ מסרת לך ועשרה דינרין היו לי בו
25 ראיה²⁸, לא היו דברים מעולם²⁹ - ונשבע הסת³⁰.
26 הפך עליו³¹ - הרי זה נשבע הסת שהיתה בו ראיה
27 לעשרה דינרים ואבדו באבדת השטרך³², ויטל. ואם
28 אומר הנתבע: אמת מסרת לי, ואבד³³ - הרי זה פטור
29 אף משבועת הסת; שאפילו פשע בו ואבד - פטור,
30 כמו שבארנו בהלכות חובל³⁴.

27 הדינים שבהלכה זו, אין להם מקור מפורש בגמרא ובגאונים, ומיוסדים הם על פרטים שונים שכבר נתבאר. 28 השטר היה הוכחה, שמגיע לי מפלוני עשרה דינרים. 29 תשובת הנתבע. 30 נתבאר בפ"ב מהל' שכירות ה"א והי"ב, שדיני שומרים נאמרו רק כשהנתבע מודה שקיבל עליו השמירה, אבל כשאינו מודה כלל בזה - דינו ככל כופר הכל בתביעה רגילה (ראה מגיד-משנה וכסף-משנה שם) ולפיכך פטור משבועת שומרים וחייב היסת. 31 הנתבע טען: ישבע התובע ואשלם לו. נתבאר למעלה פ"א ה"ו ששבועת היסת מהפכים. 32 אינו יכול לגבות את החוב, משום שאין בידו שטר - ושכנגדו מכחיש תביעתו. 33 ודינו כשומר, והתורה פטרה את השומר שטרות. 34 בפ"ז שם ה"ט כתב רבינו: "השורף שטרותיו של חברו חייב לשלם כל החוב שהיה בשטר. . . . ובלבד שיודה לו המזיק, ששטר מקויים היה (בית-דין אישר על גבי השטר את חתימות העדים) וכך וכך היה כתוב בו. . . אבל אם לא האמינו (לא הודה לו על כך) - אינו משלם לו אלא דמי הנייר בלבד". ומפרש המגיד-משנה, שהמדובר כאן בשאינו מאמינו, וטוען שמסר לו נייר חסר ערך ופטור גם משבועת

1 ג. טענו¹⁷ פלים וקרקעות, בין שהודה בקל
2 הקרקעות וכפר בקל הפלים¹⁸, בין שהודה בקל
3 הפלים וכפר בקל הקרקעות, בין שהודה במקצת
4 הקרקעות¹⁹ וכפר במקצתן עם פל הפלים - בקל אלו
5 נשבע הסת. אבל אם הודה במקצת פלים וכפר
6 במקצתן עם פל הקרקעות - מתוך שהוא חייב
7 שבועה על מקצת הפלים ששכר פה²⁰, נשבע אף
8 על הקרקעות שטענו עמהן, שהכל טענה אחת²¹.
9 וכן הדין בטענו פלים ועבדים או פלים ושטרות,
10 הכל דין אחד הוא.

17 משנה, שבועות לח: 18 והרי כאן כפירה בדבר שחייב עליו שבועה, והודאה בדבר הפטור. 19 ויש כאן כפירה בדבר הפטור, והודאה בדבר החייב. 20 משום שיש כאן כפירה והודאה בכלים. 21 במשנתנו: "שהנכסים שאין להן אחריות (מטלטלין) זוקקים (קושרים) את הנכסים שיש להן אחריות להישבע עליהן". ומבאר רבינו שאין זה מדין לגלגל שבועה, אלא דין מיוחד מנומק בסברא: שהכל (פירוש, הקרקעות והכלים) נידון כטענה אחת, ויש בה כפירה והודאה בדבר המחייב. ואלמלי התכוון לגלגול, הרי כל נימוקו מיותר, משום שגלגול מחייב אפילו תביעות שאין להן כל קשר לתביעה העיקרית, כמו שנתבאר למעלה בפ"א הי"ב, שהתובע יכול לגלגל עליו אפילו שבועה שלא נמכר לו לעבד עברי. וההבדל בין גלגול לבין האמור כאן הוא, שבנידון כאן - בית-דין עצמו מטיל על הנתבע את השבועה על הקרקעות, אבל בגלגול אין משביעים אלא כשהתובע טוען: ישבע לי גם על זה ועל זה. ורבינו שם כתב בפירושו: "מגלגל עליו המשביע". וביטור' חו"מ סי' צה כתב: "מגלגלים עליו שבועה על הקרקעות". נראה שלא קיבל סברתו של רבינו "שהכל טענה אחת".

11 ה. טענו ענבים²² העומדות לבצר ותבואה יבשה
12 העומדת להקצר, והודה במקצתן וכפר במקצתן -
13 הרי זה נשבע עליהם פשאר המטלטלין²³. והוא
14 שאינן צריכין לקרקע, שפל העומד להבצר - הרי
15 הוא כבצור לענין פטירה והודיה; אבל אם היו
16 צריכים לקרקע - הרי הן פקרקע לכל דבר²⁴, ואין
17 נשבעין עליהן אלא הסת.

22 משנה, שבועות מב: וגמרא מג. 23 במשנה, כתוב סתם: "עשר גפנים טעונות מסרתי לך, והלה אומר אינן אלא חמש", ובגמרא שם מפרש רבי יוסי ברבי חנינא, שהמדובר בעומדים להיבצר, ואומר רבי מאיר שחייב שבועה משום שהם כבצורים, וחכמים אומרים שאינם כבצורים ונידונים כקרקע, ולפיכך פטור משבועה. 24 דעת רבינו, שמחלוקתם היא בצריכות קצת לקרקע, שאם לא יבצרו אותם תיכף יוסיפו להשביח, אבל כשאינם צריכים כלל לקרקע - מודים חכמים שכבצורים הם (מגיד-משנה). ובזה

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ה' ב' מרחשון - ספר משפטים - הלכות טוען ונטען קיא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

12 נִשְׁבַּע; שְׁזָה עַד אֶחָד, וְאֵין שָׁם תּוֹבֵעַ, שֶׁתְּכַבֵּיעַ קֶטֶן
 13 אֵינָה תְּכַבֵּיעָה גְמוּרָה⁴⁴. נִמְצְאָתָּה אֹמֵר: קֶטֶן שְׂאֵמֵר
 14 לְגִדּוֹל: מְנָה לִי בְיָדְךָ, אוֹ אֶבֶא הִיָּה לוֹ בְיָדְךָ, וְהִלָּה
 15 אֹמֵר: אֵין לָךְ בְּיָדִי אֶלָּא תְּמָשִׁים, אוֹ אֵין לָךְ בְּיָדִי
 16 כָּלוּם וְעַד אֶחָד מְעִידוֹ שְׁיֵשׁ לוֹ - הֲרִי זֶה פְטוּר
 17 מִשְׁבוּעַת הַתּוֹרָה⁴⁵. אֲבָל אִם שָׁמַר לְקֶטֶן וְטָעַן שְׂאֵבַד
 18 - הֲרִי זֶה נִשְׁבַּע שְׁבוּעַת הַשּׁוֹמְרִין, לְפִי שְׂאֵינִי נִשְׁבַּע
 19 מִחַמַּת טַעֲנָה⁴⁶. וְכֵן אִם הוֹדָה שֶׁהִיָּה שֶׁתָּה לְקֶטֶן אוֹ
 20 אֶפּוֹטְרוֹפּוֹס עָלָיו - יַעֲמִידוּ בֵּית דִּין אֶפּוֹטְרוֹפּוֹס
 21 לְקֶטֶן, וְיִשְׁבַּע הַשֶּׁתָּה⁴⁷ וְכִי יֵצֵא בּוֹ בְּטַעֲנַת שְׂמָא.

39) משנה, שבועות לח: (40) שבועת מודה במקצת.
 41) לקחת ממני מנה. (42) מנה לאבא בידך. (43) נתבאר
 למעלה פ"ד ה"ה. (44) ודינה כטענת 'שמא'. (45) נראה,
 שבירוש קטן, אפילו אמר ברי לי שאתה חייב מנה לאבא
 והודה במקצת או עד אחד מאשר התביעה - פטור, ומה
 שאמר רבינו (שם בסוף ההלכה) שאם טען אני יודע בוודאי
 - חייב, המדובר בירוש גדול (ראה הגהות מיימוניות כאן
 אות ז). (46) שכל שבועת שומרים אינה מחמת טענה,
 שהרי המפקיד טוען שמה פשעת או שמא הפקדון לא נגנב
 והוא בידך, ואף-על-פי-כן הטילה התורה שבועה על
 השומר, ולפיכך נשבע גם על טענת קטן. וכן דעת הר"י
 מיגש. (47) משום ששבועת שותפים ואפוטרופוסים תוקנה
 על טענת 'שמא' (ראה למעלה פ"א ה"ב). [הרא"ש שם פ"ו
 אות כב כתב בשם הרמב"ן, שאין נשבעים לקטן שבועת
 שומרים, מפני שטענת קטן נתמעטה (שם מב.) מהכתוב
 (שמות כב, ז): "כי יתן איש אל רעהו וכו'", וקטן אינו איש,
 ופסוק זה נאמר בשבועת שומרים. וכן פסק ביטור' ח"ו ס"ו
 צ"ל].

י. הורו רבותי⁴⁸: שְׂאֵין נִשְׁבַּעִין עַל טַעֲנַת קֶטֶן
 שְׁבוּעָה שֶׁל תּוֹרָה⁴⁹, אֲבָל שְׁבוּעַת הַסֵּת - נִשְׁבַּעִין⁵⁰.
 וְאֶפְלוּ הִיָּה קֶטֶן שְׂאֵינִי חֲרִיף לְעֲנִין מִשָּׂא וּמִתָּן -
 נִשְׁבַּעִין הַסֵּת עַל טַעֲנָתָא⁵¹. שְׁלֵא יְהִיָּה זֶה נוֹטֵל
 מְמוֹנוּ כְּשֶׁהוּא קֶטֶן וְיִלְךָ לוֹ בְּחָנּוּם. וְלִזְה דְּעַתִּי נוֹטָה,
 וְתִקְוִין עוֹלָם הוּא. נִמְצְאָתָּה לְמַד: שֶׁתְּקַטֵּן שְׁטָעַן עַל
 הַגִּדּוֹל, בֵּין שְׁהוֹדָה בְּמִקְצַת בֵּין שֶׁכָּפַר בְּכָל, בֵּין
 שֶׁהִיָּה שָׁם עַד בֵּין שְׁלֵא הִיָּה שָׁם עַד - הֲרִי זֶה נִשְׁבַּע
 הַסֵּת. וְאֵינוּ יָכוֹל לְהַפֵּךְ עַל הַקֶּטֶן, שְׂאֵין מִשְׁבַּעִין
 אֶת הַקֶּטֶן כָּלָל, וְאֶפְלוּ חֲרָם סָתָם אֵינוּ מְקַבֵּל, לְפִי
 שְׂאֵינִי יוֹדֵעַ עֲגֵשׁ הַשְּׁבוּעָה⁵².

48) הר"י מיגש. (49) לא התכוון לומר שאין נשבעים שום
 שבועה של תורה על טענת קטן, שהרי בהלכה הקודמת
 כתב בפירוש שנשבעים לקטן שבועת שומרים, וכן שבועת
 שותפים ואריסים, וכוונתו: במקום שאמרו אין נשבעים
 לקטן - לא אמרו אלא בשבועה של תורה, אבל היסת
 נשבעים. (50) בדין זה הודו לו הרמב"ן והרא"ש וה'טור'
 שם. (51) חלקו עליו הרמב"ן והרא"ש, ודעתם שאין
 משיבעים על טענת קטן שלא הגיע לעונת הפעוטות, ואינו
 בקי בטיב משא ומתן. (52) בהגהות מיימוניות כאן אות ט

היסת, משום שהתובע אינו טוען 'ברי' שפשע, ולא תיקנו
 חכמים שבועה על טענת 'שמא'. [פירוש זה דחוק מאוד
 מכמה טעמים: א. אם המדובר באינו מאמינו, למה כתב
 רבינו: "אפילו פשע בו"? היה לו להדגיש, שאפילו הזיק
 בידים ממש, כגון ששרפו - פטור; ב. כאן אנו עוסקים בדיני
 שמירה בשטרות, ודין זה אין לו קשר לענין שמירה; ג. למה
 לא פירש רבינו שהמדובר כשאינו מאמינו, ונתן מקום
 לטעות? ברור שהמגיד-משנה וכל ההולכים בעקבותיו
 נכנסו לדחוק זה, משום שלדעתם סובר רבינו ששטרות לא
 נתמעטו מחיוב פשיעה, והסתמכו על מה שכתב בפ"ב מהל'
 שכירות ה"ג. אולם בהשלמות שלנו לאותה הלכה, הוכחנו
 שרבינו קיבל דעת רבו הר"י מיגש, שישנם שני סוגי
 פשיעה: א. פשיעה בשמירה, שלא שמר שמירה מעולה
 ונגנב הפקדון, מפשיעה כזו פטרתו תורה בשטרות והדומה
 להם; סוג ב. פשיעה הדומה למזיק, והחייב הוא לא מדיני
 שמירה אלא מדין מזיק, ולפיכך אין לזה כל ענין למה
 שמיעטה תורה מדין שמירה. ולפי ביאורנו זה, תתפרש יפה
 כל הלכה זו. בבא א באומר להד"ם נתפרשה כבר למעלה,
 שאין לו דין שומר (ונרמזה שם כבר שיטתם של רבינו
 ורבו), ובבא זו מתפרשת גם במאמינו, ומנמק רבינו יפה,
 שאפילו פשע בו פשיעה רגילה שהשומר חייב בה, כאן
 בשטרות - פטור. ומה שמסיים כאן "כמו שבארנו בהל'
 חובל" נמשך לבבא הקודמת שחייבו לשלם כל הכתוב
 בשטר מדין גורם הזיק אף-על-פי שאיבד פיסת נייר בלבד,
 כדעת רפרם בבבא-קמא צח: נגד דעת רבה]. ולמה אין
 מאמינים בלא שבועה לטוען להד"ם (ראשי-תיבות "לא היו
 דברים מעולם") ב'מיגו' שיכול לטעון קיבלתי השטר ואבד?
 משום שאין אומרים 'מיגו' לפטור משבועה אלא לפטור
 מתשלומין (רבינו בפ"ב מהל' שכירות ה"ח). [הראב"ד
 משיג על רבינו, ואומר שהשומר חייב שבועה שאינו
 ברשותו. והאריכו בזה הלחם-משנה ובמשנה-למלך, ואין
 כאן מקום להאריך בה].

1 ז. הָאֹמֵר לְחֶבְרִי: שְׁטָר שְׁיֵשׁ לִי בְיָדְךָ זְכוּת יֵשׁ לִי
 2 בּוֹ⁵³, וְזֶה אֹמֵר: אֵינִי מוֹצִיא שְׁטָרִי, אוֹ אֵינִי יוֹדֵעַ
 3 אִם יֵשׁ לָךְ בּוֹ רְאָה אוֹ לא - פּוֹפִין אוֹתוֹ לְהוֹצִיא⁵⁶.
 35) כתוב בו משהו לזכותו. (36) להביא את השטר לבית-
 דין.
 4 ח. טָעַן שְׂאֵבַד הַשְּׁטָר - מַחְרִימִין אוֹתוֹ חֲרָם סָתָם⁵⁷.
 5 טָעַן זֶה, שֶׁהוּא יוֹדֵעַ בּוֹדָאֵי שֶׁהַשְּׁטָר שְׁיֵשׁ לוֹ בּוֹ
 6 זְכוּת אֲצָלוֹ - הֲרִי זֶה נִשְׁבַּע הַסֵּת שְׂאֵינִי אֲצָלוֹ
 7 וְשְׂאֵבַד מְמוֹנָא⁵⁸. וְכִזָּה הוֹרוּ רְבוֹתֵי.

37) נתבאר כמה פעמים, שכל חחרמות הם תקנות הגאונים,
 וחרם סתם היינו בלי להזכיר שם בעל הדין. (38) כשאינו
 טוען ידוע לי בוודאי שהשטר בידך - אין משיבעין אותו,
 משום שאין משיבעים על טענת 'שמא'.

8 ז. אֵינִי⁵⁹ נִשְׁבַּעִין⁴⁰ עַל טַעֲנַת חֲרָשׁ שׁוֹטָה וְקֶטֶן, אֶחָד
 9 הֵבֵא בְּטַעֲנַת עֲצָמוֹ⁴¹ אוֹ בְּטַעֲנַת אֲבִיו⁴²; לְפִי שְׁזָה
 10 הַמְקַצֵּת שְׁהוֹדָה בּוֹ לְקֶטֶן אֵינוּ אֶלָּא פְּמָשִׁים אֲבָדָה⁴³.
 11 וְכֵן אִם כָּפַר בְּכָל, וְכָא עַד אֶחָד וְהַעִיד לְקֶטֶן - אֵינוּ

פְּרָק שְׁעִי

1) מִבְּאֵר הוֹחֵזֵק כִּפְרֵן בְּטַעֲנוֹתָ אוֹ לֹא הוֹחֵזֵק כִּפְרֵן, וְדִין מִשְׁטָה אֵינִי כִּךְ וְשֹׁאֵין אָדָם עֹשֵׂי הַשְּׁבִיעַ עֲצֻמוֹ אוֹ בְּנִיּוֹ.

21 א. בְּעֵלֵי דִינָין שְׂבָאוֹ לְבֵית דִּין, טָעַן הָאֶחָד וְאָמַר: 21
 22 מָנָה יֵשׁ לִי אֶצְלוֹ זֶה, שֶׁהַלּוֹיִתוֹ, אוֹ שֶׁהִפְקֵדְתִּי אֶצְלוֹ,
 23 אוֹ שֶׁגָּזַל מִמֶּנִּי, אוֹ שֶׁיֵּשׁ לִי אֶצְלוֹ בְּשִׂכְרִי, וְכֵן כָּל
 24 פְּיּוּצָא בְּזֶה, וְהַשִּׁיב הִנְטָעַן וְאָמַר: אֵינִי חֵיב כְּלוּם,
 25 אוֹ אֵין לָךְ בְּיָדִי כְּלוּם, אוֹ שֶׁקָּר אֶתָּה טוֹעֵן - אֵין זֶה
 26 תְּשׁוּבָה וְכוּנָה; אֲלֵא אוֹמְרִים בֵּית דִּין לְנִטְעָן: הַשֵּׁב
 27 עַל טַעֲנוֹתָ, וּפְרַשׁ תְּשׁוּבָה² כְּמוֹ שֶׁפָּרַשׁ זֶה טַעֲנוֹתָ,
 28 וְאָמַר אִם לֹוִית מִמֶּנּוּ אִם לֹא לֹוִית, הִפְקִיד אֶצְלָךְ אוֹ
 29 לֹא הִפְקִיד, גִּזְלָתוֹ אוֹ לֹא גִזְלָתוֹ, שִׁכְרָתוֹ אוֹ לֹא
 30 שִׁכְרָתוֹ, וְכֵן שְׂאָר הַטַּעֲנוֹת. וּמִפְּנֵי מָה אֵין מְקַבְּלִים
 31 מִמֶּנּוּ תְּשׁוּבָה זֶה? שֶׁמָּא טוֹעֵה הוּא בְּדַעְתּוֹ, וְיָכוֹא
 32 לְהַשְׁבֵּעַ עַל שֶׁקָּר. שֶׁהָרִי אֶפְשָׁר שֶׁהִלְוָהוּ כְּמוֹ שֶׁטָּעַן,
 33 וְהַחֲזִיר זֶה אֶת הַחֹב לְבָנוּ אוֹ לְאִשְׁתּוֹ, אוֹ שֶׁגָּנַן לוֹ
 34 בְּמַתְנָה כְּגֹדֵר הַחֹב, וְיִדְמָה בְּדַעְתּוֹ שֶׁנִּפְטָר מִן הַחֹב.
 35 לְפִיכָף אוֹמְרִים לוֹ: הֵיאָף תֹּאמַר אֵינִי חֵיב כְּלוּם,
 36 שֶׁמָּא אֶתָּה מִתְּחִיב מִן הַדִּין לְשָׁלֵם וְאֵין אֶתָּה יוֹדֵעַ;
 37 אֲלֵא הוֹדַע לְדִינָין פְּרוּשׁ הַדְּבָרִים, וְהֵם יוֹדִיעוּךָ אִם
 38 אֶתָּה חֵיב אוֹ אֵין אֶתָּה חֵיב. וְאֶפְלוּ הֵיךְ חָכֵם גְּדוֹל,³
 39 אוֹמְרִים לוֹ: אֵין לָךְ הֶפְסֵד שֶׁתְּשִׁיב עַל טַעֲנוֹתָ,
 40 וְתוֹדִיעֵנּוּ פִּיעַד אֵין אֶתָּה חֵיב לוֹ, מִפְּנֵי שֶׁלֹא הָיָו
 41 דְּבָרִים מְעוֹלָם אוֹ מִפְּנֵי שֶׁהָיָו וְהַחֲזוּרָה לוֹ, שֶׁהָרִי אָנוּ
 42 דִּינָין בְּמַתוּף שֶׁיְכוֹל לוֹמַר בְּכָל מְקוֹם⁴. וְכֵן אִם טָעַן
 43 הַטוֹעֵן וְאָמַר: זֶה חֵיב לִי מָנָה, אוֹ מָנָה יֵשׁ לִי אֶצְלוֹ
 44 - אוֹמְרִים לוֹ: מָאִי זֶה פְּנִים? הַלּוֹיֹת אוֹתוֹ, אוֹ
 45 הִפְקֵדְתָּ אֶצְלוֹ, אוֹ הֵזִיק מִמּוֹנְךָ? אָמַר הֵיאָף נִתְחִיב
 46 לָךְ. שֶׁהָרִי אֶפְשָׁר שֶׁיִּדְמָה לוֹ שֶׁהוּא חֵיב לוֹ, וְהוּא
 47 אֵינוֹ חֵיב. כְּגֹן שֶׁחֲשָׂדוֹ שֶׁגָּנְבוּ, אוֹ שֶׁאָמַר לוֹ: שֶׁאֶתָּן
 48 לָךְ מָנָה, וְכִיּוּצָא בְּזֶה. הָרִי שֶׁטָּעַן עָלָיו⁵ שֶׁהִלְוָהוּ
 49 מָנָה, וְהַשִּׁיב זֶה וְאָמַר לוֹ: לֹא הָיָו דְּבָרִים מְעוֹלָם,
 50 וְאֶחָר כָּף הַבֵּיא הַטוֹעֵן עֲדִים שֶׁהִלְוָהוּ בְּפִנְיָהֶם, וְחֲזַר
 51 הִנְטָעַן וְאָמַר: כֵּן הָיָה וְלוֹיִתִּי וּפְרַעְתִּי - אֵין מְקַבְּלִין
 52 מִמֶּנּוּ⁶, אֲלֵא הַחֵזֵק כְּפָרָן⁷ וּמִשָּׁלֵם⁸. אֲבָל אִם הַשִּׁיב:
 53 אֵינִי חֵיב, אוֹ אֵין לָךְ בְּיָדִי כְּלוּם, אוֹ שֶׁקָּר אֶתָּה
 54 טוֹעֵן, וְכֵן כָּל פְּיּוּצָא בְּזֶה, וְהִלְךְ הַתּוֹבֵעַ וְהַבֵּיא עֲדִים
 55 שֶׁהִלְוָהוּ בְּפִנְיָהֶם, וְאָמַר הִנְתַּבְּעַ: כֵּן הָיָה, אֲבָל
 56 הַחֲזוּרָתִי לוֹ פְּקֻדוֹנוֹ אוֹ פְּרַעְתִּי חוֹבוֹ - לֹא הַחֵזֵק
 57 כְּפָרָן⁹, וְנִשְׁבַּע הֵסֵת וְנִפְטָר.

2) לַמַּד דִּין זֶה מִבְּדִיקַת הָעֲדִים, שֶׁשֵׁנִיּוֹ (סְנַהֲדְרִין כ.ט.)
 שְׁבִית-דִּין אוֹמְרִים לַעַד: "אִמּוֹר הֵאִיךְ אַתָּה יוֹדֵעַ שֶׁזֶה חֵיב
 לָזֶה", מִפְּנֵי חֲשָׁשׁ שֶׁמָּא הוּא טוֹעֵה בְּדִין, וְכִלְ-שֶׁכֵּן שְׁבַע-לִּי
 דִּין צָרִיךְ לְפָרֵשׁ, שֶׁהָרִי אֵין אָדָם רוֹאֵה חוֹבָה לַעֲצֻמוֹ.
 בְּהַגְהוֹת מֵיִמוֹנוֹת כִּאֵן אוֹת א, מְבִיא רֵאוּת מְכֻמָּה מְקוֹמוֹת
 בְּגַמְרָא שֶׁמִּשְׁבִּיעִים עַל טַעֲנָה סְתֻמָּת, וּמְבִיא שֶׁאֶחָר חֲתִימַת
 הַגְמָרָא, מִשְׁרַבּוֹ הַרְמָאִים - תִּיקְנוּ הַגְּאוֹנִים לְדְרוּשׁ בִּירוּר

כֹּתֵב בְּשֵׁם גְּאוֹנִים, שֶׁאֵין מִשְׁבִּיעִים אֶתְּ אִישׁ, אֲלֵא מוֹסְרִים
 פְּסֻק־דִּין בִּיד הַתּוֹבֵעַ, שֶׁאִם תִּתְּלֵמֵן אוֹ תִתְּגַרֵּשׁ - תִּישְׁבַּע.
 וְהָרִא"ש לֹא קִיבַל דַּעְתָּם (רֵאָה 'טוֹר' שֵׁם רֵבִית יוֹסֵף' אוֹת
 כ).

1 י.א. קָטַן שֶׁטָּעַנוּ הַגְּדוֹל⁵³: אִם טָעַנוּ בְּדָבָר שֶׁיֵּשׁ לוֹ
 2 הַנְּיָה לְקָטָן, כְּגֹן עֶסֶק מִשָּׂא וּמַתָּן, וְהוֹדָה הַקָּטָן -
 3 נִפְרַעֵין מִנְּכַסָּיו⁵⁴. וְאִם אֵין לוֹ - נִמְתִּין עַד שֶׁיִּהְיֶה לוֹ
 4 וְיִשְׁלֵם. וְאִם כְּפָר הַקָּטָן - מִמְתִּינִין עַד שֶׁיִּגְדִיל,
 5 וְיִשְׁבַּע הֵסֵת. וְאִם טָעַנוּ בְּדָבָר שֶׁאֵין לְקָטָן הַנְּיָה,
 6 כְּגֹן נְזִקִין וְחַבְלוֹת⁵⁵, אָף עַל פִּי שֶׁמּוֹדָה וְאָף עַל פִּי
 7 שֶׁיֵּשׁ לוֹ מָמָה יִשְׁלֵם - פְּטוֹר, וְאֶפְלוּ לְאַחַר שֶׁיִּגְדִיל.
 8 וְאִם הָיָה הַתּוֹבֵעַ מִן הַנְּשַׁבְּעִין וְנוֹטְלִין, כְּגֹן הַשְּׂכִיר
 9 וְכִיּוּצָא בּוֹ, שֶׁיֵּשׁ הַנְּיָה לְקָטָן שֶׁיִּשְׁתַּפֵּר לוֹ שְׂכִיר -
 10 הָרִי זֶה נִשְׁבַּע וְנוֹטֵל מִן הַקָּטָן. אֲבָל חֲנוּנֵי שֶׁנִּשְׁבַּע
 11 עַל פְּנִיָסוֹ⁵⁶ - אֵינוֹ נִשְׁבַּע וְנוֹטֵל מִן הַקָּטָן; שֶׁאֵין
 12 לְקָטָן בְּזֶה הַנְּיָה, שֶׁהָרִי חֵיב לְתֵן לְפוֹעֲלָיו וְנִשְׁבַּעֵין
 13 וְנוֹטְלִין מִמֶּנּוּ, וְזֶה הַחֲנוּנֵי הַפְּסִיד עַל נַפְשׁוֹ שֶׁגָּנַן
 14 מִמּוֹנוֹ עַל פִּי קָטָן. וְכֵן כָּל פְּיּוּצָא בְּזֶה.

53) בַּהֲלֹכוֹת הַקְּדוּמוֹת, מְדוּבָר כִּשֶׁהַתּוֹבֵעַ הוּא קָטָן. וְהִלְכָה
 זֶה עוֹסֵקת בְּנִתְבַּע קָטָן. 54) נִתְבָּאָר בַּפְּכ"ט מֵהַל' מְכִירָה,
 שֶׁקָטָן מִבְּן שֵׁשׁ וְלִמְעַלָּה הַבְּקִי בְּטִיב מִשָּׂא וּמַתָּן מִקְחוֹ
 וּמִמְכּוֹר קִימִים בְּמִטְלָטְלִין (מִשְׁנָה וּגְמָרָא גִּיטִין כ.ט.) תְּקַנַּת
 חֲכָמִים הִיא, כְּדִי לֵאפְשָׁר לְקָטָן לְהַתְּפָרֵס, שֶׁלֹא יִמְנַעוּ
 אֲנָשִׁים מִלְּמַכּוֹר לוֹ וְלִיקַח מִמֶּנּוּ. 55) קָטָן שֶׁהֵזִיק מִמּוֹן אוֹ
 חָבַל בְּאָדָם, פְּטוֹר - שֵׁנִיּוֹ בְּכַבֵּא-קָמָא פּוּ. "חֲרַשׁ שׁוֹטָה וְקָטָן
 - פְּגִיעַתָּן רַעָה, הַחוֹבֵל בְּהֵן חֵיב, וְהֵם שֶׁחָבְלוּ בְּאֶחָרִים -
 פְּטוֹרִין". מִשְׁמַע שֶׁגַם שֶׁלֹאחַר שִׁיגְדִיל - פְּטוֹר. וְאֵת הַנִּיגוּד
 שְׁבִין מִשְׁנָה זֶה לְמִשְׁנָה בְּגִיטִין הַנִּל', הַסְּבִירוֹ הַגְּאוֹנִים:
 שֶׁמְכִרְעָה הַעוֹבְדָה אִם הַעֲנִין מְבִיא הַנְּאָה לְקָטָן אוֹ לֹא,
 שְׁדַבְּרִים שֶׁאֵין לְקָטָן בְּהֵם הַנְּאָה - דוּמִים לְנִזְקִין וְחַבְלוֹת.
 56) שֵׁנִיּוֹ בְּשׁוֹרְעוֹת מ.ח. שֶׁחֲנוּנֵי עַל פְּנִיָסוֹ נִשְׁבַּע וְנוֹטֵל,
 וְרַבֵּינוּ בַּפְּט"ז מֵהַל' מְלוּוָה וְלוּוֵה ה"ה, מְבִיא וּמְבִיא מִשְׁנָה
 זֶה: בַּעַל הַבֵּית שֶׁאִמַּר לְחֲנוּנֵי תֵן לְפוֹעֵל שְׁלִי כֵךְ וְכך, וְטָעַן
 הַחֲנוּנֵי: נִתְתִי, וְתוֹבֵעַ מִבַּעַל הַבֵּית, וְהַפּוֹעֵל אוֹמַר לֹא
 קִיבַלְתִּי - שֵׁנִיּוֹ נִשְׁבַּעִים וְנוֹטְלִים מִבַּעַל-הַבֵּית (רֵאָה שֵׁם
 נִימוּק דִּין זֶה). וּמִלְמַדְנוּ רַבֵּינוּ כִּאֵן, שֶׁלֹא עֲשׂו חֲכָמִים תְּקַנָּה
 זֶה לְחֲנוּנֵי כִשֶׁהַתּוֹבֵעַ הוּא קָטָן.

15 י.ב. הַחֲרַשׁ⁵⁷ וְהַשׁוֹטָה - אֵין נְזַקְקִין לְהוֹן⁵⁸ לְכָל
 16 טַעֲנָה, לֹא לְטַעֲנָתָן עַל אֶחָרִים וְלֹא לְטַעֲנַת אֶחָרִים
 17 עָלֵיהֶן, לֹא לְשִׁבְעָה קָלָה וְאֵין צָרִיף לוֹמַר שְׁבִיבְעָה
 18 חֲמוּרָה אוֹ תְּשִׁלוּמִין⁵⁹. אֲבָל הַסּוּמָא - הָרִי הוּא
 19 כְּבָרִיא לְכָל דְּבָר⁶⁰ בְּעֲנָנִים אֱלוֹ, וְנִשְׁבַּע כָּל מִינֵי
 20 שְׁבִיבְעוֹת, וְנִשְׁבַּעֵין עַל טַעֲנוֹתוֹ.

57) סֵתֵם חֲרַשׁ הַאִמּוֹר בְּכָל מְקוֹם מִשְׁמַעוֹתוֹ: אֵינוֹ שׁוֹמַע
 וְאֵינוֹ מְדַבֵּר. 58) בֵּית-דִּין אֵינוֹ נִכְנַס לְדִיּוּן. 59) וְאֵף-עַל-
 פִּי שֶׁחֲרַשׁ מִקְחוֹ וּמִמְכּוֹר קִימִים, כְּמְבֹאָר בַּפְּכ"ט מֵהַל' מְכִירָה
 מְכִירָה פְּכ"ט ה"ב. 60) לַעֲנִין תְּבִיעוֹת מִמּוֹן, אֲבָל פְּסוּל
 לְהַעֲיֵד וְלָדוֹן (רֵאָה הַל' עֲדוֹת פ"ט ה"ב, וּפ"ב מֵהַל'
 סְנַהֲדְרִין ה"ט).

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ה' ב' מרחשון - ספר משפטים - הלכות טוען ונטען קיג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

7 **בְּבֵית דִּין¹¹ וַיְבֹאוּ שְׁנֵי עֵדִים וַיִּכְחִישׁוּהוּ בַּמָּה**
8 **שֶׁכֶּפֶר.**

10) שבועות לד': 11) בבא-בבבא לא. "והיכא דאישתעי מילי אבראי ולא טען, ואתא לבי דינא וטען - דחוזר וטוען, מאי טעמא? עביד אינש דלא מגלי טענתיה אלא לבי דינא" (בעברית: כשסיפר דברים מחוץ לבית-דין ולא טען שם טענותיו, ובא לבית-דין וטען (דברים שלא אמרם בחוץ) - טענותיו מתקבלות. ולמה? דרכו של אדם לא לגלות טענותיו אלא לבית-דין). [וב'טור' חו"מ שם (הובא ב'בית יוסף' שם) כתב, שאם אמר "אתם עדי" אפילו שלא בפני בית-דין אינו יכול לחזור בו ולטעון פרעתי, שכל האומר לא לוויית - כאומר לא פרעתי, שאם לא לויה - למה פרע. אבל נאמן לטעון פרעתי אחר-כך, משום שלא הוחזק כפרן אלא כששיקר בפני בית-דין.

9 ג. מְנַה הַלְוִיָּתִי¹², **כְּפָר בְּבֵית דִּין וְאָמַר: לֹא הָיוּ**
10 **דְּבָרִים מְעוּלָם, וּבָאוּ שְׁנֵי עֵדִים שְׁלֹוּה מִמֶּנּוּ מְנַה**
11 **וּפְרָעוּ, וְהַמְלוּה אוֹמַר: לֹא נִפְרַעְתִּי - הָרִי זֶה חֵיב**
12 **לְשָׁלִם¹³; שְׁפַל הָאוֹמֵר לֹא לוֹיָתִי, וּבָאוּ עֵדִים שְׁלֹוה**
13 **- כְּאוֹמֵר לֹא פִרְעֵתִי דְמִי¹⁴, וְנִמְצָא הַלְוִיָּה אוֹמֵר לֹא**
14 **פִרְעֵתִי, וְהָעֵדִים מְעִידִים אוֹתוֹ שֶׁפְרָעוּ - הוֹדְאַת פְּעַל**
15 **דִּין כְּמֵאָה עֵדִים דְמִי. וְאִין הַמְלוּה חֵיב שְׁבוּעָה¹⁵,**
16 **שְׁהָרִי הַחֹזֵק זֶה¹⁶ כְּפָרְו. וְכִן¹⁷ אִם הוֹצִיא עָלָיו פְּתָב**
17 **יָדוֹ שְׁהוּא חֵיב לוֹ, וְאָמַר: לֹא הָיוּ דְבָרִים מְעוּלָם**
18 **וְזֶה אֵינוֹ פְּתָב יָדִי, אִם הַחֹזֵק פְּתָב יָדוֹ בְּבֵית דִּין אוֹ**
19 **שְׁבָאוּ עֵדִים שְׁהוּא פְּתָב יָדוֹ - הָרִי זֶה הַחֹזֵק כְּפָרְו**
20 **וּמְשָׁלִם¹⁸.**

12) שבועות מא': 13) כרבא, שם. 14) שאם לא לוח - למה פרע. 15) שלא נפרע. 16) הלווה. 17) רי"ף סוף בבא-בבבא אות תתקסב. 18) דעת רבינו, שבכל מקום שהנתבע הוחזק כפרן - נוטל התובע בלא שבועה, כמו שביארנו למעלה בהלכה א הערה ז. נלמד זה מהנידון כאן, שאם נאמר שהתובע חייב שבועה, למה בנידון כאן משלם? הרי התובע אינו יכול לישבע, משום שעדים מכחישים טענתו? [כתב בלחם-משנה, שאם שינה הלווה טענתו אחר העדאת העדים וטען שלוח ופרע, המלוה מחוייב שבועה שלא פרע, ומכיון שאינו יכול להישבע נגד עדים - אינו נוטל, ולזה נתכוון רבינו באמרו: "שכל האומר לא לויתי ובאו עדים שלוח, כאומר לא פרעתי דמי", כלומר, מדובר כשהוא עומד בטענתו זו, ועדים מכחישים טענתו. ובהסתמך על דבריו אלה, נראה לי ליישב השגתו של הרמב"ד על נימוקו של רבינו: "שהרי הוחזק זה כפרן", שכתב: "אין צורך לזה הטעם". ברור שהתכוון לומר, שבלי טעם זה אין התובע נשבע, משום שעדים מכחישים אותו. ולפי דברי הלחם-משנה אין מקום להשגה זו, שהרי אם הנתבע אינו כפרן, היה התובע מחוייב שבועה, ומשום שאינו יכול להישבע - אינו נוטל.]

ד. מְנַה¹⁹ הַלְוִיָּתִי וְהוּא לִי בִּידִי, אָמַר לוֹ הַנְּטַעֵן: ²¹ **וְהִלּוֹא פִרְעֵתִיךָ פִּגְנִי פְלוֹנִי וּפְלוֹנִי, וּבָאוּ עֵדִים²⁰**

הטענות, ומסיים שגם רבו (ה"מ מ' מרטנבורג) פסק כן בסוף ימיו]. (3) ויודע לפסוק הלכה. (4) קשה להבין כוונת רבינו. בלחם-משנה מפרש, שלפעמים מפחד הנתבע לברר טענתו האמיתית משום שחושש הוא שמא בית-הדין לא יאמין לו, כגון שטענתו היא: לויתי ופרעתי, וטענה זו אינה חזקה כמו טענת הלה"ם, ולפיכך מעדיף הוא שלא לפרש, וכדי להוציא מלבו חשש זה, אומרים לו: "שהרי אנו דנים במתוך וכו'", פירוש אנו מאמינים לטענת פרעתי ב'מיגו' שיכול לטעון להד"ם. אולם גם פירוש זה אינו מניח את הדעת, שהרי חכם גדול יודע גם דיני 'מיגו'. ואולי התכוון לומר שנימוק זה נמשך לעיקר הדין, למה אין מקבלים הכחשה סתמית, וטעם הדבר שדורשים גם מחכם גדול הוא, שאין לקבוע גבולות מי נקרא חכם גדול ומי לא. (5) מימרא של רבי יוחנן, בבבא-מציעא יז. (6) אין מאמינים לו כלל. (7) בגמרא שם כתוב "הוחזק כפרן לאותו ממון". משמע, אבל לא לתביעות אחרות. (8) בלי שבועת התובע (ראה לקמן ה"ג). ואין זה דומה לחשוד על השבועה, שאמרנו (למעלה בפ"ב ה"ד) שהתובע נשבע ונוטל, משום שתוקף טענתו נתערער על-ידי שקרנותו באותה תביעה ('נמוקי יוסף' שם בשם הרו"ה והרשב"א) ודעת רש"י שם, שהתובע צריך להישבע. (9) יכול לפרש טענתו הראשונה "אין לך בידי כלום" שהתכוון לומר: פרעתי. וכן כתב בהגהות מיימוניות בשם רב האי גאון. [בגמרא שם אמרו: "והלה אמר אין לך בידי כלום... הוחזק כפרן". ולכאורה דברי רבינו מנוגדים לשיטת הגמרא. עמד על זה המגיד-משנה וביאר, שרבינו מפרש דברי רבי יוחנן, כשהעדים מעידים שהוא חייב לו עכשיו בשעת התביעה בבית-הדין, כגון שלא זזה ידם מידו ולא ראו שפרע, וכן משמע מלשונו של רבי יוחנן: "והעדים מעידים אותו שיש לו", ומכיון שהוחזק כפרן לאותו ממון, אין מאמינים לו בשבועה אם יטעון פרעתי לו אחר שבית-הדין חייב אותו לשלם, אבל אם העדים מעידים רק שלווה מנה - אין עדותם מכחישה טענתו הסתמית של הנתבע: "אין לך בידי כלום", שהרי אפשר שלווה ופרע, ומשום כך לא הוחזק כפרן, ואם יטעון פרעתי אחר שחייב אותי בית-דין לשלם - נאמן (על-פי ביאורו של הלחם-משנה). וב'ספר התרומות' שער יב חלק א (מובא ב'טור' חו"מ סי' עט) כתב, שגם בטוען אין לך בידי כלום ועדים מעידים שלווה, ואחר העדאתם טען פרעתי אחר שטענתו אין לך בידי כלום - הוחזק כפרן, משום שהודה בעצמו ששיקר כשאמר אין לך בידי כלום. ובלחם-משנה מסביר דעתו של המגיד-משנה, שאין אדם נעשה כפרן על-פי עצמו אלא על-ידי העדאת עדים, וכאן אין העדים מכחישים טענתו שאינו חייב כלום, שהרי אפשר שפרע, אלא הוא מכחיש את עצמו].

ב. רְאוּהוּ עֵדִים¹⁰ שְׁמָנָה לוֹ מְעוֹת וְלֹא יָדְעוּ מַה הָיוּ, ¹ **וַתִּבְעוּ בְּדִין וְאָמַר לוֹ: תֵּן לִי מְעוֹתֵי שְׁהַלְוִיתִיךָ,**
2 **וְאָמַר: מַתָּנָה נָתַתְּ לִי אוֹ פִרְעוֹן הָיוּ - הָרִי זֶה נֶאֱמָן,**
3 **וְנִשְׁבַּע הַסֵּת וְנִפְטָר. אָמַר: לֹא הָיוּ דְבָרִים מְעוּלָם,**
4 **וְאַחַר כֵּן בָּאוּ עֵדִים שְׁמָנָה לוֹ כְּפִגְיָהֶם - הַחֹזֵק**
5 **כְּפָרְו. וְהִלְעוּלָם אִין אָדָם מַחֲזִק כְּפָרְו עַד שִׁיקְפָר**
6

19 שְׁאִין בְּיָדוֹ פְּלוֹם. וְאָפְלוּ אָמַר: לֹא הָיוּ דְבָרִים
20 מֵעוֹלָם.²⁸ שְׁהָרִי לֹא אָמַר לָהֶם: אַתֶּם עַדִּי²⁹, וְדָבַר
21 שְׁאִינוּ עֲדוֹת אֵין אָדָם זֹכְרוּ³⁰, וּלְפִיכָף אִם אָמַר: לֹא
22 הָיוּ דְבָרִים מֵעוֹלָם - לֹא הִחֲזַק פְּפָרְן.³¹

(26 סנהדרין כט. 27) בצחוק אמרתי "הן", כתשובה לטענה מצחיקה. (28) לא אמרתי: הן, והרי אם כן הוא מוכחש על-ידי עדים. (29) העדים אינם מעידים שבשעת ההלוואה אמר להם הנתבע: אתם עדי. (30) כמו שנתבאר בהלכה הקודמת. (31) שאין לשלול האפשרות שהעדים טעו. [ה'טור' חו"מ ס' פא כתב, שחייב להישבע שהתכוון לשטות בו. וכן כתוב בהגהות מיימוניות כאן בשם הר"ם מרוטנבורג שהסתמך על רבי סעדיה גאון].

23 ז. וְלֹא עוֹד³², אֲלֵא אָפְלוּ הִטְמִין לוֹ עֲדִים אַחוּרֵי
24 הַגְּדֵר³³, וְאָמַר לוֹ: מָנָה לִי בְּיָדְךָ, אָמַר לוֹ: הֵן,
25 רְצוּנְךָ שְׁעֵידוּ בְּךָ פְּלוֹנִי וּפְלוֹנִי? אָמַר לוֹ: לֹא, שְׁמָא
26 תִּכְפְּנִי בְּדִין לְמַחֵר וְאֵין לִי מָה אֶתֶן לָךְ, וּלְמַחֵר
27 תִּבְעוּ בְּדִין בְּאֵלוֹ הַעֲדִים, בֵּין שְׁטַעַן וְאָמַר: מִשְׁטָה
28 הָיִיתִי בּוֹ, בֵּין שְׁאָמַר: לֹא הָיוּ דְבָרִים מֵעוֹלָם - הָרִי
29 זֶה נִשְׁבַּע הֶסֶת וְנִפְטָר. שְׁאִין פֶּאֶן עֲדוֹת, עַד שְׁאִי אָמַר
30 הַלֹּהֶ: אַתֶּם עַדִּי, אוֹ יֹאמַר הַמְּלוֹה בְּפָנֵי הַלֹּהֶ
31 וְיִשְׁתַּק הַלֹּהֶ, אֲבָל בְּעֲדוֹת הַזֶּה לֹא הִחֲזַק פְּפָרְן.
32 מַעֲשֵׂה בְּאֶחָד³⁴, שְׁהָיוּ קוֹרִין אוֹתוֹ קָב רִשְׁוִי³⁵.
33 פְּלוֹמַר, שְׁיִשׁ עָלָיו חוֹבוֹת הַרְבֵּה. אָמַר: מִי הוּא
34 שְׁאִי חֵיב לוֹ, אֲלֵא פְּלוֹנִי. וְכֹא אוֹתוֹ פְּלוֹנִי וְתִבְעוּ,
35 וְאָמַר הוּא: אֵינִי חֵיב לוֹ פְּלוֹם. וְאָמַר חֲכָמִים:
36 יִשְׁבַּע הֶסֶת וְיִפְטָר. וְכֵן³⁶ אֶחָד הָיוּ אוֹמְרִים עָלָיו
37 שֶׁהוּא בַּעַל מְמוֹן³⁷. בְּשַׁעַת מִיתָתוֹ אָמַר: אֵלוֹ הָיָה
38 לִי מְמוֹן, לֹא הָיִיתִי פּוֹרְעוֹ לְפְלוֹנִי וְלְפְלוֹנִי³⁸? וְאַחֵר
39 מִיתָתוֹ בָּאוּ פְּלוֹנִי וּפְלוֹנִי לְתַבְּעַ. וְאָמַר חֲכָמִים: אֵין
40 לָהֶם פְּלוֹם; שֶׁהָאָדָם עָשׂוּי לְהִרְאוֹת עֲצָמוֹ³⁹ שְׁאִינוּ
41 בַּעַל מְמוֹן, וְשֶׁלֹּא הִנִּיחַ בְּנָיו בַּעֲלֵי מְמוֹן⁴⁰. וְכֹל
42 פִּיּוּצָא בְּדְבָרִים אֵלוֹ.

(32) שם. (33) והנתבע לא ידע שהם שומעים את השיחה שבינו ובין התובע. (34) שם עמוד ב. (35) מלא קב (מדה גדולה) חובות. "אשר ישה ברעהו" (דברים טו, ב) מתרגם אונקלוס: "די ירשי בחבריה". ובגמרא (בבא-קמא מו:): "ממרי רשוותך פארי אפרע". (36) שם. (37) עשיר גדול. (38) בלשון תמיהה: האם לא הייתי פורע מה שאני חייב להם. (39) נימוק לדין קב רשו. (40) נימוק לבכא שניה. לשון הגמרא: אדם עשוי שלא להשביע את עצמו, ורבי חייא מוסיף: שלא להשביע את בניו. [בפרק הבא יתבאר שלא אמרו אדם עשוי שלא להשביע את עצמו אלא כשהודה מעצמו, אבל אם תבעו חבריו והודה לו בפני עדים בנוכחות התובע - אין מקבלים טענה זו.

43 ח. אָף עַל פִּי שְׁהִמְטְמִין עֲדִים - אֵינָה עֲדוֹת, וְכֵן
44 הַמּוֹדֶה מַעֲצָמוֹ וְעֲדִים שׁוֹמְעִין אוֹתוֹ, וְכֵן הָאוֹמַר
45 לְחִבְרוֹ בְּפָנֵי עֲדִים: מָנָה לִי בְּיָדְךָ, וְאָמַר לוֹ: הֵן -

1 וְאָמַרו: לֹא הָיוּ דְבָרִים מֵעוֹלָם - לֹא הִחֲזַק פְּפָרְן;
2 שְׁאִין הַעֲדִים זֹכְרִין אֲלֵא דְבַר שְׁהֶם עֲדִים בּוֹ²¹.
3 לְפִיכָף לֹא הִחֲזַק פְּפָרְן, וְיִשְׁבַּע הַלֹּהֶ הֶסֶת וְיִפְטָר.
4 פִּיּוּצָא בּוֹ²²: תֵּן לִי מָנָה שְׁהָלוֹיתִיךָ וְאַתָּה עֲמַדְתָּ בְּצַד
5 עַמּוּד זֶה, וְאָמַר הַנְּטַעַן: לֹא עֲמַדְתִּי בְּצַד עַמּוּד זֶה
6 מֵעוֹלָם, וְכֹאוּ עֲדִים שְׁעַמַּד - לֹא הִחֲזַק פְּפָרְן; שְׁאִין
7 אָדָם מְשִׁים דַּעְתּוֹ לְדְבָרִים שְׁאִין בְּהֵן מִמֶּשׁ. וְכֵן כֹּל
8 פִּיּוּצָא בְּזֶה.

(19) שבועות, שם. (20) צ"ל העדים, כלומר אותם העדים [בכת"י תימן: ובאו פלוני ופלוני]. (21) בגמרא שם: "אמר רבא: מילתא דלא רמיא עליה דאינש - לאו אדעתיה (בעברית: דבר שאינו מוטל על האדם לזכרו - אינו שם לב אליו)". ופירש רש"י שהכוונה ללווה, שלא שם לב כל-כך אם היו עדים בשעה שפרע או לא, מפני שהמלוה את חבריו בעדים - אינו צריך לפרעו בעדים, ולפיכך אפשר שטעה. אולם רבינו מפרש שהכוונה לעדים. ונראה שהתכוון לומר שהעדים שמים לב רק לדברים שהטילו עליהם להעיד (ראה הלכה ו). (22) שם לד: [במגיד-משנה מציין, שפסק כרב נחמן שהלכה כמותו בדיני ממונות. ודבריו תמוהים, שהרי בלשון אחרון שם אמר רב נחמן הוחזק כפרן, ודרכו של רבינו להעדיף לשון אחרון. ונראה שרבינו פסק כרבא, משום שהוא אחרון לגבי רב נחמן. ועוד, שבלשון ראשון - גם רב נחמן סובר כך].

9 ה. תֵּן לִי²³ מָנָה שְׁהָלוֹיתִיךָ וְהָרִי הַעֲדִים, וְאָמַר
10 הַנְּטַעַן: פְּרַעְתִּיךָ בְּפָנֵי פְּלוֹנִי וּפְלוֹנִי - אוֹמְרִין לַלֹּהֶ:
11 הַבִּיאֵם וְהַפְּטָר²⁴. לֹא בָּאוּ אוֹ שְׁמַתוֹ אוֹ שְׁהִלְכוּ
12 לְמַדִּינָה אַחֶרֶת - יִשְׁבַּע הֶסֶת שְׁפָרְעוּ. שְׁאִין אָנוּ
13 מְצִרִיכִים אוֹתוֹ לְהַבִּיאַן אֲלֵא לְבַרֵר דְּבָרָיו וְלְהַפְּטָר
14 אָף מְשִׁבוּעָה; שֶׁהַמְּלוֹה אֶת חִבְרוֹ בְּעֲדִים - אֵינוּ
15 צָרִיךְ לְפָרְעוֹ בְּעֲדִים, כְּמוֹ שְׁבִאֲרֵנוּ²⁵.

(23) בבא-בתרא קע. (24) מעשה שהיה, ואמר רב יצחק נפחא (שם) "ביבאו פלוני ופלוני ויעידו", ובמסקנא (שם עמוד ב) ביאר רבי יצחק: "אנא נמי לברר קאמינא (גם אני התכוונתי להביא את העדים כדי לברר)". ומפרש רבינו, שאם לא יברר - צריך להישבע שפרע, והבירור יועיל לפטרו משבועה. [וברשב"ם שם פירש בשם רש"י, שאם לא יברר בעדים - יפסידן. מלשונו של רבינו שכתב: "לא באו או שמתו או שהלכו למדינה אחרת" משמע, שאם באו והכחישוהו - חייב לשלם. ולכאורה זה מנוגד לדבריו בהלכה הקודמת. ומבאר במגיד-משנה, שרבינו מחלק בין מלוה בעדים לבין שלא בעדים, או בין "והלא פרעתין" לבין "פרעתין". ובכסף-משנה כתב, שאפילו באו ואמרו לא פרע בפנינו - ישבע היסט ויפטור, בהתאם להאמור בהלכה הקודמת (ראה 'בית יוסף' חו"מ ס' ע שהאריך בזה). (25) בפ"א מהל' מלוה ולוה ה"א.

16 ו. אָמַר לוֹ²⁶ בְּפָנֵי עֲדִים: מָנָה לִי בְּיָדְךָ, אָמַר לוֹ:
17 הֵן, לְמַחֵר תִּבְעוּ בְּדִין וְהַבִּיא עֲדִים, וְאָמַר: מִשְׁטָה
18 הָיִיתִי בְּךָ²⁷ וְאֵין לָךְ בְּיָדִי פְּלוֹם - פְּטוּר, וְנִשְׁבַּע הֶסֶת

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ו' ג' מרחשון - ספר משפטים - הלכות טוען ונטען קטו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אתם עדי". היינו, כשלא אמר הריני מודה בפניכם, אבל דרך הודאה נידון כאתם עדי. וכן כתב הטור בשם רבינו מאיר הלוי. ובכסף משנה מביא הוכחה לדין זה מירושלמי סנהדרין פרק ג (ראה שם). (7) טענת שלא להשביע מתקבלת רק כשהודה שלא בפני התובע, אבל לא כשתבעו והודה. בתוספות שם דיבור המתחיל כך, הוכיחו זאת ממה שאמרו בבבא בתרא (קעה.) אין אדם משטה בשעת מיתה, ומשום כך אם הודה בשעת מיתה מחוייבים היורשים לשלם, וקשה למה אין אומרים שלא להשביע את בנוי כך. ומבארים בתוספות שם שהמדובר כשתבעו. (בכסף משנה סוף הלכה ו מעיר שרבינו סותר דברי עצמו בפרק הקודם הלכה ח: "וכן האומר להבירו בפני עדים: מנה לי בידך - ואמר לו: הן וכו' אבל אם טען ואמר משטה הייתי בו וכו' או שלא להשביע את עצמי נתכוונתי - פטור ונשבע היסת". ומיישב בדוחק, שדין שלא להשביע לא נאמר על בבא "וכן האומר" ונמשכת רק לטוען משטה או "לא היו דברים מעולם" בלבד). (8) פרעתי.

1 בְּכֹל הַדְּבָרִים וְכִיּוֹצֵא בָהֶן, פְּשִׁיבֹאוּ לְבֵית דִּין,
2 אוֹמְרִין לְנִתְבֵּעַ: לְמָה לֹא תִתֵּן מֵה שֵׁיִשׁ לוֹ אֲצִלְךָ?
3 אָמַר: אֵיךְ לוֹ אֲצִלִּי בְּלוֹם - אוֹמְרִים לוֹ: וְהִלּוּ אִתָּה
4 אֲמַרְתָּ בְּפָנַי אֵלּוּ כֶּךָ וְכָךְ, או הוֹדִיתָ מֵעֲצָמְךָ! אִם
5 עָמַד וְשָׁלַם - מוֹטָב; וְאִם לֹא טָעַן - אֵיךְ טוֹעֲנִין
6 לוֹ? אֲבָל אִם טָעַן וְאָמַר: מִשְׁטָה הָיִיתִי בּוֹ, אוֹ לֹא
7 הָיוּ דְבָרִים מֵעוֹלָם, או שְׁלֵא לְהִשְׁבִּיעַ אֶת עֲצָמִי
8 נִתְפַּנְנִיתִי - פְּטוֹר וְנִשְׁבַּע הִסֵּת, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ.

(41) אין בית-דין אומרים לתובע: הבא ראיה שלא התכוון להשטות כך (סנהדרין כט.). שם אמרו דין זה לגבי טענת משטה, ורבינו סובר שגם טענת להשביע אין טוענים לו. וב'תוספות' שם ד"ה כך, כתבו שטוענים לנתבע "שלא להשביע", שהרי בגמרא שם אמרו: "אמר רב נחמן, אדם עשוי שלא להשביע את עצמו", ולא נרמז שהנתבע טען כך. [בהגהות מיימוניות כאן אות ס כתב שדעתו כ'תוספות'. כנראה גירסא אחרת היתה לו בדברי רבינו].

יום ו' ג' מרחשון ה'תשע"ו

פֶּרֶק שְׁבִיעִי

(1) מבאר דיני הודאה ("אודיאתא" בלשון הגמרא), ודין נתחייב ממון או שבועה וציווהו בית דין על כך ואמרו צא תן לו או הישבע לו ויצא וחזר ואמר פרעתי או נשבעתי, ודין טוען וחוזר וטוען טענה אחרת.

ב. כֹּל הַמּוֹדֵה⁹ בְּפָנַי שְׁנַיִם - אֵינּוּ יְכוּלִּים לְחַזֵּר וְלוֹמַר: 20
מִשְׁטָה הָיִיתִי בּוֹ, וְאֵיךְ צָרִיף לֹמַר אִם הוֹדָה בְּפָנַי 21
שְׁלֵשָׁה¹⁰, אֲבָל מִחִיבִין אוֹתוֹ לִתֵּן בְּהוֹדָתוֹ פִּיּוֹ. שְׁפָל 22
הָאוֹמֵר בְּדִרְבָּה הוֹדָה - הָרִי זֶה פְּאוֹמֵר: אִתָּם עָדִי. 23
אֲבָל אֵיךְ פּוֹתְבִין¹¹, אֲלֵא אִם פֶּן אָמַר לָהֶם: כְּתָבוּ 24
וְחַתְּמוּ וְתִנּוּ לוֹ¹². וְצָרִיכִין לְהַמְלִיךָ בּוֹ¹³, כְּמוֹ 25
שֶׁבְּאַרְנוּ¹⁴. וְכֵן אִם הוֹדָה בְּבֵית דִּין אַחַר שֶׁשָּׁלְחוּ לוֹ, 26
כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר¹⁵ - הָרִי אֵלּוּ פּוֹתְבִין. וְהוּא שִׁיחֵי בֵּית 27
דִּין מְפִירִין¹⁶ אֶת שְׁנֵיהֶם¹⁷, כְּדִי שְׁלֵא יַעֲרִימוּ שְׁנֵיהֶם 28
לְחִיבַי אִישׁ אַחֵר. 29

(9) נתבאר בהלכה הקודמת. (10) שלושה הם כבית דין. (11) שטר הודאה. (12) שם כט: (13) אחר שכתבו צריכים לשאול שנית את הלווה אם למסור. (14) בפרק י"א מהלכות מלוה ולווה הלכה א. (15) בהלכה הבאה. (16) משנה בבא בתרא קסז: (17) המלוה והלווה. לא נתברר מה אפשר להערים כשאין מכירים את המלוה. ראה מה שכתבנו בזה בהלכות מלוה ולווה פרק כ"ד הלכה ג.

ג. בֵּית דִּין¹⁸ שֶׁל שְׁלֵשָׁה שְׁחֵיו יוֹשְׁבִין מֵעֲצָמָן 30
בְּמָקוֹם הַקְּבוּעַ לָהֶן, וְכָא הַתּוֹבֵעַ וְקָבַל לְפָנֵיהֶם¹⁹, 31
וְשָׁלְחוּ שְׁלִיחַ אֲצֵל הַנִּתְבֵּעַ, וְכָא וְהוֹדָה בְּפָנֵיהֶם - 32
הָרִי אֵלּוּ פּוֹתְבִין וְנוֹתְנִין לְכַעַל דֵּינּוּ. אֲבָל אִם לֹא 33
הָיוּ קְבוּעִין וְלֹא שָׁלְחוּ לוֹ, אֲפִלּוּ קִבְּץ אוֹתָן וְהוֹשִׁיב 34
הַשְּׁלֵשָׁה וְהוֹדָה בְּפָנֵיהֶן וְאָמַר לָהֶן: הָיוּ עָלַי דֵּינִין, 35
וְכָא אַחַר כֶּךָ הַתּוֹבֵעַ וְאָמַר: כְּתָבוּ לִי הוֹדָתִי - אֵיךְ 36
פּוֹתְבִין²⁰; שְׁמָא יִתֵּן לוֹ²¹ וְנִמְצָא זֶה תּוֹבֵעַ אוֹתוֹ 37
בְּשִׁטְרָה²². בְּמָה דְבָרִים אֲמורִים? בְּמִטְלָטְלִין; אֲבָל²³ 38
אִם הוֹדָה בְּקִרְקָעוֹת²⁴, אֲפִלּוּ בְּפָנַי שְׁנַיִם, אִף עַל פִּי 39
שְׁלֵא קָנוּ מִיָּדוֹ וְלֹא אָמַר לָהֶם: כְּתָבוּ וְתִנּוּ - הָרִי 40
אֵלּוּ פּוֹתְבִים וְנוֹתְנִין; שְׁאִין פֶּאֵן לְחַשׁ שְׁמָא יִתֵּן לוֹ 41
וְנִמְצָא תּוֹבֵעוֹ פְּעַם שְׁנֵיהֶם²⁵. 42

9 א. הַמּוֹדֵה בְּפָנַי שְׁנַיִם שֵׁיִשׁ לְפָלוּנִי אֲצִלּוֹ מְנָה,
10 וְאָמַר לָהֶן בְּדִרְבָּה הוֹדָה², לֹא דִרְבָּה שִׁיחָה, אִף עַל פִּי
11 שְׁלֵא אָמַר: אִתָּם עָדִי, וְאִף עַל פִּי שְׁאִין הַתּוֹבֵעַ עִמּוֹ
12 - הָרִי זֶה עֵדוֹת³. תְּבַעוּ בְּדִין, אִם אָמַר: לֹא הָיוּ
13 דְבָרִים מֵעוֹלָם - אֵיךְ שׁוֹמְעִין לוֹ⁴, וְמִשְׁלֵם עַל פִּיהֶם.
14 וְאִם הָיָה עַד אֶחָד - נִשְׁבָּע⁵. הוֹאִיל וְאָמַר הָרִף
15 הוֹדָה⁶, טָעַן פְּשִׁבֹאוּ אֵלּוּ הָעֵדִים וְאָמַר: שְׁלֵא
16 לְהִשְׁבִּיעַ אֶת עֲצָמִי הוֹדִיתִי - נִאָּמַן וְנִשְׁבַּע הִסֵּת. וְאִם
17 כְּשֶׁהוֹדָה בְּפָנֵיהֶם הָיָה הַתּוֹבֵעַ עִמּוֹ - אֵינּוּ יְכוּלִּים לְטָעַן
18 וְלוֹמַר: כְּדִי לְהִרְאוֹת שְׁאִינִי עֲשִׂיר הוֹדִיתִי⁷; אֲבָל אִם
19 טָעַן שְׁנַתָּן⁸ - נִאָּמַן וְנִשְׁבַּע הִסֵּת.

(2) כגון, שאמר הריני מודה בפניכם. (3) כשאמר אתם עדי אין אומרים שמא אינם זוכרים כראוי, מפני שזה הטיל עליהם להעיד (ראה פרק ו הלכה ו). (4) ואינו נאמן לומר משטה הייתי כך. (5) לפי הכלל, שכל מקום ששניים מחייבים ממון - אחד מחייבו שבועה (והרז"ה בהמאור הגדול סנהדרין כט. כתב, שעד אחד בהודאה אינו כלום. ראה טור חושן משפט סימן פא). (6) שנינו בסנהדרין שם: "הוא אמר לנו שהוא חייב לפלוני מנה ... לא אמר כלום עד שיאמר: בפנינו הודה לו", ומפרש רבינו שם: "שאמר לנו הוו עלי עדים או אמר לנו דרך הודאה ומסירת עדים". "אמר" - משמע דרך שיחה וסיפור דברים. ומה שאמרו בגמרא שם "מסייע ליה לרב יהודה אמר רב צריך שיאמר

שחוייבתי בבית הדין. (38) כרב זביד בבבא מציעא יז. (39) ואין הנתבע עימו. (40) וכן פסק הרי"ף כאן. (41) בגמרא שם אמר רב יוחנן: "היה חייב לחבירו שבועה בבית דין ואמר נשבעתי, והעדים מעידים אותו שלא נשבע, וחזר ואמר נשבעתי (אחר שהוכחש על ידי העדים) - הוחזק כפרן לאותה שבועה וחייב להישבע (בפני עדים). במימרא זו דייק הרי"ף (בהלכותיו שם) שאם לא הוחזק כפרן לאותה שבועה - נאמן. (42) בנימוקי יוסף כאן כתב בשם רב האי גאון שהמדובר במחוייב שבועת היסת, אבל במחוייב שבועת התורה, כגון מודה במקצת, משיבעים אותו היסת שנשבע שבועת התורה. וכן דעת הרמב"ן והרשב"א. וכתב עוד שם שכל זה נאמר בנשבעים ונפטרים, אבל נשבעים ונוטלים - צריכים להביא ראייה שנשבעו. (43) מבואר בתחילת ההערה הקודמת.

(18) סנהדרין שם. (19) התלונן שהלווה לפלוני כסף ואינו משלם. (20) כמר בר רב אשי שם. וכן פסק הרי"ף שם והוסף, שזו היא גם דעת רב האי גאון. וכן כתבו בתוספות שם דיבור המתחיל מר בשם רבינו חננאל. (בפירושו של רבינו חננאל הנדפס בגמרות שלנו כתוב: "ולית הלכתא כמר בר רב אשי (ואין הלכה כמר בר רב אשי)" ובהגהה שם: "ואולי טעות סופר היא, וצריך להיות וקיימא לן כמר בר רב אשי"). (21) שמא ישלם לו הלווה שלא בעדים. (22) ולא יהיה הלווה נאמן לטעון פרעתי, אבל כשהודה בפני בית דין, יש להודאה זו תוקף שטר ואפילו לא יכתבו אינו נאמן לטעון פרעתי, ולפיכך אין הלווה מפסיד כלום על ידי הכתיבה. (23) שם. (24) היה מוחזק בקרקע והודה לתובע שקרקע זה הוא רכושו של התובע (רש"י שם). (25) שהרי תבעו חלקת שדה מסויימת.

ו. שְׁנַיִם⁴⁴ שָׂבְאוּ לְדִין, וְנִתְחַיֵּב הָאֶחָד לְשָׁנִי, וְאָמְרוּ לוֹ⁴⁵: צֵא וְתֵן לוֹ, וְיֵצֵא, וְחָזַר וְאָמַר: פְּרַעְתִּי, וְעֵדִים מְעִידִים אוֹתוֹ שֶׁלֹּא פָּרַעְו⁴⁶ - הַחֲזוֹק פְּפָרָן לְאוֹתוֹ מְמוּן⁴⁷. אָמְרוּ לוֹ: תֵּיב אֶתָּה לְתֵן לוֹ⁴⁸, וְיֵצֵא, וְחָזַר וְאָמַר: פְּרַעְתִּי, וְעֵדִים מְעִידִין אוֹתוֹ שֶׁלֹּא פָּרַעְו - לֹא הַחֲזוֹק פְּפָרָן; שֶׁזֶה נִשְׁמַט מֵהֶן⁴⁹ עַד שֶׁיִּחְקְרוּ דִּינוֹ⁵⁰. לְפִיכָךְ, אִם חָזַר פָּעַם אַחֲרַי וְטָעַן שֶׁפָּרַעְו זֶה הַמְּמוּן שֶׁנִּתְחַיֵּב בוֹ בְּפִגְיָהּ, וְלֹא הָיוּ שָׁם עֵדִים שֶׁמְכַחֲשִׁין אוֹתוֹ פָּעַם שְׁנִיָּה - הָרִי זֶה נִשְׁבַּע הֵסֵת שֶׁפָּרַעְו, וְנִפְטָר. לְפִיכָךְ הָיוּ בְּקִיָּא הַדַּעַת שֶׁבִּסְפָּרָד, כְּשִׁיזָדָּה הַלֵּוֶה אוֹ פְּשִׁיתְחֵיב שְׁבוּעָה בְּבֵית דִּין, אוֹמֵר לוֹ בְּפִגְיָ בֵּית דִּין: הָיוּ עָלַי עֵדִים שֶׁלֹּא יִפְרַעְנִי אוֹ שֶׁלֹּא יִשְׁבַּע לִי אֶלָּא בְּפִגְיָ עֵדִים⁵¹.

ד. שֶׁטֶר הוֹדְיָה²⁶ שֶׁיֵּצֵא²⁷, וְלֹא הָיָה כְּתוּב בוֹ: אָמַר לָנוּ כְּתוּבוֹ וְחִתְמוֹ וְתָנוּ לוֹ - הָרִי זֶה כְּשֶׁר; שֶׁחֲזָקָה הִיא, שֶׁאֵלּוּ לֹא אָמַר לָהֶם: כְּתוּבוֹ וְחִתְמוֹ וְתָנוּ - לֹא הָיוּ נוֹתְנִין. הָיָה כְּתוּב בְּשֶׁטֶר: הוֹדָה פְּלוֹנִי בְּפִגְיָנוּ בֵּית דִּין, אִם אֵין כְּתוּב בוֹ שֶׁהָיוּ שְׁלֹשָׁה, אוֹ דְּבָרִים שְׁשׁוּמְעִין מִכָּלְלוֹן²⁸ שֶׁהָיוּ שְׁלֹשָׁה - הוֹשְׁשִׁין שְׁמָא שְׁנַיִם הָיוּ, וְטָעַן וְדָמוֹ שֶׁהָהוֹדְיָה בְּשָׁנִים הוֹדְיָה בְּבֵית דִּין²⁹, וְלִפְיָכָךְ אֵין דְּנִין בוֹ דִּין שֶׁטֶר³⁰.

(26) שם. (27) מתחת יד המלוה וכתוב בו שההודאה הייתה בפני בית דין. (28) שיש להבין מהם. (29) במסקנא שם (ל): "חיישינן לבית דין טועין". (30) אין גובים בו הלקוחות ונאמן הלווה לטעון - פרעתי.

ה. כְּבָר בְּאַרְנוֹ³¹, שֶׁהוֹדְיָה בְּבֵית דִּין אוֹ עֵדוֹת בְּבֵית דִּין - כְּמִלּוֹה הַכְּתוּבָה בְּשֶׁטֶר³², וְלִפְיָכָךְ כּוֹתְבִין וְנוֹתְנִין לְבַעַל דִּינוֹ³³. בְּמָה דְּבָרִים אָמוּרִים? בְּשֶׁלֹּא קָבַל אֶת הַדִּין עַד שֶׁשְּׁלַחוּ וְהִבִּיאוּהוּ, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ³⁴; אֲבָל שְׁנַיִם שָׂבְאוּ לְדִין, וְתִבַּע אֶחָד מֵהֶן אֶת חֲבֵרוֹ וְאָמַר: מָנָה לִי בְּדָדָךְ, וְאָמַר לוֹ הַתְּתַבַּע: הֵן יֵשׁ לָךְ בְּדִי, בֵּין שֶׁאָמְרוּ הַדְּנִינִין: תֵּיב אֶתָּה לְתֵן לוֹ³⁵, בֵּין שֶׁאָמְרוּ: צֵא תֵן לוֹ, וְיֵצֵא³⁶ וְאָמַר: פְּרַעְתִּי³⁷ - נֶאֱמָן³⁸, וְיִשְׁבַּע הֵסֵת שֶׁפָּרַעְו. לְפִיכָךְ, אִם הַתּוֹבֵעַ חָזַר לְדִינִים³⁹ וְאָמַר: כְּתוּבוֹ לִי הוֹדְיָתִי - אֵין כּוֹתְבִין לוֹ, שְׁמָא פָּרַעְו⁴⁰. וְכֵן⁴¹ מִי שֶׁנִּתְחַיֵּב שְׁבוּעָה בְּבֵית דִּין, וְיֵצֵא וְאָמַר: נִשְׁבַּעְתִּי - נֶאֱמָן, וְאֵין מְשִׁבְעִין אוֹתוֹ שֶׁנִּשְׁבַּע⁴². הָיוּ הָעֵדִים⁴³ מְעִידִין אוֹתוֹ שֶׁלֹּא נִשְׁבַּע - הַחֲזוֹק פְּפָרָן לְאוֹתָהּ שְׁבוּעָה, וְאֵינוֹ נֶאֱמָן לְעוֹלָם לומר נִשְׁבַּעְתִּי, עַד שִׁיזָדָּה לוֹ בַּעַל דִּינוֹ אוֹ יָבִיא עֵדִים שֶׁנִּשְׁבַּע בְּפִגְיָהּ.

(44) גמרא שם. (45) בית הדין לנתבע. (46) מעידים, שלא זוהי ידם מתחת יד התובע או הנתבע ולא ראו שפרע. (47) ואינו נאמן לומר פרעתי אחר שנתחייבתי שנית על ידי בית דין. (48) הודיעוהו את הדין ולא אמרו בלשון ציווי: תן לו. (49) כוונתו להשתמט ולדחות את הפירעון לפי שעה. (50) ימשיכו לעסוק במשפט זה, הואיל ולא הטילו עליו צו החלטתי, ואולי יזכוהו. (51) רבינו לשיטתו (בהלכות מלוה ולווה פרק ט"ו הלכה א), שאפילו לאחר מתן מעות מועיל תנאו של המלוה, שלא יפרע אלא בעדים (ראה הערות שם).

ז. מִי שֶׁהוֹדְיָה⁵² בְּבֵית דִּין: שֶׁאֵנִי תֵיב לְזֶה הַתּוֹבֵעַ מָנָה, וְאַחַר כֵּךְ אָמַר: נִזְכַּרְתִּי שֶׁפְּרַעְתִּי לוֹ חוּבוֹ זֶה שֶׁהוֹדְיָתִי בוֹ, וְהָרִי עֵדִים - הָרִי זֶה עֵדוֹת מוֹעֵלָת וְעוֹשִׁין עַל פִּיָּהּ⁵³; שֶׁהָרִי לֹא הִכְחִישׁ עֲדוּי⁵⁴, וְאֵינוֹ כְּאוֹמֵר: לֹא לְוִיתִי מְעוֹלָם⁵⁵.

(52) לא נמצא מקור מפורש בגמרא לדין זה, וסברת עצמו היא (מגיד משנה). (53) ואין אנו אומרים בזה הודאת בעל דין כמאה עדים דמי. (54) שהרי חזר בו לפני שהעידו העדים. (55) ובאו עדים שלוה ופרע שאמרנו בפרק הקודם הלכה ו, שהאומר לא לוויית כאומר לא פרעתי וחייב לשלם. [רבים ראו בדין זה סתירה לדברי עצמו (בפרק י"ד

(31) בפרק י"א מהלכות מלוה ולווה הלכה א. (32) גובה מן הלקוחות ואין הלווה נאמן לומר פרעתי. (33) למלוה, שהרי השטר אינו מוסיף למלוה זכות יתירה. (34) בהלכה ג. (35) הודיעו לו את הדין, אבל לא ציוו עליו בפירוש לשלם. (36) וקיבל עליו את הדין (רי"ף). (37) אחר

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ו' ג' מרחשון - ספר משפטים - הלכות טוען ונטען ק"ז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

20 מְכַרְתּוּ לִי אֹו נָתַתּוּ לִי בְמִתְנָה - הֲרִי זֶה הַנִּתְבָּע
21 וְנִשְׁבַּע הַסֵּת וְנִפְטָרוֹ.

22 ב. טָעַן שֶׁהוּא מְשֻׁפּוֹן בְּיָדוֹ - יָכוֹל לְטָעַן עַד פְּדֵי
23 דְמִיּוֹ, וְנִשְׁבַּע בְּנִקְיִטַת חֲפֵץ וְנוֹטֵל, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ.⁵⁷

24 ג. בְּמָה דְבָרִים אָמורים? בְּדָבָרִים שֶׁאֵינָן עֲשׂוּיִין
25 לְהִשְׁאִיל וּלְהִשְׁפִּיר, כְּגוֹן בְּגָדִים וּפְרוֹת וְכָלִי תְשֻׁמִישׁ
26 הַבַּיִת וְדָבָרִים שֶׁל סְחוּרָה וְכִיּוֹצֵא בָהֶן; אֲבָל דְבָרִים
27 הָעֲשׂוּיִין לְהִשְׁאִיל וּלְהִשְׁפִּיר, אֵף עַל פִּי שֶׁהֵן תַּחַת
28 יָדוֹ שֶׁל זֶה, וְאֵף עַל פִּי שֶׁלֹא הִשְׁאִילוּ כְּלִי זֶה וְלֹא
29 הִשְׁפִּירוּ לוֹ בְּעֵדִים - הֲרִי הֵן בְּחֻזְקַת בְּעִלְיָהּ.⁵⁸
30 פִּיֶּצֵד? רְאוּבֵן שֶׁהָיָה לוֹ כְּלִי הָעֲשׂוּי לְהִשְׁאִיל
31 וּלְהִשְׁפִּיר, וְיֵשׁ לוֹ עֵדִים שֶׁהוּא יָדוּעַ לוֹ, וְהֲרִי אוֹתוֹ
32 הַכְּלִי תַּחַת יָד שְׁמֵעוֹן, וְרְאוּבֵן טוֹעֵן שֶׁהוּא שְׂאוֹל אוֹ
33 שְׂכוֹר, וְשִׁמְעוֹן טוֹעֵן: אֶתְּהָ מְכַרְתּוּ לִי, אֶתְּהָ נָתַתּוּ
34 לִי בְּמִתְנָה, אֶתְּהָ מְשֻׁפְּנוֹתוֹ בְּיָדֵי - אֵינוֹ נֶאֱמָר;⁵⁹ אֲלֵא
35 רְאוּבֵן נוֹטֵל כְּלָיו, וְנִשְׁבַּע הַסֵּת עַל טְעַנְתּוֹ שְׁמֵעוֹן.
36 וְאֶפְלוּ מִתּוֹ שְׁמֵעוֹן - הֲרִי רְאוּבֵן נוֹטֵל כְּלָיו.⁶⁰ וְהוֹרוּ
37 הַגְּאוּנִים: שִׁישְׁבַּע הַסֵּת,⁶¹ שְׁטוֹעֲנִין לְיִוְרֵשׁ.

24 (9) ש.ם. (10) כדעת הרי"ף שם ב'שער השביעי', והסתמך
על מה ששלח רב הונא בר אבין (גמרא שם): "דברים
העשויין להשאל ולהשכיר ואמר לקוחין הן בידי - אינו
נאמן". (11) שהרי העדים מעידים שהם של התובע, ואין
לסמוך על החזקה האמורה בראש הלכה זו, מפני
שמתקבלת על הדעת טענתו של התובע שהשאל או
השכיר. ומה שאמרו (בבא-בבא א"ת): "אומן אין לו
חזקה" אבל אחר יש לו חזקה, מדובר כשאין לתובע עדים
שראו כלי זה ביד הנתבע, ולפיכך נאמן ב'מיגו' שיכול
לטעון להד"ם (הגהות מיימוניות כאן אות א). (12) שם:
"רבא אפיק מיתמא זוגא דסרבלא וספרא דאגדתא (הוציא
מידי יתומים זוג מספרים של עושי סרבל (ראה ה"י) וספר
אגדה) בדברים העשויים להשאל ולהשכיר". (13) אף-
על-פי שאין היורש טוען לקוחים הם בידי המוריש. לקמן
פ"ט ה"ה כותב רבינו, שאין דעתו נוטה לזה (ראה שם).

38 ד. בְּמָה דְבָרִים אָמורים? כְּשֶׁהָיָה כְּלִי זֶה נִרְאָה
39 וְעוֹמְדוֹ.⁶² בְּיַד שְׁמֵעוֹן; אֲבָל אִם רְאוּבֵן טָעַן וְאָמַר
40 לְשִׁמְעוֹן: כְּלִי פְּלוֹנִי יֵשׁ לִי בְּיָדְךָ וְשְׂכוֹר הוּא,
41 הוֹצִיאוּ אֵלַי, וְהֲרִי יֵשׁ לִי עֵדִים שֶׁהוּא יָדוּעַ לִי, וְאָמַר
42 לוֹ שְׁמֵעוֹן: אֶתְּהָ מְכַרְתּוּ לִי, אֶתְּהָ נָתַתּוּ לִי בְּמִתְנָה -

מהלכות מלוה ולווה הלכה ד) באומר פרעתי מחצה ועדים
מעידים שפרעו כולו, שפסק שם שיישבע כמודה במקצת,
ולמה לא יחזור בו ויטעון פרעתי כולו כדברי העדים?
בשלמא כשהכחיש ואמר לא היו דברים מעולם - אינו נאמן
לומר פרעתי משום שהחזק כפרן (ראה פרק ו הלכה ו) אבל
כשטוען פרעתי מחצה הרי לא החזק כפרן? במגיד משנה
מתרן, שם המדובר כשהלווה עומד בטענתו, שפרע רק
מחצה].

1 ח. וְשֶׁ⁶⁰ לְטוֹעֵן⁵⁷ בְּבֵית דִּין לְחֹזֵר וְלְטָעַן טְעֵנָה אַחֲרַת
2 לְהַכְחִישׁ הַטְעֵנָה הָרִאשׁוֹנָה, וְסוֹמְכִין עַל טְעֵנָתוֹ
3 הָאַחֲרוֹנָה. וְאֵף עַל פִּי שֶׁלֹא נָתַן אִמְתָּלָא⁵⁸ לְטְעֵנָה
4 הָרִאשׁוֹנָה.⁵⁹ וְאֵף עַל פִּי שֶׁיּוֹצֵא מִבֵּית דִּין וְחֹזֵר - יֵשׁ
5 לוֹ לְחֹזֵר וְלְטָעַן וְלְהַפְּךָ כָּל הַטְעֵנוֹת שִׁינְיָה, עַד
6 שְׂכִיבָאוּ עֵדִים. אֲבָל מֵאַחַר שֶׁיְבִיאוּ עֵדִים וְיַכְחִישׁוּ
7 טְעֵנָתוֹ הָאַחֲרוֹנָה שְׁסִמְךָ עָלֶיהָ - אֵינוֹ יָכוֹל לְהִשְׁאִילוֹ⁶⁰
8 לְטְעֵנָה אַחֲרַת, אֲלֵא אִם כֵּן נָתַן אִמְתָּלָא לְטְעֵנָה
9 שְׁסִמְךָ עָלֶיהָ⁶¹, וְיֵשׁ כְּמִשְׁמַעָה⁶² כְּמוֹ שֶׁהִשִּׂיא זֹאת
10 הַטְעֵנָה הָאַחֲרַת. וְהוּא שֶׁלֹא יִצָּא מִבֵּית דִּין; אֲבָל אִם
11 יִצָּא מִבֵּית דִּין - אֵינוֹ יָכוֹל לְחֹזֵר וְלְטָעַן אַחַר שְׂכִיבָאוּ
12 עֵדִים; שְׁמָא אֲנָשִׁים רְעִים לְמַדְוָהוּ טְעֵנוֹת שֶׁל
13 שְׁקָר⁶³. וְכֵן כָּל פִּיּוֹצֵא בְּזֶה.

(56) רשאי. (57) בבא בתרא לא. (58) הסבר למה טען
תחילה טענה אחרת. [=אמתלא - אמת לא]. (59) בגמרא
שם המדובר כשנתן אמתלא. וברי"ף שם כתב בפירושו:
"והוא דיהיב אמתלא לטענתיה". אולם רבינו מפרש, שאין
צורך באמתלא, אלא כשכבאו עדים והכחישו טענתו
הראשונה כמו במעשה שהובא בגמרא שם, אבל כל זמן
שלא הוכחשה טענתו הראשונה על ידי עדים יכול לחזור
בו מטענתו. וכתב בנימוקי יוסף שם, ששיטת רבינו זהה עם
דעת רבו הרי"מ מיגאש, שכל ההגבלות שנאמרו בגמרא שם,
נאמרו רק כשהוכחשה טענתו על ידי עדים. (60) פירושו,
להפנותו (ראה משנה עבודה זרה כט: "השיאו לדבר אחר"
ותוספות שם לד: דיבור המתחיל השיאו). (61) כרי"ף
שהבאנו למעלה. (62) של הטענה הקודמת. במעשה
בגמרא שם טען אחד שדה זו של אבותי היא, וכאו עדים
שהיא רכושם של אבות בעל דינו, ופירש הראשון, שהתכוון
לומר: אני בטוח כל כך בבעלותי על שדה זו כאילו ירשתי
אותה מאבותי.
(63) גמרא שם.

פֶּרֶק שְׁמִינִי

1) מבאר דיני חזקה במטלטלין העשויים להשאל ולהשכיר
ושאינם עשויים לכך.

14 א. כָּל הַמְטַלְטְלִין² בְּחֻזְקַת זֶה שֶׁהֵן תַּחַת יָדוֹ, אֵף
15 עַל פִּי שֶׁהִבִּיא הַתּוֹבֵעַ עֵדִים שֶׁהַמְטַלְטְלִין הִלְלוּ
16 יְדוּעִין לוֹ.³ פִּיֶּצֵד? בְּגֵד זֶה אוֹ כְּלִי זֶה שֶׁבְּיָדְךָ אוֹ
17 שֶׁבְּתוֹךְ בֵּיתְךָ שְׁלִי הוּא, אוֹ הַפְּקָדְתִּיהוּ אֲצִלְךָ אוֹ
18 הִשְׁאִלְתִּיהוּ⁴ לָךְ, וְהֲרִי הָעֵדִים שֶׁהֵן יוֹדְעִין אוֹתוֹ
19 מִקֵּדָם בְּרִשׁוֹתַי, וְהַנִּתְבָּע אֹמֵר: לֹא פִי, אֲלֵא אֶתְּהָ

1 - הרי זה נאמן. (מגיד-משנה). [מדברי רבינו משמע, שבדברים העשויים להשאל ולהשכיר - אינו נאמן לומר מכת לי, כשזה טוען: נגנבו. ויש לעיין בזה, מה הוא ההבדל בין עשויים לבין אינם עשויים, כשהתובע טוען: גנובים? (ראה למעלה הערה יט בלא יצא שם גניבה). ואולי התובע נאמן ב'מיגור', שיכול לטעון: השאלתי או השכרתי לך. וצ"ע.]. (28) לא טען כך, אלא אמר. (29) ואינו נפטר בשבועת היסת הקלה, ב'מיגור' שיכול לטעון: לקוחים בידי. נתבארה כבר כמה פעמים שיטת רבינו, שאין אומרים 'מיגור' לפטור משבועה אלא לפטור מממן.

24 ז. מי שהיו בידו³⁰ דברים העשויין להשאל ולהשפיר, אף על פי שהודה ואמר לו: ידע אני שהם שלך³¹, אבל פלוני מכרם לי או נתנם לי במתנה - אין מוציאין אותן מידו³². אפלו הביא זה עדים שהיו ידועין לו. שאדם עשוי למכור את פלוני³³.

30) בהלכה זו מדובר, כשלא יצא לו שם גניבה, והתובע אינו טוען השאלתים או השכרתים לך, אלא נגנבו. ואפילו טוען השאלתים לאדם אחר, הרי זה כטוען גנובים, שהמוכר כלי שאול בידו - כאילו גנבו. (31) שהיו שלך. (32) נתבאר למעלה, שאחזוקי אינשי בגנבי - לא מחזיקינן. (33) מלשונו משמע, שכל אדם עשוי למכור כלי, ובכל הדינים שבפרק זה לא הבדיל אף פעם בין אדם העשוי למכור כלי ובין אדם שאינו עשוי לכך, אולם בשבועות מו: בדין יצא וכלים טמונים תחת כנפיו, הבדילו בין שני אלה. וכן פסק רבינו (לקמן פ"ט ה"ג). וקשה להסביר למה לא אמרו הבדל זה בדינים שבפרק שלפנינו (ראה ראב"ד ומגיד-משנה).

34 ח. טען זה עליו ואמר: שאני השפרתי לך או השאלתי לך³⁴ - מוציאין אותן מידו³⁵. ואם היו מדברים שאינן עשויין להשאל ולהשפיר - הרי זה³⁶ נשבע הסת שלא השאל לו ולא השפיר לו, אלא מפלוני לקח, ויעמיד פלוני בידו³⁷.

34) הלכה זו היא המשך ההלכה שלפניה, ומדובר בדברים העשויים להשאל ולהשכיר, והנתבע מודה שהכלים היו של התובע - וטוען שקנאם מאדם אחר. (35) זה פשוט, וכל-שכן הוא, מטוען: ממך קניתיים שבהלכה ג. (36) הנתבע. (37) כמו בטוען אתה מכרתם לי.

35 ז. אל תטעה בין דברים העשויין להשאל ולהשפיר לדברים שדרךן להשאל ולהשפיר³⁸, כמו שטעו רבים וגדולים. שכל הדברים ראויין להשאל ודרךן להשאל, אפלו חלוקו של אדם ומצעו ומטתו ראויין להשאל; אבל דברים העשויין להשאל ולהשפיר הם הפלים שבני אותה מדינה עושין אותן מתחלת עשייתן כדי להשאלין ולהשפירין ולטל שקרין³⁹, והרי הן לבעליהן. כמו קרקע, שאוכל פרוטיה והגוף קנים, כך אלו הפלים

1 נאמן, ונשבע שמעון הסת ונפטר. מתוך שיכול לומר: לא היו דברים מעולם¹⁶ ואין בידי פלום¹⁷, נאמן לומר: שישנו אצלי ואתה מכרתו לי.

14) בבא-בטרא מה: (15) ראו עדים אותו עכשיו. (16) לא שאלתי ולא שכרתי. (17) שאלתי והחזרתי. לקמן פ"ט ה"ב כתב רבינו בפירושו, שאפילו אומן נאמן לטעון קניתי, ב'מיגור' של החזרתי.

4 ה. אין¹⁸ כל הדברים האלו אמורים אלא שהיה בעל הפלי טוען: אני הפקדתי אצלך או השאלתי או אצלך; אבל אם טען: שפלי זה היה שלי ונגנב או אבד או נגזל, והביא עדים שהוא ידוע לו, וזה שפחת ידו ואמר: איני יודע¹⁹, אבל אחרים מכרוהו לי או נתנוהו לי במתנה, אף על פי שהוא מדברים שעשויין להשאל ולהשפיר - מעמידין אותו ביד זה שהוא בידו²⁰, ואינו נשבע פלל, שהרי אין לו טוען²¹.

18) משנה בבא-קמא קיד: (19) אם נגנבו ממך כלים אלה. (20) ואפילו אם התובע טוען השאלתים או השכרתים לאחר והוא מכרם לך, ואפילו כשאינו עשוי למכור כליו. ונימוקו העיקרי של דין זה מבואר ברי"ף שבועות ראש פ"ז בשער הששי: "אחזוקי אינשי בגנבי - לא מחזיקינן (אין אנו מחזיקים אנשים כגנבים)", וכל זמן שאין הוכחה שיד גנב באמצע - אין מקבלים טענת גניבה. (21) טענתו של התובע אינה נוגעת לזה שהכלים בידו, שהרי הוא מודה שלא השאלם ולא השכירם לו, וטענת גניבה אינה מתקבלת (ראה מגיד-משנה ולחם-משנה).

13 ו. יצא לבעלים הראשונים חזקה מפליהן שנגנבו²² - ישבע זה²³ בנקיטת חפצין²⁴ כמה הוציא ויטל²⁵, ויחזר הפלי לבעלים הראשונים, כמו שבארנו בהלכות גנבה²⁶. טען: אתה מכרתו לי או נתתו לי במתנה, אף על פי שיצא לו שם גנבה, אם לא היה מדברים העשויין להשאל ולהשפיר²⁷ - הרי זה נשבע הסת, ויעמד הפלי בידו. מפאן אתה למד לכל מי שיש לו מטלטלין בידו, אף על פי שיכול לומר: שלקוחיין הן בידי, וישבע הסת ויפטר, אם אמר²⁸: שלך הן, אבל חייב אתה לי כך וכך - ישבע בנקיטת חפצין²⁹ ואחר כך יטל, פדין כל הנשבעין ונוטלין.

22) ידוע הדבר שנגנבו כלים של התובע, והנתבע טוען: אדם אחר מכר לי הכלים שאתה תובע אותם. (23) הנתבע. (24) ככל נשבע ונוטל. (25) התובע יחזיר לו הדמים שהוציא. (26) פ"ה ה"ב. (27) ואפילו כשאינו עשוי למכור כליו. רבינו מודיש כאן את ההבדל בין טוען מפלוני קניתי, לבין טוען: אתה מכרת לי. בטענת קנייה מאחרים, יחזיר לתובע את הכלים ויקבל חזרה הדמים ששילם, שהרי ידוע הדבר שנגנבו כלים מהתובע, ומתקבל על הדעת שזה קנה מיד הגנב, ואולי לא ידע שהכלים גנובים. אבל כשטוען אתה מכרת לי, ואף-על-פי שהתובע אינו רגיל למכור כליו

פָּרֶק תְּשִׁיעִי

1 מבאר דין אומן שאין לו חזקה ודין בני אומן, ודין יוצא
מבית חבירו וכלים טמונים תחת כנפיו, ודין אומר אלך
ואכרות דקל של פלוני או אוכל פירות שדה, ודין שניים
אוחזין בטלית או רוכבים על גבי בהמה, וכל אחד טוען
שהם שלו.

26 א. האמן² - אין לו חזקה בכלים שפתחת ידו. אַחַד
27 כְּלִים הַעֲשׂוּיִים לְהִשְׁאִיל וּלְהִשְׁכִּיר וְאֶחָד שָׁאָר
28 כְּלִים³. פִּיֶּצֶד? רָאָה כְּלָיו בְּיַד הָאֵמָן, וְהִבִּיא עֲדִים
29 שֶׁהָיָה יוֹדְעִין שֶׁהִכְלִי זֶה שְׁלוֹ, וְהוּא טוֹעֵן וְאוֹמֵר:
30 לְמִקְוֵה נִתְּתִיו לָךְ, וְהָאֵמָן אוֹמֵר: לֹא בָּא לְיָדִי אֲלָא
31 בְּמִכְרָה אוֹ מִתְּנָה, אוֹ שִׁטְעָן: אִתָּה נִתְּתוּ לִי, אִתָּה
32 מִכְרָתוֹ לִי אַחֵר שָׁבָא לְיָדִי לְתַקְנֹו, אַף עַל פִּי שֶׁמָּסְרוּ
33 לוֹ שְׁלֹא בְּעֲדִים - בְּעַל הַכְּלִי נֶאֱמָן⁴, וּמוֹצִיאִין אוֹתוֹ
34 מִיַּד הָאֵמָן, וְיִשְׁבַּע בְּעַל הַבַּיִת הַסֵּת עַל טַעֲנָתוֹ. וְיֵשׁ
35 גְּאוּנִים⁵ שֶׁדָּנוּ: אַף עַל פִּי שְׁלֹא הִבִּיא בְּעַל הַבַּיִת
36 עֲדִים שֶׁזֶה הַכְּלִי שְׁלוֹ, הוֹאִיל וְרָאָה כְּלָיו בְּיַד הָאֵמָן,
37 וְהָיָה הָאֵמָן מוֹדֶה לוֹ שֶׁהָיָה שְׁלוֹ וּמְכָרוֹ לוֹ - נֶאֱמָן⁶.
38 אָבֵל אִם אָמַר: לֹא הָיָה דְּבָרִים מְעוֹלָם⁷, וְשָׁלִי הוּא
39 הַכְּלִי - נֶאֱמָן הָאֵמָן וְנִשְׁבַּע הַסֵּת. וְאִם הִבִּיא בְּעַל
40 הַבַּיִת עֲדִים שֶׁהִכְלִי הָיָה יָדוּעַ לוֹ - אֵין הָאֵמָן נֶאֱמָן.
41 וְדִין זֶה⁸ פְּלֵא הוּא בְּעֵינָיו⁹.

2 משנה בבבא בתרא מב. וסוגיית הגמרא שם מה ומו.
3 שהרי גם כלים כאלה נמסרים לידי האומן לתיקון.
4 כמו בעשויים להשאיל ולהשכיר בשאינו אומן (למעלה
פ"ח ה"ג). ודווקא כשהביא עדים שכלים אלה הם שלו,
אבל כשאין לו עדים שהכלי שלו - האומן נאמן לומר אתה
מכרתו לי, ב'מיגו' שיכול לטעון הכלי הזה שלי הוא ולא
קיבלתיו בכלל מידך. [על-פי דעת רבו הר"י מיגוש].
5 הרי"ף בהלכותיו בבבא בתרא שם. 6 בעל הכלי, שאין
אומן נאמן אפילו ב'מיגו', כשהוא מודה שהכלי בא לידו
מהתובע. 7 לא מסרת לידי בכלל את הכלי הזה.
8 שבעל הכלי נאמן אפילו כשלא הביא עדים שהכלי שלו.
9 למה לא נאמן לאומן ב'מיגו' של טענת להד"ם.
כשהתובע מביא עדים שהכלי הוא שלו - מעמידים אותו
בחזקת בעליו הראשונים, כמו בעשויים להשאיל ולהשכיר
בשאינו אומן, ששלח רב הונא בר אבין שמוציאים מידו,
משום שיש שני נימוקים לזכותו של בעל הכלי: א. ברור
שהכלי היה שלו; ב. עשוי להשאיל ולהשכיר, והרי באומן
כל דבר נידון כעשוי להשאיל ולהשכיר, אבל כשאין עדים
שהכלי הוא של התובע, אין לומר שהכלי בחזקתו, ומשום
זה יש להאמין לאומן ב'מיגו'.

42 ב. לֹא רָאָה הַכְּלִי בְּיַד הָאֵמָן, אֲלָא טָעַן וְאוֹמֵר: כְּלִי
43 כְּלוּנִי נִתְּתִיו לוֹ לְתַקְנֹו, וְהָאֵמָן אוֹמֵר: תְּזַרְתָּ וּמִכְרָתוֹ
44 אוֹ נִתְּתוֹ לִי - הָאֵמָן נִשְׁבַּע הַסֵּת וּנְפָטָר, מִתּוֹךְ שֶׁיִּכְוֹל
45 לוֹמַר: לֹא הָיָה דְּבָרִים מְעוֹלָם¹⁰. וְאֶפְלוּ מָסְרוּ לְתַקְנֹו
46 בְּעֲדִים - הָאֵמָן נֶאֱמָן, מִתּוֹךְ שֶׁיִּכְוֹל לוֹמַר: הַחֲזַרְתִּי;
47 שֶׁהִמְפָּקִיד אֲצֵל חֲבֵרוֹ בְּעֲדִים - אֵינוֹ צָרִיךְ לְהַחֲזִיר

1 עֶקֶר עֲשִׂיתָן כְּדִי לְהַנֹּת בְּשִׁכְרָן. כְּגוֹן הַיּוֹרוֹת
2 הַגְּדוֹלוֹת שֶׁל נְחֹשֶׁת שֶׁמִּבְּשָׁלִין בָּהֶן כְּבִית
3 הַמְּשִׁתָּאוֹת, וְכַגוֹן כְּלִי נְחֹשֶׁת הַטּוֹחַ בְּזָהָב שֶׁשׁוֹכְרִין
4 אוֹתוֹ לְכַלֵּה לְהַתְקַשֵּׁט בּוֹ. שֶׁעֲשִׂיתָ אֵלּוֹ הַכְּלִים אֵינָן
5 לְמִכְרִית עֲצָמָן, וְלֹא לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן בְּעַל הַבַּיִת
6 בְּבִיתוֹ, אֲלָא לְהִשְׁאִיל לְאַחֵרִים כְּדִי לְהַנֹּת כְּנִגְדָן,
7 אוֹ לְהִשְׁכִּיר וְלִטֵּל שִׁכְרָן. וְכֵן אִם הָיָה לְאָדָם מִשְׁאָר
8 הַכְּלִים, וְיֵשׁ לוֹ עֲדִים שֶׁהוּא מִשְׁפִּירוֹ תְּמִיד
9 וּמוֹשְׁאִילוֹ, וְהַחֲזִק לוֹ שֶׁהוּא לְהִשְׁאִיל וְלְהִשְׁכִּיר -
10 הָרִי הֵן כְּלִים הַעֲשׂוּיִין לְהִשְׁאִיל וְלְהִשְׁכִּיר.

38 אל תחשוב שכוונת המשפט: "עשויים להשאיל ולהשכיר" היא - דרכם להשאיל ולהשכיר. 39 דברי רבינו ברורים, ואינם צריכים ביאור נוסף.

11 י. וְכִלֵּי שֶׁהִפְסְדוּ מִרְבֵּה מִשְׁכָּרוֹ, וּבְגֵי אָדָם מְקַפְּדִין
12 עֲלוּ⁴⁰ שְׁלֹא יִשְׁאִילוּהוּ - הָרִי הוּא בְּחֻזְקָת שְׁאִינוֹ
13 עֲשׂוּי לְהִשְׁאִיל וְלְהִשְׁכִּיר, כְּגוֹן סִכִּין שֶׁל שְׁחִיטָה.
14 לְפִיכָּה, אֶפְלוּ בָּאוּ בְּגֵי אָדָם וְהַעֲדוּ שֶׁהִשְׁאִילוֹ אוֹ
15 הִשְׁפִּירוֹ זֶה⁴¹ - אֵין מִבְּטָלִין בָּהֶן חֻזְקָתוֹ⁴², אֲלָא הָרִי
16 הֵן כְּכֹל הַכְּלִים⁴³. רָאָה לְדְּבָרֵינוּ⁴⁴: שֶׁהָרִי רָבָא
17 הוֹצִיא⁴⁵ זוּג שֶׁעוֹשִׂין בּוֹ הַסְּרָבֵל⁴⁶ וְסִפְרָה הַגְּדָה
18 בְּדְּבָרִים הַעֲשׂוּיִין לְהִשְׁאִיל וְלְהִשְׁכִּיר⁴⁷, וְלוֹלֵי
19 שֶׁנִּתְּבַרַר לוֹ בְּעֲדִים שֶׁהֵן מִדְּבָרִים הַעֲשׂוּיִים לְהִשְׁאִיל
20 לֹא הוֹצִיא מִתַּחַת יָדֵי תוֹמִים. הָא שְׁאָר הַזּוֹגוֹת
21 וְשְׁאָר הַסְּפָרִים - אֵינָן כְּכֹל דִּין זֶה, אַף עַל פִּי שֶׁהֵן
22 רְאוּיִין לְהִשְׁאִיל וְלְהִשְׁכִּיר. וְדָבָר זֶה עֶקֶר גְּדוֹל בְּדִין,
23 וְהוּא דָּבָר שֶׁל טַעַם שְׁרָאוּי לְסַמְךָ עֲלָיו וְלָדוֹן בּוֹ,
24 וְכַרוּר הוּא לְמוֹצְאֵי דַעַת, וְרְאוּי לְדַיֵּן לְשׁוֹם אוֹתוֹ
25 לְנִגְדַּ עֵינָיו וְלֹא יְלוּז.

40 בבבא מציעא קטז. אמר רבא, שבני אדם מקפידים שלא להשאיל סכין של שחיטה, משום שהיא נפגמת. 41 כמה פעמים. 42 החזקה שאין משאילים אותם. 43 שאינם עשויים להשאיל ולהשכיר. 44 זה נמשך לעיקר המשמעות של עשויים להשאיל ולהשכיר שבהלכה הקודמת, ולא לדין הפסד מרובה משכרו. 45 שם. 46 זוג מספריים מיוחד לעשיית סרבול (מלבוש עליון חשוב). 47 לשון הגמרא: "רבא אפיק זוגא דסרבולא וספרא דאגדתא מיתמי, בדברים העשויים להשאיל ולהשכיר". ומזה שהדגישו: "בדברים העשויים להשאיל ולהשכיר" מדייק רבינו, שדברים אלה בדרך כלל אינם כוללים בסוג עשויים להשאיל ולהשכיר, אלא שבמקרה זה ידוע היה לרבא שאביהם דרכו היה להשאיל (ב'תוספות') שבועות מו: פירשו גם כן, שרבא ידע זאת). ומכאן מוכיח רבינו שני הדינים שבהלכה ט: א. דברים הראויים להשאיל ולהשכיר ואינם עשויים לכך לכתחילה - אינם כוללים בסוג "עשויים"; ב. אם יש הוכחה לכך, שבעל הכלים רגיל היה להשאיל כלים אלה, שעליהם נידונים - הרי דינם כ"עשויים". לפי הסבר זה, אין כל צורך לייחס לרבינו גירסא אחרת בסוגיא שלנו כדברי מגיד-משנה.

1 לְהַחְזִיר, לְפִי שְׁלֵא הֶעֱנִיעַן אֶלֶּא לְכַפֵּר בָּהֶן.²² אָבֵל
 2 בַּעַל הַבַּיִת הָעֹשֵׂי לְמַכֵּר אֶת כְּלָיו, אָף עַל פִּי שְׂאִין
 3 זֶה צָנוּעַ וְאִין דָּרָךְ אוֹתָן הַגְּלִים לְהִטְמִינָן תַּחַת
 4 הַכְּנָפִים - הָרִי זֶה נִשְׁפָּע הַסֵּת שֶׁהֵן לְקוֹחִין בִּידוֹ. וְכֵן
 5 אִם יָצָא בָּהֶן מְגָלִין בְּפָנֵי עֲדִים, אָף עַל פִּי שְׂאִין
 6 בַּעַל הַבַּיִת עֹשֵׂי לְמַכֵּר אֶת כְּלָיו - הָרִי זֶה נִשְׁפָּע
 7 לְזִמְרָה: לְקוֹחִין הֵן בִּידוֹ;²³ שְׂמָא נִצְטָרְכוּ לוֹ מְעוֹת
 8 וּמְכָר. וּבִלְבַד²⁴ שְׁלֵא יִהְיֶה מְדַבְּרִים הָעֹשֵׂיִים
 9 לְהַשְׂאִיל וְלְהַשְׁפִּיר; אָבֵל דְּבָרִים הָעֹשֵׂיִין לְהַשְׂאִיל
 10 וְלְהַשְׁפִּיר - לְעוֹלָם הֵן בְּחֻזְקָת בַּעֲלֵיהֶן,²⁵ כְּמוֹ
 11 שְׂבָאֲרָנוּ. וְאָף עַל פִּי שְׁהוֹצִיאָן מְגָלִין, וְאָף עַל פִּי
 12 שֶׁבַע הַבַּיִת הַזֶּה עֹשֵׂי לְמַכֵּר אֶת כְּלָיו, הוֹאִיל וַיֵּשׁ
 13 לוֹ עֲדִים שְׁנֵיהֶן הַכְּלִי הָעֹשֵׂי לְהַשְׂאִיל וְלְהַשְׁפִּיר
 14 בְּלְבַד²⁷ יְדוּעַ הוּא לֹא²⁸ - מוֹצִיאִין אוֹתוֹ מִיד זֶה עַל
 15 כָּל פְּנִים, עַד שְׁיָבִיא רְאִיָּה שְׂמֻכְרוֹ לוֹ אוֹ נִתְּנוֹ לוֹ
 16 בְּמִתְנָה, בְּדִין מְרַקְעוֹת.²⁹

20 מימרא של רב יהודה, שבועות מו. ויש שם חילופי גירסאות, ורבינו גורס כדבריו כאן. (21) אינו מתבייש לשאת בשוק כלים מגולים. (22) כתב במגיד-משנה בשם הרמב"ן, שדין זה נאמר כשנראה הכלי עכשיו ביד הנתבע, אבל כשלא נראה - נאמן לומר לקוח, ב'מיגו' של החזרתי. (23) שאילו התכוון לכפור, לא היה מגלה אותם לעיני כל. (24) כלומר, בכל המקרים שאמרנו למעלה שהוא נאמן לומר לקוחים הם בידי. (25) על-פי גירסת רב האי גאון ורבינו חננאל שם (מובאת ב'תוספות' שם ד"ה בטוענו): "ובכולהו נמי לא אמר שהוא נאמן אלא בדברים שאינם עשויים להשאיל ולהשכיר, אבל דברים העשויים להשאיל ולהשכיר - אינו נאמן". פירוש, ואפילו אם ישנם כל הדברים שנאמרו למעלה לטובתו של הנתבע, לא אמרנו שהוא נאמן אלא בדברים שאינם עשויים להשאיל ולהשכיר, אבל בעשויים אינו נאמן (לרש"י גירסא אחרת, ראה שם). (26) רצוי לגרוס: העשוי. (27) רבינו רומז כאן למה שביאר בפרק הקודם ה"ט, שאינו נקרא עשוי להשאיל ולהשכיר אלא כשנעשה מתחילה לשם כך. (28) ידוע שהוא שלו. [מלשון רבינו כאן: "שזה הכלי", למד המגיד-משנה שהמדובר כשנראה עתה הכלי בידו, כמו שכתבנו למעלה בשמן]. (29) שהם תמיד בחזקת בעליהם הראשונים, כמו שיתבאר לקמן פ"א.

30 ה. אָפֵלו³⁰ מַת זֶה שֶׁהַכְּלִי תַּחַת יְדוֹ - מוֹצִיאִין אוֹתוֹ מִיד הַיּוֹרֵשׁ בְּלֹא שְׁבוּעָה; שְׂפִינָן שְׂאִין לְאָבִיו לְטָעֵן³¹ שֶׁלְקַחוֹ אוֹ שֶׁהוּא מְשֻׁכָּן, כֶּף אִין זֶה³² יָכוֹל לְהַשְׁבִּיעוֹ³³. וְאִם טָעַן הַיּוֹרֵשׁ טַעֲנַת וּדְאִי וְאָמַר: בְּפָנֵי נִתְּנוֹ לְאָבִי אוֹ מְכָרוֹ לוֹ - הָרִי בַּעַל הַבַּיִת נִשְׁפָּע הַסֵּת, כְּשֶׂאָר כָּל הַנִּשְׁפָּעִין³⁴. וּכְכֵן בְּאֲרָנוּ³⁵, שִׁישׁ מִי שְׁהוֹרָה: שִׁישְׁבַע בַּעַל הַבַּיִת הַסֵּת, וְאַחַר כֶּף יַחְזִיר כְּלָיו מִיד הַיּוֹרֵשׁ³⁶. וְאִין דַּעֲתִי נוֹטָה לְזָה.

(30) נתבאר כבר בפרק הקודם ה"ג שמוציאים מיד היורש,

1 לוֹ בְּעֲדִים¹¹. לְפִיכֶךָ נִשְׁפָּע הָאֱמָן הַסֵּת וְנִפְטָר, וְאִין
 2 מַחֲבִיבִין אוֹתוֹ לְהוֹצִיא הַכְּלִי. וְאִם הוֹצִיא, הוֹאִיל
 3 וְנִרְאָה - הָרִי בַּעַל הַבַּיִת מְבִיא עֲדִים שֶׁהוּא שָׁלוֹ
 4 וְנוֹטָלוֹ, אָף עַל פִּי שְׂמֻסְרוֹ לוֹ בְּלֹא עֲדִים, כְּמוֹ
 5 שְׂבָאֲרָנוּ¹². לְפִיכֶךָ, אִם טָעַן הָאֱמָן וְאָמַר: שְׂתִים
 6 קִצְצָת לִי בְּשִׁכְרִי¹³, וּבַעַל הַבַּיִת אוֹמַר: לֹא קִצְצָתִי
 7 לָךְ אֶלֶּא אַחַת, אִם הִיָּה הַכְּלִי נִרְאָה בְּפָנֵיהֶם¹⁴ -
 8 הוֹאִיל וְהָאֱמָן אִין לוֹ בּוֹ חֻזְקָה וְאִינוּ יָכוֹל לְטָעֵן
 9 שֶׁהוּא לְקוֹחַ בִּידוֹ, הָרִי בַּעַל הַבַּיִת נִשְׁפָּע בְּנִקְיִטַּת
 10 חִפְּץ עַל הַקְּצִיצָה, כְּמוֹ שְׂבָאֲרָנוּ בְּשִׁכְרוֹת¹⁵, וְנוֹתָן;
 11 וְאִם אִין הַכְּלִי נִרְאָה בְּפָנֵיהֶם - הוֹאִיל וְהָאֱמָן נִשְׂאָן
 12 לְזִמְרָה: לְקוֹחַ הוּא בִּידוֹ, יָכוֹל לְטָעֵן עַד כְּדֵי דְמִיו,
 13 וְנִשְׁפָּע בְּנִקְיִטַּת חִפְּץ וְנוֹטָל, כְּדָרָךְ כָּל הַנִּשְׁפָּעִין
 14 וְנוֹטְלִין, כְּמוֹ שְׂבָאֲרָנוּ¹⁶.

(10) כשלא ראה הכלי, הרי אינו יכול להוכיח שכלי שלו נמצא ביד האומן, והרי זה כמו אין עדים שהכלי הוא שלו, אף-על-פי שעדים מעידים שהיה לו כלי כזה שהוא תובע מהאומן, ולפיכך אינו נאמן. (11) וכן פסק רבינו גם במלוה על-פה בעדים (בפ"א מהל' מלוה ולווה ה"א). (12) בהלכה א. (13) הוא מודה שקיבל הכלי לתיקון, וקבעו שכר מלאכה שני דינרים. (14) והוכח שהוא של בעל הבית. (15) פרק יא, הלכה ז, שלא תיקנו חכמים שישבע השכיר ויטול אלא כשבעל הבית טוען פרעתי, אבל לא בטענת רמת השכר. (16) למעלה פ"ח ה"ב.

15 ג. אֱמָן¹⁷ שִׁירַד מְאֻמְנוֹתוֹ¹⁸, וּכְן הָאֱמָן¹⁹ - הָרִי הֵן
 16 כְּשֶׂאָר כָּל אָדָם, וַיֵּשׁ לָהֶן חֻזְקָה בְּכָל הַמִּטְלָטְלִין,
 17 כְּמוֹ שְׂבָאֲרָנוּ.

(17) ברייתא בבא-בתרא מז. (18) הפסיק לעסוק באומנותו. (19) מימרא של רבי יוחנן שם. [כתבו ב'תוספות' שם ד"ה ירד, שירוד מאומנותו דינו כשאר כל אדם אפילו בכלים שנמסרו לידו לפני שירד ונשתהו בידו זמן רב, שאין דרכם של בני אדם להשאיר כלים בידי אומן שירד (וכן פסק הרא"ש שם)]. ובבבן אומן, מדובר כשטוען טענת עצמו: "מכרת לך", אבל בטוען שירשו מאביו - נידון כאומן (גמרא שם). ובברייתא שם משמע שכן הסמוך על שולחן אביו ועוזר לו באומנותו - דינו כאביו. ותמוה הדבר שרבינו סתם ולא ביאר כלום.

18 ד. מִי שֶׁנִּכְנַס²⁰ לְבֵיתוֹ שֶׁל חֵבְרוֹ בְּפָנֵי בַּעַל הַבַּיִת,
 19 וַיָּצֵא וּבָלִים טְמוּנִין תַּחַת כְּנָפָיו, וְהַעֲדִים רוֹאִין
 20 אוֹתוֹ, וְלֹאֲחַר זְמַן תִּבְעוּ בַּעַל הַבַּיִת וְאָמַר לוֹ: הַחֲזוּר
 21 לִי בָלִים שֶׁהַשְּׂאֵלְתִיךָ, וְהָרִי הַעֲדִים, וְהוּא אוֹמַר:
 22 לְקוֹחִין הֵן בִּידִי - אִינוּ נִשְׂאָן; וְנִשְׁפָּע בַּעַל הַבַּיִת
 23 הַסֵּת עַל טַעֲנָתוֹ שֶׁלֹּא מְכָרְךָ וְלֹא נִתְּנָךְ, וַיַּחְזִירוּ בֵּית
 24 דִּין הַכְּלִים לְבַעַל הַבַּיִת. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּבַעַל
 25 הַבַּיִת שְׂאִינוּ עֹשֵׂי לְמַכֵּר אֶת כְּלָיו, וְזֶה שֶׁהוֹצִיא
 26 הַכְּלִים תַּחַת כְּנָפָיו אִין דָּרְכוֹ לְהַעֲנִיעוֹ²¹, וְאוֹתָן
 27 הַכְּלִים אִין דָּרָךְ בְּגִי אָדָם לְהַעֲנִיעוֹ; לְפִיכֶךָ חֵיב

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ו' ג' מרחשון - ספר משפטים - הלכות טוען ונטען קכא

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ולמה באכילת פירות סומכים על חזקת "אינו מעיז" גם בלי הודעה מוקדמת? הרמב"ן בחידושו (מובא בלחם-משנה כאן) עמד על זה ותיירץ, שאכילת פירות של אחרים במשך זמן רב הוא כאומר אלך ואעשה, ואין אדם מעיז כלל-כך. ואינו נאמן אלא על פירות שאכל כבר, מכיון שבעל השדה בא להוציא מידו - מועילה החזקה שאינו מעיז, אבל אינו נאמן מכאן ולהבא. ואם ישאל השואל: אם מדובר בפירות שלקט כבר, הרי אלו מטלטלין שאינם עשויים להשאיל ולהשכיר - שאין אדם עשוי להשאיל פירות שדותיו (ובפרט לשיטת רבינו למעלה פ"ח ה"ט בהגדרת המונח "עשויים להשאיל ולהשכיר") שהנתבע נאמן לומר לקוחים הם בידי, בלי חזקת אינו מעיז? נבאר לו, שחזקה זו מועילה במקרה שלקט הפירות וטרם הכניסם לרשותו, ולכן אינו מוחזק בהם, ואלמלא חזקת אינו מעיז - לא היינו מאמינים לו ('תוספות' שם ד"ה ואי טעין. וראה 'טור' חו"מ סי' קלז). (42) נימוק זה מבואר בגמרא שם. (43) משלוש שנים ולמעלה, ובעל הקרקע לא מיחה. (44) יתבאר לקמן פ"א ה"ב, שהאוכל פירות שדה שהיא בחזקת אדם אחר במשך שלוש שנים, והיתה לבעל השדה אפשרות למחות ולא מיחה - נאמן אוכל הפירות לטעון: לקוחה היא בידי.

ז. שנים⁴⁵ שהיו או חזין בכלי אחד, או שהיו רוכבין על גבי בהמה אחת, או שהיה אחד רוכב ואחד מנהיג, או יושבין בצד ערמה של חטים ומנחות בסמטא או בחצר של שניהם⁴⁶, זה אומר: הכל שלי, וזה אומר: הכל שלי - כל אחד משניהן נשבע בנקיטת חפץ שאין לו בזה הדבר פחות מחציו, ויחלקו⁴⁷. ושבועה זו תקנת חכמים היא⁴⁸, כדי שלא יהיה כל אחד תופס בטליתו של חברו ונוטל בלא שבועה.

(45) משנה בבא-מציעא ב. (46) כל אחד מהם יכול לזכות בדברים המונחים במקומות אלה, ולפיכך שניהם נידונים כמוחזקים בחיטים. (47) אבל כשהערימה נמצאת ברשות הרבים - שניהם אינם מוחזקים בה, והדין הוא: מי שיתפוס קודם - יזכה. כך פסק רב נחמן (בבא-בתרא לה.) בספינה ששניים טענו כולה שלי. [רש"י בבא-מציעא שם ד"ה במקח וממכר, כתב שלא אמרו יחלוקו אלא כשאפשר לומר ששניהם אמנם רמאים, כגון במציאה שאולי שניהם הגביהו בבת אחת, ולכל אחד נדמה שהוא הקדים בשנייה אחת או בחלק ממנה, וכן במקח וממכר אפשר שהמוכר נטל מעות משניהם, אבל בבגד וכל אחד אומר אני ארגתיו, שבוודאי האחד משקר - כולו יהא מונח עד שיבוא אליהו ויברר את האמת. ונראה שרבינו אינו מבדיל בין זה לזה, ודעתו שגם כשיש רמאי - חולקים (מגיד-משנה, וכן כתב ב'בית יוסף' שם סי' קלח). (48) מימרא של רבי יוחנן, שם ג.

ח. זה אומר⁴⁹: בלה שלי, וזה אומר: חציה שלי⁵⁰ - האומר בלה שלי ישבע שאין לו פה פחות משלשה חלקים, והאומר חציה שלי ישבע שאין לו פה פחות מרביעי⁵¹, וזה נוטל שלשה חלקים, וזה נוטל רביעי. מפאן אתה למד לכל הנשבעין לטל,

וכאן הוסיף "בלא שבועה". (31) טענתו לא התקבל. (32) היורש. (33) שאין משביעים היסת על טענת ש"מא'. (34) חוץ מאלה שחכמים תיקנו להם במיוחד שבועה כעין של תורה, שנתבאר במקומם. (35) שם. [הראב"ד משיג ואומר, שהתובע מחוייב שבועה בנקיטת חפץ, כדין כל נוטל. ולא אמרו שבועת היסת אלא בנושבע ונפטר. מובן מאליו שכל-שכן כשהנתבע חי וטוען 'בר'. ובמגיד-משנה שואל: לדעת הראב"ד למה לא נמנה דין זה בשבועות מד: בין הנשבעים ונוטלים?]. (36) נמשך לבבא הקודמת בטענת ספק.

1. מי שלקח³⁷ קרדם ואמר: הריני הולך לגור דקלו
2. של פלוני ששקרו לי, וקרת הדקל - הרי זה
3. בחזקתו; שאין אדם מעז פניו וכוורת אילן שאינו
4. שלו³⁸. ואם טענו הבעלים שלא מכרוהו - נשבע זה
5. הפורת הסת שהוא שלו, ונפטר³⁹. וכיון שנקרת -
6. הרי הוא כשאר כל המטלטלין. וכן היו דין לשדה
7. חברו ואכל פורתיה שנה או שנתיים, והבעלים
8. טוענין שזה ירד שלא פרושות וגזלן הוא ואכל, והרי
9. העדים שאכל, והיו דין אומר: בפרשותך ירדתי לאכל
10. פורתיה - הרי זה האוכל נאמן, ונשבע הסת על כך;
11. חזקה היא, שאין אדם מעז פניו ואוכל פרות שאינן
12. שלו⁴¹. אף על פי שהקרקע בחזקת בעליהן, אין
13. הפרות בחזקת הבעלים; שאין אדם מוכר פרות
14. שדהו בשטר כדי שנאמר לזה שאכל: הבא שטרך⁴².
15. ואין צריך לומר, שאם אכל פורתיה שנים רבות⁴³ -
16. שמתוך שכול לומר: לקוחה היא בידי⁴⁴, נאמן
17. לומר: לפרות ירדתי, וישבע הסת.

(37) בבא-בתרא לג: (38) גירסת רבינו בגמרא שם: "איזיל ואגזריה לדיקלא דפלאניא (אלך ואקצוץ הדקל של פלוני)" וכן גרס הרי"ף בהלכותיו. [רש"י ו'תוספות' שם גורסים "איזיל איגדריה (אלך ואקטוף)", פירוש אלקט את התמרים שעל הדקל. וכן היא הגירסא בספרים הנדפסים שבידינו]. רבים הקשו על רבינו, מזה שאמרו (בבא-קמא צא:) שמי שהרג שור של חברו או קצץ דקלו, וטען: בעל השור או הדקל אמר לי לעשות זאת, והשור אינו עומד להריגה והדקל אינו עומד לקציצה - אינו נאמן (ורבינו עצמו פסק כך בפ"ז מהלכות חובל ומזיק ה"ג), ולמה פסק כאן שהוא נאמן ולא התנה שהמדובר בעומד לקציצה? והרשב"א (מובא במגיד-משנה כאן) מתרץ, שבנידון כאן, מכיון שהודיע מתחילה שהולך לקצוץ, אנו אומרים שאין אדם מעיז כל-כך לפרסם כוונתו, והיה חושש שמא יוודע הדבר לבעל הדקל וימנעהו מלקצוץ. (39) ואם בא בעל הדקל לפני הקציצה, ואומר לא מכרתי - נאמן, משום שדקל המחובר לקרקע דינו כקרקע שעומד בחזקת בעלים, כל זמן שאין הוכחה מוכרעת שמכרוהו (כן משמע מלשונו של רבינו, שאמר "וכרת הדקל"). (40) שם. (41) ולפיכך, אפילו יש עדים שאכל הפירות ואין כאן 'מיגו' של טענת 'להד"ם - נאמן. [בקציצת דקל אמרנו למעלה בשם הרשב"א שאינו נאמן אלא כשהודיע מתחילה ברבים שהולך לקצוץ,

קכב שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ו' ג' מרחשון - ספר משפטים - הלכות טוען ונטען

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

1 בֵּין שְׂבוּעָה קֶלֶה בֵּין שְׂבוּעָה חֲמֹרָה, שְׁאִינוּ נִשְׁפָּע
2 עַל מָה שְׁטוּעָן, אֲלֵא עַל מָה שְׁנוֹטָל, אָף עַל פִּי
3 שְׁטוּעָן יוֹתֵר.

49) משנה, שם ב. (50) ואם כן, הטיעון הוא על מחצית הכלי או הבהמה. (51) ב'תוספות' שם ד"ה וזה, הקשו: למה נוטל רביע בלבד? נאמין לו שחציה שלו ב'מיגו' שיכול היה לטעון כולה שלי? ותירצו, שאין אומרים 'מיגו' להוציא מיד אחר דבר שהוא מחוק בן. ובהגהות מיימוניות כאן אות ט מביא עוד תירוץ: לא שייך 'מיגו' אלא באותו דבר עצמו שהוא טוען עליו, ואין מאמינים טענה על דבר זה (כגון חצי) ב'מיגו' שהיה יכול לטעון על דבר אחר (חציו השני). [נכתב הרשב"א (מובא במגיד-משנה כאן) שבדבר הניתן להיחלק, כגון חתיכת בד או ערימת חטים, יכול הטוען כולה שלי ליטול מחציתו בלי שבועה ואחר-כך הוא נשבע שאין לו פחות ממחצית חציו השני ונוטל רביע. ונראה שהוא יכול להסתלק מן השבועה ולוותר לשכנגדו את הרביע. ולדעת הסוברים שמהפכים שבועה כעין של תורה (ראה למעלה פ"א ה"ז) - יכול להפוך את השבועה, וישבע חבירו ויטול כל המחצית.

58) בעיא של רבי זירא שם, שלא נפשטה. (59) בפני בית-הדין. (60) לפני שיצאו מבית-הדין. (61) רבי זירא מנמק שם את בעייתו: אפשר לומר ששתיקתו מוכיחה שהודה לטענת חבירו, ואפשר לומר ששתיקתו משום שחשב שהרי הדיינים עצמם רואים שבאלימות הוציא שכנגדו מיד את החפץ. ופסק רבינו שאין מוציאים מספק מיד המחוקק (בארנו כבר כמה פעמים, שרבינו דן כספק - כל בעיא שלא נפשטה, או מחלוקת שלא נאמר בה הלכה כמי). [במגיד-משנה מוסיף עוד נימוק, משום שאמרו שם: "אם-תמציי-לומר אין מוציאים וכו'" ודרכו של רבינו לפסוק כאם-תמציי-לומר. ודבריו תמוהים, שהרי בגמרא שם אמרו גם כן: "אם-תמציי-לומר מוציאים", ובכך אין כל הוכחה משם]. ואם תקפו שלא בפני בית-דין אלא בעדים, נחלקו פוסקים בדבר: הרמב"ן סובר, שלא כל-שכן שאין מוציאים מיד התוקף, שהרי אין כאן הנימוק: הרי הדיינים עצמם רואים. ודעת הרשב"א, שמחוק לבית-דין לא שייך לומר השתיקה היא כהודאה, משום שאין דרכם של בני אדם לגלות טענותיהם מחוץ לבית-דין. (62) זה ששתיק ולבסוף צווח. (63) כך היא גיסת המגיד-משנה. [ויש מוחקים את המלה "לא"ן]. (64) כלומר, לא צווח כלל. (65) משמיענו, שלא תאמר אין מוציאים מיד השני, כשם שאמרנו אין מוציאים מיד הראשון אפילו כשהשני שתיק ולבסוף צווח. וטעמו של דבר, מפני שאפשר לומר: הרי השני הודה לפני כן לראשון כשלא צווח תחילה ואינו יכול לחזור בו. ומפני שיש פנים לכאן ולכאן - נידון בספק השקול. וכתב המגיד-משנה שאפילו צווח השני מתחילה, גם כן מוציאים מידו וחולקים (ראה ש"ך חו"מ ס' קלח. ראה ש"ך שם ס"ק ה). אולם ב'שולחן ערוך' שם הגירסא אפילו צווח (הראשון) מתחילה ועד סוף - חולקים. ומשמיענו, שלא תאמר מכיון שזכה בו הראשון אחר שתיקף - אין תקיפתו של השני מועילה כלל, אלא אנו אומרים זה תקף וזה תקף, וחזר הדין כמו שהיה בתחילה. לא ביאר רבינו מה הדין כששתיק השני מתחילה ועד סוף ואחר-כך תקף. ויש פנים לכאן ולכאן. [בש"ך שם ס"ק ז מדייק מלשון הגמרא, שבזה ברור שהודה לו, ולפיכך אפילו חזר ותקף - מוציאים מידו. ולפי זה, עלינו להעמיד דברי רבינו כאן בשתיק ולבסוף צווח בלבד].

4 ט. הַיּוֹגֵם שְׁנַיִם אֲדוּקִין בְּטִלְיָת, זֶה אוֹמֵר: כֶּלֶה שְׁלִי,
5 וְזֶה אוֹמֵר: כֶּלֶה שְׁלִי - זֶה נוֹטֵל עַד מְקוֹם שְׁיָרוּ
6 מִגְעַת, וְזֶה נוֹטֵל עַד מְקוֹם שְׁיָרוּ מִגְעַת, וְהַשְּׂאֵר
7 חוֹלְקִין בְּשֵׁנָה אַחֵר שְׁנִשְׁבָּעִין⁵³. וַיֵּשׁ לְכָל אֶחָד
8 לְגַלְגַּל עַל חֲבֵרָתוֹ⁵⁴, שְׁכַל מָה שְׁנוֹטָל⁵⁵ - פְּדִין נוֹטֵל.

52) שם ז. תני רב תחליפא בר מערבא. (53) שם, הוסיף רב אבהו: "ובשבועה". ומפרש רבינו שנשבעים על השאר, אבל החלק שבידו נוטל כל אחד בלי שבועה. וכן כתבו בעל 'הלכות גדולות' ורב האי גאון. [ב'תוספות' שם ד"ה מחוי, כתבו שנשבע גם על מה שבידו, וכן דעת הרא"ש שם וה'טור' חו"מ ס' קלח. ראה ש"ך שם ס"ק ה]. (54) דיני גלגול שבועה נתבאר למעלה פ"א ה"ב. (55) גם החלק שהיה בידו. ומהו ההבדל בין שבועה לבין גלגול שבועה? שבועה - מטיל בית-הדין עצמו על המושבע, ושבועה מגולגלת היא רק על-פי דרישה מפורשת של בעל-הדין.

9 י. הֵיָהּ⁵⁶ זֶה אוֹחַז בַּחוּטִין שְׁבֻשְׁפַת הַטִּלְיָת, וְזֶה
10 בַּחוּטִין שְׁבֻשְׁפָה הָאֲחֵרָת - חוֹלְקִין כֶּלֶה בְּשֵׁנָה אַחֵר
11 שְׁנִשְׁבָּעִין. וְכָל חֲלָקָה הָאֲמוּרָה פֶּאֶן - פְּדָמִים, לֹא
12 שִׁפְסִידוּ עֲצָמוּ שֶׁל כָּלִי אוֹ שֶׁל טִלְיָת אוֹ שְׁיָמִיתוּ
13 הַבְּהֵמָה.

22 יג. פֶּאֶן שְׁנֵיהֶם⁶⁶ אֲדוּקִין בְּטִלְיָת, וְאֲמָרְנוּ לָהֶם: צֹאוּ
23 וְחֲלְקוּ אֶת דְּמֵיהֶ, יָצֵאוּ וְחֲזְרוּ וְהָרִי הִיא תַּחַת יָד
24 אֶחָד מֵהֶן, זֶה⁶⁷ טוֹעֵן הוֹדָה⁶⁸ וְנִסְתַּלַּק מִמֶּנָּה, וְזֶה
25 טוֹעֵן: שְׁמִכְרָתוֹ לֹו⁶⁹, אוֹ נִתְגַּבֵּר עָלָיו⁷⁰ וְחִטְפָּה -
26 הַמוּצִיא מִחֲבֵרוֹ עָלָיו הָרְאָה⁷¹; וְאִם לֹא הִבִּיא רְאָיָה
27 - יִשְׁבַּע זֶה שֶׁהִיא שְׁלֹו וְיִפְטָר. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה.

56) בגמרא שם פירשו מה שאמרו במשנה: "זה ישבע וכו' וזה ישבע וכו' ויחלוקו", היינו באוחזים בנימים היוצאים מהטלית.

14 יא. הֵיָהּ אוֹחַז הָאֶחָד⁵⁷ אֶת כֶּלֶה, וְזֶה מִתְאַבֵּק עִמּוֹ
15 וְנִתְלָה בָּהּ - הָרִי זֶה בְּחֻזְקַת הָאוֹחַז אֶת כֶּלֶה.

(57) גמרא שם.

66) גמרא שם. (67) המחזיק. (68) השני הודה שהטלית היא שלי. (69) צ"ל השכרתו. (70) דין זה הוסיף רבינו

16 יב. פֶּאֶן שְׁנֵיהֶם אֲדוּקִין בְּהָ⁵⁸, וְשִׁמְטָה הָאֶחָד מִיָּד

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק ד' מרחשון - ספר משפטים - הלכות טוען ונטען קכג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

18 חֵיב לִי כֶּף וְכֶף, או אֲתָהּ מְשַׁפְּנָתָהּ בְּיַדִּי עַל כֶּף וְכֶף, 18
19 או הִזְקַתְּ אוֹתִי גֵזֶק שֶׁאַתָּה חֵיב לְשַׁלֵּם כֶּף וְכֶף - יְכוּל
20 לְטַעַן עַד כְּדֵי דְמִיָּה, מִתּוֹךְ שֶׁיְכוּל לֹאמֹר: לְקוּחָהּ
21 הִיא בְּיַדִּי¹¹. וְיִשְׁבַּע בְּנִקְיִטַת חֲפִיזָא¹² וְיִטַּל.

11 נתבאר כמו שכתב בהלכה ו ובהלכה ז, ומשמע שמכירה בעדים בלא שטר גם כן נחשבת כמחאה, מהאמור בהלכה הקודמת. 12 בהדינים הקודמים כתב רבינו שנשבע הית ובנידון כאן הוטל עליו שבועה כעין של תורה. טעמו של ההבדל ביאר רבינו בפרק י"ג מהלכות מלוה ולוה הלכה ג: כשהוא טוען שהבהמה עצמה היא שלו והוא מוחזק בה - ועליו להישבע וליטול - משביעים אותו כעין של תורה כדין נשבע ונטל.

22 ד. וְכֵן הָעֵבְדִים¹³ שֶׁיְכוּלִין לְהִלָּף - אֵינָן בְּחֻזְקַת זֶה
23 שֶׁהֵן תַּחַת יָדוֹ. אֲלָא בִּינוֹן שֶׁהֵבִיא הַטּוֹעֵן עֲדִים שְׁנֵיהֶן
24 יָדוּעַ שֶׁהוּא עֵבֶד, וְהִלָּה טוֹעֵן: אֲתָהּ מְכַרְתּוֹ לִי,
25 אֲתָהּ נָתַתּוֹ לִי בְּמִתְנָה - אֵינּוּ נֶאֱמָן; וְיִחְזֹר הָעֵבֶד
26 לְבַעְלָיו, וְיִשְׁבַּע הַטּוֹעֵן¹⁴ שֶׁלֹּא מְכַר וְלֹא נָתַן. הֵבִיא
27 זֶה הַטּוֹעֵן שֶׁתִּפְסֵם הָעֵבֶד עֲדִים שְׁנֵים לִזְהָ הָעֵבֶד אֲצֵלוֹ
28 שְׁלֹשׁ שָׁנִים רְצוּפוֹת מִיּוֹם לְיוֹם, וְהוּא מְשַׁתְּמֵשׁ בּוֹ
29 כְּדֹרֶךְ שֶׁהָעֵבְדִים מְשַׁמְשִׁין אֶת רַבָּן, הוּאִיל וְלֹא מִחָה
30 בּוֹ כָּל אֵלוֹ הַשָּׁנִים - הָרִי זֶה נֶאֱמָן¹⁵, וּמַעֲמִידִין
31 אוֹתוֹ כִּידוֹ אַחַר שֶׁיִּשְׁבַּע הַסֵּת שֶׁלְקָחוּ מִמֶּנּוּ אוֹ נִתְּנוֹ
32 לוֹ בְּמִתְנָה. אֲבָל עֵבֶד קִטְוִן¹⁶, שֶׁאֵינּוּ יְכוּל לְהִלָּף עַל
33 רַגְלָיו מִפְּנֵי קִטְנוּתוֹ - הָרִי הוּא בְּשֶׁאֵר הַמְּטַלְטְלִין,
34 וְכָל מִי שֶׁיִּהְיֶה בְּרִשְׁוֹתוֹ - הָרִי הוּא בְּחֻזְקָתוֹ,
35 וְהַמוֹצִיא מִחֻבְרוֹ עָלָיו הָרְאִיָּה.

13 שם כת. שנינו: והעבדים ... "חזקתן שלוש שנים" ובגמרא שם לו. הקשו מכאן על ריש לקיש שאמר: הגודרות אין להן חזקה (ראה למעלה הלכה א) והרי עבדים דרכם ללכת לכל מקום בלי שמירה? ומפרש רבא: "אין להן חזקה לאלתר, אבל יש להן חזקה אחר שלוש שנים". 14 שבועת היסת. 15 הנתבע נאמן כמו בהחזיק בקרקע שלוש שנים והבעלים לא מיחו, כמו שנתבאר לקמן פרק י"א הלכה ג (ראה הערתנו שם). [מלשון הגמרא משמע, שגם גודרות יש להן חזקה לאחר שלוש שנים (וכן כתב שם הרשב"ם בפירושו, וכן פסק הטור חושן משפט סימן קלה, ראה בית חדש שם). ורבינו לא חילק בבהמה בין לאלתר ובין שלוש שנים. ומזה למד במגיד משנה, שאין לבהמה חזקה לעולם. ומעיר, שלשון המשנה מסייעתו, שהרי לא הזכירה כלל בהמה בין אלה שחזקתם שלוש שנים. הוא מפרש מה שאמר רבא: "אבל יש להן חזקה אחר שלוש שנים" שנים" הכוונה לעבדים (בגמרא השתמשו גם בלשון זכר באות נון לרבים)]. 16 שאינו יכול ללכת ממקום למקום. ומשמיענו רבא, שאין חוששים שמה הביאה אותו אימו לביתו של הנתבע והלכה ושכחה אותו.

36 ה. הַטּוֹעֵן¹⁷ אֶת חֻבְרוֹ וְאָמַר: בְּגֵד אוֹ בְּהֵמָה אוֹ עֵבֶד
37 זֶה שֶׁפִּדְדָה שְׁלִי הוּא, או שְׂאוּל או גְּדוּל, או
38 הַפְּקֻדְתִּי אֲצִלָּךְ או שְׂכוּר לָךְ, וְהַנְּטָעֵן אָמַר: לֹא פִי,

מדעתו. 71) בטוען השכרתו, נימקו בגמרא שם, שאנו אומרים לו: לפני כן טענת שבעל דינך הוא גזלן, ועכשיו השכרת לו הטלית שלא בעדים? [רבינו לא ביאר טעמו למה אינו נאמן לומר נתגבר עלי. ודעת ה'תוספות' שם ד"ה אגרת, שהוא נאמן, וכן כתב הרא"ש שם. והרמב"ן והרשב"א (הובאו במגיד-משנה) קיבלו גם כן דעת ה'תוספות', והוסיפו שאינו נאמן לטוען השכרתו ב'מיגור' של תקפה, משום שזה כ'מיגור' במקום עדים, שאנחנו כעדים שלא השכיר לו מהנימוק שנתבאר למעלה. ומזה יוצא, שאם טען השכרתיה בפני פלוני ופלוני והלכו למדינת הים, נאמן ב'מיגור' זה.

יום ש"ק ד' מרחשון ה'תשע"ו

פֶּרֶק עֶשְׂרִי

1) מבאר שהגודרות (בעלי חיים שאינם שמורים, אלא הולכים ממקום למקום ורועים) אין להם חזקה, ודין שניים טוענים לבעלות על ספינה.

1 א. בְּהֵמָה² או חֵיה שֶׁאֵינָה שְׂמוּרָה, אֲלָא מְהִלְכַת
2 כָּל מְקוֹם וְרוּעָה - אֵינָה בְּחֻזְקַת זֶה שֶׁתִּפְסֵהָ³,
3 מֵאַחַר שֶׁהִיא יְדוּעָה לְבַעְלֵים. כִּיצַד? הֵבִיא הַטּוֹעֵן
4 עֲדִים שֶׁהֵבִיאוֹ הַזֶּה יְדוּעָה לּוֹ⁴, וְזֶה הַטּוֹפֵס טוֹעֵן:
5 אֲתָהּ נָתַתָּה לִי, אֲתָהּ מְכַרְתָּה לִי - אֵינּוּ נֶאֱמָן; שֶׁאֵין
6 הַיּוֹתֵה תַּחַת יָדוֹ רְאִיָּה, שֶׁהָרִי הִיא⁵ הַלְכָה מְעַצְמָה
7 וְנִכְנְסָה בְּרִשְׁוֹתוֹ. לְפִיכָךְ, אִם לֹא הֵבִיא רְאִיָּה - תִּחְזֹר
8 הַבְּהֵמָה לְבַעְלָיָה, וְיִשְׁבַּע⁶ הַסֵּת עַל טַעְנָה זוֹ.

2) בבא בתרא לו. 3) מימרא של ריש לקיש: הגודרות (צאן שדרכם ללכת ולחפש לעצמם מזון בכל מקום שימצאו) אין להם חזקה. 4) ידוע הדבר שהיא שלו. 5) שאין לשלול שכך היה. 6) בעל הבהמה.

9 ב. הַיְתָה הַבְּהֵמָה שְׂמוּרָה⁷ או מְסוּרָה לְרוּעָה⁸, אָף
10 עַל פִּי שֶׁהֵבִיא זֶה⁹ עֲדִים שֶׁהִיא שְׁלוֹ - הָרִי הִיא
11 בְּחֻזְקַת זֶה שֶׁהִיא תַּחַת יָדוֹ; וְאִם טוֹעֵן: אֲתָהּ מְכַרְתָּה
12 או נָתַתָּה לִי - יִשְׁבַּע הַטּוֹפֵס הַסֵּת שֶׁהִיא שְׁלוֹ
13 וְיִפְטָר¹⁰.

7) דרכו של בעליה לשמור עליה. 8) שמוציא אותה למקום מרעה ומשגיח עליה. 9) שהיא ידועה לו. 10) בגמרא שם במעשה שהיה, שעזיזים הזיקו תבואה של אחרים ובא הניזק ותפס את העזיזים ותבע תשלום הנזק. ופסק אביו של שמואל, שהוא נאמן לתבוע עד כדי שוויים של העזיזים במיגור שיכול לטעון מכרתם לי. והקשו בגמרא מדברי ריש לקיש שהבאנו למעלה (הלכה א), ותירצו שעזיזים מסורים לרועה. ומכאן, שבבהמה מסורה לרועה יכול המחזיק לטעון אתה מכרתה לי.

14 ג. לְפִיכָךְ, מִי שֶׁתִּפְסֵם בְּהֵמַת חֻבְרוֹ שֶׁהִיְתָה שְׂמוּרָה
15 או בְּיַד רוּעָה, וְהַבְּעָלִים טוֹעֵנִין: הִיא נְצָאת מְעַצְמָה
16 וְכָאֵה אֲצִלָּךְ, או פְּקֻדוֹן הִיא בְּיָדְךָ, או שְׂאוּלָה הִיא
17 לָךְ, וְהַטּוֹפֵס אוֹמֵר: כֵּן הוּא, אֵינָה שְׁלִי, אֲבָל אֲתָהּ

יישאר ביד בית הדין - מוציא בית הדין לפועל את החלוקה וכל אחד יכול לדרוש שהשני יישבע שלא נטל דבר שאינו שלו].

פָּרָק אֶחָד עֶשְׂרִי

(1) מבאר דין חזקת קרקעות, ודין המחאה.

א. פל הקרקעות² הידועות לבעליהן, אף על פי שהן עתה פחת נד אחרים - הרי הן בחזקת בעליהן.
 ב. צד? ראובן שהיה משתמש בחצר פדדך שהעם משתמשים בחצרותיהן: דר בה, ומשכירה לאחרים, ובונה וסותר, ואחר זמן בא שמעון וטען עליו ואמר לו: חצר זו שפתחת ידך שלי היא, ושכורה היא פדדך או שאולה, והשיבו ראובן: שלך היתה, ואתה מכרתה לי או נתתה לי במתנה, אם אין עדים לשמעון שהיתה ידועה לו - נשבע ראובן הסתם ויעמד במקומו⁴. אבל אם הביא שמעון עדים שחצר זו שלו היתה - הרי היא בחזקת שמעון, ואומרין לראובן: הבא ראיה שמכרה לך או נתנה לך; ואם לא הביא ראיה - מסלקין אותו ממנה, ומחזירין אותה לשמעון, אף על פי שאין ראובן מודה לשמעון שהיא היתה שלו, שהרי יש עדים לשמעון.

(2) מימרא של רב נחמן (בבא-מציעא קב): "קרקע בחזקת בעליה עומדת". ושנינו בבבא-בטרא (כח): "חזקת הבתים וכו' חזקתן שלש שנים", פירוש, אם החזיק בהם אדם שלוש שנים כפי התנאים המבוארים שם במשנה ובגמרא - הרי הם בחזקתו, אבל בפחות משלוש שנים אין דין חזקה.
 (3) שיטת רבינו (למעלה פ"ה ה"א), שקרקעות נתמעטו רק משבועת התורה, אבל היסת נשבעים גם על הקרקעות.
 (4) החצר תישאר בידו. כן כתב הרי"ף בהלכותיו שם, ומוכיח זאת מסוגיית הגמרא שם. וגם הרא"ש פסק כמותו.

ב. במה דברים אמורים⁵ שמצריכין ראובן להביא ראיה או לסתלק? בשלא נשתמש בה זמן מרבה; אבל אם הביא עדים שאכל פרות קרקע שלש שנים רצופות, ונהנה פכלה פדדך שנהנין פל אדם באותה קרקע⁶, והוא⁷ שהיה אפשר לבעלים הראשונים שיגיעו בזה שהחזיק ולא מחו בו - מעמידין אותה ביד ראובן, וישבע ראובן הסתם⁸ שמכרה לו שמעון או נתנה לו ויפטר. מפני שאומרים לו לשמעון: אם אמת אתה טוען שלא מכרת ולא נתת, למה היה זה משתמש שנה אחר שנה בקרקעך, ואין לך עליו לא שטר שכירות ולא שטר משכונה, ולא מחית בו⁹. טען ואמר¹⁰: מפני שלא הגיע אלי הדבר¹¹, שהרי הייתי במדינה רחוקה - אומרים: אי אפשר שלא הגיע לידך הדבר בשלש שנים; וכיון שהגיע לך היה לך למחות בפני עדים¹², ותודיע אותם: שפלוני גנל אותי ולמחר אתבענו פדני; הואיל ולא מחית, אתה הפסדת על עצמך. לפיכך, אם היתה מלחמה

1 אלא זה ממוני וירשתי, והביא הטוען עדים שהעידו
 2 שהן יודעין שזה החפץ או העבד או הבהמה ידועה
 3 שהיא היתה לזה, חזר הנטען ואמר: כן היה שלך,
 4 אבל אתה נתתו לי או מכרתו לי, וזה שאמרתי
 5 ירשתי - לא שירשתי מאבותי, אלא שהוא שלי
 6 באלו וירשתי - הרי זה נאמן, ונשבע הסתם. שפבר
 7 בארנו¹⁸, שיש לטוען לחזר לטען דבר הנשמע¹⁹.

(17) שם לא. מעשה שהיה, ופסק עולא טוען וחזור וטוען ובמסקנא אמרו: הלכתא טוען וחזור וטוען. (18) למעלה פרק ז הלכה ח. (19) שאפשר לפרש כך טענתו הראשונה שהוכחשה על ידי העדים. ושם נתבאר, שכל זמן שלא באו עדים והכחישו טענתו האחרונה וגם לא יצא מבית הדין - יכול הוא לחזור ולטעון טענה אחרת ואפילו היא מכחישה לגמרי טענתו הראשונה. וכאן קיצר וסמך על מה שביאר שם.

8 ו. ספינה²⁰ וכיוצא בה שהיו שנים נחלקין עליה, זה
 9 אומר: פלה שלי, וזה אומר: פלה שלי²¹, וכאו
 10 לבית דין ואמר²² אחד: תפסוה עד שאביא עדים²³
 11 - אין תופסין אותה²⁴. ואם תפסוה בית דין, והלך
 12 ולא מצא עדים, ואמר: הניחה בינינו, וכל המתגבר
 13 יטל, פשהיה דינה מקדם - אין שומעין להן²⁵; ואין
 14 מוציאין אותה בית דין מידן עד שביאו עדים או
 15 עד שיודו זה לזה או יחלקו ברצונם ובשבועה, כמו
 16 שבארנו²⁶.

(20) שם לד: (21) ואין אחד מהם מוחזק בה. ולקמן בפרק ט"ו הלכה ד יתבאר, שבכל מקום שאין אדם מחזיק בדבר שנטענים עליו - מניחים את הדבר בידיהם "וכל המתגבר ירד בה (בשדה הנטענת) ויהיה האחר המוציא מידו ועליו הראייה" (לשון רבינו שם. וראה מה שכתבנו בזה למעלה פרק ט הלכה ז). [דין זה ידוע בתלמוד ופוסקים כחוק: "כל דאלים - גבר".] (22) להדיינים. (23) כדי שלא יתפוס אותה בינתיים השני, וקשה יהיה להוציאה מידו. (24) ואם הסכימו שניהם - רשאים הדיינים לתפוס (כסף משנה). (25) אפילו שניהם מסכימים ואפילו אם תפסוה בית דין שלא בהסכמת שניהם ושלא כדין תפסו - אין מוציאים מתחת ידם, שכל דבר שבא ליד בית דין - בין ברשות בין שלא ברשות - אין להוציא עד שיתברר הדבר בעדים או בהוכחה אחרת (שם בשם ה"ר). והרא"ש בתשובותיו כלל עז אות א כתב, שהתופס חייב להישבע שכדין תפס, ואינו יכול לטעון הרי זכיתי בזה בתוקף החלטת בית דין, שפסקו: כל דאלים גבר. ונימוקו: הדבר עדיין מוטל בספק, כי בית הדין לא קבע שזה התופס בעליו החוקי של הדבר הנטען, אלא שלא יכול לברר מי הם הבעלים - הניחוחו לפניהם. (26) למעלה פרק ט הלכה ז בדין שניהם מוחזקים. [לא נתברר לי פירושה של שבועה זו. בכל שלושת המקרים האלה: עדים, הודאה או הסכם הדדי למה מטילים עליהם שבועה. ונראה שהמלה "ובשבועה" נמשכת לבבא האחרונה בלבד וכוונת רבינו, שאם הסכימו שניהם לחלוקה, כדי שלא

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק ד' מרחשון - ספר משפטים - הלכות טוען ונטען קכה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

22 לא יטען ראובן ויאמר: לא שמעתי שמחה בי פדי
23 שאזהר בשטר? מפני שאמרין לו²⁵: חברך יש לו
24 חבר²⁶, וחברו יש לו חבר, וחזקה שהגיע אליך
25 הדבר; וכיון שידעת שמחה כך בתוך שלש שנים,
26 אם באמת²⁷ היה לך שטר ולא נזהרת בו, אתה
27 הפסדת על עצמך.

1 ושבול דרכים בין המקום שהיה בו ראובן ובין
2 המקום שהיה בו שמעון¹³, אפילו אכלה ראובן עשר
3 שנים - מוציאין אותה מתחת ידו וחוזרת לשמעון,
4 מפני שכול לומר: לא ידעתי שזה משתמש
5 בקרקעי¹⁴.

(5 משנה וגמרא שם. 6) וטוען שקנה אותה או קיבל אותה
במתנה ואבד שטרו. (7) וזה נאמר (בתנאי). (8) כתב
במגיד-משנה, שיש חולקים וסוברים שאם החזיק בשדה
שלש שנים אינו צריך להישבע. (ראה 'שולחן ערוך' חו"מ
סי' קמ סעיף ב וסמ"ע שם סק"ג). (9) נימוק זה אמרו
בגמרא שם. (10) משנה וגמרא שם לה. (11) לא ידעתי
שזה אוכל פירות שדה שלי. (12) שמחאה מועילה אפילו
שלא בפני המחזיק, כמו שיתבאר לקמן הלכה ה. (13) ואין
שיירות הולכות ממדינה זו לזו. (14) שנינו שם: "שלש
ארצות לחזקה, יהודה ועבר הירדן והגליל וכו' אינה חזקה
עד שיהא עמו במדינה אחת". וביארו בגמרא שם: "בשעת
חירום, שנו". פירוש, המדובר במשנה זו כשקיים מצב
מלחמתי בין שתי המדינות.

(23 שם לה: (24) שראובן לא היה בה כלל. (25) שמעון
יכול לטעון. (26) וכל אחד מספר לחברו. (27) אם אמת
הדבר.

1. לפיכך²⁸, אם מכה שמעון בפני עדים ואמר להם:
28 אל תוציאו דבר זה מפיכם - אין זה מחאה²⁹. אבל
29 אם אמרו העדים מעצמן: אין דבר זה יוצא מפינו
30 - הרי גם זו מחאה; שהדבר שאין אדם מצוה עליו
31 ואמר שלא בכונה³⁰. וכן אם צוה לעדים ואמר
32 להם: אל תודיעוהו³¹, או שאמרו הן מעצמן: אין
33 אנו מודיעין אותו³² - גם זו מחאה היא; אף על פי
34 שאינן מודיעין אותו, מודיעין הם לאחרים, ודבר
35 זה יגיע אליו.
36

6 ג. הביא¹⁵ ראובן עדים שהיה שמעון בא בכל שנה
7 ועומד במקום זה שלשים יום או פחות¹⁶ - אומרים
8 לשמעון: מפני מה לא מחית בשבאת? אבדת
9 זכותך¹⁷. טען שמעון ואמר: טרוד הייתי בשוק¹⁸,
10 ולא ידעתי שזה¹⁹ בתוך חצרו²⁰ - הרי זו טענה;
11 שכל שלשים יום יהיה²¹ אדם טרוד בשוק. ואם
12 עמד יותר משלשים יום ולא מכה - אבד את זכותו.
13 ויראה לי, שהדין זה אינו אלא בפפרים, שהעם
14 טרודין בשוקים שלהן.

(15) שם ל. (16) שם מובא מעשה שהיה, שנשתהה במקום
שלשים יום בכל שנה. והוסיף רבינו את המילים "או
פחות". ולא נתבאר לי מה משמיענו בתוספת זו.
(17) ומשום כך אבדת זכותך לערער, והשדה תשאר ביד
המחזיק. (18) למכור סחורתו או לקנות סחורה.
(19) ראובן. (20) כך פירש הר"ף מה שאמרו שם: בשוקאי
היה טרידנא. ורשב"ם פירש, טרוד הייתי ולא היה לי זמן
למחות, וכן פירש רבינו גרושם מאור הגולה. (21) מתקבל
על הדעת שיהיה. [ונכתב הר"ף בשם רב האי גאון,
שהמדובר בשעת חירום, אבל שלא בשעת חירום, אפילו לא
בא כלל למדינה שהשדה נמצאת בה - אינו יכול לערער,
וכן פסק רבינו בהלכה הקודמת ובכמה מקומות].

(28) משום שאמרנו בהלכה הקודמת, שמחאה שלא בפני
המחזיק מועילה, ונימקנו שהמחאה מגיעה לידיעתו על-ידי
חבריו. (29) שהרי העדים לא פרסמו את המחאה.
(30) אינו שם לב למה שאמר לפני כך שלא יפרסם,
מה-שאינ-כן כשציווה עליהם המוחה שלא יגלו, שאין דרכו
של אדם הגון לגלות דברים שנמסרו לו, וציוו בצדם שלא
לגלותם. פסק כרב הונא בר רב יהושע, שם לט. (31) כרב
פפא שם, שסגנון זה משמעותו שלא יגלו למחזיק, אבל
לאחרים רשאים לגלות. (32) בבא זו מיותרת, שהרי כבר
אמרנו, שאפילו אמרו אין דבר זה יוצא מפינו - הרי זו
מחאה. [בגמרא שם נאמר דין זה בשם רב פפא, שדעתו היא
שגם אם אמרו העדים מעצמם: אין דבר זה יוצא מפינו -
אין זו מחאה, משום שהעדים יקיימו הבטחתם, ולפיכך
הוצרך לנמק הדין שלפנינו משום שהבטיחו רק שלא יאמרו
למחזיק עצמו, אבל לאחרים יאמרו, והרי האחרים יספרו
לחבריהם וכן הלאה ויגיע הדבר לאזני המחזיק, אבל לדעת
רבינו שפסק כרב הונא בר רב יהושע, שאין אדם שם לב
למה שאמר מעצמו בלי שנצטווה על זה מאחרים - הרי דין
זה מיותר לגמרי].

1. כיצד המחאה? אומר³³ בפני שנים: פלוני שהוא
37 משתמש בחצרי או בשדי גזלן הוא, ולעתיד אני
38 תובע אותו בדין. וכן אם אמר להם: שכנרה היא
39 בידו או משכוננה, ואם יטען עלי שמכרתי או נתתי,
40 אני תובע אותו בדין, וכן כל פיוצא בזה - הרי זו
41 מחאה³⁴. אף על פי שלא מכה במדינה זו שהחזיק
42 בה זה. אבל אם אמר להן: פלוני משתמש בחצרי
43 גזלן הוא - אין זו מחאה; שהרי ראובן אומר:
44 כשמעתי אמרתי שמא חרף אותי בלבד, ולפיכך
45 לא נזהרתי בשטרי.
46

15 ד. ומפני מה²² אין אומרין לראובן: אם אמת הדבר
16 שמכר לך או נתן לך במתנה, למה לא נזהרת בשטר
17 שלך? מפני שאין אדם נזהר בשטרו והולך כל
18 קמיו, וחזקה שאין אדם נזהר בשטר אלא עד שלש
19 שנים, וכיון שרואה שאין אדם ממחה בו - שוב
20 אינו נזהר.

(22) רבא, שם כט.

21 ה. הרי שמחה²³ שמעון במדינה רחוקה²⁴, מפני מה

9 קִבֵּץ פְּרוֹת שָׂדֶה זוּ וְנִתְּנָם לוֹ - תַּעֲמֹד הַשְּׂדֶה בְּיַד
10 רְאוּבֵן, וְאַפְלוּ טַעַן שִׁשְׁמֵעוֹן מִכְרָה לוֹ אוֹ נִתַּן לוֹ
11 הַיּוֹם⁴³; שְׂאֵלוֹ לֹא מָכַר אוֹ נִתַּן, לֹא הָיָה מְשַׁמֵּשׂ אֶת
12 רְאוּבֵן בְּשָׂדֶה זוּ וְנִתְּנָן לוֹ פְּרוֹתֶיהָ⁴⁴.

41 מימרא של רב אבא, שם לה: (במגיד-משנה גורס
"רבינא"). (42 המחזיק. (43) ולא החזיק שלש שנים.
44) שם.

13 י. טַעַן⁴⁵ שִׁמְעוֹן וְאָמַר: אָמַת הָיָה הַדְּבָר⁴⁶, וּלְפָרוֹת
14 הוֹרְדִיתִי⁴⁷, וְשָׁלוֹ הָיוּ הַפְּרוֹת, אָכַל הַגּוֹפֵה⁴⁸ לֹא
15 מִכְרָתִי - נֶאֱמַן, וְחֹזֵר לְשִׁמְעוֹן; אֵלֶּא אִם פֶּן אֶכְלָה
16 רְאוּבֵן בְּפָנָיו שְׁלֹשׁ שָׁנִים וְלֹא מָחָה בוֹ, כְּמוֹ
17 שֶׁבְּאַרְנוֹ⁴⁹.

45) כרב זביד, שם. (46) שאני בעצמי עזרתי לראובן לקחת
את הפירות. (47) מכרתי או נתתי לו במתנה את הפירות.
48) השדה עצמה. (49) למעלה ה"א וה"ב.

פֶּרֶק שְׁנַיִם עָשָׂר

1) מבאר דין אכילת שני חזקה וכמה הם שני חזקה. ודין
מחזיק בחלק אחד שלא החזיק בכל, ודין אחד החזיק
בקרקע ואחד בפירות.

18 א. שְׁלֹשׁ שָׁנִים² שֶׁאֲמַרְנוּ - מִיּוֹם לַיּוֹם. אֶפְלוּ הָיוּ
19 חֶסְרִים יוֹם אֶחָד - לֹא חֲחִזֵּק, וּמְסַלְקִין אוֹתוֹ מִמְּנָה.
20 בְּמָה דְבָרִים אֲמַרְיִים³? בְּקִרְקָעוֹת שֶׁהֵן עוֹשִׂין פְּרוֹת
21 תְּמִיד⁴, פְּגוֹן הַבְּתִימִים⁵ וְהַחֲצֵרוֹת, וְהַבּוֹרוֹת וְהַשִּׁיחִין
22 וְהַמְּעָרוֹת, וְהַחֲנִיּוֹת וְהַפְּנֵדְקוֹת⁶ וְהַמְּרַחְצָאוֹת,
23 וְהַשּׁוֹכְכוֹת⁷ וְבֵתֵי הַבְּדִינִים⁸, וְשָׂדֶה בֵּית הַשְּׁלַחִין
24 שֶׁמְשַׁקֵּין אוֹתָהּ תְּמִיד וְזוֹרְעִין בָּהּ וְנוֹטְעִין, וְהַגְּנוֹת
25 וְהַפְּרָדְסִין⁹, וְכֵן עֲבָדִים הַמְּהַלְכִין, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ¹⁰.
26 אָכַל שָׂדֶה הַבַּעַל, שֶׁהִיא שׁוֹתָה מִמֵּי גְשָׁמִים בְּלַבַּד¹¹,
27 וְשָׂדֶה אֵילָן¹² - אֵינָה מִיּוֹם לַיּוֹם; אֵלֶּא פִּינּוֹן שֶׁאֶכְלוּ
28 שְׁלֹשׁ תְּבוּאוֹת¹³ מִמֵּין אֶחָד - הָרִי אֵלוֹ כְּשֶׁלֶּשׁ שָׁנִים.
29 כִּיצַד? הֵיתָה שָׂדֶה תְּמָרִים וְגִדְרִי¹⁴ שְׁלֹשׁ גְּדִירוֹת, אוֹ
30 שָׂדֶה עֲנָבִים וְכֶצֶר שְׁלֹשׁ בְּצִירוֹת, אוֹ שָׂדֶה זֵיתִים
31 וּמְסַק שְׁלֹשׁ מְסִיקוֹת - הָרִי אֵלוֹ כְּשֶׁלֶּשׁ שָׁנִים¹⁵,
32 וְהַחֲחִזֵּק. וְאַפְלוּ הָיוּ הָאֵילָנוֹת רְצוּפִין וְלֹא הָיָה
33 בְּיַגִּיחֵן הַרְחָקָה פְּרָאוֹי¹⁶, שֶׁהָרִי סוֹפֵן לִבְשׂוֹ¹⁷, הוֹאִיל
34 וְאוֹכְלֵן שְׁלֹשׁ תְּבוּאוֹת - הַחֲחִזֵּק¹⁸.

2) משנה, שם כח. (3) רבינו מונה כאן כמה דברים שלא
נמנו במשנה, ונלמדים מן הכלל ששנו: "וכל דבר שהוא
עושה פירות תדיר". (4) ולא תקופות מסוימות בלבד.
5) שמכניסים שכר דירה. (6) אכסניות, מלונות.
7) והיונים פרות ורבות וגדלות בהם, ומביאות רווח
לבעליהן בכל תקופות השנה. (8) ספוחטים בהם זיתים
להוציא שמנם. (9) בכל אלה עסוקים הבעלים במשך כל
השנה. (10) למעלה פ"י ה"ד. (11) והבעלים אינם
טורחים בה אלא בתקופת חרישה וזריעה בתחילת שנת
העבודה ובשעת איסוף היכול. (12) שפירות אילנותיה

33) מימרא של רב זביד, שם לח: (34) מלשונו משמע,
שאם לא סיים: "ואתבענו בדין" אין זו מחאה. וכן דעת
רבינו חננאל (מובאה ב'טור' שם ס"י קמו). וב'תוספות' שם
ד"ה ולמחר, כתבו בשם ר"י, שאפילו לא סיים כך, אלא
אמר פלוני הוא גזלן שאוכל פירות שדי - הרי זו מחאה.
וה'טור' שם והרא"ש אביו, פסקו כר"י. וב'בית יוסף' שם
כתב, שאפשר לפרש גם דברי רבינו, כמו שפירשו
ה'תוספות' והרא"ש דברי רב זביד, שאמר: "ולמחר נקיסטא
ליה בדינא" ופירשו, שלא דווקא אמר, אלא זה כמוכר
מאליו שיתבענו בדין. ונראה לי להוסיף, שרבינו הוכרח
לסיים "ואתבענו בדין" משום שלא הדגיש שזה אוכל פירות
שדהו שלא כדין (בגזלנות) אלא אמר: "פלוני שהוא
משתמש בחצרי - גזלן הוא". ואפשר לפרש, שרצה למסור
בדיוק את מי הוא מחרף, ונתן סימן שהכוונה לאדם
המשתמש בחצרו, ולא התכוון כלל לומר שגזל את החצר,
ולפיכך אין זו מחאה אם לא אמר "ואתבענו בדין", אבל
כשאמר: הוא אוכל פירות שדה שלי בגזלנות - מודה רבינו
שזו מחאה.

1 ח. מְחָאָה³⁵ בְּפָנָיו שָׁנִים - מְחָאָה³⁶; וְכוּתְבִין³⁷, אָף
2 עַל פִּי שְׂלֵא אָמַר לָהֶם כְּתוּבוֹ³⁸. וְכִיּוֹן שֶׁמְחָאָה³⁹ בְּשָׂנָה
3 רְאוּשׁוֹנָה - אֵינוֹ צָרִיךְ לְחֹזֵר וְלְמַחֹת בְּכָל שָׂנָה וְשָׁנָה.
4 אָכַל צָרִיךְ שְׂלֵא יְהִיָּה בֵּין מְחָאָה לְמְחָאָה שְׁלֹשׁ
5 שָׁנִים גְּמוּרוֹת. לְפִיכָף צָרִיךְ לְמַחֹת בְּסוֹף כָּל שְׁלֹשׁ
6 שָׁנִים⁴⁰. וְאִם מְחָה, וְעִמַּד שְׁלֹשׁ שָׁנִים גְּמוּרוֹת, וְאַחַר
7 כָּף מְחָה - אֵינָה מְחָאָה.

35) שם לט - מ. (36) יש לה תוקף מחאה, ואינו צריך
למחות בפני שלושה. מחלוקת אמוראים שם בשיטתו של
רבי יוחנן, ופסק רבינו כרבא ורב נחמן. (37) העדים
כותבים, שפלוני מיחה בפלוני ומוסרים את הכתב למוחה,
שתהיה בידו הוכחה. (38) בפכ"ג מהל' מלוה ולוה ה"ה,
ובפכ"ד ה"א, אמרנו שאין כותבים שטר שלא בפני האדם
שהשטר הוא לחובתו, ולמה כותבים מחאה שלא בפני
המחזיק? ועוד, מה יועיל הכתב? הרי עדות בכתב אינה
עדות? ב'תוספות' שם ד"ה מחאה, ביארו שתקנת חכמים
היא לבטל החזקה בכל שהוא, ולהחזיר הקרקע לידי בעליה.
ואפשר לתרץ עוד, שלפעמים העדים אינם זוכרים את
המחאה, ונזכרים כשוראים את כתב ידם, ובית-דין מקבלים
עדות כזו, כמבואר בהלכות עדות פ"ח ה"א וה"ה. [בגמרא
שם לח: אמרו בשם שמואל, שמחאה צריכה להיות בפני
עדים היכולים להודיע למחזיק, להוציא חולים או זקנים.
ורבינו אינו פוסק כמותו, שהרי כתב למעלה ה"ה: "חברך
יש לו חבר וכו'", ואין צורך שעדי המחאה עצמם יוכלו
למסור לו. ואף-על-פי שכלל בדינינו: הלכה כשמואל בדיני
ממונות - כאן אין הלכה כמותו, מפני שאמוראים אחרונים
חולקים עליו, כמבואר בה"ה (רא"ש שם)]. (39) כרב, שם
לט: (40) שם, אמר רבא: הלכתא: צריך למחות בסוף כל
שלש ושלש (כבר קפרא). אמנם רבי יוחנן שם פקפק
בשמועתו של בר קפרא, אבל לא חלק עליה בפירוש (ראה
הגהות מיימוניות כאן אות ח).

8 ט. הֵבִיא⁴¹ רְאוּבֵן⁴² עֲדִים, שָׂדֶה שִׁמְעוֹן פֶּעַל הַשְּׂדֶה

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק ד' מרחשון - ספר משפטים - הלכות טוען ונטען קכו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שאם טען המערער: יביא המחזיק עדים שדר בחצר ביום ובלילה - מקבלים טענתו, משמע שאפילו כשלא שילמו עדיין, ולפיכך הוסיף רבינו נימוק שכוחו יפה גם כשלא שילמו: "שזה הדבר וכו'". (24) בלחם-משנה ביאר כוונת רבינו, מכיון שהם מעידים מה שהם בעצמם עשו - אין תוקף לעדות זו, ואף-על-פי שאינם מעוניינים אישית בעדותם, שאין אדם מעיד על עצמו, אלא על מעשי אחרים. ומה שכתב רבינו בפ"ט מהלכות עדות ה"ה, ששוכר מעיד לפני ששילם דמי שכירות, המדובר כשמעיד שראה שזה קנה או שכר, שאינו מעיד על מעשה עצמו, אבל במעיד על החזקה אינו נאמן. [ישנן גירסאות שונות בסוגיא זו ופירושים שונים, שלא כאן המקום לבארם. ראה 'תוספות' שם ד"ה אמר, ו'בית יוסף' חו"מ סי' קמ].

ג. הנה²⁵ זה המחזיק או העדים שדרו בה מן הרוכלין המחזיקין בעצרות וכיוצא בהן - טוענין אות²⁶ לכתחלה, וכשביאי עדי חזקה, אומר להן: 27: 14: הבה עדים שהיית מחזיק בה ביום ובלילה. כמה דברים אמורים? בעצרות ובתים וכיוצא בהן, שהן עשויות לדור בתוכן ביום ובלילה; אבל החניות²⁸ של תגרים וכיוצא בהן, שאין דרין בהן אלא ביום - פירוש שדר בה שלש שנים ביום זה חזקה. 19

(25) שם עמוד ב, אמרו: "ומודה מר זוטרא ברוכלין המחזיקין בעירות". (26) מה שאמרו "ומודה מר זוטרא", מפרש רבינו, שאף-על-פי שאמר שאין בית-דין טוענים לו, מודה הוא ברוכלים, שטוענים לו. וכן פירש רשב"ם שם. [וב'נמוקי יוסף' כתב, שגם רבינו יונה ורבינו נסים מפרשים כך]. וטעמו של דבר, מבואר ברשב"ם: אפשר הדבר, שזה המחזיק יודע שהרוכל דרכו להיות מחוץ לעירו זמן רב ולהתעכב בביתו זמן קצר, ולפיכך הוא מחזיק בבית כשהרוכל הוא מחוץ לעיר ועוזב אותו כשזה בא לעיר, ומשום כך לא הרגיש הרוכל שמישוהו מחזיק בביתו. (27) נראה שצ"ל: אומרים לו, היינו הדיינים אומרים למחזיק שצריך להביא עדים שהשתמש ביום ובלילה. (28) שם אמרו: "ומודה רב הונא, בתנותא דמחוזא". פירוש, רב הונא שאמר שצריך להביא עדים שהשתמש שלש שנים ברציפות - מודה בחניות שעשויות להשתמש בהן בימים בלבד, שמספיקה עדות של שימוש ביום במשך שלש שנים. [ב'תוספות' שם ד"ה ומודה, פירשו שצריך חזקה של שש שנים ביום, ויצטרפו לשלוש שנים שלימות, שלא אמרו שלוש מקוטעות (בלתי שלימות) מספיקות, אלא בלתי רצופות. והסכים לדעתם הראב"ד בהשגותיו כאן].

ד. שלש שנים²⁹ שאמרנו, צריך שהיה רצופות זו אחר זו. הרי שהחזיק בשדה וזרעה שנה והובירה³⁰ שנה וזרעה שנה והובירה שנה, אפלו עשה בן כמה שנים³¹ - לא החזיק. הנה דרין של פני אותו המקום להוביר³², אף על פי שמקצתן זורעין שנה אחר שנה ומקצתן זורעין שנה ומובירין שנה - הרי זה החזיק; שהרי הוא אומר: לא הוברתי אותה אלא פדי שתעשה הרבה בשנת הזריעה³³.

נקטפים בפרק אחד. 13) שלושה יכולים. פירות האילן נקראים גם כן תבואה, שנאמר (דברים כב): "ותבואת הכרם". 14) קטף תמרים נקרא גדידה, של ענבים - בצירה, ושל זיתים - מסיקה. 15) ואף-על-פי שטרם עברו שלש שנים. כשמואל שם לו: בדעת חכמים. ופירש רבינו, ששמואל בא לגרוע משלוש שנים, ואמר שמספיקים שלושה יכולים. [ויש מפרשים, ששמואל לא בא לגרוע אלא להוסיף, שאם אכל פירות אילנות שאינם עושים פירות כל שנה, ועברו שלש שנים ולקט רק שני יכולים - אין כאן חזקה, אבל בפחות משלוש שנים - מודה לרב שאין זו חזקה, אפילו אכל שלושה יכולים ויותר (ראה רשב"ם שם)]. והרא"ש וכן ה'טור' חו"מ סי' קמא קיבלו פירוש זה, ובהתאם לכך פסקו שגם בבית הבעל ובשדה אילן אין חזקה בפחות משלוש שנים מיום ליום]. (16) כשנוטעים אילנות, משאירים מקום פנוי בין אילן לאילן, כדי שטח יניקה, וכשאינן ביניהם שטח פנוי מתאים - מתייבשים מחמת מחסור חמרי מזון. (17) ויעקור אותם. (18) כרבא, שם.

ב. הביא עדים¹⁹ שהיה דר בחצר זו שלש שנים או שהשפירה²⁰ שלש שנים - הרי זו חזקה. טען בעל החצר²¹ ואמר: שמה לא שכן בה ביום ובלילה²², או שמה אלו שהשפירה להם לא שחנו בה ביום ובלילה - הרי זו טענה; ואומרים למחזיק: או תביא עדים ששנים אלו גמורות ביום ובלילה או הסתלק. אפלו באו עדים ואמרו: לנו השפיר ואנו דרנו בה ביום ובלילה, וטען בעל השדה ואמר: יביאו עדים שדרו בה ביום ובלילה - צריכין אלו השוכרין להביא ראיה²³ שדרו בה תמיד; שזה הדבר תלוי בהן, ואין תלוי בטענת המחזיק פדי שיעידו לו²⁴.

(19) שם כט. (20) צ"ל שהשכירה, פירוש הוא השכיר את החצר לאחרים, והם דרו בה שלש שנים. (21) כמר זוטרא, שם. (22) מר זוטרא שם אמר: "ואי טעין ואמר ליתי תרי סהדי לאסהודי ליה דדר ביה תלת שני ביממא ובלילא - טענתיה טענה (בעברית: ואם טען ואמר יבואו שני עדים ויעידו שדר בה ביום ובלילה - טענתו טענה)". ומפרש רבינו שהכוונה לטענת 'שמה'. [והרשב"ם שם מפרש, שאין מחייבים את המחזיק להביא עדים שדר בחצר גם בלילה, אלא שהמערער טוען טענת 'ברי' שלא דר בלילה, אבל טענת 'שמה' אינה טענה לענין זה. והרא"ש קיבל דעת הרשב"ם, וכן פסק ה'טור' שם סי' קמ]. ואם לא טען - אין בית-דין טוענים לו (ראה ההלכה הבאה). (23) עדותם אינה מספיקה אפילו כשאינם מעוניינים בדבר (בלשון הגמרא: נוגעים בעדותם), כגון שלא שילמו עדיין דמי השכירות ושואלים את הדיינים למי לשלם - למחזיק או למערער, ומכל-שכן כששילמו כבר למחזיק, ואם יזכה המערער בדין יהיה עליהם לשלם לו שנית דמי השכירות ולטרוח לתבוע לדין את המחזיק שיחזיר להם כספם. רבינו מפרש, שמר זוטרא אמר דבריו בקשר לדברי רבא שם, שהשוכרים יכולים להעיד כשלא שילמו עדיין דמי השכירות ואינם נוגעים בעדותם, ועל זה הוסיף מר זוטרא,

קכת שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק ד' מרחשון - ספר משפטים - הלכות טוען ונטען

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(29 שם. 30) לא זרעה. (31) אפילו אם זרעה שלש שנים. (32) כדי שלא להכחיש את הקרקע יותר מדי. (33) שדה שלא נזרעה שנה אחת, מוציאה בשנה שאחריה יכול מוגדל. וכתב הרשב"ם, שאפילו במקום שמובירים - אין שנת ההוברת מובאת בחשבון שני החזקה. ובמגיד-משנה מבאר, שגם דעת רבינו כך, ומכאן, שצריך להחזיק בה לא פחות מחמש שנים, ויזרע ראשונה שלישיית וחמישית (ראה 'טור' שם).

38 ברייתא שם, הובאה בהלכה הקודמת. (39) הלוקח. (40) ושטר יש לו קול, וידע ששלשתם מכוח אחד באו. (41) ולא ידעתי שזה מכר לזה, והלוקח מכר ללוקח שני.

ז. אַכְּלָה הָאֵבֶן⁴² שָׁנָה, וְהִבְנִין⁴³ שְׁתֵּים; הָאֵבֶן שְׁתֵּים,²⁰ וְהִבְנִין שָׁנָה; הָאֵבֶן שָׁנָה, וְהִבְנִין שְׁתֵּים מִן הַבֵּן²¹ שָׁנָה - הָרִי זֶה חֻזְקָה⁴⁴. וְהוּא שֶׁלֹּקַח בְּשֵׁטֶר⁴⁵.

(42) ברייתא שם מב. (43) שירש את אביו. (44) רבינו כתב סתם: "והבני", ומשמע בין גדול ובין קטן. ואין בזה סתירה להאמור לקמן (פי"ג ה"ב) שאין חזקה לקטן, משום שכאן התחיל האב לאכול, והכל יודעים שהבן ממשיך כיוורשו של אביו (מגיד-משנה). (45) שבלי שטר לא יצא קול לאותה מכירה, ולא ידע בעל השדה שיש קשר בין המחזיקים בשנתיים הקודמות ובין המחזיק בשנה השלישית.

ח. אַכְּלָה בְּפָנֵי הָאֵבֶן⁴⁶, שְׁהִיָּה בְּעַל הַשְּׂדֵה, שָׁנָה,²³ וּבְפָנֵי בְּנוֹ שְׁתֵּים; אוֹ בְּפָנֵי הָאֵבֶן שְׁתֵּים, וּבְפָנֵי הַבֵּן²⁴ שָׁנָה; אוֹ בְּפָנֵי הָאֵבֶן שָׁנָה, וּבְפָנֵי בְּנוֹ שָׁנָה, וּבְפָנֵי²⁵ לֹקַח מִן הַבֵּן שָׁנָה - הָרִי זֶה חֻזְקָה⁴⁷. וְהוּא⁴⁸ שֶׁמְכַר⁴⁹ הַבֵּן זֶה הַשְּׂדֵה בְּכָלל שְׂדוֹתָיו⁵⁰, שְׁהָרִי לֹא הָפִיר²⁷ הַמְחֻזֵּק שְׁנִמְפְּרָה⁵¹ וּלְפִיכָּה לֹא נִזְהַר בְּשֵׁטֶר; אֲבָל²⁸ אִם מְכַר הַבֵּן שְׂדֵה זֶה בְּפָנֵי עֲצָמָה - אֵין לָּהּ מְחָאָה²⁹ גְּדוּלָּה מְזוּזָה⁵².

(46) שם. (47) ודווקא כשהבן גדול, אבל אם הוא קטן אין זו חזקה, שהרי אין מחזיקים בנכסי קטן (לקמן פי"ד ה"ו), ואף-על-פי שהתחיל לאכול בחיי האב. ואין זה דומה לדין שבהלכה הקודמת, ושלא חילקנו בין בן גדול לקטן, שהרי שם הקטן הוא המחזיק, ובעל השדה המערער הוא גדול. אמנם רבינו סתם גם כאן ולא חילק בין גדול לקטן, אבל מוכרחים אנו לפרש כמו שפירשנו, שהרי גמרא מפורשת היא (כתובות יז): "משכחת לה (תמצאו אפשרות שלא יהיה נאמן לטעון קניתי את השדה אף-על-פי שהחזיק בה שלש שנים) כשאכלה שתיים בחיי האב ואחת בחיי הבן, וכדרב הונא, דאמר רב הונא: אין מחזיקים בנכסי קטן (ראה מגיד-משנה ולחם-משנה). (48) בתנאי. (49) שם. (50) כלומר, מכר כל שדותיו סתם, ולא פירש שגם שדה זו מכר, והלוקח טוען קניתי גם את זו, ואפילו אם הבן - המוכר מודה. (51) ויכול לטעון לא עלה על דעתי שמכרת שדה זו שקניתי מאביך (ע"פ פירוש רשב"ם שם). (52) כשמכר השדה לאחרים, גילה דעתו שזה מחזיק בה שלא כדין. רבינו לא התנה כאן שמכר בשטר, כמו שכתב בה"י ובה"ז, ומשמע שמכירה בעדים בלא שטר - גם כן נחשבת כמחאה. וה'טור' שם כתב, שכן פסקו הר"י והרמ"ה, והסברא מסייעת לשיטתם שהרי מחאה בפני שני עדים מועילה ואפילו בלי שטר (מגיד-משנה. ראה כסף-משנה).

ט. נְרָה⁵³ שָׁנָה אַחַר שָׁנָה, אֶפְלוּ בְּמָה שְׁנִים, הוּאִיל³¹ וְלֹא נִהְיָה בָּהּ - אֵינָה חֻזְקָה⁵⁴. וְכֵן אִם פָּתַח בָּהּ⁵⁵

ה. שְׁנֵי שְׁתַּפְּיִין³⁴ שֶׁהֵחִיזְקוּ בְּשָׂדֵה שְׁשׁ שָׁנִים, הָאֶחָד¹ אַכְּלָה רְאִשׁוֹנָה וְשְׁלִישִׁית וְחֲמִישִׁית, וְהַשֵּׁנִי אַכְּלָה² שְׁנִיָּה וּרְבִיעִית וְשִׁשִּׁית - לֹא עָלְתָה חֻזְקָה לְאֶחָד³ מֵהֶם; שְׁהָרִי בְּעַל הַקָּרְקַע אוֹמֵר: בֵּינִן שְׁלֹא רְאִיתִי⁴ וְלֹא שָׁמַעְתִּי שֶׁהֵחִיזְקוּ בָּהּ אָדָם אַחַד שָׁנָה אַחַר שָׁנָה,⁵ מִפְּנֵי זֶה לֹא מְחִיתִי³⁵. לְפִיכָּה, אִם כָּתְבוּ אֵלוּ הַשְּׁתַּפְּיִין שֵׁטֶר בְּיַגְיָהֶן שֶׁשִּׁתְּמָשׂוּ בָּהּ שָׁנָה אַחַר שָׁנָה⁷ - בֵּינִן שְׁעֵבְרוּ שְׁלֹשׁ שָׁנִים עָלְתָה לָּהֶן חֻזְקָה³⁶; שֶׁהַשֵּׁטֶר יֵשׁ לוֹ קוֹל³⁷, וְהוּאִיל וְלֹא מְחָה - אֶבֶד⁹ זְכוּתוֹ. וְהוּא הַדִּין לְעֵבֶד שֶׁהֵחִיזְקוּ בּוֹ שְׁנִים,¹⁰ וְנִשְׁתְּמָשׂוּ בּוֹ שָׁנָה אַחַר שָׁנָה, אִם כָּתְבוּ שֵׁטֶר בְּיַגְיָהֶן¹¹ - הָרִי הֵחִיזְקוּ.¹²

(34) שם עמוד ב, מעשה שהיה. (35) משום שראיתי שאין איש משתמש בה כדרך המחזיקים. בגמרא שם, נימק רבא: השותפים השתמשו בה לסירוגין, כדי שלא יחזיק בה אחד מהם בשלוש שנים רצופות ויטעון קניתי חלק שותפי, וכשם שאין כאן חזקה לשותף נגד חבירו, כך אין זו חזקה לגבי בעל הקרקע. כנראה לא ראה רבינו בזה נימוק משפטי, שהרי השותפים אין להם חזקה זה על זה (ראה משנה, שם מב.) אלא הסבר הגיוני להפיס דעתם של השותפים, ולכן מסר כאן נימוק אחר. ומובן שאינו שולל הסברו ההגיוני של רבא. (36) שם. בגמרא שם, נאמר סתם: "אבל כתיב עיטרא (=שטר) קלא אית ליה". ולא נתבאר אחר כמה שנים הרי זו חזקה. ברשב"ם שם מביא שלש שיטות בדבר: א. לאלתר, אם לא מיחה, משום שבוודאי שמע שנכתב ונחתם שטר שותפות על שדה שלו, והיה לו למחות; שיטה ב: אחר שש (יותר נכון: חמש), כדי ששותף אחד יחזיק שלש שנים, ואלמלא השטר אין כאן חזקה, מכיון שלא החזיק רצופות; שיטה ג - והיא שיטת רבינו, רבינו יונה והרא"ש וה'טור' חו"מ סי' קמ - ששלוש שנים מספיקות. והביאו ראייה מברייתא שם מא: "שלושה לקוחות מצטרפין", ואמר רב - וכולן בשטר (ראה הלכה ו). (37) וידע בעל הקרקע ששותפים הם, ומחזיקים בשדה ברציפות.

ו. אַכְּלָה³⁸ שָׁנָה זֶה הַמְחֻזֵּק וּמְכַרָּה, וְאֶכְלָה הַלֹּקַח¹³ שָׁנָה וּמְכַרָּה³⁹ לְלֹקַח שְׁנֵי, וְאֶכְלָה שָׁנָה: אִם מְכַרוּ זֶה¹⁴ לָזֶה בְּשֵׁטֶר - שֶׁלֹּשְׁתָּן מְצַטְרְפִין, וְהָרִי זֶה חֻזְקָה,¹⁵ מִפְּנֵי שְׁלֹא מְחָה⁴⁰; וְאִם מְכַרוּ שְׁלֹא בְּשֵׁטֶר - אֵינָה¹⁶ חֻזְקָה; שֶׁהַבְּעָלִים הָרִאשׁוֹנִים אוֹמְרִים: בֵּינִן שְׁלֹא¹⁷ עָמַד בָּהּ אִישׁ אַחַד שְׁלֹשׁ שָׁנִים, לֹא הִצְרַכְתִּי¹⁸ לְמַחֲוֹת⁴¹.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק ד' מרחשון - ספר משפטים - הלכות טוען ונטען קבט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בעיניו לומר, שהפירות הוסיפו מאתים והזמורות לא.

9 יג. הִיָּה הַמָּקוֹם⁶⁸ שֶׁהֲחִזִּיק בּוֹ סָלַע אוֹ חֲלָמִישׁ⁶⁹,
10 שְׁאִינּוּ רְאוּי לְזַרְעָה - צְרִיף לְהַנּוֹת בּוֹ בְּדָבָר הָרְאוּי
11 לוֹ, כְּגוֹן שִׁישׁוּטח בּוֹ הַפְּרוֹת אוֹ יַעֲמִיד בּוֹ כְּהֶמָּה
12 וְכִיּוֹצֵא בָּהֶּן. וְאִם לֹא נִהְיָה בּוֹ בְּכָל אוֹתָן הַשְּׁלֵשׁ
13 שָׁנִים בְּדָבָר הָרְאוּי לוֹ - לֹא הֲחִזִּיק.

(68 שם כט: 69) בגמרא כתוב: "צונמא", פירושו: שדה שאינה ראויה כלל לזריעה. [יונתן בן עוזיאל מתרגם את הכתוב (דברים לב, יג): "ויניקהו דבש מסלע ושמן מחלמיש צור" = כיפין, חלמיש צור = טינרין תקיפין. תרגום זה מלמדנו, שחלמיש משמעותו אדמה קשה מאד. ראה 'ערוך השלם' ערך טנר].

14 יד. הִיָּה מַעֲמִיד⁷⁰ בְּהֶמָּה בְּמָקוֹם מְסֻסִים⁷¹ מִחֲצָר
15 חִבְרוֹ, אוֹ שֶׁהָיָה מְגַדֵּל שָׁם תְּרַנְגוּלוּין, אוֹ מַעֲמִיד שָׁם
16 תַּנּוּר וְכִירִים וְרִחִים, אוֹ שֶׁנָּתַן שָׁם זָבָלוֹ, בֵּין
17 שֶׁהַעֲמִיד שָׁם מְחִיצָה⁷² בֵּין שְׁלֹא הַעֲמִיד, אִם
18 נִשְׁתַּמֵּשׁ בְּדָבָרִים אֵלּוֹ וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן שְׁלֹשׁ שָׁנִים בַּיּוֹם
19 וּבְלֵילָה, וְטָעַן עַל פְּעַל הַחֲצָר וְאָמַר: אַתָּה נִתַּת לִי
20 מְקוֹם זֶה אוֹ מִכְרָתוֹ לִי - הֲרִי זֶה חֲזָקָה⁷³.

(70 משנה וגמרא, שם נז. 71) ולא השתמש בכל החצר. (72 קיר או גדר מבדיל בין החלק שהוא משתמש בו לשאר החצר. 73) במשנה שם, חילקו בין העמיד מחיצה ללא העמיד. וביארו בגמרא שם, שהמדובר כשהמחזיק הוא שותף באותה חצר, ודרכם של שותפים לא להקפיד על תשמישים אלה, ולפיכך אין זו חזקה, ועל העמדת מחיצה מקפידים. ופירש הר"י מיגש שם, שהמדובר בחזקת השימוש, ולא בטוען מכרת או נתת לי מקום זה, ובזה חילק בין שותפים לאדם זר, שבאדם זר אפילו העמיד מחיצה - אין לו חזקת שימוש, ולשותף יש חזקת שימוש כשהעמיד מחיצה, אבל חזקת שלש שנים בטענת מכירה או נתנה מועילה בין בשותפים ובין באדם זר. ורבינו קיבל פירושו, וכתב בפ"ה מהל' מהלכות שכנים ה"ה: "בחצר חבירו אפילו העמיד בהמתו ועשה לו מחיצה - לא החזיק", והכוונה לחזקת שימוש, וכאן אנו עוסקים בטענת מכירה או נתנה וחזקת שלש שנים, ובזה אין כל הבדל בין שותפים או לא שותפים, וגם לא בין העמיד מחיצה ללא העמיד - בכל אופן מועילה החזקה. [ורשב"ם שם פירש שהמדובר בטענת מכירה ונתנה. ראה 'טור' שם סי' קמ וב'בית יוסף'].

21 מזו. שְׂדֵה⁷⁴ שֶׁהָיָה מְקַפֵּת גֵּדֵר, וּבָא זֶה שֶׁהֲחִזִּיק בָּהּ
22 וְזָרַע חוּץ לַגֵּדֵר וְנִהְיָה בְּכָל מְקוֹם שְׁאִינּוּ שָׁמור, אָף
23 עַל פִּי שְׂאֵכְלוֹ שָׁנָה אַחַר שָׁנָה - לֹא עֲלֵתָה לוֹ חֲזָקָה.
24 שֶׁהַפְּעֻלִים טוֹעֲנִין וְאוֹמְרִין: בֵּינָן שְׂרָאִינוּ שְׂזוֹרְע
25 בְּמָקוֹם מְפָקֵר, אֲמַרְנוּ: כָּל מָה שְׂזָרַע - חֵית הַשְּׂדֵה
26 תֵּאכְלֵנוּ, וְלִפְיֵכָף לֹא מִחֵיתִי. וְהוּא הַדִּין לְכָל הַזּוֹרְע
27 מְקוֹם שְׁאִינּוּ שָׁמור, אֲלֵא רְגַל חֵיהּ וְיָד כָּל אָדָם
28 מְצוּיִין בּוֹ.

(74 מימרא של רב יהודה, שם לו.

1 שְׂבִילֵי הַמַּיִם⁵⁶ וּפְתַח וְשַׁדְר⁵⁷ בְּלֶבֶד, הוֹאִיל וְלֹא אָכַל
2 פְּרוֹת - אֵינָה חֲזָקָה.

(53 חרשה. 54) שם לו: מחלוקת תנאים ואמוראים. ובמסקנא אמרו, שרבי ישמעאל ורבי עקיבא, ואחריהם רב ושמואל הכריעו: ניר אינה חזקה. (55) מימרא של רב נחמן, שם עמוד א. (56) להשקות את השדה. (57) פרו את הרגבים הגדולים שהוציאה המחרישה. החקלאים משתמשים בכלי מיוחד לכך (משודדה).

3 י. זְרָעָה⁵⁸ וְלֹא הָרוּיחַ פְּלוּם, אֲלֵא זָרַע פּוֹר וְאֶסְפָּף פּוֹר
4 - לֹא הֲחִזִּיק, שֶׁהָרִי לֹא נִהְיָה.

(58 שם.

5 יא. אֲכָלָה⁵⁹ שְׁחַת⁶⁰ - לֹא הֲחִזִּיק⁶¹. וְאִם הִיָּה הַמָּקוֹם
6 דְרָכָן לְזָרַע לְשַׁחַת מַפְנֵי שְׂדָמִיו וְקָרִינָן⁶² - הָרִי זֶה חֲזָקָה.

(59) מימרא של רב יוסף, שם. (60) קצר את התבואה לפני שבשלה, כדי להאכילה לבהמה. (61) סבור היה בעל השדה, שזה מפחד להשתמש בשדה כדרך העולם, מפני שירד לה בגזלנות ולא חשש שיטעון: קנייתה, ולפיכך לא מיחה. (62) במקום זה השחת ביוקר. בגמרא שם, נתן רבא דוגמא את מקום מושבו מחוזא, שתושביה היו עשירים ומקיימים הרבה בהמות, ולפיכך המספוא ביוקר.

7 יב. אֲכָלָה⁶³ עֲרֵלָה⁶⁴ שְׂבִיעִית⁶⁵ וְכָלֵאִים⁶⁶, אָף עַל פִּי
8 שְׁנֵהֶנָּה בְּעַבְרָה - הֲרִי זֶה חֲזָקָה⁶⁷.

(63) ברייתא שם. (64) פירות האילן בשלוש השנים הראשונות לנטיעתן, אסורים באכילה ובהנאה, ונקראים - ערלה, מלשון הכתוב (ויקרא יט, כג): וערתם ערלתו את פרו. (65) פירות שגדלו בשנת השמיטה והם הפקר, ואין לבעל השדה בהם יותר זכות מלאחרים. (66) תבואה שנזרעה בכרם, נאסרו פירות הגפן והזרעים באכילה ובהנאה. (67) שתי גירסאות בברייתא זו: רשב"ם שם גורס: "אינה חזקה" (וכן נדפס בספרי הגמרא שבידינו), ורבינו חננאל (מובא ב'תוספות' שם ד"ה הכי) גורס: "היה חזקה". ברור שרבינו קיבל גירסת רבינו חננאל. ולגירסא זו שני פירושים: ה'תוספות' שם שמפרשים אכילה באיסור אינה חזקה, והמדובר כאן כשאכל הזמורות (ענפים דקים הראויים למאכל בהמה) שמותרים בשנות הערלה. ובכלאים שגם הזמורות אסורים (פסחים כו:), המדובר כשלא הוסיפו הזמורות אחר הזריעה אחד ממאתיים שהיה בהן לפני הזריעה, ובטלה ההוספה, כמבואר בפסחים כה. שכלאי הכרם בטלים במאתיים של היתר, והפירות הוסיפו מאתיים ונאסרו. והדבר טבעי, שיחס ההוספה של הפירות מרובה על יחס הוספת הזמורות. ומשום שכל פירות שדות אלו אסורים, ואין הנאה אחרת בהיתר מאשר הזמורות - אכילתן היא חזקה, ואין זה דומה לאכלה שחת שבהלכה הקודמת, שאפשר להמתין ולאכול התבואה (וכן היא דעת הראב"ד בהשגותיו, וגם ה'טור' שם פסק כמותם). ורבינו מפרש שאכילת איסור היא חזקה. ובמגיד-משנה מסביר שיטתו, שדוחק הוא לפרש כלאי הכרם באופן אחר מערלה ושביעית שהמדובר בהן כשכל הזמורות גדלו באיסור. וגם לא נראה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

טוען קניתי בשטר גם את הקרקע ואבד שטרי ואכלתי שלוש שנים - הרי זה נאמן וקנה הקרקע. ושאלו בגמרא שם: "מה הוה ליה למיעבד?" פירוש: מה יכול לעשות בעל הקרקע שמכר אילן בלא קרקע, כדי לסתור טענת הלוקח אם יבוא אחר שלש שנים ויטען: קניתי גם הקרקע ויש לי חזקה? ופירשו שם, שהמוכר צריך למחות בפני עדים לפני גמר שלש שנים ולהצהיר, דעו, שמכרתי את האילן בלבד בלי קרקע. רבינו קיצר ולא פירש שהמדובר כשלא מיחה, כי זה מובן מאליה שמחאה כזו מועילה. (87) ואם ייבש האילן - יטע אחר במקומו, ובעל הקרקע אינו רשאי לחפור כנגד האילן אפילו בעומק רב.

15 יט. שָׂדֵה אֵילָן⁸⁸ שְׁהִיּוּ בּוֹ שְׁלֹשִׁים אֵילָנוֹת בְּתוֹךְ בַּיִת
16 שְׁלֹשׁ סָאִין⁸⁹, וְאָכַל עֵשְׂרָה בְּשָׁנָה רֵאשׁוֹנָה⁹⁰, וְעֵשְׂרָה
17 בְּשָׁנָה שְׁנִיָּה, וְעֵשְׂרָה בְּשָׁנָה שְׁלִישִׁית - הַחֲזִק בְּכָל.
18 וְהוּא⁹¹ שְׁהִיּוּ עֵשְׂרָה שְׁאָכַל מִפְּזוֹת בְּכָל בַּיִת הַשְּׁלֹשׁ
19 סָאִין⁹², וְלֹא הוֹצִיאוּ שְׂאֵר הָאֵילָנוֹת פְּרוֹת; אָכַל אִם
20 הוֹצִיאוּ שְׂאֵר הָאֵילָנוֹת פְּרוֹת וְלֹא אָכַלָן - לֹא הַחֲזִק
21 אֶלָּא בְּמָה שְׁאָכַל⁹³.

(88) שם לו: ולו. (89) שטח שזורעים בו שלש סאים תבואה (השטח המקובל לנטיעת אילנות הוא בית סאה לעשרה אילנות. ראה 'תוספות' שם ד"ה ממטע). (90) שלושה מבית סאה זה, שלושה מזה וארבעה מהשלישי. (91) וזה נאמר (בתנאי). (92) שכל בית סאה הוא שדה שלם בפני עצמו, ולפיכך לא החזיק בבית סאה שלא אכל פירותיו. [כתב הרשב"ם שם בשם רבינו חננאל, שמדובר בבנות שוח (מין תאנים שפירותיהן בשלים שנה שלישית לחניטתם), ואפשר שהאילנות שהוציאו פירות בשנה זו חנטו לפני שנתיים, ובשנה שאחריה אכל פירות שחנטו בשנה שאחרי הקניה, ובשלישית הבשילו הפירות שחנטו בשנת הקניה]. (93) אנו אומרים, משום שהשדה אינה שלו - לא אכל כל הפירות. ובעל הקרקע לא מיחה, משום שראה שזה אינו אוכל כדרך בעל כל השדה (רשב"ם שם).

22 כ. בְּמָה דְּבָרִים אָמוּרִים? ⁹⁴ בְּשְׁאָכַל הוּא מְקַצֵּת
23 הַפְּרוֹת וּבָזְזוּ הָעָם שְׂאֵר הַפְּרוֹת⁹⁵; אָכַל אִם מְנִיחַ
24 פְּרוֹתֵיהֶן עֲלֵיהֶן, הוּאִיל וְאָכַל אֵילָן מִפְּאֵן וְאֵילָן
25 מִפְּאֵן מִפֵּל הַשְּׂדֵה - הַחֲזִיק בְּכָל הַשְּׂדֵה, אָף עַל פִּי
26 שְׂאֵל אֶסֶף כֹּל פְּרוֹתֵיהֶם⁹⁶.

(94) שאם לא אכל כל הפירות, לא הוחזק בכל השדה? (95) אין דרכו של בעל השדה להפקיר פירותיו ולתת לאחרים לקטוף אותם. (96) בגמרא שם אמרו: "והוא דבאזי באזווי". ופירש רבינו, שבזוהו העם את הפירות שלא לקט המחזיק, ובהתאם לפירושו זה, פירש מה שאמרו "והוא", הכוונה: אימתי לא החזיק בכלו? והרשב"ם, וכן הראב"ד מפרשים: אימתי זו חזקה? "דבזו בזווי" פירוש, כגון שאכלם מפזורים, שאכל מכל שלושת בתי הסאה, היינו שלושה, שלושה וארבעה (בזיעה = קריעה, בקיעה בארמית. במדרש רבה ויקרא ו, ח: בזע פורפורין דיליה, בעברית: קרע לבוש ארגמן שלו), אבל כשאכל כל עשרה האילנות מבית סאה אחד או משניים - לא קנה אלא מקום

1 טז. אָכַלָה פְּלָה⁷⁵ חוּץ מִבַּיִת רִבְעָה⁷⁶ - הַחֲזִיק בְּכָלָה
2 חוּץ מֵאוֹתוֹ בַּיִת רִבְעָה שְׂאֵל נְהַנָּה בּו⁷⁷. אֶפְלוּ הִיָּה
3 חֲלָמִישׁ בְּתוֹךְ הַשְּׂדֵה⁷⁸, הוּאִיל וְלֹא נִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ
4 פְּרָאוּי לּו⁷⁹ - אֵין לָזֶה בּוֹ חֲזָקָה.

(75) מימרא של רבא, שם כט: (76) שטח שזורעים בו רובע הקב תבואה. (77) ואין אנו אומרים ששטח קטן כזה בטל לגבי השדה. ודווקא בבית רובע, אבל שטח פחות ממנו - בטל לגבי השדה, וכאילו החזיק גם בו ('טור' שם סי' קמא). (78) ואינו ראוי לזריעה. (79) כגון לשטחת פירות וכדומה (ראה למעלה ה"ג).

5 יז. הַחֲזִיק⁸⁰ אֶחָד בְּאֵילָנוֹת וְאָכַל פְּרוֹתֵיהֶן, וְאֶחָד
6 הַחֲזִיק בְּקָרְקַע וּזְרָעָה וְאָכַל פְּרוֹתֵיהֶן, וְכָל אֶחָד
7 מִשְׁנֵיהֶם טוֹעֵן: שְׁהַכַּל שְׁלִי וְאֲנִי לְקַחְתִּיו - זֶה
8 שְׁהַחֲזִיק בְּאֵילָנוֹת וְאָכַלָן שְׁלֹשׁ שָׁנִים - יֵשׁ לוֹ
9 הָאֵילָנוֹת וְקָרְקַע שְׂצָרִיכִין לוֹ, וְהוּא כְּמֵלֹא הָאוֹרָה
10 וְסָלוּ⁸¹ חוּצָה⁸² לְכָל אֵילָן וְאֵילָן, וְזֶה שְׁהַחֲזִיק
11 בְּקָרְקַע - יֵשׁ לוֹ שְׂאֵר הַקָּרְקַע.

(80) שם לו. (81) המקום שתופס המלקט את הפירות והסל שבידו. ("אורה" = קוטף תאנים, מובן שהוא-הדין לכל מיני פירות. רש"י שם פכ: מבאר: אורה - בתאנים; בוצר - בענבים; קוצר - בתבואה; גודר - בתמרים; מוסק - בזיתים; מלקט - בשאר פירות). (82) מחוץ למקום שתופסים הענפים שמלקט מהם הפירות. בגמרא שם, אמר רב פפא: "זה קנה אילנות וחצי קרקע, וזה קנה חצי קרקע", ומפרש רבינו מה שאמר "וחצי קרקע" הכוונה כמלא אורה וסלו (וכן פירש רשב"ם שם), משום ששנינו (שם פא.) "קנה שלשה (אילנות) - קנה קרקע", ומפרש רבי יוחנן (שם פב:): כמלא אורה וסלו. בפכ"ד מהלכות מכירה, מחלק רבינו בין מוכר שני אילנות למוכר שלשה: שנים - אין לו קרקע, שלשה - יש לו. וכאן בשני לקוחות, לא חילק בין שנים לשלושה, ונראה שגם בשני אילנות יש לו קרקע. וכן כתב גם רשב"ם שם, ומבאר שבנידון שלפנינו אפילו בשני אילנות קנה קרקע, משום שבשני לקוחות - אומר קונה האילנות לקונה הקרקעות: כשם שלך מכר בעין יפה, כך גם לי מכר בעין יפה (סכרא זו נאמרה שם לו: גבי עקירת האילנות אחר שיבשו), אבל בדין שבמשנה שמכר האילנות והשאיר הקרקע לעצמו, אנו אומרים "מוכר בעין רעה מוכר", והשאיר לעצמו את כל הקרקע כשמכר שני אילנות, וכשמכר שלושה אילנות, הרי זה כמוכר שדה אילן, ולפיכך קנה קרקע (ראה הלכות מכירה שם).

12 יח. וְכֵן⁸³ הָאוֹכַל כֹּל פְּרוֹת אֵילָן⁸⁴ שְׁלֹשׁ שָׁנִים, וְטוֹעֵן
13 עַל בְּעַל הָאֵילָן: אַתְּמָה מְכַרְתָּ לִּי אֵילָן זֶה וְקָרְקַעוֹ⁸⁵
14 - הֲרִי זֶה יֵשׁ לוֹ קָרְקַע פְּעֻבֵי הָאֵילָן⁸⁶ עַד הַתְּהוֹם⁸⁷.

(83) שם לו: ולח. (84) אפילו אילן אחד. (85) מכרת לי בפירוש גם את הקרקע שתחת האילן. (86) ומה ששנינו (שם פא.) שאפילו כשמכר שני אילנות אין לו קרקע כלל, וכשתייבש האילן אינו יכול לנטוע אחר במקומו אלא נוטל את האילן שקנה - היינו כשקנה אילן סתם, אבל כשהלוקח

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ראשון כ"ח תשרי - ספר קדושה - הלכות שחיטה קלא

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לא קנה אלא במה שהחזיק. ורבינו מאיר הלוי חולק, ודעתו שאפילו היו צפופים עד ארבע אמות לכל אילן הרי זו חזקה, אבל בפחות מארבע אמות נידונים כעקורים, משום שסופם להתייבש בזמן קצר. ורבינו לא גילה דעתו בדינים אלה.

שאכל. לדין זה עצמו מודה גם רבינו, כמפורש למעלה בהלכה זו, אף-על-פי שנטה מפירושם. [כתב ב'טור' שם, שאם היו מפוזרים יותר מבית סאה לעשרה אילנות - לא קנה הכל אלא הצריך לאילנות. וכתב עוד בשם רשב"ם, שאם היו נטועים בצפיפות יותר מעשרה אילנות לבית סאה

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - כ"ח תשרי' מרחשון תשע"ו

23 - הרי זו מתרת; מאחר שנשחט בה פשעור, הרי זה
24 כמתחנף⁵ בשר השחוט.

(5) ואין זה גמר שחיטה, ולפיכך אפילו שהה כשר.

25 ו. שחט בקנה לבדו⁶ חציו⁷ או מעוטו, ושהה זמן
26 מרבה - הרי זה חוזר וגומר השחיטה ואין בכך
27 כלום. אבל אם שחט רב הקנה⁸ או שנקב בושט⁹
28 כל שהוא ושהה פשעור, בין שחזר וגמר השחיטה
29 שהתחיל בין ששחט שחיטה גמורה במקום אחר -
30 הרי זו פסולה; מפני שהבהמה או העוף שנפסק רב
31 הקנה שלה או שנקב בושט במשהו - נבלה, ואין
32 השחיטה מועלת בה, כמו שיתבאר.

(6) שידוע בוודאי שלא נגע בושט, כגון שתפס בידו הקנה
לברו ושחט בו. (7) חיתוך חצי הקנה אינה שחיטה. מכיון
שקנה נטרף רק כשנפסק רובו ולפיכך הוא כמתחנף בעור
הצוואר. (8) בבהמה שצריכה שחיטת שני הסימנים.
(9) בין בבהמה בין בעוף.

33 ז. הנה נתבאר לך, שאין שהיה בקנה בעוף כלל.
34 שאם שחט רב הקנה ושהה - כבר נגמרה שחיטתו;
35 כשחזר וגמר - מתחנף בשר הוא. ואם שחט במעוט
36 הקנה¹⁰ ושהה - הרי זה חוזר ושחט כל זמן
37 שירצה; שאינה נאסרת משום נבלה עד שיפסק רב
38 הקנה.

(10) או אפילו בחציו.

39 ח. שחט¹¹ העוף ושהה בו¹², ואינו יודע¹³ אם נקב
40 הושט או לא נקב - חוזר ושחט הקנה לבדו במקום
41 אחר¹⁴, ומניחו עד שימות, ובדרך הושט מבפנים¹⁵.
42 אם לא נמצאת בו טפת דם - בידוע שלא נקב,
43 וכשרה.

(11) התחיל לשחוט בקנה. (12) בחציו הראשון.
(13) לצאת ידי ספק עושין בדיקה. (14) אבל לא שוחטים
את הקנה באותו מקום, כלומר, להוסיף עליו עד רובו. מפני
שיש לחוש שמתוך שכבר התחיל לשחוט באותו מקום קל
יותר לפגוע בבושט וכשימצא נקב יאמר שהוא נעשה עכשיו
בשחיטה זו ולא היה מקודם, ויבוא להכשיר שלא כדין. או
להיפך, עצה טובה היא פן יפגע עתה בבושט וינקבו ויבוא

יום ראשון כ"ח תשרי ה'תשע"ו

הלכות שחיטה

פרק שלישי

(1) יבאר שהייה, דרסה, חלדה, הגרמה ועיקור - כיצד; כל
מקום שנאמר שחיטה פסולה, אם היא נבילה; שש נבלות
מחיים; ובדיקת הוושט.

1 א. חמשה דברים מפסידין את השחיטה, ועקר
2 הלכות שחיטה להזהר בכל אחת מהן. ואלו הן:
3 שהיה, דרסה, חלדה, הגרמה ועיקור.

4 ב. שהיה כיצד? הרי שהתחיל לשחט והגביה ידו
5 קדם שיגמר השחיטה ושהה, בין בשוגג² בין במזיד
6 בין באנס, וחזר הוא או אחר וגמר את השחיטה:
7 אם שהה כדי שיגביה את הבהמה וירביצנה וישחוט
8 - שחיטתו פסולה; ואם שהה פחות מכדי זה -
9 שחיטתו כשרה.

(2) שאינו תלוי בכוונת ודעת השוחט.

10 ג. היתה בהמה דקה - שעור שהיתה כדי שיגביה
11 בהמה דקה וירביצנה וישחוט. ואם היתה גסה -
12 כדי שיגביהנה וירביצנה וישחוט. ובעוף - כדי
13 שיגביה בהמה דקה וירביצנה וישחוט.

14 ד. שחט מעט ושהה מעט, וחזר ושחט מעט ושהה
15 מעט, עד שגמר השחיטה, ולא שהה בפעם אחת
16 שעור השחיטה, אבל כשתחשב כל זמן השחיות
17 יצטרף מפלגן שעור שהיה - הרי זו ספק נבלה³. וכן
18 אם שהה כדי שיגביהנה וירביצנה וכדי שישחט
19 כמו מעוט הסימנין בלבד, לא כדי שישחט שחיטה
20 גמורה⁴ - הרי זו ספק נבלה.

(3) שזו היא בעינינו שלא נפשטה אם שהיית מצטרפות או
לא, ולכן היא ספק נבילה. (4) היינו רוב הסימנים. ואם
שהה כדי שישחוט מחצה גם כן ספק נבלה.

21 ה. שחט רב אחד בעוף או רב שנים בהמה, אף
22 על פי ששהה חצי היום וחזר וגמר חתיכת הסימנין

24 הַשְּׁחִיטָה בְּדַרְסָה אוּ בְהַגְרָמָה - הֲרִי זוּ פְּשָׁרָה²⁷; 25
 25 שְׁהָרִי נִשְׁחַט הַשְּׁעוּר פְּרָאוּי. הַגְּרִים בְּתַחֲלָה שְׁלִישׁ, 26
 26 וְשִׁחַט שְׁנֵי שְׁלִישִׁים - הֲרִי זוּ פְּשָׁרָה²⁸. שִׁחַט שְׁלִישׁ, 27
 27 וְהַגְּרִים שְׁלִישׁ, וְחִזַּר וְשִׁחַט שְׁלִישׁ הָאֲחֵרוֹן - 28
 28 פְּשָׁרָה²⁹. הַגְּרִים שְׁלִישׁ, וְשִׁחַט שְׁלִישׁ, וְחִזַּר וְהַגְּרִים 29
 29 שְׁלִישׁ הָאֲחֵרוֹן - הֲרִי זוּ פְּסוּלָה³⁰. וְאִם דָּרַס אוּ 30
 30 הַחֲלִיד, בֵּין בְּשִׁלִּישׁ הָרֵאשׁוֹן בֵּין בְּשִׁלִּישׁ הָאֲמֻצָּעִי - 31
 31 הֲרִי זוּ פְּסוּלָה.

25 בעוף. 26 של שני הסימנים בבהמה. 27 למד רבינו משהייה, שאם שהה אחרי שחיטת רוב סימן אחד בעוף או שניים בבהמה, כשרה משום שנשחט השיעור כראוי, והוא הדין בהגרמה ודרסה, שכשר אחרי שחיטת הרוב. והוא הדין גם בחלדה. ויש פוסקים הסוברים, ששהייה ודרסה וחלדה במיעוט האחרון ספק נבלה ורק הגרמה אם נעשית אחרי שנשחט הרוב, כשרה. וטעמו של דבר, משום ששהייה ודרסה וכן חלדה הם במקום שחיטה, ומכיון שמעשה השחיטה נעשית קצתה בפסול, הרי היא ספק נבלה, מה שאין כן בהגרמה שאינה במקום שחיטה והרי הוא כאילו מחתך בידה או ברגלה, וזה מותר אחרי שנשחט השיעור כראוי. 28 שהרי סוף סוף שחט הרוב כדרכו במקום שחיטה. במה דברים אמורים? בקנה, אבל בוושט פסול. 29 שאין צריך רוב רצוף ובבת אחת, אלא מכיון שיש רוב שחוט בהיקפם של הסימנים, הרי היא שחיטה כשרה. 30 שאין כאן רוב בשחיטה.

32 יד. עקור פיצד? כגון שְׁנַעֲקָרָה הַגְּרִירָת³¹, וְהִיא 32
 33 הַקְּנָה, אוּ הַשֵּׁט, וְנִשְׁמַט אֶחָד מֵהֶן³² אוּ שְׁנֵיהֶן קֵדָם 34
 34 גָּמַר שְׁחִיטָה. אֲבָל אִם שִׁחַט אֶחָד בְּעוֹף³³ אוּ רֶבֹ, 35
 35 וְאַחַר כֵּן נִשְׁמַט הַסִּימָן הַשֵּׁנִי - שְׁחִיטתוֹ פְּשָׁרָה³⁴.

31 שנתדלדלו הסימנים כולם או רובם. 32 ממקומו. והלכה למשה מסיני, שאם יקרה הדבר כן בשעת שחיטה, השחיטה פסולה, הואיל שנשמט באותה שעה אי אפשר לשחוט בהכשר, שמחמת העיקור מתנדדים הסימנים. 33 שגם בעוף עיקור סימנים פוסל. 34 שכבר נשחט שיעורו כראוי והשימוט שלאחר השחיטה אינו פוסל.

36 זו. נשמט אחד מהן ואחר כך שחט את השני - 36
 37 שחיטתו פסולה³⁵. שחט אחד מהן ונמצא השני 38
 38 שמוט, ואין ידוע אם קדם שחיטה נשמט או אחר 39
 39 שחיטה - הרי זו ספק נבלה.

35 הואיל וקודם השחיטה נשמט, אף על פי ששחט את הסימן האחר ולא את הנשמט.

40 זו. נמצא הסימן השחוט שמוט³⁶ - הרי זו פְּשָׁרָה³⁷. 41
 41 שְׁוֹדָאֵי אַחַר שְׁחִיטָה נֶעְקָר; שְׁאֵלוּ נֶעְקָר קֵדָם 42
 42 שְׁחִיטָה - הֲיָה מִתְּדַלְדַּל וְלֹא נִשְׁחַט.

36 בסוף ההלכה הקודמת מדובר, כשנשמט הסימן שלא נשחט. 37 כרב, האומר: "אי אפשר לשמוטה שתיעשה שחוטה", שאם נשמט הסימן לפני השחיטה היה יורד למטה ולא היה נשחט.

לפסול שלא כדין, שיחשוב שהוושט היה נקוב מקודם. 15 ומבחוץ אין בדיקה לוושט, שנקיבתו במשהו, מפני שאין טיפת הדם האדומה ניכרת בעור החיצון של הוושט שהוא אדום, אבל העור הפנימי של הוושט לבן ואפילו טיפת דם קטנה אדומה ניכרת בו.

1 מ. חֲלָדָה¹⁶ פִּיצַד? כְּגוֹן שֶׁהֲכַנְסִים הַסִּימָן בֵּין סִימָן 2
 2 לְסִימָן, בֵּין שֶׁפָּסַק הַסִּימָן הָעֲלִיוֹן לְמַעַלָּה, בֵּין 3
 3 שֶׁשִּׁחַט הַתַּחְתּוֹן לְמַטָּה, שֶׁהִיא דֶּרֶךְ שְׁחִיטָה - הֲרִי 4
 4 זוּ פְּסוּלָה.

16 שהסימן מתחבאת ומתכסה.

5 י. הַכְּנִיס אֶת הַסִּימָן תַּחַת הָעוֹר וְשִׁחַט שְׁנֵי הַסִּימָנִים 6
 6 בְּדַרְכּוֹ, אוּ שֶׁהַחֲלִיד אֶת הַסִּימָן תַּחַת צְמוֹר מְסַבֵּף, אוּ 7
 7 שֶׁפָּרַס מְטָלִית¹⁷ עַל הַסִּימָן וְעַל הַצְּוָאר וְשִׁחַט תַּחַת 8
 8 הַמְטָלִית, הוֹאִיל וְאִין הַסִּימָן גְּלוּיָה - הֲרִי זוּ סָפֵק 9
 9 נִבְלָה. וְכֵן אִם שִׁחַט מְעוֹט הַסִּימָנִים בְּהַחֲלָדָה, וְגָמַר 10
 10 הַשְּׁחִיטָה שְׁלֹא בְּהַחֲלָדָה - הֲרִי זוּ סָפֵק נִבְלָה.

17 בעיא שם, תחת מטלית מהו? והיינו שפרס מטלית על הסכין ועל הצוואר.

11 יא. דְּרָסָה¹⁸ פִּיצַד? כְּגוֹן שֶׁהִפָּה בְּסִימָן עַל הַצְּוָאר, 12
 12 בְּדֶרֶךְ שֶׁמִּפִּין בְּסִיף, וְחִתַּף הַסִּימָנִין בְּבַת אֶחָת בְּלֹא 13
 13 הוֹלְכָה וְלֹא הוֹבֵאָה¹⁹; אוּ שֶׁהִנִּיחַ הַסִּימָן עַל הַצְּוָאר 14
 14 וְדָחַק וְחִתַּף לְמַטָּה, בְּחִתּוֹף צָנוֹן אוּ קְשׁוּת, עַד 15
 15 שֶׁחִתַּף הַסִּימָנִין - הֲרִי זוּ פְּסוּלָה.

18 שדוחק את הסכין בכוח ופוסק. 19 שלא עשה לא זו ולא זו, שאילו הוליך ולא הביא או הביא ולא הוליך, שחיטתו כשרה.

16 יב. הַגְּרָמָה פִּיצַד? זֶה הַשּׁוֹחֵט בְּקִנְיָה לְמַעַלָּה²⁰ 17
 17 בְּמִקּוֹם שְׁאִינוּ רְאוּי לְשְׁחִיטָה. וְכִמּוֹ שְׁנֵי חִטִּים יֵשׁ 18
 18 בְּסוּף הַקְּנָה²¹ לְמַעַלָּה בְּטַבְעַת גְּדוּלָה. שִׁחַט בְּתוֹךְ 19
 19 הַחִטִּים: אִם שִׁיר מֵהֶן פֵּל שֶׁהוּא לְמַעַלָּה²² - הֲרִי זוּ 20
 20 פְּשָׁרָה; שְׁהָרִי שִׁחַט מְשֻׁפִּי כּוֹבֵעַ²³ וְלִמְטָה²⁴, וְהוּא 21
 21 מִן הַמִּקּוֹם הָרְאוּי לְשְׁחִיטָה; וְאִם לֹא שִׁיר מֵהֶן פְּלוּם, 22
 22 אֲלֹא שִׁחַט לְמַעַלָּה מֵהֶן - הֲרִי זוּ מְגַרְמַת וְפְּסוּלָה.

20 במקום שאינו ראוי לשחיטה. 21 דע שהקנה הוא טבעות טבעות והטבעת העליונה היא שלימה אבל האחרות אינן שלימות ורצועה של בשר מסכבת אותן ומחברת את שתי קצות הטבעות. ובראש הקנה, על הטבעת העליונה יש כמין כובע של בשר והוא משופע ומחודד ומשם הקול יוצא. ובסוף שיפוי כובע זה יש כמין שני גרעינים של בשר והם נקראין חִטִּים. 22 לצד הראש. 23 אין זה אותו בשר קטן שנופל על פי הקנה לעכב את הקול, אלא כמין כובע ממש הוא עשוי ומאמצעיתו ולמעלה הולך וכלה ונעשה חרוד כמין קולמוס, ואתו שיפוי נקרא שיפוי כובע. 24 קודם שיתחיל הכובע לשפע ולעלות.

23 יג. שִׁחַט רֶב הָאֶחָד²⁵ אוּ רֶב הַשְּׁנַיִם²⁶, וְהַשְּׁלִים

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ראשון כ"ח תשרי - ספר קדושה - הלכות שחיטה קלג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

זה ולא יהיה עור מגין.

26 **כא.** נקב הושט ועלה בו קרום וסתמו - אין הקרום
27 כלום⁵¹, והרי הוא נקוב כשהיה. נמצא קוץ עומד⁵²
28 בושט - הרי זו ספק נבלה; שפא נקב הושט ועלה
29 קרום⁵³ במקום הנקב ואינו נראה. אבל אם נמצא
30 הקוץ לארפו⁵⁴ בושט - אין חוששין לו; שרב
31 הבהמות המדבריות אוכלות הקוצים תמיד.

51 אם ניקב ונסתם אפילו סתימה עבה אינה מתקיימת.
52 כלומר תחוב (רדב"ז בכת"י). בגמרא שם: ישב לו קוץ
בוושט, ופירש רש"י כגון שאכלה קוץ ונתחב לתוך הושט
ואינו נראה נקיבתו מבחוץ. 53 אפילו אין קורט דם
בוושט. שלא כעולא שם, שאומר אין חוששין שמא הבריא,
שמה היה נקוב והבריא שעלה קרום מחמת מכה. וברש"י
שם עוד פירוש ל"שמא הבריא": שמא ניקב, מלשון וברא
אותהן בחרבותם. 54 ואינו תחוב בוושט.

32 **כב.** וישט - אין לו בדיקה מבחוץ⁵⁵, אלא מבפנים⁵⁶.
33 כיצד? הופכו ובודק. אם נמצא עליו טפת דם -
34 בידוע שהיה נקוב.

55 העור החיצון אדום ואין טיפת דם קטנה ניכרת בו, בין
לענין דרוסה בצוואר כנגד הסימנים שאינה טריפה עד
שיאדימו הסימנים עצמם. 56 העור הפנימי שלו לבן
וניכרת בו אדמימות כלשהו.

35 **כג.** גרגרת שגפסק רב חללה⁵⁷ במקום הראוי
36 לשחיטה⁵⁸ - הרי זו נבלה⁵⁹. וכן אם נקבה באסרו⁶⁰.
37 נקבה נקבים קטנים⁶¹: אם נקבים שאין בהן חסרון
38 הם - מצטרפין לרפה⁶²; ואם נקבים שיש בהם
39 חסרון - מצטרפין לכאסר. וכן אם נטלה ממנה
40 רצועה⁶³ - מצטרפת לכאסר⁶⁴. ורצועה⁶⁵ - כל שאלו
41 מקפל הרצועה או הנקבים שיש בהן חסרון⁶⁶ ומניחין
42 על פי הקנה: אם חופה את רבו⁶⁷ - נבלה, ואם לאו
43 - כשרה.

57 הגרגרת עשויה טבעות טבעות מעצם רך, וכל הטבעות
כולן, חוץ מהטבעת הגדולה שהיא העליונה הסמוכה
לשיפוי כובע, אין העצם הרך מקיף כל הגרגרת, ורצועה של
בשר המסובכת את כל הגרגרת (הקנה) מחברת את קצות
הטבעות. ואותה רצועה סמוכה למפרקת והעצם הרך סמוך
לעור, ונמצא הקנה עב מלמעלה בצד הסמוך לעור ודק
בצידי השני. ועובי הגרגרת הוא מן העור ולצוואר, ולרוחב
הצוואר הוא רוחב הגרגרת, וכשנפסקה הגרגרת מצד העור
עם שליש החלל, נפסק רובה, מפני שדופן הגרגרת עב
מלמעלה מצד העור, ולצד הצוואר אינו אלא קרום דק,
וסתמא כשנפסקה הגרגרת בכיוון מעור למפרקת היא
נפסקת, ואם כן עובי העצם הרך משלים לרוב, ובמיעוט
התחתון נשאר חצי החלל או רובו. וקא משמע לן שאינה
נבלה עד שיפסק רוב החלל, ועובי העצם הרך (תנוך) אינו
משלים לרוב. 58 אבל במקום שאינו ראוי לשחיטה, כגון

1 יו. במה דברים אמורים³⁸? שלא תפס הסימנין בידו
2 כששחט; אבל אם תפסן ושחט - אפשר שתשחט
3 אחר העקור. ולפיכך, אם נמצאת³⁹ שמוטה
4 ושחטה - הרי זו ספק נבלה.

38 שאין שמוטה נעשית שחטה. 39 לאחר זמן ואינו
יודע אם תפס הסימנים בידו ונשמטו קודם שחיטה או לא
תפס, ואחר השחיטה נשמטו.

5 יח. כל מקום שאמרנו בשחיטה 'פסולה' - הרי זו
6 נבלה⁴⁰, ואם אבל ממנה פזית - לוקה משום אוכל
7 נבלה. שאין מוציא מידי נבלה אלא שחיטה כשרה,
8 באשר צוה משה רבנו עליו השלום, כמו שבארנו.
9 וכל ספק בשחיטה - הרי הוא ספק נבלה, והאוכל
10 ממנה - מפיין אותו מפת מרדות⁴¹.

40 כל שנפסלה בשחיטה נבלה. 41 ככל העובר על
ספק של תורה קל וחומר מהעובר על דברי סופרים.

11 יט. בהמה שנטל ירף שלה וחללה עמה, עד
12 שתראה חסרה כשתרפין⁴² - הרי זו נבלה, כמו
13 שנחתף⁴³ חציה ונחלקה לשני גופות, ואין השחיטה
14 מועלת בה. וכן אם נשפרה מפרקתה רוב בשר
15 עמה⁴⁴, או שנקרעה מגפה כדג, או שגפסק רב
16 הקנה, או שנקב הושט בכל שהוא במקום הראוי
17 לשחיטה⁴⁵ - הרי זו נבלה מחיים⁴⁶, ואין השחיטה
18 מועלת בה. ואחד הבהמה ואחד העוף⁴⁷ בכל
19 הדברים האלה.

42 כך מפרש רבא את המימרא של ר' אלעזר ופירש רש"י:
דרך הבהמה לרבוץ על יריכה ומתכסה יריכה ברביצתה וזו
ניכר חסונה כשהיא רבוצה. 43 כלומר, דין ניטל הירך
שווה לדין נחתכה חציה, שתיהן נבלה, אבל לא נתכוון
רבינו לומר, שניטל הירך זה עם נחתך חציה. 44 נפסק
עמה רוב בשר שאחורי הצוואר. 45 אבל נקב בתורבץ
הוושט הרי היא טריפה ולא נבילה. 46 בשאר הדברים,
אבל לא בפסוקת הגרגרת ונקובת הושט שאינה מטמאה
בחיים. 47 תני לוי, טרפות שמנו חכמים בבהמה, כנגדן
בעוף (גם כן טריפה).

20 **כ.** שני עורות יש לו לושט: החיצון אדם, והפנימי
21 לכן. נקב האחד מהן בלבד - כשרה⁴⁸; נקבו שניהן
22 בכל שהוא במקום הראוי לשחיטה - הרי זו נבלה.
23 ובין שנשחטה במקום הנקב⁴⁹ בין שנשחטה במקום
24 אחר - אין השחיטה מועלת בה. נקבו שניהם זה
25 שלא פנגד זה - נבלה⁵⁰.

48 זה בלא זה כשר, שהשני שלא ניקב מגין. 49 שמא
במקום נקב קא שחט. 50 ואף על פי שבאברים אחרים
בעלי שני עורות, כגון מוח, ריאה וכו', כשרה כשניקבו
שניהם זה שלא כנגד זה, כאן - בוושט שדרכו להתפשט
ולהתכווץ תכופות, חוששים פן יודמנו שני הנקבים זה כנגד

יום שני כ"ט תשרי ה'תשע"ו

פָּרֶק רְבִיעִי

1) יבאר מי הוא הראוי לשחוט; ושרוב מצויין אצל שחיטה מומחין הם; ודין אם ישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף; שחיטת צדוקי ובייתוסי, אם מותרת.

פָּרֶק רְבִיעִי

א. יִשְׂרָאֵל שְׂאִינוּ יוֹדֵעַ חֲמֹשֶׁה דְּבָרִים שְׂמַפְסִידִין אֶת הַשְּׁחִיטָה וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן² מֵהִלְכוֹת שְׁחִיטָה שְׂבָאֲרֵנוּ³, וְשָׁחַט בֵּינוּ לְבֵין עֲצָמוֹ⁴ - אָסוּר לְאָכַל מִשְׁחִיטָתוֹ, לֹא הוּא⁵ וְלֹא אֲחֵרִים. וְהָיָה זֶה קְרוּבָה לְסַפֵּק נְבִילָה⁶. וְהֶאֱכַל מִמֶּנָּה כְּזֵית - מִפִּינְי אֹתוֹ מִפֶּת מְרֻדוֹת⁷.

2) כגון בדיקת הסכין, כדי שלא ישחוט בסכין פגומה. ואף-על-פי שאינו יודע כל דקדוקי שחיטה, שחיטתו כשרה, אם יודע לשאול לחכם על ספקותיו. וראה להלן סוף הלכה ב. 3) פרק ג הלכה א, ופרק א הלכות כג-כד. 4) אבל אם חכם עומד על גביו מותר לאכול משחיטתו. ובמגיד-משנה כתב, בשם הרשב"א, שאפילו לכתחילה מותר למסור לו לשחוט, כשחכם עומד על גביו. 5) ואף-על-פי שאחר שלימדוהו הלכות שחיטה, אומר ברי לי שלא שהיתי ולא דרסתי, אסור לאכול מה ששחט לפני שלימדוהו, שמה שהה ודרס ולא הרגיש, מכיון שלא ידע אז הלכות שחיטה. 6) ספק נבילה הוא, כשנולד דבר מה בלתי רגיל בשחיטה, ואין אנו יודעים אם הדבר הוא פסול אם לאו, אבל כאן לא נולד דבר כעין זה, אלא שאנו חוששים שמה שהה או דרס ולא הרגיש מתוך שלא ידע הלכות שחיטה, לפיכך כתב רבינו, קרובה לספק נבילה. 7) ככל ספק איסור, כמו שנתבאר כמה פעמים.

ב. וְאִפְלוּ שְׁחַט בְּפִנְיֵנוּ אֲרַבַּע וְחֲמֵשׁ פְּעָמִים⁸ שְׁחִיטָה בְּשָׂרָה, וְהָרִי⁹ שְׁחִיטָה זֶה שְׁשָׁחַט בֵּינוּ לְבֵין עֲצָמוֹ שְׁחִיטָה נְכוּזָה וְגַמְוָרָה - אָסוּר לְאָכַל מִמֶּנָּה¹⁰. הוֹאִיל וְאִינוּ יוֹדֵעַ דְּבָרִים חֲמֵשׁ פְּסִידִים, אִפְשָׁר שְׂמַפְסִידִי הַשְּׁחִיטָה וְהוּא אֵינוּ יוֹדֵעַ¹¹, כְּגוֹן שְׂשִׁיטָה אוּ יִדְרֵס אוּ יִשְׁחוֹט בְּסַכִּין פְּגוּמָה וְכִיּוֹצֵא בָּאֵלוּ בְּלֹא כְּוִנָּתוֹ.

8) שם: שתיים ושלוש פעמים. 9) כלומר, מתקבל על הדעת. 10) ואפילו אם הוא אומר ברי לי שלא שהיתי ולא דרסתי. 11) מפני שלא ידע הלכות שחיטה, כמו שנתבאר בהלכה הקודמת.

ג. יִשְׂרָאֵל שְׂיֹדֵעַ הִלְכוֹת שְׁחִיטָה - הָרִי זֶה לֹא יִשְׁחוֹט בֵּינוּ לְבֵין עֲצָמוֹ לְכַתְחִלָּה, עַד שְׂשִׁיטָה שְׁחִיטָה חֲמֵשׁ פְּעָמִים רְבוּת¹² עַד שְׂשִׁיטָה רְגִיל וְזָרִיז¹³. וְאִם שְׁחַט תְּחִלָּה בֵּינוּ לְבֵין עֲצָמוֹ - שְׁחִיטָתוֹ בְּשָׂרָה¹⁴.

12) וזה נקרא בתלמוד: מוחזק. 13) ולא יתעלף בשחיטתו. וחומר בעלמא הוא שמחמירים שלא למסור לו לכתחילה לשחוט. 14) בדעיבד, שאין אנו חוששים להתעלפות, ואפילו אם ישנו לפנינו אינו צריך בדיקה.

ד. הַיּוֹדֵעַ הִלְכוֹת שְׁחִיטָה וְשָׁחַט בְּפִנְי חֲכָם עַד

מראש כנף הריאה ולמטה הרי היא טריפה. 59) כבר כתב רבינו כמה פעמים שפסוקת הגרגרת נבלה, ולא בא לחדש זה אלא להורות הלכה כמה הוא שיעור הפסיקה. ופסק כרבה בר בר חנה שם, שמשערים ברוב חללה ולא ברוב עובייה. 60) האיטלקי. וכנראה רבינו אינו מטיף בנקובת הקנה משום נקובה, אלא אם ניקבה כאיסור זהו כבר כפסוקה והיא נקראת נבלה. רבינו פוסק, שאפילו כאיסור מצומצם נבלה ואין צריך יתר מאיסור. 61) ניקבה כנפה. 62) שזהו פסיקה, הואיל ואינו חסר כלום - ופסוקת הגרגרת ברובה. ובפירושו המשנה לרבינו: "אם לא חסר מגופה שום דבר כמי שנוקב מחט בעור כל אותם נקבים מצטרפין אם יש בכלום שיעור רוב גרגרת טריפה". מה שכתב "טריפה" נתכוון לומר שאסורה, וסמך על מה שכתב בכמה מקומות וגם בסוף הלכה זו, שפסוקת הגרגרת נבילה. מימרא של רב שם: נקבים שיש בהם חיסרון מצטרפין לכאיסור ושאינן בהם חיסרון מצטרפין לרובה. 63) לאורכה ויש בה חיסרון. 64) אם כשמעגלים אותה יהיה כשיעור איסור, היא נבלה. 65) שאין מקום לשיעור כאיסור מפני שבכל גרגרת העוף אין כאיסור. 66) בניקבה נקבים קטנים שגם בהם השיעור בבהמה כאיסור. 67) רוב חללו. ושיעור רוב הקנה בעוף הוא לפי גודלו וקטנו.

1 **כד. נִקְבָה הַגְּרֵגֶרֶת נִקְב מַפְלֵשׁ מִשְׁנֵי צְדָדֶיהָ⁶⁸ פְּדִי**
2 **שְׂיִפְנֵס אָסוּר לְרַחֲבוּ⁶⁹ - נְבִילָה. נִסְדָּקָה לְאַרְבָּה⁷⁰,**
3 **אִפְלוּ לֹא נִשְׁתַּיֵּר מִן הַמְּקוֹם הָרְאוּי בָּהּ לְשְׁחִיטָה⁷¹**
4 **אֶלָּא מִשְׁהוּ לְמַעַלָּה וּמִשְׁהוּ לְמַטָּה - בְּשָׂרָה.**

68) בגמרא שם גרסינן: "נפחתה" ופירש הרי"ף, כגון שניקבה נקב מפולש שיש בו חיסרון. 69) [בטור יורה דעה סימן לה, פירש כוונת רבינו שהשיעור הוא כעובי (דינר) [איסור], אם אפשר להכניס בשני הנקבים איסור לכל רחבו - נבילה]. ונראה שהלכה זו מדברת בבהמה ולא בעוף. 70) והוא יותר קל. אם נפסקה לרוחבה מתוך שהריאה מושכת למטה והצוואר מושך למעלה ניתק לגמרי ואינו חוזר ומחלים, אבל נסדקה לאורכה, כל כמה שהצוואר נמשך הוא סוגר והולך וחוזר ומחלים. 71) באותה הבהמה או העוף.

5 **כה. גְּרֵגֶרֶת שְׂנִקְבָה, וְאִין יוֹדֵעַ אִם קִדָּם שְׁחִיטָה**
6 **נִקְבָה או אַחַר שְׁחִיטָה נִקְבָה - נוֹקְבִין אוֹתָהּ עִתָּה**
7 **בְּמִקוֹם אַחֵר, וּמְדַמִּין הַנִּקְב לְנִקְב⁷². אִם נִדְמָה לוֹ -**
8 **מִתְרַת⁷³. וְאִין מְדַמִּין אֶלָּא מִחֲלָיָה גְדוּלָּה⁷⁴ לְחֲלָיָה**
9 **גְדוּלָּה אוּ מְקַטְנָה לְקַטְנָה, אֲבָל לֹא מְקַטְנָה לְגְדוּלָּה.**
10 **שְׂפַל הַקְּנָה חֲלִיּוֹת חֲלִיּוֹת הוּא, וּבֵין כָּל חֲלָיָה וְחֲלָיָה**
11 **חֲלָיָה אַחַת קַטְנָה מִשְׁתַּיֵּינן וְרַבָּה⁷⁵.**

72) "מקיפין בקנה". והוא הדין אם נמצאת פסוקה או קדורה כאיסור ואין אנו יודעים אם זה נעשה קודם שחיטה או לאחר שחיטה. 73) שאין הנקבים שקודם השחיטה דומים במראהם לנקבים בכשר שנעשו אחר השחיטה, ובוודאי גם נקב זה נעשה אחר שחיטה. 74) ולפירוש רבינו חוליא היא טבעת. אבל רש"י שם, פירש, חוליא - שלוש טבעות. 75) פירוש: העור שבין הטבעות. בלשון הגמרא: "בר חוליא".

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שני כ"ט תשרי - ספר קדושה - הלכות שחיטה קלה

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

48 שליותו באיסורין להקל, אלא להחמיר. (26) ואפילו אם
49 הוברר שאחר שחטה, לא השליח, היא מותרת.

50 ח. אָבָד לו גְּדִי או תְּרַנְגוּל, וּמִצְאוֹ שְׁחוּט בְּפִתּוֹ -
51 מִתָּר; שָׂרֵב הַמְצוּיִין אֶצֶל שְׁחִיטָה מִמְּחִים הֵן. מִצְאוֹ
52 בְּשׁוֹק²⁷ - אָסוּר; שְׂמָא תְּנַבְּלָה²⁸, וּלְפִיכָּה הַיּוֹדֵעַ. וְכֵן
53 אִם מִצְאוֹ בְּאִשְׁפָּה שְׂפִיפִיתָ²⁹ - אָסוּר.

54 (27) בגמרא שם: באשפה שבשוק הכל מודים שאסור, בבית
55 הכל מודים שמותר, ובאשפה שבבית נחלקו ר' יהודה ור'
56 חנינא בנו של ר' יוסי הגלילי. ודעת רבינו, שבשוק אפילו
57 לא באשפה - אסור ר' יהודה, ופסק כמותו. וכן גם דעת
58 ה'תוספות' שם דיבור-המתחיל כי פליגי. (28) ואין אומרים
59 שרוב מצויין אצל שחיטה מומחים, מכיון שהושלך בחוץ.
60 ורש"י פירש: ודאי נתבלה בשחיטה, ולפיכך השליכה שם.
61 (29) שאדם עשוי להטיל נבילתו באשפה שבבית, שם,
62 וכל-שכן באשפה שבשוק.

63 ז. מִמְּחָה שְׁנִשְׁתַּתְּקוּ³⁰, וְהָרִי הוּא מְבִין וְשׁוֹמֵעַ וְדַעְתּוֹ
64 נְכוּנָה - הָרִי זֶה שׁוֹחֵט לְכַתְּחִילָה³¹. וְכֵן מִי שְׂאֵינוֹ
65 שׁוֹמֵעַ³² - הָרִי זֶה שׁוֹחֵט³³.

66 (30) היינו שומע ואינו מדבר. (31) כשאחרים מברכים, כי
67 לכתחילה אסור לשחוט בלי ברכה. ואפילו אין אחרים
68 רואים אותו, מותר, הואיל והוא מומחה. (32) אבל מדבר.
69 (33) לכתחילה. והמגיד-משנה מביא בשם הרא"ש, שדייק
70 מלשון רבינו שלא סיים כאן "לכתחילה" כמו בבבא
71 ראשונה, שמע-מינה שלכתחילה אין לו לשחוט, מפני שאינו
72 יכול לברך, שהרי המברך צריך להשמיע הברכה לאזניו,
73 ואם אינו שומע לא יצא. (וראה בהלכות תרומות פרק ד',
74 שמנה רבינו בין החמישה שאסור להם לתרום לכתחילה,
75 את המדבר ואינו שומע, מפני שאינו יכול לברך, וכך שנינו
76 בתרומות פרק א משנה ו: "חמשה לא יתורמו וכו' האלם".
77 ובירושלמי מפורש הטעם מפני שאינו יכול לברך, ולדעת
78 הכסף-משנה קשה מה בין שחיטה לתרומה? הבדל גדול בין
79 שחיטה לתרומה. בתורם, כשאחר מברך, יכול הוא גם
80 לתרום ולמה יתרום האלם. אבל בשחיטה, לא כל אדם יודע
81 לשחוט, וכשלפנינו אלם מומחה ומוחזק, מוסרים לו
82 לכתחילה לשחוט ואחר יברך. וראה רא"ש והגהות אשר"י
83 ריש מסכת חולין ו'מעדני יום-טוב' שם, כסף-משנה כאן,
84 ובית-יוסף יורה-דעה סימן א).

85 י. הַסּוּמָא - לֹא יִשְׁחוּט³⁴ לְכַתְּחִילָה אֶלָּא אִם בֶּן
86 אַחָרִים רוֹאִים אוֹתוֹ; וְאִם שָׁחַט - שְׁחִיטָתוֹ כְּשֶׁרָה³⁵.

87 (34) משנה חולין יג: שמא יקלקל. (35) כיון שרגיל אצל
88 שחיטה, בוודאי כהלכה שחט.

89 יא. עוֹבֵד כּוֹכָבִים שְׁשָׁחַט, אָף עַל פִּי שְׁשָׁחַט בְּפָנָיו
90 יִשְׂרָאֵל בְּסַפְּיֵין נְפֵה, וְאֶפְלוּ הִיא³⁶ קָטָן³⁷ - שְׁחִיטָתוֹ
91 נְבִלָה, וְלוֹקָה עַל אֲכִילְתָּהּ³⁸ מִן הַתּוֹרָה. שְׁנֵאמַר:
92 וְקָרָא לָהּ וְאֲכָלְתָּ מִזְבָּחֹהּ. מֵאַחַר שֶׁהִזְהִיר שְׂמָא יֹאכַל
93 מִזְבָּחוֹ, אֲתָה לְמַד שְׁזָבְחוֹ אָסוּר³⁹. וְאֵינוֹ דוֹמָה
94 לְיִשְׂרָאֵל שְׂאֵינוֹ יוֹדֵעַ הֵלְכוֹת שְׁחִיטָה⁴⁰.

1 שְׁנַעֲשֶׂה רְגִיל - הוּא הַנְּקָרָא מִמְּחָה¹⁵. וְכָל הַמְּמַחֵין
2 שׁוֹחֵטִין לְכַתְּחִילָה בִּינָן לְבִין עֲצָמָן. וְאֶפְלוּ נְשִׁים
3 וְעִבְדִים¹⁶, אִם הָיוּ מִמְּחִין - הָרִי אֵלוֹ שׁוֹחֵטִין
4 לְכַתְּחִילָה.

5 (15) לפי הגמרא זה נקרא: "מומחה ומוחזק". וראה לחם-
6 משנה. (16) עבדים כנענים שמלו וטבלו לשם עבדות, כיוון
7 שחייבים במצוות כנשים - דינם כנשים.

8 ה. הָרִשׁ¹⁷ שׁוֹטֵה¹⁸ וְקָטָן וְשָׂכּוּר שְׁנֵתַבְּלָהּ דַּעְתּוֹ¹⁹
9 שְׁשָׁחַטוּ - שְׁחִיטָתוֹ פְּסוּלָה, מִפְּנֵי שְׂאֵין בְּהֵן דַּעַת,
10 שְׂמָא יִקְלָקְלוּ²⁰. לְפִיכָּה, אִם שְׁשָׁחַטוּ בְּפָנָיו הַיּוֹדֵעַ,
11 וְרָאָה אוֹתָן שְׁשָׁחַטוּ בְּהֵגֶן - שְׁחִיטָתוֹ כְּשֶׁרָה²¹.

12 (17) שאינו שומע ואינו מדבר. (18) שיש בו אחד מסימנים
13 אלו: יוצא יחידי בלילה, לן בבית הקברות, מקרע כסותו,
14 מאבד מה שנותנים לו. (19) היינו שהגיע לשכרותו של לוט.
15 ראה פרק ב הלכה יב. (20) הכוונה שמא קלקלו, כיון
16 שמדובר בדיעבד שאם שחט שחיטתו פסולה. אלא נקט
17 לשון המשנה בריש חולין "שמא יקלקלו". ואפשר שמרמז
18 בזה רבינו, לדיוק הגמרא חולין יב: בדברי המשנה בראש
19 הפרק "שמא קלקלו לא קתני, אלא שמא יקלקלו וכו',
20 זאת-אומרת שאין מוסרים להם חולין לכתחילה", אפילו
21 במקום שבדיעבד שחיטתן כשרה, כגון במקום שאחרים
22 רואים אותם כפירוש". טעמו של דבר: משום שעובר על כל
23 תשחית, שדרכם לקלקל ותיפסל הבהמה לאכילה, וראה
24 במגיד-משנה עוד טעמים. (21) קטן, דוקא כשיודע לאמן את
25 ידו בשחיטה כמבואר בסוכה מב: . ויש אומרים שביודע
26 לאמן את ידו מוסרים לו אפילו לכתחילה לשחוט, אם
27 אחרים רואים אותו.

28 ו. מִי שְׂאֵינוֹ יוֹדֵעַ אֶצְלוֹ²² שְׁשָׁחַט בִּינוֹ לְבִין עֲצָמוֹ
29 - שׁוֹאֲלִין אוֹתוֹ²³. אִם נִמְצָא יוֹדֵעַ עֲקָרֵי הֵלְכוֹת
30 שְׁחִיטָה - שְׁחִיטָתוֹ כְּשֶׁרָה.

31 (22) אם הוא בקיא בהלכות שחיטה. (23) כלומר, בודקים
32 אותו. ואף-על-גב דק"ל רוב מצויים אצל שחיטה מומחים
33 הם (לקמן הלכה ז), הואיל וישנו לפנינו ואפשר לברר
34 הדבר, הצריכו חכמים בדיקה אם יודע הלכות שחיטה או
35 לא. אבל לענין מוחזק, אפילו אם אינו יודע לנו שהוא רגיל,
36 ושחט בינו לבין עצמו אין חוששים שמא נתעלף, ואפילו
37 אם הוא לפנינו אין צריך לשאול אותו, מפני שרוב המצויים
38 אצל שחיטה אינם מתעלפים.

39 ז. הָרִי שְׂרָאֵינוֹ יִשְׂרָאֵלִי מְרוּחֹק²⁴ שְׁשָׁחַט וְהָלַף לוֹ,
40 וְלֹא יִדְעֵנוּ אִם יוֹדֵעַ אִם אֵינוֹ יוֹדֵעַ - הָרִי זֶה מִתְּרַת.
41 וְכֵן הָאוֹמֵר לְשִׁלּוּחוֹ: צֵא וּשְׁחוּט לִי, וּמִצְא הַבְּהֵמָה
42 שְׁחוּטָה, וְאֵין יוֹדֵעַ אִם שְׁלוּחוֹ שְׁחָטָה או אַחֵר²⁵ -
43 הָרִי זֶה מִתְּרַת. שָׂרֵב הַמְצוּיִין²⁶ אֶצֶל שְׁחִיטָה מִמְּחִין
44 הֵן.

45 (24) כיון שאינו לפנינו, סומכים על רוב מצויים אצל שחיטה
46 מומחין הם. כלומר, יודעים הם עיקרי הלכות שחיטה
47 ורגילים בשחיטה. (25) שהרי לא אמרו חזקה שליח עושה

- 1 (36 הגוי. 37) ואינו עובד עבודה-זרה. רבינו למד דין זה,
 2 ממה ששינוי "שחיטת נכרי" סתם, ולא אמרו "עובד
 3 עבודה-זרה". (38) כנבילה, אבל אינה אסורה בהנאה
 4 כתקרות עבודה-זרה, כמבואר בגמרא שם, סתם מחשבת
 5 גוי אינה לעבודה-זרה. וכן יוצא מדבריו למעלה פרק ב
 6 הלכה ב: "וגוי ששחט חולין בעזרה, מותרים בהנייה", ולא
 7 נאסרו בהנאה מפני ששחטם גוי. (39) וכיון שזבחו אסור,
 8 הרי הוא כאילו לא נזבח כראוי, ולוקה עליו משום נבילה.
 9 ובתוספתא בראש חולין אנו שונים: שחיטת גוי הרי זו
 10 פסולה, ושחיטת הקוף הרי זו פסולה, שנאמר וזבחת ואכלת,
 11 ולא שזבח נכרי. (40) ששחיטתו "רק קרובה לספק נבילה"
 12 כשאין חכם עומד על גביו ואם החכם רואה אותו, שחיטתו
 13 כשרה. אבל גוי ששחט, שחיטתו נבילה אפילו כשישראל
 14 רואה אותו.
- 15 יב. וְגַדְרֵי גְדוֹל גְּדוֹרֵי בְּדָבָר, שְׁאֵפְלוּ עוֹבְדֵי פֹכְבִּים⁴¹
 16 שְׁאֵינוּ עוֹבְדֵי עֲבוּדָה זָרָה - שְׁחִיטָתוֹ נִבְלָה.
- 17 (41) כגון גוי גר תושב, ובמהדורות אחרות כתוב בפירוש,
 18 "כגון גר תושב", פירוש, גוי שקיבל עליו לשמור שבע
 19 מצוות שנצטוו עליהן בני נח. ומשמע שאסור רק מדרבנן,
 20 שהרי כתב: "וגדר גדול גדרו" והעובר לוקה מכת מרדות.
 21 (אבל בגוי קטן, כתב רבינו בפירוש בהלכה הקודמת,
 22 שלוקה מן התורה. וטעמו של דבר, כי גוי קטן יעבוד
 23 עבודה-זרה כשיגדל, מה שאין-כן גר תושב.
- 24 יג. הַתְּחִיל הָעוֹבֵד פֹּכְבִּים לְשַׁחֵט מְעוֹט סִימָנִין
 25 וְגָמַר יִשְׂרָאֵל, או הַתְּחִיל יִשְׂרָאֵל וְגָמַר הָעוֹבֵד
 26 פֹּכְבִּים - פְּסוּלָה. יִשְׁנֶה לְשַׁחִיטָתוֹ מִתְּחִלָּה וְעַד
 27 סוּף⁴². אָבָל אִם שַׁחֵט הָעוֹבֵד פֹּכְבִּים דָּבָר שְׁאֵינוּ
 28 עוֹשֶׂה אוֹתוֹ נִבְלָה, פְּגוֹן שֶׁשַׁחֵט חֲצֵי הַגְּרִגְרֵת בְּלֶבֶד,
 29 וְגָמַר יִשְׂרָאֵל - הֲרִי זוֹ פְּשָׁרָה.⁴³
- 30 (42) כלומר, תחילת השחיטה הוא חלק מהשחיטה, ואם
 31 נעשתה בידי גוי - פסולה. ואפילו לדעת לוי סבא שם,
 32 שאינה לשחיטה אלא לבסוף, וכשנגמרה על ידי ישראל אין
 33 השחיטה נקראת על שם הגוי, כאן שהגוי שחט רובו של
 34 קנה או משהו בוושט, פסולה, שהרי זה כפסוקת הגרגרת או
 35 נקובת הוושט שלא בדרך של שחיטה כשרה, מימרא של
 36 רבא שם: "שהרי נעשה בה מעשה טריפה וכו'", ראה רש"י
 37 שם. (43) שאינו גרוע יותר מנפסקה מאליה, ונתבאר למעלה
 38 בפרק א הלכה יא, שאם היה חצי קנה נקוב, והוסיף עליו
 39 כל שהוא, כשר. ובתוספתא חולין פרק א, א: שחט בה
 40 (הגוי) דבר שאינו עושה אותו טריפה, ובא ישראל וגמרה -
 41 מותרת באכילה.
- 42 יד. יִשְׂרָאֵל מוֹמֵר לְעִבְרָה⁴⁴ מִן הָעִבְרֹת⁴⁵ שֶׁהָיָה
 43 מְמַחֶה⁴⁶ - הֲרִי זֶה שׁוֹחֵט לְבַתְּחִלָּה. וְצָרִיף יִשְׂרָאֵל
 44 פֶּשֶׁר לְבָדֵק אֶת הַסַּפִּין וְאַחַר כֵּן יִתְּנֶנָּה לְמוֹמֵר זֶה
 45 לְשַׁחֵט בָּהּ, מִפְּנֵי שְׁחֻזְקָתוֹ שְׁאֵינוּ טוֹרֵחַ לְבָדֵק⁴⁷. וְאִם
 46 הָיָה מוֹמֵר לְעִבְוֹדָה זָרָה אוֹ מְחַלֵּל שֶׁבֶת פְּרִיָּהּ⁴⁸
 47 אוֹ אֶפִּיקוֹרוֹס⁴⁹, וְהוּא הַפּוֹפֵר בַּתּוֹרָה וּבַמִּשָּׁה רַבְּנָו,
- 48 (44) אחת, שהחזק לעשות אותה עבירה בודן והרגל
 49 ונתפרסם בה, אפילו היתה מן הקלות. (45) בגמרא שם ד.
 50 אמר רבא דין זה "ישראל מומר אוכל נבלות לתיאבון".
 51 ורבינו סובר, שהוא-הדין במומר לעבירה אחרת מכל
 52 העבירות. ורבא משמיענו, שאפילו מומר לאכילת נבילות
 53 מותר לאכול בשחיטתו. וזה רק במומר העושה לתיאבון,
 54 שאינו טורח לחפש דבר המותר כשיש בידו דבר אסור, אבל
 55 כשבידו אסור והיתר הוא מעדיף את ההיתר - מועילה
 56 בדיקת הסכין. אבל מומר להכעיס, כלומר, להקניט את ה',
 57 הרי הוא בכלל אפיקורוס הנזכר בסוף הלכה זו, ששחיטתו
 58 בכל אופן פסולה. (46) אבל אם אין ידוע אם הוא מומחה
 59 או לא, צריך לבדוק אותו, שאין אומרים במומר רוב מצויין
 60 אצל שחיטה מומחים הם. (47) אבל אין חוששים שמא
 61 יקלקל שחיטתו בכוונה, מכיוון ששחיטה כשרה אין
 62 טירחתי מרובה משחיטה פסולה "לא שביק היתרא ואכיל
 63 איסורא" (לא יעזוב את המותר ויאכל את האסור).
 64 (48) שהוא כמומר לעבודה-זרה, שם ה. (49) בנוסחאות
 65 אחרות: או מין. בהלכות תשובה פרק ב הלכה ז, לא מנה
 66 רבינו את הכופר בתורה בסוג "אפיקורסים" אלא קבע לו
 67 סוג בפני עצמו, ובהלכה ח שם הוא מגדיר את מכחישי
 68 תורה שבעל-פה ככופרים בתורה, ואילו כאן בהלכה טז,
 69 הוא מתיר שחיטתם כשישראל עומד על גביהם. ובלחם-
 70 משנה כאן העיר על ניגודים אלה, ולא מצא יישוב נכון.
- 71 מז. מִי שְׁהוּא פְּסוּל לְעִדּוֹת בְּעִבְרָה⁵⁰ מִן הָעִבְרֹת שֶׁל
 72 תּוֹרָה - הֲרִי זֶה שׁוֹחֵט בֵּינוּ לְבֵין עֲצָמוֹ⁵¹, אִם הָיָה
 73 מְמַחֶה⁵²; שְׁאֵינוּ מְנִיחַ⁵³ דָּבָר מִתּוֹרָה וְאוֹכֵל דָּבָר אֲסוּר.
 74 שֶׁזוֹ חֲזָקָה הִיא עַל כָּל יִשְׂרָאֵל, וְאֵפְלוּ הַרְשָׁעִים מֵהֵן.
 75 (50) שפעם אחת עשה עבירה, ואינו מומר ומועד לעבור על
 76 אותה מצוה. (51) ואינו צריך לבדיקת הסכין על ידי אחרים.
 77 (52) משמע, אם יודעים בו שהוא מומחה. אבל אם אין
 78 יודעים, אין אומרים רוב מצויים אצל שחיטה מומחים הם,
 79 ראה בהלכה הקודמת. (53) ואם כן, לא יקלקל בשחיטה
 80 בכוונה, וגם יבדוק את הסכין.
- 81 מז. אֵלוּ הַצְּדוּקִין⁵⁴ וְהַבִּיתוּסִין וְתַלְמִידֵיהֶן וְכָל
 82 הַטּוֹעִים אַחֲרֵיהֶן שְׁאֵינָן מְאֲמִינִים בַּתּוֹרָה שֶׁפָּעַל פֶּה
 83 - שְׁחִיטָתָן אֲסוּרָה. וְאִם שַׁחֲטוּ בְּפָנֵינוּ - הֲרִי זוֹ
 84 מְתָרָה. שְׁאֵין אֲסוּר שְׁחִיטָתָן אֲלָא שְׁמָא יִמְלְקֵלוּ,
 85 וְהֵם אֵינָן מְאֲמִינִין בַּתּוֹרַת הַשְּׁחִיטָה, לְפִיכָף אֵינָן
 86 נְאֲמָנִין לוֹמְרֵי: לֹא קִלְקֵלְנוּ.
- 87 (54) דינם כדין הכותים שאינם מאמינים במה שאינו כתוב
 88 בפירוש בתורה, חולין ג. ולפני שגזרו עליהם ועשאום כגוים
 89 גמורים. מפני שעבדו לדמות יונה. שם ו. כי הצדוקים לא
 90 נחשדו על עבודה-זרה, ולכן אם שחטו בפנינו בשחיטתם
 91 מותרת. וראה מה שכתבנו למעלה בהלכה יד.
- 92 יז. כְּשֶׁהָיָה יִשְׂרָאֵל בְּמִדְבָּר לֹא נִצְטוּוּ בְּשַׁחִיטַת
 93 הַחֲלִין, אֲלָא הָיוּ נוֹחְרִין⁵⁵ אוֹ שׁוֹחֲטִין וְאוֹכְלִין

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שלישי ל' תשרי - ספר קדושה - הלכות שחיטה קלז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

1 בפֿשֿאַר האַמֿות. וְנִצְטוּוּ בַּמִּדְבָּר, שְׁפֵל הַרוּצָה
2 לְשֹׁהַט⁵⁶ - לא יִשְׁחֹט אֶלָּא שְׁלָמִים. שְׁנֹאֲמַר: איש
3 איש מבית ישראל אשר ישחט שור וגומר, וְאֵל
4 פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וגומר, לִמְעַן אֲשֶׁר יָבִיאוּ וגומר,
5 וְזָבְחוּ זִבְחֵי שְׁלָמִים לַיהוָה וגומר. אֲבָל הַרוּצָה לְנַחַר
6 וְלֹאֲכַל⁵⁷ בַּמִּדְבָּר - הֲיֵה נֹחֵר.

7 (55 דברי ר' עקיבא שם יז. 56) שחיטה כשרה. (57) חולין.
8 יח. ומצנה זו⁵⁸ אינה נוהגת לדורות, אֶלָּא בַּמִּדְבָּר
9 בְּלִבְד בַּעַת הַתֵּר הַנִּחְיָרָה. וְנִצְטוּוּ שָׁם, שְׁכַשְׁיִכְנִסוּ
10 לְאַרְצָן תֵּאֱסֹר הַנִּחְיָרָה, וְלֹא יֵאָכְלוּ חֵלִין אֶלָּא
11 בְּשֹׁחֵטָה, וְיִשְׁחֹטוּ בְּכָל מְקוֹם לַעֲוֹלָם חוּץ לְעִזְרָה.
12 שְׁנֹאֲמַר: כִּי יִרְחִיב יְיָ אֶלְהֵיךָ אֶת גְּבֻלְךָ וגומר, וְזָבַחְתָּ
13 מִבְּקָרְךָ וּמִצֹּאֲנֶךָ אֲשֶׁר נָתַן יְיָ אֱלֹהֶיךָ וגומר⁵⁹. וְזוֹ
14 הִיא הַמִּצְוָה הַנּוֹהֶגֶת לְדוֹרוֹת: לְשַׁחֵט וְאַחַר כֵּן
15 יֵאָכְלוּ⁶⁰.

16 (58) להקדיש לשלמים, את הבהמות שרוצים לשוחטם.
17 (59) בפסוק "אשר נתן ה' לך" בלי המלה "אלהיך", כנראה
18 טעות-סופר נפלה כאן. (60) כלומר, אם ירצה לאכול בשר,
19 מצוה לשחוט. וראה למעלה פרק א.

20 יום שלישי ל' תשרי ה'תשע"ו
21 פֿרַק חֲמִישִׁי
22 א. פֿכָּר בְּאַרְנוּ בַּהֲלֹכוֹת אִסוּרֵי מֵאֲכָלוֹת, שֶׁהִטְרַפָּה
23 הָאִמּוּרָה בַּתּוֹרָה הִיא הַנּוֹטָה לְמוֹת. וְלֹא נֹאֲמַר
24 טְרַפָּה, אֶלָּא שְׂדֵבֵר הַפְּתוּב בַּהֲוָה, כְּגוֹן שֶׁטְרַפָּה אַרִי
25 וְכִיּוֹצֵא בּוֹ וְשִׁבְרָה וְעִזִּין לֹא מֵתָה.

26 ב. ויש שם חללים אחרים, אִם יֵאָרְעוּ לָהּ - תִּחְשַׁב
27 טְרַפָּה. וְהֵן הַלֵּכָה לַמִּשָּׁה מְסִינִי. וּשְׁמוּנָה מִיַּגִּי
28 טְרַפּוֹת נֹאֲמָרוּ לוֹ לַמִּשָּׁה בְּסִינִי, וְאֵלוּ הֵן: דְּרוֹסָה,
29 נְקוּבָה, חֲסֵרָה, נְטוּלָה, פְּסוּקָה, קְרוּעָה, נְפוּלָה
30 וְשִׁבְרָה.

31 ג. אף על פי שפלן הלכה למשה מסיני הן, הוֹאִיל
32 וְאִין לָךְ בְּפִרוּשׁ בַּתּוֹרָה אֶלָּא דְרוֹסָה - הִתְמִירוּ בָּהּ,
33 וְכָל סֵפֶק שִׁסְתַּמַּק בְּדוֹרֹסָה - אִסוּר. וּשְׂאָר שְׂבָעָה
34 מִיַּגִּי טְרַפּוֹת - יֵשׁ בָּהֶן סִפְקִין מִתְרִין, כִּמוֹ שִׁיתְבָּאֵר.

35 ד. הַדְּרוֹסָה הוּא שִׁטְרַף הָאֵרִי וְכִיּוֹצֵא בּוֹ הַבְּהֵמָה
36 וְיִדְרֹס עֲלֶיהָ בִּידּוֹ, אוֹ יִדְרֹס הַגִּץ וְהַנֶּשֶׁר וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן
37 עַל הָעוֹף. וְאִין דְּרִיסָה בְּבַהֲמָה גְּסָה וּבַחֲיָה גְּסָה
38 אֶלָּא לְאַרִי בְּלִבְד; וּבְבַהֲמָה דְקָה - מִן הַזָּאֵב
39 וְלִמְעֵלָה; וּבַגְּדִיִּים וְטֵלָאִים, אֲפֵלוּ חֲתוּל וְשׁוּעַל

31 ח. וְכִיצַד דִּין הַדְּרוֹסָה? כָּל מְקוֹם שֶׁאֲמָרְנוּ 'חֹשֵׁשִׁין
32 לָהּ' - שׁוֹחֲטִין אֶת הַנְּטֻרָף וּבּוֹדְקִין כָּל הַחֲלָל שְׁלוֹ
33 מִפֶּה הַנְּרָף עַד הַקֶּדֶקֶד. אִם נִמְצְאָת כְּלָה שְׁלָמָה מִכָּל
34 מִיַּגִּי טְרַפּוֹת, וְלֹא נִמְצָא בָּהּ רִשָּׁם הַדְּרִיסָה - הֲרִי זֶה
35 מִתְרָת; וְאִם נִמְצָא בָּהּ רִשָּׁם הַדְּרִיסָה - הֲרִי זֶה
36 טְרַפָּה, וְאִסוּרָה מִן הַתּוֹרָה.

37 ז. אִי זֶה הוּא רִשָּׁם הַדְּרִיסָה? שִׁיֵּאֲדִים הַבֶּשֶׂר כְּנֶגֶד
38 בְּנֵי מַעִים. וְאִם נִמוּק הַבֶּשֶׂר כְּנֶגֶד בְּנֵי מַעִים עַד
39 שְׁנַעֲשֵׂה כַּבֶּשֶׂר שֶׁהֲרֹפֵא גּוֹרְרוּ מִן הַחֲבוּרָה - רֹאִין
40 אוֹתוֹ הַבֶּשֶׂר כְּאֵלוֹ חֲסֵר, וְטְרַפָּה.

41 י. וְאִם דְּרֹס בְּסִימְנִין, מְשִׁיאֲדִימוּ - טְרַפָּה. וְדְרִיסָתָן
42 בְּמִשָּׁהוּ, כִּיּוֹן שֶׁהָאֲדִים בָּהֶן כָּל שֶׁהוּא מִחֲמַת דְּרִיסָה
43 - טְרַפָּה.
44 יא. סִפֶּק דְּרוֹסָה - אִסוּרָה עַד שֶׁתְּבַדֵּק בְּדוֹסָה
45 וְדֹאִית. כִּיצַד? אַרִי שְׁנֹכְנֵס לְבִין שְׁוֹרִים, וְנִמְצָא צִפְרִין
46 בְּגִבּוֹ שֶׁל אֶחָד מֵהֶן - חֹשֵׁשִׁין שְׂמָא אַרִי דְרֹסוּ, וְאִין
47 אוֹמְרִים שְׂמָא בִּפְתָל נִתְחַפֵּף. וְכֵן שׁוּעַל אוֹ גְמִיָּה
48 שְׁנֹכְנֵס לְבִין הָעוֹפּוֹת, וְהוּא שׁוֹמֵק וְהֵן מְקַרְקְרִין -
49 חֹשֵׁשִׁין שְׂמָא דְרֹס. אֲבָל אִם הֲיָה הוּא נוֹהֵם וְהֵם
50 מְקַרְקְרִין - מִיִּרְאָתוֹ וּמִנְהִימָתוֹ הֵן מְקַרְקְרִין. וְכֵן אִם
51 קָטַע רֹאשׁ אֶחָד מֵהֶן - הֲיָה נֹחַ רְגִזוֹ. וְכֵן אִם שָׂתַק
52 הוּא וְהֵם - אִין חֹשֵׁשִׁין; שְׂאֵלוֹ הַזִּיק - הֲיֵה
53 מְקַרְקְרִין.

קלח שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום רביעי א' מרחשון - ספר קדושה - הלכות שחיטה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

10) שהטרפות תלוייה בתחתון לפי שאם הוא קיים הוא מגין על המוח. (11) משמע שאם ניקב התחתון לבד אף על פי שהעליון קיים, טרפה. מפני שעיקר ההגנה על המוח תלוייה בתחתון. (12) וזהו חוט השדרה ונטרף רק בנפסק רובו ולא בניקב.

ד. המוח עצמו שנקב או נתמעך והקרום קיים - 23
פְּשָׁרָה. וְאִם נִשְׁפָּךְ בְּמִים או נִמְסָה בְּדוֹג - טְרֵפָה¹³. 24

13) מפני שכל שמגיע להפסד זה עתיד הקרום להניקב.

ה. הלב שנקב לבית חללו, בין לחלל גדול שבשומאל בין לחלל קטן שבימין - טְרֵפָה. אָבֵל אִם נִקֵּב בְּשָׂר הַלֵּב וְלֹא הִגִּיעַ לְחַלְלוֹ - מֵתָר. וְקָנָה הַלֵּב, וְהוּא הַמְזַרְק הַגְּדוֹל¹⁴ שְׂוִיאָא מִמֶּנּוּ לְרֵאָה - הָרִי הוּא כְּלֵב, וְאִם נִקֵּב לְחַלְלוֹ בְּמִשְׁהוּ - טְרֵפָה. 29

14) קנה הלב שעל גבי דופני ריאה.

ו. מְרָה שְׁנִקְבָה וְכִבְד סוֹתְמָה - מִתְּרַת¹⁵. וְאִם לֹא נִסְתַּם הַנִּקֵּב, אָף עַל פִּי שְׁהוּא סְמוּךְ לְכִבְד - טְרֵפָה. 31

15) שנקובה במקום דיבוקה בכבד וחיבור הכבד סותם את הנקב.

ז. וְנִזְיָה¹⁶ שְׁנִמְצָאת בְּמֵרָה : אִם הִיְתָה כְּמוֹ גִרְעִינָה שֶׁל תְּמָרָה, שְׂאִין רֵאשָׁה חַד - מִתְּרַת¹⁷; וְאִם רֵאשָׁה חַד כְּגִרְעִינַת הַזֵּית - אֶסְוִרָה, שְׁהָרִי נִקְבָה אוֹתָהּ כְּשֶׁנִּכְנָסָה; וְזֶה שֶׁלֹּא יֵרָאֶה הַנִּקֵּב, מִפְּנֵי שְׁהַגְּלָד¹⁸ פִּי הַמֶּכָּה. 36

16) גרעין. (17) ואף על פי שאינה יכולה לצאת דרך הסימפון כשרוצים להוציאה, שהסימפון צר, ואם כן איך הייתה יכולה להיכנס אם לא שניקבה? אפשר לומר, שעל ידי נענוע שנענעה הבהמה בהליכתה ימים רבים נכנסה מעט מעט במקום דחוק שאינה יכולה עכשיו לצאת. (18) שעלה קרום וכל קרום שעלה מחמת מכה אינו קרום ואינו מגין.

ח. קְנִי הַכִּבְד¹⁹, וְהֵן הַמְזַרְקִין שֶׁבּוֹ שִׁבְהֵן הַדָּם מִתְּבַשֵּׁל, אִם נִקֵּב אֶחָד מֵהֶן בְּמִשְׁהוּ - טְרֵפָה²⁰. לְפִיכָף, מִחַט שְׁנִמְצָאת בְּחַתוּף הַכִּבְד²¹: אִם הִיְתָה מִחַט גְּדוֹלָה, וְהִיָּה הַקָּצָה הַחַד שֶׁלָּהּ לְפָנִים²² - בְּיָדוּעַ²³ שְׁנִקְבָה²⁴ כְּשֶׁנִּכְנָסָה; וְאִם הִיָּה הָרֵאשׁ הָעֵגֵל לְפָנִים²⁵ - אוֹמְרִין: דֶּרֶךְ סְמוּפֹנוֹת הַלֵּכָה²⁶, וּמִתְּרַת. 42

19) קנה הפורש ויורד לכבד ומתפצל בתוכו לסימפונות, שהם הם המזורקים. (20) והראב"ד והראשונים חולקים על רבינו, וסוברים, שרק חלק הקנה הנמצא מחוץ לכבד עד אשר נכנס בתוכו אם ניקב במשהו טריפה, אבל הסימפונות שבתוך הכבד אם ניקבו כשרה, שהרי קיימא לן ניטל הכבד כשרה. ודעת רבינו, שמה שאמרו ניטל הכבד כשרה זה רק אם נשאר הסימפונות שלמים וקיימים, כמו בריאה שנשפכה כקיתון. (21) כגון שנמצאה באחד מסמפונות הדקים. (22) לחלל הבהמה ולא לצד פי הקנה. (23) קרוב לוודאי. (24) בראשה החד את קני הכבד עם כניסתה. ואף על פי

יב. סִפֵּק שְׁנִכְנַס לְכָאן טוֹרֵף אוֹ לֹא נִכְנַס, או שְׂרָאִינוּ וְלֹא נוֹדַע אִם זֶה מִן הַטוֹרְפִין אוֹ אִינוּ מִן הַטוֹרְפִין - אִין חוֹשְׁשִׁין. וְכֵן עוֹף שְׁנִכְנַס לְבֵין הָעֵצִים אוֹ לְבֵין הַקְּנִים, וְיִצָּא וְרָאשׁוּ מְנוֹטָף דָּם אוֹ צְוֹארוֹ - אִין חוֹשְׁשִׁין לוֹ שְׂמָא נְטָרֵף, אֲלֵא אוֹמְרִים שְׂמָא בְּעֵצִים נִזְק. 6

יום רביעי א' מרחשון ה'תשע"ו

פְּרָק שְׁשִׁי

1) יבאר טרפות נקובה כיצד ובכמה איברים שייך; מחט שנמצאת בחיתוך הכבד גדולה או קטנה; ניקבו הבני מעיים ואין ידוע אם קודם השחיטה או אחריה; נתהפכו הבני מעים אע"פ שלא ניקבו; ניטל או נברא חסר אבר; וכל היתר כנטול דמי.

א. נְקוּבָה בִּיצֵד? אֶחָד עֶשֶׂר אֵיבָרִים הֵן, שְׂאֵם נִקֵּב אֶחָד מֵהֶן לְחַלְלוֹ²⁷ בְּמִשְׁהוּ - טְרֵפָה. וְאֵלוֹ הֵן: תְּרִבִּץ הַיּוֹשֵׁט, וְקָרוֹם שֶׁל מַח הָרֵאשִׁי, וְהַלֵּב עִם הַקָּנָה שֶׁלּוֹ, וְהַמְּרָה, וְקָנָה הַכִּבְד²⁸, וְהַקָּבָה, וְהַפְּרָס²⁹, וְהַמְּסָס³⁰, וְבֵית הַפּוֹסוֹת³¹, וְהַדְּקִין³², וְהָרֵאָה עִם הַקָּנָה שֶׁלָּהּ³³. 9

2) במשנה חולין מב. שנינו: ניקב הלב לבית חללו, ומשמיעה אותנו שאף על פי שיש בו נקב עמוק בבשר הלב העבה אינה טריפה עד שיינקב לבית חללו. ובשאר איברים שהם דקים כל שכן שאינה טריפה עד שיינקבו מעבר לעבר. 3) תחתון הסמוך למוח. (4) הקנה המתפצל מתחת לחזה ופורש אל הכבד ומתחלק בתוכו לסמפונות. (5) במשנה שנינו: הכרס הפנימית שניקבה. ורבינו סתם וכתב "כרס", שכל הכרס לדעתו זו היא הכרס הפנימית. וכרס החיצונה הוא בשר החופה את רוב הכרס. (6) מקום בסוף הכרס מחובר לבית הכוסות, שדרכו יוצא המאכל מבית הכוסות לקיבה ומהקיבה לדקין. ונקרא המסס על שם שבו מתמססים האיכלין. (7) סוף הכרס עשוי ככובע וככוס ודופנו סביב לו עבה כשני דפנות. והמסס מחובר בו וסביב סביב לחיבורם כשאתה מבדילים יש דופן לזה ודופן לזה ובאמצע הן שופכין זה לתוך זה והמאכל נכנס מבית הכוסות להמסס כו'. (8) בלשון הגמרא: "בני מעיים", שכולל גם הכרס וגם הדקין. (9) הקנה היורד מתחת לחזה ומתפצל ופורש אל הריאה ומתחלק בתוכה לסימפונות.

ב. תְּרִבִּץ הַיּוֹשֵׁט - כִּכָּר בְּאָרְנוֹ שְׁעוּרֵי, וְשֶׁהוּא הַמְּקוֹם מִן הַיּוֹשֵׁט שְׂאִינוֹ רָאוּי לְשַׁחֲטָה לְמַעְלָה מִן הַיּוֹשֵׁט. אִם נִקֵּב לְחַלְלוֹ בְּמָה שְׁהוּא - טְרֵפָה. 16

ג. שְׁנֵי קָרוֹמוֹת יֵשׁ לְמַח שְׁבָרָאשׁ. אִם נִקֵּב הָעֲלִיּוֹן הַסְּמוּךְ לְעֵצִים בְּלִבְד - הָרִי זֶה מִתְּרַת³⁴; וְאִם נִקֵּב הַתַּחְתּוֹן הַסְּמוּךְ לְמַח³⁵ - טְרֵפָה. וּמִשְׁתַּחֲוֵי הַמַּח לְהַמְשֵׁף לְשִׁדְרָה, וְהוּא מְחוּץ לְפּוֹלִין שֶׁהֵן תַּחֲלַת הָעֵרֶף, וְהִיָּה לְקָרוֹמוֹ דִּין אֶתְרֵי³⁶. וְאִם נִקֵּב חוּץ לְפּוֹלִין - מֵתָר. 22

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום רביעי א' מרחשון - ספר קדושה - הלכות שחיטה קלט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 שאין רואים שם נקב, קרום הוא שעלה וסתם, וקרום שעלה מחמת מכה אינו מגין. (25) והקצה החד לפי הקנה ואם כן לא ניקבה. (26) ואם נמצאה בבשר הכבד הרי על כורחך ניקב אחד מהסמפונות, ולדעת רבינו - טריפה.
- 2 ט. היתה מחט קטנה - הרי זה טרפה²⁷; מפני ששני
3 ראשיה חדין, ודאי נקבה. ואם נמצאת בסמפון
4 הגדול שבפכד, והוא הקנה הרחב שבאמצע שבו
5 נכנס המאכל לכבד - הרי זו מתרת. ובשר כבד
6 שהתליע²⁸ - מתרת²⁹.
- 7 בכל אופן, אפילו אם הראש העגול לפנים.
8 שנתהוו בו תולעים. (29) ואין חוששים שמה ניקבו
9 הסמפונות.
- 10 י. קבה שנקבה, וחלב טהור³⁰ סותם את הנקב -
11 מתרת³¹. וכן פל נקב שהבשר³² או החלב³³ המת
12 באכילה סותם אותו - הרי זה מתר. חוץ מחלב
13 הלב³⁴ והקרום שעל הלב בלו; והמחיצה שבאמצע
14 הפטן המבדלת בין איברי המאכל ואיברי הנשימה,
15 והיא שקורעין אותה ואחר כך תראה הראה, והיא
16 הנקראת טרפש הפכד; והמקום הלבן שבאמצעה³⁵;
17 וחלב המעי האחרון³⁶. שבאיברים אלו אין מגנין,
18 לפי שהן קשים³⁷; ונקב שנסתם באחד מהן - אינו
19 פסותם. וחלב חי³⁸ שפנגדו בבהמה אסור - אינו
20 סותם³⁹, אף על פי שהוא מתר באכילה.
- 21 (30) היינו החלב המשוך כחוט כמו יתר והוא מותר, אבל יש על הקיבה חלב עקום כמו קשת והוא אסור ונקרא חלב טמא. (31) לפי שחלב טהור מהודק וסותם יפה. (32) ריאה שניקבה ודופן סותמתה כשרה והוא דסביך בבשרא. (33) כגון שניקבו הדקין ושומן סותמן שמהודק בהם תמיד. (34) וזהו החלב שעשוי ככובע ואינו סותם. (35) אף על פי שהוא חלב טהור אינו סותם. (36) כרכשתא, חלב שעל הלחולת המוציאה רעי. והוא עשוי קרטים קרטים כעין חטים, והקרטים עגולים כמו כובע. (37) כלומר, כל אלו העשויים ככובע. (38) התורה אסרה רק חלב בהמה אבל לא של חיה ועוף. (39) שלא בהיתר אכילה תלוי הדבר אלא בטבע של החלבים, שאלו שהם טהורים בבהמה מהודקים וסותמים ומגינים יפה, וחלבים הטמאים בבהמה מטבע שלהם שאינם הדוקים היטב לא בבהמה ולא בחיה, ולפיכך אינם סותמים ואינם מגינים. וחלב עוף, אפילו זה שכנגדו בבהמה אסור, סותם.
- 18 יא. פרס שנקב⁴⁰ - טרפה. ואין לו דבר שישתם
19 אותו, שהרי החלב שעליו אסור. וכן המסס ובית
20 הפוסות שנקב אחד מהן לחוץ - טרפה. ואם נקב
21 אחד מהן לתוך חלל חבירו - מתרת⁴¹.
- 22 יב. מחט שנמצאת בעבי בית הפוסות⁴² מצד אחד -
23 פשרה. ואם נקבה נקב מפלש⁴³ לתוך חלל בית
24 הפוסות⁴⁴, ונמצאת טפת דם⁴⁵ במקום הנקב⁴⁶ -
25 טרפה; ושדאי קדם שחיטה נקב. אכל אם אין דם
26 במקום הנקב - הרי זה מתר; ושדאי אחר שחיטה⁴⁷
27 דחקה המחט ונקבה.
- 28 (42) סביב שפתו נמצאים שני כפלים כפולים ודוקים ונמצא מחט תחובה באותו עובי, ומתוך עוביו אפשר שלא ניקב כולו. (43) משני צדדים. (44) שחברתה מגינה עליה. משמע שאם עברה רק עור אחד של בית הכוסות אפילו עברה כולו אבל לא מפולש לחלל זהו מצד אחד וכשרה. ואפילו כשניקב החיצון. אלא שצריך בדיקה כל החלל, כדין מחט שנמצא בחלל הגוף. (45) משני צדדים טריפה. נמצא עליה קורט דם בידוע שלפני שחיטה. ומפרש רבינו שבניקבה משני צדדים טריפה רק כשנמצא עליו קורט דם. ולא פירש מה הדין בניקב מצד אחד ונמצא קורט דם. וראה בלחם משנה, שכתב לדעת רבינו שם, נמצא קורט דם טריפה גם בניקב מצד אחד. (46) ורש"י פירש כנגד פי המחט. והראב"ד פוסק שטיפת הדם צריכה להימצא בחוץ. (47) בגמרא שאלו: למה כאן טריפה רק כשנמצא קורט דם ובנקובים אחרים טריפה אפילו כשאין קורט דם? ותירצו, כשיש מחט הדם נאחו ונדבק בה וסביבתה, וכשאין שם דם בידוע שניקבה לאחר שחיטה. אבל כשאין שם מחט או קורט אפשר שהלחלוחית העבירה את הדם.
- 29 יג. בהמה שהלעיטה דבר שנקב בני מעיה, פגון
30 קרט של חלתית⁴⁸ וכיוצא בו - טרפה, ושדאי נוקב.
31 ואם היה ספק נוקב⁴⁹ ספק אינו נוקב - תבדק⁵⁰. פל
32 אחד מן בני המעים שפסלת המאכל סובבת בהן,
33 והן הנקראים דקין, שנקב - טרפה⁵¹. ויש מהן
34 מלפפין ומקפין זו לפנים מזו בעגול, כמו נחש
35 שנקבר, ואלו הן הנקראים הדרא דכנתה. אם נקב
36 אחד מהן לחבירו⁵² - פשרה, שהרי חבירו מגן עליו.
- 37 (48) עיקרין שלה אבל אכלה העלין - כשרה. (49) כלומר, אם הלעיטה מין עשב אחר, שספק לנו אם הוא נוקב או לא - תבדק. (50) הבהמה אם ניקבו המעים או לא. (51) וניקבו הדקין ששינו במשנה פירושו כל אחד מהדקין שניקב. (52) שניקב באותו צד שבינו לחבירו שלא ניקב החיצון שבכולו.
- 38 יד. ומעים שנקבו ולחה⁵³ סותמתן - טרפה; שאין
39 זו סתימה עומדת⁵⁴. בני מעים שפא זאב או פלב
40 וכיוצא בהן ונטלן⁵⁵, והרי הן נקובין אחר שהניחן
41 - תולין בו ומתרת, ואין אומרים: שפא במקום
42 נקב⁵⁶ נקב. נמצאו נקובין⁵⁷, ולא נודע אם קדם
43 שחיטה נקבו אם אחר שחיטה - נוקבין בהן נקב
44 אחר ומדמין לו: אם היה הנקב הראשון פמותו -
45 פשרה⁵⁸; ואם היה ביניהן שנוי - קדם שחיטה נקב,
46 וטרפה. ואם משמשו הידים בנקב הספק⁵⁹ - פך

1 צְרִיף לְמַשְׁמֵשׁ בְּנֶקֶב שְׂמַדְמִין לוֹ, וְאַחַר כֵּף עוֹרְכִין⁶⁰
 2 זֶה לְזֶה.

22 שְׂיִנְקָבוּ שְׂנִיָּהֵן בְּמַשְׁהוּ. וְאִם נִקְבוּ שְׂנִיָּהֵן זֶה שְׂלָא
 23 כְּנָגְדָהּ - מִתְרִ⁷⁰.
 70) ואינו דומה לוויט שאם ניקבו העורות זה שלא כנגד זה נבילה, שהוויט מתכווץ ומתרחב הואיל ואוכלין נכנסים דרך הוויט ויכול להיות שיזדמנו זה כנגד זה, מה שאין כן בקורקבן, שתמיד הוא נח ואם ניקב זה שלא כנגד זה תמיד נמצאים במצב זה והעור האחד מגין על חבירו. וכתב המגיד משנה בשם הרשב"א והר"ן שבניקב החיצון כשר רק אם בא מחמת מחלה, אבל על ידי קוץ או מחט טריפה, כדין מחט בחלל הגוף.
 24 יֵאָמַר הַטְּחוּל אֵינוֹ מִן הָאֵיבָרִין שְׂנִיָּקִיבְתָן בְּמַשְׁהוּ,
 25 וְלִפְיֵהָ לֹא מָנוּ אוֹתוֹ חֲכָמִים בְּכֹלָן. אֲלֵא יֵשׁ לְנֶקֶב
 26 שְׂלוֹ שְׂעוֹר שְׂאִינוֹ שְׂוָה בְּכֹלוֹ. פִּיֶּצֵד? הַטְּחוּל -
 27 רָאשׁוֹ הָאֶחָד עָבָה, וְהַשֵּׁנִי דָק, כְּבָרִית הַלְשׁוֹן. אִם
 28 נֶקֶב בְּרָאשׁ הַעֵבָה⁷¹ נֶקֶב מְפַלֵּשׁ - טְרִפָּה. וְאִם נֶקֶב
 29 נֶקֶב שְׂאִינוֹ מְפַלֵּשׁ: אִם נִשְׂאָר תַּחְתָּיו פְּעָבֵי דִינָר שֶׁל
 30 זָהָב⁷² - מִתְרִ; פָּחוֹת מִכָּאן - הֲרִי הוּא כְּמְפַלֵּשׁ
 31 וְטְרִפָּה. אֲבָל אִם נֶקֶב הִדָּק - כְּשֵׁרָה⁷³.

3 טו. בְּנֵי מַעֲיִם שְׂיִצְאוּ לַחוּץ וְלֹא נִקְבוּ - מִתְרִתָּ. וְאִם
 4 נִתְּהַפְּכוּ⁶¹, אָף עַל פִּי שְׂלָא נִקְבוּ - טְרִפָּה; שְׂאִי
 5 אֶפְשָׁר שְׂיִחְזְרוּ כְּמוֹת שְׂהִי⁶² אַחַר שְׂנִיָּהֶכּוּ, וְאֵינָה
 6 חִיָּה⁶³.

61) עליונים למטה, בין כולם ובין מקצתם. (62) וסופה לירקב ולהינקב, ולפיכך טרפה מטעם נקובה. (63) "ברא הקב"ה באדם כונניות שאם נהפכה אחת מהן אינו יכול לחיות".

7 טו. הַמַּעֲיִ הָאֶחָד, שְׂהוּא שְׂוָה וְאֵין בּוֹ עָקוּם, וְהוּא
 8 שְׂהֲרַעֵי יוֹצֵא בּוֹ מִן הָעֵרוֹה, וְהוּא דְבוּק בֵּין עֲקָרֵי
 9 הַיְרִכִים - הוּא הַנִּקְרָא חִלְחָלֶת⁶⁴. אִם נֶקֶב בְּמַשְׁהוּ -
 10 טְרִפָּה, כְּשֵׂאָר הַמַּעֲיִם. בְּמָה דְבָרִים אֲמוּרִים? שְׂנִיָּקֶב
 11 לַחֲלָל הַבֶּטֶן⁶⁵; אֲבָל אִם נֶקֶב בְּמָקוֹם הַדְּבוּק בַּיְרִכִים -
 12 מִתְרִתָּ⁶⁶. וְאֶפְלוּ נִטְל מִמֶּנּוּ מָקוֹם הַדְּבִק כְּלוּ - מִתְרִתָּ;
 13 וְהוּא שְׂיִשְׁתִּיר מִאֲרָכּוֹ בְּשׂוֹר כְּמוֹ אֲרַבַּע אֲצָבָעוֹת⁶⁷.

64) שהרעי מחלחל שם. (65) כלומר, למקום חוץ לבין הירכיים. (66) הואיל וירכיים מעמידות אותה. (67) וכן פירש הר"ף, אבל רש"י שם סובר שאם נשתיר כאצבע כשרה, וזו היא "כדי תפסה" שאמר רב נחמן שם. ובבהמות אחרות משערים לפי גודלן ביחס לשור.

14 יז. הָעוֹף - אֵין לוֹ כָּרֶס וְלֹא הֶמְסֵס וְלֹא בִית
 15 הַפּוֹסוֹת; אֲבָל יֵשׁ לוֹ כְּנָגְדָן זָפֶק⁶⁸ וְקָרְקָן. וְכָל
 16 הַטְּרִפּוֹת שְׂוֹת הֵן בְּהֶמְהָ חִיָּה וְעוֹף⁶⁹. וְזָפֶק שְׂנִיָּקֶב
 17 גָּגוּ בְּמַשְׁהוּ - טְרִפָּה. וְאֵין זֶהוּ גָּגוּ שֶׁל זָפֶק? זֶה
 18 שְׂיִמְתַּח עִם הַשֵּׁשׁ כְּשֵׂיִצְרִיף הָעוֹף צְוָאוֹ. אֲבָל שְׂאָר
 19 הַזָּפֶק שְׂנִיָּקֶב - מִתְרִ.

68) כיס שהאוכל נקבץ שם. (69) טריפות שמנו חכמים באיברי בהמה. גם בחיה ועוף, אם יש בהם אותם האיברים, טריפה.

20 יח. שְׂנֵי פִיסִין יֵשׁ בְּקָרְקָן: הַחִיצוֹן אֲדָם כְּמוֹ בְּשָׂר,
 21 וְהַפְּנִימִי לְבָן כְּמוֹ עוֹר. נֶקֶב זֶה בְּלֹא זֶה - מִתְרִתָּ, עַד

71) והני מילי בקולשיה, אבל בסומכיה טריפה". פירוש: ודברים אלה נאמרו בחלק הדק, אבל בחלק העבה טריפה. ויש מפרשים שכל שבוק לבטן הוא בכלל ראש העבה. (72) ואם כן יש הגנה נגד הנקב. שיעור כעובי דינר זהב זהו פחות מחצי עוביו של הטחול. דינר של זהב עבה כפליים משל כסף. (73) ובטחול של עוף אין טריפות כלל.

32 כ. כָּל אֶבֶר שְׂאֲמָרוּ חֲכָמִים בּוֹ: שְׂאֵם נֶקֶב בְּמַשְׁהוּ
 33 - טְרִפָּה, כֵּף אִם נִטְל כְּלוּ - טְרִפָּה⁷⁴. בֵּין שְׂנִיָּקֶב
 34 בְּחֵלִי אוֹ בִּידֵי⁷⁵ בֵּין שְׂנִיָּקֶב חֲסָר⁷⁶. וְכֵן אִם נִקְרָא
 35 בְּשֵׁנֵי אֵיבָרִים מְאוֹתוֹ אֶבֶר - טְרִפָּה; שְׂכָל הַיָּתֵר -
 36 כְּנִטּוּל הוּא חֲשׂוּב⁷⁷. פִּיֶּצֵד? נִטְל אֶחָד מִן הַמַּעֲיִם אוֹ
 37 הַמְרָה⁷⁸ וְכִיּוֹצֵא בָהֶן⁷⁹, בֵּין בְּעוֹף בֵּין בְּבִהֶמָה -
 38 טְרִפָּה. וְכֵן אִם נִמְצָא בָהֶן שְׂתֵי מְרֻרוֹת אוֹ שְׂנֵי מַעֲיִם
 39 - טְרִפָּה. וְכֵן כָּל פִּיּוֹצֵא בָהֶן. אֲבָל אִם נִטְל הַטְּחוּל
 40 אוֹ שְׂנִיָּקֶב צְוָאוֹ שְׂנִיָּם - מִתְרִתָּ; שְׂאִינוֹ בְּכֹלָל הַמְּנוּיָיִן⁸⁰.

74) שהוא חיסרון כמו ניקבה. ובתוספות שם כתבו, שכל הנקובים שנמנו בין הטריפות, מכל שכן אם ניטלו, טריפה. (75) טריפה משום נטולה. (76) טריפה משום חסירה. (77) רבינו מפרש, כנטול כאילו ניטלו שניהם וטריפה משום חסרה. (78) שאם ניקבה טריפה, כמבואר למעלה. ויש לטעום את הכבד ואם נמצא בו טעם מר, כשרה, כי המרה נבלעת בכבד ואין זה בכלל חסרה. (79) באיברים שאם ניקבו במשהו, טריפה. (80) עם האיברים שניקבו טריפה.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום חמישי ב' מרחשון - ספר קדושה - הלכות שחיטה קמא

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הלכה י. (10) וחברו אינו מגין עליו, הואיל שדופן הסמפון קשה, אינו סותם הנקב. (11) בגמרא: אינו קרום, ופירש"י שסופו ליסתר. (12) העיקר שלה והיא היא הריאה. והראשונים קוראים לו בארמית: אומא, ראה 'תוספות' שם. והיא שוכבת רחוקה מן הדופן. (13) הואיל והאומה הגדולה למעלה בחלל רחוקה מן הדופן, הסתימה מתפרקת. (14) חמש בליטות כמו אזנים יוצאות מן הריאה, שלוש מהאום הימנית ושתיים מהאום השמאלית ונקראות אונות, כמבואר בפרק ח הלכה א. (15) הריאה והדופן גדלים כאחד וסמוכים תמיד, וסתימת הדופן קיימת ואינה מתפרקת.

ד. במה דברים אמורים? כשסתם מקום הנקב שבאנות בשר; אבל אם נסמך הנקב לעצם - אינו מגן. ואם היה נקב האנות דבוק בעצם ובבשר - מתרת.¹⁷

(16) סוגיא שם. כיון שיש נקב ממש, צריך סתימת בשר, שאין סירכא סותמת ואין עצם סותמת. (17) מפני שהבשר מונע את העצם מלהתפרק.

ה. האום של ראה שנמצאת סמוכה לדופן¹⁸, בין שהעלת¹⁹ צמחים²⁰ בין שלא העלת - חוששין לה שזאת נקבה²¹. וכיצד עושים בה? מפריקין אותה מן הדופן, ונזהרין בה שלא תנקב²². אם נמצאת נקובה, ונמצא בדופן מפה במקום הנקב - תולין²³ במפה²⁴ ואומרים: אחר שחיטה נקבה פשנפורה מן הפפה; ואם אין מפה בדופן - בדיוע שנקב זה²⁵ בראה היה קדם השחיטה, וטרפה.

(18) והוא-הדין סרוכה. (19) הריאה. (20) אבעבועות הדומים למראה מוגלה סביבות מקום סמיכתה לדופן. (21) כיון שנמצאה בה ריעותא. (22) בגמרא: מייתי סכינא דחליש פומיה, ופירש"י פיו חדוד ודק וחותר יפה, שלא יקרע קרום הריאה במושכו אותו מן הדופן. (23) דוקא כשהמכה היא נגד מקום הנקב כולו תולין במכה, אבל אם היתה סרוכה במכה וחורן למכה טריפה, כי מה תועיל המכה לאותו חלק הנקב שאינו כנגדה. (24) אף אם נמצאה הריאה נקובה. ודעת הראב"ד, שאם נמצאת נקובה, אין לתלות במכה ולהכשיר באומד. כתב המגיד-משנה, דוקא אם נמצאת מכה בדופן תולין בה, לפי שהדופן רחב וליחותו מרובה ונקלטת הריאה אליו. אבל במכה בשאר איברים, אין תולין בה כלל. (25) והיינו אם נמצא נקב. רבינו סתם כאן ולא פירש מה הדין אם לא נמצא נקב ולא מכה, אם צריך לבדוק את הריאה בנפיקה כמ"ש בפרק יא, או לא. וראה מגיד-משנה וספד-משנה כאן.

ו. הראה שנמצא בה מקום אטום כל שהוא²⁶ שאין הרוח נכנסת בו ואינו נתפח - הרי זה כנקובה, וטרפה²⁷. וכיצד בודקין אותו? קורעין המקום שלא נתפח בשעת נפיקה. אם נמצאת בו לחה²⁸ - מתרת; שמתמת הלחה לא נכנסה שם הרוח. ואם לא נמצאת בו לחה - נותנין עליו²⁹ מעט רק או תבן או

1 בבהמה; אבל אם חזר ונתערב עם המעי ונעשה
2 אחד משני ראשיו, והרי שניהם מבודלין באמצע -
3 הרי זו מתרת, ואין פאן יתר.

יום חמישי ב' מרחשון ה'תשע"ו

פרק שביעי

(1) יבאר נקובת הריאה, והקנה שנקב מן החזה ולמטה; ריאה הסרוכה לדופן; אטום בריאה וכיצד בודקין אותה; וריאה שנשככה כקיתון; ריאה שנמצאו בה אבעבועות ואם היא אחת ונראית כשתיים; ריאה שנתמססה ודמיון בין נקב לנקב; ומחט שנמצאת בריאה; מראות הריאה; ועוף שנפל לאור; או שנמצא הכבד כמראה בני מעיים; ודין ושט שנמצא עור החיצון לבן והפנימי אדום.

פרק שביעי

א. שני קרומות יש על הראה. אם נקב זה בלא זה² - מתרת; ואם נקבו שניהן - טרפה³. אפלו נגלד⁴ הקרום העליון⁵ פלו והלף לו - מתרת. והקנה שנקב מן החזה ולמטה במשהו - טרפה⁶. והוא המקום שאינו ראוי לשחיטה בקנה למטה.

(2) או התחתון או העליון. (3) כמו ששינו ניקבה הריאה, שם. (4) נקלף. (5) ובמקרה שנגלד התחתון - טריפה, מפני שבוודאי חסרה הריאה. (6) שנידון כריאה, לא כגרגרת, גמרא שם מה.

ב. התחיל בשחיטה ושחט כל הקנה ואחר כך נקבה הראה ואחר כך גמר השחיטה - הרי זו טרפה, הואיל ונקבה קדם גמר שחיטה⁷. וכן כל פיוצא בקרה⁸.

(7) שאין הלכה כריש לקיש שם, ואע"פ שהריאה תלויה בקנה וקיימא-לן יש טרפות לחצי חיות. כלומר, אף-על-פי שהבהמה איבדה כבר חצי חיותה, היא נטרפת כמו בהמה חיה. (8) כגון ששחט את הושט ואחר-כך ניקבו בני מעיים ואח"כ גמר השחיטה, טריפה. אף שחיי בני מעיים תלויים בוושט, יש טרפות לחצי חיות. וכל זה בבהמה, אבל בעוף כיון ששחט סימן אחד או רובו, נגמרה השחיטה ואין טרפות אחריה.

ג. אחד מסמפוני ראה שנקב, אפלו נקב לחברו⁹ - טרפה¹⁰. וראה שנקבה, ועלה קרום במפה ונסתם הנקב - אינו פלום¹¹. נקבה האום של ראה¹², אף על פי שדופן סותמתה - טרפה¹³. ואם נקבה במקום חתוף האנות¹⁴ שלה, והוא המקום שרוכצת עליו¹⁵ - פשרה.

(9) לסמפון שני הסותם את פי הנקב, ומכל-שכן אם ניקב במקום שאין כל סתימה, כגון שניקב לפני כניסת הסמפון לבשר הריאה, אבל אם ניקב לבשר הריאה, הבשר מגין וכשרה. וראה גם מגיד-משנה וספד-משנה. וראה גם לקמן

קמב שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום חמישי ב' מרחשון - ספר קדושה - הלכות שחיטה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 פָּנָה וְכִיּוּצָא בְּהֵן, וְנוֹפְחִין אוֹתָהּ. אִם נִתְּנָדְנָד -
 2 פְּשָׁרָה; וְאִם לֹאוּ - טְרֵפָה, שְׁאִין הָרוּחַ נִכְנָסֶת
 3 לְשָׁם.³⁰
- 4 שם מז: שאין ניכר בו כל שינוי אחר, אלא שאינו עולה
 5 בפניחה. (27 מטעם נקובה. 28) מוגלא, בגמרא. (29) על
 6 האטום לאחר שנקרע. (30) והרי היא כנקובה, כמבואר
 7 למעלה.
- 8 ו. רָאָה שֶׁתִּשְׁמַע בָּהּ הִבְרָה³¹ פֶּשְׁנוֹפְחִין אוֹתָהּ: אִם
 9 נֶכְרַח הַמְּקוֹם שֶׁמִּמֶּנּוּ תִּשְׁמַע הִבְרָה - מוֹשִׁיבִין עָלָיו
 10 רֶק אוֹ תֵּבֵן וְכִיּוּצָא בּוֹ³². אִם נִתְּנָדְנָד - בְּיָדוּעַ שֶׁהִיא
 11 נְקוּבָה, וְטְרֵפָה. וְאִם לֹא נֶכְרַח הַמְּקוֹם - מוֹשִׁיבִין
 12 אוֹתָהּ בְּמִים פּוֹשְׁרִין וְנוֹפְחִין אוֹתָהּ. אִם בְּקִבְּבִין³³
 13 הַמִּים - טְרֵפָה³⁴; וְאִם לֹאוּ - בְּיָדוּעַ שֶׁקְרוּם הַתַּחֲתוֹן
 14 בְּלֶבֶד נֶקֶב, וְהָרוּחַ תִּתְּנֶה³⁵ בֵּין שְׁנֵי הַקְרוּמוֹת, וּמִפְּנֵי
 15 זֶה יִשְׁמַע בָּהּ קוֹל דְּמָמָה בְּשַׁעַת נְפִיחָהּ.
- 16 (31) כגון נוצה. (32) כשכש. גירסא אחרת: "אם בצבין",
 17 מלשון דגנוד. (33) בידוע שהיא נקובה. (34) הולכת. (35) שם.
 18 רב נחמיה בר יוסף בדיק ליה בפשוורי.
- 19 ח. זֶה עֵקֶר גְּדוּל יְהִיָּה בְּיָדוּעַ³⁶: שֶׁפֶל רָאָה שֶׁנוֹפְחִין
 20 אוֹתָהּ בְּפוֹשְׁרִין וְלֹא יִבְקֶבֶת הַמִּים - הָרִי הִיא שְׁלֵמָה
 21 מִפְּלֵ נֶקֶב.
- 22 (36) שהרי ניקב הסמפון טריפה, למעלה בהלכה ג, וכל-שכן
 23 נימחת.
- 24 ז. רָאָה שֶׁנִּשְׁפְּכָה פְּקִיתוֹן, וְקְרוּם הַעֲלִיּוֹן שְׁלֵה קָיִם
 25 שְׁלֵם בְּלֹא נֶקֶב: אִם הַסְּמִפּוֹנוֹת עוֹמְדִים בְּמְקוֹמָם
 26 וְלֹא נִמוּחוּ - פְּשָׁרָה; וְאִם נִמוּחַ אֶפְלוֹ סִמְפּוֹן אֶחָד
 27 - טְרֵפָה³⁷. פִּיּוּצַד עוֹשִׁין? נוֹקְבִין אוֹתָהּ וְשׁוֹפְכִין
 28 אוֹתָהּ בְּכָלִי שֶׁהוּא שׁוֹעַ בְּאֶרְבָּן³⁸ וְכִיּוּצָא בּוֹ. אִם
 29 נִרְאָה בָּהּ חוֹטִין לְבָנִין - בְּיָדוּעַ שֶׁנִּמְקוּ הַסְּמִפּוֹנוֹת,
 30 וְטְרֵפָה; וְאִם לֹאוּ - פְּשָׁר הָרָאָה בְּלֶבֶד הוּא שֶׁנִּמְקַח,
 31 וְכִפְשָׁרָה³⁹.
- 32 (37) מחופה עופרת וחלק. (38) שם: ריאה שנימוקה וקרום
 33 שלה קיים, כשרה. (39) שם מח. העלתה צמחים.
- 34 י. רָאָה שֶׁנִּמְצָאוּ בָּהּ אֲבַעְבּוּעוֹת⁴⁰: אִם הָיוּ מְלֵאִים
 35 רוּחַ, אוֹ מִים זָפִים, אוֹ לָחָה הַנִּמְשַׁכֶּת בְּדָבָשׁ וְכִיּוּצָא
 36 בּוֹ, אוֹ לָחָה יְבֵשָׁה וְקָשָׁה אֶפְלוֹ פְּאֶבָן⁴¹ - הָרִי זֶה
 37 מִתְּרָת; וְאִם נִמְצָאוּ בָּהּ לָחָה סְרוּחָה אוֹ מִים
 38 סְרוּחִין אוֹ עֲכוּרִין - הָרִי זֶה טְרֵפָה. וְכִשְׁמוּצֵי
 39 הַלָּחָה וּבּוֹדֵק אוֹתָהּ - צְרִיף לְבָדֵק הַסְּמִפּוֹן
 40 שֶׁתַּחֲתֶיהָ⁴². אִם נִמְצָא נֶקֶב - טְרֵפָה.
- 41 (40) בגמרא שם: טינרי, כלומר קשים כאבן. (41) שתחת
 42 האבעבוע, הואיל שהוא מקום מקולקל, יש לחשוש שמה
 43 ניקב הסמפון, ואין שם בשר בריא מגין עליו. וכמו בריאה
 44 שנשפכה כקיתון בהלכה הקודמת, ובוזה מסולקת קושיית
- 45 הראב"ד לקמן פרק יא ה"ה. ראה במגיד-משנה. (42) לא
 46 שנא מלאים מים זכים, לא שנא מים סרוחים. ודוקא שהן
 47 נפוחים ועומדים. אבל צמחים קשים כאבן, אפילו סמוכים
 48 אהדדי כשרה (מ"מ).
- 49 יא. רָאָה שֶׁנִּמְצָאוּ בָּהּ שְׁתֵּי אֲבַעְבּוּעוֹת סְמוּכוֹת זו
 50 לְזוֹ - טְרֵפָה⁴³; שֶׁהִדְבֵּר קְרוּב הַרְּבָה שְׁיֵשׁ נֶקֶב
 51 בְּיָנִיחוֹ, וְאִין לְהֵן דְּרָף בְּדִיקָה. הִיָּתָה אַחַת וְנִרְאָה
 52 כְּשֵׁתִים - נוֹקְבִין הָאֶחַת. אִם שִׁפְכָה לָהּ הָאֶחֶרֶת -
 53 אַחַת הִיא וּמִתְּרָת⁴⁴, וְאִם לֹאוּ - טְרֵפָה.
- 54 (43) יש כמין סדק באמצעיתה, ונראים כשתים. (44) אם אין
 55 בהם לחה, מים סרוחים או עכורים.
- 56 יב. הָרָאָה שֶׁנִּתְּמַסְמָסָה - טְרֵפָה⁴⁵. פִּיּוּצַד? פְּגוּן
 57 שֶׁנִּמְצָאוּת שְׁלֵמָה, וְכִשְׁתּוֹלִין אוֹתָהּ - תַּחֲתוֹן וְתַפֵּל
 58 חֲתִיכוֹת חֲתִיכוֹת. רָאָה שֶׁנִּמְצָאוּת נְקוּבָה בְּמְקוֹם שֵׁנִד
 59 הַטַּבַּח מִמְּשִׁמַּשׁ - מִתְּרָת, וְתוֹלִין בְּיָדוֹ וְאוֹמְרִין: מִיָּד
 60 הַטַּבַּח נֶקֶבָה אַחַר הַשְּׁחִיטָה. נִמְצָא הַנֶּקֶב בְּמְקוֹם
 61 אַחֵר, וְאִין יָדוּעַ אִם קָדַם שְׁחִיטָה אוֹ אַחֵר שְׁחִיטָה
 62 - נוֹקְבִין בָּהּ נֶקֶב אַחֵר וּמִדְּמִין⁴⁶, פֶּשֶׁם שְׁעוֹשִׁים
 63 בְּבִנְיַ מַעִים⁴⁷.
- 64 (45) שם נג: וראה פרק ה הלכה ט, שזהו כל שרופא גוררו
 65 מן החבורה ורואים את הבשר כאילו חסר. והמגיד-משנה
 66 פרק ו הלכה יט כתב: והוי יודע, שכל מקום שאמרו חז"ל
 67 אם ניקב טריפה, הוא-הדין אם נמצא בשר רך שהרופא
 68 גוררו, חשבינן ליה כנקוב. (46) נקב לנקב. (47) למעלה פרק
 69 ו הלכה יד: נוקבים נקב אחר ומדמין לו, אם היה הנקב
 70 הראשון כמותו כשרה, ואם היה ביניהן שינוי, קודם שחיטה
 71 ניקב וטריפה.
- 72 יג. וְאִין מִדְּמִין מִרְאָה שֶׁל בְּהֵמָה דְּקָה⁴⁸ לְרָאָה שֶׁל
 73 בְּהֵמָה גְּסָה, אֶלֹא מִדְּקָה לְדְּקָה וּמִגְּסָה לְגְּסָה. נִמְצָא
 74 הַנֶּקֶב בְּאֶחָד מִן הָאֲבַעְבּוּעוֹת⁴⁹ - הָרִי זֶה טְרֵפָה, וְאִין
 75 אוֹמְרִין: נֶקֶב אֲבַעְבּוּעַ אַחֵר וְנִעְרַף, שְׁאִין הִדְבֵּר נֶכְרַח.
- 76 (48) שם: אבל לא מגסה לדקה ולא מדקה לגסה. אבל רש"י
 77 פירש שם דקה - החלק הדק בריאה, והיינו אונא שהיא
 78 קטנה. וגסה החלק הגס, והיינו האומא שהיא גדולה.
 79 (49) בגמרא שם מו: אין מקיפין בבועי, ופירש"י: בועה
 80 שניקבה בריאה במקום שאין יד הטבח ממשמשת, ואין
 81 לתלות ביד הטבח, ואין ידוע אם ניקבה קודם שחיטה או
 82 לאחר שחיטה, אין מביאין בועה אחרת להקיף ולנקוב אותה
 83 ולראות אם מראה הנקבים שוים, שבבועה העשויה
 84 להשתנות בכל שעה ושעה, יש לחשוש שמה מראה אחר
 85 היה ונשתנה. וזהו שמסיים רבינו, שאין הדבר ניכר.
- 86 יד. מַחֲט שֶׁנִּמְצָאוּת בְּרָאָה⁵⁰ - נוֹפְחִין אוֹתָהּ⁵¹. אִם לֹא
 87 יָצָא מִמֶּנָּה רוּחַ - בְּיָדוּעַ שֶׁזֹּאת הַמַּחֲט דְּרָף סִמְפּוֹנוֹת
 88 נִכְנָסָה⁵² וְלֹא נֶקֶבָה. וְאִם נִתְּחַתְּכָה הָרָאָה קָדַם נְפִיחָהּ
 89 וְנִמְצָאוּת בָּהּ הַמַּחֲט - הָרִי זֶה אֶסְוֶרָה⁵³; שֶׁהִדְבֵּר קְרוּב
 90 שֶׁנִּשְׁכָּחָה⁵⁴ פֶּשְׁנוֹפְחָהּ.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום חמישי ב' מרחשון - ספר קדושה - הלכות שחיטה קמג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מִסְפֵּק⁶³, שְׁנֵה קְרוֹב לְמִרְאֵה הָאֶסוּר⁶⁴. וְכָל הַמְרָאוֹת
הָאֵלוּ אֵין אוֹסְרִין בָּהֶם עַד שְׁנוּפְחִים אוֹתָהּ וּמְמַרְס
בָּהּ בְּיָדוֹ. אִם נִשְׁתַּנֵּית לְמִרְאֵה הַמֶּתֶר - מִתְּרִת⁶⁵; וְאִם
עִמְדָה בְּעֵינֶיהָ - אֶסוּרָה.

(62) בחולין מז: האי ריאה דמיא לאופתא טריפה, ומפרש
רבינו "אופתא" כעין חריות של דקל. אבל רש"י מפרש
בכמה מקומות אופתא - בקעת. (63) שיש שתי לשונות
בגמרא בפירוש המילה "דמיא", אם דומה במראה או
במישור, ולא הוכרעה הלכה כמי. (64) נוטה מעט
לאדמיות או לצהוב. (65) כן כתוב בשם רבינו האי גאון:
וששאלתם מראות אסורות בריאה כשנופחין אותה מתהפכת
למראה בשר באיזה מראה עושין, במראה ראשון או במראה
שני? פשיטא כי הריאה בחיי הבהמה נפוחה להניף אויר על
הלב, וכמו שנראית כשהיא נפוחה עושין.

יִמָּ. אַרְבַּע מְרָאוֹת מִתְּרוֹת יֵשׁ בָּהּ, וְאֵלוּ הֵן: שְׁחוּרָה
כְּחוּלוֹ⁶⁶, או יִרְקָה כְּחֶצִיר⁶⁷, או אֲדָמָה⁶⁸, או פְּמִרְאָה
הַפְּכָד. וְאֵפְלוּ הֵיטָה הַרְאָה פְּלֵה טְלָאִים טְלָאִים
נְקֻדוֹת נְקֻדוֹת מְאֻרְבַּע מְרָאוֹת אֵלוּ - הַרְי זו מִתְּרִת.

(66) צבע כחול כמראה לאזור. (67) בגמרא שם ככרתי,
ותרגום של חציר כרתי. (68) בין כולה בין מקצתה. וכן נראה
מסיום דברי רבינו שכתב: ואפילו היתה הריאה כולה וכו',
וראה למעלה בהלכה טז דעת רבינו שמראות האסורות בכל
שהוא, טריפה. והראב"ד חולק עליו ואומר, שאינה טריפה
אלא אם כן נשתנה המראה בריאה כולה.

ב. עוֹף שֶׁנִּפְל לְאוּר⁶⁹ וְהוֹרִיק לְבוֹ⁷⁰ או פְּכָדוֹ⁷¹ או
קְרָקְבָנוּ או שְׁהֲאֵדִימוּ הַמְעִים⁷² שְׁלוֹ כָּל שְׁהוּא⁷³ -
הַרְי זו טְרִפָּה. שֶׁפָּל הִירָקִים שְׁהֲאֵדִימוּ או הָאֲדָמִים
שְׁהוֹרִיקוּ מִחַמַּת הָאוּר בְּעוֹף - הַרְי הֵן כְּמִי שֶׁנִּפְטְלוּ,
וְטְרִפָּה⁷⁴. וְהוּא שְׁיַעֲמֵדוּ בְּמִרְאֵה זֶה אַחַר שֶׁשְׁלָקוּ
אוֹתָן מְעוֹט⁷⁵ וּמְמַרְסִין בָּהֶן⁷⁶.

(69) משנה שם נו. ואלו טרפות בעוף וכו' נפלה לאור
ונחמרו בני מעיה. ודוקא עוף אם נשתנו מראה בני מעיו
מחמת האור טריפה, אבל בבהמה כשרה. וכ"כ בפירוש
לקמן פרק י הלכה יא. וטעם הדבר כמו שכתב הרא"ש לפי
שעורה קשה, וגם עובי הצלעות מגינים עליה, וגם בני מעיה
קשים להיחמר, כי בטרם יחמרו מן האש, ישרפו עורה
ובשרה. (70) האיברים שמתחילתם הם אדומים, והוריקו.
(71) משמע שלב וכבד וקורקבן דין אחד להם, ואף במשהו
טריפה. אבל הרשב"א ב'תורת הבית' כתב: שאינו מחוור,
שלא אמרו במשהו אלא במקום שהנקב פוסל בו, וכמו
שאמרו: שיעור ירקותן כשיעור נקיבתן, אבל כבד שאין
הנקב פוסל בה, אין ירקותה במשהו אלא אם כן הוריקה
כנגד מרה, אבל שלא כנגד מרה ושלא כנגד בני מעיים אלא
כנגד מקום חיותה לא, עד שהוריקה כנגד כל מקום חיותה,
שאם ינטל כל מקום ירקותה תהא תלושה ממקומה. ואפשר
שלזה נתכוין רבינו, אלא שהיה לו לפרש. ואפשר לפרש
שהמלים "בכל שהוא" מתייחסות לבני מעיים שהאדימו.
אבל כאן גבי לב וכבד, לא כתב שום שיעור, משום ששיעור

(50) כשהיא שלימה, והרגישו בה במשמוש היד. (51) שם
מח: כרבנן המכשירים. ודוקא על ידי נפיחת הריאה, וכן
כתב הר"י. (52) וכשרה בכל ענין, אפילו אם קצה החד של
המחט לפניו. ואינו דומה לכבד, שפסק למעלה פרק ו
הלכה ט, שאם קצה החד של המחט לפניו טריפה דוודאי
ניקבה כשנכנסה, משום שסמפוני הריאה רחבים והריאה
קרובה לקנה, ואפילו אם הראש העגול לחלל, המחט נכנסת
לתוך הסמפון, ומשם דוחקת ונכנסת לתוך הבשר של הריאה
שהוא רך. (53) אפילו הראש העגול לפניו, והקצה החד
לחץ - טריפה. (54) שדרך הושט לבלוע, ואין דרך הקנה
לבלוע, תולין בדבר המצוי יותר, ודרך הושט באה וניקבה.

מִו. תּוֹלַעַת שְׁהֵיטָה בְּרָאָה וְנִקְבָּהּ וְיִצְאָהּ, וְהַרְי הַרְאָה
נִקְוָה בְּתוֹלַעַת - הַרְי זו מִתְּרִת; חִזְקָתָה שְׁאֶחָר
שְׁחִיטָה תִּקַּב וְתִצָּא. יֵשׁ שָׁם⁵⁵ מְרָאוֹת, שְׁאִם נִשְׁתַּנָּה
מְרָאָה הָאֶבֶר לְאוֹתוֹ הַמְרָאָה הָרַע - הַרְי הוּא פְּנֻקִּב.
שְׁאוֹתוֹ הַבְּשָׂר שֶׁנִּשְׁתַּנּוּ מְרָאֵיו לְמִרְאֵה זֶה - פְּמַת
הוּא חֲשׂוּב⁵⁶, וְכֵאלוּ הוּא הַבְּשָׂר שֶׁנִּהְפָּךְ עֵינֵיו אֵינוֹ
מְצוּי. וְכֵן הוּא אוֹמֵר: וּמַחֲתִת בְּשָׂר חַי בְּשֵׂאֵת. וּבִיּוֹם
הַרְאוֹת בּוֹ בְּשָׂר חַי. מִפְּלֵל, שְׁשֵׂאֵר הַבְּשָׂר שֶׁנִּשְׁתַּנּוּ
אֵינוֹ חַי.

(55) כמו יש במציאות, וזהו מסגנונו של רבינו, ראה הלכות
יסודי התורה פרק א הלכה א. (56) זהו טעם כולל לכל
המראות האסורות שיבואו בהלכות הסמוכות.

מִו. רְאָה שֶׁנִּשְׁתַּנּוּ מְרָאֵיהָ, בֵּין מְרָאָה פְּלֵה בֵּין מְרָאָה
מִקְצָתָה: אִם נִשְׁתַּנֵּית לְמִרְאֵה הַמֶּתֶר, אֶפְלוּ נִשְׁתַּנֵּית
פְּלֵה - מִתְּרִת; וְאִם נִשְׁתַּנֵּית לְמִרְאֵה הָאֶסוּר, אֶפְלוּ פֵל
שְׁהוּא - טְרִפָּה; שְׁהַמְרָאָה הָאֶסוּר כְּנֻקֵּב הוּא
חֲשׂוּב⁵⁷, כְּמִו שֶׁבְּאַרְנַנּוּ⁵⁸.

(57) ונקב פסול אפילו בכל שהוא. (58) בהלכה הקודמת.

יִז. וְחִמַּשׁ מְרָאוֹת אֶסוּרוֹת יֵשׁ בְּרָאָה, וְאֵלוּ הֵן:
שְׁחוּרָה פְּדִיו, או יִרְקָה⁵⁹ פְּעִין פְּשׁוֹת, או פְּעִין חֶלְמוֹן
בִּיצָה⁶⁰, או פְּעִין חֲרִיעַ⁶¹, או פְּמִרְאֵה הַבְּשָׂר. וְחֲרִיעַ
הוּא הַצֶּבֶע שֶׁצּוֹבְעִים בּוֹ הַבְּגָדִים, וְהוּא דוֹמָה
לְשִׁעָרוֹת אֲדָמוֹת מְעוֹט וְנוֹטוֹת לִירוּקָה.

(59) חולין מז: המונח "ירוק" בלשון התלמוד. ורבינו כולל
כמה גווניו, שבשפתנו המדוברת נקראים: ירוק, כתום,
צהוב וכחול בהיר. וכחול כהה מדמים לשחור, "שחור
ככחול". ולהלכה, דעת הפוסקים האחרונים, שכל הנוטה
לכתום וצהוב - טריפה, וירוק וכחול - כשרה. (60) שהוא
מראה ירוק, שם. (61) בגמרא: מוריקא. והנה רש"י שם
פירש, מוריקא כרכום, ובנדה נא: פירש חריע כרכום. וכן
פירש הרא"ש בעוקצין. וזה מתאים לירושלמי: מאי חריע
מוריקא. ובפירוש המשניות לעוקצין פ"ג משנה ה כתב:
"הירושלמי ביאר לנו כי חריע הוא הנקרא בערב אל
קרטום".

יח. נִמְצָאת פְּעִין חַרְיוֹת שֶׁל דֶּקְלָה⁶² - אוֹסְרִין אוֹתָהּ

- 52 **יום שישי ג' מרחשון ה'תשע"ו**
- 53 **פֶּרֶק שְׁמִינִי**
- 1 יבאר חסירה כיצד; ויתור או חליף או סריך באונות; בהמה שצמקה ריאה שלה או שנמצאת נפוחה; בהמה שהיתה חסרת רגל או יתירה ואם היו לה שלוש ידיים; נטולה כיצד? וצומת הגידין ושיעורן; ושתחתך מכאן ותחיה ומכאן ותמות; שיעור הכוליא שתהיה כשרה; ואם לקתה או נמצאת בה ליחה.
- 2 **א. חֶסְרָה כִּיצַד? שְׁנֵי אֵיבָרִים הֵן, שְׂאֵם חֶסֶר מִמְּנִינִם - טְרֵפָה. וְאֵלוּ הֵן: הַרְאָה וְהַרְגְלִים. וְחֵמֶשׁ אֲנֹת יֵשׁ לְרֵאָה. כְּשֵׁיתְלָה אֹתָהּ אָדָם בִּידוֹ וַיִּפְנֵי רֵאָה כְּנֶגֶד פְּנָיו - שְׁלֹשׁ מִן הַיָּמִין, וּשְׁתַּיִם מִן הַשְּׂמָאל. וּבְצַד יָמִין מְמַנָּה כְּמוֹ אֵזֶן קֶטְנָה, וְאֵינָה בְּצַד הָאֲנֹת. וַיֵּשׁ לָהּ כְּמוֹ פִּיס בְּפִנֵּי עֲצָמָה, וְהִיא בְּתוֹךְ הַפִּיס. וְאֵזֶן זֹו הַקֶּטְנָה הִיא הַנִּקְרָאת וְרָדָא, מִפְּנֵי שֶׁהִיא דוּמָה לְוָרֵד. וְאֵינָה מִן הַמְּנַנֵן. לְפִיכָךְ, אִם לֹא נִמְצְאת הַוְרָדָא - מִתְּרַת. שִׁכְף הִיא דְרֵפָה: יֵשׁ בְּהֵמוֹת תְּמַצָּא בָהֶם, וַיֵּשׁ בְּהֵמוֹת לֹא תְמַצָּא בָהֶם. וְאִם נִמְצְאת נְקוּבָה, אָף עַל פִּי שֶׁהִפִּיס שָׁלָה סוּתָם אֶת הַנְּקָב - הָרִי זֹו טְרֵפָה.**
- 3 **ב. חֶסֶר מְנַנֵן הָאֲנֹת וְנִמְצְאת אַחַת מִן הַשְּׂמָאל או שְׁתַּיִם מִן הַיָּמִין - טְרֵפָה. וְאִם נִמְצְאוּ שְׁתַּיִם בְּיָמִין וְזֹאת הַוְרָדָא - הָרִי זֹו מִתְּרַת.**
- 4 **ג. נִתְחַלְפוּ הָאֲנֹת, וְנִמְצְאוּ שְׁלֹשׁ מִן הַשְּׂמָאל וּשְׁתַּיִם מִן הַיָּמִין בְּלֹא וָרֵד, או שְׁהִיָה הַוְרָד עִם הַשְּׁלֹשׁ בְּצַד שְׂמָאל - הָרִי זֹו טְרֵפָה, שֶׁהִיא חֶסְרָה מִצַּד הַיָּמִין.**
- 5 **ד. נְתוּסְפוּ הָאֲנֹת בְּמְנַנֵם: אִם הִיתָה הָאֵזֶן הֵיתְרָה בְּצַד הָאֲנֹת או מִלְּפָנֵי הַרְאָה, שֶׁהוּא עֲמַת הַלֵב - מִתְּרַת; וְאִם הִיתָה עַל גְּבֵה, שֶׁהוּא לְעַמַת הַצְלַעוֹת - הָרִי זֹו טְרֵפָה; שֶׁהִיתָר פְּחָסֶר. וְהוּא שֶׁתְּהִיָה כְּמוֹ עֵלָה שֶׁל הַדָּס; אֲבָל פְּחוֹת מִזֶה - אֵינָה אֵזֶן וּמִתְּרַת.**
- 6 **ה. אֵזֶן שְׁנִמְצְאת דְבוּקָה בְּחִכְרָתָה הַסְּמוּכָה לָהּ - מִתְּרַת. וְאִם נִסְמְכוּ שְׁלֹשׁ עַל הַסְּדֵר, כְּגוֹן שְׁנִסְמְכָה רֵאשׁוֹנָה לְשִׁלְשִׁית - טְרֵפָה.**
- 7 **ו. נִמְצְאוּ שְׁתֵּי הָאֲנֹת כְּאֵנָה אַחַת וְאֵינָן נִרְאוֹת כְּשֵׁתַיִם דְבוּקוֹת: אִם הָיָה בְּיָנֵיהֶן כְּמוֹ עֵלָה הַהַדָּס, בֵּין בְּעֶקְרָן בֵּין בְּאִמְצָעָן בֵּין בְּסוּפָן, כְּדִי שִׁיפֵר שֶׁהֵן שְׁתַּיִם דְבוּקוֹת - מִתְּרַת; וְאִם לֹאוּ - הָרִי זֹו חֶסְרָה וְטְרֵפָה.**
- 8 **ז. נִמְצְאת כְּלָה שְׁתֵּי עֲרוּגוֹת, וְאֵין לָהּ חֲתוּף אֲזָנִים - טְרֵפָה. וְכֵן אִם חֶסֶר גּוֹף הַרְאָה, אָף עַל פִּי שְׁלֹא נִקְבָה - הָרִי זֹו כְּמִי שֶׁחֶסֶר מְנַנֵן הָאֲנֹת וְטְרֵפָה. לְפִיכָךְ, אִם נִמְצְא מְמַנָּה מְקוּם יָבֵשׁ עַד שִׁיפְרָךְ**
- 1 הירוקות שונה בלב וכבד. וראה מה שכתבנו למטה.
- 2 (72) שמתולדותם הם ירוקים. (73) בגמרא שם: שיעור ירוקתן כשיעור נקובתן. מה נקובתן במשהו, אף ירוקתן במשהו.
- 3 (74) לפי גירסא זו, טעם שינוי המראה טריפה משום שזהו כחצר ונטול, שלקה כל האבר ומתחלחל מעט מעט, וסופו שיירקב ויינטל. אבל מהרשב"א נראה שהוא גורס ברבינו: כמי שניקבו. וכמו שדמה ר' יוחנן שיעור ירוקתן לשיעור נקובתן, וכן מביא המגיד-משנה שהגירסא ברבינו כמו "שניקבו" וטריפה. אם כן, טעם הטריפות של שינוי המראה משום נקובה, מפני שיעומד לינקב, וכל העומד לינקב כנקוב דמי. אלא ודאי מילתא פסיקתא (דבר פשוט) היא, שאין הירוקות דומה לנקב, דבנקב אינה טריפה עד שיעבור לחלל, שאם לא עבר לחלל יכולה להתרפאות ולחיות, מה שאין-כן בהוריקו כיוון שלקה האבר, מתחלחל מעט מעט, ואע"פ שלא הגיע לחלל עכשיו, מכות האש עשויה לרדת למטה למטה ולנקוב, אלא שעתה אינו ניכר. ולפי זה, בלב וקורקבן טריפה אפילו הירוקות היא רק עליהם מבחורין. (75) גמרא שם: ירוקים שהאדימו ושלקו והוריקו כשרים, אבל רבינו מפרש שהוא-הדין אדומים שהוריקו ושלקו וחזרו והאדימו כשרים, משום האי טעמא גופא, ששינוי המראה בא מחמת העשן, שהעשן עושה מירוקים אדומים, ולפעמים מאדומים ירוקים, ראה מגיד-משנה. (76) כלומר, ממשמשים בהם פן יעבור המראה. כסף-משנה. והראה מקורו משם נ. ממשמש בהו ואדימו.
- 9 **כא. פֶּל עוֹף שְׁנִמְצְאת הַכְּבֵד שְׁלוֹ כְּמֵרָאָה בְּנֵי מַעִים⁷⁷, או שְׁנִשְׁתַּנּוּ שְׂאֵר בְּנֵי מַעִים, וְעַמְדוּ בְּשׁוֹנֵין אַחַר שְׁלִיָקָה וּמְרִיסָה כְּמוֹ שְׂבֵאֲרָנוּ - בִּידוּעַ שְׁנִפֵּל לְאוֹר⁷⁸ וְנִחְמְרוּ בְּנֵי מַעֵיו, וְטְרֵפָה. וְלֹא עוֹד, אֶלָּא בְּנֵי מַעִים שֶׁל עוֹף שְׁלֹא נִמְצָא בָהֶם שְׁנוּי⁷⁹, וְכִשְׁנִשְׁלְקוּ נִשְׁתַּנּוּ וְהֵאֲדִימוּ הֵיָרִיקִים וְהוֹרִיקוּ הָאֲדָמִים - בִּידוּעַ שְׁנִפֵּל לְאוֹר וְנִחְמְרוּ בְּנֵי מַעֵיו, וְטְרֵפָה. וְכֵן הוֹשֵׁט שְׁנִמְצָא הַעוֹר הַחֵיצוֹן שְׁלוֹ לְכֹן⁸⁰ וְהַפְּנִימִי אָדָם, בֵּין בְּעוֹף בֵּין בְּבַהֲמָה - הָרִי הוּא כְּאֵלוּ אֵינוֹ⁸¹, וְטְרֵפָה.**
- 10 בגמרא שם נו: "הוריקה הכבד כנגד בני מעיים." ומפרש רבינו כנגד בני מעיים, כמראה בני מעיים ודומה להם. אבל רש"י וכמה מפרשים אחרים פירשו "כנגד" ממש, היינו חלק הכבד שמקומו כנגד המעיים. (78) שם, ואפילו לא ראינו שנפלה לאור (רבינו גורס בגמרא שם: "בידוע שנפלה לאור וכר" ומשמע שאע"פ שלא ראינו שנפלה לאור. וכן היא גירסת הר"ף, אבל הרא"ש והרשב"א והר"ן גורסים: בידוע שנחמרו בני מעיים, ומפרשים שהמדובר כשנודע שנפלה לאור, והכבד שכנגד בני המעיים הוריק, והמעיים עצמם לא נשתנה מראהם, אבל כשלא נודע שנפלה לאור - כשרה לדעתם). (79) דברי רב נחמן בר יצחק שם: "אף אנו נאמר, אדומים שלא הוריקו ושלקו והוריקו טריפה", ואפילו לא נודע שנפל לאור. וכן כתבו הגאונים בדעת הר"ף. (80) ומתולדתו הפנימי לבן, והחיצון אדום ונשתנה מראהו, שם מג. בין בעוף בין בבהמה - שלגבי ושט אין הבדל בין עוף לבהמה. (81) משמע, שטריפה לא מטעם נקובה אלא מטעם חסרה, וראה למעלה בהלכה הקודמת.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שישי ג' מרחשון - ספר קדושה - הלכות שחיטה קמה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 בצפרן - הרי זו פחסר וטרפה, ואפלו היה כל
2 שהוא.
- 3 ח. ראה שנמצאת נפוחה כמו עקר חריות של דקל
4 - אוסרין אותה מספק. שזו תוספת משנה בגופה,
5 ושמה התוספת בגוף פחסרון, כמו שאמר במגן.
- 6 ט. בהמה שפחדה ויראה עד שצמקה הראה שלה
7 וקרבה להיות יבשה: אם פחדה בידי שמים, כגון
8 ששמעה קול רעם או ראתה זיקים וכיוצא בזה -
9 מתרת; ואם פחדה בידי אדם, כגון ששחטו לפניו
10 בהמה אחרת וכיוצא בזה - הרי זו פחסרה וטרפה.
- 11 י. כיצד בודקין אותה? מושיבין את הראה במים
12 מעת לעת. ואם היה זמן הקר - מושיבין אותה
13 במים פושרין, ובכלי שאין המים מתמצין מגבו
14 ונזלים, כדי שלא יצונו במהרה. ואם היה זמן החם
15 - מושיבין אותה במים צונן, בכלי שהמים מתמצין
16 מגבו, כדי שישארו קרים. אם חזרה לבריתה - הרי
17 זו בידי שמים ומתרת; ואם לא חזרה - בידי אדם
18 היא וטרפה.
- 19 יא. בהמה שהיתה חסרה רגל בתחלת בריתה -
20 טרפה. וכן אם היתה יתרה רגל; שכל היתר - פחסר
21 הוא. אבל אם היו לה שלש ידים או יד אחת -
22 מתרת. לפיכך, אם נחתף היד שלה - מתרת. נחתף
23 הרגל: מן הארכבה ולמעלה - טרפה; מן הארכבה
24 ולמטה - מתרת. באי זו ארכבה אמרו? פארכבה
25 שהוא סוף הירך הסמוך לגוף.
- 26 יב. נשבר העצם למעלה מן הארכבה: אם יצא פלו
27 או רבו לחוץ - הרי זה כמה שנחתף ונפל, וטרפה;
28 ואם היה הבשר או העור חופה רב עביו ורב הקפו
29 של עצם שנשבר - הרי זו מתרת. ואפלו נפל מקצת
30 העצם שנשבר והלך לו. וגידיים הרפים אינן חשובין
31 כבשר.
- 32 יג. צמת הגידין הן בבהמה ובחיה למעלה מן העקב
33 במקום שתולין בו הטבחים בהמה. והן שלשה
34 גידין לבנים: אחד עבה, ושנים דקים. ומקום
35 שיתחיל והן קשים ולבנים עד שיסור הלבן מהן
36 ויתחילו להתאדם ולהתרפף - הוא צמת הגידים.
37 והוא פארף שש עשרה אצבעות בשור.
- 38 יד. ומגין גידים אלו בעוף - ששה עשר גידין.
39 תחתון מן העצם של מטה מאצבע יתרה עד סוף
40 הרגל שהוא עשוי קשקשים קשקשים.
- 41 זו. בהמה שנחתכו רגליה במקום צמת הגידין -
42 טרפה. ואל תתמה ותאמר: כיצד תחתך למעלה
43 מצמת הגידים והיא מתרת, עד שתחתך למעלה מן
44 הארכבה העליונה, כמו שבארנו, ואם נחתף למטה
45 מצמת הגידים - אסורה? שבטרפות, תחתך מכאן
46 ותחיה, ומכאן ותמות. ולא נאסרה בהמה זו מפני
47 שהיא חתוכת רגל ממקום זה, אלא מפני שנחתכו
48 הגידין, שחתכתן מפלל הטרפות כמו שיתבאר.
- 49 זו. נטולה כיצד? שלשה איברים הן, שאם נטלו -
50 טרפה, ואף על פי שאין בהן דין נקב ולא דין
51 חסרון. ואלו הן: צמת הגידים, והכבד, ולחי
52 העליון.
- 53 יז. וכבר בארנו, שהבהמה שנחתף רגלה וכן העוף
54 במקום צמת הגידים, לא נעשו טרפה אלא מפני
55 שנחתכו הגידין. לפיכך, אם נחתכו הגידים לבדם
56 והרגל קימת - טרפה, שהרי נטלה צמת הגידים.
- 57 יח. נחתף בבהמה האחד העבה לבדו - מתרת;
58 שהרי נשארו שנים. נחתכו השנים הדקין - מתרת;
59 שהרי האחד העבה גדול משניהן, והרי לא נטל כל
60 הצמת אלא מעוטה. נחתף רבו של כל אחד מהן -
61 טרפה; ואין צריך לומר שנחתכו פלן או נטלו פלן.
- 62 יט. ובעוף, אפלו נחתף רבו של (כל) אחד מן
63 הששה עשר - טרפה.
- 64 כ. ועוף שנשתפרו אגפיו - מתר, כבהמה שנחתכו
65 ידיה.
- 66 כא. כבר שנטלה פלה - טרפה. ואם נשתיר ממנה
67 פזית במקום שהיא תלויה בו וכזית במקום מרה -
68 הרי זו מתרת. נדלדלה הכבד והרי היא מערה
69 בטרפוש שלה - מתרת. נטל ממנה מקום שהיא
70 תלויה בו ומקום המרה, ואף על פי שהשאר קנס
71 כמו שהוא - טרפה.
- 72 כב. נשאר בה פזית במקום מרה וכזית במקום
73 שהיא תלויה בו - פשרה. אבל היה מפזר מעט
74 בכאן ומעט בכאן, או שהיה מרדד, או שהיה ארף
75 פיצועה - הרי זו ספק. ויראה לי, שהיא אסורה.
- 76 כג. לחי העליון שנטל - טרפה. אבל אם נטל
77 התחתון, כגון שנגמם עד מקום הסימנין ולא נעקרו
78 - הרי זו מתרת.
- 79 כד. כל אבר שנאמר בו: שאם היה חסר - טרפה,

קמו שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שבת קודש ד' מרחשון - ספר קדושה - הלכות שחיטה

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

1 פָּךְ אִם נָטַל - טְרֵפָה. אֲבָל אֲכַר שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ: אִם נָטַל
2 - טְרֵפָה, אֵינָה נֶאֱסֶרֶת אֲלֵא אִם נִחְתָּךְ אוֹתוֹ אֲכַר;
3 אֲבָל אִם נִבְרָאת חֲסֵרָה אוֹתוֹ אֲכַר - הֲרִי זֶה מִתְּרַת.
4 שְׂאֵם לֹא תֹאמַר כֵּן, נִמְצָאת הַחֲסֵרָה וְהַנְטוּלָה אַחַת.
5 וְכָל אֲכַר שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ: שְׂאֵם נָטַל - מִתְּרַת, קָל וְחֶמֶר
6 אִם חֲסֵר מִתְּחִלַּת בְּרִיתָהּ וְלֹא נִבְרָא - שְׂהִיא מִתְּרַת.

(9) אם מחמת חולי הוא.

7 כה. בהמה שנטלה האם שלה, והוא בית הרחם, או
8 שנטלו הפליות - הרי זו מתרת. לפיכך, אם נבראת
9 בבליא אחת או בשלש פליות - מתרת. וכן אם נקבה
10 הפליא - מתרת.

11 כו. אף על פי שהפליא שנטלה או חסרה - מתרת,
12 אם נמצאת קטנה ביותר, והקטנה בדיקה עד כפול
13 ויבגשה עד כענב - טרפה. וכן אם לקחה הפליא,
14 והוא שיעשה בשורה כבשר המת שהבאיש אחר
15 זמים, שאם תאחז במקצתו ותמסמס ויפל, והגיע
16 חלי זה עד הלכך שבתוף הפליא - הרי זו טרפה.
17 וכן אם נמצאת בפליא לחה, אף על פי שאינה
18 סרוחה, או שנמצאו בה מים עכורין או סרוחים -
19 הרי זו טרפה; אבן אם נמצאו בה מים זכים - הרי
20 זו מתרת.

ד. ושלש פרשיות הן, ואלו הן: שלשה עצמות
דבוקין זה בזה למטה מחליות של שדרה. וחוט
השדרה בעוף - עד בין אגפיים¹⁰. אבן למטה
ממקומות אלו - אין משגיחין על החוט הנמשך
לשם, בין שנפסק עורו בין שנמרד המוח.

(10) יש מפרשים, מקום שאגפי העוף מתחברים לגוף. ויש
מפרשים, בין האגפים מקום שכיבת האגפים על הגוף.
ובתוספות שם כתבו, שיש בזה ספק.

ה. קרועה¹¹ פיצד? בשר החופה את רב הפרס¹²,
והוא המקום¹³ מן הבטן שאם יקרע יצא הפרס¹⁴,
אם נקרע בשר זה - טרפה. אף על פי שלא הגיע
הקרע לפרס עד שנגרית, אלא פיון שנקרע רב עבי
הבשר הזה¹⁵ או נטל - טרפה. וכמה שעור הקרע
בארץ? ארץ טפח. ואם הייתה בהמה קטנה ונקרע
רב ארץ הבשר החופה את הפרס, אף על פי שאין
בארץ הקרע טפח - טרפה, הואיל ונקרע רבה.

יום שבת קודש ד' מרחשון ה'תשע"ו

פרק תשיעי

1 יבאר פסוקה, קרועה, נפולה, כיצד; עוף שנחבט על גבי
דבר קשה.

11 אחד משמונה מיני טריפות שנאמרו לו למשה בסיני.
12 במשנה שנינו: הכרס הפנימית שניקבה או שנקרע רוב
החיצונה טריפה. ובגמרא: כל הכרס כולו כרס הפנימי
ואיזהו כרס החיצון בשר החופה את רוב הכרס.
13 ורש"י שם פירש קרום עב העובר על כל החלל וקורין
לו טינפא וישנו מן החזה ועד הירכיים והכרס הקרוי פנצא
מיעוטו נחבא תחת צלעות החזה ורובו תחת אותו קרום.
14 אבל אם ממקום שהכרס כלה ולמטה כשרה. (15) ולא
נקרע מעבר לעבר גם כן טריפה.

א. פסוקה² פיצד? חוט השדרה שנקפס העור
החופה את המוח - טרפה³. ובלבד שייפסק רב הקפס;
אבן אם נסדק העור⁴ לארפו או נקב⁵ - מתרת. וכן
אם נשברה השדרה ולא נפסק החוט שלה⁶, או
שנתמעף המוח שבתוף החוט ונתנדנד⁷, הואיל ועורו
קים - הרי זו מתרת⁸.

ו. נקדר¹⁶ הבשר הזה בעגול או בארץ, אם היה¹⁷ יתר
מפסלע, והוא פדי שייפנס בו שלש גרעיני תמרה זו
בצד זו בדיחק - הרי זו טרפה; שאם ימתח קרע זה¹⁸
- יעמד על טפח.

(2) אחד משמונה מיני טריפות שנאמרו לו למשה מסיני.
(3) אף על פי שהמוח קיים. (4) לומדים זה מגרירת
שנפסקה ברובה טרפה ובנסדקה לאורכה כשרה. כלומר,
שנסדקה לאורכה אינו בכלל פסוקה האמורה למשה מסיני
ולפיכך כשרה. (5) שאינה טרפה עד שייפסק ברובו. ויש
לשאול מדוע בגרירת ניקבה נקב מפולש הרי זו נבילה
כמבואר בפרק ג הלכה כד, וכאן סתם רבינו ומכשיר בכל
נקב. וכן הקשה הכסף משנה בעניין נסדקה לאורכה.
שבגרירת צריך שישאר משהו למעלה ומשהו למטה ובחוט
השדרה כשר בכל אופן. וצריך עיון. (6) במשנה שנינו:
נשברה השדרה ונפסק החוט שלה טריפה. (7) אבל לא
ננס. (8) וכמו שאמרו: מוח זה לא מעלה ולא מוריד.

16 נחתך. (17) חסרון הקדירה. (18) חוט המקיף את
הקדירה לכשימתח יהיה טפח ונמצא רוחב הסלע שליש
טפח (שכל שיש ברוחבו טפח יש בהיקפו ג' טפחים).

ז. בהמה שגפשט העור שעליה פלו, בין שנקרע פיך
או בחולי, ונמצא בשר בלא עור - הרי זו טרפה¹⁹.
וזה היא שנקראת גלודה²⁰. ואם נשאר מן העור²¹
רחב סלע על פניו פל השדרה, ורחב סלע על

ב. המרד המוח ונשפך פמים או פדונג שנמס, עד

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שבת קודש ד' מרחשון - ספר קדושה - הלכות שחיטה קמז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

20 נָפְלוּ לְאָרְצָן - חוֹשְׁשִׁין לְהֹן³⁵. וְכֵן בְּהֵמָה שֶׁהִיְתָה
21 מְגֵרֶת רְגֵלֶיהָ - אֵין חוֹשְׁשִׁין³⁶ לָהּ שִׁמְא נְתַרְסְקוּ
22 אֵיבְרִיָּהּ אוֹ שִׁמְא נִפְסַק חַחוּט שֶׁל שְׁדָרָהּ.

(33) אילים או שוורים. (34) לריסוק איברים. (35) וכתבו התוספות שם, שאפילו לא נפלו מגובה עשרה טפחים חוששים לריסוק איברים כשאחרים מפילים אותה בכוח. כי חבטה כזו היא יותר קשה. ונראה שגם דעת רבינו כך. (36) אם לא נודע שנפלה, מפני שאנו מחזיקים שיש לה כאב הירך.

23 יֵא. גְנָבִים שְׁגוֹנְבִין הַטְּלָאִים וּמְשַׁלְכִין אוֹתָן לְאֶחָדֵיהֶן
24 הַדִּיר - אֵין חוֹשְׁשִׁין לְהֹן מִשּׁוּם רְסוּק אֵיבְרִים, מִפְּנֵי
25 שְׁאֵין מְשַׁלְכִין אוֹתָן אֶלָּא בְּכוֹנָה שְׁלֵא יִשְׁתַּבְּרוּ. וְאֵם
26 הַחֲזִירוּם וְהַשְׁלִיכוּם לְדִיר: מִחֲמַת רְאָהָ³⁷ - חוֹשְׁשִׁין
27 לְהֹן; מִחֲמַת תְּשׁוּבָה - אֵין חוֹשְׁשִׁין לְהֹן, מִפְּנֵי
28 שִׁמְתַּפְּוִין לְהַחֲזִירָם שְׁלָמִים וַיִּזְהָרוּ בְּהַשְׁלָכְתָּן.

(37) כגון שהיו רודפים אחריהם.

29 יב. שׁוֹר שֶׁהִרְבִּיצוּהוּ לְשַׁחֲטָהּ, אָף עַל פִּי שֶׁנָּפַל
30 נְפִילָה גְדוֹלָה שִׁישׁ לָהּ קוֹל בְּעַת שִׁמְפִּילִין אוֹתוֹ -
31 אֵין חוֹשְׁשִׁין לוֹ³⁸, מִפְּנֵי שְׁנוּעֵץ צְפְרָנִיו³⁹ וּמִתְחַזֵּק
32 עַד שֶׁמִּגִּיעַ לְאָרְצָן.

(38) ואפילו מגובה של עשרה טפחים. (39) ואף על פי שמפילים אותו בכוח כשהוא מרגיש שבני אדם רוצים להפילו משעה ראשונה הוא אומד נפשו ונועץ ציפורניו, ואין זה דומה לזכרים המנגחים זה את זה, כי שם כל אחד חושב שהוא יפיל ואינו מתכוונן לנפילה ולכן הנפילה היא פתאומית.

33 יג. הֵכָה בְּהֵמָה עַל רֵאשֶׁה וְהִלְכָה לָהּ הַמִּכָּה כְּלַפֵּי
34 זְנָבָהּ, אוֹ עַל זְנָבָהּ וְהִלְכָה לָהּ כְּלַפֵּי רֵאשֶׁה, וְאֶפְלוּ
35 הֵכָה אוֹתָהּ בְּמִטָּה עַל כָּל הַשְּׁדָרָה - אֵין חוֹשְׁשִׁין
36 לָהּ. וְאֵם יֵשׁ בְּמִטָּה חֲלִיּוֹת חֲלִיּוֹת - חוֹשְׁשִׁין לָהּ.
37 וְאֵם הִגִּיעַ רֵאשׁ הַמִּטָּה לְמִקְצַת הַשְּׁדָרָה - חוֹשְׁשִׁין
38 לָהּ. וְכֵן אֵם הֵכָה לְרַחֵב הַשְּׁדָרָה - חוֹשְׁשִׁין לָהּ.

39 יד. עוֹף שֶׁנִּחַבֵּט עַל דְּבַר קָשָׁה, כְּגוֹן כְּרִי שֶׁל חֲטִים
40 אוֹ קָפָה שֶׁל שְׁקָדִים וְכִיּוֹצֵא בְהֹן⁴⁰ - חוֹשְׁשִׁין לְרְסוּק
41 אֶבְרִים. וְאֵם נִחַבֵּט עַל דְּבַר רַךְ, כְּגוֹן פְּסוֹת כְּפוֹלָה
42 וְהַתְּבֹן וְהַאֶפֶר וְכִיּוֹצֵא בְהֵן - אֵין חוֹשְׁשִׁין לוֹ.

(40) על פי הכלל בסוגיא שם: כל שאינו מחליק ונכבש הוא דבר קשה וחוששין משום ריסוק איברים.

43 מז. נִדְבְּקוּ כְּנַפְיוֹ⁴¹ בְּדִבְק בִּשְׁעַת צִידָה וְנִתְחַבֵּט⁴²:
44 אֵם כְּנַפָּה אַחַת נֶאֱחָז - אֵין חוֹשְׁשִׁין לוֹ⁴³; וְאֵם נֶאֱחָז
45 בְּשְׁתֵּי כְּנַפָּיו וְנִתְחַבֵּט בְּגוּפוֹ - חוֹשְׁשִׁין לוֹ⁴⁴.

(41) פירש רש"י שהדבק מרוח על דף קטן והעוף נדבק ומתאמץ ופורח קצת ונופל ומתחבט. (42) ונפל ונחבט. (43) שפורח בשנייה ונופל לאט לאט. (44) אלא אם כן עמד והלך.

1 הַטְּבוּר, וְרַחֵב סֶלַע עַל רֵאשֵׁי אֵיבְרִיָּהּ - הָרִי זֶה
2 מְתָרֵת. וְאֵם נָטַל כְּרַחֵב סֶלַע מֵעַל כָּל פְּנֵי הַשְּׁדָרָה,
3 אוֹ מֵעַל הַטְּבוּר, אוֹ מֵעַל רֵאשֵׁי אֵיבְרִיָּהּ, וְשִׁאָר כָּל
4 הָעוֹר קָיָם - הָרִי זֶה סָפֵק. וַיִּרְאֶה לִי, שִׁמְתִּירִין
5 אוֹתָהּ²².

(19) וזה מסוג קרועה. (20) והלכה כחכמים הפוסלים. (21) אין ספק שהעור מהדברים ההכרחיים לבעלי חיים וכשנפשט כולו אי אפשר לבעלי חיים להתקיים. אבל היה מקובל בידי חכמי התלמוד, שאם יישאר כסלע במקום מסויים יעלה העור ארוכה ויחזור להתפשט מעט מעט עד שתתכסה כולה ויכולה לחיות, ואותו סלע הוא כגזע וכשורש האילן שחיות כל האילן תלוי בו. ונחלקו האמוראים בדבר היכן מקום הסלע שמשם מעלה ארוכה. ושלוש שיטות בדבר: א. לאורך כל השדרה; ב. על הטבור; ג. על כל ראשי האברים. ורבינו חושש לסברת כולם ולפיכך החמיר עד שיישאר סלע בכל שלושת המקומות. (22) אף על פי שלא נפשטה הבעיא וספק דאורייתא לחומרא פסק רבינו להתיר, מכיון שבסוגיא שם מובאת דעת רב ורבי יוחנן שאפילו נשאר כסלע בשאר המקומות בעור כולו מציל, ואם כי דבריהם נדחו מהלכה, בכל זאת יש לסמוך על דעתם במקום שיש עוד ספק אחד. ... וגלודה אסורה רק בבהמה, אבל בעוף אפילו נמרטו אנפיה הגסים או הנוצה הגסה כשרה, שהעור קיים ומגן עליה.

6 ח. נְפוּלָה²³ פִּיצֵד? הָרִי שֶׁנְּפִילָה הִבְהֵמָה מִמְּקוֹם
7 גְבוּהָ, שֶׁגְּבָהוּ עֲשָׂרָה טְפָחִים²⁴ אוֹ יֵתֵר, וְנִתְרַסַּק אֶבֶר
8 מֵאֵיבְרִיָּהּ - הָרִי זֶה טְרַפָּה. וְכִיצַד הוּא הִרְסוּק?
9 שִׁיתְרוּצֵץ הָאֶבֶר וַיַּחֲלֶה מִחֲמַת הַנְּפִילָה עַד שֶׁתִּפְסַד
10 צוּרְתוֹ וְתֵאָרֵר²⁵. אָף עַל פִּי שְׁלֵא נִקַּב וְלֹא נִסְדַּק וְלֹא
11 נִשְׁפַּר - הָרִי זֶה טְרַפָּה. וְכֵן אֵם הֵכָה אוֹתָהּ בְּאֶבֶן אוֹ
12 בְּמִטָּה וְרִצֵּץ אֶבֶר מֵאֵיבְרִיָּהּ - טְרַפָּה. בְּאֵי זֶה אֵיבְרִים
13 אֶמְרוּ? בְּאֵיבְרִים שֶׁבְּחִלָּל הַגּוּף.

(23) אחד משמונה סוגי טריפות שנאמרו לו למשה מסיני. (24) אין חבטה פחות מעשרה. (25) כתב בהגהות מיימוניות: כן הלכה למשה מסיני. ורש"י כתב במשנה שם גבי נפלה מן הגג: "חוששין שנתרסקו ונתפרקו אבריה, ואין טעם בטריפות שהלכה למשה מסיני הן".

14 ט. בְּהֵמָה שֶׁנְּפִילָה מִן הַגַּג: אֵם הִלְכָה - אֵין חוֹשְׁשִׁין
15 לָהּ²⁶; וְאֵם עֲמָדָה וְלֹא הִלְכָה - חוֹשְׁשִׁין לָהּ²⁷. קִפְצָה
16 מִחֲמַת עֲצָמָה²⁸ - אֵין חוֹשְׁשִׁין לָהּ²⁹. הַנִּיחָה
17 לְמַעְלָה³⁰ וּמִצָּאָה לְמַטָּה³¹ - אֵין חוֹשְׁשִׁין לָהּ שִׁמְא
18 נְפִילָה³².

(26) ואינה צריכה בדיקה. (27) וצריכה בדיקה. (28) מעצמה. (29) שכל הקופצת אומדת נפשה לפני הקפיצה שלא תרסק איבריה. (30) על הגג. (31) על הארץ. (32) אלא אומרים שהיא הפילה את עצמה לדעת ואמדה נפשה וכשרה.

19 י. זְכָרִים³³ הַמְּנַגְחִין זֶה אֶת זֶה - אֵין חוֹשְׁשִׁין לְהֹן³⁴;

מתוך מהדורת חזק

1 טו. נִחַבַּט עַל פְּנֵי הַמַּיִם⁴⁵: אִם שָׁט מְלֵא קוֹמָתוֹ
2 מִמַּטָּה לְמַעְלָה לְעַמַּת הַמַּיִם - אֵין חוֹשְׁשִׁין לוֹ⁴⁶;
3 אָבֵל אִם שָׁט מִמַּעְלָה לְמַטָּה עִם הַלוֹף הַמַּיִם -
4 חוֹשְׁשִׁין לוֹ, שְׁמָא הַמַּיִם הֵם הַמוֹלִיכִין אוֹתוֹ⁴⁷. וְאִם
5 קָדַם לְתֵבָן אוֹ קֶשֶׁל⁴⁸ שְׁמַהֲלִיכִין עַל גְּבֵי הַמַּיִם - הֲרִי
6 זֶה שָׁט מִחַמַּת עֲצָמוֹ⁴⁹, וְאֵין חוֹשְׁשִׁין לוֹ⁵⁰.

56 ש.ם. עמדה אינה צריכה מעת לעת [=המתנה של 24 שעות]. הא (אבל) לא עמדה צריכה מעת לעת (מעת לעת = יממה). ובתוך מעת לעת אינה מועילה בדיקה, והטעם שאין הריסוק ניכר לאלתר עד שתשהה מעת לעת שאז כל אבר שיש בו ריסוק תיפסד צורתו. 57) דין זה נאמר רק כשראינו שנפלה, אבל בכל המקרים "שחוששין" להם שנתבארו בהלכות הקודמות מועילה הבדיקה אפילו תוך מעת לעת ולפיכך לא כתב שם רבינו עד שתשהה וכו'.

7 כ. וְכֵן מִי שְׁדָרַס בְּרִגְלוֹ עַל הָעוֹף⁵⁸, אוֹ שְׁדָרַסְתּוּ
8 בְּהֵמָה, אוֹ שְׁטָרְפוּ לְפִתְלֵל, וְהֲרִי הוּא מִפְּרָס -
9 מְשִׁיחִין אוֹתוֹ מֵעַת לְעַת⁵⁹ וְאַחַר כֵּן שׁוֹחֲטִין אוֹתוֹ
10 וּבּוֹדְקִין אוֹתוֹ בְּדִרְךָ שְׁבָאֲרָנוּ.
23

58 משנה שם, לענין בהמה. ורבינו משנה הלשון לענין עוף שמצוי יותר. 59) שבכל שלושה אופנים אלו חוששין לריסוק איברים.

27 כא. סִימָנִים שְׁנִדְלָדְלוּ רֶבֶן - טְרֵפָה, וְאֶפְלוּ שְׁלֵא
28 מִחַמַּת נְפִילָה. וְכֵן אִם נִתְקַפְּלוּ⁶⁰, שְׁהֲרִי אֵינָן רְאוּיִין
29 לְשְׁחִיטָה⁶¹. אָבֵל אִם נִתְפָּרַק רֵב תְּרִבֵּץ הַנּוֹשֵׁט מִן
30 הַלְחִיטָה⁶² - הֲרִי זֶה מִתְּרַת; שְׁאִין הַתְּרִבֵּץ רְאוּי
31 לְשְׁחִיטָה⁶³, כְּמוֹ שְׁבָאֲרָנוּ.

60 שנעקרו שניהם או רובו של אחד מהם באורך הצוואר. 61) בנתקפלו אינה טריפה ממש מפני עצם הקיפול, אלא מתוך שאינן ראויים לשחיטה נאסרה, כך היא שיטתו של בעל הלכות גדולות. 62) אבל הסימנים מחוברים באורך הצוואר וגם מחוברים זה לזה. 63) ואם כן אין כאן עיקור סימנין. ואם נתפרק כולו הרי זה עיקור ואסורה, הואיל ותרביץ כולו נעקר מן הלחי אי אפשר שלא נעקרו הסימנים ממקום חיבורם באורך הצוואר.

45) ופירש רש"י נפל על כורחו על פני הנהר. 46) שזהו כהליכה ואינה צריכה בדיקה. 47) בזוחלים. אבל אם הם מים עומדים אפילו שט מלמעלה למטה אין חוששין לומר כאן המים מוליכים אותו. 48) שט יותר מהר מהתבן והקש. 49) מכוח עצמו ולא המים מוליכים אותו. 50) שהוא כהליכה ואינה צריכה בדיקה.

7 יז. כָּל מְקוֹם שְׁאֲמָרְנוּ 'אֵין חוֹשְׁשִׁין לָהּ' - מִתָּר
8 לְשַׁחַט מִיָּד, וְאֵינוּ צָרִיף לְבַדֵּק שְׁמָא נִתְרַסַּק אֲבָר. וְכָל
9 מְקוֹם שְׁאֲמָרְנוּ 'חוֹשְׁשִׁין לָהּ', אִם שְׁחִטָּה -
10 צָרִיף לְבַדֵּק כְּנֻגַד כָּל הַחֵלֶל כְּלוֹ מְקַדְקַד הָרֵאשִׁי⁵¹ עַד
11 הַיָּרֵךְ. אִם מֵצָא בָּהּ טְרֵפָה מִן הַטְּרֵפוֹת שְׁמָנִינוּ, אוֹ
12 שִׁנְתְּרַסַּק אֲבָר מִן הָאֵיבָרִים שְׁבִפְנִים וְנִפְסְדָה צוּרְתָהּ
13 - הֲרִי זֶה טְרֵפָה. אֶפְלוּ נִתְרַסַּק⁵² אֲבָר מִן הָאֵיבָרִים
14 שְׁאִם נָטְלוּ בְּשֶׁרָה, כְּגוֹן טְחוּל וּכְלִיּוֹת - הֲרִי זֶה
15 טְרֵפָה; חוּץ מִבֵּית הַרְחָם⁵³, שְׁאִם נִתְרַסַּק - הֲרִי זֶה
16 מִתְּרַת.

51) גם מקום המוח צריך בדיקה. 52) והפסיד צורתו. 53) רבינו מפרש מאמר רב נחמן שם. "בית הרחם אין בו משום ריסוק איברים", שאפילו נתרסק אין חוששין לו מפני שהרחם רכה וריסוקה אינו מזיק וכן אינה מרסקת איברים אחרים. אבל רש"י ושאר מפרשים מבארים המימרא של רב נחמן: בית הרחם צר ואף על פי כן אין חוששין שמא נתרסקו אבריו של הוולד בשעת לידתו מפני הדחק ואינו צריך בדיקה.

17 יח. וְהַסִּימָנִין⁵⁴ אֵינָן צָרִיכִין בְּדִיקָה⁵⁵ בְּכֹאן, שְׁאִין
18 הַנְּפִילָה מִמַּעַכְתָּ אוֹתָן.

54) סימני השחיטה, וושט וקנה. 55) שהסימנים קשים הם אצל נפילה.

19 יט. נְפִילָה מִן הַגַּג וְלֹא עֲמָדָה - אָסוּר לְשַׁחַט אוֹתָהּ

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – כ"ח תשרי-ד' מרחשון תשע"ו

אָבֵל" (דברים כג, ב), וְכֹא הַפְּרוֹשׁ: לֹא תִנְשֹׁף לְאָחִיךָ. וּבְפְרוֹשׁ אָמְרוּ בְּגִמְרָא בְּכֹא מְצִיעָא (עה): "לֹוּה עוֹבֵר מְשוּם לֹא-תִשָּׁיף וּמְשוּם וְלִפְנֵי עוֹר לֹא תִתֵּן מְכֻשֵׁל" (ויקרא יט, יד), כְּמוֹ שְׁנִבְאָר כְּשֶׁנִּזְכִּיר אוֹתָהּ מִצְוָה (לא תעשה רצט).

יום שני כ"ט תשרי ה'תשע"ו

מצות לא תעשה רלז.

הַמִּצְוָה הָרְל"ז — הַאֲזַהְרָה שְׁהַזְהִרְנוּ מִלְּהַתְּעַסֵּק

יום ראשון כ"ח תשרי ה'תשע"ו

מצות לא תעשה רלו.

הַמִּצְוָה הָרְל"ו — הַאֲזַהְרָה שְׁהַזְהִירוּ גַם הַלֵּוָה מִלְּלוֹת בְּרַבִּית. לְפִי שְׁאֵלוֹ לֹא בָּא לְלוֹה מִלְּלוֹת בְּרַבִּית הֵיךְ אֶפְשֵׁר לְסַבֵּר שִׁיחָא הַמְּלוֹה עוֹבֵר מִפְּנֵי שְׁהוּא חוֹמֵס וְאֵין הַלֵּוָה עוֹבֵר, כִּי הוּא רַק הַסִּפִּים לְהִיּוֹת נִתְמַס, וְהֵיךְ זֶה דוֹמָה לְאוֹנָאָה שְׁעוֹבֵר הַמְּאָנָה, לֹא הַמְּתַאָנָה. לְפִיכֵף בָּא הַלֵּוָה גַּם לְלוֹה שְׁלֹא יִלְוֵה בְּרַבִּית, וְהוּא אָמְרוּ יַתְעַלָּה: "לֹא-תִשָּׁיף לְאָחִיךָ גִּשְׁף כְּסָף גִּשְׁף

32 שְׁזָה צוּי, לֹא רְשוּת. וְהוּא אָמְרָם בְּסִפְרֵי (פרשת כי תצא
 33 שם): "לִנְכַרֵי תִשְׂיֵף — זֹה מִצְוַת עֲשֵׂה; וְלֹאֲחֵיף לֹא תִשְׂיֵף
 34 — זֹה מִצְוַת לֹא-תַעֲשֶׂה". וְגַם לְמִצְוָה זֹה יֵשׁ תְּנָאִים
 35 (הגבלות) מְדוּבָנִן, שֶׁכָּבֵר נִתְבָּאָרוּ בְּמִסְכַּת (בבא) מְצִיעָא
 36 (ע).

יום רביעי א' מרחשוון ה'תשע"ו

מצות עשה רמו.

37 הַמִּצְוָה הָרַמ"ו — הַצּוּי שֶׁנִּצְטוּיָנוּ בְּדִין טוֹעֵן
 38 וְנִטְעָן, וְהוּא אָמְרוּ תַעֲלֶה: "עַל-כֹּל-דְּבַר-פֶּשַׁע וְגו' אֲשֶׁר
 39 יֹאמֵר כִּי-הוּא זֶה" (שמות כב, ח). וְלִשׁוֹן הַמְּכַלְתָּא (פרשת
 40 משפטים שם): "כִּי-הוּא זֶה — עַד שִׂיזְדָּה בְּמִקְצַת (חובו
 41 — חייב שבועה)". וְכֵדִין זֶה נִכְלָל כֹּל-מָה שִׂיפּוֹל בֵּין בְּנֵי
 42 אָדָם מִן הַטְּעָנוֹת שֶׁיֵּשׁ לָהֶם זֶה עַל זֶה, שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן הוֹדָאָה
 43 וְהִכְפָּשָׁה. וְכָבֵר נִתְבָּאָרוּ מִשְׁפָּטֵי דִין זֶה בְּפֶרֶק ג' (מבבא)
 44 קַמָּא וּבְרִישׁ (בבא) מְצִיעָא וּבְפֶרֶק ח', וְגַם בְּפֶרֶק ה' וּפְרָק
 45 ו' וּפְרָק ז' מְשׁוּבְעוֹת. וּמַעֲנֵן זֶה שְׁאֵלוֹת רְבוֹת מְפָזְרוֹת
 46 בְּמִקּוּמוֹת רַבִּים בְּתַלְמוּד.

יום חמישי ב' מרחשוון ה'תשע"ו

מצות עשה רמו.

הַמִּצְוָה הָרַמ"ו נדפסה ביום הקודם.

יום שישי ג' מרחשוון ה'תשע"ו

מצות עשה רמו.

הַמִּצְוָה הָרַמ"ו נדפסה ביום רביעי.

יום שבת קודש ד' מרחשוון ה'תשע"ו

מצות עשה רמו.

הַמִּצְוָה הָרַמ"ו נדפסה ביום רביעי.

1 בְּהַלְוֹאת הַרְבִּית בֵּין הַלְוָה וְהַמְלוּה, שְׁלֹא נֶעְרַב לְאֶחָד
 2 מֵהֶם, וְלֹא נֶעִיד לָהֶם. וְלֹא נִכְתַּב בְּיַנְיָהֶם שֶׁטֶר בְּמָה
 3 שֶׁהִסְפִּימוּ עֲלָיו מַעֲנֵי הַרְבִּית, וְהוּא אָמְרוּ תַעֲלֶה:
 4 "לֹא-תִשְׂיִמוּן עֲלָיו נִשְׂף" (שמות כב, כד). וְלִשׁוֹן גְּמָרָא
 5 בְּבֵא מְצִיעָא (עה): "עָרַב וְעִדִּים אֵינָם עוֹבְרִין אֶלָּא
 6 מִשׁוּם: "לֹא-תִשְׂיִמוּן עֲלָיו נִשְׂף", אֶף-עַל-פִּי שְׂבָא
 7 בְּמַתְעַסְקִים בְּיַנְיָהֶם — הָרִי הוּא כּוֹלָל גַּם אֶת-הַמְלוּה,
 8 וְלִפְיָךְ יִהְיֶה הַמְלוּה בְּרְבִית עוֹבֵר עַל שְׂשָׁה לְאוּיָן;
 9 הָאֶחָד — לֹא-תִהְיֶה לוֹ כְּנִשְׂפָה, וְהַשְּׂנִי — אֶת-כֶּסֶף
 10 לֹא-תִתֵּן לוֹ בְּנִשְׂפָה, וְהַשְּׂלִישִׁי — וּבְמִרְבִּית לֹא-תִתֵּן
 11 אֶקְלָךְ, וְהַרְבִּיעִי — אֶל-תִּקַּח מֵאִתּוֹ נִשְׂף, וְהַחֲמִישִׁי —
 12 לֹא-תִשְׂיִמוּן עֲלָיו נִשְׂף, וְהַשְּׁשִׁי — וְלִפְנֵי עוֹר לֹא-תִתֵּן
 13 מְכָשֵׁל. וְשֵׁם אָמְרוּ: "וְאֵלוֹ עוֹבְרִין בְּלֹא-תַעֲשֶׂה: הַמְלוּה,
 14 וְהַלְוָה, הָעָרַב, וְהָעִדִּים; וְחֻכְמִים אוֹמְרִים: אֶף הַסּוֹפֵר
 15 — עוֹבְרִין עַל בֵּל-תִּתֵּן, וְעַל בֵּל-תִּקַּח מִמֶּנּוּ, וְעַל
 16 לֹא-תִהְיֶה לוֹ כְּנִשְׂפָה, וְעַל לֹא-תִשְׂיִמוּן עֲלָיו נִשְׂף, וְעַל
 17 וְלִפְנֵי עוֹר לֹא תִתֵּן מְכָשֵׁל". וּבְגָמָרָא: "אָמַר אַבְיִי: מְלוּה
 18 עוֹבֵר בְּכֻלָּן, לְוָה עוֹבֵר מִשׁוּם לֹא-תִשְׂיֵף וְלִפְנֵי עוֹר לֹא
 19 תִתֵּן מְכָשֵׁל: עָרַב וְעִדִּים אֵין עוֹבְרִים אֶלָּא מִשׁוּם
 20 לֹא-תִשְׂיִמוּן עֲלָיו נִשְׂף". וְהָעוֹבֵר עַל לֹאוֹ זֶה (המלוה
 21 בריבית) — אִם הִיא רְבִית קְצוּצָה (ריבית ממש, שפסקו —
 22 "קצצו" — את שיעורה מראש. לעומת "אבק ריבית") —
 23 מוֹצִיאִים אוֹתָהּ מִדְּוִי וּמְחִזְרִים לָזֶה שְׁמִמְנוּ נִלְקַחָה
 24 הַרְבִּית.

יום שלישי ל' תשרי ה'תשע"ו

מצות עשה קצה.

27 הַמִּצְוָה הַקְצ"ח — הַצּוּי שֶׁנִּצְטוּיָנוּ לְבַקֵּשׁ רְבִית מִן
 28 הַגּוֹי וְאֵז נְלוּהוּ, כְּדִי שְׁלֹא נִעְזֹר לוֹ וְלֹא נִתְנַהֵוּ אֶלָּא
 29 נִזְיָקוּ, אֶפְלוּ בְּהַלְוָאָה בְּרְבִית שֶׁנִּתְנָה עֲלָיו כְּזֶה שֶׁהִזְהִרְנוּ
 30 מְלַעֲשׂוֹתוֹ עִם יִשְׂרָאֵל, וְהוּא אָמְרוּ תַעֲלֶה: "לִנְכַרֵי
 31 תִשְׂיֵף" (דברים כג, כא), לְפִי שְׂבָא לְנוּ הַפְּרוּשׁ הַמְקַבֵּל

אגרות קודש

[ט' מרחשוון, ה'תשל"ב]

מקום וסברה חזקה לומר – שזה שאמה תי' מטפלת (כפי אפשריותה) בבנה (אחי') שיי – נותן
 לה כח וחיוזוק. ובאם יפרידו ביניהם – קשה לשער התוצאות.

ולכן תקל על אמה כפי האפשרי, אבל לא להפריד כו'.

בדה"מ בבית אמה.

אזכיר עה"צ.

ישעיה יג יד-כא

יִדְּקָר וְהָיָה כַּצְבִי מִדָּח וּכְצֹאן וְאִין מְקַבֵּץ אִישׁ אֶל-עַמּוֹ וַיִּפְּזוּ וְאִישׁ אֶל-אַרְצוֹ יִגְוֹסוּ: מו כָּל-הַנִּמְצָא יִדְּקָר וְכָל-הַנִּסְפָּה יִפּוֹל בְּחָרָב: מו וְעַלְלֵיהֶם יִרְטָשׁוּ לְעֵינֵיהֶם יִשְׁפּוּ כְּתִיבָם וּנְשִׂיהֶם (תשגלנה) תִּשְׁכַּבְנָה: זי הַנְּנִי מַעִיר עֲלֵיהֶם אֶת-מְדֵי אֶשְׁרֵי-פֶסֶף לֹא יִחְשְׁבוּ וְזָהָב לֹא יִחַפְּצוּ: יח וְקִשְׁתוֹת נְעָרִים תִּרְמָשְׁנָה וּפְרִי-בֶטֶן לֹא יִרְחֲמוּ עַל-בָּנִים לֹא-תַחֲוִים עֵינָם: יט וְהָיְתָה כְּכֹל צְבִי מִמְּלֻכוֹת תִּפְאָרֶת גָּאוֹן כְּשָׂדִים כְּמַהֲפַכַת אֱלֹהִים אֶת-סָדָם וְאֶת-עַמּוֹרָה: כ לֹא-תִשָּׁב לְנֹצָח וְלֹא תִשְׁכֵּן עַד-דְּדוֹר וְדוֹר וְלֹא-יִהְיֶה שֵׁם עַרְבֵי וְרַעִים לֹא-יִרְבְּצוּ שָׁם: כא וּרְבֻצוֹשֵׁם צִיִּים וּמָלְאוּ כְּתִיבָם אַחֲוִים וְשָׁכְנוּ שָׁם בְּנוֹת יַעֲנָה וּשְׁעִירִים יִרְקְדוּ-שָׁם:

רש"י

(יד) והיה. יושב בכל: כצבי מודח. ממקומו: (טו) כל הנמצא. בחוץ ידקר: וכל הנספה. על בני העיר להיות נקלט עמהם במצור יפול בחרב כשתלכד העיר, נספה לשון ספות הרוה (דברים כד) ספו שנה על שנה (לקמן כט) ספו על זבחיכם (ירמיה ז) אקויליי"ר בלע"ז: (טז) ירטשו. יתבקעו וכן נערים תרטשנה: (יז) הנני מעיר עליהם את מדי. דרוש המדי הרג את בלשאצר וכן הוא אומר ביה בליליא קטיל בלשאצר (דניאל ה) ודרוש מדאה קביל מלכותא (שם ו): וזהב לא יחפצו בו. אין חוששי' כי אם להרוג ולהנקם על כל הרעה אשר עשו מלכי בבל לכל העמים: (יח) וקשתות. של בני מדי: נערים. של בבל: תרטשנה. תבקענה בחצייהם אשר יורו בקשתותיהם: ופרי בטן. עוללים דקים: (יט) והיתה בבל. שתי פורעניות באו לה בשתי שנים דרוש הרג בלשאצר ומלך שנה ולשנה השנייה נהפכה כמהפכת

סדום מן השמים וכן שנינו בסדר עולם (ירמיה נא) ובא בשנה השמועה של דרוש ואחריו בשנה השמועה והיתה בבל צבי ממלכות וגו', שהיתה מצב וראש הממלכות והיתה תפארת גאון כשדים עתה והיתה כמהפכת סדום: (כ) ולא יהל שם ערבי. כמו לא יאהל לא יפרוש שם אהל אפי' ערבי שדרכם לישב באהלי' ולהסיע מקניהם ממקום למקו' לא תמצא חן בעיניהם לקבוע שם אהליהם כי אף למרעה צאן לא תהיה ראויה ולא תתמה על לא יהל הנבאר כאילו היתה בו אל"ף כי הרבה מקומות יש שהברת קול האות במקום אות וכן (איוב לה) מלפנו מבהמות ארץ כמו מאלפנו וכן (משלי ז) שקר מזין על לשון הות כמו שקר מאזין: (כא) ציים. ת"י תמון הם נמיות מרטריני"ש בלע"ז: אוחים. לא ידעתי מה מין חיה הם, (אוחים לשון קוצים וחוחים ודרדרים): ושעירים. שדים:

מצודת ציון

(טו) ידקר. ענין נעיצה ותחיבת חרב בגוף כמו והביטו אלי את אשר דקרו (זכריה יב): (טז) ירטשו. ענין בקיעה וכן אם על בנים רטשה (הושע י): ישסו. ענין בזה ושלל: תשגלנה. מלשון משגל ומשכב: (יז) מעיר. מלשון התעוררות: (יח) תחוס. ענין חמלה כמו יחוס על דל (תהלים עב): (יט) צבי. ענין הדר ופאר כמו נחלת צבי צבאות גוים (ירמיה ג): גאון. מלשון גאון: (כ) יהל. כמו יאהל ונפלה האל"ף וכן ולעמשא תמרו (ש"ב יט) ומשפטו תאמרו: ירבעו. ענין השכיבה לנוח: (כא) ציים. אוחים, שמות מיני חיות: בנות יענה. שם עוף בת היענה: ושעירים. הם השדים הנראים בדמות שעירים למי שמאמין בהם וכן ושעיר על רעהו יקרא (לקמן לד): ירקדו. ענין קפיצה ודלוג:

מצודת דוד

(יד) והיה וכו'. בבוא הרעה על בבל אז העם הנכרי אשר בבבל יהיה כצבי המודח ממקומו על ידי רודפים שהוא רץ מפניהם בכל כוחו כן אשר בבבל מעם אחר יצאו בחיפזון מתוכה איש אל עמו וכו' ולא ישוב עוד כצאן הנדחה מהעדר ואין מי מקבצם: (טו) כל הנמצא. כי כל הנמצא בתוכה ידקר בחרב ואם הוא מעם נכרי: וכל הנספה. כל הנוסף על בני העיר להיות עמהם יפול בחרב והוא כפל ענין במ"ש: (טז) ועולליהם. קטניהם יתבקעו לעיניהם ואין לאל ידם למחות: ישסו בתייהם. יבוזו וישללו בתייהם ויאנסו נשיהם: (יז) את מדי. לפי שהוא אכזר ביותר לזה הזכיר אותו לבדו: לא יחשבו. לקחת בפדיון נפש: וזהב. ואף זהב לא יחפצו בו: (יח) וקשתות. הקשתות של אנשי פרס ומדי תבקענה את נערי בבל בחצייהם אשר יורו עליהם: ופרי בטן. עוללים דקים:

על בנים. ר"ל בנים קטנים: (יט) צבי ממלכות. אשר היא תאר כל הממלכות: תפארת. אשר היא תפארת לבני כשדים אנשיה כי היו מתפארים ומתגאים בה: כמהפכת. בבוא עתה תהיה כמהפכת אשר הפך ה' את סדום וכו': (כ) לא תשב. לא תהיה מיושבת עד עולם ולא תשכון לא תהיה שכונה מבני אדם עד סוף ימי הדורות וכפל הדבר במ"ש: ולא יהל. אף הערבי השוכן באהלים על פני השדה לא יטה שם אהלו לגודל השממון: לא ירביצו שם. את מקניהם: (כא) ורבעו שם. לגודל השממון ירבעו שם חיות היער:

משלי כ כג-ל

כג תועבת יהוה אבן ואבן ומאזני מרמה לא טוב: כד מיתהה מצעדי גבר ואדם מהיבין דרפו: כה מוקש אדם ילע קדש ואחר נדרים לבקר: כו מזרה רשעים מלך חכם וישב עליהם אופן: כז נר יהוה נשמת אדם חפש בלחדרי כסות: כח חסד ואמת יצרו מלך וסעד בחסד בסאן: כט תפארת בחורים כחם וחרר זקנים שיבה: ל חברות פצע (תמריק) תמרוק ברע ומפות חדריי כסות:

משלי בא א-ו

א פלגימים לבמלך בודיהוה על בלא אשר יחפץ יפגנו: ב פלדרך איש ישר בעיניו ותכן לפות יהוה: ג עשה צדקה ומשפט נבחר ליהוה מזבח: ד רום עינים ורחב לב נר רשעים חפאת: ה מחשבות חרוץ אך למותר וכל אץ אך למחסור: ו פעל אוצרות בלשון שקר הבל נדרף מבקשי מות:

רש"י

רבתינו הממרק עצמו לדבר עבירה סוף בא ליד פצעים וחבורות: ומכות חדרי בטן. (זה הדרוקן): (ב) כל דרך איש ישר בעיניו ותוכן. ומוני: (ד) רום עינים. גסות הרוח: ורחב לב. חפץ למלאות תאות לבו הוא ניר של רשעים חרישותם ומחשבותם הוא חטאתם: (ה) מחשבות חרוץ. אדם ישר המתהלך באמת ובמשפט חרוץ: אך למותר. להצלחה ולריוח באות: וכל אץ. דוחק את השעה: (ו) פועל אוצרות. להרבות הון: בלשון שקר: הבל נדרף וגוי. מוקשי ס"א מבקשי מות הם לו:

(כה) מוקש אדם ילע קודש. כשאדם נכשל ונוקש בעבירו' מקלקל את קדושתו כמו ושתו ולעו (עובדיה א): ואחר נדרים לבקר. צריך אדם לחזור אחר קרבנו לנדור ולהביא ולבקש על נפשו: (כו) מזרה רשעים. פרעה וחילו: מלך חכם. הקב"ה: וישב עליהם אופן. גלגל מדתם השיב עליהם וינהגו ככבודת (שמות יד) כנגד והכבר את לבו (שם ה): (כז) נר ה' נשמת אדם. הנשמה שבקרב מעידה עליו בדין: (כט) תפארת בחורים כחם. כמו שתפארת בחורים כחם כן הדרת זקנים שיבה: חבורות פצע. תמרוק ברע. דרשו

מצודת ציון

(כד) מצעדי. מדרך הרגל כמו ויהי כי צעדו (שמואל ב' ו): (כה) ילע. ענין השחתה ובלבול כמו על כן דברי לעו (איוב ו): לבקר. ענין דרישה וחפוש כמו לא יבקר (ויקרא יג): (כו) מזרה. ענין פזור כמו מזרה ישראל יקבצנו (ירמיה לח): אופן. גלגל: (ל) תמרוק. ענין זוכך ובהירות כמו מרקן הרמחים (שם מו): (א) פלגי מים. אמת המים: (ב) ותוכן. מל' תוך: (ד) ניר. ענין חרישה כמו נירו לכם ניר (שם ד) והוא מושאל על המחשבה כמו שהושאל לה ל' חרישה כמ"ש אל תחרוש על רעך רעה (לעיל ג): (ה) חרוץ. זרוז וישר: אץ. ענין מהירות כמו ולא אץ לבוא (יהושע י'): (ו) נדרף. ענין דחיפה ומוכה כמו תדפנו רוח (ההלים א):

מצודת דוד

(כג) אבן ואבן. אבן משקל גדולה וקטנה מראה את הגדולה ושוקל בקטנה: ומאזני. מאזנים העשויים לרמות בהם לשקול בפחות לא טוב בעיני ה' וכפל הדבר במ"ש: (כד) מה'. מדרכי כף רגלי האדם הוא מה' אבל האדם עצמו מה יבין דרכו ר"ל לא ידע כלל כמו ונחנו מה (שמות יז): (כה) מוקש אדם. מכשול מוקש עבירה משחית קדושת האדם ותקנתו לבקר אחר נדרים ולזבוח לה' לבקש על נפשו: (כו) מזרה. מלך חכם דרכו לפזר את הרשעים לבל יהיו בחבורה אחת להמתיק עצת רשע ומשיב להם גמול מדה במדה כאופן המתגלגל ושב למקומו כן ישוב הגמול אל המעשה למען יתסרו: (כז) נר ה'. כמו שדרך האדם לחפש בחושך ע"י הנר כן חופש ה' כל מחשבות חדריי בטן ע"י נשמת האדם כי היא

יודעת הכל ומעידה עליו בדין: (כח) חסד ואמת. אשר יעשה המלך הם שומרים אותו כי בזה מרובים אוהביו ושומרים נפשו: וסעד. בחסד שעשה תמך כסא מלכותו לעמוד על עמדו: (כט) תפארת. כמו שכח הבחורים הוא להם לתפארת כן שיבת הזקנים היא להם להדר: (ל) חבורות פצע. החבורות ופצעים הם המזככים באיש רע להעביר ממנו עכירת העון כי באלה יקבל הגמול ותלך העון: ומכות. גם מכות בחדרי בטן יזכרו העון: (א) פלגי מים. כמו פלגי מים המה ביד האדם להטותם אל מקום הנרצה ע"י חפירות חריצים כן לב המלך ביד ה' להטותו אל כל אשר יחפוץ: (ב) ישר בעיניו. כי אינו רואה חובה לעצמו: ותוכן. ה' הוא בתוך לבו ויודע הוא אם ישר דרכו או לא: (ג) עשה. עשיות צדקה ומשפט נבחר בעיני ה' מהבאת זבח: (ד) רום עינים. דרך גסי הרוח להרים עיניהם כלפי מעלה לא כענוים המשפילים עיניהם למטה לארץ: ורחב לב. ענין בקשות תענוגים הרבה והתאוה להם: נר רשעים. הדברים האלה הלא המה מחשבות הרשעים ויחשבו לחטאת: (ה) למותר. אין בהם דבר בטל אך להביא יתרון מה: וכל אץ. הממהר במעשיו אין בהם דבר ריוח אך להביא עוד חסרון מה: (ו) פועל. המאסף אוצרות ע"י לשון שקר המה הבל נדרף כי לא יתקיימו בידו ויבקשו עוד את המות כי המה סיבה למות על ידם:

ו הגבאים שנקנסו לתוך הבית – הבית טמא. אם יש עמקין גוי, נאמנים לומר: לא נכנסנו, אבל אין נאמנים לומר: נכנסנו, אבל לא נגענו. הגבאים שנקנסו לתוך הבית – אין טמא אלא מקום רגלי הגבאים; ומה הן מטמאין? האכלים, והמשקים, וכלי חרס הפתוחין; אבל המשקבות, והמושבות, וכלי חרס המקפין צמיד פתיל – מהורים; אם יש עמקין גוי או אשה – הכל טמא.

ז המניח את פליו בחלון של אודיארון – רבי אלעזר פן עזריה מטהר; והכמים אומרים: עד שיתן לו את המפתח, או חותם, או עד שיעשה סימן. המניח את פליו מגת זו לגת הבאה – פליו מהורין; ובשיראל – עד שיאמר: בלבי היה לשמרם.

פירוש ברטנורא

ו הגבאים שנקנסו לבית (ישראלים) שהן נבאין של מלך לגבות מוד ישראל כסף גולגולתם ומסים וארנוניות, והן עמי הארץ, ונכנסו לביתו לעבוט עבטו: הבית טמא. כל כלי הבית טמא, לפי שמחפזין בכל הבית. אם יש עמקין גוי נאמנים לומר לא נכנסנו. וכל שכן אם אין עמקין נכרי הן יותר ויותר נאמנים לומר שלא נכנסנו. אלא משום סיפא נקט לה, דתני אבל אין נאמנים לומר נכנסנו ולא נגענו, דדוקא אם יש עמקין נכרי אין נאמנים, דמרתתי מן הנכרי שמו יענישם אם לא יחפשו כל הבית ועל כרחק הם ממשמשין כל אשר בבית. אבל אם אין עמקין נכרי, נאמנים אף כזה לומר נכנסנו אבל לא נגענו: אם יש עמקין גוי או אשה. שגזרו על הנכרים להיות כובים לכל דבריהם. והאשה, שמו היא נדה או זבה:

ז אודיארון. הבלטין בעלי המרחצאות יש להן חלונות חלונות וכל מי שנכנס למרחץ נותן בגדיו כל אחד בחלון ונועל עליו כרלת שבחלון: רבי אלעזר בן עזריה מטהר. משעה שנועל הדלת בפני החלון. ולא חיישינן שמו יגע שם אדם טמא, מאחר שנתפס עליו כנבב: עד שיתן לתוכו מפתח. ואע"פ שנתן המפתח ביד הבלן שהוא עם הארץ, הא תנן לעיל המוסר מפתח לעם הארץ הבית טהור: או עד שיעשה לו סימן. להכיר בו שלא נגע אדם שם. והלכה כחכמים: המניח את פליו. כלים שבצנר בהם במטהר בשנה זו, מניח אותם לצנור בהם במטהר לשנה הבאה: בכברי פליו מהורין, גרסינן. כלומר אם הניחן אצל נכרי אין בהם משום איסור יין נסך, דלא חיישינן שמוא לקחן הכנעני בלא ידיעת ישראל לעשות בנת: ובשיראל. דחושש להן משום טומאת מגע, טמאים אם הסיה דעתו מהן, עד שיאמר בלבי היה לשמרם. ויש ספרים דלא גרסינן בכברי אלא המניח כלי מגת זו לגת הבאה כליו מהורים, ומיירי בכהן הלוקח יין של תרומה מעם הארץ ומניח כליו אצלו כדי שיקח ממנו לגת הבאה, והואיל וכלים של כהן הן, מרתת עם הארץ ולא נגע בהו. אבל אם הכלים הן של ישראל שרוצה לעשות יינו במטהר, לא מודהר בהו עם הארץ כולי האי, וחיישינן דלמא נגע בהו אדם טמא, אם הסיה דעתו מהן, עד שיאמר בלבי היה לשמרם:

משניות מבוארות – קהתי

באור משנה ז

באור משנה ו

הגבאים – גובי המסים מטעם המלכות, שהם עמי הארץ, שנקנסו לתוך הבית – ליטול משכונן על המס, הבית טמא – כל כלי הבית טמאים, לפי שמחפשים בכל הבית וממשמשים בכל מה שאפשר למשכן. אם יש עמקין גוי, נאמנים לומר: לא נכנסנו – שלא נכנסו כלל לתוך הבית, אבל אין נאמנים לומר: נכנסנו, אבל לא נגענו – בכלי הבית, לפי שהגוי משגיח עליהם שיחפשו בכל הבית, והם יראים מפניו, הלכך אינם נאמנים לומר שלא נגעו בכלי הבית. ברם, אם אין עמקין גוי נאמנים על הכל, בין לומר שלא נכנסו ובין לומר שנקנסו אבל לא נגענו. ויש גורסים: אם יש עמקין גוי נאמנים לומר: נכנסנו ולא נגענו (רמב"ם), והטעם מבואר שם (עפ"י החוטפותא), מפני שאימת הגוי עליהם, כלומר שהגבאים מפחדים למשמש בכלים כשהגוי עמם (עיין ר"ש ור"א ש). שהירסא בתוספתא מוטעית. וצריך להיות שם: אין נאמנים. מפני שאימת הגוי עליהם. היינו כמו שבארנו לעיל. שהואיל ומצוים הם מגזירת המלכות לחפש בכל הבית. לפיכך מפחדים הם, שאם לא יעשו כן ילשון עליהם. הגבאים שנקנסו לתוך הבית, אין טמא אלא מקום רגלי הגבאים – במקום שגנבו; ויש מפרשים: בחדר שגנבו בו הכל טמא, אבל אין חוששים, שמו נכנסו לחדרים אחרים, לפי שמפחדים שמו יש שם בני אדם (הרא"ש); ומה הן מטמאין – הגבאים? האכלים, והמשקים, וכלי חרס הפתוחין – שכל אלו נטמאים במגע עם הארץ; אבל המשקבות, והמושבות, וכלי חרס המקפין צמיד פתיל, מהורים – כמו שבארנו במשנה הקודמת, שהמשקבות והמושבות מהורים מלהיות אב הטומאה, שלא גזרו חכמים על עם הארץ שיהא מטמא משכב ומושב כזב, וכלי חרס המוקפים צמיד פתיל מהורים לגמרי, לפי שאינם מיטמאים מגבם, ובהיסט בלי נגיעה לא נטמאו, שלא גזרו על עם הארץ שיהא מטמא בהיסט אלא במגע בלבד; אם יש עמקין גוי – שדינו כזב, או אשה – ויש חשש, שמו היתה נידה או זבה, הכל טמא – שחוששים שמו ישבו על המשכבות והמושבות, והרי הם טמאים מדרס, וכן חוששים שמו טמאו בהיסט את כלי החרס המוקפים צמיד פתיל.

בארנו את הסיפא לפי הרמב"ם. אבל יש גורסים: המניח את פליו מגת זו לגת הבאה בגוי כליו מהורים – כלומר שאין חוששים שמו השתמש בהם גוי, לפי שהוא מתיירא ליגע בהם, ולכן אין בהם משום איסור יין נסך, ולא משום חשש טומאה. אבל לגבי ישראל עם הארץ חוששים שמו נגע בהם וטימאם, אלא אם כן אמר: בלבי היה לשמרם, היינו שלא הסיה דעתו מלשמרם.

ח מי שהיה טהור, והסיע את לבו מלאכול – רבי יהודה מטהר, שדרך מִמָּאוּן פּוֹרְשֵׁין מִמְּנוֹ; וְחַכְמִים מִמָּאִים. הֵיוּ יָדָיו טְהוֹרוֹת, וְהִסִּיעַ אֶת לְבוֹ מִלְּאֲכֹל, אִף עַל פִּי שְׁאָמַר: יוֹדַע אֲנִי שְׁלֹא נִמְמָאוּ יָדַי – יָדָיו טְהוֹרוֹת, שֶׁהַיָּדַים עֲסֻקְנִיּוֹת.

ט האשה שנכנסה להוציא פת לעני, ויצאת ומצאתו עומד בצד פְּרוֹתָהּ שֶׁל תְּרוּמָה; וְכֵן הָאִשָּׁה שִׁיצְאָתָה וּמִצְאָתָה אֶת חֲבֵרְתָהּ חוֹתֶה גְּחָלִים תַּחַת קֶדְרָה שֶׁל תְּרוּמָה – רבי עקיבא מִמָּאוּן, וְחַכְמִים מִמָּאוּן. אָמַר רַבִּי אֱלֵעָזָר בֶּן פִּילָא: וְכִי מִפְּנֵי מָה רַבִּי עֲקִיבָא מִמָּאוּן וְחַכְמִים מִמָּאוּן? מִפְּנֵי שֶׁהַנְּשִׂים גִּרְגָּנִיּוֹת הֵן, שֶׁהֵיא חֲשׂוּדָה לְגַלוֹת אֶת הַקֶּדְרָה שֶׁל חֲבֵרְתָהּ, לִידַע מָה הִיא מְבַשֶּׁלֶת.

פ ר ק ש מ י נ י

א הדר עם עם הארץ בחצר, ושכח בלים בחצר, אפלו חביות מקפות צמיד פתיל, או תנור מקף צמיד פתיל – הרי אלו מִמָּאוּן. רבי יהודה מטהר בתנור, בזמן שהוא מקף צמיד פתיל. רבי יוסי אומר: אף התנור טמא, עד שיעשה לו מחצה גבוהה עשרה טפחים.

ב המפקיד בלים אצל עם הארץ – טמאים טמא מת, ומִמָּאוּן מִדְּרָם; אם מפירו שהוא אוכל בתרומה – מִהוֹרֵין

פירוש ברטנורא

ח מי שהיה טהור. כהן שהיה טהור לאכול בתרומה, והסיה דעתו מלאכול עוד בתרומה: שדרך טמאים פורשים ממנו. הטמאים שידעו כי הוא טהור, פורשים ממנו, הלכך לא חיישנו שמה נגע באדם טמא וטמאיו: וחכמים מִמָּאוּן. מאחר שהסיה דעתו. והלכה כחכמים: היו ידיו טהורות. כהא מודה רבי יהודה דאפילו אמר יודע אני שלא נטמאו ידי: וידיו טמאות. ופוסלן את התרומה, מאחר שהסיה דעתו מלאכול, לפי שהידים עסקניות הן נגע ולא אדעתיה:

ט גרגרניות. וזוללות ומתאוות למאכל. תרגום כי הייתי וזוללה (איכה א'), ארי הויתו גרגרניות. והלכה כחכמים:

א א הדר עם עם הארץ. מוקפות צמיד פתיל. טמאות משום אשתו נדה, שמה הסיטה וישבה וטמאה את הכל: ר' יהודה מטהר בתנור. משום דאי אפשר להסיטו, דסתמו מחובר קצת, שעושין לו פילה לחברו בארץ. ומאן דמטמא סבר גורנין מחובר אטו שאינו מחובר. ואין הלכה כר' יהודה:

ב המפקיד בלים אצל עם הארץ טמאים טמא מת. וצריכין הואת שלישו ושביעי: אם מכירו. אם העם הארץ מכיר במפקיד שהוא כהן אוכל בתרומה,

משניות מבוארות – קהתי

וטימאה את התבשיל. יש מפרשים, שרבי אלעזר בן פילא חולק על תנא קמא בשני דברים: (א) שאף רבי עקיבא אינו מטמא בעני שנמצא עומד בצד הכיכרות של תרומה כי אם באשה שנמצאה חותה גחלים תחת קדירה של תרומה; (ב) שדווקא בקדירה מכוסה סובר רבי עקיבא, שהיא טמאה, מפני שהאשה חשודה לגלות לידע מה היא מבשלת, אבל בקדירה מגולה הואיל ואפילו לא תגע בה תדע מה היא מבשלת, לפיכך אף רבי עקיבא מודה, שהיא טהורה ("אליהו רבאי").

ב א ו ר מ ש נ ה א

הדר עם עם הארץ בחצר, ושכח בלים בחצר, אפלו חביות – של חרס – מקפות צמיד פתיל, או תנור – של חרס – מקף צמיד פתיל – אף על פי שהחביות והתנור אינם מיטמאים במגע כלל, שהרי כלי חרס אינם מיטמאים מגבס, וכיון שמוקפים צמיד פתיל אף מתוכם אי אפשר לטמאם, מכל מקום הרי אלו מִמָּאוּן – שחוששים שמה הסיטה אותם אשתו של עם הארץ בנידתה. רבי יהודה מטהר בתנור, בזמן שהוא מקף צמיד פתיל – שאי אפשר להסיטו, לפי שהוא מחובר לקרקע. ברם תנא קמא גוזר במחבר משום תנור שאינו מחובר. רבי יוסי אומר: אף התנור טמא – אף על פי שהוא מחובר ומוקף צמיד פתיל, עד שיעשה לו מחצה גבוהה עשרה טפחים – שחוששים שמה יסיר עם הארץ את הכיסוי וישתמש בו ויחזיר אחר כך את הכיסוי וידיבקנו, אבל כשיש לתנור מחיצה לא יעזו עם הארץ להיכנס לפנים מהמחיצה ולנגוע בתנור. והלכה כרבי יוסי (רמב"ם הל' תשכב ומושב יב, יז).

ב א ו ר מ ש נ ה ב

המפקיד בלים אצל עם הארץ, טמאים טמא מת – שחוששים שמה נטמאו על ידי מת, וצריכים הזאה ממי אפר פרה ביום השלישי וביום השביעי, ומִמָּאוּן מִדְּרָם – אם הם ראוים למשכב ומושב, הרי הם טמאים גם בטומאת מדרס הזב, ומטמאים במשא ובהיסט,

ב א ו ר מ ש נ ה ח

מי שהיה טהור – כהן שהיה טהור לאכול בתרומה, והסיע את לבו מלאכול – והסיה את דעתו מלאכול עוד בתרומה, רבי יהודה מטהר – רבי יהודה סובר, שעומד הוא בחזקת טהרה, שדרך מִמָּאוּן פּוֹרְשֵׁין מִמְּנוֹ – הואיל ויודעים שאוכל טהרות, נזהרים מלנגוע בו, הלכך אין חוששים שמה נגע בו אדם טמא וטמאיו; וְחַכְמִים מִמָּאוּן – אותו, שהואיל והסיה את דעתו מלאכול בתרומה, חוששים שמה הסיח דעתו אף מטהרת גופו. הֵיוּ יָדָיו טְהוֹרוֹת – לתרומה, והסיע את לבו מלאכול – והסיה את דעתו מלאכול בתרומה, אף על פי שאמר: יודע אני שלא נטמאו ידי, מכל מקום יָדָיו טְהוֹרוֹת – ופוסלות את התרומה, שֶׁהַיָּדַים עֲסֻקְנִיּוֹת – ונוגעות שלא במתכוון במקומות המזוהמים, הלכך צריכות הן נטילה לנגיעה בתרומה. ואף רבי יהודה מודה בזה.

ב א ו ר מ ש נ ה ט

האשה שנכנסה להוציא פת לעני, ויצאת ומצאתו עומד בצד פְּרוֹתָהּ שֶׁל תְּרוּמָה – ויש חשש שמה נגע בהן, וְכֵן הָאִשָּׁה שִׁיצְאָתָה וּמִצְאָתָה אֶת חֲבֵרְתָהּ – אשת עם הארץ, חוֹתֶה גְּחָלִים תַּחַת קֶדְרָה שֶׁל תְּרוּמָה – שהיתה מתבשלת על התנור בחצר, רבי עקיבא מִמָּאוּן – את הכיכרות, שמה נגע בהן העני, ואת התבשיל שבקדירה, שמה נגעה בו האשה, וְחַכְמִים מִמָּאוּן – שחזקתם שאינם נוגעים שלא ברשות, אָמַר רַבִּי אֱלֵעָזָר בֶּן פִּילָא: וְכִי מִפְּנֵי מָה רַבִּי עֲקִיבָא מִמָּאוּן וְחַכְמִים מִמָּאוּן? – כלומר היאך עלה בדעת רבי עקיבא לחלוק על חכמים ולטמא אפילו בקדירה המכוסה ועומדת על האש, והלא מסתבר כדעת חכמים המטהרים? (הרא"ש). ברם, הגר"א אינו גורס "וחכמים מטהרין", אלא: וכי מפני מה רבי עקיבא מִמָּאוּן? מִפְּנֵי שֶׁהַנְּשִׂים גִּרְגָּנִיּוֹת הֵן – תאבות למאכל, עד שהיא חשודה לגלות את הקדרה של חֲבֵרְתָהּ, לִידַע מָה הִיא מְבַשֶּׁלֶת – הלכך יש חשש שמה נגעה בתוך הקדירה

מִטְּמֵא מֵת, אֲבָל טְמֵאִין מְדָרְס. רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר: אִם מָסַר לוֹ תֵּבָה מְלֵאָה בְּגָדִים, בְּזֶמַן שֶׁהִיא רוֹצֶצֶת – טְמֵאִין מְדָרְס, אִם אֵינָה רוֹצֶצֶת – טְמֵאִין מְדָף, אִף עַל פִּי שֶׁהִמְפַתַּח בְּיַד הַבְּעָלִים.
 ג. הַמְאֵבֵד בְּיוֹם וּמְצֵא בְּיוֹם – טְהוֹר. בְּיוֹם וּמְצֵא בְּלֵילָה, בְּלֵילָה וּמְצֵא בְּיוֹם, בְּיוֹם וּמְצֵא בְּיוֹם שְׁלֹאֲחֶרְיוֹ – טְמֵא.
 זֶה הַכֶּלֶל: כָּל שֶׁיַּעֲבֹר עָלָיו הַלֵּילָה, אוֹ מִקְצֵתוֹ – טְמֵא. הַשּׁוֹטֵחַ בָּלִים, בְּרִשּׁוֹת הַרְבִּים – טְהוֹרִין; וּבְרִשּׁוֹת הַיְחִיד – טְמֵאִין, וְאִם הָיָה מְשֻׁמָּרֵן – טְהוֹרִים. נִפְלוּ וְהִלָּךְ לְהִבְיָאֵן – טְמֵאִים. נִפְלָה דְלִי לְתוֹף בּוֹרוֹ שָׁל עִם הָאָרֶץ, וְהִלָּךְ לְהִבְיָאֵן בְּמָה יַעֲלֶנּוּ – טְמֵא, מִפְּנֵי שֶׁהֵנַח בְּרִשּׁוֹת עִם הָאָרֶץ שְׁעָה אַחַת.
 ד. הַמְנִיחַ אֶת בֵּיתוֹ פְּתוּחַ וּמְצֵא פְּתוּחַ, נְעוּל וּמְצֵא נְעוּל, פְּתוּחַ וּמְצֵא נְעוּל – טְהוֹר. נְעוּל וּמְצֵא פְּתוּחַ – רַבִּי מֵאִיר מְטַמֵּא, וְחַכְמַיִם מְטַהְרִין, שֶׁהָיוּ גְּנָבִים וְנִמְלְכוּ וְהִלְכוּ לְהָן.

פירוש ברטנורה

זהו על הפקדון שלו שלא יטמאנו במת, ואינו צריך הוזהר: אבל טמאין מדרס. משום אשתו נדה שמה ישבה עליה, דאינו נזהר מטומאת אשתו: בזמן שהיא רוצצת. שהכסוי דוחק הבגדים מחמת שהיא מלאה ביותר: טמאים מדרס. הבגדים. דכששתו יושבת על התיבה או שנענת עליה, מכבדת על הבגדים: אם אינה רוצצת טמאין מדרס. כלומר טומאה קלה, למטא אוכלין ומשקן, כמו על גבו של זב שאינו מטמא בגדים: אע"פ שמפתח ביד בעלים. דחיישין שמא הסיטה:

ג. המאבד ביום ומצא ביום טהור. דמסתמא אם היה אדם מוצאו ונוגע בו היה מנביחו, כדרך מוצא אבדה. אבל בלילה, אפילו שעה אחת דלא חוי ליה, חיישין שמא נגע בו אדם טמא ולא ראהו. ומתניתין ברה"ר דספקו טהור איירי, ואע"פ כ' בלילה טמאין מדרס וטמא מת. אבל ברה"י דספקו טמא, בין ביום בין בלילה טמאים. והכי איתא בתוספתא: ברשות הרבים טהורים ברשות היחיד טמאין. דאין כאן אלא ספק שמא נגע בהן נכרי או עם הארץ, הלכך ברה"ר דספקו טהור, טהורים. ברה"י דספקו טמא, טמאים: מפני שהונה ברשות עם הארץ. וכל מה שבבית עם הארץ הוא טמא מת וצריך הוזהר: ד מפני שהיו גנבים. כלומר, כיון דהניחו נעול ומצאו פתוח ודאי גנבים היו שם ופתחוהו, ודאי דלא מטמאין ליה, דאימור נמלכו והלכו להן ולא נגעו בכל מה שבבית. והלכה כחכמים:

משניות מבוארות – קהתי

למשכב ומושב, טמא על כל פנים ממגע הזב. אבל לטומאת מת שאינה מצויה אין חוששים לה ברשות הרבים (רמב"ם; ר"ש; יתפארת ישראל; עיין ברטנורה ויתוספות יום טוב). השו"ט פליג – בגדים: ברשות הרבים, טהורין – שלמדרס אין לחוש כאן, לפי שאין דרך בני אדם לדרוס על בגדים שטוחים, אלא שמכל מקום יש ספק שמא נגע בהם אדם טמא, הלכך ברשות הרבים טהורים, כדון ספק טומאה ברשות הרבים; וברשות היחיד, טמאין – כדון ספק טומאה ברשות היחיד, ספקו טמא, ואם היה משמרון, טהורים – אפילו ברשות היחיד, ואין חוששים שמא מכל מקום בא אחד ונגע בהם ולא הרגיש בו (יתוספות יום טוב). נפלו והלך להביאן, טמאין – מפני שנעלמו הבגדים מעיניו (רמב"ם). נפל דליו לתוף בורו של עם הארץ, והלך להביא במה יעלנו – כגון שהלך להביא חבל להעלות בו את הדלי מתוך הכור, טמא – הדלי, מפני שהנח ברשות עם הארץ שעה אחת – וכל מה שברשות עם הארץ דינו כטמא מת, וטמא טומאת שבעה ימים. ואף על פי שהדלי היה בתוך הכור ולא היה עם הארץ יכול ליגע בו, מכל מקום לא חילקו חכמים בכלים שהם ברשות עם הארץ, וגזרו על כולם שיהיו טמאים.

באור משנה ד

המניח את ביתו פתוח ומצאו פתוח, או שהניחו נעול ומצאו נעול, או שהניחו פתוח ומצאו נעול – ובדק וראה שלא נגנב מביתו כלום, טהור – כל מה שבבית, שאין חוששים בכגון זה שמא נכנס גנב לתוך הבית ונגע בכלים. נעול ומצאו פתוח – הניח את ביתו נעול ומצאו פתוח, רבי מאיר מטמא – כל מה שבבית, שהואיל ומצאו פתוח, הרי ודאי אדם פתחו, הלכך יש לחשוש שמא נכנסו גנבים ונגעו בכלים, ואף על פי שלא נגנב כלום, מכל מקום יש חשש שמא לאחר שנטלו, נמלכו והחזירו את הכלים וברחו, ויחכמים מטמאין – את כל מה שבבית, שהואיל ולא נגנב כלום, אנו אומרים, שהיו גנבים ונמלכו והלכו להן – אמנם גנבים פתחו את הדלת, אבל נמלכו והלכו להם ולא נכנסו לתוך הבית (רמב"ם; ר"ש; רא"ש).

לפי שחוששים שמא ישבה עליהם אשת עם הארץ בנידחה; אם מכירו שהוא אוכל בתרומה – אם עם הארץ מכיר את המפקיד, ויודע שהוא כהן ואוכל בתרומה, טהורין מטמא מת – שנוהר עם הארץ שלא יטמאו במת, אבל טמאין מדרס – שמא ישבה עליהם אשתו נידה, שאינו נזהר מטומאת אשתו. רבי יוסי אומר: אם מסר לו תבה מלאה בגדים, בזמן שהיא רוצצת – שהתיבה דוחקת את המכסה שעליה, כלומר שהיא מלאה בגדים עד שנוגעים במכסה, הבגדים טמאין מדרס – שבזמן שאשתו נידה יושבת על התיבה היא מכבדת על הבגדים; אם אינה רוצצת – שאין הבגדים נוגעים במכסה, טמאין מדרס – אין הבגדים טמאים אלא טומאת מדרס, היינו טומאה קלה לטמא אוכלים ומשקים; אף על פי שהמפתח – של התיבה, ביד הבעלים – מכל מקום הבגדים טמאים, שחוששים שמא הסיטה אשתו נידה את כל התיבה עם הבגדים.

באור משנה ג

המאבד ביום – מי שאבד לו כלי ביום, ומצא ביום – ומצאו ביום, טהור – שמן הסתם לא נגע בו אדם ברגלו, שאילו נגע בו היה מגביהו ונוטלו, כדרך מוצא אבדה. ביום ומצא בלילה – ביום ומצא בלילה – אבל אם אבד לו הכלי ביום ומצאו בלילה, בלילה ומצא ביום – או שאבדו בלילה ומצאו ביום, ביום ומצא ביום, ששלוש שעות – או שאבדו ביום ומצאו למחר, טמא – הכלי, שחוששים שמא נגע בו אדם טמא ברגלו ולא ראהו. זה הכלל: כל שיעבר עליו הלילה, או מקצתו – כגון שאבד בלילה ומצאו באותו לילה (תוספות חדשים; יתפארת ישראל). טמא – במפרשים מבואר (על פי התוספות). שמונחו כהן בכגון שאבד לו הכלי ברשות הרבים ומצאו ברשות הרבים, ולפיכך אם אבדו ביום ומצאו בו ביום, טהור, ספק טומאה ברשות הרבים טהור, אבל ברשות היחיד, ספקו טמא, אפילו מצאו בו ביום, טמא טומאת מדרס וטומאת טמא מת (רמב"ם). ברם, אבד ביום ומצאו בלילה, או אבד בלילה ומצאו ביום, או שאבד ביום ומצאו ביום שלאחריו, אפילו ברשות הרבים טמא, שחוששים שמא נידה או נכרי, שמצוים ברשות הרבים, דרסו עליו בלילה, ולפיכך אם הכלי ראוי למשכב ומושב, הרי זה טמא מדרס, ואם אינו ראוי

ה אֶשֶׁת עִם הָאָרֶץ שֶׁנִּכְנְסָה לְתוֹךְ בֵּיתוֹ שֶׁל חֵבֵר לְהוֹצִיא בָנוּ אוֹ בְתוֹ אוֹ בְהֶמְתּוֹ – הַבֵּית טָהוֹר, מִפְּנֵי שֶׁנִּכְנְסָה שְׂלֵא בְרִשׁוֹת.

ו כָּל אֲמָרוֹ בְּמִתְהַרְוֹת: כָּל הַמִּיּוֹחַד לְאֶכָּל אֲדָם – טָמֵא, עַד שִׁיפְסֵל מֵאֶכָּל הַכֶּלֶב; וְכָל שְׂאִינּוֹ מִיּוֹחַד לְאֶכָּל אֲדָם – טָהוֹר, עַד שִׁיּוֹחַדְנוּ לְאֲדָם. בִּיצֵד? גּוֹזֵל שֶׁנִּפְּל לְגַת וְחָשֵׁב עָלָיו לְהַעֲלוֹתוֹ לְנֹכְרֵי – טָמֵא, לְכַלֵּב – טָהוֹר; רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי מְטַמֵּא. חָשֵׁב עָלָיו חֲרֹשׁ, שׁוֹטֵה וּקְטָן – טָהוֹר; אִם הֶעֱלָהוּ – טָמֵא, שִׁישׁ לְהֵן מַעֲשֶׂה, וְאִין לְהֵן מַחֲשָׁבָה.

ז אַחֲרֵי כָּלֵם שֶׁנִּטְמָאוּ בְּמִשְׁקִים – רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: מִמְטָאִין אֶת הַמִּשְׁקִין, וְאִין פּוֹסְלִין אֶת הָאֶכָּלִין; רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ

פירוש ברטנורא

ה שֶׁנִּכְנְסָה שְׂלֵא בְרִשׁוֹת. ומרתחא שלא תתפס כגב וממהרת לצאת, ואע"פ שלצורך בנו או בהמתו של בעל הבית נכנסה: **ו כל המיוחד למאכל אדם.** כגון סתם אוכלין: טמא. טומאת אוכלין עד שיפסל מאכילת הכלב: עד שייחדנו לאדם. דיש חילוק בין אפוקי טומאה מיניה, לאתויי ליה טומאה: גזול שנפל לגת. כשלא נפל לגת לא פליגי ר' יוחנן בן נורי ורבנן. דנבלת עוף טהור בכרכים לא בעיא מחשבה לשויהא אוכל, משום דאיכא רוב עם הבאים לשוק ואכלי נבלת עוף טהור. ובכפרים דליכא רוב עם, בעי מחשבה כדפרישנא בריש פרק קמא. כי פליגי כשנפל לגת ומת בכרכים, רבנן סברי אע"ג דבכרכים לא בעי מחשבה, היכא דנפל לגת מאסתו נתו ואינו ראוי ובעי מחשבה. ור' יוחנן בן נורי סבר לא מאסתו נתו והרי הוא כשאר נבלת עוף טהור דלא בעיא מחשבה בכרכים. ואין הלכה כר' יוחנן בן נורי: **חישב עליו חרש שוטה וקטן.** להאכילו לכנענים: **ז אחורי כלים שנטמאו במשקים.** האי דנקט אחורי כלים, משום דקילו, שכלי שנטמאו אחוריהו במשקין טמאין, אחוריהו טמאין, תוכו אוניו ודינו טהורין, משום דטומאת משקין לטמא כלים מדרבנן הקילו בה. אבל אם נטמא תוכו במשקין טמאין, נטמא כולו: **מטמאים את המשקין.** אפילו דחולין: **ואין פוסלין את האוכלין.** ואפילו דתרומה: ר' יהושע אומר מטמאין את המשקין ופוסלין את האוכלים. ר' יהושע יליף (בגדה דף ו' ע"ב) דאחורי כלים פוסלים אוכלי תרומה ק"ו מטבולי יום, מה מטבולי יום שאינו מטמא את המשקין דלא גזרו רבנן על מטבולי יום שירא מטמא את המשקין, אפ"ה פוסל אוכלים של תרומה, דכתיב (ויקרא כב) ובא השמש וטהר ואחר יאכל מן הקדשים, אינו טהור לאכול בתרומה עד שיעירב שמשו, דקרא בתרומה משתעי. אחורי

משניות מבוארות – קהתי

אינה צריכה מחשבה כלל (רש"י נידה נ, ב). יש מפרשים, שאם הגזול לא נפל לגת אלא מת מאליו, אין מחלוקת, שכן הכל מודים בנבלת עוף טהור בכרכים שאינה צריכה מחשבה, משום שרבים מבין הבאים שם לשוק אוכלים נבלת עוף טהור; ובכפרים שאין רוב עם, הכל מודים שצריכה מחשבה; ולא נחלקו רבי יוחנן בן נורי וחכמים אלא בגזול בכרכים שנפל לגת ומת, שחכמים סוברים, אף על פי שבכרכים נבלת עוף טהור אינה צריכה מחשבה, מכל מקום הואיל והגזול נפל לגת הרי נמאס בגת ואינו ראוי לאכילת אדם, הלכך צריך מחשבה. ורבי יוחנן בן נורי סובר, שלא נמאס בגת ודינו כשאר נבלת עוף טהור בכרכים, שאינו צריך מחשבה (הר"ש; הרא"ש; ברטנורא; עיין תוספות רבי עקיבא איגר שתמה על דברייהם, שכן לפי הגמרא – במסכת נידה נ, ב – יצא, שלדעת רבי יוחנן אף בכפרים אין נבלת העוף הטהור צריכה מחשבה; ועיין "משנה אחרונה"). **חישב עליו חרש, שוטה וקטן** – להעלות את הגזול לאכילת גוי, טהור – הגזול, שמחשבתם אינה מועילה; **אם העלהו** – חרש, שוטה וקטן, כדי להאכילו לגוי, **טמא** – הגזול, **שיש להן מעשה** – שאם עשו מעשה המעיד על מחשבתם, הרי זה מועיל, **ואין להן מחשבה** – אבל מחשבתם בלא מעשה אינה כלום.

באור משנה ז

כבר שנינו (כלים כה, ח): "כלי שנטמאו אחוריהו במשקין (טמאים) – אחוריהו טמאים (מגזירת חכמים). אחורי הכלי היינו הצד החיצון של הכלי; תוכו ואוננו וזינו וידיו – טהורין (שעשו חכמים היכר בטומאה זו, כדי שלא ישרפו עליה תרומה). ונטמא תוכו (של הכלי, במשקים טמאים) – כולו טמא. משנתנו דנה באחורי כלים שנטמאו במשקים טמאים, מה הם מטמאים. ונחלקו בזה תנאים. **אחורי כלים שנטמאו במשקים** – טמאים; **טמאים** – הרי קלה טומאתם, שאחוריהם בלבד טמאים ותוכם טהור, כמו שהבאנו בהקדמה למשנתנו, **רבי אליעזר אומר: מטמאין את המשקין** – אפילו של חולין, שאם נגעו המשקים באחורי הכלי הטמאים, הרי הם נעשים ראשון מגזירת חכמים, **ואין פוסלין את האוכלין** – אפילו של תרומה, שאם נגעו אוכלים של תרומה באחורי הכלי, הרי הם נשארים טהורים. **רבי יהושע אומר: מטמאין את המשקין, ופוסלין את האוכלין** – של תרומה, שהמשקים שטימאו את האחוריים הרי היו ראשון לטומאה, ועשו את האחוריים שני לטומאה, והשני פוסל

באור משנה ה

אשת עם הארץ שנכנסה לתוך ביתו של חבר – שלא ברשותו, **להוציא בנו או בתו או בהמתו** – של החבר, **הבית טהור** – כל מה שבבית טהור, שאין חוששים שמה נגעה בכלים, **מפני שנכנסה שלא ברשות** – אף על פי שנכנסה להוציא בנו או בתו או בהמתו של בעל הבית, מכל מקום לא היתה לה רשות לשהות בבית אלא להוציא בלבד, הלכך מתייראת היא לממש בכלים, שלא תיתפס כגנב, וממהרת לצאת.

באור משנה ו

מכאן ועד סוף פרקנו חזרות המשניות לרדן בטומאת אוכלים ומשקים, שכבר נידונה בפרקים הראשונים של מסכתנו. **כלל אמרו** – חכמים, **בטהרות** – בדניי טהרת אוכלים: **כל המיוחד לאכל אדם** – כגון לחם וכשר וענבים ודיתים וכיוצא בהם, **טמא** – טומאת אוכלים, **עד שיפסל מאכל הכלב** – הרמב"ם מפרש, שאם האוכל נטמא, הרי זה נשאר בטומאתו עד שיפסל מאכילת הכלב, אבל לענין קבלת טומאה, כל אוכל שנפסל מאכילת אדם, אינו מקבל טומאה, אף על פי שראוי עדיין לכלב. אבל הראב"ד מפרש: כל המיוחד לאוכל אדם, מקבל טומאה עד שיפסל מאכילת הכלב. כלומר שכל זמן שהמאכל עדיין ראוי לכלב, אף על פי שכבר אינו ראוי למאכל אדם, הריהו מקבל טומאה (עיין "משנה אחרונה" שמארין בסוגיה זו); **וכל שאינו מיוחד לאכל אדם, טהור** – ואינו מקבל טומאה, **עד שייחדנו לאדם** – למאכל אדם. **ביצד? גזול שנפל לגת** – וכיון שנמאס בגת הריהו נחשב כאינו מיוחד למאכל אדם, **וחשב עליו להעלותו** – מן הגת, **לנכרי** – לאכילת נכרי, **טמא** – הגזול, כדין נבלת עוף טהור (עיינו לעיל א, א), שהרי חישב עליו למאכל אדם; **לכלב** – חישב עליו להעלותו לאכילת כלב, **טהור** – הגזול, שהואיל ולא ייחדו למאכל אדם, אינו מתטמא טומאת אוכלים. משנתנו נקטה דוגמה זו, כדי להשמיענו, שאף על פי שהגזול היה ראוי בחייו לאכילת אדם, מכל מקום כשנפל לגת ומת, הריהו נמאס ונפסל מאכילת אדם, והוא טהור עד שייחדנו לאדם, לפיכך אם חישב עליו להאכילו לנכרי, הוא טמא, ואם חישב עליו לאכילת כלב, טהור. **רבי יוחנן בן נורי מטמא** – את הגזול, שכן הוא סובר, שנבלת עוף טהור

אומר: מִמָּמַאִין אֶת הַמִּשְׁקִין, וּפּוֹסְלִין אֶת הָאֲבָלִין; שִׁמְעוֹן אָחִי עֲזַרְיָה אָמַר: לֹא כֶּךָ וְלֹא כֶּךָ, אֲלֵא מִשְׁקִין שֶׁנִּמְמָאוּ בְּאֲחֻזֵי הַפְּלִים – מִמָּמַאִין אֶחָד, וּפּוֹסְלִין אֶחָד; הָרִי זֶה אָמַר: מִמָּמַאִיךָ לֹא טַמְאוּנִי, וְאַתָּה טַמְאֵתָנִי. ח עֲרֵבָה שֶׁהִיא קַטְפָּרִם, וְהַבֶּצֶק מְלֻמְעָלָן וּמִשְׁקָה טוֹפַח מְלֻמְטָן, שְׁלֹשׁ חֲתִיכוֹת בְּכַבֵּיצָה – אֵינָן מִצְטַרְפוֹת; וְשֵׁתִים – מִצְטַרְפוֹת. רַבִּי יוֹסִי אָמַר: אֵף שֵׁתִים אֵינָן מִצְטַרְפוֹת, אֲלֵא אִם כֵּן הָיוּ רוֹצְצוֹת מִשְׁקָה. וְאִם הָיָה מִשְׁקָה עוֹמֵד, אֶפְלוּ פָּעִין הַחֲרָדֵל – מִצְטַרְף. רַבִּי דוֹסָא אָמַר: אֶכְּלָ פְּרוּד אֵינוֹ מִצְטַרְף.

פירוש ברטנורא

כלים שנממאין את המשקין, אינו דין שיהו פוסלין את התרומה. ור' אליעזר דלא חייה לאהי קל וחומר, משום דאחורי כלים שנממא במשקין דרבנן, וטבול יום דאורייתא, ודרבנן מדאורייתא אין דנין ק"ו: שמעון אחי עזריה. לפי שעזריה עסק בפרקמטיא והיה מספק מזון לשמעון אחיו שיעסק בתורה, לפיכך נקרא על שם עזריה אחיו: לא כך ולא כך. לא מממאין משקה חולין ולא פוסלין אוכלי תרומה, אבל מממאין משקה תרומה, ואותן אוכלים פוסלים אוכלים אחרים של תרומה. והיינו דקאמרי האוכלים של תרומה למשקין של תרומה, מממאין לא טמאונו, כלומר אחורי כלי המממאין לא טמאונו, דלא פסלו אוכלי תרומה, ואתה טמאתני. והלכה כר' אליעזר:

ח **שהיא קטפרים**. שצדה אחד נמוך כעין מדרון: משקה טופח מלמטן. בצד הנמוך, והיינו בצק שבלילתה רכה ומשקה שלה טופח, אבל מלמעלה בלילתה עבה ואין משקה טופח: שלש חתיכות. בין שלשתן כביצה, אחד טופח ושתיים אינן טופח, סדרות זו אצל זו, והמזופחת מלמטה, והשאת האמצעית נוגעת במזופחת והעליונה נוגעת באמצעית: אינן מצטרפות, לכביצה לטמא המשקה טופח שלמטה ויחזור המשקה ויטמא את העריבה, דנגיעה אינה מחברת את הבצק, א"כ נושכות כדתנן בפרק קמא (משנה ו') מקרצות נושכות זו את זו: שתיים מצטרפות. אם לא היו אלא שתי חתיכות בצק, התחתונה שיש בה משקה טופח ושלמעלה הימנה הנוגעת בה, ובין שתיהן כביצה, מצטרפות לטמא המשקה ויחזור ויטמא את העריבה: אפילו שתיים אינן מצטרפין א"כ היו רוצצות משקה לעולם אין משקה מחבר עד שיהיה משקה דרוק ועומד בין שתי החתיכות. ואין הלכה כרבי יוסי: ואם היה משקה עומד. כלומר אם לא היה קטפרים אלא אשבורן, והמשקה עומד בין החתיכות הבצק, אפילו כל שיעור הביצה שבבצק פירורים דקין כעין החרדל מפורדים זה מזה, המשקה שעומד מחברן ומצטרפין לכביצה, ומממאין המשקה וחזור המשקה ומממא את העריבה: אוכל פרוז. אוכל שהוא חלוק לפירורים פירורים דקין אינו מצטרף, דאין המשקה מחברן. ואין הלכה כרבי דוסא:

משניות מבוארות – קהתי

הכלים (שנטמאו במשקים), מממאין אחד ופוסלין אחד. שהמשקים שוב נעשים ראשון ומממאין אוכלים להיות שניים, והשניים פוסלים תרומה להיות שלישי. בעל "משנה אחרונה" כותב, שלימוד הקל וחומר, כפי שהבאנו ממסכת נדה, אינו עיקר טעמו של רבי יהושע, שהרי אפשר לדרן להיפך. כמו שהבאנו בטעמו של שמעון אחי עזריה (בדברי הר"א), אלא טעמו של רבי יהושע שאין לחלק בין המשקים לאוכלים כמו בכל הפוסלים את התרומה. ואף שמעון אחי עזריה סובר שאין לחלק בזה, אלא שהולך בשניהם להקל, שכל שהוא מדברי סופרים הולכים בו לקלה (עיי' "משנה אחרונה", שדברי שמעון אחי עזריה צריכים עיין. שהרי עיקר הדין שמשקים מממאין כלי הוא מגזירת בית שמאי ובית הלל. ובית שמאי ובית הלל עצמם סוברים. שאחורי כלים מממאין משקה חולין. עיין ברכות ז. א.).

באור משנה ח

עֲרֵבָה שֶׁהִיא קַטְפָּרִם – משופעת, כגון ששוליה משופעים, או שהיא מונחת בשיפוע, על מקום מדרון, וְהַבֶּצֶק – שנטמא, מְלֻמְעָלָן – מונח בעריבה למעלה, על שוליה המשופעים, וּמִשְׁקָה טוֹפַח – שיש בו כדי להרטיב את היד הנוגעת בו, מְלֻמְטָן – מתחת לבצק, שְׁלֹשׁ חֲתִיכוֹת בְּכַבֵּיצָה – אם יש בעריבה שלש חתיכות של בצק, ובשלשתן יחד כשיעור ביצה, שזהו שיעור אוכלים לטמא אחרים, אֵינָן מִצְטַרְפוֹת – לכביצה לטמא את המשקה שתחתיהן, כדי שיחזור ויטמא את העריבה, לפי שהמשקים שבעריבה הם קטפרים ואינם נחשבים חיבור, כאילו כולם נוגעים בכביצה אוכלים טמאים, אלא כל משקה ומשקה שתחת כל חתיכה אינו אלא נוגע בחתיכה שיש בה פחות מכביצה; ואפילו הטיפה שבין שתי חתיכות אינה נוגעת אלא בפחות מכביצה, שאף בשתי חתיכות אין כביצה אלא בשלשתן יחד, הלכך אין הבצק מטמא את המשקה שתחתיו; וְשֵׁתִים מִצְטַרְפוֹת – אבל אם יש בעריבה שתי חתיכות של בצק, שבשתיהן יחד כשיעור ביצה, הרי הן מצטרפות לטמא את המשקה שתחתיהן, לפי שהמשקה שבין שתי החתיכות נוגע בשתיהן, ונמצא נוגע באוכלים טמאים כביצה, הלכך המשקה הזה נטמא להיות ראשון וחוזר ומטמא את העריבה, והעריבה מטמאה לשאר המשקים שבה. רַבִּי יוֹסִי אָמַר: אֵף שֵׁתִים אֵינָן מִצְטַרְפוֹת – אף שתי חתיכות אינן מצטרפות לשיעור כביצה לטמא את המשקה שבין שתיהן, אֲלֵא אִם כֵּן הָיוּ רוֹצְצוֹת מִשְׁקָה – ששתי החתיכות מקורבות מזד זו לזו והן דוחקות את המשקה שביניהן, עד שאינו יכול ליפול על שולי העריבה, דווקא

אוכלים של תרומה, ועושה אותם שלישי לטמאה. בגמרא (נידח ז, ב) מבואר טעמו של רבי יהושע, שדן הוא קל וחומר מטבול יום: זה טבול יום שאינו מממא משקה חולין (שלא גזרו חכמים על טבול יום שיהא מטמא את המשקים. – עיין פרה ח ז), פוסל אוכלים של תרומה (שנאמר בויקרא כב, ז: "ובא השמש וטהר, ואחר יאכל מן הקדשים") – אינו טהור לאכול בתרומה עד שיעריב שמשו, שכן בתרומה הכתוב (מדבר), אחורי כלים שנממאין משקה חולין. אינו דין שיהו פוסלין אוכלין של תרומה? – ברם, רבי אליעזר אינו דן קל וחומר זה, משום שאחורי כלים שנממא במשקים אין טומאתם אלא מדברי סופרים (מגזירת חכמים). וטבול יום טומאתו מן התורה, ולדעתו אין דנים קל וחומר מדבר של תורה על דברי סופרים; שִׁמְעוֹן אָחִי עֲזַרְיָה אָמַר: לֹא כֶּךָ וְלֹא כֶּךָ – אחורי כלים שנממא במשקים אינם מממאין את המשקים של חולין ואינם פוסלים את האוכלים של תרומה, אֲלֵא מִשְׁקִין – של תרומה, שֶׁנִּמְמָאוּ בְּאֲחֻזֵי הַפְּלִים – שכן אחורי הכלים שנממא במשקים מממאין משקים של תרומה להיות ראשון, ואתם המשקים מְמַמְאִין אֶחָד – מממאין אוכלים של תרומה ועושים אותם שניים לטמאה, וּפּוֹסְלִין אֶחָד – והשניים פוסלים אוכלים של תרומה אחרים ועושים אותם שלישיים; הָרִי זֶה אָמַר – האוכל של תרומה אומר למשקה של תרומה: מִמָּמַאִיךָ לֹא טַמְאוּנִי – אחורי הכלי שטימאוך לא היו יכולים לטמאני, שאינם פוסלים את האוכלים, וְאַתָּה טַמְאֵתָנִי – לאחר שנממאית באחורי הכלי. והלכה כרבי אליעזר.

כבר בארנו (בהקדמתנו למשנה ובז"ט א. ב.) שעזריה עסק במסחר, והיה מספק צרכי שמעון אחיו שהיה עוסק בתורה, ותנאי התנו ביניהם שיהא חלק לעזריה בשכר תלמודו של שמעון, ומכאן נקרא שמעון על שם עזריה אחיו (רש"י סוטה כ"א. א.). ולדעת הרמב"ם היה עזריה אביו של רבי אליעזר בן עזריה.

הגר"א מפרש, שהסיפא – "משקין שנממא באחורי הכלים" וכו' – אינה מדברי שמעון אחי עזריה, אלא המשך דבריו של רבי אליעזר; ולדעתו אין גורסים תיבת "אלא", כלומר ששמעון אחי עזריה אינו אלא חולק על רבי אליעזר ועל רבי יהושע וסובר: לא כך ולא כך. כמו שבארנו במשנה; ובתוספתא טבול יום מבואר טעמו, שדן קל וחומר להיפך מרבי יהושע: מה טבול יום שהוא פוסל אוכלים של תרומה אינו מטמא משקה של חולין, אחורי כלים שאינם פוסלים אוכלים של תרומה, אינו דין שלא יטמא משקה של חולין? ! אחר כך מוסיפה המשנה ללמד לדעת רבי אליעזר: משקין שנממא באחורי

מ מקל שהיא מלאה משקין טמאין, בין שהשיקה למקוה – מהורה, דברי רבי יהושע; וחכמים אומרים: עד שיטביל את פלה. הנצוק והקטפרס ומשקה טופח – אינן חבור לא לטמאה, ולא לטהרה; והאשברן – חבור לטמאה ולטהרה.

פרק תשיעי

א זיתים מאימתי מקבלין טמאה? משזיעו זעת המעטן, אבל לא זעת הקפה; פדברי בית שמאי. רבי שמעון

פירוש ברטנורא

ט כיון שהשיקה למקוה. כיון שחיבר קצה אחד מן המקל במקוה, אע"פ שלא הטבילו כולו, מהרו כל המשקין טמאין שבראשו האחר, דקטפרס חיבור: עד שיטביל את כולה. דקטברי רבנן קטפרס אינו חיבור: הניצוק. קילוח צינור הבא מלמעלה למטה בוקיפה כעמוד: קטפרס. מים הבאים מלמעלה למטה דרך מדרון של תל גבוה: ומשקה טופח. ואין בו טופח על מנת להטפוח, שאין בו כל כך משקה שאם טפח בתו ידו עלה בה משקה שיוכל להטפוח דבר אחר: אינו חיבור לא לטומאה. שאם משקים תלושין הן ונגע טמא בתחתון, העליון טהור. וכן לענין משקה טופח, ואפילו במקום חלק, אם משקין מכאן ומשקין מכאן ומשקה טופח באמצע, נגע טמא במשקה טופח, משקין שמכאן ומכאן מהורים אע"פ שמוחברים לו: ולא לטהרה. כגון גומא שאין בה ארבעים סאה, וניצוק או משקה טופח מחובר לגומא זו ולמקוה כשר, אינו חיבור, והטובל בגומא זו לא עלתה לו טבילה: אשברן. מקום עמוק שנקוו בו מים: חיבור לטמאה ולטהרה. ואם נטמאו קצתן נטמאו כולן, וכן אם נתחברו קצת מהן למקוה ומהרו, מהרו כולן:

א זיתים מאימתי מקבלין טומאה. להיות מוכשרים בשמן היוצא מהן: זיעת המעטן. כלי שנותנים בו את הזיתים והן נכמרות שם כדי שיהיו ראויים

משניות מבוארות – קהתי

להרטיב דבר אחר, כל אלו אינן חבור לא לטמאה – כגון אם נגע טמא בחלק התחתון של הניצוק או הקטפרס, לא נטמא חלקו העליון; וכן לענין משקה טופח אפילו במקום ישר, כגון שהיו משקים מכאן ומשקים מכאן ומשקה טופח ביניהם, ונגע טמא במשקה טופח, המשקים שמשני הצדדים טהורים, אף על פי שמחברים לו (הריש; ברטנורא); ולא לטהרה – כגון מקוה שאין בו ארבעים סאה, וניצוק או קטפרס או משקה טופח מחברו למקוה כשר, אינו חיבור, והטובל במקוה החסר לא עלתה לו טבילה, או כגון במקל ששיניו כרישא, שלא נטהר בהשקה עד שיטביל את כולו (הגריא). יש מפרשים, שהפיסקה "והקטפרס ומשקה טופח" אין פירושה שני דברים אלא דבר אחד, והיינו: הקטפרס שיש עליו משקה טופח, ובאה המשנה ללמדנו, שאם נשפכו מים במדרון, ממקום גבוה למקום נמוך, ונשאר במדרון משקה טופח, אינו חיבור עם המים שלמטה, לא לטמאה ולא לטהרה (רמב"ם). והאשברן – המים המכונסים במקום עמוק, חבור לטמאה ולטהרה – שאם נטמאו קצתם נטמאו כולם, ואם נתחברו קצתם למקוה טהור, טהרו כולם (ברטנורא).

בענין ששיניו: "הניצוק והקטפרס ומשקה טופח אינו חיבור לא לטמאה ולא לטהרה" – בארנו לעיל (ע"פ ה"ש והברטנורא), שאם טמא נגע בחלק התחתון של הניצוק או הקטפרס, לא נטמא חלקו העליון. ולהבנת יתר של הדברים נביא עוד מפרשו של בעל "תפארת ישראל" (על פי הגר"א): היו המשקים בניצוק או בקטפרס טהורים, ונגעה תחתית הקילוח בטמאה, הקולט מהקילוח באוויר, טהור מה שקלט, וכן אם נגעה טמאה באמצע הקילוח, מכאן ומכאן טהור. ואף על פי שכל טיפה וטיפה ניטמאת מחברתה ונמצא הכל נטמא, מכל מקום אפשר ליישב, שמדובר כאן בטבול יום, שאינו מטמא את המשקים אלא פוסלם בלבד, ולפיכך לא נטמא אלא מה שנגע בלבד (עיין "תפארת ישראל" ו"אליהו רבא", שמובאות שם דוגמות נוספות).

אבל הרמב"ם כותב (הל' טומאות אובלין ז, א): "הניצוק אינו חיבור לא לטמאה ולא לטהרה. כיצד? היה מערה משקין טהורין לתוך כלי טמא, ואפילו על גבי שרץ – הרי העמוד הניצוק טהור, ואם קלט מן המשקין הגמרי מן האוויר (כגון שהכניס כלי באמצע הקילוח ונפלו לתוכו קצת מהמשקים קודם שהגיעו לכלי הטמא), הרי זה שקלט טהור, ואין צריך דומה שהמשקין שמערה מהם (שעדיין לא יצאו מהכלי העליון) טהורין.

והרי שלדעת הרמב"ם, אף על פי שמערה לתוך כלי טמא או אפילו על גבי השרץ, אין הטיפה שנטמאה מטמאה את חברתה הנוגעת בה, וחברתה את חברתה, עד שיהא הכל טמא (עיין "תפארת ישראל. בנע"ו". שנדחק ליישב דעת הרמב"ם).

ויש מבארים, שלדעת הרמב"ם רואים את הטיפות הנמצאות בתנועה כאילו הן מנוקדות זו מזו, וכשם שאינם מחברות את הכלי העליון לכלי התחתון, כך הן עצמן אינן חיבור זו לזו לענין ששטמא אחת את השנייה (רמב"ם לעט. עיין השלמות המפורש שם).

בכגון זה מצטרפות שתי החתיכות לכביצה לטמא את המשקה שביניהן. ואין הלכה כרבי יוסי. ואם היה משקה עומד – כגון ששולי העריבה כלא היו משופעים אלא ישרים, ונמצא המשקה עומד תחת כל הבצק, אפילו פניו התהדל – שיהיה הבצק מפורר לפירוים קטנים כחרדל, מצטרף – לכביצה, לטמא את המשקה, שהמשקה הנוגע בכל פירווי הבצק מצרף את כולם, וכיון שיש בהם כביצה, הרי הם מטמאים את המשקה, וזה חוזר ומטמא את העריבה. רבי דוסא אומר: אכל פרוד אינו מצטרף – אוכל המורכב מחתיכות נפרדות, או המפורר לפירוים, אינו מצטרף לשיעור כביצה לטמא אחרים, שאף על פי שנמצא בתוך משקה, אין המשקה מצרף את הפירוים. ואין הלכה כרבי דוסא.

בארנו את הרישא לפי הרמב"ם והגר"א, וכן פירש בעל "תפארת ישראל". אבל יש מפרשים: ומשקה טופח מלמטן – שבחלק הנמוך של העריבה מונח בצק שבליחתו רכה, ומשקה שלה טופח, ואילו למעלה, בצד הגבוה של השיפוע, בצק שבליחתו עבה ואין בה משקה טופח, אם יש בעריבה שלש חתיכות כביצה – שהחתיכה התחתונה יש בה משקה טופח, ושאר השתיים אין בהן משקה טופח, והן מונחות זו אצל זו, באופן שהאמצעית נוגעת בטופחת, והעליונה נוגעת באמצעית, אינן מצטרפות לשיעור כביצה לטמא את המשקה הטופח של החתיכה האחרונה, שאף על פי שנוגעות זו בזו אינן נחשבות חיבור, אלא אם כן נושכות (עיין לעיל א, ז). אבל אם לא היה אלא שתי חתיכות בצק, היינו התחתונה שיש בה משקה טופח ושלמעלה הימנה הנוגעת בה, ובין שתיהן כביצה, הרי הן מצטרפות לטמא משקה, לפי שהנוגעת בטופחת הרי היא כמחוברת לה על ידי המשקה הטופח. ורבי יוסי סובר שאף שתיים אינן מצטרפות, אלא אם כן היו רוצות משקה, כלומר שאין המשקה מחברן אלא אם כן המשקה דוחק ועומד בין שתי החתיכות (הר"ש: הרא"ש: ברטנורא).

באר משנה ט

מקל שהיא מלאה משקין טמאין – שהיו מים טמאים טופחים על פני כל המקל (תפארת ישראל). בין שהשיקה למקוה – כיון שהכניס קצהו האחד של המקל בתוך המקוה, אף על פי שלא הטבילו כולו, טהורה – כלומר שטהרו כל המים שעל פני המקל, ואם נגעו אוכלים טהורים במקל, בכל מקום שהוא, הרי הם נשאים בטהרתם, דברי רבי יהושע – הסובר, שקטפרס (מדרון) נחשב חיבור לענין השקה; וחקמים אומרים: עד שיטביל את פלה – אין המים שעל פני המקל נטהרים אלא אם כן הטביל את המקל כולו, שלדעת חכמים, קטפרס אינו חיבור אף לענין השקה. הניצוק – קילוח משקים המעורים מכלי אל כלי, והקטפרס – משקה השוטף ויורד במקום מדרון, ומשקה טופח – כלומר שאינו אלא טופח, ולא טופח על מנת להטפוח, שהיד הנוגעת בו אמנם נרטבת אבל לא כדי שתוכל

אומר: שעור זעה שלשה ימים; בית הלל אומרים: משיתחברו שלשה זה לזה; רבן גמליאל אומר: משתגמר מלאכתן; וחכמים אומרים כדבריו.

פירוש ברטנורא

להוציא שמן. לשון עמינו מלאו חלב [איוב כ"א כ"ד]: אבל לא זיעת הקופה. דקופה אינה מחוקת המשקין, והמשקה היוצא מהן הולך לאיבוד, ולא ניחא ליה, ואין מבשיר הורעים לקבל טומאה אלא משקה דניחא ליה, דכתיב (ויקרא י"א) וכי יותן מים על זרע, כתיב יתן ויקרין יותן, יותן דומיא דיתן, מה יתן דניחא ליה אף יותן דניחא ליה: שיעור זיעה שלשה ימים. דמשקה היוצא תוך שלשה אינו חשוב שמן אלא מוחל בעלמא ואינו מבשיר, שאין מבשירים לקבל טומאה אלא שבעה משקין בלבד, והן יין מים שמן דבש חלב טל דם: משיתחברו שלשה זה לזה. דרך הזיתים מתחברים זה לזה כששהו במעטן: משתגמר מלאכתן. מלאכת הכנסתן. דכל זמן שדעתו להביא עוד זיתים ממקום אחר להוסיף על אלו, אין הזיעה מבשירתן, משום דלא ניחא ליה. ומשתגמר מלאכתן, אפילו בן יומו מבשיר. והלכה כרבן גמליאל, שחכמים אומרים כדבריו:

משניות מבוארות – קהתי

לְזָה – משיתרככו הזיתים במעטן כל כך עד שיתחברו שלושה זיתים זה לזה, המשקה היוצא מהם מכשירים לקבל טומאה. רבן גמליאל אומר: משתגמר מלאכתן – כשאין כבר בדעתו להוסיף זיתים על אלו שבמעטן אלא להביאם לדריכה בבית הבר, המשקה היוצא מהם מכשירים. אבל כל זמן שיש בדעתו להוסיף, אין זיעת המעטן מבשירתם, לפי שאינה לרצונו (הר"ש; ברטנורא), שעל ידי הזיעה מתרככים יותר מדי ומתקלקלים (תפארות ישראל): וְחַכְמִים אומרים כְּדַבְּרֵיו – של רבן גמליאל. וכן הלכה.

יש מפרשים, שלדעת רבן גמליאל משנגמרה מלאכתם הוכשרו לקבל טומאה, אף על פי שאין רואים שיצא מהם משקה, שחזקתם שיצא משקה (משנה אחרונה). וכן כותב הרמב"ם: "המוסק יזיתו לדרוך בבית הבר. לא הוכשרו עד שתיגמר מלאכתם. ומפני מה יוכשרו הזיתים שנגמרה מלאכתם? שחזקתם שהוכשרו במוהל שלהם, שהרי רוצה בקיומו כדי שיהיו נוזין לדרוך. אבל קודם שתיגמר מלאכתם, אין המוהל היוצא מהם מכשיר. מפני שאינו רוצה בקיומו (הל' טומאת אוכלין יא, ר). ואחר כך כותב הרמב"ם (שם שם, ח): "משתיגמר מטיקתם ויהיו מנוזים ומוכנים לדריכה. אף על פי שלא נפלו עליהם משקין ולא יצאו מהם משקין. הואיל ונגמרה מלאכתם – הוכשרו".

מכאן יש מבארים, שלשיטת הרמב"ם, אף בית שמאי סוברים, שלא הוכשרו הזיתים אלא בגמר מלאכתם, ולא נחלקו אלא בזה שלדעת בית שמאי צריך שייראה עליהם המשקה, ולדעת חכמים אף שאין משקה נראה, הואיל ונגמרה מלאכתם חזקתם שהזיעו והוכשרו (תפארות ישראל). אבל לפי מפרשים אחרים משמע, שלדעת בית שמאי אפילו קודם שנגמרה מלאכתם, משזיעו זיעת המעטן הרי הם מוכשרים לקבל טומאה (עיין תפארות ישראל; לפי הר"ש).

באור משנה א

כבר הזכרנו במקומות אחרים, שכל אוכל הראוי למאכל אדם אינו מקבל טומאה אלא אם כן בא עליו אחד משבעת המשקים המכשירים את האוכלים לקבל טומאה, והם: מים, טל, שמן, יין, חלב, דם, דבש דבורים. ברם, אין המשקים מכשירים את האוכלים לקבל טומאה אלא אם כן נפלו עליהם ברצון הבעלים, שנאמר (ויקרא יא, לה): "וכי יותן מים על זרע ונפל מנבלתם עליו, טמא הוא לכם" – כתוב "יתן", וקוראים "יותן", מכאן דרשו חכמים: "יותן" ברומה ל"יתן", מה "יתן" – לרצונו, אף "יותן" – לרצונו. משנתנו דנה בויתים שנמסקו לדריכה בבית הבר, מתי המוהל היוצא מהם הוא לרצון הבעלים ומכשיר את הזיתים לקבל טומאה. **זיתים מאימתי מקבלין טמאה** – מאימתי נעשים הזיתים (על ידי המוהל היוצא מהם) מוכשרים לקבל טומאה? **משזיעו זיעת המעטן** – המעטן הוא כלי שצוברים בו את הזיתים, כדי שיתחממו ויתרככו קצת, ויהיו ראויים ביותר לסחיטת השמן מהם, והזיעה היוצאת מהם מכשירה אותם לקבל טומאה, **אבל לא זיעת הקפה** – הזיעה היוצאת מן הזיתים כשהם עדיין מנוחים בסל, לאחר לקיטתם, אינה מכשירה אותם לקבל טומאה; **כְּדַבְּרֵי בֵּית שְׁמַאי** – כך הם דברי בית שמאי. וטעמם מבואר במפרשים, לפי שזיעת המעטן היא לרצון הבעלים, שעל ידה ממהרים הזיתים להתרכך, ואף אינה הולכת לאיבוד, אבל זיעת הקופה יוצאת דרך נקביה והולכת לאיבוד, הלכך אינה לרצון הבעלים, ואינה מכשירתם, כמו שבארנו בהקדמה למשנתנו. **רבן שמעון אומר: שעור זעה שלשה ימים** במעטן אינו מכשירים לקבל טומאה הזיתים קודם ששהו שלושה ימים במעטן אינו מכשירים לקבל טומאה אף לבית שמאי (משנה אחרונה), שעדיין אינו חשוב משקה (ברטנורא; תפארות ישראל). **בית הלל אומרים: משיתחברו שלשה זה**

אגרות קודש

בי"ה, כ"ה תשרי, תשט"ז

ברוקלין

שלום וברכה!

בעתו קבלתי הידיעה הראשונה ואח"כ הבשורה טובה אשר נתוח של זוגתו תחי' מרת... עלה בסדר ובהצלחה, ויה"ר מהשי"ת הרופא כל בשר ומפליא לעשות אשר תחזור לאיתנה בקרוב ומכאן ואילך אך טוב וחסד יבשר תכה"י.

וכבר ידוע הפירוש במאמר רז"ל כל שנה שהיא רשה בתחלתה מתעשרת בסופה, שהחילוק הוא מקודם התקיעות והתפלות, ולאחריהם, כי מקודם להם עדיין נמצאים בדין ומשפט ועיי' התקיעות והתפלות פועלים אשר הקב"ה עומד מכסא דין ויושב על כסא רחמים, וכל בני ישראל ועמך כולם צדיקים נכתבים ונחתמים לאלתר בספרן של צדיקים. ובמשך השנה הנה כל יומא ויומא עביד עבידתי לעשות כלים להמשכת וקבלת הטוב שנפסק לו ברי"ה, אשר כלים אליו הם עניני תורה ומצות ואחד מהם השפעה על הזולת, ובפרט מי שחננו השי"ת לכשרון לחנך, שינצל את כל האפשריות במילואה להעמיד תלמידים יר"ש לומדי תורה ומקיימי מצות, וזכות הרבים מסייעתו וממשכת רוב ברכה והצלחה בהנוגע לו ולכל בני שיחיו.

ברכה המחכה לבשו"ט.

ביאור עם "שפה ברורה – עוז והדר"

רש"י

דף פא עמוד ב: מתרצת הגמרא: **לא קשיא, הא** - בברייתא מדובר, בפלפלי **רמיבתא** - כשהם עדיין לחים וראויים למאכל, ואכן האוכל מהם ביום הכפורים חייב. **והא** - ורוא דיבר, בפלפלי **יבששתא** - לאחר שהתייבשו ואינם ראויים עוד למאכל אלא לתבלין בלבד, לפיכך אמר שהאוכל מהם ביום הכפורים פטור.

קושיא נוספת על דברי רבא: **אמר ליה רבינא למרימר**, כיצד אמר רבא שהכס זנגביל [חי] ביום הכפורים פטור, לפי שאין זה דרך אכילתו, **והאמר רב נחמן, האי הימלתא** - מאכל העשוי ממיני בשמים כתושים מתובלים בדבש, **דאתי מבי הנדואי** - הבא מארץ כוש, **שריא** - מותר לאכלו. ואין חוששים בו משום בישולי נכרים, כיון שהוא נאכל כמות שהוא חי. ואף אין חוששים משום גיעולי נכרים, כיון שהוא נותן טעם לפגם. **ומכרינן עליה 'בורא פרי האדמה'**. ומכיון שהוא נאכל כמות שהוא חי, הרי זו דרך אכילתו, ומדוע אמר רבא שאינו חייב עליו ביום הכפורים.

מתרצת הגמרא: **לא קשיא, הא** - רב נחמן שאמר שזנגביל ראוי לאכילה, דיבר בזנגביל **רמיבתא, והא** - ורוא שאמר שהכוסס זנגביל ביום הכפורים פטור כי אין זה דרך אכילתו, דיבר בזנגביל **יבששתא** שאכן אינו ראוי למאכל.

תנו רבנן, אכל עלי קנים ביום הכיפורים, **פטור**, לפי שאינם ראויים לאכילה. אבל אכל **לולבי גפנים** - פרחים העולים בראשי ענפי הגפנים בעודם רכים מאוד, **תיבי**. מבארת הגמרא: **אלו הן לולבי גפנים** שחייבים על אכילתם ביום הכפורים. **אמר רבי יצחק מגדלאה, כל שלבלבו** - החלו לחנוט בימים **שמראש השנה ועד יום הכפורים**, שלא עברו עליהם עשרה ימים מתחילת חניטתם, ועדיין רכים הם וראויים לאכילה. אבל אם חנטו לפני ראש השנה, כבר התקשו, וכעץ הם ואינם ראויים לאכילה. **ורב כהנא אמר, כל שלשים יום** מעת שלבלבו עדיין הם ראויים לאכילה. **תניא בנותיה דרבי יצחק מגדלאה, אכל עלי קנים פטור, ולולבי גפנים תיבי**. **אלו הן לולבי גפנים, כל שלבלבו מראש השנה ועד יום הכפורים**.

שנינו במשנה: **שתה ציר או מוריים, פטור**. מדייקת הגמרא: **הא שתה חומץ חי** [שאינו מזוג במים] ביום הכפורים **תייב**, כי ראוי הוא לשתיה. **מתניתין מני** - בשיטת מי נאמרה, **רבי היא. דתניא, רבי אומר, חומץ משיב את הנפש ומבטל מן האדם את העינוי**, לפיכך השותה ממנו ביום הכפורים חייב.

הוראה בענין שתיית חומץ ביום הכפורים: **דרש רב גידל בר מנשה מבירי דנרש** לפני אנשי עירו, **אין הלכה ברבי, אלא השותה חומץ ביום הכפורים פטור**. **לשנה [הבאה], נפקי בולי עלמא** ביום הכפורים **ומזגו** מים בחומץ להפיג חמיצותו, **ושתו חלא** על פי הוראת רב גידל. **שמע רב גידל** ממעשיהם, **ואיקפד עליהם. אמר, אימר דאמרי אנא** שאין הלכה כרבי, רק לענין **דיעבד** - שאם שתה אינו חייב חטאת, אבל להתיר **לבתחלה** לשתות **מי אמרי** - האם אמרתי דבר כזה. ועוד, **אימר דאמרי אנא** שביעבד פטור, לא אמרתי אלא כששתה **פורתא** - מעט, אבל אם שתה **טובא** - הרבה **מי אמרי**. ועוד, **אימר דאמרי אנא** שכששתה בדיעבד פטור, רק כששתה חומץ חי, שאינו ראוי לשתיה ואין דעתו של אדם מתיישבת בשתייתו, אבל אם שתה חומץ **מזוג** במים **מי אמרי** לפטור.

דף פא עמוד ב: **הימלתא**. ליטורגי"ה שמפטמים בשמים כתושים בדבש: **מבי הנדואי**. מארץ כוש: **שריא**. ואין בו משום בישולי נכרים שנאכל כמות שהוא חי ולא משום גיעולי נכרים דנותן טעם לפגם ומדקאמר אין בו משום בישולי נכרים ש"מ דרך אכילתו כשהוא חי: **מר"ה עד יום הכפורים**. אבל לבלבו קודם ר"ה כבר נעשו קשים ועץ בעלמא נינהו: **משיב את הנפש** ומבטל את העינוי: **מזוג**. נתנו בו מים להתיש כחו:

דף פב עמוד א. **מתני' אין מענין אותן**. אין חייבין למנוע מהן מאכל: **מהנכין אותן**. לשעות לפני שנה שהיא סמוכה לפירקן פירקן הוי בן שלש עשרה לנקבה וארבע עשרה לזכר שדרך תינוקות להביא שתי שערות בשתים עשרה ויום אחד דהיינו בתוך שנת י"ג והיא פירקה לעונשין ותינוק בי"ג ויום אחד נמצא שנת י"ד פרקו לעונשין ושנת י"ג היא שנה הסמוכה לפרקו ושנת י"ב היא שנה לפני שנה הסמוכה לפרקו: **או לפני שתי שנים**. שהיא לפני שתי שנים סמוך לפרקו דהיינו שלש שנים לפני פרקו ובגמרא פריך השתא לפני שתיים דהיינו ג' שנים אמרת מחנכין, לפני שנה דהיינו שתיים מיבעיא:

דף פב עמוד ב: **משנה** בן שלש עשרה שנה ויום אחד, ובת שתיים עשרה שנה ויום אחד, שהביאו שתי שערות, הרי הם גדולים וחייבים בכל המצוות, ומתענים ביום הכפורים מן התורה (ראה נדה מו.). אולם, חכמים חייבו לחנך את התינוקות ולהרגילם להתענות סמוך לפרקם.

משנתנו עוסקת בחיוב זה: **התינוקות, אין מענין אותן** - אין חייבים למנוע מהן מאכל **ביום הכפורים**. **אבל מהנכין אותן** להתענות שעות אחדות, ביום הכפורים **שלפני שנה ולפני שנתיים** הסמוכות לפרקו, **בשביל שיהיו רגילין במצות**.

55 [בין] נְזִיר – מה שנתקבלה ההלכה למשה מסיני שנצל נחשב כמו
 56 בשר ומטמא, הוא רק בנצל דָּתִי – שבא מְאָדָם, אָבֵל נצל דָּתִי
 57 מְבַהֵמָה לא נאמרה, ומאחר שנימוח אינו כבשר ואינו מטמא
 58 כנבילה, או דְּלֵמָּא לא שָׁנָא – או שמא אין לחלק ביניהם, וכיון
 59 שנאמרה הלכה למשה מסיני גבי בשר אדם שנצל דינו כבשר,
 60 הוא הדין בבמה.
 61 הַנִּזְיָא – כלומר אין מקום לספק אם יש נצל לבהמה, לְמָאן דְּאָמַר
 62 – למי שאומר (ב-ר פדא) שמה שנבילה מטמאת מְבַהֵמָה הַמְּוִרָה,
 63 דהיינו לטמא את האדם הנוגע בה והנושאה, הוא רק עַד שהיא
 64 ראויה לאכילה לְגַר תושב, ומשנרקבה יותר שאינה ראויה עוד
 65 לאכילת אדם אינה מטמאת טומאת נבילות במגע ובמשא,
 66 וְמוֹמָא קָלָה – ושאר אוכלים הטמאים ששיעור כביצה מהם
 67 מטמא אוכלים ומשקים במגע, אף שנקרבו ואינם ראויים לאדם,
 68 עדיין הם מטמאים עַד שיפסלו לְכָלֵב שאינו רוצה בהם מתוך שהם
 69 סרוחים ביותר, שְׂפִיר – אכן אין מקום לספק אם יש נצל לבהמה,
 70 שמאחר והנצל נוצר אחר שהבשר נרקב וכבר אינו ראוי לאכילת
 71 אדם, וודאי שאין הוא מטמא טומאה חמורה. אֵלָּא לְמָאן דְּאָמַר –
 72 לרבי יוחנן שאמר, שבשר נבילה מטמא מְבַהֵמָה הַמְּוִרָה עַד שלא
 73 יזא ראוי הבשר לְכָלֵב, מָּא אִכְּמָא לְמִיבָר – יש להסתפק מהו הדין
 74 בזה.
 75 הגמרא מנסה לפשוט את הספק: תָּא שְׂמַע, שנינו בברייתא לגבי
 76 שומן של נבלת עוף טהור שאם הִקְהוּהוּ מְאֹר – הפך את השומן
 77 לנוזל על ידי חימום באש, עדיין השומן מְטָא ומטמא את השותה
 78 ממנו כשהוא בבית הבליעה כדין נבלת עוף טהור, שבהתכה אינו
 79 נפסל מאכילת אדם, אבל אם המחווה בְּחֵמָה – על ידי חום השמש,
 80 מְהוּר, מפני שאז הוא מסריח ואינו ראוי לאכילת אדם ונסתלקה
 81 ממנו טומאתו. וְאִי כְּלָמָּא דְּעֵתִיךָ [דִּישׁ נְצֵל לְבַהֵמָה] ודינו כבשר
 82 ומטמא טומאה חמורה עַד שיפסל מלאכול לְכָלֵב, וכן הוא גם
 83 נבלת עוף טהור, קשה, שְׂאֵפִילֵי אם התיכו לשומן בְּחֵמָה, נְמִי – גם
 84 כן היה לו להיות טמא, שהרי עדיין הוא ראוי לאכילת כלב. ומכך
 85 ששנינו שבחמה השומן טהור, למדנו שאין נצל לבהמה. דוחה
 86 הגמרא: אִימַת [קָא] מְמַחֵי לִיה – אימתי השמש מתיכה את השומן,
 87 רק בְּתַר דְּאִסְרֵיהּ בְּחֵמָה – אחרי שהתייבש הרבה זמן בשמש
 88 והסריח, בֵּין דְּאִסְרֵיהּ מבאיש הוא עד מאד וְהוּהוּ לִיה – הרי הוא
 89 כְּעָפָר שאינו ראוי אפילו לאכילת כלב, ולפיכך טהור הוא לגמרי.
 90 במסכת טהרות (פ"ח מ"ט) שנינו, שניצוק וקילוח הבא מלמעלה
 91 למטה בוקיפה, כמים היורדים מהגג לקרקע במרזב, אינו חיבור
 92 לטומאה. כלומר, שאם שפך משקים טהורים לתוך כלי טמא, או
 93 אפילו אם שפך משקים טהורים על השרץ, אם קלט את המשקה
 94 בעודו באויר, המשקה טהור, וכל שכן שהמשקים שעדיין נמצאים
 95 בכלי העליון ושמערה ממנו על השרץ או על המשקים הטמאים
 96 טהורים הם, שאין ניצוק חיבור לטומאה.
 97 הגמרא מביאה משנה שמבואר בה דברים שבהם הניצוק הוא
 98 חיבור: תִּנְן [הָתָם] – במסכת מכשירין (פ"ח מ"ט), כָּל משקה טהור
 99 הַנְּצוּק – שמערה ושוֹפָן אותו מלמעלה למטה לתוך משקים
 100 טמאים, מְהוּר, שאין הקילוח מצרף ומחבר בין המשקה התחתון
 101 למשקה העליון לטמא את מה שנשאר בתוך הכלי העליון, וכן
 102 הקילוח עצמו טהור, חוץ מְבַבֵּשׁ הַיּוֹפִים – דבש שמזייפים אותו,
 103 שהוא עבה יותר מדי, ומוסיפים בו מים לרככו, וְהַצִּיחִית – דבש
 104 שרודים אותו מזהירות מעורב עם השעוה. ואם שופך מיני דבש
 105 אלו אל כלי שיש בו משקים טמאים, הניצוק טמא, שמתוך שהוא
 106 עב הוא נחשב אוכל, וכאילו העליון והתחתון מעורבין יחד זה
 107 בזה, ונטמא גם מה שבכלי העליון שממנו הוא שופך. אבל דבש
 108 רגיל שאינו עב, אלא צלול, הניצוק שבו טהור כבכל המשקים.

1 אָמַר רְבִי יוֹסֵי, אם לא אשיב, יֹאמְרוּ, מְאִיר שָׂבֵב לבית עולמו, ואינו
 2 יכול להשיב, יְהוּדָה בְּעַם והקשה על רבי מאיר, יוֹסֵי שֶׁתֵּק ולא
 3 תירץ, משמע שהודה לקושיא, תוֹרָה, שאמר רבי מאיר שיש צורך
 4 לשנות גם 'על המת', מֵה תְּהֵא עֲלֶיהָ – מי ירשעה, ולכן אָמַר רְבִי
 5 יוֹסֵי, לֹא נִצְרָקָה המשנה בזה אֵלָּא ללמדנו שגם על מַת שְׂאֵין עֲלֵיו
 6 בְּיַת בְּשָׂר, כגון נפל קטן וכחוש, מגלח הנזיר, ואין זה נלמד מקל
 7 וחומר מכזית בשר.
 8 מקשה הגמרא: וְעֲדִיין יֹאמַר רבי יהודה ויקשה, שגם דבר זה יש
 9 ללמוד בקל וחומר, שאם עַל אָמַר מְמַנּוּ מְגַלְחֵי אפילו שאין עליו
 10 כזית בשר, עַל המת פולו, וכגון נפל זה, לֹא כָּל שָׂבֵן שיגלח עליו,
 11 ועדיין קשה ש'על המת' היא משנה שאינה צריכה.
 12 הגמרא מתרצת את קושיית רבי יהודה באופן אחר: אֵלָּא מה
 13 ששנה רבי מאיר שמגלח על המת, יש לתרץ בְּדָאמַר רְבִי יוֹחָנָן על
 14 המשנה באהלות (פ"ב מ"א) ששנינו בה מה הם הדברים המטמאים
 15 באהל, ושנינו שם 'המת' וכזית מן המת', וגם שם קשה ש'המת'
 16 מיותר, מכל שכן מ'כזית מן המת', ותירץ רבי יוחנן, שֵׁלֵא נִצְרָקָה –
 17 לא צריך לשנות זאת אֵלָּא ללמדנו בְּנִפְל – עובר שהפילתו אמו
 18 שְׂעִדִין לֹא נִתְקַשְׂרוּ – לא נתחברו אֲבָרָיו בְּגִידֵין הקושרים את
 19 האיברים, שעוד לא נוצרו הגידין, ומאחר ואין בו אבר שלם של
 20 בשר גידים ועצמות, וכן אין בו כזית בשר, אינו מטמא באהל לא
 21 משום 'אבר' ולא משום 'כזית בשר', ולכך צריך לשנות שהוא
 22 מטמא מכיון שהוא מת שלם, הִקָּא נְמִי – כך גם במשנתנו יש
 23 ליישב כן מה ששנה רבי מאיר 'על המת', ללמדנו שהנזיר מגלח
 24 גם אם נטמא בְּנִפְל שֵׁלֵא נִתְקַשְׂרוּ אֲבָרָיו בְּגִידֵין, שהרי נטמא למת
 25 שלם.
 26 רְבָא אָמַר, לֹא נִצְרָקָה משנתנו לשנות 'על המת' אֵלָּא ללמדנו
 27 לנזיר שמגלח אם נטמא בעצמות רוב בְּגִידֵין של גובה האדם ולנזיר
 28 שנטמא בעצמות רוב מְגִינּוּ – שעצמות שלמות שהן רוב בנין
 29 העצמות, או שהן רוב מנין עצמותיו של המת אף שְׂאֵין בְּהוּ שיעור
 30 של רובֵע הקב עֲצָמוֹת, מכל מקום הן מטמאות כמת שלם, והנזיר
 31 מגלח עליהם:
 32 שנינו במשנה: עַל טומאת בְּיַת מַת, וְעַל בְּיַת נְצֵל – ליחה היוצאת
 33 מבשר המת, הנזיר מגלח. הגמרא מבררת אלו הן ההפרשות
 34 היוצאות מבשר המת ומטמאות:
 35 [תִּנְנוּ רְבֵנָן בברייתא], וְאִתְּהוּ נְצֵל של המת המטמא באהל ונזיר
 36 מגלח עליו, בְּשָׂר הַמַּת שְׁנֹרֵקָה וחור וקָרֵשׁ, וְכֵן מוֹהֵל – הליחה
 37 שיצאה מן המת שְׁהַרְתִּיחָ – חיממה עד שבעבעה, ואף שלא נקרש
 38 מעצמו. שואלת הגמרא: הִיכִי דְּמִי – איך מדובר בברייתא, אֵילִימָא
 39 – אם נאמר שמצאנו את המוהל ליד גוף המת, אלא דְּלֹא יִדְעִין
 40 דְּיָדִיחָ הוּא – שאין אנו יודעים אם הוא מבשר המת, או מהליחות
 41 היוצאות מהמת, כמו כיחו וניעו, שאינן מטמאות, אם כן אפילו כִּי
 42 קָרֵשׁ מְאִי הוּי – מה יש בכך בכדי להוציא מהספק, אֵלָּא מדובר
 43 דְּיָדִיעִין דְּיָדִיחָ הוּא – שאנו יודעים בודאי שהוא מבשרו של המת,
 44 ואם כן אף על גַב דְּלֹא קָרֵשׁ יטמא ויגלח הנזיר על טומאתו.
 45 מתרצת הגמרא: אָמַר רְבִי יְרֵמְיָה, בְּסָתָם – כשאין יודעים אם הוא
 46 מבשרו או מהליחות שבגוף, מועילה הקרישה או הרתיחה לברר
 47 זאת, אִי קָרֵשׁ, מוֹהֵל היוצא מהבשר הוא, והוא נצל שהנזיר מגלח
 48 עליו, ואם לֹא קָרֵשׁ יש עדיין להסתפק דְּלֵמָּא ו–שמא) בִּיהוּ וְנִיעוּ
 49 הוּא ו–כיחו הוא רוק הפה, וניעו הוא ליחת החוטם) שאינם
 50 מטמאים.
 51 הגמרא מוסיפה לדון בנצל מבמה: בְּעָא מִינֵיהּ – שאל אֲבִי מְרָקָה,
 52 האם יש דין נְצֵל לְבַהֵמָה, שכזית בשר נבילה שנקרב ונימוח עד
 53 שנעשה כליחה, יטמא במגע ובשאר כנבילה, או אֵין דִּין נְצֵל
 54 לְבַהֵמָה, שאינו כבשרו ואינו מטמא כלל. מִי אֲמָרִין – האם נאמר

1 רבא אמר לא נצרכה אלא לרוב בנינו ולרוב מנינו שאין בהם רובע עצמות - היינו "על
2 המת" דקתני דמתניתין, דליכא אבר שלם. ולרבותא נקט "שאיין בהם רובע עצמות",
3 דשיערא דנזיר הוא בחצי קב, (אלא לרבותא) דאף על פי שאין בו רובע עצמות הוא מגלח
4 כיון שיש בו רוב הבנן או רוב המנין, אבל אם אין בו רוב הבנן או רוב המנין אינו מגלח אלא
5 אם כן יש בו חצי קב, כדאמרינן במתניתין דאין

6 מגלח על אהל רובע עצמות. ואית ספרים דגרסי:
7 לא נצרכה אלא לשרדה וגולגולת שאין בו רובע
8 עצמות. והכי נמי בפרקין לקמן (גא, פ"ד):
9 והאמר רבא לא נצרכה אלא לשרדה וגולגולת
10 שאין בו רובע עצמות. ולא מינינו שאמר רבא
11 בעלמא אם לא כאן, ולכן הגידו בספרים כן, ולא
12 גרסינן ליה. דהיכי מצינן למימר ד"על המת"
13 דמתניתין איירי בשרדה וגולגולת? הא קתני
14 במתניתין ביהאי: ועל השרדה ועל הגולגולת
15 לכך יש לגרסי: [ואלא] לרוב בנן, דלא תניא
16 במתניתין בפירוש. ומאי טעמא נמי נידא אמאי
17 לא משני רבא אמתניתין דאהלות בדמשני הכא
18 "על המת" דקתני החם לרוב בנינו או לרוב מנינו,
19 משום דבמתניתין דבאהלות קתני בהדיא: על רוב
20 בנן או על רוב מנין דמשמא באהל. והכך ליכא
21 לפרושי תתם "על המת" אלא כרבי יוחנן, ואם
22 לרבי יוחנן תנא ושייר במתניתין רוב בנינו ורוב
23 מנינו, אי סבירא ליה דנזיר מגלח עליהו.
24 תנו רבנן איזהו נצל בשר המת שקרש - כך היא

25 ברייתא: בשר המת שקרש - שנימוח הבשר
26 מתחלה ואחר כך קרש. וכן מוהל שדתיח -
27 מוהל הורצא מן המת, והרתיחו באור, והעלה
28 רתיחות. היינו נצל, ובית - משמא באהל,
29 היכי דמי אי לא ידיענן דדידיה הוא - כלומר,
30 שאין אנו יודעים אם המוהל הזה מבשר המת
31 שנימוח, או מכיוונו וניעו שחן טהורים, כי קרש
32 מאי הוי? היכי מגלח על הספק? ואי ידיענן
33 דדידיה הוא - ואף על גב דלא קרש נמי, ולמה
34 לי דקרש. כיון דידענן שהוא מבשר המת?
35 אמר רבי ירמיה בסתם - כלומר, ידיענן דבא
36 מזה המת, אבל לא ידיענן מוהל זה מבשרו או
37 מכיוונו. קרש - דאי מוהל הוא הבא מבשר המת,
38 ואי לא קרש - כיוונו וניעו הוא. והכי נמי יש לפרש גבי הרתיח, דלא ידיענן, ובי רתיח
39 ונצל לבמה - דאי מוהל הבא מהמת הוא, וודו נצל לא הרתיח - כיוונו וניעו הוא. **יש**
40 העלה דבהמה - כוונתו נבלה שרנבק ביומא, היינו טעמא במנוע ובמשא או לאו רבא
41 לענין גילוח דנזיר קבעי. **טומאה** חמורה - היינו טעמא בבילות, לטמא אדם במוגע
42 ובמשא. **עד** לגר - עד שתפסל מלאכול לגר, כדכתבי (דברים יד) "לגר אשר בשערך
43 תתננה ואכלה" - הראייה לגר קרויה נבילה לטמא במנוע ובמשא. והכא, כיון שאינה ראויה
44 - לא מטמא. וליכא למיבעי מידי אי יש נצל, דאפילו אם תימצי לומר דיש נצל לבמה -
45 הבא טהורה, כיון דכבר נפסלה מאכילת גר. **וטומאה** קלה - פירוש: שאר אוכלין, שאינן
46 מטמאין אלא בכיפה לשאר אוכלין ומשקין, ומטמאין טומאת אוכלין עד שפסלו מאכילת
47 כלב. ומאי סימא לא נפקא מידי לטויגא דידן, אלא אנב רישא נקטיה. **אלא** למאן דאמר
48 טמאה חמורה עד לכלב מאי - כלומר, לדידיה איכא למיבעי: מי הוי של בהמה חשיב
49 בכשר נבלה, ומטמאה לאדם במנוע ובמשא, שהרי אכתי ראויו לכלב הוא. או לא גמרינן נצל
50 בהמה לחושב בכשר, ואף על גב דראוי לכלב - עפרא בעלמא הוי, ואינו מטמא. **תא** שמע
51 דמחורו באור טמא - בני נבלת עוף טהור מיתניא (חולין קכ, א); המחורו לשומן של נבלת עוף
52 טהור באור טמא, דמשום הכי לא נפסל מלאכול לכלב כדמיעקרא, דדרך להמחות שומן

53 באור. **בהמה** טהור - כדשנימוח בהמה הטמא היא מסריח בחום השמש ואינו ראוי לאכילת אדם, ולכן הוא טהור. ואי סלקא עתך יש נצל לבמה, והוי הדין לנבלת עוף טהור. - אפילו בהמה
54 נמי ליטמא, דאכתי הוא ראוי לכלב. אלא שמע מינה דאין נצל, ולכן הוא טהור. אבל באור מיהא, כיון שהמחורו בידים - עדיף מנצל, דלא הוי אלא שרנבק ונמחה טעמו. - אפילו בהמה
55 קא מנחו - לבתר דקא מסרה, ובתר דאסרה מבח החמה - מבאישי למאוד, דהוה ליה כעפרא, דאף לכלב אינו ראוי. ולא דמי לנצל דבהמה שנמחה בלא חמה, וראוי אכתי לכלב. **תנן** תתם
56 - בפרק (חמישי) דמכשירין: כל הנצוק טהור, שאם יצק ועירה משקין טהורים לתוך משקין טמאין מלמעלה למטה - לא נטמאו הטהורים, נדנצוק אינו חיבור לא לטומאה ולא לטהרה. **הוינן**
57 מן דבש חויפים - בפרק בתרא דטוטה (מחב), מפרש רבי יוחנן: מאי חויפים - דבש שמויפין אותו, לפי שהוא עב יותר מדאי, ומשימין בו מים ואינו ניכר. רבי שמעון בן לקיש אומר: על שם
58 מקומו, שנאמר "ויקח וטלם ובעלת", וצפחיות - כמו בצפחיות בדבשי, כלומר שרודה אותו מן הכוורת מעורב עם השעשוע, ובעורף פירש: עישה משוטגנת בדבש. באלו נצוק טמא, דמתוך שהוא
59 עב (הרבה) - חשיב אוכל, ובאילו העלין והתחתן מעורבין יחד זה בזה, ולכן הנצוק הוי חיבור.

ועדיין יאמר על אבר ממנו מגלח - ובלבד שיהא עליו בשר כראוי, ואף על פי שאין עליו
כזית בשר, על מת כולו לא כל שכן? כי אמר רבי מאיר דעל מת מגלח כי הייא דאמר
רבי יוחנן לא נצרכה אלא לנצל בו - ובמסכת חולין קאי. והכי נמי בנפל שלא נתקשרו
אבריו בגדיין יפה יפה אמר רבי מאיר דמיטמא, ואף על פי שאין עליו בשר. ורבא אמר
- כי אמר רבי מאיר - ברוב בנינו של מת או

ברוב מנינו שאין עליהן כזית בשר ואין בין כולו
רובע הקב עצמות. דאף על גב דבעלמא לא הוי
חשיב לענין טומאת אהל אלא אם כן שיהא נצל
רובע עצמות, גבי נזיר הוי חשוב כמת שלם,
הואיל דאית ביה רוב בנינו או רוב מנינו שהוא
מיטמא עליו ומגלח עליהם. שקרש - שנימוח
ואחר כך קרש. ומוהל שדתיח - שיצא מבשר
המת כמין מים והרתיחו לקרש על ידי רתיחות
שדתיח. דכל הני נצל בכשר המת דמי נזיר
מגלח עליו. נצל - לשון הפרש, כמו "ויצל"
אלהים" (בראשית לא). היכי דמי אילימא דלא
ידיענן - אי היא משקה דקרש הוי מן המת,
כלומר ידיענן דאי דלאו ממת הוא. כי קרש
אמאי מיטמא - הא ידיענן דלאו ממת הוא. ואי
מן המת הוא - בראי, אפילו לא קרש אמאי,
לא מטמא? אמר רבי ירמיה בסתם - כלומר,
ספוקי מספקא לן אי דמת הוי אי לא. הלכך, אי
קרש - דאי מגופיה של מת הוא ולא כיוונו
וניעו, ואי לא קרש - דלמא כיוונו וניעו הוא,
דהא ליכא כיוונו וניעו במת טמא, דכל המשקים
היוצאים ממת טהורין, חוץ מן הדם. כי גמרי -
דנצל מטמא - ההוא דאית מאדם, אבל נצל
דאית מבהמה לא מטמא כנבלה. או דלמא לא
שנא והניחא - דלא איצטרך ליה למיבעי אית
ליה נצל או לא - אליבא דמאן דאמר דטומאה
חמורה, כלומר דטומאת נבלה הוי לעולם כל
זמן דחוי לאכילה לגר, הלכך כיון דנצל הוא לא
חזי לאכילת אדם לא מטמא. אלא למאן דאמר
דטומאה חמורה לעולם הוא עד דמיפסל
מאכילת כלב המא - מי אמרינן: כיון
דאכתי חזי לאכילת כלב - אכתי מטמא כזית
נבלה, או דלמא כיון דנמוח - כעפרא בעלמא

דמי, ולא מטמא טומאה קלה. עד לכלב - כל זמן שלא תיפסל מאכילת כלב, שאינה
מסורחת כל כך שהכלב אינו רוצה לאוכלה. **תא** שמע - חלב נבלה שהתחמוץ באור -
שוהטתה באור. **טמא** - ידיענן אוכל ראויה במתה חמור - דפרחה טומאתו.
ואי סלקא דעתך - דיש נצל לבמה, אפילו המחורו בחמה ליהוי טמא כי חור וקרש.
לעולם אימא לך דיש נצל לבמה - והכא היינו טעמא דכי המחורו בחמה טהור, דאימת
קא מנחי ליה חמה - לבתר דאסרה, וכיון דאסרה - תו לא חזי אפילו לאכילת כלב,
ומשום הכי טהור, ואינו מטמא אפילו בטומאה קלה. תנן תתם כל הנצוק חמור - כל
משקין שמריקין מכלי אל כלי, אף על פי שנטמא תחתון וקילוח יורד משפה לשפה -
לא נעשה חיבור כדי לטמא העליון, חוץ מרדש חויפים - מאותו דבש שהוא עבה,
ויכולין לזייף לערב בו משקין אחרים. וזיפיים משמע לשון זיון, כדמפרש במסכת סוטה
בפרק בתרא (מחב), והצפחיות - כמו "בצפחיות בדבש" (שמות טו) = ברישקריש
בלע"ז. והואיל והן עבין, נעשה תחתון כמו מחובר לעליון, שהקילוח היורד למטה
למשקין טמאין נעשה כולו טמא, ואפילו העליון, אבל דבש שלנו, שאינו עב, הואיל
וצלול הוא - ניצוק שבו טהור, ככל המשקין

באור. **בהמה** טהור - כדשנימוח בהמה הטמא היא מסריח בחום השמש ואינו ראוי לאכילת אדם, ולכן הוא טהור. ואי סלקא עתך יש נצל לבמה, והוי הדין לנבלת עוף טהור. - אפילו בהמה
נמי ליטמא, דאכתי הוא ראוי לכלב. אלא שמע מינה דאין נצל, ולכן הוא טהור. אבל באור מיהא, כיון שהמחורו בידים - עדיף מנצל, דלא הוי אלא שרנבק ונמחה טעמו. - אפילו בהמה
קא מנחו - לבתר דקא מסרה, ובתר דאסרה מבח החמה - מבאישי למאוד, דהוה ליה כעפרא, דאף לכלב אינו ראוי. ולא דמי לנצל דבהמה שנמחה בלא חמה, וראוי אכתי לכלב. **תנן** תתם
בפרק (חמישי) דמכשירין: כל הנצוק טהור, שאם יצק ועירה משקין טהורים לתוך משקין טמאין מלמעלה למטה - לא נטמאו הטהורים, נדנצוק אינו חיבור לא לטומאה ולא לטהרה. **הוינן**
מן דבש חויפים - בפרק בתרא דטוטה (מחב), מפרש רבי יוחנן: מאי חויפים - דבש שמויפין אותו, לפי שהוא עב יותר מדאי, ומשימין בו מים ואינו ניכר. רבי שמעון בן לקיש אומר: על שם
מקומו, שנאמר "ויקח וטלם ובעלת", וצפחיות - כמו בצפחיות בדבשי, כלומר שרודה אותו מן הכוורת מעורב עם השעשוע, ובעורף פירש: עישה משוטגנת בדבש. באלו נצוק טמא, דמתוך שהוא
עב (הרבה) - חשיב אוכל, ובאילו העלין והתחתן מעורבין יחד זה בזה, ולכן הנצוק הוי חיבור.

בית שמאי אומרים אף מקפה של גריסין - שנכתשו בריזים של גרוסות, ושל פול שלמים, ועושה מהם תבשיל, כמו כן חשב אוכל חזי חבור. מפני שהיא סולדת לאחריה - כשהנפך התשול של מקפה ופוסק מלשפוך העמוד - סולד וחרור לאחריה, מתוך שהתבשל על (ואית) ביה רירי, והם מחברים האוכל להיות יחד. יש נצוק לאוכלין - כגון

המחה שהם ועירוהו לתוך אוכלין טמאים. ולרבנן קמביעא ליה. מי אמרין אינון משום דאית בהו רירי - פירושו: דבש הזיפים והצפיות אמרו חכמים דהו חבור משום דאית בהו רירי, כלומר שהן סולדים לאחריהם. ואף על גב דפליגי אמקפה של גריסין דאית להו רירי - לא חשבי לתנא קמא. ובית שמאי סברי אף על גב דלית להו כולי האי רירי, חשבי לחבר העליון לתחתון, ושאר אוכלין לית בהו רירי, והלכך לא שייך בהו נצוק. או דלמא: טעמא דתנא קמא משום דסמיכי - משום שהם עבים, ושאר אוכלים נמי סמיכי. אבל לבית שמאי לא קא מביעא ליה, דמקאמר: מפני שהן סולדין לאחריהן - אם כן טעמיהו משום רירי. תא שמע חלב המת שהוא שלם - פירושו: כוזה שלם, והתיכו - טמא. והתיכו - כמו: חיבתו, שמתחוהו באור. אמרו - כדמצינן דמעיקרא היה בו כוזה שלם, ועדיין ישנו כולו ביחד כדמפרש בסמוך, או משום דנצוק חזי חבור. הלכך אפילו כי התיכו, אפילו שאם לא היה מחובר ביחד (ואלא) על ידי נצוק, ואי משום שלא נפרד מעולם זה מזה, כדמפרש בשנייניא. היה מפורד - פירוץ של חלב המת. שלא היה מעיקרא זית שלם, אף על גב דהתיכו באור ונעשה הכל חתיכה אחת - טהור, כדמסיים בתוספתא דאהלות פרק רביעי: מפני שחבור אדם אינו חיבור. וקודם שהתיכו לא היה כוזה מחובר יחד, ולא היה מטמא הנוגע במקצה, (ואו אפילו הנוגע בכלול למאן דלית ליה נוגע וחרור ונוגע. לכך, כי התיכו - נמי לא חשבי זית שלם, כיון שחלבו זה בא על ידי אדם. ואף על גב דרביעית דם הבאה משני מתים מטמא למאן דאית ליה ויש אם למקרא: דתיב "על כל נפשות מת" (סנהדרין דא), וכן שני חצאי זיתים משני מתים, דטמא במסכת אהלות (בתוספתא פרק ד) - יש לומר: דהיינו דוקא לענין אהל, לפי שראוי להאדלו על שני החצאים יחד, אבל בנגיעה - לא מטמא. הוא דאמרין בפרק (שלישי) דאהלות (משנה ג): הנוגע בשני חצאי זיתים מן הנבלה טמא! יש לומר: דהתם מיידי שיש בשר מרודד ביניהן המחברים יחד. וכי האי גוונא משני בפרק "העור והדורס" (חולין קכד, ב), ואם תאמר: תפשוט מהבא דחיבורי אדם אינו חיבור! ויש לומר: היינו דוקא בטומאת מת. שהטומאה באה ממנו לצרפו לכזה טמא אחרים, ואפשר להיות שכן הקבלה. אבל לצרף האוכלין לקבל טומאה בכביצה מעלמא - התם חיבור אדם חזי חיבור, כי דכל האוכלין מצטרפין לכביצה.

בית שמאי אומרים: אף המקפה של גריסין ושל פול, מפני שהיא סולדת לאחריה. בעי רמי בר חמא: יש נצוק לאוכלין או אין נצוק לאוכלין? מי אמרין משום דאית בהו רירי - והני לית בהו רירי, או דלמא משום דסמיכי הוא - והכא הא סמיכי? אמר רבא, תא שמע: חלב המת שהוא שלם והתיכו - טמא, היה מפורד והתיכו - טהור. ואי סלקא דעתך אין נצוק לאוכלין, שלם והתיכו נמי ליטמא! אמר רבי זירא: אנא וימר בריה דרבנא תרנימנא: תא שמע עסקינן - פגון דבהדי דמרתח ליה סליק עמודא דנורא לפומיה דמנא וקראש, דאיתיה כולא גבי הדדי. אמר ליה רבנא לרב אשי, תא שמע: בית שמאי אומרים: אף המקפה של גריסין ושל פול, מפני שהן סולדין לאחריהן. מידי איריא? התם משום דסמיכי, תא - משום רירי. "על מלא תרווד רקב". וכמה שיעורו? חזקה אמר: מלא פיסת היד, רבי יוחנן אמר: מלא חפניו. תנן: מלא תרווד רקב שאמרו ישגן מעיקר אצבעות ולמעלה, דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים: מלא חפניו. בשלמא רבי יוחנן - הוא דאמר כרבנן. אלא חזקה כמאן? לא כרבי מאיר ולא כרבנן! - אמרין: מלא פיסת היד ומלא קשרי אצבעותיו למעלה - חד שיעורא הוא. אמר ליה רב שמי בר אדא לרב פפא: מפאי דתאי מקשרי אצבעותיו ולמעלה לראש? דלמא למטה מדרייה, דהוה ליה מלא פיסת היד! תיקו.

תנו

בית שמאי אומרים אף נצוק מקפה של גריסין - פולין שנכתשו במכתש וחנקלו לשנים. [ושל פול] - של פולין שלמות. סולדת לאחריה - שבשעה שמריקין אותו מכלי אל כלי ופוסק את הנצוק - חוזר ראש הנצוק ועולה לו למעלה כלפי אחוריו, וכחורו ונוגע לעליונים דמי, והוה טמאין. יש נצוק לאוכלין - היה מריק מקפה של ערשים או של אפונים במקום מדרון למעלה, ונטמאו החתונים בשעת שפיכה, ומי הויין העליונים טמאין או לא? גבי דבש הזיפים וצפיות מאי טעמא אית בהו נצוק - משום דאית בהו רירי, דסולדות. והני אוכלין - לית בהו רירי, והויין עליונים טהורים. או דלמא גבי זיפים וצפיות מאי טעמא נצוק שלהן טמא - משום דסמיכי, שהן עבים, והני נמי סמיכי. וליהוי נצוק שלהן טמא. תא שמע חלב של פת פמא - ויש בו כוזה, והתיכו במחבת. אף על פי שנתלגול במחבת - לא נעשה מפורד, וטמא. היה מפורד - אותו כוזה מן המת. והתיכו, אף על פי שנתחבר ביחד - טהור. כיון דהוה ליה מפורד מעיקרא - פרחא מיניה טומאה, והאי דהדר חבור ביחד לא הוי חיבור, דחיבור בידי אדם לא הוי חיבור. ואי סלקא דעתך אין נצוק לאוכלין - כי הוא שלם והתיכו במחבת נמי ליטמא, דכיון דמגלגל ליה מוזית זו לזות זו - נפרד זה מזה, ולא הוי ביה כוזה במכונס, אי נמי, לכשתתיכו והריקו מכלי אל כלי - ליהוי כמפורד וליטמא. אלא לאו שמע מינה דיש נצוק, והיבור הוא. אמר רבי זירא - לעולם אימא לך אין נצוק לאוכלין, והא מתניתין דהכא - אנא ומר בריה דרבנא תרגמינא דהכא במאי עסקינן - כגון שלא הורק מכלי אל כלי, ומעולם לא נעשו בכלי כלל. דבהדי דמרתח ליה - שהתיכו במחבת במקום אחד ולא נעשו כלל, וההוא חלב לבהדי דקא מהתך ליה סלק עמודא דנורא לפומיה דמנא, ולא נמינעין לא להכא ולא להכא. ולא הוי נצוק כלל, דכוליה הוה בהדי הדדי, וקראש במקומו ולא נתפור לכאן ולא לכאן, משום הכי טמא. תא שמע בית שמאי אומרים אף מקפה של גריסין - אלמא דיש נצוק לאוכלין. מידי איריא - כלומר, לעולם אימא לך אין נצוק, והכי הוא דקא מביעא ליה: מי אמרין דגבי שאר אוכלין כגון ערשים, (מי אמרין) כיון דסמכות כגון מקפה של גריסין - הוי חיבור. או דלמא. התם לא הוה טעמא אלא משום דאית ליה רירי במקפה של גריסין, אבל בשאר אוכלין דלית בהו רירי - לא הוה נצוק. לישנא אחריןא: תא שמע בית שמאי אומרים כו' מפני שהן סולדין לאחריהן - אלמא דלא הוה טעמא דנצוק אלא משום דאית ביה רירי, וגבי שאר אוכלין הואיל דלית בהו רירי - לא הוי נצוק. מידי איריא? לעולם אימא לך יש נצוק לאוכלין, וכי קא מביעא לך - אליבא דרבנן, והכי קמביעא לך: טעמיהו דרבנן דאמרי דהוי נצוק גבי דבש הזיפים - טעמא משום דסמיכי, והלכך לא אוכלין דסמיכי, אית להו נצוק. אבל אליבא דבית שמאי לא מביעא לך, דאינוהו לא אמרי דהוי נצוק אלא משום רירי, ואילו שאר אוכלין דלית להו רירי - לא איצטרך לך למישאל. תרווד כן. מלא פיסת די - בלא אצבעות. מלא חפניו - בהדי אצבעותיו. ומפאי דתאי קשרי אצבעותיו ולמעלה - דקאמר כלפי ראש אצבעותיו קאמר, ומשום הכי מותבת מיניה לחזקה? דלמא למטה מיד - דלמא כלפי פיסת די הוא דקאמר, כוותיה דחזקה, שישזקה כרבי מאיר.

איזהו

שמע אף מקפה של גריסין ושל פול פמיגו (שידים) ושהן סולדים לאחריהם - (ואלמא) טעמא דשמאי משום רירי. הכי נמי מסתברא טעמא דתנא קמא משום רירי, אלא דתנא קמא בעי רירי טובא. ותפשוט דלשאר אוכלין דאין להם רירי - אין נצוק. מירי איריא התם משום דסמיכי - דבש של זיפים וצפיות דהוי חיבור לרבנן - היינו משום דסמיכי, ולא משום רירי. ובהא פליגי; דבית שמאי סברי: אף כי לא סמיכי חזי חיבור, כיון דאיבא רירי, כגון מקפה של גריסין. ולתנא קמא רירי לא מעלה ולא מוריד. מלא פיסת די - מתחלת פיסוק האצבעות עד הורוע ישגן מעיקר אצבעות ולמעלה - עד ראשי האצבעות. חד שיעורא הוא - כן מחזיק באצבעות כמו בפסת יד. אמר ליה רב שמי - שנייא הוא, ממאי דתאי מקשרי אצבעותיו ולמעלה היינו לראשי אצבעותיו, דפרכת מינה: דלמא "למטה" דקרי - עיקר אצבעות מקום שמחבורין לה ליה, ו"למעלה" דקאמר - היינו לצד הגוף עד פרק הזרוע, דהיינו ממש פיסת יד! לא גריסין "תיקו".

ממנו טיפה חזרה ונתחברה בו לאחר מכן, שאם היתה נפרדת
 טיפה היתה נופלת לשולי הכלי, ולא היתה חוזרת ומתחברת למה
 שבפי הכלי. ואם כן, אף אם אין דין ניצוק באוכלים, יש כאן כזית
 חלב שלם מתחילת ברייתו, ולכן הוא מטמא.
 הגמרא מנסה להביא ראיה אחרת: אמר ליה רבינא לרב אשי, הא
 שמע ממה ששינו במשנה שהובאה לעיל, בית שמאי אומרים אף
 המקשה של גריסין ושל פול, שבתבשיל זה שאינו לא עבה ולא רך
 הניצוק טמא, מפני שכן – המקשה שבקילוח סולדין לאחוריהן –
 כשפוסק מלשפוך את המקפה הרירים הנמשכים ממנה חוזרים
 לאחוריהם, ולכן נחשבים האוכלים שבשני הכלים כמחוברים.
 ומסתבר שזהו הטעם גם לפי תנא קמא, שדבש היופים וצפיחית
 הדבש הניצוק מחברם, משום שיש בהם ריר והם חוזרים
 לאחוריהם. ואם כן יש לפשוט הספק, ששאר אוכלים שאינם
 חוזרים לאחוריהם אין הניצוק מחברם.
 דוחה הגמרא: מדי ארזא – וכי יש להוכיח משם לדעת תנא קמא,
 הָהָם דבבש הזיפים והצפיחית, הטעם שלפי תנא קמא הניצוק
 מחברם, משום דסמיכי – מפני שהם עבים, ולא משום שהם
 חוזרים לאחוריהם, ושאר אוכלים שהם עבים דומים הם לדבש
 היופים, וגם בהם יהיה הניצוק טמא, אבל הָהָם במקפה שלדברי
 בית שמאי הניצוק הוא חיבור, וטעם הוא משום שיש בהם ריר –
 ונמשכים הם לאחוריהם, אך לדעת תנא קמא אין מעלה בריר
 שעל ידי כך יחשב הניצוק לחיבור:
 שנינו במשנה: ועל מלא תרווד רָקָב: מבררת הגמרא: וְכַפָּה שיעורו
 של מלא תרווד ו-כף, חֲזָקָה אָמַר, כְּמֵלֵא פִיסַת כּף הַיָּד, ממקום
 חיבור האצבעות לכף היד עד מקום חיבור הכף לזרוע. ורָבִי יוֹחָנָן
 אָמַר, כְּמֵלֵא חֲפָנִי, דהיינו כמידת כל כף היד, כולל אצבעותיה.
 הגמרא מקשה על דברי חזקיה: תָּנִן – שנינו בברייתא (תוספתא אהלות
 פ"ב ה"ג), מֵלֵא תֵרוּד רָקָב מִן הַמַּת שֶׁאֵמְרוּ לַעֲנִין טוּמְאֵת אַהֵל (אהלות
 פ"ב מ"א), יֵשֶׁנּוּ – שיעורו הוא, מְעִינָה הַאֲצָבָעוֹת – דהיינו ממקום
 חיבור האצבעות לכף היד, וְלִמְעַלָּה עַד רַאשֵׁיהֶן, אלו הן דְּבָרֵי רָבִי
 מֵאִיר. וְחֻקְמֵי אֻמְרִים, ששיעורו הוא כְּמֵלֵא חֲפָנִי. בְּשִׁלְמָא לְרַבִּי
 יוֹחָנָן אֵין לְהַקְשׁוֹת, שהרי הוא דָּאֵמַר בְּרַבָּנָן, שהשיעור הוא מלא
 חפניו, אֵלֵא לְחֻקְהָ קֶשֶׁה, בְּמָאן – כמי מהתנאים אמר את דבריו,
 לֵא כְרַבִּי מֵאִיר, שאמר שמלא תרווד הוא כמידת האצבעות בלבד,
 וְלֵא בְּרַבָּנָן, שאמרו שהשיעור הוא כמידת כל כף היד.
 מיישבת הגמרא: אָמַר – אמרו בני הישיבה לתרץ, מֵלֵא פִיסַת הַיָּד
 בלא האצבעות ומלא קְשָׁרֵי אֲצָבָעוֹתָיו לְמַעַלָּה, הָד שיעורו הוא –
 שיעור אחד הם, שמידת האצבעות מחזיקה כמידת פיסת ידו בלא
 האצבעות.
 תירוץ נוסף: אָמַר לֵיהּ רַב שִׁמְיָ בְּרִ אֲרֵא לְרַב פַּפָּא, מֵמַאי דְהָאֵי –
 מהיכן ידע המקשה ש'מְקַשְׁרֵי אֲצָבָעוֹתָיו וְלִמְעַלָּה' שאמר רבי
 מאיר, הוא משרשי האצבעות לצד ה'ראש שלהן, וכפי שמונפות
 אצבעותיו כלפי מעלה בשעה שמשתמש בהם, ולפיכך שיעור זה
 הוא כמידת האצבעות עצמן, ויהיה קשה לחזקיה, דְּלֵמָא – שמה
 נאמר לְמַטָּה מִדְּרֵיהּ – לצד מטה של היד, ממקום חיבור האצבעות
 עד מקום חיבור כף היד לזרוע, הָהוּן לֵיה – ששיעור זה עצמו הוא
 כְּמֵלֵא פִיסַת הַיָּד שאמר חזקיה. תִּיקוּ:

בית שמאי אומרים, אף המקשה – תבשיל שאינו רך ולא קשה
 של גריסין שנתכשו בריחים ועשה מהם תבשיל, וכן מקפה של פול
 – תבשיל העשוי מפולין שלמים, אם שפך מהם לתוך דברים
 טמאים, הניצוק מחבר את האוכל שבכלי העליון ובכלי התחתון,
 ואף מה שבעליון טמא, מפני שהיא ו-המקפה שבקילוחו סולדת –
 חוזרת לאחוריה, כלומר, שמתוך שהתבשיל עב ונמשך ממנו ריר
 ו-כעין חוטים מהמאכל, כשפוסק מלשפוך את המקפה אין
 הקילוח יורד לכלי התחתון כשאר דבר נוזלי, אלא חוזר לאחוריו,
 לפיכך נחשב האוכל שלמעלה ושלמטה כמחובר, והרי זה כאילו
 נוגעת המקפה שבכלי העליון במשקים הטמאים שבכלי התחתון.
 הגמרא מביאה ספק בפירוש המשנה: בְּעֵי רַמִּי בְּרִ הָמָא, האם יש
 נְצוּק לְאֻבְלִין – כגון שהמחה שומן ושפכו לתוך אוכל טמא, האם
 הניצוק מחברם וגם מה שבכלי העליון טמא, או שאין נְצוּק
 לְאֻבְלִין – שאינו חיבור, והאוכלים שבכלי העליון אינם נטמאים
 מהאוכלים הטמאים שבכלי התחתון. וצודי, הספק הם, מִי אֲמָרֵיהֶן –
 שלכך סוברים חכמים שבדבש היופים והצפיחית הניצוק טמא,
 משום דְּאֵיתֵי בְּהוּ רִירֵי – מפני שיש להן ריר והרי הן נמשכים כדבש,
 וכשפוסק מלשפכם הם חוזרים לאחוריהם, ולכן הם דומים לאוכל
 ומחשיבים את הניצוק לחיבור, וְהֵינִי – האוכלים, כגון שומן
 שנמחה, לֵית בְּהוּ רִירֵי החוזרים לאחוריהם, ולכך לא יהא בהם דין
 ניצוק שהוא חיבור. או דְּלֵמָא – או שמה טעמים של חכמים שדבש
 היופים והצפיחית יש בהם דין ניצוק, משום דְּסִמְכִין הוּא – שדבש
 היופים סמיך ועבה הוא, וכן הצפיחית עבה, ולכך הניצוק מחברם
 להיות כאחד, וְכַמּוּ כֵן הָמָא – האוכלין, הָא – הרי גם הם סְמִיכִין,
 ואף בהם הניצוק יהיה טמא.
 הגמרא מנסה לפשוט את הספק: אָמַר רַבָּא, הָא שְׂמַע, שנינו
 בתוספתא (אהלות פ"ד ה"ג) חֵלֶב הַמַּת שֶׁהוּא כּוּזֵית שְׁלֵם, וְהַתִּיבּוֹ –
 שהמחה אותו באש, עדיין הוא טָמֵא, שיש בו כזית שלם ביחד.
 ואם הָיָה הַחֵלֶב מְפֹרָד לִפְיֻרְוִים שאינם בהם כזית אלא בצירוף
 כולם, וְהַתִּיבּוֹ וְנִהְיָה לְחַתִּיכָה אחת שיש בה כזית, החלב טָהוּר,
 משום שקודם שהתיכו היה הנוגע במקצתו טהור, שהרי לא נגע
 בכזית מן המת, לפיכך אף עתה הנוגע בו טהור, שחיבור שנעשה
 על ידי אדם אינו נחשב כחיבור. וְאֵי שְׁלֵמָא דְעֵתָה שְׁאֵין הַנְּצוּק
 חיבור לְאֻבְלִין, אם כן אף כשהיה כזית חלב שְׁלֵם וְהַתִּיבּוֹ, נָמִי
 לְיֻשָּׁה, מכיון שבשעה שנותרים אותו על האש, בהכרח שתִּפְרֵד
 טיפה אחת מכל שאר הכזית שהחמת ההתכה, ושוב אין בו כזית
 ביחד, ואם ניצוק אינו חיבור הרי טיפה זו אינה מחוברת לשאר
 החלב, ואף שבסיום ההתכה תחזור ותצטרף עם כל שאר החלב
 לשיעור כזית, זהו חיבור בידי אדם שאינו חיבור. אלא יש להוכיח
 מכאן שניצוק נחשב כחיבור, ואף בשעת ההתכה עדיין אותה
 הטיפה מחוברת לשאר החלב, ולכך אף כשהתיכו הרי הוא טמא.
 דוחה הגמרא: אָמַר רַב וִירָא, אֵנִיא וְיַר בְּרִיה דְּרַבִּינָא תְרִינְיָא –
 ביארנו, דְּהָמָא כְּמַאי עָקִינָן בְּגוּן דְּכַהֲדֵי דְמַתְחָ לֵיה – שכשהתחת
 את החלב על גבי האש, מכח האש סָלִיק עֲמוּדָא (דְנוּרָא) – עלה
 הכזית חלב לְפֻמְיָה דְמָנָא – לפי הכלי בבת אחת, וְקָרְשׁ כָּל הַכּוּזֵית
 כאחד, ונמצא דְּאֵיתֵיהּ כּוּלָּא בְּנִי תְרֵדִי – שכל חלקי החלב נמצאים
 זה אצל זה בשלמות. כלומר, שמאחר וקָרְשׁ בבת אחת עדיין יש
 כאן כזית חלב מחובר מתחילת ברייתו, והדבר ברור שלא נפרדה

אגרות קודש

[ה' מרחשון, ה'תשל"ב]

לשאלתו בסדר הפרקים באגה"ת שהקדים פ"ג המדבר בפרטים לפ"ד שתוכנו כללות ענין

התשובה –

הטעם כי בפ"ד מתחיל הרחבת הביאור לאחר סיום הענין בקצרה וכו'.

בנוגע לסדר לימודו וכו' – יתדבר עם המשפיע שיעורו וכו'.

51 בשער וציפורין העומדים להגוז: פְּעֵי הַתְּקָתָהּ, שְׁעָרֵי הָעוֹמֵד לְגִלְתָּהּ
52 וּצְפוֹרֵן הָעוֹמֵד לְגִזָּהּ, כּגוֹן שְׁהִיו ארוכים קודם מיתתו, מָאִי, האם
53 הנוגע בהם בעודם מחוברים למת, נטמא. מִי אֶמְרִינָן כָּל הָעוֹמֵד
54 לְגִזּוֹ כְּגִזּוֹ דְמִי, וכאילו נגזזו כבר ובאופן כזה אינם מטמאים
55 כמבוואר במשנה, או דְלָמָא הִשְׁתָּא מִיָּהּ הָא מְחֻבְּרִין הֵם לַמֵּת, ועל
56 כן דינם כמת עצמו מטמאים.
57 הגמרא מנסה לפשוט איבעיא זו מדברי רבה לעיל: וְנִפְשִׁיחוּ לִיהָ
58 מְדֻרְבָּה בְּרַב בְּרַחְמֵהּ שֶׁדְּן בִּשְׂעֵר שְׂנָגוֹז לְגַבֵּי רֵקֵב, מְעָמָא – כל מה
59 שְׂדָן הוּא מְשֻׁמֵּם דְּגִזּוֹ את השער, הָא לֹא גִזּוֹ, לֹא יתבטל ממנו דין
60 רֵקֵב אִף כְּשֶׁעוֹמְדִים הֵם לְגִזּוֹ, ובהכרח שהוא משום שנחשבים
61 כגוף המת, וניתן לפשוט מכך אף לדיני טומאת מת, שמטמאים הם
62 כמת עצמו. דוחה הגמרא: הֵכִי קְאָמְרַי רַבָּה, אִם גִּזּוֹ הֵדִיב פֶּשׁוּט
63 שְׁהָרִי זֶה גִלְגָּלִים וְאֵין בּוֹ דִין רֵקֵב, אִךְ אִם לֹא גִזּוֹ מִיָּכְעֵי לִיהָ – נסתפק
64 רבה בדבר ולא עסק במקרה כזה, ועל כן לא ניתן לפשוט מדבריו
65 האם מטמאים הם טומאת מת.
66 איבעיא בדיני טומאת רֵקֵב: פְּעֵי רַבִּי יְרֵמְיָהּ, רֵקֵב הָא מִן הָעֵקֶב שֶׁל
67 הַרְגֵל, מָהוּ שִׁיחִיהּ בּוֹ דִין טוֹמֵאת רֵקֵב כְּבִשְׂאֵר אִיבְרֵי הַמֵּת. צדדי
68 הַסַּפְקִי: כִּי גְמַרְיָנָן דִּין רֵקֵב בְּאִיבְרֵי הַמֵּת, דווקא ברֵקֵב הָא מְכֻלִּיָּה
69 מֵת – דהיינו מכל שאר האיברים, שבשעת חיות האדם יש בהם
70 חיות ובשעת מותו מתים הם עמו, אָבָל בְּרֵקֵב הָאִתֵּי מִן עֵקֶב הַרְגֵל
71 לֹא, מאחר שאף בשעת חיות האדם בשר העקב הוא כבשר המת,
72 או דְלָמָא לֹא שְׁנָא, ומטמא.
73 הגמרא מנסה לפשוט איבעיא זו מדברי הברייתא דלעיל: הָא
74 שְׂמַעֵי, דְהִנֵּי רַב רַבִּי אֲשֶׁרְיָא, רֵקֵב הָא מְשֻׁמֵּם מֵתִים שְׁנֻקְבְּרוּ
75 כֹּל אֶחָד לְעַצְמוֹ וְנֻרְקְבוּ, וְלֹא נוֹתֵר מְכֹל אֶחָד אֶלֶּא שִׁיעוּר חֲצִי
76 תְרוּוד רֵקֵב, ונטל אדם את רקבובית שניהם וצירפה לשיעור
77 תְרוּוד, מְטָמָא. וְאִי קְלָמָא דְעֵקֶב שְׂרָקֵב הָא מִן הָעֵקֶב לֹא יִחִידָהּ בּוֹ דִין
78 רֵקֵב, אִם כֵּן זִיל הָא דְלֵמָא דְרַבְּהִי עֵקֶב קָאָתֵי וְהָא דְלֵמָא דְרַבְּהִי עֵקֶב
79 קָאָתֵי – הִרִי יֵשׁ מְקוֹם לְחֹשׁוּשׁ שְׂמֵאחַר וְרוֹב הַרְקֵב נֶאֱבַל עַל יְדֵי
80 עֵשׂ וְלֹא נוֹתֵר אֶלֶּא שִׁיעוּר חֲצִי תְרוּוד מְכֹל אֶחָד, שְׂמֵא שִׁיעוּר זֶה
81 הֵינוּ מִן הָעֵקֶב שְׂאֵין בּוֹ דִין טוֹמֵאת רֵקֵב. וּבְהִכְרַח, שֶׁאִף רֵקֵב הָא
82 מִן הָעֵקֶב יֵשׁ בּוֹ דִין טוֹמֵאת.
83 דוחה הגמרא: אִי דְאִרְקִיבֵי פּוּלְיָהּ מֵת וְקָאָתֵי דְרַבְּהִי עֵקֶב הֵכִי נִמְי –
84 אֲבָן, נִיתֵן לְהוֹכִיחַ מְדַבְּרֵי הַבְּרִייתָא שְׂבֵאופֵן כּוּזָה שְׁנֻרְקֵב כֹּל הַמֵּת
85 יֵשׁ דִּין טוֹמֵאת אִף בְּרֵקֵב הָא מִן הָעֵקֶב, וּבּוּזָה לֹא נִסְתַּפֵּק רַבִּי
86 יְרֵמְיָהּ, וְאֵלֶּא הָא גְבוּזֵי דְאִרְקִיבֵי חַד אֲבָר וְקָאָתֵי דְרַבְּהִי עֵקֶב מֵאִי –
87 אֶלֶּא הַסַּפְקִי הוּא בְּאוּפֵן שֶׁלֹּא נֻרְקֵב כֹּל הַגּוּפוֹ אֶלֶּא הַרְגֵל בְּלַבָּד,
88 וְהַנִּידוֹן הוּא אִם יֵשׁ לְתַלּוּת שְׁהִירְקוֹן בְּבֶשֶׂר הַרְגֵל נִגְרַם עֵקֶב
89 רֵקֵבֵן הָעֵקֶב שְׂאֵין בּוֹ חַיּוּת, וּבְאוּפֵן כּוּזָה לֹא נֵאמַר דִּין רֵקֵב
90 הַמְטֻמָּא, או לֹא. תִּיקוּ.
91 כמה ספיקות בדיני טומאת רֵקֵב: פְּעֵי רַבִּי יְרֵמְיָהּ, עוֹבֵר בְּמַעֵי אִשָּׁה,
92 שְׂמֵתָהּ וְנֻקְבְּרָה בְּעוּדוֹ בְּמַעֵי, הֵוִי גִלְגָּלִים לְבַטֵּל מִמֶּנָּה דִין רֵקֵב או
93 לֹא. צדדי הַסַּפְקִי הֵם, כִּיּוֹן דְאֲמַר מַר בְּכַמְהָ מִקּוֹמוֹת שְׁעוֹבֵר נַחֲשׁב
94 כְּרַבְּהִי אֲמוֹן, וְהַלְכָּהּ כְּנוֹשָׂה הוּא נַחֲשׁב וְלֹא הוּי גִלְגָּלִין לְבַטֵּל מִמֶּנָּה דִין
95 זֶה, או דְלָמָא כִּיּוֹן דְּמִתְחַלְלָהּ הִיא סוּפֵי לְצֵאתָהּ, מִיְפְּרֵשׁ פְּרִישׁ מִיָּהּ
96 – אִינוּ נַחֲשׁב כְּחֻלְק מְגוּפָה וְנַחֲשׁוּבִים כְּשֵׁנֵי מֵתִים שְׁנֻקְבְּרוּ יַחַד,
97 שְׁנֵתְבָאֵר לְעִיל שְׂאֵין בְּהֵם דִין טוֹמֵאת רֵקֵב.
98 וְאִם תְּמַצִּי לְמוֹרַשׁ שְׁעוֹבֵר כִּיּוֹן דְּסוּפֵי לְצֵאתָהּ מִיְפְּרֵשׁ פְּרִישׁ מִיָּהּ – אִינוּ
99 נַחֲשׁב לְחֻלְק מְגוּפָה אֲמוֹ, וּמְבַטְלִים הֵם דִין רֵקֵב זֶה מִזּוֹה,

1 הִלְכָה לְמִשְׁה מְסִינֵי שְׂרָקֵב הָבֵא מִן הַמֵּת מְטֻמָּא, אִף שְׁהוּא רֵקֵב
2 עִפְרוּרִית הַנּוֹתֵרֵת מְגוּפָה הַמֵּת לֹאֲחַר שְׁהִרְקִיב וְלֹא הִיא רֵאוּי
3 שִׁטְמָא. הַגְּמֵרָא מְבִיאָה בְּרִייתָא אֹדוּת הַתְנַאִים שְׁבַחֵם נִאמְרָה
4 הִלְכָה זֶה: תְּנִי רַבָּנִי, אִיָּהּוּ מֵת שֵׁשׁ לֹו דִין טוֹמֵאת רֵקֵב, מֵת שְׁנֻקְבֵּר
5 עָרוֹם – לֹאֵל תְּכַרְיִכִים, וְבְּאַרְזֵן שֶׁל שֵׁשׁ אוֹ עַל גְּבִי רֵצְפָה שֶׁל אַנְיָנִים,
6 וְהוּ מֵת שֵׁשׁ לֹו רֵקֵב, שְׁבּוּזָה בְּרוּר שֶׁלֹּא נִתְעַרְבָה בְּרַקְבוּבִיתוֹ
7 עִפְרוּרִית שְׂאִינָה מְגוּפָה הַמֵּת. נֻקְבֵּר בְּכֶסֶתוֹ – בְּתַכְרִיכִים, או בְּאַרְזֵן
8 שֶׁל עֵץ אוֹ עַל גְּבִי רֵצְפָה שֶׁל לְבָנִים, וְהוּ מֵת שֵׁשׁ לֹו רֵקֵב, מֵאַחַר
9 שְׂאֵין כֹּל הַרְקְבוּבִית מְגוּפָה הַמֵּת, שֵׁשׁ בַּה גַּם רַקְבוּבִית מִבְּגָדִים, או
10 מֵאַרְזֵן הָעֵץ או מְרַצְפַּת הַלְבָנִים שְׂדֻרְכֵן לְהִשְׁחַק וְלְהַתְפֹּרֵר, וְאֵין
11 רֵקֵב הַמֵּת מְטֻמָּא אֶלֶּא כִּאֲשֶׁר לֹא נִתְעַרְבּ בּוֹ דְּבַר נוֹסֵף, מִשְׁעַת
12 מִיתָתוֹ וְעַד שַׁעַת הַיּוֹצֵרוֹת הַרְקֵב.
13 הַגְּמֵרָא מְבִאֵרֵת דִּין נוֹסֵף בְּדִינֵי רֵקֵב הַמֵּת: אֲמַר עוֹלָא אֵין דִּין רֵקֵב
14 אֶלֶּא הָא מִן הַבְּשָׂר וּמִן הַיְדִידִים וּמִן הָעֵצָמוֹת שֶׁל הַמֵּת, אִךְ אִם בֹּא
15 מִן הַבֶּשֶׂר לְבַדּוֹ, או מִן הָעֵצָמוֹת וְגִידֵין לְבַדּוֹ, אִינוּ מְטֻמָּא. רַבָּא
16 מִקְשָׁה עַל דִּינֵי שֶׁל עוֹלָא: אִיתֵיבִיהּ רַבָּא וְעוֹלָא, שְׂנִינֵנו בְּרִייתָא
17 שְׂרָקֵב הָא מִן הַבְּשָׂר מְחֻזֵּר – כְּלוֹמַר, שְׂאֵין בּוֹ דִּינֵי רֵקֵב. וּמְדִיִּיק
18 רַבָּא, הָא רֵקֵב הָא מִן הָעֵצִים מְטָמָא הוּא, וְאִף עַל גְּבִי דְלֵיפָא פְּשֵׁר
19 עַם הָעֵצִים, וְאִם כֵּן יֵשׁ לְהוֹכִיחַ מְדַבְּרֵי הַבְּרִייתָא שֶׁלֹּא כְּעוֹלָא,
20 הַסּוּבֵר שֶׁעַל הָרֵקֵב לְבּוֹא מְבִשֵׁר גִידִים וְעֵצָמוֹת יַחֲדוּי. מִתְרַצַּת
21 הַגְּמֵרָא: אֲמַרַהּ הֵכִי – כּוּוֹנֵת הַבְּרִייתָא לְמוֹרַשׁ שְׂרָקֵב הָא מִן הַבְּשָׂר
22 לְבַדּ מְחֻזֵּר הוּא, עַד שֵׁשׁ עֵצִים בְּבָשָׂר שֶׁבְּצִירְיוֹ שְׂנִינֵנו לְדִין
23 רֵקֵב, אִךְ רֵקֵב הָא מְעַצֵּם לְלֹא בֶּשֶׂר אֵין בּוֹ דִין רֵקֵב.
24 מִקְשָׁה שׁוֹב הַגְּמֵרָא: שְׁעִידִין אֵין בְּרִייתָא זֶה מִתְּיַשְׁבַּת לְדַבְּרֵי עוֹלָא,
25 דְהָא לֵיפָא יְדִידִים, וְלִדְעַת עוֹלָא אֵין דִּי בְּבִשֵׁר וְעֵצָמוֹת אֶלֶּא צְרִיךְ
26 שִׁיבּוֹא הָרֵקֵב אִף מִן הַגִּידִים. מִתְרַצַּת הַגְּמֵרָא: אִי אֶפְשָׁר לְבְּשָׂר
27 וְלְעֵצָמוֹת בְּלֹא יְדִידִים, מֵאַחַר שֶׁהַגִּידִים הֵם הַקּוֹשְׁרִים אֶת הַבֶּשֶׂר עִם
28 הָעֵצִים, וְכִיּוֹן שְׁנֵתְבָאֵר בְּדַבְּרֵי הַבְּרִייתָא שֶׁעַל הָרֵקֵב לְבּוֹא מִן הַבֶּשֶׂר
29 וְהָעֵצָמוֹת, בְּהִכְרַח יֵשׁ בּוֹ אִף מִן הַגִּידִים.
30 הַגְּמֵרָא מְבִאֵרֵת דִּין נוֹסֵף בְּדִינֵי טוֹמֵאת רֵקֵב: אֲמַר רַב שְׂמוּאֵל בְּרַ
31 אֲבָהּ אֲמַר רַבִּי יוֹחֲנָן, שְׂנֵי מֵתִים שְׂקָבְרוּן זֶה עִם זֶה נִעְשׂוּ גִלְגָּלִין וְהִ לְזָה
32 – כְּלוֹמַר, מְבַטְלִים הֵם דִּין טוֹמֵאת רֵקֵב זֶה מִזּוֹה, מֵאַחַר שֶׁהִלְכָה
33 הִיא לְמִשְׁה מְסִינֵי שְׂאֵין רֵקֵב הַמֵּת מְטֻמָּא אֶלֶּא כְּשֻׁנְקֵר לְבַדּוֹ, וְלֹא
34 כִּאֲשֶׁר נִתְעַרְבּ עִמוֹ רֵקֵב מִמֵּת אַחַר. הַגְּמֵרָא מִקְשָׁה: מְתִיב רַב תְּנִין,
35 שְׂנִינֵנו בְּרִייתָא רֵקֵב הָא מְשֻׁמֵּם מֵתִים מְטָמָא, וּמוֹכַח שֶׁלֹּא נִאמְרָה
36 טוֹמֵאת רֵקֵב דוּוקָא בְּמַת אֶחָד. מִתְרַצַּת הַגְּמֵרָא: אֲמַר רַבָּא, מְדוּבֵר
37 שְׂקָבְרוּ זֶה בְּפִנֵּי עֵצָמוֹ וְזֶה בְּפִנֵּי עֵצָמוֹ, וְהִרְקִיבוּ, וְעַמְדוּ עַל מְלֵא
38 תְרוּוד רֵקֵב, כְּלוֹמַר שֶׁלֹּאֲחַר שְׂנֻרְקָבוּ אֲבַלְן עֵשׂ וְלֹא נִשְׂאֵר מְכֹל מֵת
39 אֶלֶּא שִׁיעוּר חֲצִי תְרוּוד רֵקֵב, וְכִיּוֹן שְׁבִשְׁעַת קְבוּרָתוֹ לֹא הִיוּ
40 מְעוּרְבִים, חָלָה עֲלֵיהֶם דִּין טוֹמֵאת רֵקֵב, וְנִיתֵן לִישׁוּל שִׁיעוּר חֲצִי
41 תְרוּוד מְכֹל אֶחָד וּלְצַרְפֵּם יַחַד לְשִׁיעוּר תְרוּוד הַמְטֻמָּא.
42 דִין נוֹסֵף בְּדִינֵי רֵקֵב: אֲמַר רַבָּה בְּרַב רַחְמֵהּ אֲמַר רַבִּי יוֹחֲנָן, גִּזּוֹ אֲדָם
43 אֶת שְׁעָרֵי שֶׁל הַמֵּת וְקָבְרוּ יַחַד עִמוֹ, נִעְשָׂה לּוֹ הַשִּׁיעוּר גִלְגָּלִין, שְׂאִינוּ
44 נַחֲשׁב כְּחֻלְק מִמֶּנּוּ וְהוּא כְּדַבֵּר אַחַר הַמִּתְעַרְבּ, וְאִינוּ מְטֻמָּא טוֹמֵאת
45 רֵקֵב.
46 הַגְּמֵרָא מְנַסֶּה לְפִשׁוּט מְדַבְּרֵי רַבָּה בְּעִיא בְּעַיִן טוֹמֵאת מֵת: תְּנִין
47 הָתֵם בְּמַסַּכַּת אַהֲלוֹת (פ' ג' ט"ז), כָּל שְׂכֻמַּת מְטָמָא – דְּהֵינּוּ, כֹּל אִיבְרֵי
48 הַמֵּת יֵשׁ בְּהֵם דִּין טוֹמֵאת מֵת אִף כִּאֲשֶׁר אִינֵם מְחֻבְּרִים בְּגוּפוֹ, חוּץ
49 מִן הַשֵּׁינִים וְהַשְּׂעִיר וְהַצְּפוֹרֵן אִם נִתְלַשׁוּ מְגוּפָה הַמֵּת, וְכַשֶּׁעַת חִיבּוּרָן
50 לְמַת כִּיּוֹן מְטָמָאֵין וְהַנוּגַע בְּהֵם כְּשֶׁהֵן מְחֻבְּרִין, נְטֻמָּא. הַגְּמֵרָא דְנָה

המשך מעמוד קעב

ויהי רצון אשר עוד כמה וכמה מהם יצאו בקרוב ממש מצרה ושבבי לרווחה לאורה ולגאולה
ויחוגו שמחת תורה הבע"ל בבתי כנסיות ובבתי מדרשות מתוך הרחבה ושמחה אמיתית ומלאה.
כבוד וברכה ובפ"ש חברי שיחוני.

1 איזהו מת שיש לו תורת רקב נקבר ערום בו' – אבל אם נקבר בכסותו, אפילו בארון
2 של שיש – אין לו תורת רקב, לפי כסכותו שנקבת עמו נעשית לו תערובות, ואנו אין
3 לנו הלבא למשה מסיני שיהא רקב מטמא אלא רקב הבא מן המת עצמו בלא תערובות.
4 וכן אם נקבר בארון של עץ, ואפילו ערום, או על גבי רצפה של לבנים, הואיל והארון
5 של עץ והתבן של לבנים עשוי לירקב – נעשין

6 לו תערובות, ואין לו תורת רקב. נעשו נגללים זה
7 לזה – נעשה כמי שנתערבו זה בזה, ואין זה
8 רקב נגמור. גלגלין – כלומר המגלגל זה לזה,
9 ונתערב זה עם זה. וכשתערב עמו כסות או
10 רקבון חרדי, ואפילו נקברו ערומים בארון
11 של שיש, הואיל דלא הוי רקב דמת אחר. אמר
12 רבא – כי קתני ונתערב הבא משני מיתים
13 טמא – כגון שקברו זה בפני עצמו וזה בפני
14 עצמו, והרקיבו כל אחד בפני עצמו, ועמד על
15 מלא תרודו רקב – ממת זה חצי תרודו, וממת
16 זה חצי תרודו – מצטרפין למלא תרודו, הואיל
17 ולא נעשו גלגלין זה לזה מתחילה, בשעה
18 שהרקיבו. אבל היבא דנקברו זה עם זה –
19 לעולם אימא לך דנעשו גלגלין זה לזה, ואין לו
20 תורת רקב. נזו שערו וקברו עמו נעשה לו גלגלין
21 – אבל כי לא גזו, והניחו מחובר כמו שהוא –
22 לא נעשה לו גלגלין. שיערו העומד ליגזו – קודם
23 מיתה, כגון שהכביד עליו שערו – כגזו דמי,
24 נעשה לו גלגלין, ואין לו רקב. הא לא גזו לא
25 – ואף על גב דעומד ליגזו. לא הכי קאמר נזו
26 הוי גלגלין – כלומר, מדרבה בר בר חנה ליבא
27 למשמע מידי, דהא דרבה בר בר חנה אמר דבי
28 גזו הוי גלגלין, אבל לא גזו – לא אמר ביה ולא
29 מידי, ואכתי תיבעי לך. מן העקב – מן
30 מרגלותיו, כלומר ממתנים ולמטה. כי קאמר
31 מדלא תרודו רקב טמא – היבא דאתי מכוליה
32 מת מכלפי גויה שעומד ליגזו. דעיקר הגוף בו. ואי
33 סלקא דעתך – רקב הבא מן העקב לא הוי
34 טמא, כי בא משני מיתים אמאי טמא להאי רקב?
35 [וילן] להבא – איבא למימר דדילמא דרך עקב
36 קאתי, וכן נמי להבא, גבי אידך מת – דילמא
37 דרך עקב קאתי, ואין לו תורת רקב! אלא מדלא
38 אמר הכי – שבע מינה דרקב הבא מן העקב
39 לו תורת רקב. היכי דמי אי דאירקיב כוליה מת
40 – כלומר, לעולם אימא לך דרקב שבא מן
41 העקב טהור. והכי קבעית מניך: (תרודו) אי
42 דאירקיב כוליה מת, וההוא מלא (תרודו) רקב
43 דשקליה מיניה אתא ליה דרך עקב עד כלפי
44 הראש, ועל פני כולו של מת – הכי נמי דאיבא
45 למיפשט מדהאי דרב נתן בר אושעיא דהוי
46 טמא. אלא כי קא מיבעיא ליה הכא כגון
47 דאירקיב חד אבר, וההוא אבר עצמו דאירקיב
48 אתא ליה דרך עקב בלבד. והכי קמיבעיא לך: מן
49 אמרינן גבי גמירי רקב – כגון דאתי מכל גוף
50 דמת, אבל היבא דאתי מן עקב לחודיה – ואי
51 או דלמא לא שטא?

שכבת

גלגלין או לא? ומידו, [וכפירשו] קמא משתברא, דקאי אמתיניתן דיכל שבמת טמא. טעמא דגזו – או הוי גלגלין, הא לא גזו – לא, ומיירי בכל ענין, אף משער העומד ליגזו. וקאמר דלא
גזו דלא הוי גלגלין – הכי נמי נישא דבשנת חיבורו טמא, דהוי כגופו. לא גזו תיבעי לך – כלומר, לרבה בר בר חנה גופיה קא מיבעיא ליה היבא דלא גזו, ולהכי נקט גזו, דבגזו דוקא הוא
דפשיטא ליה.

1 תגו רבנן: איזהו מת שיש לו רקב - מת שנקבר
2 ערום בארון של שיש, או על גבי רצפה של לבנים,
3 והו מת שיש לו רקב. נקבר בכסותו, בארון של עץ,
4 או על גבי רצפה של לבנים - והו מת שאין לו רקב.
5 אמר עולא: אין רקב אלא הבא מן הפשר ומן הגידים
6 ומן העצמות. איתבייה רבא לעולא: רקב הבא מן
7 הפשר - טהור. הא מן העצם - טמא, ואף על גב
8 דליבא בשר! - אימא הכי: רקב הבא מן הפשר -
9 טהור, עד שיש עצם בפשר. - הא ליבא גידים! - אי
10 אפשר לבשר ולעצמות בלא גידים. אמר רב שמואל
11 בר אבא אמר רבי יוחנן: שני מיתים ששקברו זה עם
12 זה - נעשו גלגלין זה לזה. מתיב רב נתן: רקב הבא
13 משני מיתים טמא! - אמר רבא: שקברו זה בפני
14 עצמו וזה בפני עצמו, והרקיבו ועמדו על מלא תרודו
15 רקב. אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: גזו שערו
16 וקברו עמו - נעשה לו גלגלין. תנן התם: פל שפמת
17 - טמא, הוי מן השינים והשער והצפורן, ובשעת
18 חיבורן פולן טמאין. בעי חזקיה: שערו העומד לגלגל,
19 צפורן העומד ליגזו, מאי? מי אמרינן: פל העומד
20 ליגזו כגזו דמי, או דלמא השתא מיהא הא מחוברין?
21 - וניפשטו ליה מדרבה בר בר חנה; טעמא - מישום
22 דגזו, הא לא גזו - לא! - הכי קאמר: גזו - הרי זה
23 גלגלין, לא גזו - מיבעי ליה. בעי רבי ירמיה: רקב
24 הבא מן העקב, מהו? פי אמרינן - רקב הבא מפוליה
25 מת, אבל דאתי מן עקב - לא, או דלמא לא שטא?
26 הא שמעי, דתני רבי נתן ברבי אושעיא: רקב הבא
27 משני מיתים - טמא. ואי סלקא דעתך הבא מן העקב
28 לא, זיל הכא - דלמא דרך עקב קאתי, והכא - דלמא
29 דרך עקב קאתי! - אי דאירקיב פוליה מת וקאתי
30 דרך עקב - הכי נמי. אלא הבא כגון דאירקיב חד
31 אבר, וקאתי דרך עקב, מאי? תיקו. בעי רבי ירמיה:
32 עובר במעי אשה הוי גלגלין או לא? פינן דאמר מר
33 עובר ירך אמו - הלכך גופיה הוא, ולא הוי גלגלין, או
34 דלמא פינן דסופו לצאת - מפרש פריש מינה. ואם
35 המצינו לומר עובר דסופו לצאת מפרש פריש מינה,
שכבת

1 איזהו מת שיש לו רקב – מלא תרודו רקב מטמא באהל, וניזר מגלח עליו.
2 שנקבר ערום בארון של שיש או על גבי רצפה של לבנים – שאינה נשחקה,
3 ואין להסתפק בעפר אחר, כי אם ברקב גוף של מת. נקבר בכסותו ואפילו בארון של שיש
4 או ערום בארון של עץ או על גבי רצפה של לבנים – שנחות לישחוק וליכתש מאלוהי –
5 זהו מת שאין לו רקב. ואפילו לקח ארבע או חמש
6 תרודין מן רקב שלו, שבדאי יש כאן מלא תרוד
7 מגוף המת – טהור. כדאמרינן בפרק "המפלות"
8 (נדה כ"ב). מה תחילתו דבר אחר נעשה לו
9 גלגלין, משמע דבהא ליבא מאן דפליג, שאם
10 נתערב דבר אחר עמו בתחילתו – אינו מטמא.
11 אמר עולא אין רקב אלא הבא מן הבשר ומן
12 הגידים ומן העצמות – מכולם צריך שיהא הרקב.
13 הא מן העצם – לחוד, טמא. והא ליבא גידין
14 – ולא הוה מצי לשניי דחכי קאמו: ומן הבשר
15 לחודיה טהור עד שיהא רקב עצם וגידין בהוי
16 בשר. דאם כן לתיני: מן הבשר ועצם טהור,
17 דייקין עד דאיבא גידין בהדיהו. אי אפשר
18 לבשר ועצמות בלא גידים – ועולא שהוכיח
19 גידים – אצטרך לאפקי נפל שלא נתקשרו
20 אבריו בגידים. וברייתא לא מיירי בהכי, אלא
21 בולד נגמור. שני מיתים שנקברו זה עם זה נעשו
22 גלגלין זה לזה – ובפרק "המפלות" (שב) גרסינן
23 בכל הספרים: ונגלגלו. וגם בערוך פירש: גלגלים
24 – עפר הוא שמעורב ממוקם אחר, לשון דבר
25 המתגלגל. ועוד שערך בערוך: גלגלין –
26 *קוטרמיא בלעז. דלא גמירי רקב אלא של מת
27 אחר, ולא שיש מת אחר מעורב בו. מתיב רב
28 נתן רקב הבא משני מיתים טמא – וקא סלקא
29 דעתך דמיירי שנקברו יחד.

1 ונרקבו ועמדו על מלא תרודו – אחר שאכלן
2 עש, ולא נשאר בכל אחד אלא חצי
3 תרודו. וכיון שיהיה כל אחד יחידו כשנקברו – יש
4 לזון דין רקב. ויש תימה: למה נקט ועמדו על מלא
5 תרודו רקב אחד, שלא נשתירי? ויש לומר:
6 דלרבותא נקטיה. והאפילו כי אין בשניהם אלא
7 תרודו אחד, דאיבא השתא רקב מן העקב –
8 אפילו הכי הוי שיעור כתרודו. ולדקמן פשטינן
9 מינה בעיא דרקב הבא מן העקב מהו, דגם לפי
10 הדיחוי שמענין דמת דאירקיב כוליה מת מצטרף
11 רקב העקב לשאר רקבובית לתרודו. תנן התם
12 במסכת אהלות (פרק שלישי משנה ג.) כל שבמת
13 טמא, וגם העור. ופליגי בה בפרק "דמ נדה" (נדה
14 נ"א), איבא למאן דאמר דרבנן, ואיבא למאן
15 דאמר דאורייתא. חזון מן השינים והשער
16 והצפורן – שטחורין אף מדרבנן.
17 ובשעת חיבורן למת כולן טמאין, שנהוג עמו
18 מאהיל עליהם הוא נוגע עמו מאהיל על המת דהוה
19 יד לטומאת המת. בעי חזקיה שער העומד ליגזו
20 מהו – מי הוי [וכשאר] חיבורין למת וטמא, או
21 כגזו דמי ולא מטמא במת אף במחובר למת, או
22 דלמא מטמא בערו מחובר בו? ויש מפרשים
23 דלענין גלגלין קא מיבעיא ליה; כגזו דמי ונעשה

גלגלין או לא? ומידו, [וכפירשו] קמא משתברא, דקאי אמתיניתן דיכל שבמת טמא. טעמא דגזו – או הוי גלגלין, הא לא גזו – לא, ומיירי בכל ענין, אף משער העומד ליגזו. וקאמר דלא
גזו דלא הוי גלגלין – הכי נמי נישא דבשנת חיבורו טמא, דהוי כגופו. לא גזו תיבעי לך – כלומר, לרבה בר בר חנה גופיה קא מיבעיא ליה היבא דלא גזו, ולהכי נקט גזו, דבגזו דוקא הוא
דפשיטא ליה.
רקב הבא מן העקב מהו – לפי שבעקבו של אדם יש בו עובי בשר שאין בו חיות, ומיבעיא ליה אי גמירי ביה רקב או לא. האבא מכוליה מת – כלומר, מכל הבשר שיש בו חיות.
רקב הבא משני מיתים טמא – ולעיל אוקמייה רבא כגון שעומד על מלא תרודו, שלא נשאר משיניהם כי אם מלא תרודו. ואי סלקא דעתך רבא מן העקב לא, כלומר (לא) שאינו מטמא –
זיל הכא דלמא דרך עקב קאתי, כלומר שנשא ש בו מן העקב. ולהכי נקט "דלמא" – שאין בזה [ודאי], דשמן מן העקב אכלן עש, והו הרקב נשאר מן שאר הגוף. ה"כ דמי – כלומר, היכי
הוי [בעינין] ודאי אי דאירקיב כוליה מת ואתי דרך עקב – הכי נמי דיש לו רקב, דבהכי מיירי הא דתני רב נתן – כשנרקב כל המת ונרקב גם העקב, שיש בו דין רקב. אלא [בעינין] היבא
דאירקיב חד אבר – הרגל, ואתי דרך העקב. דאיבא למימר לפי שאין חיות בבשר העקב [מיהר] להרוקיב, ככי האי גזוה לא גמירי רקב. עובר במעי אשה מן הוי גלגלין – כשני מיתים שקברן
זה עם זה.

זיזר. כהן גדול – פרק שביעי דף נא עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" רש"י

1 **כיון** דלא איתצר – שלא נוצר חולד עדיין בגופה, שהרי אין סופה לפרוש ממנה.
2 **פירשה** מזה – פרש שלה שבותכה מי היו גלגלין, כיון דלא מויקיימא בדלא אכלה
3 חיותא היא, ולא היו גלגלין, ואגב ששאל עובר במעי אשה בנקבה, שאל נמי בפירשה, והוא
4 הדין בובר.

5 **עורו** מזה שיעשה גלגלין, כיוו וניעו מזה –
6 שיעשה גלגלין.

7 **כל** הני דקאמרו היו גלגלין – פרש וניעו וכיוו
8 בו, היכי משכחת לה?

9 **דאשקיהו** מי דקלין – דאמרינן בפרק "שמונה
10 שרצים" (שבת קיא, א) מאי מי

11 דקלים – תרי דקלי איכא במתא מחסיא, ונפיק
12 מעיינא דמאי מבנייהו, כסא קמא מרפי, ואיך

13 משלשל, ואיך – כי היכי דיעיל הכי נפק,
14 משלשל את הגוף ומנקה את הגוף ביותר, ובכך

15 העביר הפרש וכיוו וניעו. **וסכיא** נשא – פירש
16 רש"י: להשיר השער. ושלקו במי טבריא תחלה,

17 קודם שסכו בנשא להשיר שער הראש ושער
18 הגוף. על ידי שסכו נשא נשור (השער) עקרי

19 השערות. דאי סכו מעיקרא בנשא – אכתי שרשי
20 השער העוברים דרך העור לבשר לא היו עוד

21 נשרים מן הנשא, משום דשער הלחולי מתחלחל
22 ומחובר לבשר הראש וטחת העור, כדאמרנן

23 בפרק "העור והרוב" (חולין קט"ב). ונראה דלא
24 סברא חך סוגיא הא דאמר לעיל: שערו העומד

25 ליגנו מזה, משמע דאותו שאינו עומד ליגנו – לא
26 היו גלגלין. ושמן סבירא ליה כרבה, דאמר: גזו

27 שערו – היו גלגלין, ולא גזו – תיבעי ליה, בין
28 שעמנו ליגנו, ובין שאינו עומד ליגנו ועלה קאי.

29 **מת** שטחן אין לו רקב – עומד רקבת גמירי,
30 ולא עפרורית דטחינא.

31 **כברייתו** בענין – כלומר שירקב כמו שדיה,
32 שלא נשתנה מברייתו. **מת** שחסר

33 אין לו רקבון – שנקב חסר. **ולא** תפוסה –
34 לקמן בפרק "הגויס" (סד"ג): המוצא מת בדרך

35 כדרכו – ונטלו עם תפוסתו, הדיש לה קאי.
36 ומפרש ליה שנטול כל עפר התיחות, ושלשה

37 אצבעות מקרקע בתולה. **ולא** שכונת קברות –
38 לקמן בפרק בתרא (סד"ג) אמרינן: מצא שלשה

39 מתים, אם יש בין זה לזה מארבע אמות עד שמנה
40 אמות – הרי זה שכונת קברות, ובודק הימנו

41 ולהלן, כי יש לחוש שמוא יש שם בית הקברות.
42 ואם מצא שנים שלמים ואחד חסר – אין זה

43 שכונת קברות. וצריך עיון: למה? אם טעם שכונת קברות משום חששא דרילמיה היה שם בית
44 הקברות – אף כי אחד חסר נמי נידוש. ואם הוא הלכה למשה מסיני – מוטב. **מיריבי**

45 לא אם אמרת במת בו – במסכת עידות (פרק ו משנה ג) תנן לה, דאינפלג על כוית בשר
46 (הפורש) מן האבר מן החי, דאיכא למואן דמטהר, ואיכא למואן דמטמא וילף לה במבשר

47 הפורש שאבר מן המת, ומותיבי: לא אם אמרת באבר מן המת – שכן במת יש לו כמה
48 חומרות: רוב, ורובע, ומלא תורוד. ברוב – פירושו: רוב בנין או רוב מנין. ורובע – רובע קב

49 עצמות דמטמא באהל. וכן מלא תורוד רקב מן המת משמטא באהל, כדתיב באהלוח. היכי
50 דמי דאין לו רקב לזו – כמו דארקוב חד אבר, דכחותה גבי מת אפילו ארקוב חד אבר, אם

51 חתר האבר ממנו – יש לו רקב, ואנאמיז הוא מת חסר הוא! ומשני: מי קתני הא מת? הא קא
52 משמע לך: שם מת יש לו רקב – ובמת שאינו חסר, שום חי אין לו רקב – וכדאייתא שחתך

53 אבר מן החי ונרקב. **מעמא** משום חי – פירושו: כל זמן שהוא חי אין לו רקב, אבל מת יש
54 לו רקב, כגון מת אדם אחד שנתק בעורו חי אחד מאבריו – יש לו רקב לאותו אבר, אף על

55 פי שהרקוב בעורו חי. ומשני: מי קתני (הא מת?) שם חסר קא משמע לך דשום מת יש לו רקב –
56 כשנתק לאתר שמת. ושום חי אין לו רקב – אפילו כי מת אחרי אין בין האבר שנתק בעורו

57 חי מטמא כדון רקב.
58 **נמלה** שחסרה מזה – דאמר בפרק "אלו חן הלוקין" (מכות י"ג, א): האובל נמלה חייב עליה

59 בכל שחוש, אף על פי שאין בה כוית, ומיבעיא ליה אם נקצפו גרליה, שעדיין היא יכולה לחיות, ועדיין שם בריה עליה. **מי**
60 חסרה. או דלמא בריה גמירי לה, והואי לה שרף, והואיל ועדיין ראייה לחיות.

1 שכבת זרע במעי אשה מהו – כגון שמתה שהיתה בת בנים, דסתם אשה בת בנים אית
2 לה שכבת זרע במעיה. או שנבעלה סמוך למיתתה. **מאי** מי אמרינן כיון – דאכתי בשעת
3 מיתתה לא נוצר עובר כי גופה הוא, ולא היו גלגלין, או דלמא שכבת זרע מעלמא אתי
4 לה, והיו גלגלין, ובאשה לעולם אין רקב עד דהויא בתולה, או זקנה דלאו בת בנים.

5 **פירשה** – פרש שבתוך הגוף, דהיינו ריעו, מי
6 נעשה גלגלין? מי אמרינן: כיון דלא מקיימה

7 בחייה אי לא אכלה – חיותא נמי ידדה היא,
8 וכגופה דמי, ולא היו גלגלין, והוא הדין לפרש

9 דאיש, אלא איידי דקאי במילי דאשה מסיק לה
10 נמי להא על שם אשה. **כתי רב אחא** בריה דרב

11 **איבא** עורו מהו – רוק היוצא לו לאדם שלא
12 על ידי טורח, אלא כיון ששמערער לתוך פיו

13 וגרונו – יוצא, מי היו ליה גלגלין? ואית
14 דמפרשי: עורו – עור האדם ממש. כיוו וניעו

15 – אינו יוצא אלא על ידי הדיח. היכי משכחת
16 לה – דלית ליה פירשא קודם שמת. כגון

17 דאשקיהו מי דקלים – כדמפרש במסכת שבת,
18 בפרק "שמונה שרצים" (ק"א), מאי מי דקלים –

19 תרי דיקלי איכא במערבא, ונפיק מעיינא דמאי
20 מבנייהו, כסא קמא מרפי, ואיך משלשל,

21 ואיך – כי היכי דיעיל הכי נפיק. **וסכיה** נשא
22 וסך נפשו נשא שוקרין טהרה, והעביר השער

23 העומד ליגנו. ושלקו במי **מבריא** – שחן חמים,
24 והופשט עורו, ויצא כיוו וניעו. נקטינן מת

25 שפתנו – בריחים, או שחשקו דק הדיבא – אין
26 לו תורת רקב, משום דרקב בעינן, והא לא

27 אירקבי. **מירי הוא מטמא** – דרקב מטמא, אלא
28 משום דאיכא רקב בשר גידים ועצמות. כדאמר

29 עולא לעיל – הבא נמי איכא רקב של בשר
30 גידין ועצמות, ויש לו תורת רקב. **או דלמא** –

31 רקב הבא ממידו דכבריתו בעינן, והא ליכא –
32 שהרי טחנו כבר, ואין לו תורת רקב. תיקו. **מת**

33 **שחבר** – אבר כל שהוא, אין לו תורת רקב. **ולא**
34 **תפוסה** – כהדיא דתנן לקמן (סד"ג): המוצא מת

35 מושכב דאבר – ונטלו את תפוסתו. ואילו
36 הבא, כיון דחסר – אין צריך לטול תפוסתו

37 עמו. **ולא** שכונת קברות – כי הדיא דתנן לקמן
38 (שם): מצא שלשה – הרי זו שכונת קברות,

39 וקנה מקומו. ואילו היכא דחסר אבר אחד מן
40 אינו שכונת קברות, ולא קנה מקומו. **איתיביה**

41 – כסיפא קאי, לא, אם אמרת במת שהוא
42 מטמא באהל – שיש לו רוב בנינו, מטמא

43 באהל, ורובע הקב עצמות. **תאמר באבר מן החי בו** – שאין רקב שלו טמא. והיכי דמי
44 בחי, דאין לו תורת רקב – כגון דארקוב ביה חי אבר. אבל במת כי האי גוונא יש לו

45 תורת רקב, ושמע מינה, דאף על גב דלא אירקבי בו אלא אבר אחד – יש רקב. **מי קתני**
46 **הא דבחותיה** במת – אלא לעולם לא קשיא, והא קא משמע לך: דשום מת יש לו רקב

47 כשהוא שלם ולא כשהוא חסר. ושום חי אין לו רקב – דאי אירקבי כולה – הוה ליה
48 מת ולא חי, ואי אירקבי חד אבר, השתא יש לומר במת אין לו תורת רקב, כדי לא כל

49 שכן. **כתי רבא** הריקבי – חד אבר כשהוא חי, בין שמיטפל עמו בין שאינו מיטפל, ולאחר
50 כך חזר והריקבי כולו, מהו? **כי מטמא חיבא** דהריקבי כולו כשהוא מת – והאי כשהוא

51 חי הריקבי מקצת, ואין לו תורת רקב. **או דלמא** **חא** מית – וכדריקבי כולו כשהוא מת
52 דמי. **חא** מת – לאחר כך יש לו רקב, דאף על גב דהריקבי במקצת כשהוא חי. **מי קתני**

53 **חא** מת – לאחר כך, אף על גב דנרקב מחיים, דיש לו רקב? לא, הכי קאמר: דשום מת
54 יש לו רקב, שום חי אין לו רקב. **כתי רבא** נמלה שחברה – כל שוה, אכלה, מהו? שיעור

55 נמלה שלימה גמירי לה, דכי אכלת חיבי, ואילו חיבא דחסרה – הוי פסול – או דלמא בריה
56 גמירי לה, דכי אכלי בריה מיחייב, וכי חסרה – נמי חסרה, דהאיכא בריה, ואמרינן רובו

57 ככולו.

אמר

הוא אמרינן שיעורא גמירי – כל, שלימה כבריה – הוא

חא

49 ארבע לשמונה אמות, הרי זה בית הקברות ואסור לפנותם, ואף יש
50 לחוש לטומאה נוספת סביבותם. אמנם אם אחד המתים אין גופו
51 שלם, לא חל דין זה.
52 הגמרא מקשה: מיתבי, שנינו במשנה במסכת עדיות (פ"ו מ"ג),
53 שישנם הלומדים דינים הנוגעים לאבר מן החי, מדיני אבר מן
54 המת, ודוחה זאת המשנה, לא אם אָמְרַתְּ בְּמַת שֵׁשׁ לוֹ חומרות
55 אלו, רוב – שאם קיים רוב בנין הגוף, או שקיים רוב מנין איבריו,
56 מטמאים הם בטומאת מת, וְשְׂרֹבֵעַ קַב עצמות מן המת מטמאים
57 הם באהל, או שְׂמֵלָא תְּרִוּד רַקֵּב ממת מטמא באהל, תֵּאמְרַן בְּחֵי
58 שְׂאֵין לוֹ לֹא רֹב וְלֹא דֹבֵעַ וְלֹא מְלֵא תְּרִוּד רַקֵּב, בתמיהה, ואין אתה
59 חפץ ללמוד זה מזה. ומבררת הגמרא, חֵיכֵי דְּמֵי – כיצד הוא האופן
60 שניתן לומר דין רַקֵּב באבר מן החי, דְּאִרְקִיב חַד אֲכָר – רק באופן
61 שהרקיב אבר אחד, שהרי אם הרקיב כולו אינו יכול לחיות,
62 דְּכֹוּתֵיהּ נִפְי מַת אֲפִילוּ חַד אֲכָר אִיבָא רַקֵּב – ועל כך נאמר במשנה
63 שאין דין רַקֵּב בחי אלא במת, שבמת אף אם הרקיב אבר אחד
64 בלבד יש בו דין טומאת רַקֵּב, וקשה לעולה, הסובר שלא נאמרה
65 טומאת רַקֵּב אלא כשהרקיב כל הגוף. מתרצת הגמרא: מִי קִתְּנֵי
66 במשנה הָא מַת – שבאותו אופן שאין דין רַקֵּב בחי יש דין רַקֵּב
67 במת, אין הדבר כן, שאף במת אין דין רַקֵּב באבר אחד, אלא הָא
68 קָא מְשַׁמַּע לָן המשנה, שום מַת יש לו רַקֵּב שום חֵי אין לו רַקֵּב –
69 ישנה חומרא במת יותר מאשר בחי, שלגבי מת מצינו דין טומאת
70 רַקֵּב, באופן שכל גופו שלם, אך בחי לא מצינו דין טומאת רַקֵּב,
71 מאחר שלא נרקב מגופו אלא אבר אחד.
72 איבעיא בדין רַקֵּב: בְּעֵי רַבָּא, תְּרִקִּיב אבר אחד בְּשָׂהוּא חֵי, וְחֹר וּמַת
73 והרקיב כל גופו, מָהוּ שֵׁיטְרַף אף האבר שהרקיב מחיים לשאר
74 האיברים שהרקיבו לאחר מיתה, ולא ייחשב כמת שחסר חלק
75 מגופו. האם נאמר שְׂבִי גְמִיר – מה שלמדנו דין רַקֵּב הוא דווקא
76 באופן דְּאִרְקִיב כל הגוף בְּשָׂהוּא מַת, ולא כאשר נרקב אבר אחד
77 מחיים, או דְּלֵמָא הִשְׁתָּא מִיָּהָא הָא מִיָּתִי, והרי מת שלם שנרקב
78 לפנינו, ויש בו דין טומאת רַקֵּב.
79 הגמרא מנסה לפשוט: תָּא שְׁמַע, שנינו במשנה, לֹא אִם אָמְרַתְּ בְּמַת
80 שֵׁשׁ לוֹ רֹב וְרֹבֵעַ וְנִלְמָא תְּרִוּד רַקֵּב תֵּאמְרַן בְּחֵי כו'. מדייקת
81 הגמרא: מְעַמָּא מְשׁוּם שְׁחֵי הוּא, ולכן אין בו דין טומאת רַקֵּב, הָא
82 מַת יש לו רַקֵּב אף על אותו האבר שנרקב מחיים, ויש לפשוט
83 ממשנה זו את ספיקו של רבא. דוחה הגמרא: מִי קִתְּנֵי במשנה הָא
84 מַת – שבאותו אופן שאין החי מטמא תחול טומאה לכשימות, אין
85 הדבר כן, אלא הָא קָא מְשַׁמַּע לָן דְּשׁוּם מַת יש לו רַקֵּב שום חֵי אין
86 לוֹ רַקֵּב – שישנו אופן של טומאת רַקֵּב במת, כשהרקיב כל הגוף
87 לאחר מיתה, ובחי אין שום אופן שתהא בו טומאת רַקֵּב, אך אין
88 להוכיח מכאן לגבי הרקיב אבר אחד מחיים.
89 ספק בדיני שרצים: בְּעֵי רַבָּא, נְמִלָּה שְׁחַרְרָה – שנקצצו רגליה
90 ועניין יכולה היא לחיות, מָהוּ – האם האוכלה חייב עליה אף
91 שאין בה שיעור כזית, כיון שהיא 'בריה' שלימה, או לא. האם
92 שְׂעִוְרָא גְמִירִין לָהּ וְהָא חָסֵר – האם דין 'בריה' הוא דווקא כאשר
93 כל גופה שלם, ועל כן כאשר נקצצו רגליה אין האוכלה חייב
94 עליה, או בְּרִיָּה גְמִירִי לָהּ וְהָאִיבָא – או שדין בריה הוא שיהא
95 היצור חי, ועל כן אף שנקצצו רגליה חייבים עליה, מאחר שיכולה
96 היא לחיות.

1 עדיין יש להסתפק לגבי שְׂכַבְתָּ יָרַע הנמצאת בְּמַעֵי אִשָּׁה שמתה,
2 מָהוּ, האם מבטלת היא דין רַקֵּב מן האשה. מִי אֲמַרְיָן בִּין דְּלֵא
3 אִתְּצַר בִּי נִפְסָה דְּמֵי – שמאחר שעדיין לא נוצר ולד, אין כאן גוף
4 נוסף המבטל דין רַקֵּב, אלא נחשב הכל כגופה של האשה, או
5 דְּלֵמָא בִּין דְּמַעֲלָמָא קָאֲתִי לֹא – או שמאחר ששכבת זרע זו אינה
6 חלק מגופה של האשה אלא דבר חיצוני, מבטלת היא דין רַקֵּב
7 ממנה.
8 איבעיא נוספת: בְּעֵי רַב פָּפָא, פִּירְשָׁה מָהוּ – אשה שמתה בעוד
9 פסולת המאכל שוהה בגופה, האם מבטלת היא דין רַקֵּב ממנה.
10 בִּין דְּלֵא מְקַיְמָא בְּדֵלָא אֲכָלָה חַיִּוְתָא הוּא – מאחר שאין האשה
11 יכולה להתקיים ללא מאכל, נחשב כחלק מגופה, ואינו מבטל דין
12 רַקֵּב, או דְּלֵמָא הָא נְמִי מַעֲלָמָא אֲתִי – שמאחר שפסולת זו אינה
13 חלק מגופה אלא דבר חיצוני, אינה נחשבת כגופה ומבטלת ממנה
14 דין רַקֵּב.
15 איבעיא נוספת: בְּעֵי רַב אֲחָא בְּרִיה דְּרַב אִיקָא, עוּרֵי מָהוּ, האם
16 נחשב כחלק מגופו ואינו מבטל ממנו דין רַקֵּב, או שנחשב כדבר
17 חיצוני, ומבטל.
18 איבעיא נוספת: בְּעֵי רַב הוּנָא בְּרַ מְנִיָּה, בִּיהוּ – ליחה היוצאת מן
19 הגרון בבחי, וְנִיעוּ – ליחת החוטם, מָהוּ – האם מבטלים הם דין רַקֵּב
20 מן המת, אם מצויים הם בגופו, או לא.
21 הגמרא מקשה: אֲמַר לִיה רַב שְׁמוּאֵל בְּרַ אֲחָא לְרַב פָּפָא, וְאִי סְלֵקָא
22 דְּעִתְּדָה כָּל הֵי דְּקָאֲמַר חֵי גְלַנְלִין – אם אכן הפרש העור וכיוהו
23 וניעו מבטלים דין רַקֵּב מן המת, אם כן רַקֵּב דְּמַטְמָא חֵיכֵי מְשַׁבַּחַת
24 לָהּ – כיצד יתכן שיהא דין רַקֵּב במת, הרי דברים אלו מצויים הם
25 בכל אדם שמת. מתרצת הגמרא: אֲבָן דִּין רַקֵּב במת יהא רק באופן
26 דְּאִשְׁקִיָּה – שהשקו אותו קודם מותו מִי דְּקָלִים – במי מעיין מיוחד
27 הנובע מבין שני דקלים, וסגולת מימיו לנקות את כל הגוף, ובכך
28 העבירו את פירשו וכיוהו וניעו, ושכבת זרע באשה, וְסָבִיא נְשָׂא –
29 ושכו אותו במין סם המשיר את השיערה, וְשָׁלְקוּ – ושלקו את כל
30 גופו בְּמִי מְבַרְיָא – בחמי טבריה, ובכך תתרכך עורו והפשטוהו
31 מעליו.
32 דין נוסף בדיני רַקֵּב: אֲמַר אֲבִי, נְקַמְיָן – נוקטים אנו להלכה שְׁמַת
33 שְׂמִתְנֵן עד שנעשה כעין עפרורית של רַקֵּב אִין לוֹ רַקֵּב, מאחר
34 שלא נתחדשה ההלכה אלא בעפרורית הנעשית על ידי רַקֵּב, ולא
35 ולא בנעשית על ידי טחינה.
36 אִיבְעִיא לָהּ – נסתפקו בני הישיבה, מָהוּ וְחֹר הַבְּשַׂר הַטְּחוּן
37 וְחֹרִיב מָהוּ, האם תהא יכול עליה דין רַקֵּב. מבאר הגמרא את
38 צדדי הספק: מִדִּי הוּא מְעַמָּא – הלוא הטעם לכל רַקֵּב אינו אֵלָא
39 משום דְּאִיבָא בְּשַׂר וְגִידִים וְעֲצָמוֹת, וְהָאִיבָא – גם כאן יש כן ויחול
40 דין טומאת רַקֵּב, או דְּלֵמָא מַת שְׁהוּא בְּכַרְרִיתָא ונרקב באופן רגיל
41 בְּעֵינָן וזוהו נאמרה ההלכה, וְלֵיבָא – וכאן אינו כן. תיקו.
42 דין נוסף בדיני רַקֵּב: תְּנִי עוֹלָא בְּרַ חֲנִינָא, מַת שְׁחַסֵּר חֵלֶק מגופו, אִין
43 לוֹ דִּין רַקֵּב, כיון שלא נתחדשה ההלכה באופן זה, וְלֹא דִין תְּפֻסָּה
44 – שאם מוצא אדם מת קבור באדמתו חפץ הוא לפנותו, עליו
45 ליטול יחד עם גוף המת את כל העפר תיחוח שמסביבו ועוד שלש
46 אצבעות מהקרקע הקשה שלא נחפרה מאחר שהליחה היוצאת
47 מן המת נבלעת בקרקע, ודין זה נאמר רק במת שלם. וְלֹא שְׂכֹוֹנַת
48 בְּקָרוֹת – שאם מוצא אדם שלשה מתים הקבורים בשטח שבין

אגרות קודש

ב"ה, ט' מ"ח, תש"כ
ברוקלין.
שלום וברכה!

במענה למכתבו מיום הראשון, בו כותב גם ע"ד הפתקא שכתב בליל הוש"ר.

ומובן שנעם לי לקרות אח"כ מכתבו, הכתוב ביום הראשון לסי' לך לך מארצך וממולדתך ומבית אביך אל הארץ אשר אראך.

המשך בעמוד הבא

46 עוסקת אלא באופן שנשברו הצלעות, והיא קא משמע לן הברייתא
 47 דכי גיירד מהורה - שבאופן כזה שנשברו הצלעות אין השדרה
 48 מטמאת, ואיך - באופן שלא נשברו הצלעות, תיבני לך - עדיין
 49 ישנו מקום להסתפק אם מטמאת בלא הגולגולת.
 50 הגמרא מביאה ברייתא נוספת, על מנת לפשוט הספק מדבריה: תא
 51 שמי, שנינו בברייתא העוסקת במחלוקתם של רבי עקיבא ורבנן
 52 לגבי צירוף טומאה הבאה משני מתים, רבי יהודה אומר, ששה
 53 דברים ביני צירוף טומאה היה רבי עקיבא מטמא טומאת אהל,
 54 והקמים מטהרין, ולאחר מכן חזר בו רבי עקיבא מדבריו, וטיהר. וכן
 55 היה מעשה שהביאו קופה מלאה עצמות לבית הכנסת של מרסיים
 56 - צורפי נחושת, והניחיה באויר - במקום שאינו מקורה, כדי שלא
 57 ייטמאו כל הנכנסים לבית הכנסת בטומאת אהל המת, ונקבם
 58 תודום הרופא וכל הרופאים [עמו] על מנת לבדוק האם עצמות
 59 אלו הינם ממת אחד או משנים, ולאחר בדיקתם אמרו שאין כאן
 60 שדרה שלימה ממת אחד, אלא בצירוף מכמה מתים, ועל כן טיהרו
 61 חכמים עצמות אלו מטומאת אהל. ומבואר שם, שאף רבי עקיבא
 62 נמנה על המטהרים, והיינו שחזר בו מסברתו שטומאה הבאה
 63 משני מתים מצטרפת.
 64 ומבאר הגמרא כיצד ניתן לפשוט הספק מדברי הברייתא: מטמא
 65 דליבא שדרה דמתא - טעם הדבר שטיהרו חכמים שדרה זו
 66 מטומאת אהל, מאחר שאינה ממת אחד אלא מכמה מתים, האבא
 67 או שדרה או גולגולת דמתא, נזיר מנלח עליה - אך אילו היתה
 68 לפנינו שדרה ממת אחד או גולגולת ממת אחד היו חכמים
 69 מטמאים טומאת אהל, ואף הנזיר היה מגלח עליה, שמע מינה או
 70 שדרה או גולגולת תנן - מוכח אם כן מדברי הברייתא, שאף שדרה
 71 לבדה או גולגולת לבדה מטמאים טומאת אהל, וממילא אף הנזיר
 72 מגלח עליהם.
 73 דוחה הגמרא: לא ניתן לפשוט ספק זה מדברי הברייתא, מאחר
 74 שיתכן לומר שלא מיבעיא קאמר - כלומר, שכוונת הברייתא
 75 להשמיענו חידוש גדול יותר, אף שאינו נצרך לדינא. והיינו, לא
 76 מיבעיא שדרה וגולגולת דמתא אהד ליבא - לא זו בלבד שאין
 77 בעצמות אלו שדרה וגולגולת ממת אחד, וממילא אין בהם
 78 טומאת אהל, אלא אפילו או שדרה ממת אחד או גולגולת ממת
 79 אחד ליבא.
 80 הגמרא מביאה ברייתא נוספת, על מנת לפשוט הספק מדבריה: תא
 81 שמי, ממנינא - מדברי הברייתא המונה את הדינים שנחלקו בהם
 82 רבי עקיבא וחכמים לענין צירוף טומאה משני מתים, ואומרת, ומה
 83 הן ששה הדברים שרבי עקיבא מטמא והקמים מטהרין, האחד, על
 84 אבר שלם מן המת, ששא על ידי צירוף שני חצאי איברים משני
 85 מתים. השני, ועל אבר שלם מן החי ששא על ידי צירוף שני חצאי
 86 איברים משני בני אדם חיים. השלישי, ועל חצי קב עצמות ששא
 87 מצירוף עצמותיהם של שני מתים. הרביעי, ועל רביעית דם מן המת
 88 תא משנים. החמישי, ועל עצם פשוטה הבא אפילו ממת אחד
 89 שנחלק לשנים - לשני חלקים, ושניהם לפנינו. השישי, והשדרה
 90 והגולגולת. הבאים מצירופם של שני מתים.

1 הגמרא מנסה לפשוט את הספק: אמר רב יהודה מדיקתהא ו-שם
 2 מקום, תא שמעי, שנינו בברייתא, נאמר (ויקרא יא לא) 'כל הנגע פהם
 3 במתם יטמא עד הערב, יבול לא יתייב אלא אם נגע פבולין -
 4 בכל השרץ, תלמוד לומר (שם לב) 'ובל אשר יפל עליו מהם במתם
 5 יטמא, היינו אף הנוגע בחלק מהם. אי מהם' יבול יטמא גם אדם
 6 הנוגע במקצתן ואפילו במשהו, תלמוד לומר 'פהם', שאינו נטמא
 7 עד שיגע בשרץ כולו. תא כיצד תתיישב סתירה זו, אלא עד שיגע
 8 במקצתן אבל שהוא בגודל כזה שהוא פבולין - שיש שרץ באותו
 9 גודל, ושיעורו הקמים את השיעור הנצרך לקבלת טומאה,
 10 בכעדשה, שכן החוקט ו-מין שרץ בתחלת פרייתו - דהיינו,
 11 כשנתרקם כל גופו קודם שנולד, גודלו הוא בכעדשה, ועל כן אף
 12 הנוגע במקצת משרץ גדול, נטמא אם שיעורו הוא בכעדשה
 13 שהוא גודל של חומט בתחילת ברייתו.
 14 מבאר הגמרא: שמע מינה שיעורא נזירי לה - מדברי הברייתא
 15 יש ללמוד דין בריה שאם נקצצו רגלי הנמלה אף שיכולה היא
 16 לחיות, אינה חשובה בריה והאוכלה פטור, שחיי חומט זה אם
 17 יקצצו רגליו יהא שיעורו פחות מכעדשה, ובכל זאת קבעו חכמים
 18 שיעור טומאה בכעדשה, והיינו שאם יקצצו רגליו אין בו דין בריה
 19 ואינו מטמא, וממילא אף נמלה שנקצצו רגליה אינה 'בריה'.
 20 הגמרא דוחה: אמר רב שמעי, כי בענין שיעורא, דבולא תוין
 21 בכעדשה לא מטמא - מה שבאמר שאין מטמא חומט בפחות
 22 מעדשה, זהו משום דלא נפלה בה נשמה, שמאחר שעדיין לא
 23 נולד, אם יקצצו רגליו עתה שוב לא תהא בו נשמה ולא יוכל
 24 להוליד, אבל שרץ שנפלה בה נשמה לא נאמר שבלא רגלים אינה
 25 מטמאה, ולכן גם בנמלה ללא רגליים יתכן שיש לה דין 'בריה',
 26 והאוכלה חייב. מסיקה הגמרא: תיבני לך - עדיין הספק בעינו
 27 עומד:
 28 שנינו במשנה (לעיל מט): על אלו טומאות הנזיר מגלח וכו', על
 29 השדרה ועל הגולגולת: איבעיא להו - נסתפקו בני הישיבה, האם
 30 שדרה וגם גולגולת תנן ונטמא רק בשניהם יחד, או דלמא הכוונה
 31 היא או שנטמא בשדרה או שנטמא בגולגולת כל אחת לבדה.
 32 הגמרא מנסה לפשוט: אמר רבא, תא שמעי, שנינו בברייתא לגבי
 33 טומאת אהל, ששדרה של מת שגירד - שבר את רוב העלעין -
 34 הצלעות שפה, המחוברות בשדרה, מהורה היא מלטמא את
 35 השודה עמה באהל, מאחר שבטל שם שדרה ממנה, ואינה
 36 מטמאה אלא במגע ומשא. ובאופן שהיא מונחת בקבר, אי אפילו
 37 אם משופרת - נשברו רוב הצלעות ועדיין מחוברות הם בשדרה,
 38 או משופרת - או אפילו אם נעקרו הצלעות לגמרי ממקומם,
 39 מטמא, מפני שהקבר מצרף את הצלעות השבורות והמפורקות,
 40 כאילו מחוברות הם בשדרה. משמע מדברי הברייתא, שמעמא
 41 שאין השדרה מטמאת באהל משום דגירד ושבר את רוב הצלעות
 42 המחוברות בה, תא לא גירד ונשאר בשלימותן מטמא אף בלא
 43 הגולגולת, שמע מינה 'או שדרה או גולגולת' קתני.
 44 דוחה הגמרא: תא לא קתני - לא ניתן לדייק זאת מדברי הברייתא
 45 שאם לא נשברו הצלעות מטמאת השדרה, מאחר שאין הברייתא

המשך מעמוד הקודם

וידועה הוראת-פגס רבנו הזקן, מ'דארף לעבן מיט דער צייט, הכוונה מיט דער סדרה פון דער וואך, וידוע פירוש תורת החסידות בפסוק האמור.

ויהי רצון שיקיים החלטתו בפועל, בהתמדה ושקידה ובהתלהבות חסידותית - בנגלה ובחסידות גם יחד ובהקדור בקיום המצות, והשי"ת יצליחו גם כפירוש השני אשר ארדך, שמראים ומגלים הכחות הפנימים שישנם בו שיפעלו פעולתם ועד לחיי היום יומים, ועוצם וערך כחות הפנימים הרי מוכן ומבואר בכ"מ.

בברכה לבשו"ט בכל האמור.

1 אמר רב יהודה מדיסקרתא תא שמע - אלה הטמאים לכם בכל השרץ, כל הנוגע בהם
2 במותם' וגו' (ויקרא יא), אי "בהם" יכול ככולם, וכי נגע ככולם הוא טמא, אבל לא
3 במקצתו - תלמוד לומר "וכל אשר יפול עליו מהם במותם" בו, ושיערו חכמים - שמגע
4 ערשה יטמא, שהוא כערשה ששוח ככולו. שכן החופט בו' - ומדקא בעי שיעור בריה
5 כערשה - שמע מינה שיעורא דבריה כולה

6 בעינן, ואי חסרה שיעורא - נפקא לה מכלל
7 טומאתה, הוא הדין לענין אכילה. אמר רבי
8 שמעיה כי בעינן שיעורא - דבריה, במידו דכל
9 ברייתו כבערשה, אבל גבי נמלה, בפחות
10 מבערשה היא בה נשמה, והא שלימה נמי לא
11 היא כולה כערשה - לא בעינן שיעורא, ואכתי
12 תבעי לך. אמר רבא תא שמע (שרה) שגירד
13 רוב צלעות שבה - שעקר רוב צלעות שבה -
14 טהורה, ואף על גב שהן מנוחיות בצדה, ובקבר
15 בו' - מפני שהקבר מרפדה לדידות כמו בלדה.
16 הא לא גירד - טמאה, ואף על גב דליכא
17 גולגולת בהדה, ושמע מינה דשררה או גולגולת
18 תנן, איירך - לא גירד, עדיין תיבעי לך. ששה
19 דברים - לקמן קחשיב להו. של טרסיים -
20 צורפי נחשת. ואמרי לה: של אותה אומה.
21 ואמרי לה: אורגים, ודומה לו במסכת בערשה
22 זרה (יזב), במעשה דרבי אליעזר כשנתפס
23 למלכות, דאמר להו: רבם של טרסיים אני.
24 והניחיה באייר - כדי שלא יהיו מיטמאין באותן
25 עצמות, ונכנס תרוס הרופא - שהיה בק
26 ומומחה אם הן ממת אחד או משני מתים. ואמרי
27 אי כן שררה ממת אחד - ואין הנזיר מגלה
28 על אהילו, ואפילו לרבי עקיבא, שהיה אומר
29 בתחלה שאפילו היא באה משני מתים טמא
30 על אהילו - חזר בו רבי עקיבא. מעמא משום
31 דליכא ביה שררה ממת אחד - קאמר דאין
הנזיר מגלה. הא איכא חדא דמת אחד - טמא
32 באהל, ואין מועיל הנחתו באיירא כלום, והנזיר
33 מגלה עליו. ותפוש דא שררה או גולגולת,
34 לא לעולם אימא לך דשררה וגולגולת ממת
35 אחד בעינן. והאי דקאמר להו הרופאים דקא
36 מטודי להו - לא מיבעיא קאמר, לא מיבעיא
37 שררה וגולגולת דמת אחד כדי שיעור טומאת
38 אהל, דליכא, אלא אפילו שררה ממת אחד
39 וגולגולת ממת אחד, ולדברי רבי עקיבא הוא
40 טמא - לא איכא. כל שמע ממניינא -
41 דרשה דברים. על אבר מן המת הבא משני
42 מתים - כגון חורוץ או השוק שיש בו שתי
43 עצמות, והאחד בא ממת אחד והאחר בא ממת
44 שני, וקרויין הן אבר אחד. רבי עקיבא מטמא
45 וחכמים פטהיים - לפי שלא אמרו שיהא
46 מטמא באהל אלא באבר ממת אחד, ואבר מן הדין הבא מאדם אחד, וחצי קב עצמות
47 הבא ממת אחד, ורביעית דם הבא ממת אחד, במגע ולא באהל. ולדברי רבי עקיבא
48 אפילו באהל. ועצם כשעורה ממת אחד. ובכל אלו אומר רבי עקיבא שאפילו הן באין
49 משני מתים הרי אלו מטמאין.
50

לעולם

1 חדא - נזיר מגלה עליה. ושמע מינה: אי שררה או גולגולת תנן. ודחי: דלמא לא מיבעיא קאמר, לא מיבעיא שררה וגולגולת דמתת אחד ליכא. צריך עיון: מהו דחיי צריכין להראתא לרופאים
2 אם השררה ממת אחד או לא? והא מטמא היתה מפורקת ומשוברת, ואמרינן לעיל דאף ממת אחד טהורה ואומר רבי יצחק: נזירי כון דכל הרופאים אמר, והואל וש כן מטורח
3 ואמר לעיל הקבר מצרפו. תא שמע ממניינא מה הן ששה דברים שרבי עקיבא מטמא וחכמים מטורחין על אבר מן המת שבה משני מתים, ועל אבר מן המת שבה משני בני אדם, ועל חצי
4 קב עצמות שבה משני מתים - ומולא קאמר הכא "ועל רובע עצמות הבא משני מתים" כדתן במסכת אהלות (פרק ב משנה ו) בפלוגתא דרבי עקיבא ורבנן - יש להוכיח דהבא לענין
5 תגלות נזיר איירי, דאינו מגלה על פחות מחצי קב, ועל רובע הקב דאחי ממת אחד אינו מגלה. כדתן במנותיך, והתם לענין טומאת אהל גירידי קתני. שבבא משני
6 מתים - דאילו בא ממת אחד לרבי עקיבא מגלה. כדתן במנותיך לרבי עקיבא. ופליגי רבנן עליה. והבא תן דרבי עקיבא הדר ביה. ובדין הוא דמיבעי ליה לנימקט לרבנן "על חצי לוג דם
7 הבא משני מתים", אלא אידי דלרבי עקיבא דאף ברביעית מגלה נקט הכי. הרב רבינו פרץ. ועל עצם כשעורה ועל רביעית דם בו' ועל עצם כשעורה שנחלק לשנים - אף כי הוא ממת
8 אחד. והשררה וגולגולת - במסכת אהלות (פרק ב משנה ו) תניא בהדיא בפלוגתא דרבי עקיבא ורבנן: השררה וגולגולת משני מתים. וליכא לעמוד בן ו'א' סלקא דעתך או שררה או גולגולת
9 הני שבעה הויין - פירוש: וחלוקו בו רבי עקיבא ורבנן, ובירשא תנא ששה דברים. אלא דאי שררה וגולגולת חד, ולא מטמא את כל בלא אה. ומשני: לעולם שררה וגולגולת בתרי חשיב להו,
10 וסמי עצם כשעורה ומשוברא דרשה דברים, ובדין קתני ששה דברים דפליגי על רבי עקיבא - לאפוקי עצם כשעורה. והדין הוא דפליגי עליה, דתניא עצם כשעורה בו'.
11

1 תא שמעבהם יכול ככולו - גבי שרצים כתיב "אשר יפול מהם אל תוכך" ובמקום אחר
2 כתיב "אשר יגע בהם במותם", הא כיצד ינישב שני הזקוקות הללו? וכו' ושיערו
3 חכמים כבערשה, דמיקריא "מהם" - שהוא במקצת שרץ אחד, ומיקריא "בהם" - לפי
4 שהחומט תחלת בריותו כבערשה, ושמע מינה שיעורא גמירי, מדבעינן כערשה. שהרי
5 החומט גם כי הוי תחילתו כבערשה - היינו עם
6 רגליו וקרניו, ומכל מקום אי תתיק מניה פורתא,
7 דמיפתיה מבערשה - אפילו הוי חיה, ואפילו
8 הכי בעינן כערשה משום כבירייתא, ושמע מינה
9 שיעורא גמירי. ודחי, אמר רב שמעיה: כי בעינן
10 שיעורא כבערשה - היכא דלא נפלה ביה נשמה,
11 כגון חומט, שאם נפחת מעט תחילה - אז ודאי
12 אין לנו להחשיבו בריה בפחות. והואיל ועלולם לא
13 יפול בו נשמת חיים בפחות מכן. אבל היכא דנפלה
14 ליה, כגון נמלה חיה - חשובה היא, כי אף קריץ
15 רגליה או שום דבר ממנה - יכולה עדיין לחיות
16 הרבה, שאין חיה תלזין בדבר שקצץ. איבעיא
17 להו שררה וגולגולת תנן - דדוקא על שניהם
18 מגלה, או דלמא או שררה או גולגולת תנן. והוא
19 הדין דאמתניתין דאהלות (פרק ב משנה א) נמי
20 מיבעיא ליה, וכן בסמוך דמיייתא מתניתין
21 דאהלות למיפשט בעינן. תא שמע שררה שגירד
22 רוב עלעולין שבה - פירוש: שיבר רוב צלעות
23 שבה. תרגום של צלעות - עלעולין. טהורה
24 - בעלמא ואמרינן כמה חסרון כשרדה וכו' ולא
25 טמא. אמר שמואל בפרק "אלו טרפות" (תולין
26 מביב), וכן לטרפה, וגם כאן נראה לרבינו יצחק
27 דיש להשוות, דאם נשתברו רוב צלעותיה טרפה,
28 וכדאמר בפרק "אלו טרפות" (שם גבא): נשתבר
29 ברוב שני צדדין - טרפה, נעקר - אפילו ברוב
30 צד אחד. ובקבר אפילו משוברת או מפורקת
31 טמאה מפני שהקבר מצרפו - דהכי גמירי.

1 אָמַר רַב יְהוּדָה מְדִיסקֶרְתָּא, תֵּא שְׁמַע: "בְּהֵם", יוֹבֵל
2 כְּכֹרֶן - תִּלְמוּד לֹמֵר "מֵהֵם". אִי "מֵהֵם" יוֹבֵל מִקְצָתוֹ
3 - תִּלְמוּד לֹמֵר "בְּהֵם". הֵא פִיזְדוּ? עַד שִׁיגַע בְּמִקְצָתוֹ
4 שְׁהוּא פְּכוּלָן, וְשִׁיעֵרו חֲכָמִים בְּכַעֲרֶשְׁתָּה, שֶׁפֶן הַחוֹמֵט
5 הַתְּחֵלֶת בְּרִייתוֹ בְּכַעֲרֶשְׁתָּה. שְׁמַע מִינְה: שִׁיעוּרָא גְמִירִי
6 לָהּ. אָמַר רַב שְׁמַעְיָה: פִּי פְּעִינן שִׁיעוּרָא, דְּבִרְלָא
7 הוּיָא כְּעֶרְשָׁה לֹא מְטָמָא - דְּלֹא נִפְלְחָ בְּהַ נְשָׁמָה,
8 אֲבָל נִפְלְחָ בְּהַ נְשָׁמָה - לֹא. תִּיבְעִי לָךְ. "הַשְּׂרָרָה
9 וְהַגּוּלְגּוּלֹת". אִיבְעִינָא לְהוּ: שְׂרָרָה וְגּוּלְגּוּלֹת תִּנְן, אִו
10 דְּלָמָא אִו שְׂרָרָה אִו גּוּלְגּוּלֹת? אָמַר רַבָּא, תֵּא שְׁמַע:
11 שְׂרָרָה שְׂגִירָד רוב עִילְעִין שְׁבַה - טְהוּרָה, וּבִקְבָר
12 אִפִּילוּ מְשׁוּבֶרֶת אִו מְפּוֹרֶקֶת - מְטָמָא, מְפַנֵּי הַקְּבֵר.
13 מְעָמָא - מִשּׁוּם הַגִּירָד, הֵא לֹא גִירָד - מְטָמָא. שְׁמַע
14 מִינְה: אִו שְׂרָרָה אִו גּוּלְגּוּלֹת קִתְּנִי. - הֵא לֹא קִתְּנִי,
15 הֵא קָא מְשַׁמַּע לָן דְּכִי גִירָד - טְהוּרָה, אִידְךָ - תִּיבְעִי
16 לָךְ. תֵּא שְׁמַע: רַבִּי יְהוּדָה אָמַר: שִׁשָּׁה דְּבָרִים רַבִּי
17 עֲקִיבָא מְטָמָא וְחֲכָמִים מְטָהֲרִין, וְחֹזֵר בּוּ רַבִּי עֲקִיבָא.
18 וּמַעֲשָׂה שֶׁהֵבִיאוּ קוֹפָה מִלְּאָה עֲצָמוֹת לְבֵית הַכֹּהֵנֶסֶת
19 שְׁל טְרִסִּיַּים וְהִנְיַחוּהָ פְּאִוּרִי, וְנִכְנַס תּוֹדוֹס הַרופָא
20 וְכַל הַרופָאִים [עַמּוּן], וְאָמְרוּ: אִין פָּאן שְׂרָרָה מְמַת
21 אָהֵד. מְעָמָא - דְּלִיכָא שְׂרָרָה דְּמַחְדָּא, הֵאִיכָא אִו
22 שְׂרָרָה אִו גּוּלְגּוּלֹת דְּמַחְדָּא - גִּיזִר מְנַלְחָ עֲלֶיהָ, שְׁמַע
23 מִינְה: אִו שְׂרָרָה אִו גּוּלְגּוּלֹת תִּנְן. - לֹא מִיבְעִינָא
24 קָאִמְרוּ; לֹא מִיבְעִינָא שְׂרָרָה וְגּוּלְגּוּלֹת דִּמְמַת אָהֵד
25 לִיכָא, אִלָּא אִפִּילוּ אִו שְׂרָרָה מְמַת אָהֵד אִו גּוּלְגּוּלֹת
26 מְמַת אָהֵד לִיכָא. תֵּא שְׁמַע מִמְּנִינָא: וְכֹה הִן שִׁשָּׁה
27 דְּבָרִים שְׂרָבִי עֲקִיבָא מְטָמָא וְחֲכָמִים מְטָהֲרִין: עַל
28 אֲבָר מִן הַמַּת שֶׁבָּא מִשְׁנֵי מַתִּים, וְעַל אֲבָר מִן הַחַי
29 שֶׁבָּא מִשְׁנֵי בְּנֵי אָדָם, וְעַל חֲצִי קָב עֲצָמוֹת שֶׁבָּא
30 מִשְׁנֵי מַתִּים, וְעַל רִבְעִיַת דָּם הַבָּא מִשְׁנֵיב, וְעַל
31 עֶצֶם כְּשַׁעוּרָה שֶׁנֶּחְלַק לְשָׁנַיִם, וְהַשְּׂרָרָה וְהַגּוּלְגּוּלֹת.
וְאִי

1 יטמא באהל הנכנסת שם. נכנס תרוס הרופא וכל הרופאים אמר, ואמר: אין קב שררה
2 ממת אחד. ובפירוש משניות ומאתא דרבי איתא בסיפרי: אמר, והואל וש כן מטורח
3 ומטמאין נעמוד למנין. פירוש: רבי עקיבא וחכמים שנחלקו בשרדה ובגולגולת הבאים משני
4 מתים, ובסמוך מיייתי לה. ובמסכת אהלות פרק ב (משנה ו) נמי תנן פלוגתייהו, התחילו מרבי
5 עקיבא תחלה וטוהרו, אמרו לו: והואל ואתה הוא שהיית מטמא טוהרת - הוי טוהרין.
6 מעמא דליכא שררה דמת חדא - פירוש: ממת חדא, הא איכא שררה או גולגולת דמת
7 יטמא באהל הנכנסת שם. נכנס תרוס הרופא וכל הרופאים אמר, ואמר: אין קב שררה
8 ממת אחד. ובפירוש משניות ומאתא דרבי איתא בסיפרי: אמר, והואל וש כן מטורח
9 ומטמאין נעמוד למנין. פירוש: רבי עקיבא וחכמים שנחלקו בשרדה ובגולגולת הבאים משני
10 מתים, ובסמוך מיייתי לה. ובמסכת אהלות פרק ב (משנה ו) נמי תנן פלוגתייהו, התחילו מרבי
11 עקיבא תחלה וטוהרו, אמרו לו: והואל ואתה הוא שהיית מטמא טוהרת - הוי טוהרין.
12 מעמא דליכא שררה דמת חדא - פירוש: ממת חדא, הא איכא שררה או גולגולת דמת
13 יטמא באהל הנכנסת שם. נכנס תרוס הרופא וכל הרופאים אמר, ואמר: אין קב שררה
14 ממת אחד. ובפירוש משניות ומאתא דרבי איתא בסיפרי: אמר, והואל וש כן מטורח
15 ומטמאין נעמוד למנין. פירוש: רבי עקיבא וחכמים שנחלקו בשרדה ובגולגולת הבאים משני
16 מתים, ובסמוך מיייתי לה. ובמסכת אהלות פרק ב (משנה ו) נמי תנן פלוגתייהו, התחילו מרבי
17 עקיבא תחלה וטוהרו, אמרו לו: והואל ואתה הוא שהיית מטמא טוהרת - הוי טוהרין.
18 מעמא דליכא שררה דמת חדא - פירוש: ממת חדא, הא איכא שררה או גולגולת דמת
19 יטמא באהל הנכנסת שם. נכנס תרוס הרופא וכל הרופאים אמר, ואמר: אין קב שררה
20 ממת אחד. ובפירוש משניות ומאתא דרבי איתא בסיפרי: אמר, והואל וש כן מטורח
21 ומטמאין נעמוד למנין. פירוש: רבי עקיבא וחכמים שנחלקו בשרדה ובגולגולת הבאים משני
22 מתים, ובסמוך מיייתי לה. ובמסכת אהלות פרק ב (משנה ו) נמי תנן פלוגתייהו, התחילו מרבי
23 עקיבא תחלה וטוהרו, אמרו לו: והואל ואתה הוא שהיית מטמא טוהרת - הוי טוהרין.
24 מעמא דליכא שררה דמת חדא - פירוש: ממת חדא, הא איכא שררה או גולגולת דמת
25 יטמא באהל הנכנסת שם. נכנס תרוס הרופא וכל הרופאים אמר, ואמר: אין קב שררה
26 ממת אחד. ובפירוש משניות ומאתא דרבי איתא בסיפרי: אמר, והואל וש כן מטורח
27 ומטמאין נעמוד למנין. פירוש: רבי עקיבא וחכמים שנחלקו בשרדה ובגולגולת הבאים משני
28 מתים, ובסמוך מיייתי לה. ובמסכת אהלות פרק ב (משנה ו) נמי תנן פלוגתייהו, התחילו מרבי
29 עקיבא תחלה וטוהרו, אמרו לו: והואל ואתה הוא שהיית מטמא טוהרת - הוי טוהרין.
30 מעמא דליכא שררה דמת חדא - פירוש: ממת חדא, הא איכא שררה או גולגולת דמת
31 יטמא באהל הנכנסת שם. נכנס תרוס הרופא וכל הרופאים אמר, ואמר: אין קב שררה
32 ממת אחד. ובפירוש משניות ומאתא דרבי איתא בסיפרי: אמר, והואל וש כן מטורח
33 ומטמאין נעמוד למנין. פירוש: רבי עקיבא וחכמים שנחלקו בשרדה ובגולגולת הבאים משני
34 מתים, ובסמוך מיייתי לה. ובמסכת אהלות פרק ב (משנה ו) נמי תנן פלוגתייהו, התחילו מרבי
35 עקיבא תחלה וטוהרו, אמרו לו: והואל ואתה הוא שהיית מטמא טוהרת - הוי טוהרין.
36 מעמא דליכא שררה דמת חדא - פירוש: ממת חדא, הא איכא שררה או גולגולת דמת
37 יטמא באהל הנכנסת שם. נכנס תרוס הרופא וכל הרופאים אמר, ואמר: אין קב שררה
38 ממת אחד. ובפירוש משניות ומאתא דרבי איתא בסיפרי: אמר, והואל וש כן מטורח
39 ומטמאין נעמוד למנין. פירוש: רבי עקיבא וחכמים שנחלקו בשרדה ובגולגולת הבאים משני
40 מתים, ובסמוך מיייתי לה. ובמסכת אהלות פרק ב (משנה ו) נמי תנן פלוגתייהו, התחילו מרבי
41 עקיבא תחלה וטוהרו, אמרו לו: והואל ואתה הוא שהיית מטמא טוהרת - הוי טוהרין.
42 מעמא דליכא שררה דמת חדא - פירוש: ממת חדא, הא איכא שררה או גולגולת דמת
43 יטמא באהל הנכנסת שם. נכנס תרוס הרופא וכל הרופאים אמר, ואמר: אין קב שררה
44 ממת אחד. ובפירוש משניות ומאתא דרבי איתא בסיפרי: אמר, והואל וש כן מטורח
45 ומטמאין נעמוד למנין. פירוש: רבי עקיבא וחכמים שנחלקו בשרדה ובגולגולת הבאים משני
46 מתים, ובסמוך מיייתי לה. ובמסכת אהלות פרק ב (משנה ו) נמי תנן פלוגתייהו, התחילו מרבי
47 עקיבא תחלה וטוהרו, אמרו לו: והואל ואתה הוא שהיית מטמא טוהרת - הוי טוהרין.
48 מעמא דליכא שררה דמת חדא - פירוש: ממת חדא, הא איכא שררה או גולגולת דמת
49 יטמא באהל הנכנסת שם. נכנס תרוס הרופא וכל הרופאים אמר, ואמר: אין קב שררה
50 ממת אחד. ובפירוש משניות ומאתא דרבי איתא בסיפרי: אמר, והואל וש כן מטורח
51 ומטמאין נעמוד למנין. פירוש: רבי עקיבא וחכמים שנחלקו בשרדה ובגולגולת הבאים משני
52 מתים, ובסמוך מיייתי לה. ובמסכת אהלות פרק ב (משנה ו) נמי תנן פלוגתייהו, התחילו מרבי
53 עקיבא תחלה וטוהרו, אמרו לו: והואל ואתה הוא שהיית מטמא טוהרת - הוי טוהרין.
54 מעמא דליכא שררה דמת חדא - פירוש: ממת חדא, הא איכא שררה או גולגולת דמת
55 יטמא באהל הנכנסת שם. נכנס תרוס הרופא וכל הרופאים אמר, ואמר: אין קב שררה
56 ממת אחד. ובפירוש משניות ומאתא דרבי איתא בסיפרי: אמר, והואל וש כן מטורח
57 ומטמאין נעמוד למנין. פירוש: רבי עקיבא וחכמים שנחלקו בשרדה ובגולגולת הבאים משני
58 מתים, ובסמוך מיייתי לה. ובמסכת אהלות פרק ב (משנה ו) נמי תנן פלוגתייהו, התחילו מרבי
59 עקיבא תחלה וטוהרו, אמרו לו: והואל ואתה הוא שהיית מטמא טוהרת - הוי טוהרין.
60 מעמא דליכא שררה דמת חדא - פירוש: ממת חדא, הא איכא שררה או גולגולת דמת
61 יטמא באהל הנכנסת שם. נכנס תרוס הרופא וכל הרופאים אמר, ואמר: אין קב שררה
62 ממת אחד. ובפירוש משניות ומאתא דרבי איתא בסיפרי: אמר, והואל וש כן מטורח
63 ומטמאין נעמוד למנין. פירוש: רבי עקיבא וחכמים שנחלקו בשרדה ובגולגולת הבאים משני
64 מתים, ובסמוך מיייתי לה. ובמסכת אהלות פרק ב (משנה ו) נמי תנן פלוגתייהו, התחילו מרבי
65 עקיבא תחלה וטוהרו, אמרו לו: והואל ואתה הוא שהיית מטמא טוהרת - הוי טוהרין.
66 מעמא דליכא שררה דמת חדא - פירוש: ממת חדא, הא איכא שררה או גולגולת דמת
67 יטמא באהל הנכנסת שם. נכנס תרוס הרופא וכל הרופאים אמר, ואמר: אין קב שררה
68 ממת אחד. ובפירוש משניות ומאתא דרבי איתא בסיפרי: אמר, והואל וש כן מטורח
69 ומטמאין נעמוד למנין. פירוש: רבי עקיבא וחכמים שנחלקו בשרדה ובגולגולת הבאים משני
70 מתים, ובסמוך מיייתי לה. ובמסכת אהלות פרק ב (משנה ו) נמי תנן פלוגתייהו, התחילו מרבי
71 עקיבא תחלה וטוהרו, אמרו לו: והואל ואתה הוא שהיית מטמא טוהרת - הוי טוהרין.
72 מעמא דליכא שררה דמת חדא - פירוש: ממת חדא, הא איכא שררה או גולגולת דמת
73 יטמא באהל הנכנסת שם. נכנס תרוס הרופא וכל הרופאים אמר, ואמר: אין קב שררה
74 ממת אחד. ובפירוש משניות ומאתא דרבי איתא בסיפרי: אמר, והואל וש כן מטורח
75 ומטמאין נעמוד למנין. פירוש: רבי עקיבא וחכמים שנחלקו בשרדה ובגולגולת הבאים משני
76 מתים, ובסמוך מיייתי לה. ובמסכת אהלות פרק ב (משנה ו) נמי תנן פלוגתייהו, התחילו מרבי
77 עקיבא תחלה וטוהרו, אמרו לו: והואל ואתה הוא שהיית מטמא טוהרת - הוי טוהרין.
78 מעמא דליכא שררה דמת חדא - פירוש: ממת חדא, הא איכא שררה או גולגולת דמת
79 יטמא באהל הנכנסת שם. נכנס תרוס הרופא וכל הרופאים אמר, ואמר: אין קב שררה
80 ממת אחד. ובפירוש משניות ומאתא דרבי איתא בסיפרי: אמר, והואל וש כן מטורח
81 ומטמאין נעמוד למנין. פירוש: רבי עקיבא וחכמים שנחלקו בשרדה ובגולגולת הבאים משני
82 מתים, ובסמוך מיייתי לה. ובמסכת אהלות פרק ב (משנה ו) נמי תנן פלוגתייהו, התחילו מרבי
83 עקיבא תחלה וטוהרו, אמרו לו: והואל ואתה הוא שהיית מטמא טוהרת - הוי טוהרין.
84 מעמא דליכא שררה דמת חדא - פירוש: ממת חדא, הא איכא שררה או גולגולת דמת
85 יטמא באהל הנכנסת שם. נכנס תרוס הרופא וכל הרופאים אמר, ואמר: אין קב שררה
86 ממת אחד. ובפירוש משניות ומאתא דרבי איתא בסיפרי: אמר, והואל וש כן מטורח
87 ומטמאין נעמוד למנין. פירוש: רבי עקיבא וחכמים שנחלקו בשרדה ובגולגולת הבאים משני
88 מתים, ובסמוך מיייתי לה. ובמסכת אהלות פרק ב (משנה ו) נמי תנן פלוגתייהו, התחילו מרבי
89 עקיבא תחלה וטוהרו, אמרו לו: והואל ואתה הוא שהיית מטמא טוהרת - הוי טוהרין.
90 מעמא דליכא שררה דמת חדא - פירוש: ממת חדא, הא איכא שררה או גולגולת דמת
91 יטמא באהל הנכנסת שם. נכנס תרוס הרופא וכל הרופאים אמר, ואמר: אין קב שררה
92 ממת אחד. ובפירוש משניות ומאתא דרבי איתא בסיפרי: אמר, והואל וש כן מטורח
93 ומטמאין נעמוד למנין. פירוש: רבי עקיבא וחכמים שנחלקו בשרדה ובגולגולת הבאים משני
94 מתים, ובסמוך מיייתי לה. ובמסכת אהלות פרק ב (משנה ו) נמי תנן פלוגתייהו, התחילו מרבי
95 עקיבא תחלה וטוהרו, אמרו לו: והואל ואתה הוא שהיית מטמא טוהרת - הוי טוהרין.
96 מעמא דליכא שררה דמת חדא - פירוש: ממת חדא, הא איכא שררה או גולגולת דמת
97 יטמא באהל הנכנסת שם. נכנס תרוס הרופא וכל הרופאים אמר, ואמר: אין קב שררה
98 ממת אחד. ובפירוש משניות ומאתא דרבי איתא בסיפרי: אמר, והואל וש כן מטורח
99 ומטמאין נעמוד למנין. פירוש: רבי עקיבא וחכמים שנחלקו בשרדה ובגולגולת הבאים משני
100 מתים, ובסמוך מיייתי לה. ובמסכת אהלות פרק ב (משנה ו) נמי תנן פלוגתייהו, התחילו מרבי
101 עקיבא תחלה וטוהרו, אמרו לו: והואל ואתה הוא שהיית מטמא טוהרת - הוי טוהרין.
102 מעמא דליכא שררה דמת חדא - פירוש: ממת חדא, הא איכא שררה או גולגולת דמת
103 יטמא באהל הנכנסת שם. נכנס תרוס הרופא וכל הרופאים אמר, ואמר: אין קב שררה
104 ממת אחד. ובפירוש משניות ומאתא דרבי איתא בסיפרי: אמר, והואל וש כן מטורח
105 ומטמאין נעמוד למנין. פירוש: רבי עקיבא וחכמים שנחלקו בשרדה ובגולגולת הבאים משני
106 מתים, ובסמוך מיייתי לה. ובמסכת אהלות פרק ב (משנה ו) נמי תנן פלוגתייהו, התחילו מרבי
107 עקיבא תחלה וטוהרו, אמרו לו: והואל ואתה הוא שהיית מטמא טוהרת - הוי טוהרין.
108 מעמא דליכא שררה דמת חדא - פירוש: ממת חדא, הא איכא שררה או גולגולת דמת
109 יטמא באהל הנכנסת שם. נכנס תרוס הרופא וכל הרופאים אמר, ואמר: אין קב שררה
110 ממת אחד. ובפירוש משניות ומאתא דרבי איתא בסיפרי: אמר, והואל וש כן מטורח
111 ומטמאין נעמוד למנין. פירוש: רבי עקיבא וחכמים שנחלקו בשרדה ובגולגולת הבאים משני
112 מתים, ובסמוך מיייתי לה. ובמסכת אהלות פרק ב (משנה ו) נמי תנן פלוגתייהו, התחילו מרבי
113 עקיבא תחלה וטוהרו, אמרו לו: והואל ואתה הוא שהיית מטמא טוהרת - הוי טוהרין.
114 מעמא דליכא שררה דמת חדא - פירוש: ממת חדא, הא איכא שררה או גולגולת דמת
115 יטמא באהל הנכנסת שם. נכנס תרוס הרופא וכל הרופאים אמר, ואמר: אין קב שררה
116 ממת אחד. ובפירוש משניות ומאתא דרבי איתא בסיפרי: אמר, והואל וש כן מטורח
117 ומטמאין נעמוד למנין. פירוש: רבי עקיבא וחכמים שנחלקו בשרדה ובגולגולת הבאים משני
118 מתים, ובסמוך מיייתי לה. ובמסכת אהלות פרק ב (משנה ו) נמי תנן פלוגתייהו, התחילו מרבי
119 עקיבא תחלה וטוהרו, אמרו לו: והואל ואתה הוא שהיית מטמא טוהרת - הוי טוהרין.
120 מעמא דליכא שררה דמת חדא - פירוש: ממת חדא, הא איכא שררה או גולגולת דמת
121 יטמא באהל הנכנסת שם. נכנס תרוס הרופא וכל הרופאים אמר, ואמר: אין קב שררה
122 ממת אחד. ובפירוש משניות ומאתא דרבי איתא בסיפרי: אמר, והואל וש כן מטורח
123 ומטמאין נעמוד למנין. פירוש: רבי עקיבא וחכמים שנחלקו בשרדה ובגולגולת הבאים משני
124 מתים, ובסמוך מיייתי לה. ובמסכת אהלות פרק ב (משנה ו) נמי תנן פלוגתייהו, התחילו מרבי
125 עקיבא תחלה וטוהרו, אמרו לו: והואל ואתה הוא שהיית מטמא טוהרת - הוי טוהרין.
126 מעמא דליכא שררה דמת חדא - פירוש: ממת חדא, הא איכא שררה או גולגולת דמת
127 יטמא באהל הנכנסת שם. נכנס תרוס הרופא וכל הרופאים אמר, ואמר: אין קב שררה
128 ממת אחד. ובפירוש משניות ומאתא דרבי איתא בסיפרי: אמר, והואל וש כן מטורח
129 ומטמאין נעמוד למנין. פירוש: רבי עקיבא וחכמים שנחלקו בשרדה ובגולגולת הבאים משני
130 מתים, ובסמוך מיייתי לה. ובמסכת אהלות פרק ב (משנה ו) נמי תנן פלוגתייהו, התחילו מרבי
131 עקיבא תחלה וטוהרו, אמרו לו: והואל ואתה הוא שהיית מטמא טוהרת - הוי טוהרין.
132 מעמא דליכא שררה דמת חדא - פירוש: ממת חדא, הא איכא שררה או גולגולת דמת
133 יטמא באהל הנכנסת שם. נכנס תרוס הרופא וכל הרופאים אמר, ואמר: אין קב שררה
134 ממת אחד. ובפירוש משניות ומאתא דרבי איתא בסיפרי: אמר, והואל וש כן מטורח
135 ומטמאין נעמוד למנין. פירוש: רבי עקיבא וחכמים שנחלקו בשרדה ובגולגולת הבאים משני
136 מתים, ובסמוך מיייתי לה. ובמסכת אהלות פרק ב (משנה ו) נמי תנן פלוגתייהו, התחילו מרבי
137 עקיבא תחלה וטוהרו, אמרו לו: והואל ואתה הוא שהיית מטמא טוהרת - הוי טוהרין.
138 מעמא דליכא שררה דמת חדא - פירוש: ממת חדא, הא איכא שררה או גולגולת דמת
139 יטמא באהל הנכנסת שם. נכנס תרוס הרופא וכל הרופאים אמר, ואמר: אין קב שררה
140 ממת אחד. ובפירוש משניות ומאתא דרבי איתא בסיפרי: אמר, והואל וש כן מטורח
141 ומטמאין נעמוד למנין. פירוש: רבי עקיבא וחכמים שנחלקו בשרדה ובגולגולת הבאים משני
142 מתים, ובסמוך מיייתי לה. ובמסכת אהלות פרק ב (משנה ו) נמי תנן פלוגתייהו, התחילו מרבי
143 עקיבא תחלה וטוהרו, אמרו לו: והואל ואתה הוא שהיית מטמא טוהרת - הוי טוהרין.
144 מעמא דליכא שררה דמת חדא - פירוש: ממת חדא, הא איכא שררה או גולגולת דמת
145 יטמא באהל הנכנסת שם. נכנס תרוס הרופא וכל הרופאים אמר, ואמר: אין קב שררה
146 ממת אחד. ובפירוש משניות ומאתא דרבי איתא בסיפרי: אמר, והואל וש כן מטורח
147 ומטמאין נעמוד למנין. פירוש: רבי עקיבא וחכמים שנחלקו בשרדה ובגולגולת הבאים משני
148 מתים, ובסמוך מיייתי לה. ובמסכת אהלות פרק ב (משנה ו) נמי תנן פלוגתייהו, התחילו מרבי
149 עקיבא תחלה וטוהרו, אמרו לו: והואל ואתה הוא שהיית מטמא טוהרת - הוי טוהרין.
150 מעמא דליכא שררה דמת חדא - פירוש: ממת חדא, הא איכא שררה או גולגולת דמת
151 יטמא באהל הנכנסת שם. נכנס תרוס הרופא וכל הרופאים אמר, ואמר: אין קב שררה
152 ממת אחד. ובפירוש משניות ומאתא דרבי איתא בסיפרי: אמר, והואל וש כן מטורח
153 ומטמאין נעמוד למנין. פירוש: רבי עקיבא וחכמים שנחלקו בשרדה ובג

זיך. כהן גדול - פרק שביעי דף נב עמוד ב - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזולץ)" רש"י

ואיבער איםאן כי קתני מידי דמת מידי דחי לא קתני - ולא תחשוב בהגן ששה דברים אבר מן החי. ואיבער איםאן: כי קתני מלי דניור מגלח על אהילו - לאפוקי עצם כשעורה דאינו מגלח אלא על מגעו ועל משאו. ואיבער איםאן: מידי דהדר ביה, שחור רבי עקיבא, כדקתני לעיל שחור רב רבי עקיבא - לאפוקי רביעית דם הבאה משני מתים דלא הדר. וששה דברים דקא חשיב מנהך דהדר

לעולם או שדרה או גולגולת תנן - כי קתני דששה דברים הן - בהגוה דפליגי עליה רביס. אבל בעצם כשעורה. דלא פליגי עליה רביס, אלא יחיד - לא חשיב ליה ממנינא, ולעולם או שדרה או גולגולת תנן, וחשיב להו תרי, וליכא בהו אלא ששה, דסמי מכן שעורה. ויאכא דאמר: כשעורה הוא ממנינא משום דאתיהא לה מן המות. אבל אבר מן החי סמי מכאן. ואיבער איםאן כי קתני כל

ביה, ולעולם שדרה וגולגולת בתרי חשיב להו. **דאמר** ליה רבי לבר קפרא תלמידיה לא תשנה דם רביעית בחורה שחורי למוד ערוך הוא בפל של רבי עקיבא - דעל רביעית הבאה משני מתים דניור מגלח. ועוד, דמקרא מיטעיו. ובא להכחיש דברי האומר שרבי עקיבא חזר. ובא רבי שמעון לומר כרבי, דרבי עקיבא לא חזר בו. אלא שאמר דך קתור כלפי רבי עקיבא, שאמר: אם משמת חזר בו איני יודע. **אמר** רבי שמעון עד יום מותו של רבי עקיבא היה מסתא - כלומר לא חזר בו. **תנא** הושתרו שינוי - של רבי שמעון מפני תענויתו, מפני שאין דרך ארץ לרבר על רבו בלשון זה. וישב והתענה ימים רבים.

היבא דניור מגלח על אהילו לאפוקי עצם כשעורה - דלדברי הכל לא מיטמא ניור על אהילו. ואם תאמר: רביעית דם דלא מיטמא באהילו, וקתניו לרבי עקיבא מיטמא ניור באהילו, דאיזו משמע ליה מ"על כל נפשות מת לא יבא" כדאמרין לעיל (לח.א): מנין לרביעית דם משטמא באהל כו. לא תשנה רביעית דם בחורה - שחור רב רבי עקיבא. דודאי לא חזר בו, שלעולם היה סבור שרביעית דם הבאה משני מתים מטמא באהל. שחרי למודו בירו - למודו ערוך כך שהוא מטמא, והניור מגלח. והכמים אומרים: כשואה בא ממת אחד הרי זה מטמא באהל, אבל אין הניור מגלח עליו עד שיהא בו רביעית לזו. עד ימיו - כלומר, כוד ימיו היה מטמא רבי עקיבא. שמה משמת חזר בו. הושתרו שינוי - של רבי שמעון. מפני תענויתו - לפי שדרך גנאי היה משתעי עליה דרבי עקיבא, ואמר: אם משמת חזר בו. תא שמע בית שמאי אומרים רובע עצמות מן העצמות - שאמרו משטמאין באהל, ומוה עליון בשלישי - כגון שבא משני עצמות או משלשה עצמות. אבל לא מעצם אחד. ובית הלל אומרים - רובע עצמות שאמרו מן הגיהה - בזמן שהוא בא מרוב הבנין או מרוב המנין. אבל משאר איברים שאין רוב בנין או רוב מנין - אינו מטמא באהל. משני שוקים וירך אחד - שלשה איברים בבית שמאי, ויהא רוב רוב בנינו. ובית הלל אומרים: מרוב המנין אבל לא משאר אברים. הרי הוא יכול להתקיים דברי בית הלל - כמו במפרקי ידים ורגלים, שיהא בהן רוב מנין ושלשה אברים בבית שמאי. שמואי אומר - רובע עצמות שאמרו - אפילו הבא מעצם אחד מטמא באהל, ומאי מעצם אחד - כגון דאתי מן השדרה או גולגולת. מאי - מי היה ניור מגלח עליו או לא? דהתיבי - דתא ביה חומרא טפי משאר אברים. ליתני - בה בהדיא ועל רובע עצמות הבא מן השדרה של שני מתים ומן הגולגולת של שני מתים, שרבי עקיבא מטמא והכמים מטמאין!

תא שמע דתניא בית שמאי אומרים רובע עצמות מן העצמים מן השנים מן השלשה - פירושו: אם משנים או משלשה אברים, יטמא רובע עצמות באהל. ובית הלל אומרים מן הגיהה. פירושו: מעיקר הגיהה, מרוב הבנין או מרוב המנין. שמואנים ארבעים ושמונה אברים יש באדם, כדתיניא בירש מסכת אהלות, ומאה עשרים החמה העצם רוב מנין, ואם תפס מאה עשרים החמה עצמות קיצה מעט מן כל אחד ואחד עד שהעמיד על רובע - יטמאו באהל. **אמר** רבי יהושע יכולני לעשות דברי בית שמאי ודברי בית הלל אחד שבת שמאי אומרים משנים או משלשה או משני שוקים וירך אחד או משני ירכים ושוק אחד - נמצא רוב בנינו של אדם. תנינא במסכת אהלות (פרק א משנה ח) דקחשבנין מאתיס עצמות ושמונה אברים, וחשיב מלמטה למעלה פרוסת הרגל, וחשיב: שנים בשוק, חמשה בארכובה, ואחד בירך. לכאורה משמע ממתניתין דהתם דשוק למטה מן הארכובה, וירך למעלה. **משני** שוקים וירך אחד או משני ירכים ושוק אחד, הואיל הוא רוב בנינו של אדם מגובה, ומשנים או משלשה דקאמרו בית שמאי - לא דווקא, אלא כלומר רובע עצמות הבא מרוב הבנין ורוב המנין הוי לגובה האדם, ירך על גבי שני שוקים. ויש מפרשים דשני שוקים וירך אחד קרי שנים, לפי שהשוקים דקים ביותר והווי כחד, ועם ירך אחד נחשבים כשני עצמות, ושני ירכים ושוק אחד - הרי שלשה, לפי שהירכים עבים והרגלים נחשבין שנים, והשוק עצמהם הרי שלשה. **ובית הלל** אומרים מן הגיהה מרוב המנין - הואיל וישנו ברוב המנין, דהיינו מפרקי ידים ורגלים. ובית שמאי איירו ברובע הבא מרוב הבנין, ובית הלל איירו ברובע הבא מרוב המנין. ומר אמר

ואי סלקא דעתך או שדרה או גולגולת - הגי שבעה הויין! - פי קתני (סימן יחיד שהוא גילח ואחד) כל היבא דפליגי עליה רביס, לאפוקי עצם כשעורה דתידי הוא דפליגי עליה. דתנינא: עצם כשעורה ששחלק לשנים, רבי עקיבא מטמא ורבי יוחנן בן נורי מטהר. ואי בעית איםאן: פי קתני - אבר מן החי לא קתני. ואיבער איםאן: פי קתני - כל היבא דניור מגלח על אהילו, לאפוקי עצם כשעורה דלא. ואיבער איםאן: פי קתני - כל היבא דהדר ביה, לאפוקי רביעית דם דלא הדר ביה. דאמר ליה רבי לבר קפרא: לא תשנה רביעית דם בחורה, שחרי למודו של רבי עקיבא בירו, ועוד, דמקרא מסייעו: "ועל כל נפשות מת לא יבא". רבי שמעון אומר: עד ימיו היה מטמא, אם משמת חזר בו - איני יודע. תנא: הושתרו שינוי מפני תענויתו. תא שמע: דתניא, בית שמאי אומרים: רובע עצמות מן העצמים, או משנים או משלשה. ובית הלל אומרים: רובע מן הגיהה, מרוב הבנין או מרוב המנין. אמר רבי יהושע: יכולני לעשות דברי בית שמאי ודברי בית הלל פאחד; שבת שמאי אומרים משנים או משלשה - או משני שוקים וירך אחד, או משני ירכים ושוק אחד, הואיל ורוב גובהו של אדם מגובה. ובית הלל אומרים: מן הגיהה או מרוב בנין או מרוב מנין - הואיל וישנן במפרקי ידים ורגלים. שמואי אומר: אפילו עצם מן השדרה או מן הגולגולת. - שאני שמואי דמחמירו! - ליפשוט מיהה: מטמא דבית שמאי דמחמיר, הא רבנן - עד דאיבא שדרה וגולגולת! - לא, עד כאן לא פליגי רבנן עליה דשמואי - אלא בעצם אחד דאתי מן השדרה ומן הגולגולת, אבל היבא דאתיה בעניה - אפילו חדא מיההו. בעי קמי בר חמא: רובע עצמות מן שדרה וגולגולת, מאי? פי קתני חצי קב עצמות - היבא דאיבא משאר אבריו, אבל מן שדרה וגולגולת דמחמיר - אפילו רובע עצמות, או דלמא לא שניא? אמר רבא, תא שמע: השדרה והגולגולת, ואי סלקא דעתך רובע עצמות דאתי מן שדרה וגולגולת חמיר - ליתני: על רובע עצמות הבא מן השדרה כו! והא

והא דתני רבא אמר חזא ולא פליגי. ומפרקי ידים ורגלים תנינא רוב המנין בלא רוב הבנין, כדמפרש מסכת אהלות (פרק א משנה ח) דפרסת הרגלים יש שלשים - ששה בכל אצבע, ובפיסת הדי שלשים - ששה בכל אצבע - הרי מאה ועשרים אברים בידיס וברגלים. **שמואי** אומר אפילו עצם אחד מן השדרה או מן הגולגולת - וקא סלקא דעתך: מדקאמר שמואי עצם אחד מן השדרה או מן הגולגולת מטמא אהיל, מכלל דלרבנן, דקאמרו: לא עצם אחד מן השדרה או מן הגולגולת מטמא - תא שדרה גופה או גולגולת גופה מטמא אפילו האי לחודיה האי לחודיה. דמשמע ליה דלא פליגי (ואלא) על האי, בית שמאי: עצם אחד משדרה, ולבית הלל בעינן שדרה וגולגולת. ודחי: שמואי דמחמיר, אבל לרבנן בעינן תריהו. **ולישפוטו** מיהה - לאידך גיסא, דטעמא (דמחמיר) שמואי דמחמירטמאוא דעצם משדרה לבר או בעצם מגולגולת לבר, כדקתני "אר" או "אר", הא לרבנן דלא תנן "אר" או "אר", אלא "השדרה והגולגולת" - שמע מיהה תריהו בעו דחיי: עד כאן לא פליגי רבנן עליה דשמואי אלא בעצם אחד משדרה או מגולגולת. אבל היבא דאתיה בעניה, שהשדרה שלמה - אפילו חד מנותן. ומשום דלא קתני במילתיהו דרבנן "אר" או "אר" לא ניהוש לדקדק, דבית הלל לא חשו לפרש מילתיהו. או דקיימי אמילתא דבית שמאי, דקאמרו "אר" ומדבית שמאי נשמע לבית הלל דבעו למימר "אר". מורנו דבר רבי פריש שיהיה. **בעי רמי** רב חמא רובע עצמות משדרה או מגולגולת מאי - מי אמרינן? כי קתני במתניתין דחיי קב עצמות דניור מגלח - כגון דאתי משאר אברים, כגון מרוב הבנין או המנין, אבל משדרה וגולגולת דמחמיר רוב - אפילו רובע עצמות הבא מן מגלח עליהן ניור, או דלמא לא שניא: **אמר** רבא תא שמע השדרה והגולגולת - דקתני במתניתין דניור מגלח עליהן. וקא סלקא דעתך דליכא שדרה וגולגולת דלית בהן רובע עצמות, ואי לא היא בהן רובע עצמות לא מגלח. ולהכי פריך: ואי סלקא דעתך רובע עצמות דאתי משדרה וגולגולת חמיר, ליתני במתניתין: רובע עצמות הבא מן השדרה וגולגולת, ולמה לי דתני במתניתין "השדרה והגולגולת", דמשמע דווקא כשהן שלמין?

44 דהיינו רוב הבנין שאמרו בית הלל, ובית הלל אומרים מן הנהגות, או
 45 מרוב בנין או מרוב מנין, שמוסיפים על דברי בית שמאי אף רוב
 46 המנין אברים שבגוף, הואיל וישנן במספרן ימים ורגלים – ודבר זה
 47 יתכן באצבעות הידים והרגלים, שמספר העצמות שבהם גדול, אך
 48 מאחר ועצמות אלו הינן קטנות, אין בהן שייעור רוב בנין הגוף.
 49 שבית שמאי נקטו דוגמא מעצמות שהינן רוב בנין הגוף, ואילו בית
 50 הלל נקטו דוגמא מעצמות שהינן רוב ממנין אברי האדם.
 51 שמאי אומר, אפילו רובע הקב הבא מן עצם אחת מטמא באהל,
 52 ובתנאי שעצם זו הינה מן השדרה או מן הגולגולת שיש בהן
 53 חשיבות מיוחדת. וסברה הגמרא שאין מסתבר שלדעת שמאי די
 54 אף בעצם אחת מן השדרה, ואילו לדעת החולקים אין די אף
 55 בשדרה כולה, ואם כן ניתן לפשוט הספק, שאף שדרה לבדה או
 56 גולגולת לבדה מטמאים הם את המאהיל עליהם. דוחה הגמרא:
 57 שאני שמאי דמחמיר גם בזה ששדרה לבדה או גולגולת לבדה
 58 מטמאות וגם בזה שאף עצם אחת מזון מטמאת, והחולקים עליו
 59 חולקים בשני הדברים.
 60 מקשה הגמרא: אם כן אדרבה ליפשוט מינה לאידך גיסא, דמטמא
 61 דבית שמאי דמחמיר, הא רבנן עד דאיכא שדרה וגולגולת – כלומר,
 62 שדווקא לדעת שמאי המחמיר ישנה טומאה בכל אחד בפני עצמו,
 63 וכמבואר בדבריו 'עצם מן השדרה או מן הגולגולת', אבל לדעת
 64 חכמים, שאמרו 'שדרה וגולגולת' אין טומאה אלא בצירוף שדרה
 65 וגולגולת יחדיו.
 66 דוחה הגמרא: לא ניתן להוכיח כן, שיתכן לומר שעד כאן לא פליגי
 67 רבנן עליה דשמאי, אלא בעצם אחר דאחי מן השדרה ומן הגולגולת
 68 אם יש בו טומאה, או שאין טומאה אלא כשהן שלמים, אבל איכא
 69 דאיתיה בעיניה אפילו חיא מינהון – אבל באופן שהינם שלמים,
 70 יתכן שידוע לדעת שמאי שישנה טומאה בכל אחד מהם בפני
 71 עצמו. ואף שלא הוסיפו תיבת 'או' בדבריהם, יתכן שלא חששו
 72 לפרש דבריהם כל כך.
 73 ספק בדיני טומאת רובע קב עצמות: בעי רמי בר חמא נטמא הנזיר
 74 ברובע קב עצמות הבא מן השדרה וגולגולת, מאי, האם באופן כזה
 75 עליו לסתור את מניינו ולגלח את שערותיו. כי קתני במשנה שאינו
 76 מגלח אלא על טומאת חצי קב עצמות, דווקא איכא דאיכא עצמות
 77 משאר אבריו שאינם חשובים כל כך, ולכך יש צורך בשיעור חצי
 78 קב, אבל בעצמות הבאות מן השדרה וגולגולת דמחמיר משאר
 79 אברים, בזה יתכן שאפילו ברובע קב עצמות סותר מניינו, או
 80 דלמא לא שניא.
 81 הגמרא מנסה לפשוט ספק זה מדברי המשנה: אמר רבא, תא שמע,
 82 שנינו במשנה שניזר מגלח אם נטמא על ידי השדרה והגולגולת. ואי
 83 סלקא דעתך שאף רובע קב עצמות דאחי מן השדרה וגולגולת מחמיר,
 84 והרי בשדרה וגולגולת שלמים יש תמיד רובע עצמות, ואם כן
 85 ליתני חידוש גדול יותר, שמגלח על רובע עצמות הבא מן השדרה
 86 כו', שהוא פחות משדרה וגולגולת שלמים, ובהכרח צריך לומר
 87 שאין מטמאים אלא שלמים.

1 ואי סלקא דעתך או שדרה או גולגולת מטמאות, כל אחת בפני
 2 עצמה, הני שבועה הויין – אם כן נחלקו רבי עקיבא וחכמים בשבעה
 3 דברים, ששדרה וגולגולת נמנות לשתים, ואילו בדברי הברייתא
 4 מבואר שנחלקו רק בששה דברים.
 5 דוחה הגמרא: כי קתני – מה שנמנה במנין הששה (סימן יחיד שהוא
 6 גילח ונאחז) הוא רק כל איכא דפליגי עליה רבים – דינים שבהם
 7 נחלקו הרבים על דברי רבי עקיבא, לאפוקי – ואין נמנה עצם
 8 בשעורה יחיד הוא דפליגי עליה – שלא נחלק עליו אלא תנא יחיד,
 9 דתניא בברייתא, עצם בשעורה שנגחלק לשנים, רבי עקיבא מטמא
 10 ורבי יוחנן בן נורי מטהר, שרק רבי יוחנן בן נורי נחלק עליו.
 11 ואי בעית אימא, כי קתני – מה שנמנה במנין הששה אבר מן הפה,
 12 אבל אבר מן החי לא קתני – אין הברייתא מונה בכלל הששה,
 13 שנמנים רק הנוגעים לאברים מן המת.
 14 ואיבעית אימא, כי קתני – מה שנמנה במנין הששה כל איכא דנזיר
 15 מנעך על אהילו – אם נטמא בו באהל, לאפוקי עצם בשעורה ולא
 16 מגלח הנזיר באופן זה, שאין מטמאת בטומאת אהל.
 17 ואיבעית אימא כי קתני – מה שנמנה במנין הששה כל איכא דהדר
 18 ביה – מה שחזר בו רבי עקיבא אחר כך הודה לדברי חכמים,
 19 לאפוקי רביעית דם דלא הדר ביה – שבדין זה לא חזר בו, דאמר
 20 ליה רבי לבר קפרא לא תשנה רביעית דם בנהרה – בכלל הדינים
 21 שחזר בו רבי עקיבא, שהרי למדו של רבי עקיבא בידו – שהרי
 22 ממשיך לשנות דין זה לתלמידיו, ועוד שהמקרא מסייעו שנאמר
 23 (ויקרא כא יא) 'ועל נפשות מת לא יבא', שתיבת 'נפשות' היא
 24 בלשון רבים ותיבת 'מת' היא בלשון יחיד, ויש ללמוד מכך
 25 שרביעית דם שנפש אדם תלויה בה, מטמאת אף כאשר היא באה
 26 משתי נפשות, רבי שמעון אומר, עד סוף ימיו של רבי עקיבא,
 27 יודעני שהיה מטמא ולא חזר בו, אבל אם משמת חזר בו, איני יודע.
 28 ודרך הליצה אמר כן, מאחר שהיה ברור לו שלא חזר בו רבי
 29 עקיבא. תנא, הושתרו שיניו של רבי שמעון מפני תעניותיו
 30 שהתענה ימים רבים לכפר על דבריו, שנתחרט על מה שאמר
 31 מפני שאין זו מידת דרך ארץ לומר כן על רבו.
 32 עוד לגבי הספק בשדרה וגולגולת: תא שמע, דתניא, בית שמאי
 33 אומרים, רובע קב עצמות המטמא באהל, הוא גם מן העצמות – אף
 34 ממקצתן של עצמות המת, או משנים או משלישה עצמות מן המת.
 35 ובית הלל אומרים, רובע קב עצמות המטמא באהל, מן הנהגה –
 36 עליו להיות מעיקר הגוף, מרוב הפנין – מעצמות הירכיים
 37 והשוקיים שהם רוב גובהו של אדם, או מרוב הפנין – ממאה
 38 עשרים וחמש אברים, שהם רוב ממנין מאתים ארבעים ושמונה
 39 אברים שיש בגופו של אדם.
 40 אמר רבי יוחנן, יכולני לעשות דברי בית שמאי ודברי בית הלל
 41 כאחד שלא יחלקו, שבית שמאי האומרים משנים או משלישה
 42 הכוונה או משני שוקיים וירך אחר או משני ירכיים ושוק אחר,
 43 הואיל ועצמות אלו הינם רוב (גובהו) [בניינו] של אדם מגובה,

אגרות קודש

ב"ה, יו"ד מ"ח, תש"כ
 ברוקלין.
 שלום וברכה!

... ולכתבו בצער ע"ד יחס פלוני ופלוני לענינים דתיים, אף שצריך הי' להיות בהיפך וכו', - הנה
 כנראה שזהו אחד מהענינים שלא חל בהם שינוי משים שעברו וגם מהדור שלפני דורנו ושלפניו,
 וכידוע מסיפורי העסקנים בימים ההם, ואף שמובן שזוהי רק חצי נחמה ואפשר עוד פחות מזה, הנה
 מאידך גיסא כמו שסו"ס דידן נצח אז בעבר, בודאי שכן יהי' גם עתה, אף שחבל שצריך לנצל כחות
 בהנ"ל (מלחמה בהרע) בה בשעה שהיו יכולים בכחות אלו ובמרץ זה לפעול בהקו דועשה טוב...
 בברכת הצלחה רבה בעבודתו בקדוש מתוך בריאות הנכונה שמחה וטוב לבב.

36 עֲצֻמוֹת וְחָצִי לֹוג דָם מַטְמָא באהל לָבַל - בין לענין שאסור הוא
 37 לאכול וליגע בתרומה וקדשים, ובין לענין שאם נזיר הוא עליו
 38 לסתור את מנינו ולגלח שערותיו, וכן אם נטמא סמוך לפסח, אינו
 39 רשאי להקריב את קרבן הפסח, ועליו להמתין לפסח שני. אך רובע
 40 קב עֲצֻמוֹת וְרִבְעֵית הלוג דָם מן המת לא מטמא לָבַל - לענין שום
 41 דין, שהמאהיל על רובע עצמות או רביעית דם אינו טמא כלל,
 42 ומותר הוא אף באכילת תרומה וקדשים, וכל שכן שאינו זקוק
 43 לסתור את מנין ימי נזירותו, או להביא פסח שני.
 44 השיטה השניה: ומקצתן היו אומרים אף רובע עֲצֻמוֹת וְרִבְעֵית דָם
 45 מטמא באהל לָבַל, בין לענין תרומה וקדשים, ובין לענין שעליו
 46 לסתור את מנין ימי נזירותו ולהביא פסח שני.
 47 השיטה השלישית: בית דין שלאחריהם אמרו חצי קב עֲצֻמוֹת וְחָצִי
 48 לֹוג דָם לָבַל - בין לענין תרומה וקדשים ובין לענין גילוח הנזיר
 49 ופסח שני, רובע עֲצֻמוֹת וְרִבְעֵית דָם מטמא לְתְרוּמָה וְקַדְשִׁים
 50 שאסור הוא בהם לפי שנטמא, אֲבָל לא לְנִזִיר וְעֹשֶׂה פֶסַח שאינו
 51 זקוק לסתור את מנין ימי נזירותו, ואף רשאי הוא לעשות את פסחו.
 52 וכשיטה זו עולה ממשתנתו ומהמשנה באהלות (פ"ב מ"א).
 53 מקשה הגמרא: מְכַרֵי - הרי נוקטים אנו שאין הִקְרַעַת שְׁלִישִׁית -
 54 הדעה המכריעה בין שנים החולקים מְכַרְעַת ופוסקת לסמוך עליה,
 55 וכיצד פסקו המשניות בבית דין של אחריהם. מתרצת הגמרא:
 56 אָמַר רַבִּי יַעֲקֹב בַּר אֲבִי, בית דין של אחריהם לא מעצמם הכריעו
 57 אלא מִפִּי שְׂמוּעָה אָמְרוּ, שקיבלו מרבותיהם שכן נתקבל הדין מִפִּי
 58 חַנְיָ וְזָכְרָהּ וּמְלָאכִי:
 59 שנינו במשנה: עַל אֲלוֹ הַנְּזִיר מְגַלְתָּ. ונאמר כן פעמיים: הגמרא
 60 מבארת מה הן באות למעט: 'עַל אֲלוֹ' דְרִישָׁא בא לְמַעוֹטֵי טומאת
 61 עֲצָם בְּשַׁעוֹרָה מן המת, דַּעַל מְנַעֵזוּ וְעַל מִשְׁאֵזוּ אִין - הנזיר מגלח וְעַל
 62 אֲהִילוֹ לא מגלח וטהור הוא, שאין עצם כשעורה מטמאת באהל.
 63 וְעַל אֲלוֹ' דְרִישָׁא בא לְמַעוֹטֵי אָבָן הַסְּכּוּכִית - אבנים הבולטות מן
 64 הגדר ומסוככות על העובר תחתיהן, וישנה טומאה תחת אחת מן
 65 האבנים, שאם עבר הנזיר תחת אחת מהן ואינו יודע אם האהיל
 66 על הטומאה, אינו סותר את מנין נזירותו, אף שטמא הוא טומאה
 67 דרבנן;
 68 שנינו במשנה: וְחָצִי קֶב עֲצֻמוֹת שְׁנֵי שְׁנַטְמָא בו עליו לסתור את
 69 מנינו ולגלח את שערותיו.

1 הגמרא מקשה: וְהָא רָבָא הוּא דְאָמַר לָא נְזָרְבָה אֲלָא לְשַׁדְרָה
 2 וְגִלְגּוּלָת שְׁאִין כְּהֵן רֹבַע עֲצֻמוֹת, ואם כן אף אם הנזיר מגלח על
 3 טומאת רובע קב עצמות מן שדרה או גולגולת, עדיין יש צורך
 4 להשיענו שמגלח הוא אף על טומאת שדרה וגולגולת שלמים,
 5 כאשר אין בהם שיעור רובע קב עצמות.
 6 מתרצת הגמרא: אכן, כְּתִיר דְשִׁמְעָה רבא מְרַבֵּי עֲקִיבָא שיש שדרה
 7 וגולגולת שאין בהם שיעור רובע קב עצמות, חזר בו, ומודה הוא
 8 שלא ניתן לפשוט את הספק מדברי המשנה.
 9 הָא שְׂמַע, שנינו בברייתא לעיל (נב), שְׂמַאי אָמַר עֲצָם אֲחֶד מִן
 10 שַׁדְרָה או מִן גִּלְגּוּלָת. וסברה הגמרא, שאף לדעת רבנן החולקים
 11 וסוברים שאין טומאת אהל אלא ברובע קב עצמות הבא מרוב
 12 מנין או רוב בנין, מודים הם שיש טומאה אף ברובע הקב הבא מן
 13 השדרה והגולגולת, שאין מסתבר לחלק ביניהם כל כך, שלדעת
 14 שמאי אף עצם אחת מן השדרה מטמאת, ואילו לדעת חכמים אף
 15 רובע הקב מן השדרה אינו מטמא, ונפשוט הפק.
 16 דוחה הגמרא: שְׂמַאי שְׂמַאי דְמַחְמִיר מִפִּי - יותר מחכמים, שנוזר
 17 מגלח על טומאת רובע קב עצמות, ושואף עצם אחת מן השדרה
 18 מטמאת באהל, אך בדעת חכמים יתכן לומר שנחלקו עליו גם בזה
 19 וגם בזה, ולא רק שאין טומאה בעצם אחת משדרה וגולגולת,
 20 אלא אף אין הנזיר מגלח על טומאת רובע קב עצמות מן שדרה
 21 וגולגולת.
 22 מקשה הגמרא: אם כן אדרבה לְפִשְׁטוּשׁ מִינָה לא יאריך גיסא, מַעְמָא
 23 דְשְׂמַאי - רק לפי שמאי דְמַחְמִיר מגלח הנזיר על טומאת רובע קב
 24 עצמות, הָא לְרַבְנָן אינו מגלח עד דְאִיבָא חָצִי קֶב עֲצֻמוֹת, שאם
 25 היתה דעת חכמים להחמיר שהנזיר מגלח אף על רובע קב עצמות
 26 מן השדרה וגולגולת, היה להם לפרש את דבריהם.
 27 דוחה הגמרא: דִּילְמָא עַד כָּאן לא פְּלִיגֵי רַבְנָן עֲלֵיהֶּ שְׂמַאי - אפשר
 28 שאין חולקים חכמים על שמאי אֲלָא כְּעֵצָם אֲחֶד מהשדרה שאין
 29 בה טומאה לדעתם, אֲבָל כְּרֹבַע עֲצֻמוֹת מן השדרה וגולגולת
 30 אֲפִילוּ רַבְנָן מוֹדוּ שהנזיר מגלח על טומאה זו, אלא שלא חששו
 31 לפרש ולבאר את דבריהם, ונמצא שלא ניתן לפשוט את ספיקו של
 32 רמי בר חמא מדבריהם.
 33 נתבאר לעיל במשנה (טז) שנוזר אינו מגלח אם נטמא ברובע קב
 34 עצמות, אלא על חצי קב בלבד. הגמרא מביאה ברייתא בענין זה:
 35 אָמַר רַבִּי אֲלִיעָזָר, וְקָנִים הַרְאֵשׁוּנִים מְקַצְתָּן הֵיוּ אוֹמְרִים חָצִי קֶב

אגרות קודש

ב"ה, ראש חודש חשוון, ה'תשל"ב
ברוקלין, נ.י.

לכבוד מר יהושע שי' פרט

שלום וברכה!

הנני לאשר בזה בתודה קבלת שני המשלוחים מענייני דפוס שמוציאים, ותקותי שגם בעתיד ינהג כך, ותודה מראש.

כמנהג ישראל עתיק להוסיף הערה וכו', ארשה לעצמי להעיר בנוגע למשלוח השני, אשר כיון שהכוונה בזה להפצה ותעמולה בקרב חוגים שונים, הרי פי כמה הי גדול הרושם והנאמנות אילו הי מצורף להעתקה של המכתב הרוסי גם צילום מהחתימות, על כל פנים בחלקם, ובפרט שעשו כן במכתב הגרוזיניים הראשון.

כמובן מנצל אני הזדמנות זו להביע גם בכתב העונג והקורת רוח שנגרמו לי על ידי האפשרות לבלות עכ"פ חלק מהשמחה של שמחת תורה ביחד עם מר וחבריו שיחיו, ובצותא עם אחינו שבאו משם, ובסגנון הידוע, בנערינו ובזקננו בבנינו ובבנותינו (אף שהנשים היו בעזרת נשים, כמוב).
המשך בעמוד קסד

1 והא רבא הוא דאמר – לעיל (נזיר נא): הא דקתני מן המת – לא נצרכה אלא לרוב
2 בניינו או לרוב מניינו, אף על פי שאין בהן רובע עצמות, ואף על פי שאין עליו בשר –
3 שהנזיר מגלח עליו. והוא הדין לשרדה וגולגולת שאין בהן רובע עצמות, דהא חשיבי כי
4 הדי. אלמא וכל שכן דסבירא ליה לרבא דהיבא דאיבא רובע עצמות משרדה וגולגולת

והא רבא הוא דאמר: לא נצרכה אלא לשרדה וגולגולת שאין בהן רובע עצמות! בתר דשמעיה מרבי עקיבא. תא שמע, שמאי אומר: עצם אחד מן שרדה או מן גולגולת! – שאני שמאי דמחמיר טפי. – לפשוט מנינה: טעמא דשמאי – דמחמיר, הא לרבנן – עד דאיפא חצי קב עצמות! דילמא עד פאן לא פליגי רבנן עליה דשמאי אלא בעצם אחד, אבל ברובע עצמות – אפילו רבנן מודו. אמר רבי אליעזר: זקנים הראשונים מקצתן היו אומרים: חצי קב עצמות וחצי לוג דם – לכל, רובע עצמות ורביעית דם – לא לכל. ומקצתן היו אומרים: אף רובע עצמות ורביעית דם – לכל. בית דין שלא אהריהם אמרו: חצי קב עצמות וחצי לוג דם – לכל, רובע עצמות ורביעית דם – לתרומה וקדשים, אבל לא לנזיר ועושה פסח. מפרקי, אין הכרעת שלישית מברעת! אמר רבי יעקב בר אידי: מפי שמעיה אמרו, מפי חגי זכריה ומלאכי. על אלו הנזיר מגלח. על אלו דרישא – למעוטי עצם בשעורה, דעל מנעו ועל משאו – אין, ועל אהילו – לא. ועל אלו דסיפא – למעוטי אבן הסכוכית. וחצי קב עצמות.

חצי

1 דניזר מגלח עלה. אין הכי נמי – דמעיקרא סבירא ליה דרובע עצמות גמירי. אלא בתר
2 דשמעה מרבי עקיבא, דאמר: השרדה והגולגולת, ולא אמר בה רובע עצמות, דהוה
3 אמינא לרבי עקיבא דאף על גב דמשני מתים באים אית בהו טומאה, ולרבנן עד דאית ממת
4 אחד, ומדלא תני הכי – שמע מינה דלכולי
5 עלמא חצי קב עצמות בעינן, בין בשר עצמות, בין ברוב בנינו ורוב מנינו, בין בשרדה וגולגולת. תא שמע שמאי אומר – רובע
6 עצמות שאמרו – אפילו בזמן שבא מעצם אחד, או משרדה או מגולגולת. אלמא דברובע
7 סגי, והוא שיהא משרדה וגולגולת. אמר רבי אליעזר זקנים הראשונים מקצתן היו אומרים
8 חצי קב עצמות וחצי לוג דם – לכל – מטמא באהל, בין לתרומה וקדשים בין לנזיר ועושה
9 פסח. רובע ורביעית דם לא לכל – מטמא כלומר: אפילו אחד מכולם אינו מטמא. ומקצתן
10 היו אומרים אף רובע עצמות ורביעית דם מטמאים את הכל. ובית דין של אהריהם אומרים
11 חצי קב כ' – אבל רובע עצמות ורביעית דם, לעבן אבילת תרומה וקדשים – מטמאין באהל.
12 אבל לא ליסתר ימי נזיר, ועושה פסח – לטמא שלא לעשותו, דבמקום כרת לא העמידו
13 דבריהם. טפי אין הברעת שלישית מברעת – מכדי כל הכרעה שהיא בנקצת כדברי זה
14 ומקצת כדברי זה – אינה הכרעה עד שתהא כולה כדברי אחד מהן. דהכרעה לשון שקול.

15 ששוקל דברי שנים יותר מאחד, ומה ראה רבי אליעזר לומר כך: בית דין של אהריהן כן
16 היו אומרים? אמר רבי יעקב בר אידי – לומר שיעקר הוא, שהוא מפי שמעיה ואבטליון.
17 ואית דאמרי: שאמרו מפי חגי זכריה ומלאכי, על אלו דרישא למעוטי עצם בשעורה – שאין הנזיר מגלח על אהילו. דסלקא דעתך אמינא: הואיל ואיתא בטומאה לענין מגע – ליטמא נמי באהל, קא משמע לן דלא. ואף על גב דהדר תני להו בהדיא בסיפא – לא
18 תיקשי ולא מידי, מנשה ועל הדר מפרש. וצריכי לפרושי, דאי לא מפרש לה – הוה אמינא דאפילו על מגע ועל משאו לא היה מגלח. למעוטי אבן הסכוכית – אבן מטמא
19 וזו היא אבן שמוטלת על גבי המת ברשות הרבים, כדמפרש במסכת שבת בפרק "אמר רבי עקיבא" (פבב), שאם הנזיר יושב עליה, אף על פי שטמאתו – אינו מגלח עליה.
20 אבן מטמא – אבן שומא, ולישנא דקרא נקט, דרבי: "ושומת על פום גובא" (בדנאל ו) כתיב. לשון אחר: אבן הסכוכית – אבן המסכתת על הקבר, דקיימא לן כל המטלטלין
21 מביאין את הטומאה בעובי המרדע, חוץ מכלי גללים וכלי אבנים וכלי אדמה.

חצי

1 הא אפילו שבורין ומפורקין בעיא לממרן אם יש בהן רובע עצמות דניזר מגלח עליהן?
2 ותיפשוט דמקתני במתניתין השרדה והגולגולת שלמים מסתמא אית בהן רובע עצמות,
3 מכלל דעל עצמות שבורין ומפורקין שיש בה רובע, ובאו (השרדה) משרדה וגולגולת – לא מגלח.
4 ופריך: והא הוא דאמר, פירוש: רבא, לא נצרכה אלא לשרדה וגולגולת שאין בהן רובע עצמות.
5 אלמא דרבא גופיה סבירא ליה דאיבא שרדה וגולגולת רלית בהן רובע עצמות, ולעולם אימא לך דאפילו על רובע עצמות, מן השרדה והגולגולת נזיר מגלח, ומתניתין דקתני "שרדה וגולגולת" דמשמע שלמים – איצטרך לאשמעוין דאפילו אין בהן רובע – נזיר מגלח, ולא איתפרש היבא איתמר דרבא. ויש ספרים דגרסי לעיל (נא). אמר רבא לא נצרכה אלא לשרדה וגולגולת שאין בהן רובע עצמות, מכת סוגיא דהבא. ולעיל פירשתי דאי אפשר לקיים אותה גי'סא. בתר דשמעה מרבי עקיבא – כך כותב בכל הספרים, ולא איתפרש. מה"ל וגימטרי'ס, ואי לא מסתפינא מרבותא הוה אמינא שיש חסרון בספרים, וגרסינן מקמי פירכא דקאמר רבא לא נצרכה: אמר מר עוקבא: הכא בשרדה וגולגולת שאין בהן רובע עצמות. פירוש: שיש עוקבא בא לדחות התשובה שהביא רבא, מחמת שהיה סבור רבא דסתם שרדה וגולגולת יש בהן רובע, ודחי לה מר עוקבא דמיירי בשרדה וגולגולת שאין בהן רובע. ופריך התלמוד: ורבא למה ליה האי סברא דאפשר לשרדה וגולגולת בלא רובע? והאמר רבא לא נצרכה רובע? ומשני: בתר דשמעה ממר עוקבא להחיות שניא דשני מר עוקבא הכא דמוקי לה בשרדה וגולגולת שאין בהן רובע, וכי האי גוונא הגיה רש"י בובחם בפרק שני (כאב) שהיה תיוב בספרים (הקושיא) וחסר הסוגיא מן הספרים, והגיה רש"י (התירין) גבי שמעתין דקידוש ידים. והכי נמי בשמעתין שיש הקושיא בלא התירין – יש להגיה התירין. ובעלמא נמי אשכחנא שהיה רבא בימי מר עוקבא. עד כאן לשון מורנו הרב רבי פרץ שיחיה. ודבר רבי יעקב מקינן דחק ליישב גי'סא הספרים "בתר דשמעה מרבי עקיבא", והכי פירוש: דהא רבא לא נצרכה כו', כלומר: והכי חסק אדעתיה דרבא לאיתויי ממתניתין? והא איהו גופיה הוא דמוקי לה בשרדה וגולגולת שאין בה רובע עצמות! ומשני: בתר דשמעה (מרבי עקיבא) – רבא לא אמר על מתניתין, אלא על משנה דאהלות (פרק ב משנה ו) דלשחיבי רובע ורביעית חצי משני מתים ושרדה וגולגולת משני מתים, ועל איצטרך ליה להשמיא ליה (רבלי מקמי דשמעה מרבי עקיבא) – סבירא ליה שאין שרדה וגולגולת שאין יאה בהן רובע עצמות, ומשום הכי הוה מייתי רבא ממתניתין שפיר, דאכתי לא שמעה (מרבי עקיבא). תא שמע שמאי אומר אפילו עצם אחד משרדה או מגולגולת – ומדלא בעי שמאי אלא עצם משרדה – מכלל דרבנן דפליגי עליה טגי להו בשיעור דרובע עצמות הבא מן השרדה, בדקתני ברישא דרובע מטמא באהל כי בא מעיקר הגי'יה, וכי בא רובע מן השרדה – אפילו מגלח עליה הנזיר, דאין סברא לומר דפליגי כולי האי, דלרבנן ליבעי חצי קב ולשמאי סגי בעצם אחד. ודחי: שאני שמאי דמתמא, אבל רבנן וחצי קב עצמות בעו אף משרדה. ל'יפשוט' מינה לאיך גי'סא דלרבנן בעינן חצי קב,

1 דמדשמאי דמתמא לא בעי אלא עצם אחד – מכלל דלרבנן שיעורא דבית הלל בעו, דהיינו חצי קב, דאי לא בעו אלא רובע קב – הוה להו לפרושי חומרייהו, כמו שפירש שמאי חומריהו; ודחי: דילמא לא פליגי אלא בעצם אחד, דלא מטמא באהל לרבנן, אבל רובע מטמא, ולא חשו לפרושי מילתייהו. וזקנים הראשונים מקצתן היו אומרים חצי קב עצמות וחצי לוג דם לכל – שאם אהילו עליהם – טמא לתרומה ולקדשים, ופליגי אמנתין דמסכת אהלות. ומקצתן היו אומרים אף רביעית דם ורובע עצמות לכל, אף לנזיר, ופליגי אמנתין (והבא). בית דין שלא אהריהם אמרו חצי קב עצמות וחצי לוג דם לכל – אף לנזיר כדתנן במתניתין. רובע עצמות ורביעית דם לתרומה ולקדשים – דהאמהיל עליהם טמא, כדתנן במתניתין דמסכת אהלות (פרק ב משנה א ומשנה ב). אבל לא לנזיר ועושה פסח – והכי גמירי להו, וסביר להו כמתניתין דאין הנזיר מגלח עליו כלל, וסברו נמי כמתניתין דאהלות, דתנן התם דמטמא באהל בעלמא לתרומה וקדשים, כי בית דין אחרון סביר בתנא דמתניתין וכתנא דאהלות. י"ג מפרשיה הברכה שלישית. היינו תלמידים, שבי' דין אחרון היו תלמידים לזקנים הראשונים. ופריך: והא – הכרעת שלישית מברעת בתרא, וממתניתין דהכא ומתניתין דהתם דאהלות בבית דין אחרון סבירא – מכלל דהכי הילכתא. ומשום דהוה להו מברעי. והא אין דעת שלישית מברעת – שדעת שלישית טעם בפני עצמו הוא, כי הראשונים לא גילו דעתם שיהא ראוי לחלק בין נזיר ועושה פסח לתרומה וקדשים; ומשני, אמר רבי יעקב בר אידי: מפי שמעיה אמרוה מפי חגי זכריה ומלאכי, ועל כן סביר בית דין של אחרונים לסמוך על שמעותם ולקבוע הלכה כמותם. על אלו דרישא למעוטי עצם בשעורה – ואף על גב דבהדיא קתני על עצם בשעורה על מגע ועל משאו, דמשמע: אבל על אהילו לאו ש' לומר: חגי הדר מפרש, ועל אלו דסיפא למעוטי אבן הסכוכית – אבן זמניסר על הארץ, ויש שני אבנים או שלשה יצאין מן הנזיר וטומאה תחת אחת מהן, ועבר תחת אחת מהן, ואינו יודע אם אהילו על הטומאה, וקצת קשה: דהא תנא ליה סיפא: אבל סככות אפרות אין מגלחין וצריך לומר: דהכי נמי תני הדר מפרש שבו עצם בשעורה. מורנו הרב רבי פרץ שיחיה.

חצי

1 **חצי** קב עצמות בו היכי דמי אי דאית בהו עצם כשעורה תיפוק ליה משום עצם כשעורה
2 — צריך עיון: מאי קא פריך? הא לענין אהל איירינן, ועצם כשעורה לא מטמא באהל!
3 ואומר רבנו יצחק: דסמך אמאי דבעינן למימר בסמוך, דבתר התן ברישא חצי קב, דמשמע:
4 אבל פחות לא, אמאי איצטרך למיתני בסיפא רובע עצמות דאין הניור מגלח עליו? ומשני

5 בסמוך: דאייתי למיידק דפחות מחצי קב לא מגלח
6 על אהילו, אבל על מגעו ועל משאו מגלח. ואם
7 כן הוי עיקר רבותא דמתניין לאשמועינן דעל
8 מגעו ועל משאו מגלח. ולכך דייק השתא: פשיטא
9 דעל פחות מחצי קב מגלח על מגעו ועל משאו,
10 ותיפוק ליה משום עצם כשעורה! ומשני: כגון
11 דאקמה אקמחוי. שחוקן חדק בקמה או בעפר, דבי
12 האי גזנא לא מטמא משום כשעורה. **אין**
13 **אין** עליהם בשר כראוי מאי — הא ודאי דעל
14 אהילו לא יגלה, כדקתני במיתנין דוקא
15 כשיש עליהם בשר כראוי. אלא במגעו ובמשאו,
16 ובשאן שם עצם כשעורה.

17 **רבי יוחנן** אמר אין הניור מגלח — דההוא ואין
18 בו עצם כשעורה. ורבי שמעון בן לקיש
19 אמר: נודר מגלח על מגעו ועל משאו. ואף כי אין
20 בו עצם כשעורה, וגם אין עליו בשר כראוי, ויתני
21 חשוב אבר לטמא באהל — מכל מקום חשוב
22 לטמא במגעו ובמשאו, כדרדיש ליה מקראי
23 בסמוך, ורבי שמעון בן לקיש אומר: נודר מגלח,
24 מדלא קתני לה בסיפא גבי "אבל סככות ופרעות":
25 ואבר שאין עליו בשר כראוי אף במגעו ובמשאו
26 לא יגלה — ומכלי דטמא במגעו ובמשאו,
27 וכדדרשינן בסמוך, ורבי יוחנן אמר לך: הא קתני
28 ברישא: על אבר מן המת ועל אבר מן החי שיש
29 עליו בשר כראוי, ולא קתני: אבל אין עליהם
30 בשר כראוי למגעו ולמשאו מכל מקום (מגלח).
31 ועודלא קתני הכי — שמע מינה דלא מגלח אפילו
32 על מגעו ועל משאו אי אין שם בשר כראוי — ולא
33 איצטרך תו למיתנייה בסיפא. ורבי שמעון בן
34 לקיש אומר: כל היבא דשמע מכללא דרישא
35 (אמר מר ד) לא קתני בסיפא: **והא** ברישא תני
36 חצי קב עצמות דמשמע: חצי קב אין, רובע — לא.
37 ואפילו הכי הדר תנא בסיפא רובע עצמות!
38 **התם** — אי לא תנא רובע עצמות, הוה אמאי
39 דאפילו על מגעו ועל משאו לא יגלה — להכי
40 איצטרך למיתני רובע עצמות, למימר דעל
41 אהילו דוקא אין הניור מגלח, הא על מגעו ועל
42 משאו — הניור מגלח. **והא** חצי לוג דם דשמעת
43 מינה: וחצי לוג דם אין, רביעית לא, וקתני בסיפא
44 רביעית דם! (הכי גרסינן) **התם** לאפוקי מדרבי

1 **חצי קב עצמות** - אין, **רובע עצמות** - לא. **היכי דמי?**
2 **אילו** **דאית בהון עצמות בשעורה** - תיפוק ליה
3 **משום עצם בשעורה! אלא, דאקמה אקמחוי. "על**
4 **אבר מן המת ועל אבר מן החי שיש עליהן בשר**
5 **כראוי". אין עליהן בשר כראוי מאי? רבי יוחנן אמר:**
6 **אין הניור מגלח עליהן, ריש לקיש אמר: הניור מגלח**
7 **עליהן. רבי יוחנן אמר: אין הניור מגלח עליהן, דהא**
8 **קתני ברישא: על אבר מן המת, ועל אבר מן החי**
9 **וכו', שיש עליהן פיות בשר - אין, אבל אין עליהם -**
10 **לא. ורבי שמעון בן לקיש אומר: מגלח, מדלא קתני**
11 **בסיפא. ורבי יוחנן אמר לך: כל היבא דמשמע מפלגא**
12 **- לא קתני בסיפא. - והא חצי קב עצמות, דמשמע:**
13 **חצי קב עצמות - אין, רובע עצמות - לא, וקתני**
14 **בסיפא רובע עצמות! - התם, אי לאו רובע עצמות**
15 **הוה אמאי: אפילו על מגעו ועל משאו לא, להכי**
16 **איצטרך למיתני רובע עצמות - דעל אהילן הוא דאין**
17 **הניור מגלח. - והא חצי לוג דם, דשמעת מינה: חצי**
18 **לוג דם - אין, רביעית דם - לא, וקתני בסיפא רביעית**
19 **דם! - התם לאפוקי מדרבי עקיבא, דאמר רבי עקיבא:**
20 **רביעית דם הכא משני מתים - מטמא באהל. הא**
21 **אבר מן המת, היכי דמי? אי דאית ביה עצם בשעורה**
22 **- מאי טעמא דרבי יוחנן? ואי דלית ביה עצם**
23 **בשעורה - מאי טעמא דריש לקיש? אמר לך ריש**
24 **לקיש: לעולם דלית ביה עצם בשעורה, ואפילו הכי**
25 **רמינא רבייה, דתניא: "וכל אשר יגע על פני השדה**
26 **בחלל חרב או כמת"; "על פני השדה" - זה המאחיל**
27 **על פני המת, "בחלל" - זה אבר מן החי ויש לו**
28 **להעלות ארוכה, "חרב" - הרי זה בחלל, "או כמת"**
29 **- זה אבר הנחלל מן המת, "או בעצם אדם" - זה רובע עצמות, "או בקבר" - זה קבר סתום.**

1 **חצי קב עצמות** — מיטמא עליו על מגעו ועל משאו ועל אהילו. ועל רובע עצמות —
2 לא מיטמא, ואפילו על מגעו ועל משאו. ותיפוק ליה משום **עצם כשעורה** — ומאי איריא
3 רובע? אלא דאקמה אקמחוי — שחוקן דק הרבה, כמו קמח שנתחן, שאין בו עצם
4 כשעורה. וקא משמע לך דאי אית ביה חצי קב — מיטמא על מגעו ועל משאו ועל אהילו,
5 פחות מחצי קב — אפילו על מגעו אינו מיטמא,
6 לפי שאין בו עצם כשעורה. ושיש עליו **בשר**
7 **כראוי** — שמע מינה דכי אין עליו בשר כראוי
8 — שאינו מגלח. ריש לקיש אמר נודר מגלח עליו
9 — ממאי, מדקא חשיב בסיפא על אלו שאין
10 הניור מגלח אף על פי שמיטמא בהן, ולא קתני
11 בהדיה: אין עליו בשר כראוי אין הניור מגלח,
12 שמע מינה דאף על גב דאין עליו בשר כראוי —
13 שהניור מגלח על אהילו. ורבי יוחנן אמר לך —
14 כל היבא דתני מיד, ומשמע ליה (תד) מכללא,
15 כגון הכא דתני ברישא: אם יש עליו בשר כראוי
16 מגלח. אי לא — הדר תני לה בסיפא, הוה
17 אמאי: אפילו על מגעו ועל משאו לא יהא נודר
18 מגלח. להכי תנייה — דעל אהילו הוא דאין
19 הניור מגלח, אבל על מגעו מגלח. ובגון דלא
20 אקמה אקמחוי, ויש בו עצם כשעורה. ואיך נמי
21 דקתני, כגון הסכות והפרעות, אף על גב
22 דאיכא למשמע לה מכללא, מדלא קתני ברישא
23 — לכי הדר תני להו, משום דקא מיטמא בהן,
24 וצריך הזאה שלישי ושביעי. לאפוקי מדרבי
25 עקיבא דאמר רביעית דם הכא משני מתים
26 מטמא באהל — קא משמע לך סיפא, מיתני
27 אחד בעינא לה. הא אבר מן המת — שאין עליו
28 בשר כראוי. היכי דמי אי דאית ביה **עצם**
29 **כשעורה** — אמאי אינו מגלח על מגעו, ומאי
30 טעמא דרבי יוחנן? ואי דלית ביה **עצם כשעורה**
31 — ואין עליו בשר כראוי, מאי טעמא דריש
32 לקיש דאמר מגלח? ואפילו הכי רבייה — למגע.
33 דתניא **כו' על פני השדה זה המאחיל על פני**
34 **המת** — המוטל בשדה, מדלא כתיב יגע במת
35 בשדה. בחלל זה אבר הנחלל מן החי — הנקצץ
36 מן החי, ויש בו לעלות ארוכה. **רובע עצמות** —
37 דמשמע באהל, כדתנין ואהל רובע עצמות,
38 אלא שאין הניור מגלח על אהילו. זה קבר סתום
39 — שאין בו חלל טפח בין המת והגולל, שנטמא.
40 דאמר

41 **הא** אבר מן המת היכי דמי אי דאית
42 ביה עצם כשעורה מאי טעמא דרבי יוחנן — דאמר: אין הניור מגלח על מגעו ועל משאו? ואי דלית ביה עצם כשעורה — מאי טעמא דרבי שמעון בן לקיש: אמר לך רבי שמעון בן לקיש: לעולם אימא לך דלית ביה עצם כשעורה, ואפילו הכי רמינא רבייה, דתניא: "וכל אשר יגע על פני השדה בחלל חרב או במת או בעצם אדם או בקבר", "על פני השדה" — זה המאחיל על פני המת, מדלא כתיב "אשר יגע במת", אלא "על" דמשמע דמאחיל מיירי, וכדאמר נמי בפרק קמא דשבת (ז,א), טימאהו משום כלים המאחילים על המת, רוצה לומר: אפילו אין עליהם. **בחלל** זה אבר מן החי ויש בו כדי להעלות ארוכה — דהכי משמע: אבר שנפל מגוף החי ונתחן. **חרב** הרי הוא בחלל — דכלי מתכות הנוגעים במת נעשים אבי אבות הטומאה כמות עצמו, לטמא אדם הנוגע בו ממטא טומאת שבעה כנוגע במת עצמו, או לטמא אדם הבא באהל אשר החרב בתוכו טומאת שבעה כבא אל אהל המת. **או** במת זה אבר הנחלל מן המת — ויש בו בשר כדי להעלות ארוכה, דחשיב כמת עצמו. **או** בעצם אדם זה רובע עצמות — שנטמא באהל. והלכה למשה מסיני היא דבעינן רובע, וקרא אסמכתא בעלמא. **סתום** — דאמר מר: טומאה בוקעת ועולה מן הקבר, בוקעת ויורדת מן הקבר — זה קבר סתום. אין לומר דהיינו שאין בו פותח טפח — דהוהא הוה טומאה רצוצה, ולא מטמא אלא כנגד גופו של מת. והכא איירינן דהקבר עצמו מטמא אפילו שלא כנגד המת. אלא הכא איירי בקבר סתום בכל רוחותיו, ויש בו פותח טפח בינו למת. דיש חילוק בטומאה רצוצה, שהקבר עצמו מטמא באהל אפילו שלא כנגד המת. והכי איתא בסיפרי: "או בקבר" — זה קבר סתום, שנטמא כל צדדין, אפילו ריקן שבו. ודוקא שיש פותח טפח בין המת לקבר שעליו, אבל אין פותח טפח — אינו מטמא כל צדדין, אלא טומאה בוקעת ועולה כנגדו, דהיינו כנגד המת דוקא. והביא רבינו שמשון נשמתו עדן ראייה מפרק שביעי דאהלות (משנה א): נפש [אטומה], הנוגע בה מן הצדדין — טהור, מפני שהטומאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת. ואם היה מקום הטומאה טפח על טפח — טמא, מפני שהיא בקבר סתום. והא דאמרין (ברכות יט,ב), רוב ארונות יש בהן פותח טפח — צריך לומר שאותן הקברים היו פתוחים מן הצד, ואין עליהן דין קבר סתום אם לא שכל הצדדים סתומים, והכי תנן באהלות (פרק ג משנה ז): ביה שהוה קמור תחת הבית, יש בה פותח טפח וביציאתו פותח טפח, טומאה בתוכו — הבית טהור. ויישך לעמוד בו **דאמר** מר טומאה בוקעת ועולה — בכדי אייתה, דהא לא איירי בקבר. ועוד: דקבר דהכא מטמא אפילו שלא כנגד הטומאה. ואילו

39 וכוזכר שם שמדובר באהל, אבל על מגעו ומשאן מגלח.
 40 הגמרא מקשה: והא נתבאר בדברי המשנה לעיל שזיזר מגלח על
 41 טומאת חצי לוג דם, דשמעת מינה – וניתן לדייק מכך חצי לוג דם
 42 אין – הנזיר מגלח, אבל על טומאת רביעית דם לא מגלח, ובכל
 43 זאת קתני בסיפא שאין הנזיר מגלח על טומאת רביעית דם.
 44 מתרצת הגמרא: הָתָם – לענין טומאת רביעית דם מן המת,
 45 הוצרכה המשנה להלן לשנות דין זה כדי לאפוקי מדרבי עקיבא –
 46 להשמיענו שאין הלכה בזה כרבי עקיבא הסובר (לקמן נה) שזיזר
 47 מגלח אף על טומאת רביעית דם מן המת, אלא כדעת רבי אליעזר
 48 החולק עליו בדין זה וסובר שאין הנזיר מגלח אלא על טומאת חצי
 49 לוג דם מן המת, דאמר רבי עקיבא רביעית דם הָא מְשַׁנֵּי מַתִּים
 50 מְטַמְּא בָאֵהָל.
 51 הגמרא דנה במחלוקתם של רבי יוחנן וריש לקיש: הא אָמַר מִן
 52 הַמַּת חִבֵּי דְמֵי – באיזה אבר עוסקים רבי יוחנן וריש לקיש, אי
 53 דאית ביה עַצֵּם בְּשַׁעוֹרָה מֵאֵי טַעֲמָא דְרֵבִי יוֹחָנָן, הרי שנינו במשנה
 54 להדיא שזיזר מגלח על מגע עצם כשעורה, ואי דלית ביה עַצֵּם
 55 בְּשַׁעוֹרָה מֵאֵי טַעֲמָא דְרֵישׁ לְקִישׁ, הרי אינו מטמא כלל, וכיצד יתכן
 56 שהנזיר מגלח על טומאה זו.
 57 אָמַר לֵךְ רִישׁ לְקִישׁ, לְעוֹלָם דְּלִית בֵּיה עַצֵּם בְּשַׁעוֹרָה, וְאִפְּלוּ הֵבִי
 58 רְהֻמָּא רְבִיָּה – התורה ריבתה שמטמא הוא במגע מדין טומאת
 59 אבר שלם, אף שאין עליו בשר כראוי, וממילא אף הנזיר מגלח
 60 עליו, דתניא בברייתא, נאמר בפסוק (במדבר טו טז) 'וְכָל אֲשֶׁר יִגַּע עַל
 61 פְּנֵי הַשְּׂדֵה בְּחֶלֶל חֶרֶב אוֹ כְּמַת אוֹ בְּעַצֵּם אֲדָם אוֹ בְּקֶבֶר', 'עַל פְּנֵי
 62 הַשְּׂדֵה' זֶה הַמֵּאֲהִיל עַל פְּנֵי הַמַּת שֶׁהוּא טֵמֵא אֶף שְׂאִינוֹ נוֹגַע, מפני
 63 שלא נאמר 'וְכָל אֲשֶׁר יִגַּע בְּמַת בְּשֵׁדָה' אלא 'עַל פְּנֵי הַשְּׂדֵה',
 64 שמאיהיל על מת השוכב בשדה. ומאחר שהפסוק פותח בטומאת
 65 אהל, אף שאר הטומאות המנויות להלן הנדרשות מהמשך
 66 הפסוק, מטמאות הן באהל.
 67 'בְּחֶלֶל' זֶה אָמַר מִן חֲחֵי שֶׁנֶּחְלָל –[נתלשן] וְיֵשׁ לוֹ לְהַעֲלוֹת אֲרוֹכָה –
 68 שיכול להתרפאות, שהנוגע או מאהיל עליו הרי הוא טמא.
 69 'חֶרֶב' בֵּא לְלַמְדֵנוּ שְׂכָלִי מִתְּכַת כְּחֶרֶב חֲרִי זֶה בְּחֶלֶל – כַּמַּת עֲצֵמוֹ
 70 לענין זה שמטמא הם טומאת שבעה את הנוגע בו או מאהיל עליו.
 71 'אוֹ כְּמַת' זֶה אָמַר הַנְּחָלֵל –[נתלשן] מִן הַמַּת – שֶׁהֲנוֹגַע אוֹ מֵאֲהִיל
 72 עליו טמא.
 73 'אוֹ בְּעַצֵּם אֲדָם' זֶה רֹבַע עֲצָמוֹת – שֶׁהֲנוֹגַע אוֹ מֵאֲהִיל עַלְיוֹ טֵמֵא.
 74 'אוֹ בְּקֶבֶר' זֶה קֶבֶר כְּתוּב שֶׁמֵטֵמֵא בְּמִגַּע אוֹ בְּאֵהָל מְכַל צַדִּיקוֹ אֶף
 75 באופן שמאיהיל על צידי הקבר ולא מעל המת ממש.

1 מדייקת הגמרא: אם נטמא בחצי קב עצמות, אין – אז מוטל עליו
 2 לסתור את נזירותו, אבל אם נטמא רק ברובע קב עצמות, לא
 3 סותר, אף שטמא הוא.
 4 מבררת הגמרא: חיבי דמי, אילימא דאית בהון – ברובע קב זה
 5 עצמות בשיעור בשעורה, מדוע אינו סותר, תיפוק ליה יסתור
 6 משום עצם בשעורה כמבואר במשנה שזיזר סותר נזירותו על
 7 טומאת מגע של עצם כשעורה. אלא מדובר דאקמחי –
 8 שנכתשו ונטחנו העצמות כקמח דק ואין בהן עצם כשעורה, ולכן
 9 אינו סותר אלא אם כן יש בהן חצי קב:
 10 שנינו במשנה: שזיזר סותר נזירותו על אָמַר מִן הַמַּת וְעַל אָמַר מִן
 11 חֲחֵי שְׂשֵׁשׁ עֲלֵיהֶן בְּשַׁר כְּרָאוֹי, דהיינו, שיכול האבר לחיות על ידי
 12 בשר זה, אם היה מחובר לאדם חי:
 13 מבררת הגמרא: אין עליהן בשר כראוי מאי – האם סותר נזירותו
 14 אם נטמא בהם. נחלקו בדבר, רבי יוחנן אמר אין הנזיר סותר
 15 נזירותו ומגלח שערותיו עליהן, וריש לקיש אמר הנזיר סותר
 16 נזירותו ומגלח עליהן.
 17 הגמרא מבארת את הוכחת כל אחד מהם לשיטתו: רבי יוחנן אמר
 18 אין הנזיר מגלח עליהן, דהא קתני ברישא של המשנה שהנזיר סותר
 19 ומגלח על אָמַר מִן הַמַּת וְעַל אָמַר מִן חֲחֵי וכו', שיש עליהן כזית בשר
 20 כראוי, וניתן לדייק שאם יש עליהם בשר כראוי, אין – מגלח על
 21 טומאתם, אָמַל אם אין עליהם בשר כראוי, לא מגלח, ואף לא על
 22 טומאת מגעם.
 23 ורבי שמעון בן לקיש אומר מגלח, מילא קתני בסיפא – מכך שאין
 24 המשנה להלן (נד.) מונה את טומאת האברים שאין עליהם בשר
 25 כראוי בכלל מיני הטומאות שאין הנזיר מגלח עליהם, מוכח
 26 שמגלח על טומאת מגעם ומשאם.
 27 מבארת הגמרא: ורבי יוחנן אמר לך, מה הטעם שלא נמנה בסיפא,
 28 בְּלִי הֵבִיא דְּמִשְׁמַע מִבְּלִיא – כל מה שניתן לדייק מהרישא לא קתני
 29 בסיפא, ולכך לא נמנתה בסיפא טומאת אברים שאין עליהם בשר
 30 כראוי מאחר שניתן לדייק מהרישא שאין נזיר סותר ומגלח
 31 עליהם. הגמרא מקשה: והא שנינו במשנה לעיל שזיזר מגלח על
 32 טומאת חצי קב עצמות, דמשמע חצי קב עצמות אין – הנזיר מגלח,
 33 אך על רובע קב עצמות לא מגלח, ואף על פי כן קתני בסיפא רובע
 34 קב עצמות שזיזר סותר ומגלח עליהן. מתרצת הגמרא: הָתָם לענין
 35 טומאת רובע קב עצמות, אי לאו שזכר בסיפא רובע קב עצמות
 36 שאינו מגלח עליהן, הוּא אֵימָנָא – היינו אומרים שאפילו על מגעו
 37 ועל משאו לא מגלח הנזיר, לְהִבֵּי אֵימָנָא דְּלִמְתַּנֵּי בְּסִיפָא רֹבַע
 38 עֲצָמוֹת, כדי להשמיענו דרוקא על אהילין הוא דאין הנזיר מגלח,

אגרות קודש

בי"ה, ו' מרחשון, ה'תשל"ב
 ברוקלין, נ.י.

הרה"ג והרה"ח אי"א נוי"נ עוסק בצ"צ וכו'
 מו"ה שלמה יוסף שי'

שלום וברכה!

זכרון דברים מהשיחה הטלפונית בה שאל הרב זוין שי' כמה שאלות בעניני הנהלת כולל חב"ד
 והנהלת המוסדות הת"ת ובית חנה וכו', בהמשך להמכתבים שנתקבלו מכ"ק אדמו"ר שליט"א בנידון
 הני"ל, ואשר עכשיו מתקיימת אסיפת הועדים בבית הרב זוין שי'.

א) חברי הועד מצהירים כי עומדים הכן למלא הוראת כ"ק אדמו"ר שליט"א לנהל את
 המוסדות הני"ל, אבל משום טרדותיהם רואים הם להכרח לקחת איש טכני להביא את החלטותיהם
 לפועל, ושואלים אם רשאים הם לזה, ועל מי להחליט בדבר המיוני.

המשך בעמוד הבא

40 למנות נזירות טהרה 'עד שיטהר' ביום השביעי, ולאחר מכן מביא
41 את קרבנותיו ביום השמיני.
42 או דילמא פשמיני קאי – כוונת המשנה היא, שאינו מתחיל במנין
43 נזירות טהרה עד היום השמיני שבו מביא את קרבנותיו, ומאי עד
44 שיהיה עד שיהיה קרבנותיו כלומר, יש לשנות את דברי המשנה
45 כך, שאינו מתחיל למנות נזירות טהרה 'עד שיטהר בהבאת
46 קרבנותיו, ומני רבנן היא הסוברים שמתחיל הוא למנות מיום
47 השמיני.
48 הגמרא פושטת ספק זה מדברי המשנה להלן (ע"פ): תא שמע,
49 מדקתני סיפא – במשנה העוסקת במיני הטומאות שאין הנזיר
50 מגלח על טומאתו, שלאחר גמר טהרתו מתחיל ומונה מיד נזירות
51 טהרה, והיינו ביום השביעי, שהרי אינו זקוק כלל להביא קרבן
52 טומאה ביום השמיני כמבואר במשנה שם, וממילא ניתן לדייק
53 מלך הא רישא, מאי עד שיטהר, עד שיהיה קרבנותיו – שמשנתנו
54 שכל נקטה כלשון המשנה להלן, אלא נקטה לשון 'עד שיטהר',
55 כוונתה עד שיטהר בהבאת קרבנותיו, ומני רבנן היא, דאמרי נזירות
56 דטהרה עד שמיני לא הילא – וכשיטת החכמים הסוברים שאין הנזיר
57 רשאי להתחיל למנות נזירות טהרה, עד היום השמיני שבו הוא
58 מביא את קרבנותיו:

משנה

59 נתבאר לעיל (מט) בדברי המשנה, שישנן מיני טומאות שאם נטמא
60 בהן הנזיר, עליו לטותר את הימים שמנה עד עתה, ולגלח את כל
61 שערו, ולהביא אשם נזיר טמא, ולאחר מכן לשוב ולמנות ימי
62 נזירות בטהרה. ממשיכה המשנה: אכל נזיר הנטמא על ידי
63 הפקכות – שהלך תחת אילן שיש כוית מן המת תחת אחד מענפיו,
64 וכן אם נטמא על ידי הפקעות – שהלך תחת אבנים הבולטות מן
65 הגדר, ויש כוית מן המת תחת אחת האבנים, וכן אם נטמא על ידי
66 שנכנס לבית הפרס – שדה שהיה בה קבר ונחרש, ואין ידוע היכן
67 נמצאת הטומאה, וכן הנכנס לארץ העמים – חוץ לארץ, שגזרו
68 חכמים טומאה על כל הנכנס לשם, והנוגע בגולל – מצבה המונחת
69 על הקבר, והנוגע בדופק – אבנים משני צידי הקבר שעליהם
70 מונחת המצבה, והנוגע או נושא רביעית דם מן המת, ואהל (ו) ריבוע
71 עצמות – המאהיל על עצמות מן המת בשיעור רובע הקב, וכן
72 הנוגע בכלים הנוגעים במת, שעל ידי כך נטמא הנוגע, ובימי קפרו
73 ובימי גמרו של מצורע.
74 על אלו אין הנזיר מגלח את שערו כדין נזיר שנטמא, ומכל מקום
75 מזה פשלישי ובשביעי – צריך הוא להזאת אפר פרה אדומה ביום
76 השלישי וביום השביעי, כדי שיטהר מטומאת המת שנטמא בה.
77

1 דאמר מר שמוקמה שאין מעליה ריח טפה, ובקעת ועולה ומטמאת
2 את המאהיל עליה, ובקעת ויורדת ומטמאת את המונח תחתיה.
3 ממשיכה הגמרא: ואילו לנפי דיני נגיעה בטומאה, אמר רב יהודה,
4 תניא בברייתא הדורשת את דברי הכתוב (במדבר יט יח) וכל הנוגע
5 בעצם או בקהל או במת או בקבר, ולמדנו מכאן על המטמאים
6 במגע, 'בעצם' זה עצם בשעורה.
7 'או בקהל' זה אבר הנחלל (–הנחתך) מן החי ואין בו די בשר כדי
8 להעלות ארוכה – כדי להתרפאות אילו היה נשאר מחובר לגוף
9 האדם.

10 'או במת' זה אבר הנחלל (–הנחתך) מן המת שהנוגע בו טמא.
11 'או בקבר', אמר ריש לקיש זה קבר שלפני הדיבור – שקדם לזמן
12 מתן תורה שהנוגע בו, טמא.

13 הגמרא מבארת כיצד דורש ריש לקיש מדברי הכתוב שאבר שאין
14 עליו בשר כראוי מטמא: האי אבר מן המת המוזכר בדברי
15 הברייתא שנטמא במגע, עצם פשעורה, היכי דמי – באיזה מצב הוא עומד, אי
16 דאית ביה – באותו אבר, עצם פשעורה, היינו הנוגע בעצם, ומאחר
17 שכבר נתרבה מתיבות 'הנוגע בעצם' מה צורך יש לשוב וללמוד
18 מתיבות 'או במת', אלא בהכרח שהברייתא עוסקת באבר דלית
19 ביה עצם פשעורה, ואפילו הכי דהקטנא רבייה בתיבות 'או במת',
20 ללמדנו שאף שאין אבר זה מטמא את המאהיל עליו, מאחר שאין
21 עליו בשר כראוי, מכל מקום מטמא הוא במגע, וממילא אף הנזיר
22 מגלח על מגעו.

23 רבי יוחנן דוחה ראייה זו: אמר לך רבי יוחנן, לעולם דאית ביה –
24 באבר זה עצם בשעורה, ואם אינו ענין למגעו תגהו ענין למשאו,
25 שאף שלמדנו אנו את הדין שעצם כשעורה מטמאת במגע
26 מתיבות 'הנוגע בעצם', עדיין אין אנו יודעים אם מטמאת היא
27 במשא, ולכך הוצרך הכתוב להשמיענו בתיבות 'או במת'
28 שמשמאת היא אף במשא:

29 שנינו במשנה: שניזר שנטמא באחת מן הטומאות המנויות שם
30 מגלח, ומונה פשלישי ובשביעי ופותר וכו', כלומר, אינו מתחיל
31 למנות שוב מנין ימי נזירות טהרה, עד שיטהר ומביא את קרבנותיו:
32 איבעיא להו – נסתפקו בני הישיבה, הא דקתני במשנה שאינו
33 מתחיל למנות 'עד שיטהר', פשביעי קאי – הכוונה בזה ליום
34 השביעי לטהרתו, שאינו מתחיל למנות מחדש עד דעביד הערב
35 שמש – עד שתשקע השמש ביום השביעי, שבכך נשלם סדר
36 טהרתו, ומני – ומיהו הסובר כן, רבי אליעזר היא האומר שניזר
37 שנטמא רשאי להתחיל למנות נזירות טהרה לאחר גמר טהרתו
38 ביום השביעי, אף שאינו מביא את קרבנותיו עד היום השמיני.
39 ולשיטה זו יש לשנות את דברי המשנה כך, שאינו מתחיל

המשך מהעמוד הקודם

המענה: אמנם רשאים הם להעסיק להנייל איש טכני, ולהציע לכ"ק אדמו"ר שליטי"א המועמדים שימצאו למתאים. אבל מובן מאליו שהמדובר הוא רק ע"ד פועל טכני ממש, אבל הבעה"ב האחראי – ולא רק יועץ – הוא הועד, ורק משתמשים בהפקיד הממונה כפועל טכני.

(ב) שאלתם אם מספיק איש אחד טכני להעבודה הני"ל, או שנים מיוחדים, אחד להכולל ואחד להמוסדות.

המענה: נחוץ פועל מיוחד בהכולל ופועל מיוחד למוסדות החנוך. אבל אין המדובר ע"ד שני 'גופים' דוקא, אלא יוכל להמנות גם איש אחד שעבודתו היא מיוחדת לשני הענינים הני"ל כענינים מיוחדים.

באשר הפקיד צ"ל כזה שמכיר בעיני ירושלים ת"ו, אין להעתיק לעבודה זו איש שעסוק כבר בעבודה אחרת באיזה מהמוסדות מחוץ לירושלים ת"ו.

ג) אמרתי שבלי עיכוב יקחו עורך חשבונות רשמי שיסדר את החשבונות, הן של הכולל והן של המוסדות, והעתק מזה לשלוח לכאן, וכן לשלוח לכאן רשימת מקבלי התמיכה מהכולל.

בברכת כטי"ס,

זיזר. כהן גדול – פרק שביעי דף נד עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" רש"י

ואילו נבי נגיעה תניא וכל הנוגע בעצם או בחלל עצם זו אבר הנחלל מן החי ואין בו כדי להעלות ארוכה או במת זה אבר הנחלל מן המת ואין בו כדי להעלות. כולוהו קראי וכולוהו, דרשות איירי לענין מגע. או קבר רבי שמעון בן לקיש אמר זה קבר שלפני הדיבור – שוקדם מתן תורה. ועריך עין; לרבנן דרבי שמעון דאמרי (ביבמות סא,א): אף קברי גוים מטמאין

באהל, דלא דרשינן "אדם אתם" – אתם קרוין דרבי נבי, אמאי איצטריך ו'א' בקבר? ו'ש' לומר: דרבי שמעון היא. מידו קשה: דהרי נבי נגיעה מודה רבי שמעון דקברי גוים מטמאין במגע ובמשא, כדאמר רבינא בפרק "הבא על יבמות" (שם סא,א). ודחוק לומר דלא כרבינא! והרב רבינו יצחק בן אברהם פירש: קבר שלפני הדיבור – גם אותן שמתו קודם מתן תורה, קודם שנאמרה פרשת טומאת מת. דסלקא דעתך אמיתא "אדם כי ימות באהל" – מפרשה זו ואילך. וכיצא בה יש בפרק בתרא דהוריות (יא,ג) דמצריך פסוק לוב שלפני הדיבור, משום דסלקא דעתך אמיתא "איש איש כי יחיה זב מבושר" – מכאן ואילך. ומקשינן לרבי שמעון: אמאי הוה רבי בנאה מצוין מערת המכפלה בפרק "חוקת הבתים" (בבא בתרא נא,א) הוא קודם מתן תורה לרבי שמעון לא מטמא באהל! ובפרק קמא דמועד קטן (הא,ג) אמרינן דאין מציינים ועל דבר שאיננו מטמא באהל! ואומר הרב רבינו יצחק בן אברהם: דשפיר קרייה "אדם" – אדם הראשון, ואברהם – "האדם הגדול בענקים". אי נמי: דקסבר מקבר שלפני הדיבור נרבה קבר שלאחר הדיבור, שלאחר מתן תורה. אלא דלית ביה עצם כשעורה ואפילו הכי מטמא ורחמנא רבייה – כיון שיש בו אבר שלם. ורבי יוחנן אמר לך: לעולם דאית ביה כשעורה, ואם אינו ענין למגע – תנחו ענין למשאו. אם אינו ענין לנגוע, דנפקא ליה מ'הנוגע בעצם' – תנחו לענין משאו, דעצם כשעורה מטמא במשא. וקצת קשה: דאם כן מאי קאמר "או במת" – זה

אבר הנחלל מן המת ואית בו (כשעורה?) לימא: זו עצם כשעורה. ואינו מתחיל למנות עד שיטרה ויביא קרבנותיו ואיבעיא ליה עד שיטרה – דמתניתין בשביעי קאי, דלאחר שטבל זהו וגלח. ומתחיל מאותו יום למנות נזירות טהרה. ויביא קרבנותיו בשמיני. ומני – רבי אליעזר היא. דאמר לעיל פרק "מי שאמר" (יהב). מתחיל ומונה מיד. פירוש: שמתחיל ומונה משביעי, כדפירשתי שם. אי דילמא בשמיני קאי, ומאי "עד שיטרה" – שביאי קרבנותיו, ומני רבנן היא. דאמרי: "וקדש ראשו ביום ההוא" – ביום הבאת קרבנותיו. תנא שמע מדקתני מתחיל ומונה מיד – כהדי הך שאין הניזיר מביא קרבן טומאה, ומה בשלישי ובשביעי, ומתחיל ומונה מיד – דהיינו בשביעי, שהרי אינו זקוק להביא קרבן טומאה. האמר ברישא "עד" דקתני, ולא קתני "מתחיל ומונה מיד" כמו בסיפא, שמע מינה דרישא עד שיטרה ויביא קרבנותיו קאמר, ומני – רבנן היא. סככות ופריעות – מפרש בגמרא (מאי נידו). בית הפרס – שדה שנחרש בו קבר, וועד מאה אמהו חשו חכמים שמא לדלל המחרישה בעצמות, ונשתחרש שם עצם כשעורה. וליכא טומאה אלא מדרבנן. וארץ העמים – דגזרו בה רבנא ונשתחרש שם עצם כשעורה. ודליל גזל דהוה ארון ודופק הוא דופן של צדדין וקשה לרבינו תם: דאמר בפרק בזבחה מפורש באורך.

ורביעית דם ואהל ורובע עצמות – ואף על פי שמתמאין באהל אין הניזיר מגלח עליהן ובין הוא דרוה ליה למתני פחות מחצי לוג דם או פחות מחצי קב אלא נקט שיעורים המפורשין בפרק קמא דאהלות שהן מטמאין באהל, וכלים הנוגעים במת – דכי ימות מת עליהן אמרה תורה, ובגמרא מפרש באיזו כלים איירי. וימי ספרו וימי גמרו – פירוש: נזיר שמנה מקצת נזירות, ונצטרע בין ימי גמרו – דהיינו ימי חלוטו שהחליטוהו לטומאה, ובין ימי ספרו – אחר שהחלוט וראה הכהן והנה נרפא הנגע מן הצרעת, ומביא צפרים ומגלח, ונבנס במתנה ישראל, וישב מחוץ לאהל שבעת ימים – שאסור בתשמישו. וביום השביעי מגלחו, ובשמיני מביא קרבנות צרעתו. ואותן ימים קרויין ימי ספרו, ואין עליהן לימי נזירות, ואין מבטלין את הקודמים. (וכתב בנייר) ואיצטריך ליתנין וספרו וגמרו, דאי תנא ספרו – הוה אמיתא: אבל ימי גמרו, דחמירי – סותר. ואי תנא גמרו – הוה אמיתא: אבל ספרו דקיל – עולה. ועריך עין; דלא ליתני אלא ספרו! וליכא למימרו: אבל גמרו סותר – דאם כן מאי נפקא מינה במה שימי ספרו אינו סותר? הכי בר סתר מטעם ימי גמרו? על אלו אין הניזיר מגלח – לא קאי אימי ספרו ואימי גמרו, שהרי (הוא צריך) לגלח כשביל צרעתו, אלא קאי אשאר א שאין מגלח כדן נזיר טמא. ומוזה – בגמרא משמע דלא קאי אכלים הנוגעים במת, דמיייר בכלי עין, ואין אדם הנוגע בהם צריך תהא. וכן לא קאי אימי גמרו ואימי ספרו דאין טעון תהא, אלא קאי אשאר – ארבעים דם וגולל ודופק.

ואינו

דאמר טר טומאה בוקעת ועולה – ונעשה קבר כגופו של מת עצמו, והמהלך עליה, אף על פי שאין נוגע אלא מאהיל – טמא. ואילו נבי נגיעה אמר רב יהודה תניא – דעד כאן מיייר בטומאת אהל, מדכתוב ביה "על פני השדה", ומכאן ואילך בנגיעה, דהא הדר ביה קרא ואמר "וכל הנוגע בעצם או בחלל או במת או בקבר". הכי נרשינן; במת זה המחולל מן המת – ואין עליו בשר כראוי. או

קבר אמר ריש לקיש זה קבר שלפני הדיבור – כלומר, שהגוים מטמאין במגע, אף על פי שאין מטמאין באהל. כדתינא: קריי הגוים אין מטמאין באהל, אלא בנגיעה. וכל שהיה קודם הדיבור, קודם מתן תורה, בין של גוים בין של ישראל – קרי ליה קבר בן נז, וקבר הגוים לאחר הדיבור כקודם הדיבור, שאין מטמאין באהל, לפי שלא ניתנה להם תורה. ומשום הכי קרי ליה קבר שלפני הדיבור. והאי אבר מן המת ומן החי שנחלל היכי דמי? אי דאית בהו עצם כשעורה – הא אירבו להו מ'הנוגע בעצם או בחלל' אלא לאו – דלית בהו עצם כשעורה ולא בשר כראוי, וקא מרבי ליה רחמנא. הילכך, והואיל ואיתרבי ליה – ליהוי נזיר מגלח עליו. ורבי יוחנן אמר לך לעולם דאית ביה – עצם כשעורה, ואם אינו ענין למגעו דנפקא ליה מ'הנוגע בעצם' – תנחו ענין למשאו. אבל אם אין העצם כשעורה ולא בשר כראוי – לעולם אין טומאתו כלום. ואין הניזיר מגלח עליו; ואינו מתחיל למנות נזירות דטהרה עד שיטרה כו'. איבעיא ליה הא דקתני עד שיטרה בשביעי קאי – כלומר, עד דעביד הערב שמש בשביעי, דהיינו שביעי ומייעל שמיני. ומני רבי אליעזר היא – דאמר בפרק "מי שאמר הריני נזיר מגלח" (נזיר יח,ב): מתחיל ומונה מיד, משום "וקדש את ראשו ביום ההוא", אף על פי שלא הביא קרבנותיו. או לטמא – מאי "עד שיטרה" דקאמר – עד שיביא קרבנותיו, דפרושי קמפרש. ומני רבנן היא – דפליגי עליה, ואמרי דאין מתחיל למנות עד שיביא אשמו, דהיינו לאחר הבאת קרבנותיו. וכל זמן שלא הביא קרבנותיו – אינו מתחיל. ואי איכא ספרים דכתבי בהו: ומני רבי שמעון היא – לאו שבשנתא היא, דברייתא תני לה להא דרבנן כרבי שמעון. מרקתני סיפא – אבל הסככות כו' מתחיל ומונה מיד מיום שביעי, לפי שאינו מביא קרבן. מכלל דרישא – דאית ביה קרבן, מאי עד שיטרה – דקאמר – עד שיביא קרבנותיו במשמע, דהיינו שמיני. ומני רבנן היא, דאמרי: נזירות דטהרה עד יום שמיני לא חיילא. משנה אבל הסככות – דהיינו אילן המיסך על הארץ, ויש טומאה תחת גוף באחד מהן, ואינו ידוע כנגד מי: וכן תחת אבנים הפרועות היוצאות חוץ מן הגדר, וטומאה תחת אחת מהן, ואינו ידוע לאדם, והלך נזיר תחתיה. ובית הפרס – שדה שנאבד בה קבר ונחרש. וארץ העמים – שנוז בארץ, ובתוך ימי נזירותו יצא ונבנס לארץ העמים – אין הניזיר מגלח. ואין

טומאה, כדאמר בפרק קמא דשבת (טו,א). הגולל והדופק – פירש רש"י בפרק קמא דתובות (ד,ב) גולל זה כסיו הארון ודופק הוא דופן של צדדין וקשה לרבינו תם: דאמר בפרק בזבחה המקשה (תולין עב,א) על פני השדה לרבות גולל דופק משמע דגולין הן גולל דופק ואלו מוכסין הן ופירש רבינו תם: דגולל הוא המצבה ודופק אבנים שהמצבה נשענת בהן ובמקום אחר מפורש באורך.

ורביעית דם ואהל ורובע עצמות – ואף על פי שמתמאין באהל אין הניזיר מגלח עליהן ובין הוא דרוה ליה למתני פחות מחצי לוג דם או פחות מחצי קב אלא נקט שיעורים המפורשין בפרק קמא דאהלות שהן מטמאין באהל, וכלים הנוגעים במת – דכי ימות מת עליהן אמרה תורה, ובגמרא מפרש באיזו כלים איירי. וימי ספרו וימי גמרו – פירוש: נזיר שמנה מקצת נזירות, ונצטרע בין ימי גמרו – דהיינו ימי חלוטו שהחליטוהו לטומאה, ובין ימי ספרו – אחר שהחלוט וראה הכהן והנה נרפא הנגע מן הצרעת, ומביא צפרים ומגלח, ונבנס במתנה ישראל, וישב מחוץ לאהל שבעת ימים – שאסור בתשמישו. וביום השביעי מגלחו, ובשמיני מביא קרבנות צרעתו. ואותן ימים קרויין ימי ספרו, ואין עליהן לימי נזירות, ואין מבטלין את הקודמים. (וכתב בנייר) ואיצטריך ליתנין וספרו וגמרו, דאי תנא ספרו – הוה אמיתא: אבל ימי גמרו, דחמירי – סותר. ואי תנא גמרו – הוה אמיתא: אבל ספרו דקיל – עולה. ועריך עין; דלא ליתני אלא ספרו! וליכא למימרו: אבל גמרו סותר – דאם כן מאי נפקא מינה במה שימי ספרו אינו סותר? הכי בר סתר מטעם ימי גמרו? על אלו אין הניזיר מגלח – לא קאי אימי ספרו ואימי גמרו, שהרי (הוא צריך) לגלח כשביל צרעתו, אלא קאי אשאר א שאין מגלח כדן נזיר טמא. ומוזה – בגמרא משמע דלא קאי אכלים הנוגעים במת, דמיייר בכלי עין, ואין אדם הנוגע בהם צריך תהא. וכן לא קאי אימי גמרו ואימי ספרו דאין טעון תהא, אלא קאי אשאר – ארבעים דם וגולל ודופק.

ואינו

ואינו סותר את הקודמים וגם אין עולין לו למנזר נזירותו ומתחיל ומונה מיד – במקום שפסק למנות, כשנטמא, לא יתחיל למנות. שמי טומאה אין עולין לו לימי נזירותו. וגם קרבן, שנויר טמא מביא טהא ועולת העוף, ואשם – זה אינו מביא. וקשה לרש"י: דבשלמא כולחון נזיר, דכי נמי אינו סותר הקודמים – אין עולין לו. אלא כלים הנוגעים

במת, דאפילו כלי שטף קאמר, כדמשמע בגמרא,

שנוגע בהם הנזיר אינו טמא אלא טומאת ערב,

[אמאי] אין עולין לו? באמת אמרו ימי אה

והובה – נזיר שהתחיל למנות ונעשה זה, וימי

הסגרו – שפרחה בו צרעה, והסגיר אותו הכהן,

ועמד בעינו או כיהה – עולין לו לימי נזירותו.

אילו' המיון על הארץ – בפרק "דס הנדה"

(נדה נו"א) אמר דמדאורייתא לא אהל

מעליא, שהענינם תרוקים זה מזה ואין בהם פורת

טפה, אף כי בי בודאי מוח מן המת תחת את

מהן, ומן התורה טהור כי הלך תחת כולן, ורבנן

הוא דגורו טומאה בהולך תחתיו. ופרעות

אבנים היצאות מן הגדר – הסמוך לבית

הקברות, ויש שם נפל תחת אחת מן האבנים. וגורו

הכמים טומאה משהולך תחת אחת מן האבנים, אף

כי ספק טומאה בפרשת הרבים ספקו טהור.

ובמסכת נדה (שם) משמע דמהלך על פני כולה טמא בודאי.

ארץ העמים על אירא גורו – כגון מהלך בשידה תיבה ומגדל גדולות יותר מארבעים סאה, שאין מקבלין טומאה, או על גשר ארץ העמים, או הנכנס בקרון או בספינה.

שהחמירו בה יותר מבאהל המת, כדי שלא יצא מארץ חוצה לארץ. או דלמא משום גושא דוקא – המאהל על גושא גורו כמי שמהאיל על המת, מפני מתי מבל או מפני רוב

מישראל שנחרגו בחוצה לארץ. אבל הנכנס בשידה תיבה ומגדל, או בקרון או בספינה – לא. והא דמשמע בפרק קמא דשבת (טו"ב) דגורו על גושא ועל אירא – התם הכי פירוש:

בין לנזוע בגושא, בין מהאיל על גושא בלא שום הפסק לגושא. [ואבל] בלא בשידה תיבה ומגדל, שיש הפסק – לא איירי. והקשה הרב רבי יעקב מאורילייניש: דתנן בפרק קמא [צריך

להיות: שני] דאחלהו: ואלו מטמאין במוגע ובמשא ולא באהל: ארץ העמים, ובית הפרס בו.

והכא משמע דפשיטא לן דטמא באהל כי מהאיל מידא על גושא בלא הפסק שידה תיבה ומגדל! ותיקן: דהתם מיירי בגושא הבא מארץ העמים לארץ ישראל. ורבינו תם אומר: דהאי

נשנית קודם גורא אחרונה דשבת, דאמר התם (בפרק קמא דשבת שם) דמעיקרא לא גורו על אירא ולא כלום. ועוד יש לומר: דאינו מטמא עד שיכנס שם ראשו ורובו, כדמשמע

בשליח סוגיא, ולא כשמכניס ידו לבד, דאילו באהל המת מטמא אפילו במכניס ידו.

הא שמע ומה בשלישי ובשביעי ואי אמרת משום אירא הואה למה לי – דאינו סברא שיצטרכו בכהאי גוונא הואת שלישי ושביעי, הואיל ומטמא אף כי הפסק בינו ובין

הגוש, דאינו כלל מענין טומאת אהל המת להצריך הואה שלישי ושביעי. ומשני: כי קתני –

טמא הנוגע בהן קן טומאת ערב, ולא טומאת שבעה! אלא שמע מינה אשאר. דמשמע ליה דאפילו בכלי שטף איירי דנגעו במת, דהוה אב טומאה, והנוגע בהם טמא טומאת ערב כנוגע בטמא מת בעלמא, דלא בעיא אירא, אלא שמע מינה אשאר. ואם תאמר: למה בכלי מתכות מיירי, דאדם הנוגע בהם טמא טומאת שבעה, ובעי הואת שלישי ושביעי,

דחרב כחלל! ואומר רבינו תם: דעל כרחך לא מתוקמא מתני' בכלי מתכות, דאם כן הנוזיר מגלח, דחרב הוא חייב כחלל. ושלא לו רבינו חיים כהן: "איהו בית אשר תבנו ל' דאין נזיר מגלח

עליו, הוא הדין דכהן מוחרר עליו. ואין לך בית שאן בה שום כלי מתכות שהיה באהל המת, או שום מסמר, כדאמרין במסכת שמחות (פרק ד הלכה כא). כל טומאה שהנוזיר מגלח עליה – כהן מוחרר עליה. וזה: דבהדיא תניא בתוספתא ובמסכת אהלות (פרק א) דקחשיב התם ארבע טומאות במת, כיצד? כלים הנוגעים במת, ואדם בכלים, וכלים באדם – טמאים שבעה, והרביעי,

בין אדם בין כלים – טמאין טומאת ערב. וקאמר: במה דברים אמורים – לתרומה וקדשים, אבל נזיר אין מגלח אלא על המת בלבד. פירוש: למעוט כלים הנוגעים במת דאיירי בהן, דהא

דאי מגלח על אבר מן החי ואכל החי דתנן במתניתין. ועל כרחך מתניתין דהתם בכלי מתכות איירי, דבכלי שטף אי אפשר להיות טמאים ארבעה, [ואלא] דוקא בכלי מתכות דאמר רחמנא דרב

וחלל משבחת לקן, כמו שפירש, אבל כלי שטף אינו כחלל. אלמא, דאין הנוזיר מגלח עליהן, והא דלא אוקי מתניתין בכלי מתכות – משום דכלאו הכי קים ליה דקתני אשאר, דעל כרחך לאו אכולהו אהו, דלא בעיא אירא, ולישני ליה: ואם קתני נמי ימי ספרו וימי גמור, דלאו בני האזה אינון, ומשמעתין קשה למה שפירש הרב רבינו יצחק סימפוניט: דמתניתין דאהלות –

בין בכלי מתכות בין בשאר כלים, דכולהו גמרי מכלי מתכות, דאמר חרב הוא כחלל, והוא הדין לשאר כלים. דבהדיא אמרינן בשמעתי: הנוגע בשאר כלים אינו טמא אלא טומאת ערב! ומיהו, קצת יש לדחות: דהא דפריך הכא בני האזה ניהו – לאו אכלים הנוגעים במת, אלא אספרו ואגמרו קאי, דבתר הכי, דהוי כמו וכו'. ולא נראה לר' וצריך עיון. מורו הרב רבי פרץ שיחיה. והרב רבינו יצחק הביא ראיה מתוספתא דכלים (פרק ו מבבא קמא): החמת שהיא נתונה בתנור ופיה למעלה מן התנור, ועצם כשעורה כרוך בסביב או בנייר ותחת לתוכה – הוא טהור

והתנור טהור. הוא טהור – משום דכרוך בסביב, והתנור טהור – דתוכו ולא תוך תוכו. בא הטהור ואחו בו והעלהו – טמא. לפי שהסתי עצם כשעורה, וטמא את החמת, חורה החמת וטמאה

את התנור. אלמא דחמת באדם, ונעשית אב טומאה לטמא את התנור, ואף על גב דלאו כלי מתכות הוא – משינוין ליה באדם להיות אב הטומאה כמיהו, שניטמא בעצם, דהוי אבי אבות! ויש לדחות: דהתם משום דיקרב דיקרב הוא. דהאדם ניטמא במשא דעצם כשעורה, ובשעה שהיה [נושא עצם המת שהוא] אבי אבות – באותה שעה היה נוגע בחמתו, והחמת בתנור.

ועוד הביא, מדאמר בספרי: "כל אשר יגע בו הטמא טמא" למה נאמר? לפי שנאמר "בחלל חרב" בא הכותב ולימד על החרב שהוא מטמא טומאת שבעה, למדנו לכלים ואדם, כלים ואדם

וכלים מנין? תלמוד לומר "וכבסתם בגדיכם ביום השביעי וטהרתם". פירוש: שהבגדים שנוגעין באדם שנוגע במת טמאים שבעה. והתם בגדים משמע, אף בשאינן כלי מתכות! ואומר רבינו תם. והכשיתי כלי מתכות שפיר מיקור גוים, כדכתיב בגידי כהונה (שמות חו) "אלה הבגדים אשר יעשו" וחשיב ציץ, וכללא דמילתא: כלים במת, וכלים באדם, בכלים (וכלים בכלים) –

דרי הן כמו אדם במת. ואדם בכלים וכלים בכלים ואדם באדם – ירדו מעלה אחת. דאילו כלי מתכות במת – הרי הן כמוהו, דחריב כחלל. וגם כלים באדם, כדכתיב (במדבר לא) "וכבסתם בגדיכם". אבל כלים בכלים – לא אשכחן שיעשו כיוצא בהן, וכלים בכלים השלישי – אינו אלא ערב, בין אדם בין כלים (באדם). אבל כלים באדם – הכלים כמו האדם, מה האדם טמא שבעה – אף [בכלים] הנוגע שבעה. וכלים במת – הרי הן כמות, מה המת אבי אבות לטמא אדם וכלים טומאת שבעה. אף כלי מטמא אדם וכלים טומאת שבעה, ותו לא מיד.

ואין סותר את הקודמין – והאי דתנן בפרק "הריני נזיר מגלח" (נזיר ט"ב). שמי נזירות מרובה והשלים נזירותו ואחר כך בא לארץ בו/ בית הלל אומרים: נזיר כבתחלה, וסותר את הקודמין – התם הוי טעמא לפי שעשה נזירותו בחוצה לארץ, ואין עיקר נזירות אלא בארץ ישראל. אבל כאן, שעשה ואחר כך יצא – אינו צריך לסתור את הקודמים. וספיו

של מצורע – דהיינו אחר חלוטו הוא, דהאי

קרא "וכבס בגדי' וגו' (ויקרא יד) בסוף ימי

חלוטו כתיב, דהיינו כפנתרפא מצרעה,

כדכתיב ברישא דעניינא "ויצא הכהן אל מחוץ

למחנה וראה הכהן והנה נרפא" וגו'. ואז הוא

מגלח, כדכתיב "וגילח את כל שער", ומתחילין

ימי ספירו, ולאחר ימי ספירו מגלח פעם שנית,

כדכתיב בההוא קרא גופיה "וישב מחוץ לאהלו

שבעת ימים", וכתיב "והיה ביום השביעי יגלח

את כל שער" וגו'. וימי ספירו של מצורע –

אותן ימים שכתוב בהן "וכבס המטהר וגלח את

כל שער ורחץ במים ואחר יבא אל המחנה",

וישב מחוץ לאהלו שבעת ימים", וימי גמור של

מצורע – היינו ימי חלוטו. דכתיב בהו (שם יג)

"בדד ישב מחוץ למחנה מושבר". אחר גלגחיות

הללו של מצורע אינו סותר את הקודמין ואחר

יתחיל למנות ימי נזירותו, אלא למקום שפסק יתחיל. והוא שתהא נזירות מרובה, כדי שיהא בו גידול שיער שלשים יום לאחר שנתגלח בתגלגלות שנים של מצורע, ואף אותן

ימים של ספרו ושל גמור אין עולין לו למנזר. באמת אמרו – הלכה היא למשה מסיני: ימי הוב והובה, וימי הסגרו של מצורע – ימים הראשונים שכתוב בהן (שם) "והסגיר

הכהן שבעת ימים", וכתיב "והסגירו הכהן שבעת ימים שנית" – עולין לו ממנזר ימי נזירותו. ולקמן מפרש מהדיבא גמיר. נמראה איכעיא לוח ארץ העמים משום אירא –

נמי גורו עליה. והדיבא דאיבא אירא בלא גושא – כגון דנכנס בה בקרון או בספינה, שלא פסע לארץ אלא נכנס בה באירא, קליש ליה טומאה. או דילמא משום גושא – דטומאה

חמורה הוא דגורו עליה, ולא משום אירא דהיינו טומאה קלה. ואם נכנס בה ברגלי – כמאן דנגע בקבר דמי, אבל בקרון לא. ואי אמרת משום אירא – היבא דאיבא אירא

בלא גושא מי הויא לה טומאה חמורה כולי האי, דתיבעי הואה שלישי ושביעי? וכי קתני

ומזה בשלישי ושביעי – אשאר, אסככות ופרעות, ולאו אארץ העמים. הכי נמי מתברא – דלא אכולהו קאי, דמקתני כלים הנוגעים במת. והני כלים בני האזה ניהו

– כלומר, ואם נוגע נזיר בכלים הנוגעים במת – צריך הואת? בתמיה. אלא לאו שמע מינה – לאו אכולהו קאי, אלא אשאר קאי, אהך [דבני] הואה ניהו.

מאי

אינו

הנוגע בהן קן טומאת ערב, ולא טומאת שבעה! אלא שמע מינה אשאר. דמשמע ליה דאפילו בכלי שטף איירי דנגעו במת, דהוה אב טומאה, והנוגע בהם טמא טומאת ערב כנוגע בטמא מת בעלמא, דלא בעיא אירא, אלא שמע מינה אשאר. ואם תאמר: למה בכלי מתכות מיירי, דאדם הנוגע בהם טמא טומאת שבעה, ובעי הואת שלישי ושביעי,

דחרב כחלל! ואומר רבינו תם: דעל כרחך לא מתוקמא מתני' בכלי מתכות, דאם כן הנוזיר מגלח, דחריב הוא חייב כחלל. ושלא לו רבינו חיים כהן: "איהו בית אשר תבנו ל' דאין נזיר מגלח

עליו, הוא הדין דכהן מוחרר עליו. ואין לך בית שאן בה שום כלי מתכות שהיה באהל המת, או שום מסמר, כדאמרין במסכת שמחות (פרק ד הלכה כא). כל טומאה שהנוזיר מגלח עליה – כהן מוחרר עליה. וזה: דבהדיא תניא בתוספתא ובמסכת אהלות (פרק א) דקחשיב התם ארבע טומאות במת, כיצד? כלים הנוגעים במת, ואדם בכלים, וכלים באדם – טמאים שבעה, והרביעי,

בין אדם בין כלים – טמאין טומאת ערב. וקאמר: במה דברים אמורים – לתרומה וקדשים, אבל נזיר אין מגלח אלא על המת בלבד. פירוש: למעוט כלים הנוגעים במת דאיירי בהן, דהא

דאי מגלח על אבר מן החי ואכל החי דתנן במתניתין. ועל כרחך מתניתין דהתם בכלי מתכות איירי, דבכלי שטף אי אפשר להיות טמאים ארבעה, [ואלא] דוקא בכלי מתכות דאמר רחמנא דרב

וחלל משבחת לקן, כמו שפירש, אבל כלי שטף אינו כחלל. אלמא, דאין הנוזיר מגלח עליהן, והא דלא אוקי מתניתין בכלי מתכות – משום דכלאו הכי קים ליה דקתני אשאר, דעל כרחך לאו אכולהו אהו, דלא בעיא אירא, ולישני ליה: ואם קתני נמי ימי ספרו וימי גמור, דלאו בני האזה אינון, ומשמעתין קשה למה שפירש הרב רבינו יצחק סימפוניט: דמתניתין דאהלות –

בין בכלי מתכות בין בשאר כלים, דכולהו גמרי מכלי מתכות, דאמר חרב הוא כחלל, והוא הדין לשאר כלים. דבהדיא אמרינן בשמעתי: הנוגע בשאר כלים אינו טמא אלא טומאת ערב! ומיהו, קצת יש לדחות: דהא דפריך הכא בני האזה ניהו – לאו אכלים הנוגעים במת, אלא אספרו ואגמרו קאי, דבתר הכי, דהוי כמו וכו'. ולא נראה לר' וצריך עיון. מורו הרב רבי פרץ שיחיה. והרב רבינו יצחק הביא ראיה מתוספתא דכלים (פרק ו מבבא קמא): החמת שהיא נתונה בתנור ופיה למעלה מן התנור, ועצם כשעורה כרוך בסביב או בנייר ותחת לתוכה – הוא טהור

והתנור טהור. הוא טהור – משום דכרוך בסביב, והתנור טהור – דתוכו ולא תוך תוכו. בא הטהור ואחו בו והעלהו – טמא. לפי שהסתי עצם כשעורה, וטמא את החמת, חורה החמת וטמאה

את התנור. אלמא דחמת באדם, ונעשית אב טומאה לטמא את התנור, ואף על גב דלאו כלי מתכות הוא – משינוין ליה באדם להיות אב הטומאה כמיהו, שניטמא בעצם, דהוי אבי אבות! ויש לדחות: דהתם משום דיקרב דיקרב הוא. דהאדם ניטמא במשא דעצם כשעורה, ובשעה שהיה [נושא עצם המת שהוא] אבי אבות – באותה שעה היה נוגע בחמתו, והחמת בתנור.

ועוד הביא, מדאמר בספרי: "כל אשר יגע בו הטמא טמא" למה נאמר? לפי שנאמר "בחלל חרב" בא הכותב ולימד על החרב שהוא מטמא טומאת שבעה, למדנו לכלים ואדם, כלים ואדם

וכלים מנין? תלמוד לומר "וכבסתם בגדיכם ביום השביעי וטהרתם". פירוש: שהבגדים שנוגעין באדם שנוגע במת טמאים שבעה. והתם בגדים משמע, אף בשאינן כלי מתכות! ואומר רבינו תם. והכשיתי כלי מתכות שפיר מיקור גוים, כדכתיב בגידי כהונה (שמות חו) "אלה הבגדים אשר יעשו" וחשיב ציץ, וכללא דמילתא: כלים במת, וכלים באדם, בכלים (וכלים בכלים) –

דרי הן כמו אדם במת. ואדם בכלים וכלים בכלים ואדם באדם – ירדו מעלה אחת. דאילו כלי מתכות במת – הרי הן כמוהו, דחריב כחלל. וגם כלים באדם, כדכתיב (במדבר לא) "וכבסתם בגדיכם". אבל כלים בכלים – לא אשכחן שיעשו כיוצא בהן, וכלים בכלים השלישי – אינו אלא ערב, בין אדם בין כלים (באדם). אבל כלים באדם – הכלים כמו האדם, מה האדם טמא שבעה – אף [בכלים] הנוגע שבעה. וכלים במת – הרי הן כמות, מה המת אבי אבות לטמא אדם וכלים טומאת שבעה. אף כלי מטמא אדם וכלים טומאת שבעה, ותו לא מיד.

מאי

נזיר דף נד עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום חמישי) קצט

29 הגמרא פושטת ספק זה מדברי המשנה: **תָּא שְׁמַע, שְׁנִינוּ בְּמִשְׁנָה,**
30 **וְזוּמָה בְּשִׁלְשִׁי וּבְשִׁבְעִי,** והמדובר גם על הנכנס לארץ העמים. **וְאִי**
31 **אֲמַרְתָּ שֶׁהַטּוּמָאָה שְׁגוּרוּ חַכְמִים עַל אֶרֶץ הָעַמִּים הִיא מְשׁוּם אֲוִירָא**
32 **– שִׁיחָא כֹּל חֵלֶל הָאִוִיר טָמֵא, וְאִף הַנִּכְנָס בְּתִיבָה הַחוּצָתָא נְטָמָא,**
33 **אִם כֵּן הָיָא לְמָה לִי – מְדוּעַ הֵיוּצָא לְאֶרֶץ הָעַמִּים טַעוֹן הַזּוֹת אִפְרַי**
34 **פְּרָה, הֲרִי דִין הַזֶּה לֹא נֶאֱמַר אֵלָּא בְּטוּמַת מַת, וְאִילוּ טוּמַת**
35 **אֶרֶץ הָעַמִּים אֵין טוּמַתָּה מְשׁוּם טוּמַת מַת, שֶׁהַעוֹבֵר בְּתִיבָה מֵעַל**
36 **מַת אֵינוֹ נְטָמָא. אֲלָא לְאִו – בַּהֲרַחַח שְׁגוּרֵת חַכְמִים עַל אֶרֶץ**
37 **הָעַמִּים הִיא מְשׁוּם נְשִׂיא – שִׁיחָא עֲפֵרָה טָמֵא מְשׁוּם טוּמַת מַת,**
38 **מַחֲמַת מַתִּים הַקְּבוּרִים בָּהּ, וְעַל כֵּן טַעוֹן הוּא הַזֶּה מֵאִפְרַי פְּרָה**
39 **כְּדִין כֹּל טָמֵא מַת.**
40 הגמרא דוחה ראייה זו: **לֹא, לְעוֹלָם אֵימָא לָךְ שְׁגוּרֵת חַכְמִים עַל**
41 **אֶרֶץ הָעַמִּים הִיתָה מְשׁוּם אֲוִירָא, וְאִכּוּן אֵין טוּמַתָּה זֶה מְשׁוּם חֲשֵׁשׁ**
42 **טוּמַת מַת, וְהַנִּכְנָס לְאֶרֶץ הָעַמִּים אֵינוֹ זָקוּק לְהַזּוֹת אִפְרַי פְּרָה**
43 **אֲדוּמָה, וְכִי קָתְנִי בְּמִשְׁנָה שְׁטוּמַת אֵילוּ צְרִיכוֹת לְהַזּוֹת אִפְרַי**
44 **פְּרָה, אֲשֶׁר־אֵי – עַל שֶׁאֵר הַטּוּמַת הַמְּנוּיֹת בְּמִשְׁנָה, שְׁטוּמַתָּם**
45 **הִיא מְשׁוּם חֲשֵׁשׁ טוּמַת מַת.**
46 הגמרא מוכיחה כן: **הַכִּי נְמִי מְסַתְּפָא, מְדַקְתְּנִי בְּכֹלל הַטּוּמַת**
47 **בְּמִשְׁנָה וְכִלְשִׁי הַטּוּמַת בְּמַת, וְכִי הִנֵּי בְּלִים בְּנֵי הַזֶּה אֵינוֹ, כְּלוּמַר,**
48 **הֵאֵם יִתְכּוּן לֹמַר שֶׁאֵדָם הַנוּגַע בְּכֹלִים שְׁנֹגְעוּ בְּמַת זָקוּק לְהַזּוֹת,**
49 **הֲרִי הַמְּשַׁנָּה עוֹסֶקת בְּכֹלִי שְׁטוֹן וְכֹלִי עֵין שְׂכָאֲשֵׁר הֵם נוֹגְעִים**
50 **בְּמַת נַעֲשִׂים אִב הַטּוּמַתָּה, וְהַנוּגַע בָּהֶם הֲרִי הוּא רֵאשׁוֹן לְטוּמַתָּה**
51 **וְאֵינוֹ טָמֵא אֵלָּא עַד הָעֵרֵב, וְאֵינוֹ זָקוּק לְהַזּוֹת. אֲלָא שְׁמַע מֵינָה,**
52 **שְׁדַבְרֵי הַמְּשַׁנָּה וְזוּמָה בְּשִׁלְשִׁי וּבְשִׁבְעִי אֲמוּרִים אֲשֶׁר־אֵי – עַל**
53 **שֶׁאֵר הַטּוּמַת הַמְּנוּיֹת בְּמִשְׁנָה, וְאִם כֵּן אֵף לְגַבֵּי טוּמַת אֶרֶץ**
54 **הָעַמִּים נֶאֱמַר כֵּן, שֶׁאֵין הַנִּכְנָס לְאֶרֶץ הָעַמִּים זָקוּק לְהַזּוֹת שְׁלִישִׁי**
55 **וּשְׁבִיעִי וְזוּמָה שְׁנֶאֱמַר וְזוּמָה בְּשִׁלְשִׁי וּבְשִׁבְעִי, נֶאֱמַר עַל שֶׁאֵר**
56 **הַטּוּמַת הַמְּנוּיֹת בְּמִשְׁנָה.**

1 **וְכֵן אֵינוֹ כּוֹתֵר אֵת הַיָּמִים הַקְּדוּמִים שְׁמַנָּה עַד עַתָּה לְנִזְוֵירוֹתוֹ, אֵךְ**
2 **יָמִים אֵילוּ שְׁהוּא טָמֵא בְּהֵם אֵינֵם עוֹלִים לוֹ לְמַנִּין יָמֵי נִזְוֵירוֹתוֹ,**
3 **וּמְתָחִיל וְזוּמָה אֵת יָמֵי נִזְוֵירוֹתוֹ מְדַד לְאַחַר שְׁנִטְהַר מִטּוּמַתָּה מִמְקוֹם**
4 **שְׁפִסְקָא, וְכֵן קָרְבָּן נִזִיר טָמֵא אֵין לוֹ לְהַבִּיא, שְׂרָק בְּטוּמַת מַת**
5 **גְּמוּרָה שְׁמַגְלַח עֲלֶיהָ חַיִּיב בְּקִרְבָּן.**
6 **הַמְּשַׁנָּה מְבַאֵרֵת שִׁישׁ אֹפְנִים שֶׁל טוּמַת נִזִיר, שֶׁאֵף יָמֵי טוּמַתוֹ**
7 **עוֹלִים לוֹ לְמַנִּין יָמֵי נִזְוֵירוֹתוֹ: בְּאַמְתָּ אֲמָרוּ – הַלְכָה הִיא לְמִשְׁה**
8 **מְסִינִי, שְׂמִי הַזֶּבֶן וְהַזֶּבֶן – אִישׁ אוֹ אִשָּׁה שֶׁחָלָה לְמַנּוֹת יָמֵי נִזְוֵירוֹת**
9 **וְנַעֲשׂוּ זְבִים, וְעֲלִיהֶם לְהַמְתִּין עַד שִׁפְסוּק זוֹבֵן וְלִסְפוּר שְׁבַעַת יָמִים,**
10 **וְיָמֵי הַקְּרָבָן שֶׁל מְצוּרָע – נִזִיר שְׁפֵרַחָה בּוֹ צִרְעַת וְהִסְגִירוּ הַכֹּהֵן**
11 **שְׁבַעַת יָמִים, הֲרִי יָמִים אֵילוּ עוֹלִין לוֹ וּמְצִטְרְפִים לְהַשְׁלִים אֵת מַנִּין**
12 **יָמֵי נִזְוֵירוֹתוֹ:**

גמרא

13
14 שנינו במשנה, שיש מיני טומאה הנקראים 'סככות ופרעות',
15 ומבארת הגמרא מה הם: **וְאֵילוּ הֵן הַסְּכָכוֹת, אֵילוּן הַמִּיּוֹסֵף וְ–מִיּוֹסֵף**
16 **עַל הָאֶרֶץ, וְיֵשׁ תַּחַת אֲחַד מֵעַנְפֵיו כּוֹזֵת מִן הַמַּת, וְגוּרוֹ חַכְמִים**
17 **טוּמַתָּה לְכֹל הָעוֹבֵר תַּחְתָּיו. וְטוּמַת הַפְּרַעוֹת הִיא בְּפְרַעוֹת**
18 **הַיּוֹצְאוֹת מִן הַיָּד – אַבְנִים הַבּוֹלְטוֹת מִן הַחוּמָה, וְיִשְׁנָה טוּמַת מַת**
19 **תַּחַת אַחַת הָאֲבָנִים, וְגוּרוֹ חַכְמִים טוּמַתָּה לְכֹל הָעוֹבֵר תַּחַת אַבְנִים**
20 **אֵילוּ:**
21 שנינו במשנה: **וְאֶרֶץ הָעַמִּים מְטָמָא:** הגמרא מביאה ספק בטומאה
22 זו: **זוֹ אֵיבְעִיא לְהוּ, טוּמַתָּה זֶה שְׁגוּרוֹ חַכְמִים עַל הַנִּכְנָס לְאֶרֶץ הָעַמִּים,**
23 **הֵאֵם אֵף מְשׁוּם אֲוִירָא נְזִיר עֲלֶיהָ – שִׁיחָא כֹּל חֵלֶל אֲוִירָה טָמֵא,**
24 **וּמְמִילָא אֵף הַנִּכְנָס לְאֶרֶץ הָעַמִּים בְּשִׂידָה תִּיבָה וּמַגְדֵּל הַחוּצָצִים**
25 **בְּפָנֵי הַטּוּמַתָּה, נְטָמָא מַחֲמַת שְׁוֵהָה בְּחֵלֶל אֲוִירָה. אוֹ דִּילְמָא, רַק**
26 **מְשׁוּם נְשִׂיא נְזִיר עֲלֶיהָ – שִׁיחָא גוֹשׁ עֲפֵרָה טָמֵא בְּטוּמַת מַת,**
27 **וְהַמֵּאִהִיל עַל עֲפֵרָה טָמֵא, אֵךְ הַנִּכְנָס בְּשִׂידָה תִּיבָה וּמַגְדֵּל**
28 **הַחוּצָצִים בְּפָנֵי הַטּוּמַתָּה, טְהוּר.**

אגרות קודש

ב"ה, ראש חודש חשוון, ה'תשל"ב
ברוקלין, נ.י.

כבוד הו"ח אי"א נוי"נ בחור מעם ומורם מעם ודורש טוב לעמו
בעל מדות תרומיות ענף עץ אבות מו"ה שניאור זלמן שליט"א

שלום וברכה!

תענוג רב הי' לי מביקור אחב"י שי' ממדינה ההיא שבאו לכאן לחודש תשרי, ובקשתים קודם
הפרידה – למסור ברכת שנה טובה ומתוקה בכל העניינים לכ', נוסף על איחולי בכתב, ביחד עם מסירת
לחיים וכו' כנהוג.

וחזקה שלח עושה שליחותו.

ויהי רצון מהשי"ת שימלא ברכות בני ישראל איש לרעהו במילואן ובתוספת מרובה על העיקר
מידו המלאה הפתוחה הקדושה והרחבה.

בהוקרה ובכבוד ובברכה לבריאות ולבשו"ט,

מ. שניאורסאהן

נ.ב. רצייתי לכתוב בקשר לפגישתי ושיחותי עם העולים שיחיו עכ"פ בנקודה אחת, אלא
שנמלכתי ואעכב כתיבתי עד לאחר פגישת כי עמם ואדע ע"ד התרשמותו מהם ונשיהם וילדיהם שי.

[בקשתים שבאם תהי אפשרות – שיהיו בין השלוחים לכי באי כח מכל הנ"ל, כולל גם
הגרזונים, האקדמאים וכו'.]

גבוהו, **קָמָא**, שמאחר והדבר מצוי גורו בו חכמים טומאה. אופן
 שלישי בביאור מחלוקתם: **וְאִיבְעִית אִימָא**, בין רבי ובין רבי יוסי
 ברבי יהודה סוברים שהטעם שגורו טומאה הוא משום גושה,
 ולדעת שניהם אהל זרוק שמו אהל חוצץ בפני הטומאה, ו**קָמָא**
 בגזירת **שָׁמָא יוציא ראשו ורובו** ל**שָׁמָא פְּלִיגָא**, שלדעת רבי יוסי ברבי
 יהודה יש לטמא את הנכנס בקרון או בספינה אף שיש חציצה בינו
 לבין הטומאה, כיון שיש לחשוש שמא יוציא את ראשו ורובו
 מחוץ לחלון הקרון או הספינה ויטמא, אך בנכנס בשידה תיבה
 ומגדל לא גורו חכמים, מאחר שאין דרך להוציא ראשו מחוץ
 לשידה, ולדעת רבי אף בשידה תיבה ומגדל חששו חכמים שמא
 יוציא ראשו חוץ לחלון, ועל כן טימאוו.
וְהִתְנִיחָא – ואכן כך שנינו בברייתא, **רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר**,
הַנֶּכְבָּס לְאֶרְצָא הָעַמִּים בְּשִׂידָה תִּיבָה וּמִגְדָּל מְהוּרָה, **עַד שֶׁיוּצֵיא לְשֵׁם אֶת**
רָאשׁוֹ (או) [וְרִבּוֹ]. וניתן לדייק שדין זה נאמר רק בשידה תיבה
 ומגדל שאין דרך להוציא ראשו ורובו משם, אך הנכנס בקרון או
 ספינה טמא מיד, כיון שהדרך היא להוציא משם ראשו ורובו:
 שנינו במשנה: שימי ספרו וגמרו של המצוער אינם עולים למנין
 ימי נזירותו, **וּמִתְחִיל וּמוֹנֵה [מיד לאחר שיסיים את ימי גמרו ואת**
ימי ספרו], את מספר הימים החסר להשלמת הנזירות שהחל לנהוג
 בה קודם שנטמא:
אָמַר רַב חֲסִדָּא, **לֹא שָׁנּוּ שִׁמְיָא גְמָרוֹ וּסְפָרוֹ אִינַם נִמְנִים לִימֵי נִזְיֻרוֹתוֹ**,
אֲלָא בְּנִזְיֻרוֹת מוֹעֲטָת, שקיבל עליו נזירות לשלושים יום ונצטרע,
 שמאחר שגילח בסוף ימי גמרו ובסוף ימי ספרו, נמצא שבים
 השלושים לתחילת נזירותו לא גדל שערו כשיעור פרע [היינו
 שלושים יום], ולכן אינו יכול לגלחו, **אֲבָל בְּנִזְיֻרוֹת מְרֻבָּה**, שקיבל
 על עצמו נזירות למספר רב של ימים, שגם לאחר שיתגלח
 מצרעתו ישארו שלושים יום עד סוף נזירותו, **מִיִּסְלַק נִמִּי סְלָקוּן לִיה**
 – עולים גם ימי צרעתו למנין ימי הנזירות.
 רב שרביא מקשה על רב חסדא: **מְתִיב רַב שְׂרָבְיָא**, שנינו, שהנזיר
 שנצטרע בתוך ימי נזירותו, **מִתְחִיל וּמוֹנֵה מִיַּד** לאחר טהרתו, **וְאִין**
מְכַבֵּל בְּהֵן אֶת הַיָּמִים הַקּוֹדְמִין שכבר מנה קודם שנצטרע, אלא
 ממשיך למנות ממקום שפסק בשנטמא, ומדייק רב שרביא: **מָמָא**
 – באיזה נזירות מדובר, **אִילִימָא בְּנִזְיֻרוֹת מוֹעֲטָת** של שלושים יום,
 היאך אמר התנא במשנה שאינו מבטל את הימים הקודמים, **[הָא]**
קֶבְעִי גִידוֹל שְׁעָרֵי – שהרי כשמגלח בסוף ימי נזירותו, צריך לגלח
 בשיעור גידול שער, שהוא שלושים יום, ואם כן צריך להמתין
 שיעור זמן זה לאחר שהתגלח מצרעתו, נמצא שימי צרעתו
 סותרים את הימים שמנה קודם נזירותו,

הגמרא מנסה לתלות נידון זה במחלוקת תנאים: **לִימָא כְּתַנְיָא** –
 אולי נאמר שנחלקו תנאים בדבר, ששנינו בברייתא, **אדם הַנֶּכְבָּס**
לְאֶרְצָא הָעַמִּים בְּתוֹךְ שִׂידָה תִּיבָה וּמִגְדָּל – מיני תיבות עץ גדולות
 סגורות, **רַבִּי מְטָמָא** את הנכנס משום טומאת ארץ העמים, **וְרַבִּי**
יוֹסִי בְּרַבִּי יְהוּדָה מְטָהֵר. **מָמָא לֹא דַרְבֵּי סָבַר**, שהטעם שגורו חכמים
 טומאה על ארץ העמים הוא משום **אִוִּירָא** – שיהא כל חלל האויר
 טמא, ועל כן אף שהשידה תיבה ומגדל חוצצים בינו לבין הקרקע
 טמא הוא, שהיה שדה בחלל אויר ארץ העמים. **וְרַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי**
יְהוּדָה סָבַר, שהטעם שגורו חכמים טומאה על ארץ העמים הוא
מְשׁוּם גּוֹשָׁא – שיהא עפרה טמא כמת, והמאהיל על עפרה טמא
 הוא, אך הנכנס בשידה תיבה ומגדל החוצצים בינו לבין הקרקע,
 טהור: דוחה הגמרא: **לֹא** – אין הכרח להעמיד כך את מחלוקתם,
 ואפשר לומר **דְּכוּלֵי עֲלִמָא** הטעם שגורו חכמים טומאה על ארץ
 העמים הוא משום **גּוֹשָׁא**, וסברת מחלוקתם היא, **דְּמָר** – רבי יוסי
 ברבי יהודה שמטהר, **סָבַר**, **אֲהֵל זְרוּק** – אהל המיטלטל על ידי
 אדם או בהמה ואינו עומד במקום אחד **שְׁמִיָּה אֲהֵל**, ועל כן אף
 שתיבות אלו מיטלטלות חוצצות הן בפני טומאת גושה של ארץ
 העמים. **וְמָר** – רבי שמטמא סָבַר, אהל זרוק **לֹא שְׁמִיָּה אֲהֵל**, ועל
 כן אין תיבות אלו חוצצות בפני הטומאה.
וְהִתְנִיחָא – ואכן כך שנינו בתוספתא באהלות (פ"ט ה"ה) שאהל
 הנישא בידי אדם נחשב אהל לרבי יוסי ברבי יהודה, שכך נאמר
 שם, **רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר**, תיבה גדולה המחזיקה ארבעים
 סאה **שְׁהִיא מְלֵאָה בְּלֵים**, וזרקת אדם מעל **פְּנֵי תֵּמֵת** באופן
 שהאהילה מעל המת, **(בְּאֲהֵל) מְטָמָה**, שמאחר שתיבה זו עפה
 באויר אינה חוצצת בפני טומאת אהל המת. **וְאִם הִיְתָה** התיבה
מוֹנֵחֶת על גבי אדם או בהמה והעבירו אותה מעל גבי המת, הרי
 היא **מְהוּרָה**, שאהל זרוק שרגלי נושאיו נוגעים בארץ שמו אהל,
 ועל כן חוצצת התיבה בפני טומאת אהל המת.
 הסבר נוסף למחלוקתם של רבי יוסי ברבי יהודה ורבי: **(אלא)**
[וְאִיבְעִית אִימָא], **דְּכוּלֵי עֲלִמָא** – בין רבי ובין רבי יוסי ברבי יהודה
 סוברים שגורו על ארץ העמים משום **אִוִּירָא** אף אם אינו מאהיל
 על עפרה, כגון הנכנס לארץ העמים בקרון או בספינה, ונחלקו
 לגבי שידה תיבה ומגדל, **וְמָר** – רבי יוסי ברבי יהודה סָבַר, **בֵּין**
דְּלֹא שְׁבִיחָא שיכנס אדם בשידה תיבה ומגדל **לֹא זָרוּ בֵּיהַ רְבָנָן**
 טומאה, **וְמָר** – רבי סָבַר, **אִף עַל גַּב דְּלֹא שְׁבִיחָא זָרוּ בֵּיהַ רְבָנָן**
 טומאה.
וְהִתְנִיחָא – ואכן כך שנינו בברייתא, **הַנֶּכְבָּס לְאֶרְצָא הָעַמִּים בְּשִׂידָה**
תִּיבָה וּמִגְדָּל, **מְהוּרָה**, כיון שאין הדבר מצוי לא גורו בו חכמים. אך
 הנכנס בקרון ו**בְּסִפִּינָה וּבְאִיִּסְקָרָא** ו–ספינה גדולה שיש בה תורן

אגרות קודש

בי"ה, ב' מ"ח, ה'תשל"ב

ברוקלין, נ"י.

הווי"ח אי"א נו"נ עוסק ב"צצ" מו"ה משה שי

שלום וברכה!

במענה על הודעתו אשר נולדה להם בת למזל טוב ונקרא שמה בישראל שרית ת"י.

הנה יה"ר מהשי"ת שיגדלה ביחד עם זוגי ת"י לתורה ולחופה ולמעשים טובים מתוך הרחבה.

– ידוע מכו"ק אדמו"ר (מוהרש"ב) נ"ע, אשר מנהגו הוא לאמר גם בלידת בת לתורה ולחופה
 ולמעשים טובים, ע"פ מרז"ל (ברכות י"ז א) נשים במאי זכיין באקריוי' כו' באתנוי' כו' ונטרין כו'.

כבוד ובברכת מזל טוב ולהצלחה בניצול כל האפשרויות שניתנו לו – בהפצת היהדות האמתית
 (ואמת – שולל פשרות) ושיבש"ט גם בזה.

מאי לאו דרבי סבר משום איירא – גזרו עליה, ואילו הכא כיון דנכנס באייר מלמעלה כשהן פתוחין, או דרך פתחים – הוי טמא, שהרי נכנס לאייר ארץ העמים. ורבי יוסי ברבי יהודה סבר משום נושא – ולא משום איירא, וכיון דקרקעית שידה תיבה ומגדל מפסיק בינו לבין הגושא – הוי טהור. לא דבולי עלמא משום נושא – אבל הכא בהא קמפלגי, דרבי דמטמא קסבר: אהל זרוק לאו שמיא אהל.

ולא הוי הפסק, וכמאן דמהלך ממש על גבי קרקע דמי, ורבי יוסי ברבי יהודה סבר דשמיא אהל. והתניא רבי יוסי ברבי יהודה אמר תיבה מלאה כלים וזוקה על גבי המת כאהל טמאה – וכל הכלים שבתוכה, אלמא קסבר דאהל זרוק לאו שמיא אהל, ולא הוי מפסיק ככל. ואם היתה מנוחת טהורה – דכיון דמונחת הויא לה כאהל קבוע, ומצולת בפני הטומאה, ולא הוי כאהל זרוק. אלא דבולי עלמא משום איירא – והיינו טעמא דמטמא רבי יוסי ברבי יהודה – משום דקסבר: כי נכנס לארץ העמים בשידה תיבה ומגדל – מילתא דלא שכיחא היא. ומילתא דלא שכיחא – לא גזרו ביה רבנן. והתניא – דמסייעא ליה, הנכנס כו' בקרון ובספינה ובאיסקריא – כלומר, בספינה גדולה שיש בה איסקריא וקוי לה הכי על שם איסקריא שבה, דהיינו תרוץ, וקרוי פושט' בלעז. משום דמילתא דשכיחא גזרו בה רבנן, והא מתניתין רבי יוסי ברבי יהודה היא. ואיבעית אימא – דבולי עלמא משום נושא, ולכולי עלמא נמי אהל זרוק שמיא אהל, והאי יוצא מטמא אהל – משום דקסבר גזירה שמיא יוצא ראשו ורובו חרץ משידה תיבה ומגדל, ורבי יוסי לא גזר. והתניא – דמסייעא ליה, דרבי יוסי אינו מטמא עד שיוציא ראשו ורובו. והא דחני רבי יוסי ברבי יהודה לעיל זרק תיבה מלאה כלים על פני המת טמאה – לאו משום דקסבר אהל זרוק לאו שמיא אהל, אלא כיון דזוקהא קא מפיך לה מתורת אהל, ומשוי לה תורת כלי. ולעולם קסבר אהל זרוק שמיא אהל, דקנתי בספיא: ואם היתה מנוחת – טהורה, אף על גב דאורחיה דמטלטל לה. אמר רב חסדא לא שנו – דימי חלוטו אין עולין אן מן המנין. אלא בניירות מועטת – בזמן שקבל עליו נזירות שלשים יום, ונצטרען בשעשה מן עשרה ימים, והחלט, שאין הלוי ימים עולין לו מן המנין. שאם אתה אומר עולין לו – לא ישתייזי לו כדי גידול שיער לאחר תגלוחו של צרעת. אבל בניירות מרובה – שקיבל עליו מאה יום, ונצטרע בתוך ימי נזירותו עד שלא עברו שלשים יום, ותגלח בשרו תגלוחו של צרעת, והוא עדיין נשתייזי שם שלשים יום כדי גידול שיער – אף ימי חלוטו עולין לו מן המנין, ואינו צריך לשמור אלא שלשים יום כדי גידול שיער טהרה לנזירות לאחר תגלוחו של צרעתו. מתיב רב שריבא – מי מצית דייקת למתניתין דבניירות מועטת קאי? והא קתני: מתחיל ומונה מיד, ואינו סותר את הקודמין. ובאינו נזירות קאי? אילימא בניירות מועטת, של שלשים יום – ומי מצית אמרת דאינו סותר את הקודמין? והא בני גידול שיער – לאחר תגלוחו מן הצרעת, וליכא, דאין גידול שיער פחות משלשים יום.

אלא (עירובין לב.) ובמסכת חגיגה (כהא) מההיא ברייתא דהנכנס לארץ העמים בשידה תיבה ומגדל, דפליגי רבי יוסי ברבי יהודה ורבי באהל זרוק אי שמיא אהל אי לא, היינו במאי דבעי למיזמי בשנייני קמא, דפליגי באהל זרוק, אבל שנייני (בחרא) ליכנס בארץ העמים לא פליגי באהל זרוק, אבל לגבי מת הוא דפליגי בה, כדחניא: ואם היתה מנוחת בו – טהורה, דאהל זרוק שמיא אהל, והוא רבי יוסי ברבי יהודה. אבל רבי מטמא. דאהל זרוק לאו שמיא אהל. ומתחיל מונה מיד – כשנטרפו מונה ולמקום) שהפסיק בתחילת צרעתו. דימי צרעתו לא עלו לו מן המנין. אמר רב חסדא לא שנו – דימי ספרו ימי גמרו אין עולין לו למנין נזירותו אלא בניירות מועטת, של שלשים יום, ונצטרע בנתיים, ולאחר שנתרפא וגלח לטוף ימי גמרו, וכשגלח שנית אתר ימי ספרו – אז דאי אינו יכול לגלח לטוף שלשים מתחילת ימי נזירותו, והיו ימי צרעתו מנונין, שהרי אין גידול שיער פחות משלשים יום, וצריך לגלות שלשים יום לנזירותו משנתרפא ומספר. אבל בניירות מרובה – שגדו כל כך ימים, שאזר ימי צרעתו איכא שלשים יום אתר שגלח תגלחת שנית לצרעתו, דשפיר איכא כדי גידול שיער מסלק נמי סלקי ליה. מתיב רב שריבא מתחיל מונה מיד ואינו מבטל הקודמים – אומר רבנו יצחק: דהיינו מתניתין בודאי, (אף) ואין כי החליף הלשון. אילימא בניירות מועטת הא בעי גידול שיער – ומאי קאמר אינו מבטל הקודמים? והלא על כרחיה יסותר קודמין (שיק לעמוד ב) אלא לאו בניירות מרובה, וקתני: מתחיל מונה מיד, דשמעינן מתחיל מונה לאחר ימי ספרו. אלמא: ימי ספרו אין עולין הוא מתיב לה הוא מפרק לה: בניירות בת מחשים יום איירי מתניתין. והיינו נזירות מועטת כרב חסדא. ותיב קאמר: לא שנו אלא נזירות מועטת, כלומר (אי) שאין לו לעשות רק ימי נזירות מועטת בכתחילה ימי צרעתו, כגון דיתיב עשרים נזירות ואיתיליד ביה צרעת, ומגלח בצרעתו, הודר יתיב שלשים ימים נדיר – דהא אית ליה גידול שיער, כלומר, ובכהאי גוונא דין הוא שלא יעלו ימי צרעתו כל עיקר, ודין הוא שלא יבטל הקודמין. שאם ימי גמרו וימי חלוטו יעלו לנזירות שבעה ימים או ארבע (או) עשר ימים כפי מה שיעלו – צריך הוא להוסיף על החדר, כדי שיהא כדי גידול שיער. ובכי האי גוונא איירי מתניתין. ונזירות בת מחשים לאו דוקא, דהוא הדין לנזירות בת ארבעים, דליכא

לימא כתיבא – אי משום איירא אי משום נושא. ורבי יוסי ברבי יהודה מטמא – דסבר משום נושא, דכיון שהוא בשידה, ואהל זרוק שמיא אהל, וטהור. והתניא – בתורת כהנים: זרק תיבה מלאה כלים על פני המת – טמאה, דהוי אהל זרוק, ולא שמיא אהל. ואם היתה מנוחת, שעומדת במקום אחד – טהורה, כיון דאינה זזה ממקומה השתא – הוי אהל קבוע. אלמא דאהל זרוק לא שמיא אהל לרבי יוסי ברבי יהודה. אבל אם פליגי באירא גושא – לא קשיא ליה מידי מהך ברייתא, דאיכא לאוקמא לפלוגתיהו בשידה תיבה המנוחת, ואפילו הכי אמר רבי: מטמא משום איירא. אבל השתא דפליגי באהל זרוק – לא מתוקמא פלוגתיהו במנוחת, דאם כן רבי לא הוה מטמא, דאהל מעליא הוא. ומשני: דבולי עלמא משום איירא, ואהל זרוק לאו שמיא אהל לרבי יוסי ברבי יהודה, ואפילו הכי משום דלא שכיחא ליכנס בשידה תיבה ומגדל לא גזרו לרבי יוסי. והתניא – בניחותא וכו'. פירוש אחר: לא, דבולי עלמא משום נושא. מר סבר: אהל זרוק, שוכנס בשידה שבהמה או אדם מולכים אותו – שמיא אהל, לחרץ ולהפסיק. וצריך לומר דרדיף שמיא ההנפנת, דתנן במסכת אהלות (פרק ח משנה טז) דאין חוצצין בפני הטומאה אלא מביאין, והיינו טעמא דהכא עדיף – משום דרגלי האדם או הבהמה הנושאים השידה והתיבה נוגעים בארץ, אבל הטלית מנפנת באייר. ומר סבר: אהל זרוק לאו שמיא אהל, והיינו דאמר "והתניא" בניחותא. וכן בפירוש רבינו חננאל: רבי יוסי ברבי יהודה אומר תיבה שהיא מלאה כלים זוקה על פני גמול טמאה, דדמיא אהל ומגדל מנוחת, דאהל כולה באירא, ואם היתה מנוחת על גבי בהמה או אדם הגושאין אותה – טהורה, דאהל זרוק כהאי גוונא, דרגלי הנושאים נוגעים בארץ – שמיא אהל, לחרץ בפני הטומאה.

הכי גרסינן: וא"י בעית אימא דבולי עלמא משום איירא גזרו וטעמא דרבי יוסי ברבי יהודה דמטמא אף כי נמי גזרו על איירא – היינו בעמוד על הגשר של ארץ העמים, או נכנס בקרון ובספינה, דשכיחי לחלץ. אבל בשידה תיבה ומגדל – לא שכיח, לא גזרו. ורבי סבר: אף על גב דלא שכיח גזרו. והתניא – בניחותא: הנכנס בארץ העמים בשידה תיבה ומגדל טהור, בקרון ובספינה ובאיסקריא – באסקריא ובמנוחת. אלמא אף לרבי יוסי ברבי יהודה דמטמא בשידה תיבה ומגדל – מודה בקרן ובספינה דטמא, משום איירא גזרו. ואיבעית אימא: הכא שמיא יוציא ראשו ורובו לשם, ובבולי עלמא משום נושא גזרו, ושידה תיבה ומגדל דמטמא רבי יוסי ברבי יהודה – משום דסבר אהל זרוק שמיא אהל, ולא גזר שמיא יוציא ראשו ורובו לחרץ, דאין פתח שידה תיבה ומגדל נוחה ליכנס ולהוציא, ואין נקל כל כך להוציא ראשו. אבל בקרון ובספינה, דטמא משום דגזר שמיא יוציא ראשו ורובו לחרץ בקרון ובספינה ויהא על הגושא, כי נקל להוציא ראשו ורובו מספינה וקרין, ורבי, דמטמא אפילו בשידה תיבה ומגדל – גזר אפילו בתוך, דלמא יוציא ראשו ורובו לחרץ. והתניא בניחותא, הנכנס לארץ העמים בשידה תיבה ומגדל טהור עד שיוציא ראשו ורובו – ומכל דבקרן ובספינה טמא, אף על פי שלא הוציא ראשו ורובו, דנקל הוא להוציא בקרון ובספינה. וההוא דמיתיי בפרק 'בבב מערבין'

דפליגי רבי יוסי ברבי יהודה ורבי באהל זרוק אי שמיא אהל אי לא, היינו במאי דבעי למיזמי בשנייני קמא, דפליגי באהל זרוק, אבל לגבי מת הוא דפליגי בה, כדחניא: ואם היתה מנוחת בו – טהורה, דאהל זרוק שמיא אהל, והוא רבי יוסי ברבי יהודה. אבל רבי מטמא. דאהל זרוק לאו שמיא אהל. ומתחיל מונה מיד – כשנטרפו מונה ולמקום) שהפסיק בתחילת צרעתו. דימי צרעתו לא עלו לו מן המנין. אמר רב חסדא לא שנו – דימי ספרו ימי גמרו אין עולין לו למנין נזירותו אלא בניירות מועטת, של שלשים יום, ונצטרע בנתיים, ולאחר שנתרפא וגלח לטוף ימי גמרו, וכשגלח שנית אתר ימי ספרו – אז דאי אינו יכול לגלח לטוף שלשים מתחילת ימי נזירותו, והיו ימי צרעתו מנונין, שהרי אין גידול שיער פחות משלשים יום, וצריך לגלות שלשים יום לנזירותו משנתרפא ומספר. אבל בניירות מרובה – שגדו כל כך ימים, שאזר ימי צרעתו איכא שלשים יום אתר שגלח תגלחת שנית לצרעתו, דשפיר איכא כדי גידול שיער מסלק נמי סלקי ליה. מתיב רב שריבא מתחיל מונה מיד ואינו מבטל הקודמים – אומר רבנו יצחק: דהיינו מתניתין בודאי, (אף) ואין כי החליף הלשון. אילימא בניירות מועטת הא בעי גידול שיער – ומאי קאמר אינו מבטל הקודמים? והלא על כרחיה יסותר קודמין (שיק לעמוד ב) אלא לאו בניירות מרובה, וקתני: מתחיל מונה מיד, דשמעינן מתחיל מונה לאחר ימי ספרו. אלמא: ימי ספרו אין עולין הוא מתיב לה הוא מפרק לה: בניירות בת מחשים יום איירי מתניתין. והיינו נזירות מועטת כרב חסדא. ותיב קאמר: לא שנו אלא נזירות מועטת, כלומר (אי) שאין לו לעשות רק ימי נזירות מועטת בכתחילה ימי צרעתו, כגון דיתיב עשרים נזירות ואיתיליד ביה צרעת, ומגלח בצרעתו, הודר יתיב שלשים ימים נדיר – דהא אית ליה גידול שיער, כלומר, ובכהאי גוונא דין הוא שלא יעלו ימי צרעתו כל עיקר, ודין הוא שלא יבטל הקודמין. שאם ימי גמרו וימי חלוטו יעלו לנזירות שבעה ימים או ארבע (או) עשר ימים כפי מה שיעלו – צריך הוא להוסיף על החדר, כדי שיהא כדי גידול שיער. ובכי האי גוונא איירי מתניתין. ונזירות בת מחשים לאו דוקא, דהוא הדין לנזירות בת ארבעים, דליכא

נזיר. כהן גדול – פרק שביעי דף נה עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" ר"נ

היבא ואיתיליד ביה צרעת עשרה ימים וזה הכלל: נזירות מועטת קרי מקום שאין לו למנות רק שלשים יום משהתחיל הצרעת, עד סוף ימי נזירותו. אבל בנזירות מרובה, כלומר כשהתחיל צרעתו היה לו למנות עדיין שלשים ואחד יום, או שלשים ושנים ימים לנזירותו, וכל שכן יותר, כגון נזירות בת חמשים ואחד או יותר, ואיתיליד ביה צרעת בעשרים — או ודאי לא תוכל לומר דכל ימי צרעתו אינן עולים כל עיקר, בדמנן הימים העוברים מיהא יעלו לו. כגון מי שנדר חמשים ושלשה, ותיב עשרים ואיתיליד ביה צרעת, וארבעה עשר יום — שלשה מימי צרעתו יעלו, ואחד עשר לא יעלו, וצריך הוא למנות על (ועשרים) ושלשה שלשים יום, בדפחות לא יהיו לו גידול שער. והיינו דנקט: והדר יתיב שלשים ימים דנזיר. **דהא** אית ליה גידול שער — צריך

לומר דהכי קאמר: ועל נזירות מועטת כי האי לא תקשי לך בדאקשה מעיקרא: אילמא בנזירות מועטת — הא בעינן גידול שיער, ויסתור הקדומים — **מתב** רמי בר חמא נזיר שהיה טמא בספק לו, אולי טמא במת. ומוחלט בספק — אולי החלט. ומיירי בנזיר ודאי, אך הוא ספק אם טמא במת אם לא. וכן הוא ספק אם הוא מצורע מוחלט או לא. הרב רבנו פרץ. **וישן** לך דגם **אובל** בקדשים לאחר ששים יום — משום דספק מצורע, הוא ואסור לאבול

בקדשים עד שיטור ספק צרעתו, וביא קרבנות מצורע, דמחוסר כפורים אסור לאבול בקדשים. אבל משום נזירות טמא — לא מיתסר בקדשים, אף על גב דצריך נמי להביא קרבן — משום דאין טומאה יוצאה עליו מגופו לא מיקרי מחוסר כפורים. כדאמרין בפרק "ארבעה

מחוסרי כפרה" (כריתות י"א, דדוקא נמי שטומאתו יוצאה מגופו קרי מחוסר כפורים. כיצד? נזיר נזירות שלשים יום, וביום הראשון אירע לו ספק טומאה וספק טומאת צרעת, דספק אם פרוח בו צרעת ממש אם בודק הוא. והשתא מיהא, בתר דנתרפא לגמרי — מזה ושונה טובל, ונתדר מספק טומאת מת אפילו לסוף שבועה. בא לו לגלח כדן נזיר טמא או כדן מצורע שנתרפא — אומרין לו להמתין מלגלח עד שלשים יום, (דאימאן) נזיר טהור גמור אתה, שלא טמאת, ונזיר טהור אינו מגלח תוך שלשים יום על הדמים בסוף שלשים יום, כשנגמרו נזירותו, כדכתיב "תער לא יעבור על ראשו עד מלאת ימי נזרו". לסוף שלשים יום מגלח. ומשפטי דקרבנותיו מפורש לקמן בפרק "שיני נזירים" (ט"א), שבחמי צפרי מצורע שחוטטה ומשולחת, וחטאת העוף הבאה על הספק — משום ספק נזיר טמא, ועולת בהמה — משום ספק נזיר טהור. (ואף על פי) שאינו יכול לגלח אלא על הדמים — והא אמרינן דאם גילח על אחד מהם — יצא, ומתנה עליהם. ועדיין אסור לאבול בקדשים, דשמא מוחלט היה, וטעון עוד תגלחת שנית הבאת קרבנות, וכדכתיב: בפרשת מצורע "והנה נרפא גנע הצרעת, ולקח שתי צפרים, ושחט את הצפור האחת על גימ חיים, ושלח את הצפור החיה, וגלח את כל שערו וישב מחוץ לאהליו שבעת ימים. והיה ביום השביעי יגלח ורחץ בשרו במים, וביום השמיני יקח שני כבשים אחד לעולה ואחד לאשם וכבש אחד לחטאת", וזה אי אפשר לגלח סוף שבועה לתגלחת הראשונה — כי אולי אינו מצורע, אבל נזיר טמא היה. וצריך להתחיל ימי נזירותו שלשים יום שנו, כי אותן שלשים יום שמנה לא עלו לנזירותו, דקרינא ביה "הדימים הראשונים יפלו", כיון דמספקא לן בנזיר טמא. ושלשים יום השניים הם ימי נזירות טהרה, וקרינן ביה "תער לא יעבור על ראשו עד מלאת ימי נזרו". לסוף שלשים יום מגלח. ובהך תגלחת שניה ליכא לספוקי בנזיר טמא, דמספק נזיר טמא נפק בתגלחת הראשונה עד סוף שלשים יום הראשונים, אבל בנזיר טהור איכא לספוקי, או בתגלחת

ימי ספרו של מצורע. ומביא עולת בהמה משום ספק נזיר טהור, כדי לגלח על הדמים, ומתנה עליה. למחרת של יום תגלחתו יביא קרבנות מצורע כדי להתירו לאבול בקדשים. ומביא חטאת העוף, דאילו חטאת בהמה אינו בא על הספק, אך יפקיר נכסיו וביא חטאת העוף, כדן מצורע עני. ואשם נמי יביא לרבי שמעון דאמר: אשם מצי לאתנויי ביה כשלמים. ולרבנן דרבי שמעון אית להו דאשם אינו מעכבו לאבול בקדשים, ועדיין הוא אסור לשתות יין ולטמאות למתים — דשמא מוחלט היה, ושני תגלחות הללו עשה למצורע היו לגמרו ולספרו, ואינו עולה לתגלחת נזיר טהור, כדאמרין לקמן בפרק "שיני נזירים" (ט"ב). לכך טעון עוד שני תגלחות, אחד לנזיר טמא, ואחד לנזיר טהור. לסוף תשעים יגלח שלישי, ובהך שלישיית ליכא לספוקי במצורע כלל כי אם בנזיר טהור או בנזיר טמא. והך תגלחת אי אפשר לגלח אלא עד סוף שלשים יום, הרי תשעים יום. דלא מיבעיא בנזירות מועטת, דצריך להמתין שלשים משום גידול שער אף לרב חסדא, אלא אף בנזירות מרובה, כדפריש ואולי — משום דסבירא דימי צרעתו אין עולין לו כל עיקר, ודלא כרב חסדא. לכך צריך להמתין לתגלחת שלישיית אחר תגלחת שניה כמנני ימי הנזירות (שעבר), אולי נזיר מצורע הוה ולא נזיר טמא. ולסוף תשעים כשמגלח שלישיית ליכא לספוקי במצורע כלל, אלא או בנזיר טהור או בנזיר טמא, וביא עולת בהמה — משום ספק נזיר טהור, ולגלח על הדמים, וחטאת העוף — משום ספק נזיר טמא. ועדיין אסור לשתות יין ולטמא למתים — דשמא מוחלט היה, ונזיר טמא, ועלו לו שנים תגלחות ראשונות לצרעתו, והשלישית לנזיר טמא — לכך צריך למנות עוד שלשים לנזירות טהרה. לסוף שלשים יגלח וביא קרבן טהרה לבד, ומתנה ביה, כדמפרש לקמן בפרק "שיני נזירים", ומותר לשתות יין ולטמאות למתים. והיינו דקטני: ושונה יין ומטמא למתים לאחר מאה ועשרים יום. **ומלך** ר"ה"ם דעל כדרך צריך לומר שהוא מגלח ביום שלשים, שאם לא היה מגלח עד יום ושלשים (אחד) כשאר נזיר

— אם כן הוה מגלח תגלחת שניה יום ששים ואחד, ואם כן לא היה אובל בקדשים עד יום ששים ושנים. שדרי אחר תגלחת מצורע היה טובל, ולא היה יכול להביא קרבנותיו עד למחר, כדאמר לעיל בפרק שלישי (יה"ב). גלח בשמיני — מביא קרבנותיו בתשיעי. אלא ביום שלשים מגלח, ומביא אחד משלש קרבנותיו דנזיר טהור, עולה או שלמים, כדי לגלח על הדמים — דאולי נזיר טהור היה. ואף על גב דשאר נזיר אינו מגלח עד שלשים ואחד יום — והיינו מדרבנן, דמדאורייתא ביום שלשים נזיר מגלח, לרב מתנא מצורע דמקצת הדיום כבולו, או לרב פרא דמעשרים ותשעה יום נשלם הנזירות. והלכך, נזיר זה דעדיין אינו שותה ולא מיטמא למתים — לא העמידו דברייהם, ואוקמה אדאורייתא, ושירי ליה לגלח ביום שלשים. מיהו, קשה מתגלחת שלישיית, דאינו שותה יין — ואפילו הכי בשלשים ואחד! אלא נראה דמשום אכילת קדשים הקילו בשני תגלחות ראשונות לבתחילה ביום שלשים. מורנו הרב פרץ שיחידה. **הב'** גרסינן: ואבתי אינו מביא קרבנות נזיר טמא בו ביום, דכיון שהוא צריך לטבול אחר התגלחת, כדן מצורע שטובל אחר כל התגלחות, ומיחוי כאילו היא טבילת נזיר טמא ביום שביעי, אחר דבנזיר טמא נמי מספקא ליה, דאז אינו מביא עד שמיני. ולכך אינו יכול להביא קרבנות נזיר טמא עד למחרת יום תגלחתו, דהיינו ביום שלשים ואחד. וביום שלשים ואחד מביא חטאת העוף כדן נזיר טמא, דשמא הוא טמא ולא מוחלט. וימנה עוד שלשים יום מיום שלשים ואחד שמביא קרבן טומאה, וכדרבנן בפרק שלישי (ט"ב) דאמר: הביא חטאתו אף על פי שלא הביא אשמו. מונחיהם ששים שהוא יום שלשים למניינו ומגלח, כדמפרש. ולמחרת דהיינו יום ששים ואחד מביא קרבן צרעתו — חטאת העוף כמו מצורע עני, ואם עשיר הוא — מפקר נכסיו. ומותר לאבול בקדשים, דאשמו אינו מעכבו לאבול בקדשים לרבנן. ולרבי שמעון דאמר מביאין קדשים לבית הפסול מביא גם אשם, ומתנה כשלמים. וזה ששינו (ובחיים ע"א, ר"ב) שמעון אומר: למחרת מביא אשמו ולזוג, ואומר: אם מצורע הוא — זה אשמו וזה לזוג, ואם לאו — יחא שלמים. ואותו אשם טעון צפון מתוך בהונות כו'. הרי למחרת ששים יום, והיינו יום ששים ואחד — אובל בקדשים, דכבר גילח שתי תגלחות אם היה מצורע — כבר נטור. ומיהא תגלחת שלישיית ליכא לפרושי הכי, שהרי אינו טובל אחר התגלחת, כיון שעשו לו ספיקות של מצורע. וצריך לומר דהדאי בשתי תגלחות אחרונות אינו מגלח עד יום שלשים ואחד (מגלח שלשים יום על שלשים ואחד), שמינינו התחיל ביום ששים ואחד. ומביא עולת בהמה לגלח על הדמים, וגם מביא חטאת עוף משום ספק נזיר טמא, כי בתגלחת ראשונה — אולי מוחלט היה, ולא עלו לו לנזירותו. ומתחיל מניינו מיום (ששים) ואחד, ומשלם חמשים ותשעה יום על ששים ואחד שהן מאה

ועשרים יום. ומגלח ביום מאה עשרים ואחד שהוא שלשים ואחד יום למניינו, ומביא קרבן טהרה לבד, ומותר ביום מאה עשרים ואחד לשתות יין ומשלם נזירותו. ויש ליתן טעם דבדר דדוקא בשני תגלחות ראשונות דאיכא לספוקי בספק מצורע — הקילו ליהויה ביום שלשים, אבל בשתיים אחרונות שאין עליו עוד ספק מצורע — השווהו לשאר נזיר שמגלח ביום שלשים ואחד, ולכך קאמר: ושונה בין ומטמא למתים אחר מאה ועשרים יום. **והנני** עלה (במה דברים אמורים) בנזירות מועטת דאז די לו במאה ועשרים, אבל בנזירות בת שנה אובל בקדשים לאחר שתי שנים — כדפרישית, שממתין מלגלח ראשונה עד שנה, דשמא נזיר טהור היה, ושני עד שתי שנים — דשמא לא היה מוחלט, אלא נזיר טמא. שלישיית עד שלש שנים — דשמא מוחלט היה ולא טמא מת. רביעית עד ארבע שנים — דשמא מוחלט וטמא מת היה, וגילח ראשונה ושניה לצרעתו, שלישיית לנזיר טמא, רביעית לנזיר טהור.

15 קודם שנצטרע. וגם אין עולים לו ימי צרעתו לחשבון ימי הנזירות,
 16 לפי שצריך לגדל את שערו לפחות שלוש יום כשיעור פרע,
 17 ואם יחשבם הרי יחסרו לו משיעור פרע. אבל אם קיבל על עצמו
 18 נזירות מרובה, דהיינו שבזמן שנצטרע נותרו לו עדיין יותר
 19 משלושים יום, עולים ימי צרעתו לחשבון הימים העודפים על
 20 שלושים יום.
 21 קושיא אחרת על רב חסדא: מתיב רמי פרי חסדא, על רב חסדא,
 22 שנינו במשנה לקמן (טז), מי שקיבל על עצמו להיות נזיר שלוש יום,
 23 ונתעוררו לו ביום הראשון לנזירותו שתי ספיקות, האחת,
 24 שיהיה ממוא בפק – שמא נטמא במת, שלאחר טהרתו צריך לגלח
 25 ולהתחיל למנות מחדש את נזירותו, והשניה שהיה מוחלט בפק
 26 – נסתפק שמא הוא מצורע מוחלט, שחייב לגלח כשנטהר, נמצא
 27 שבאותם ימים הרי הוא ספק נזיר טהור, ספק נזיר טמא, וספק
 28 מצורע,

1 אלא לאו ודאי מדובר בנזירות קרובה – שקיבל עליו
 2 נזירות לזמן ארוך, באופן שגם לאחר שיתגלח מצרעתו יארו
 3 שלוש יום עד סיום הנזירות, ואף על פי כן קתני מתחיל ומונה
 4 מיד – שמיד לאחר ימי ספרו מתחיל למנות את ימי הנזירות
 5 שנותרו לו, ומשמע שאין ימי ספרו מצטרפים למספר ימי הנזירות
 6 אף בנזירות מרובה, וקשה על רב חסדא. אומרת הגמרא: הוא –
 7 רב שריא מוטיב לה – מקשה את הקושיא על רב חסדא, והוא גם
 8 מפרק לה – מיישבה, שהמשנה מדברת בנזירות בת השלשים יום
 9 וכוננת נזירות מועטת שאמר רב חסדא היא, שישאר לו זמן
 10 נזירות מועטת ממתי שנצטרע עד סוף מנין ימי נזירותו, ואז מתחיל
 11 ומונה, וכגון דתיב עשרין מתוך החמשים, ואיתילידא ביה צרעה,
 12 שאז הדין שנגלח לצרעתו, ויהי תיתן יומין דנזיר, להשלמת
 13 נזירותו. ואין נסתרים הימים שקודם הצרעה, דהא במנין זה אית
 14 ליה כדי שיעור גידול שער ודין הוא שלא יסתור את הימים שמנה

המשך מעמוד ג

וי"ל הביאור בזה, בהקדים הטעם עפ"י פנימיות הענינים שארונו של יוסף הי' צריך ללכת עם בני' במדבר, כי זה נתן להם כח בעבודתם, ללכת במדבר ולקריעת ים סוף, ובזה הי' צריך להיות "עצמות יוסף", העצם והתוקף של יוסף⁷, כי עצמות הוא ענין התוקף והחוזק של האדם והבעל-חי⁸. והעצם של יוסף בא לידי ביטוי בשמו⁹ ב"ותקרא את שמו יוסף, לאמר יוסף הוי' לי בן אחר"¹⁰.

והענין בזה, עבודתו של יוסף היא "יוסף הוי' לי בן" – להוסיף בקדושה¹¹, ולא רק זה אלא "לאמר יוסף הוי' לי בן אחר" – שגם יהודי שהנהגתו היא באופן של "אחר", שאינו צד הקדושה¹², מהפך אותו ל"בן", "בנים אתם להוי' אלקיכם"¹³.

ולכן כאשר בני' היו צריכים לצאת ממצרים, שאז התגלה בכל העולם הקיום בפועל של האמירה "שלח את בני"¹⁴, שיהודים הם בניו של הקב"ה, נדרש אז מבני' "מדה כנגד מדה"¹⁵, לגלות אצלם הענין של "יוסף הוי' לי בן", ו"בן אחר", שהו"ע ד"עצמות יוסף" (וזה נפעל ע"י משה, שהוא רועם של ישראל ומוציאם ממצרים)¹⁶.

(7) כן פירש מגלה עמוקות אופן יז בפסוק זה. וראה גם אוה"ת בשלח (כרך ז) ע' ב'תרג. (8) להעיר גם מטעמי מצות (בא יב, מו) "ועצם אל תשברו בו". וראה חינוך מצוה טז. (9) כמארז"ל (יומא פג, ב) "ר' מאיר הוה מדייק בשמא". וראה שם מעשה רב. (10) ויצא ל, כד. (11) ראה אוה"ת ויצא רכ, א ואילך. ויחי שפו, א ואילך. שצ, א ואילך. שצז, ב ואילך. ועוד. (12) ל' התניא פ"ו. (13) פ' ראה יד, א. וראה לקו"ש ח"א ע' 2 ואילך ובהערות שם. (14) שמות ד, כג. (15) ראה סוטה ח, ב. (16) מלקו"ש חכ"ו ע' 85 (משיחות ש"פ בשלח ה'תשכ"ג – ה'תשל"ח, ש"פ וארא ה'תשמ"ה).

39 להמתין רק עוד שלושים יום כשיעור 'גידול שער', כדי לגלח פעם
 40 שלישית עבור נזירותו, ואם הוא נזיר טמא ועדיין לא קיים
 41 נזירות בטהרה די לו במספר ימים זה כדי להיטהר, אולם כיון
 42 שעדיין ספק שמא הוא מצורע מוחלט וגם טמא והתגלח מחמתם,
 43 צריך להוסיף למנות שנה נוספת עבור נזירות טהרה, ומכיון
 44 שבמשנה מפורש שצריך ארבע שנים, הרי משמע שימי צרעתו
 45 אין עולים לנזירותו אפילו בנזירות מרובה, שלא כדברי רב חסדא,
 46 קושיית רב אשי על רב חסדא: ועוד מתיב רב אשי על רב חסדא,
 47 ממה ששינו בספרי, אין לי אלא ימי מומאחא שאין עולין לו מן
 48 המנין, לפי שנאמר בנזיר שנטמא (במדבר ו יב), ויהימים הראשונים
 49 יפלו, והיינו שטומאתו סותרת את ימי הנזירות שמנה בעודו טהור,
 50 וכל שכן שלא יעלו למנינו, אבל ימי חלוטו – שנעשה מצורע
 51 והוחלט בתוך ימי נזירותו, מנין שאין עולים למנין ימי נזירותו.
 52 מפרש הספרי: ודין הוא – יש ללמוד כן מ'ממה מצינו, נזיר בסוף
 53 ימי מומאחא מגלח ומביא קרבן – אשם נזיר טמא, וכך גם בימי חלוטו
 54 – מצורע מוחלט לאחר שנרפא מגלח ומביא קרבן – אשם מצורע,
 55 כשם שהם שוים בידינו אלו יש לרמותם גם לדין זה, שמה ימי
 56 מומאחא של הנזיר אין עולין לו מן המנין, אף ימי חלוטו של
 57 המצורע, שוים לימי טומאתו ואין עולין לו מן המנין.
 58 אלא שיש לדחות לימוד זה ולומר, לא, אין ללמוד ימי חלוטו מימי
 59 טומאתו, אם אמרת בימי מומאחא שאינם עולים למנין ימי הנזירות,
 60 שכן מביא ביהן את הקורבנים – שכשנטמא, סותר את כל הימים
 61 שקודם טומאתו, ולכן כל שכן שלא יעלו, למנין ימי נזירותו, אבל
 62 האם תאמר בימי חלוטו של מצורע שלא יעלו לנזירותו שהרי אין
 63 מביא ביהן את הקורבן, ומן הדין הוא שיהיו עולים למנין ימי
 64 נזירותו. וחוזרת השאלה מנין שימי חלוטו אינם עולים למנין ימי
 65 נזירותו. חזור בו התנא ולומד דין זה מקל וחומר: אמרת, קל וחומר
 66 הוא, ומה נזיר כקרבן – אדם שקיבל עליו נזירות בעודו בבית
 67 הקברות, ששערו ראוי להתלחת נזירות טהרה, והיינו שאינו צריך
 68 לגלח את שערו משום נזיר טמא קודם שמתחיל לנהוג נזירות
 69 בטהרה, אלא מותירו שלושים יום ומגלחו כדין נזיר טהור, וגם
 70 אינו מחויב קרבן על טומאתו, ואף על פי כן אין עולין לו ימי
 71 שהייתו בבית הקברות מן המנין – למנין נזירות טהרה, וכשיצא
 72 מתחיל למנות שלושים יום לנזירותו, אם כן ימי חלוטו שאין שערו
 73 ראוי להתלחת נזירות טהרה, שכן חייב לגלחו מחמת צרעתו,
 74 ומחויב קרבן על טומאתו, לא כל שכן שלא יעלו למנין ימי נזירותו.
 75 ואין לי אלא שימי חלוטו אין עולים למנין ימי נזירות טהרה, ימי
 76 קפרי מנין לנו שאין עולים. ודין הוא – יש ללמוד כן מ'ממה מצינו,

1 דינו שאובל בקדשים רק לאחר ששים יום – דהיינו, מונה שלושים
 2 יום ובסיומם מגלח משום שלושה ספיקות, שמא הוא נזיר טהור
 3 ומחויב לגלח בסיום ימי נזירותו, וכן שמא נטמא ומחויב לגלח
 4 לטהרתו, וכן ספק שמא צטרע ומגלח תגלחת ראשונה שמחויב
 5 בה לאחר ימי גמרו, ומביא קרבנותיו. וחוזר למנות שלושים יום
 6 נוספים, משום שני ספיקות, שמא הוא נזיר טהור, ושמא צטרע
 7 וחייב בגילוח שני בסיום ימי ספרו, ומביא את קרבנותיו, ולאחר
 8 מכן מותר באכילת קדשים. אבל אסור בשתיית יין ולהיטמא
 9 למתים, כיון שעדיין נותר ספק שמא שתי תגלחתו היו מחמת
 10 היותו מצורע ועתה הוא נזיר, ועל כן שותה יין ומיטמא למתים
 11 לאחר טהרה ועשרים יום – דהיינו, שלאחר שלושים יום נוספים
 12 ושהם תשעים יום מקבלת נזירותו) מגלח בלשית, או משום
 13 נזירות טהרה או משום נזירות טומאה ומביא קרבנותיו. ומאחר
 14 שעדיין נותר ספק שמא שתי תגלחות ראשונות היו משום היותו
 15 מצורע מוחלט והשלשית משום נזיר טמא, על כן צריך למנות
 16 שלושים יום נוספים לנזירות טהרה ומביא קרבנו, ולאחר מכן
 17 מותר בשתיית יין ולהיטמא למתים.

18 ותני ע"ה – ובתוספתא שנו על משנה זו, כמה דברים אמורים
 19 שמתיר בקדשים כבר לאחר ששים יום, וביין לאחר מאה ועשרים
 20 יום, בנזירות מועצת – שקיבל עליו נזירות לשלושים יום, אבל
 21 בנזירות בת שנה – אבל אם קיבל עליו נזירות לשנה, ובתחילת
 22 השנה נולד לו ספק שמא נטמא במת וגם שמא הוא מצורע,
 23 מוחלט, אוכל בקדשים רק לאחר שתי שנים, שמונה שנה אחת
 24 ובסיומה מגלח, או משום נזירות טהרה או משום נזירות טומאה או
 25 משום תגלחת ראשונה של מצורע, וחוזר למנות שנה נוספת
 26 ובסיומה מגלח, או משום נזירות טהרה או משום תגלחתו השניה
 27 של מצורע, ואז מותר באכילת קדשים. ושותה יין ומיטמא למתים
 28 לאחר ארבע שנים, שקודם לכן נותר ספק שמא שתי תגלחתיו היו
 29 מחמת היותו מצורע וממילא עתה הוא נזיר, ולכן יש עליו
 30 להישמר מיין ומטומאה עוד שנתיים, כדי שיצא ידי כל ספיקותיו.
 31 מסיים רמי בר חמא את קושייתו: ואי סלקא דעתך סלקין ליה יומי
 32 – ואם תעלה על דעתך כרב חסדא, שבנזירות מרובה ימי חלוטו
 33 עולים לו למנין נזירות טהרה, תיכני ליה – יהיה די לו בשלש שנים
 34 ושלשים יום כדי שיהיה מותר ביין ולהיטמא למתים, שנתיים
 35 משום היותו ספק מצורע, ועוד שלושים יום ממה נפשך, אם הוא
 36 נזיר טהור, הרי לדעת רב חסדא כיון שקיבל עליו נזירות מרובה
 37 עלו לו ימי צרעתו לשנת נזירותו, על כן השנה השניה עלתה לו
 38 גם לנזירותו, ומכיון שגילח אחר השנה השניה עבור צרעתו, צריך

אגרות קודש

בי"ה, ג' מ"ח, ה'תשל"ב

ברוקלין, נ"י.

הרה"ג הרה"ח אי"א נו"נ כו' מו"ה צבי אלימלך שי

שלום וברכה!

לספרו "שלוש קדושות" ירשה לנו להעיר תשומת לבו בהבא לקמן :

(א) בע' צה כותב אשר רבנו הזקן נולד בשנת תק"ז, אבל כפי המקובל בבית רבינו – נולד ביום

ח"י אלול שנת תק"ה (והרמז – קה"ת).

(ב) בע' קכ סעיף צה כותב אשר אביו של הרה"ח הר' ברוך שניאור הי' הרה"ח הר' ברוך שלום,

אבל, הי' נכדו של הנ"ל, ואביו של הרה"ח הר' ברוך שניאור הי' הרה"ח הר' לוי יצחק רב

בפאדאבראנאק (וכנדפס בלוח "היום יום" ע' 7).

המשך בעמוד הבא

אוכל בקדשים לאחר ששים ושותה יין ומטמא למתים לאחר מאה ועשרים יום – שאילו היה טמא ודאי ומוחלט ודאי – היה צריך לגלח לאלתר תגלחת צרעת, ובסוף שבעה ימים דתגלחת לימי ספרו מביא קרבן צרעת, ואוכל בקדשים, ואחר כך למנות שבעה דתגלחת נזירות טומאה, ואחר כך למנות שלשים דנזירות טהרה. מפני שהצרעת דוחה

לתגלחת דנזיר, כדתן לקמן באיך פירקן (נטא) דתגלחת הנגע דוחה לתגלחת הנזיר בזמן שהוא ודאי, ולא בזמן שהוא ספק. ונמצא אוכל בקדשים לאחר שבעה ימים, ושותה יין ומיטמא למתים לאחר ארבעים וארבעה יום. אבל עבשיו שהוא טמא מספק ומוחלט מספק, שאינו יכול לגלח תגלחת צרעת לאלתר, לפי שאינה דוחה לתגלחת הנזיר בזמן שהוא ספק – הלכך שחא אוכל בקדשים לאחר ששים כו', כיצד? בא לו לגלח תגלחת צרעת לאלתר, אומרים לו: שמא לא היית טמא ולא מוחלט, ואי אתה רשאי לגלח עד שלשים יום. בא לו לסוף שלשים ובקש לשתות יין – אומרים לו: טמא היית ולא מוחלט, ותגלחת ראשונה שעשית היא תגלחת טומאה, ואי אתה מותר לגלח כל שלשים יום מפני שחלה עליו נזירות טהרה. ועומד שלשים יום ומגלה, הרי ששים יום. בא לו לשתות יין – אומרים לו: מוחלט היית ולא טמא. והללו שנים תגלחות שעשית – הן שתי תגלחות של צרעת, ועבשיו צריך אתה להתחיל למנין נזירותך. ועשה שלשים יום ומגלה – הרי תשעים יום. בא לו לשתות יין – אומרים לו: שמא מוחלט וטמא היית, ושני תגלחות הראשונות היו לשם צרעת,

והשלישית לתגלחת טומאה, מעבשיו מתחיל נזירות טהרה. והחור ומונה שלשים – הרי הן מאה ועשרים יום וארבע תגלחות. ונמצא אוכל בקדשים לאחר ששים יום ממה נפשך, דתגלחת צרעת ודאי קודמת, וכיון שהביא קרבן צרעתו – הותר בקדשים. אבל בין לא הותר עד לאחר מאה ועשרים יום, כמו שפירשתי. ותני עלה – בתוספתא. במה דברים אמורים בנזירות טומאה ונזירות בת שנה – והיא טמא אכיל בספק ומוחלט בספק ביום ראשון של נזירות, אוכל בקדשים לאחר שני שנים, דשמא לא היה טמא ולא מצורע. ואינו אוכל כל שנה ראשונה עד סופה. ובסוף שנה ראשונה יש לומר טמא היה ולא מצורע, ומכאן ואילך מתחיל נזירות טהרה, ואין מגלח עד סוף שנה שנית. ועדיין יש לומר שמא מצורע וטמא היה, ושתי תגלחות ראשונות לא עלה לו אלא לצרעת, ותגלחת שלישית עלתה לו לנזירות טומאה, ומכאן ואילך מתחיל נזירות טהרה, ואינו מגלח עד סוף שנה רביעית. ונמצא אוכל בקדשים לאחר שתי שנים ממה נפשך – לפי שכבר גילה שני תגלחות, ותגלחת דצרעת קודמת בכל שנה – והיא טמא אכיל בספק ומוחלט בספק ביום למתים לאחר ארבעה שנים. ואי סלקא דעתך – דבנזירות מרובה מסלק סלקי ליה ימי הלוטו, דשחיי ימי הלוטו עולין לו למנין נזירות טהרה. תפני ליה – אלא מדאינו יכול לשתות ביון עד לאחר ארבעה שנים – שמע מינה דאפילו בנזירות מרובה אין ימי הלוטו עולין לו מן המנין. וקשיא לרב חסדא. ועוד מתיב רב אשי אין לי אלא ימי מומאה שאין עולין לו מן המנין – דכתיב (במדבר ו) 'וכפר עליו מאשר חטא על הנפש, וקדש את ראשו ביום ההוא', ואחר כך 'והזיר לה' את ימי נזרו, והימים הראשונים יפלו', ומעבשיו התחיל להזיר לה' ימי נזרו, לאחר שהביא כפרתו. ימי חלוטו – שאם מצורע ומוחלט בתוך ימי נזירותו. מנין – שכל זמן שהיה מגלח לא היו עולין לו מן המנין נזירות טהרה. (את הקודמים) – והואיל ימי הלוטו אין סותר בהן את הקודמין, יהו עולין לו מן המנין. נזיר בקבר – שנור הוא בבית הקברות, ששערו ראי לתגלחת נזיר, כדאמרין ב'הרני נזיר (מגלה)' (נזיר טו.ב). אין עולין לו – ימי טומאתו מן המנין, ואין סותר בהן את הקודמין, לפי שאין לו קודמין. ימי הלוטו כו'. ימי ספרו – אותן ימים שכתבו בהן 'וישב מחוץ לאלהו שבעת ימים' (ויקרא יד). מנין – שלא יהו עולין לו למנין נזירות טהרה.

הכי גרסינן: **אוכל** בקדשים אחר ששים – דהיינו ביום ששים ואחד, דשני תגלחות ראשונות היו ביום שלשים, דאוקמינן אדאורייתא. ומידו לפירוש זה אוכל בקדשים ביום ששים גופיה, וכיון דתגלחת ראשונה שלשים יום – אם כן תגלחת שניה ביום חמשים ותשעה דאורייתא, כדאמרין לעיל: אם גילה ראשונה ביום שלשים מגלח שניה ביום ששים, ואם גלה שניה ביום ששים חסר אחד

– יצא, דהיינו ביום חמשים ותשעה. וכו' ביום יטובל, ולמחרת ביום שלשים יבא קרבנותו ויאכל בקדשים. ונמצא דאוכל בקדשים ביום ששים. ואף על גב דלאחר ששים (אמר) – הכי נמי אמרינן בפרק "שני וזויר" (נזיר טו.ב). אוכל בקדשים אחר ששמה ימים, ורצה לומר ביום השמיני עצמו. וכן הא דתקני: ושותה יין לאחר מאה ועשרים – היינו ביום מאה עשרים ואחד, דאף על גב דתגלחת שניה ביום שלשים ואחד ודוק, לשון מורנו הרב פרץ שיחיד. ואי סלקא דעתך סלקי לו ימי הלוטו תסגי ליה (בשלש שנים ושלשים יום) – כלומר, אחר שגילה שנית לצרעתו לקץ שתי שנים, יגלח שלישית לסוף שלשים. ממה נפשך, אם נזיר טהור הוא – כך דינו, שהרי עלו לו ימי צרעתו לשנה של נזירות ולרב חסדא, ואינו צריך להמתין רק שלשים יום יגדול שער. (אבל) לגלח תגלחת נזיר טהור אחר תגלחת שלשים ימתין שנה לתגלחת רביעית, דשמא מוחלט היה וטמא טמא מנה, ושותה תגלחות ראשונות – לצרעתו, ושלישית – לנזיר טמא, ועד שיגלח לתגלחת נזיר טמא אי אפשר לו לחזור ולמנות נזירות טהרה. דהיינו דפריך: בשלש שנים ושלשים יום סגי, דכך עולה החשבון. אלא שמע מינה – ימי צרעתו אין עולין לו כל עיקר, ולכך לא יגלח שלישית עד סוף שלש שנים, דשמא נזיר טהור הוא ומוחלט היה, וימי צרעתו לא עלו לו, ונמצא שאינו יכול לגלח עד סוף השנה. **ועוד** מתיב רב אשי אי לי אלא ימי טומאתו שאין עולין לו – דכתיב 'הימים הראשונים יפלו'. ימי הלוטו מניין? ודין הוא, ימי טומאתו מגלח ומביא קרבן – דהיינו אשם נזיר טמא, וימי הלוטו מגלח ומביא קרבן צרעתו – אשם מצורע: לא אם אמרת בימי טומאתו שכן מבטל בהן את הקודמין אבל ימי הלוטו פשיטא לן דלא יסתרו הקודמין, כדדרשינן לעיל בפרק "שלש מינין" (מדא. א) "כי טמא נזיר" – למעוטי תגלחת ויין שאינן סותרין.

ומה נזיר בקבר ששערו ראי לתגלחת נזירות – שאם אמר 'הרני נזיר' כשחיה בבית הקברות – שערו ראי לתגלחת טהרה, שאינו מגלח ומביא קרבן טומאתו, כדאמרין לעיל בפרק שלישי (טו.ב). אלא מגלח לסוף שלשים יום בשביל נזירות, ואף על פי כן אין ימי נזירות בבית הקברות עולין לו לנזירותו, אלא כשיוצא יתחיל למנות. ימי הלוטו, שאין שערו ראי לתגלחת נזירות טהרה, שכן צריך לגלח בשביל נזירות – אינו דין שלא יעלו לו מן המנין. **ימי** ספרו – לאחר שנתרפא, שהוא מגלח כל שערו ומונה (כל) שבעה ימים, וחוזר ומגלה, ואז הוא נטהר לגמרי – מנין שאותן שבעה אין עולין לו מן המנין? וקצת קשה: היתני בקל ודומר מניד בקבר, ששערו ראי לתגלחת טהרה: **שבן** טעון תגלחת הדו כעין ימי טומאתו.

אבל ימי הוב החובה וימי הסגרו של מצורע – אחרי שאין טעונין תגלחת – הרי אלו עולין, ומכאן שצריך לעמוד ב' **אילימא** בנזירות מועטת כלומר, שאין לו למנות רק שלשים יום משהתחיל צרעתו עד סוף ימי נזירות – והא בעי גידול שיער, ודיכבי דלמימר דימי חלוטו יעלו לו מן המנין לנזירותו, דתקני: תאמר בימי חלוטו אין מבטל בהו הקודמין, ולכך יעלו: והא ביום דבתחילת צרעתו לא היה לו למנות אלא שלשים יום, ונתרפא וגלח, בתר גילוהו צריך לחזור ולמנות שלשים יום, דבבצר משלשים יום לא היו גידול שיער: אלא לאו בנזירות מרובה שהיה לו למנות יותר משלשים יום כשנצטרע, וכי גילה לצרעתו יש לו עדיין למנות שלשים יום. ואי סלקא דעתך דאמרין ימי צרעתו יעלו לו מן המנין – הרי יש לו עדיין גידול שיער שלשים יום, כעין מילתא דרב חסדא ממש, וקאמר תנא קמא דלא סלקי ליה, וקשה לרב חסדא. **רבי** אליעזר אמר משום רבי יוחנש כל טומאה מן המת שהנזיר מגלח עליה חייבין על ביאת מקדש וכל טומאה מן המת שאין הנזיר מגלח עליה. כגון גלל הדופק ואדל

המשך מהעמוד הקודם
בטח אשר בהזדמנות המתאימה יתקן את הני"ל.

חבילה בפ"ע שולחים לו לוח "היום יום" הני"ל, וכן ספר התולדות – אדמו"ר הזקן שנדפס לפני זמן – אשר בטח ימצא עיון בהם.

ואהל רובע עצמות, וכלים הנוגעים במת. לא תהא זו קלה מן השרץ - דכתיב ביה בהדיא דחיבין עליה על ביאת מקדש. ושני הידוברים הבאים שייכים למשנה להלן אמר רבי עקיבא דנתי לפני רבי אליעזר בו אמר לי מה זו (רבי) עקיבא אין דנין כאן קל וחומר - ולא פירש לי טעמיה, וטעמא דרבי אליעזר - שאין דנין קל וחומר מהלכה (זו).

[אלא] כן [ואמרו] הלכה. ובגמרא מפורש דעצם

כשרוהו הלכה, ואין דנין קל וחומר מהלכה. ורבי אליעזר משום רבי יהושע - סתם, שהוא רבי יהושע בן חנניה גמיר לה? והא משום רבי יהושע בן ממל גמיר לה? **דתינא** אמר רבי אליעזר כשהלכתי לערסקיא מצאתי רבי יהושע בן פתר ראש - כך שם אביו. שהיה יושב ודן לפני רבי מאיר: כל טומאת מת בו. אמר לו [כלום] אתה בקי ברבי יהושע מן ממל? אמר לו: הן, כך אמר רבי יהושע בן ממל - כל זה מדברי רבי אליעזר. אלמא מרבי יהושע בן ממל גמיר ליה.

שמע מינה מילתא דמתאמרא (ובי תלתא) קמנאי ובתראי אמר מיציעי אלך אמר -

הכי גמי רבי יהושע בן חנניה אמר לרבי יהושע בן ממל, ורבי יהושע בן ממל לרבי אליעזר. ורבי שסידר ומשנה חזקיה רבי אליעזר שהיה אחרון. ורבי יהושע בן חנניה שהוא הראשון, ורבי יהושע בן ממל שהוא האמצעי - לא חש להוכיחו. **שקיבל** מן הזוגות - הלל ושמואי; והם קיבלו משמיעה ואבטליון, ומיהודה בן טבאי ושמעון בן שטח, שקיבלו מן הנביאים חגי זכריה ומלאכי, שקבלו הלכה למשה מסיני, בזרע שבת וחדל (וכו') בשנים ושלשה מקומות שחייב בפאה מכל אחד ואחד. כך גרסות הספרים. ולא גרסינן ליה. דרך משנה שנויה במסכת פאה (פרק ג משנה ב) גבי מחלוקת דרבי עקיבא ובגמרא שדדו ושירי קלחים לחים, רבי עקיבא אומר: פאה מכל אחד ואחד, וחכמים אומרים: מאחד על הכל. ומודים חכמים בזרע הלכה למשה מסיני, והכי גרסין בפרק שני דפאה (משנה ה): הזרע שדדו שני מיני חטין, פירוש: שחמתית ולבנה, ועשאון גרוך אחד - נתן פאה אחת, שתי גרנות - שתי פאות. מעשה שרע רבי שמעון איש המצפה, ובא לפני רבן גמליאל, ועלו ללשכת הגזית, ושאלו לנחום הלכה, ואמר: כך מקובלני מרבי מיאשא כו'; שני מיני חטין, עשאון גרוך אחד - נתן פאה אחת, שתי גרנות - נתן שתי פאות. ואילו יהושע וכלב האמצעים לא קחשיבו.

עצם

מה ימי חלוטו טעון תגלחת - אף ימי ספרו, ומה ימי חלוטו אין עולין לו מן המנזן - אף ימי ספרו. וכול אף ימי הסגרו בן? והדין גותן: חלוט מטמא מושב ומושב, וימי הסגרו מטמא מושב ומושב, אם למדת לימי חלוטו שאין עולין לו מן המנזן - אף ימי הסגרו אין עולין לו מן המנזן. - אמרת: לא, אם אמרת בימי חלוטו - שכן חלוטו טעון תגלחת ומביא קרבן - לפיכך אין עולין, האמר בימי הסגרו שאין טעון תגלחת ואינו מביא קרבן - לפיכך יעלו למנזן. מפאן אמרו: ימי ספרו וימי גמרו - אין עולין לו מן המנזן. אבל ימי הזב והזבה, והסגרו של מצורע - הרי אלו עולין לו. קתני מיתה: לא, אם אמרת בימי טומאה שכן מבטל בהן את הקודמין, האמר בימי חלוטו. במאי? אולימא בגזירות מועטת - הא בעינן גידול שעה. אלא לאו - בגזירות מרובה, וקתני: שאין עולין לו מן המנזן, אלמא: לא סלקין ליה, שמע מינה. **משנה** אמר רבי אליעזר משום רבי יהושע: כל טומאה מן המת שצויר מגלח עליה - חייבין עליה על ביאת מקדש, וכל טומאה מן המת שצויר מגלח עליה - חייבין עליה מגלח עליה. אין חייבין עליה על ביאת מקדש. אמר רבי מאיר: לא תהא זו קלה מן השרץ. **גמרא** ורבי אליעזר משום רבי יהושע בן חנניה, הא גמר לה? והא מרי יהושע בן ממל בו. לעירסקיא? שם מקום. בן פתר ראש - כך שמו. אמרתי לו - לרבי מאיר: כלום בקי אתה ברבי יהושע בן ממל? אמר לי: הן, ואמר לי משום רבי יהושע כל טומאה בו. אמרו שמע מינה כל שמעתתא דמתאמרא בני תלתא - דשלישי שמע משני ושני מראשון, דהאי מאן דבעי למימר להאי מילתא - לא מצטרבא למימר אלא קמאי ובתראי, ומציעאי לא, כדתנן במתניתין רבי אליעזר ורבי יהושע, ולא קחשיבו רבי יהושע בן ממל בהדייהו. אמר נחום הלבלר כך מקובלני מרבי מיאשא שקיבל מן הזוגות - יוסי בן יעזר ויוסי בן יודנן, יהושע בן פרחיה ונתאי הארבל, יהודה בן טבאי ושמעון בן שטח, שמעיה ואבטליון, הלל ושמואי. הזוגות שקיבלו מן הנביאים - חגי זכריה ומלאכי, ונביאים קיבלו הלכה למשה מסיני. הכי גרסינן: הזרע את שדדו שני מיני חטין, אם עשאון גרוך אחת - נתן פאה אחת. והואיל ובשדה אחת זרעו, אף על פי שהן שני מינים, הואיל ושניהם מין חטין - אינו חייב אלא פאה אחת, אלא אם כן שם דעתו לחלק ולעשות מהן שתי גרנות. ואית ספרים דכתיב בהו: הזרע שבת וחדל, איניס בלעז. ותו לא, ואנן לא גרסינן לה. ואילו יהושע וכלב - דהוו מציעאי, לא קחשיבו. אלמא: דקמאי ובתראי - אמרינן, ומציעאי - לא דקמאי, ומן הנביאים ואילך קחשיבו כולוהו כחדא, מפני שהיו מבית חטין ואילך.

משנה רביעית דם שהיא מטמאה כו' אינו דין שהנזיר מגלח על מנעה ועל משאה - והוא הדין דהוה ליה למימר על אהילות, דלרבי עקיבא אית ליה האי סברא. אלא משום דלגבי שעורה דקמייית ליה מיניה מקל וחומר לא מצי אמר על אהילות - לא אמר נמי גבי רביעית דם. אין דנין כאן מקל וחומר - ובגמרא מפורש (מאי קאמר. אין דנין כאן קל וחומר) - לפי שאין דנין קל וחומר מהלכה.

גמרא

גמרא

1 מה ימי חלוטו טעון תגלחת - וצפורין, כדמפרש בהו קרא. גמרו - היינו ימי חלוטו. ימי
2 הסגרו אלו ימים שהוא מוסגר קודם שמוחלט, פעמים ארבעה עשר יום. ונטהר בתוך ימי
3 הסגרו. שהן עולין לו אותן ימים. אבל ימי הזב בו - שאינם טעונים תגלחת, ועוד לא
4 נטמאו בטומאת מת - הרי אלו עולין לו מן המנזן. קתני מיתה לא אם אמרת בו האמר
5 בימי חלוטו - שאין מבטל בהן את הקודמין.
6 במאי? אולימא בגזירות מועטת - והא בעינן
7 גידול שיערו! אלא לאו בגזירות מרובה, וקתני:
8 שאין עולין לו מן המנזן, וקשיא לרב חסדא.
9 שמע מינה דהמא תיובתא שמע מינה. ואם
10 תאמר: לוקמה בגזירות חמשים יום כדלעיל? הא
11 לא אפשר, דהא קתני לה דומיא דימי טומאה,
12 דמה להלן פסיקא לן דאין עולין - אף כאן אין
13 עולין. **משנה** לא תהא זו קלה מן השרץ -
14 ומה על טומאת השרץ שאין הנזיר מטמא כלום
15 - חייבין עליו משום ביאת מקדש, על טומאה
16 מן המת שהוא טעון הזאה שליש ושיבועי -
17 אינו דין שיהו חייבין עליה משום ביאת מקדש,
18 ואף על פי שאין הנזיר מגלח עליה?
19 **גמרא** ורבי אליעזר מרבי יהושע - סתמא,
20 דהיינו רבי יהושע בן חנניה, הא גמר לה? והא
21 מרי יהושע בן ממל בו. לעירסקיא? שם
22 מקום. בן פתר ראש - כך שמו. אמרתי לו -
23 לרבי מאיר: כלום בקי אתה ברבי יהושע בן
24 ממל? אמר לי: הן, ואמר לי משום רבי יהושע
25 כל טומאה בו. אמרו שמע מינה כל שמעתתא
26 דמתאמרא בני תלתא - דשלישי שמע משני
27 ושני מראשון, דהאי מאן דבעי למימר להאי
28 מילתא - לא מצטרבא למימר אלא קמאי
29 ובתראי, ומציעאי לא, כדתנן במתניתין רבי
30 אליעזר ורבי יהושע, ולא קחשיבו רבי יהושע בן
31 ממל בהדייהו. אמר נחום הלבלר כך מקובלני
32 מרבי מיאשא שקיבל מן הזוגות - יוסי בן יעזר
33 ויוסי בן יודנן, יהושע בן פרחיה ונתאי הארבל,
34 יהודה בן טבאי ושמעון בן שטח, שמעיה
35 ואבטליון, הלל ושמואי. הזוגות שקיבלו מן
36 הנביאים - חגי זכריה ומלאכי, ונביאים קיבלו
37 הלכה למשה מסיני. הכי גרסינן: הזרע את
38 שדדו שני מיני חטין, אם עשאון גרוך אחת -
39 נתן פאה אחת. והואיל ובשדה אחת זרעו, אף
40 על פי שהן שני מינים, הואיל ושניהם מין חטין
41 - אינו חייב אלא פאה אחת, אלא אם כן שם
42 דעתו לחלק ולעשות מהן שתי גרנות. ואית
43 ספרים דכתיב בהו: הזרע שבת וחדל, איניס
44 בלעז. ותו לא, ואנן לא גרסינן לה. ואילו יהושע
45 וכלב - דהוו מציעאי, לא קחשיבו. אלמא:
46 דקמאי ובתראי - אמרינן, ומציעאי - לא
47 דקמאי, ומן הנביאים ואילך קחשיבו כולוהו
48 כחדא, מפני שהיו מבית חטין ואילך.
49 **משנה** רביעית דם שהיא מטמאה כו' אינו דין
50 שהנזיר מגלח על מנעה ועל משאה - והוא הדין
51 דהוה ליה למימר על אהילות, דלרבי עקיבא
52 אית ליה האי סברא. אלא משום דלגבי שעורה
53 דקמייית ליה מיניה מקל וחומר לא מצי אמר על
54 אהילות - לא אמר נמי גבי רביעית דם. אין דנין
55 כאן מקל וחומר - ובגמרא מפורש (מאי קאמר.
56 אין דנין כאן קל וחומר) - לפי שאין דנין קל
57 וחומר מהלכה.

מקשה הגמרא: וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר מְשׁוּם רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן חֲנַנְיָה גָמַר לָהּ –
 למד דין זה, והא משום רבי יהושע בר מלל גמר לה, דתניא, אמר
 רבי אליעזר, בשקלתי לערדסקיא ו-שם מקום מצאתי את רבי
 יהושע בן פתור ראש ו-כך היה שם אביו? שהיה יושב ודן לפני רבי
 מאיר בקללה, ואמר לפניו דין זה, כל טומאה מן המת שהנייר מגלח
 עליה, תיבינ עליה משום ביאת מקדש, וכל טומאה מן המת שאין
 הנייר מגלח עליה, אין תיבינ עליה משום ביאת מקדש. אמר לו רבי
 מאיר, אל תהא טומאה זו – שאין הנייר מגלח עליה קלה מטומאת
 שרין.
 וממשיך רבי אליעזר בדבריו: אַמְרֵתִי לוֹ – לרבי מאיר, כלום אתה
 בקי ברבי יהושע בר מלל, כלומר, מכיר אתה אותו שהוא חכם
 גדול ונאמן, אמר לי, הן, חזרתי ואמרתי לו, כך אמר לי רבי יהושע
 בר מלל משום רבי יהושע בן חנניה, כל טומאה מן המת שהנייר
 מגלח עליה, חייב עליה משום ביאת מקדש, וכל טומאה מן המת
 שאין הנייר מגלח עליה, אין תיבינ עליה משום ביאת מקדש.
 הו – למדנו אם כן שמשום רבי יהושע בר מלל גמר לה שהוא
 שמע מרבי יהושע בן חנניה, ומדוע נקט התנא רק את רבי יהושע
 בן חנניה.
 מתרצת הגמרא: אַמְרוּ בְּנֵי הַיְשִׁיבָה, שְׁמַע מִיָּהּ, כֵּל שְׁמַעְתָּהּ
 דְּמַתְּמָרְהָ כְּבִי תִלְתָּהּ, קְדָמָא וּבְתַרְתָּא אַמְרִינָן מִצִּיעָא לֹא אַמְרִינָן
 – כל דבר הלכה הנאמר בשם איש מפי איש, ניתן להזכיר רק את
 בעל המימרא הראשון וכן את האחרון, ואין חיוב להזכיר את כל
 מוסרי השמועה, ועל כן לא הזכר במשנתנו שמו של רבי יהושע
 בן מלל.
 ראייה לדין זה: אַמְרַן רַבִּי נַחֲמָן בְּרַי יִצְחָק, אַף אֲנִן נָמִי תִנְיָנָא – ניתן
 ללמוד דבר זה מדברי המשנה בפאה (פ"ג מ"ב), אַמְרַן נְחוּם הֶלְבְּלָר,
 כֵּךְ מְקוּבְלֵי מַרְבִּי מִיֵּשׂוּא, שְׁקִיבֵל מֵאֲבָא, שְׁקִיבֵל מֵהוּנְוֵת, שְׁקִיבֵל
 מִן הַבְּנֵי־אֵימ, שְׁהֶלְבָה הִיא לְמִשְׁחָה מִסִּינֵי בְּאֵדֵם הוֹרְעָה שְׁבֵת וְהַרְדֵּל
 ו-מיני ירקן בְּשֵׁנִים לְשִׁלְשָׁה מְקוּמוֹת בְּשֵׁדָה, שְׁנִיתָן הוּא פֶּאֶה מְכֵל
 אַחַד וְאֶחָד מֵהַמְקוּמוֹת, וְאֵינוּ יוֹכֵל לִבְדֵּה פֶּאֶה מִמְקוֹם אֶחָד עַל
 הַשָּׂרָר מֵאַחַר שֶׁאֵין אֲנוּ נְדִים אוֹתָם כִּי־שָׂתָה אַחַת. וְאֵילוּ אֵת יְהוֹשֻׁעַ
 וְכָלֵב לֹא קִשְׁיָב, שְׁהִי לֹא מִנְה הַתְּנָא שְׁהַנְבִיאִים קִיבְלוּ מִכָּלֵב
 שְׁהִיָּה מִן הַזְּקִינִים, וְכָלֵב קִיבֵל מִיְהוֹשֻׁעַ שְׁקִיבֵל מִמִּשְׁחָה, שְׁמַע מִיָּהּ
 – מוכח שאין צריך להזכיר את כל בעלי השמועה האמצעיים:

משנה

אמר רבי עקיבא, דנתי קל וחומר לפני רבי אליעזר, מה אם עצם
 בשעורה שדינו קל, שהרי אינו מטמא אדם השווה עם העצם
 באהל, ומכל מקום הנייר מגלח על מנעו ועל משאו – אם נגע הנייר
 בעצם בשעורה או נשאה, עליו לסתור את נזירותו ולא גלח שערו
 וכמבואר לעיל (מ"ט), רביעית דם שדינו חמור יותר, שהוא מטמא
 אדם השווה עמו באהל, אינו דין שהיא הנייר מגלח על מנעה ועל
 משאה.
 וממשיך רבי עקיבא בדבריו: אַמְרַן לִי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, מַה זֶה עֲקִיבָא,
 אֵין דִּינִן בְּאֵן מְקַל וְחוֹמֵר, וְלֹא פִירַשׁ טַעְמוֹ. וּבְשִׁבְעָתִי וְהַרְצִיתִי
 ו-סיפרתי את הדברים לפני רבי יהושע, אמר לי, קל וחומר
 שאמרת, ופה אמרת, אלא בן אמרו חכמים, שדין זה שהנייר מגלח
 על עצם בשעורה הלכה היא למשה מסיני, ואין דין קל וחומר
 מהלכה למשה מסיני, ועל כן לא ניתן ללמוד מכאן שהנייר מגלח
 על מגע ומשא של רביעית דם:

מה ימי חלוטו מצינו שפעון תגלחת לאחר שנתרפא, אף ימי ספרו
 הלא טעון תגלחת לאחר שמנה שבעה ימים, ויש להשוותם עוד
 ולומר ומה ימי חלוטו אין עולין לו מן המנין, אף ימי ספרו אין עולים
 לו למנין ימי נזירותו.
 יכול אף ימי הספרו יהיה דינם כן שלא יעלו למנין ימי הנזירות,
 והדין נותן – יש ללמוד כן מ'במה מצינו, שמצורע חלוט מטמא כל
 דבר הראוי למשכב ומושב, וכך גם מצורע בימי הספרו מטמא
 משכב ומושב, ושווה אותם גם לזח שחם למדת בקל וחומר מנזיר
 בקרב לימי חלוטו שאין עולין לו מן המנין למנין נזירות טהרה,
 תאמר שאף ימי הספרו של המצורע אין עולין לו מן המנין.
 אלא שיש לדחות ולומר, אמת, לא, אין ללמוד מזה לזה, אם
 אמת בימי חלוטו שאין עולים למנין נזירותו, שכן חלוטו פעון
 לאחריו תגלחת ומביא קרבן והרי הם כעין ימי טומאתו, לפיכך אין
 עולין למנין ימי נזירותו, אבל האם תאמר גם בימי הספרו שלא יעלו
 לנזירותו, שאין פעון המוסגר לאחרתם תגלחת ואינו מביא קרבן,
 ולכן אין להשוותם לימי טומאה כמו מוחלט, לפיכך יעלו למנין.
 מסיים הספרי: מִכָּאֵן אַמְרוּ ו-למדו? שִׁמֵּי סִפְרוּ וְיָמֵי גָמְרוּ שֶׁל
 מִצְרַע אֵין עוֹלִין לוֹ מִן הַמִּנְיָן, אֲכֵל יָמֵי הַזֶּה וְהַזֶּה וְהַסִּפְרוּ שֶׁל מִצְרַע
 כִּיּוֹן שֶׁאֵין טַעוּנִים תְּגַלְחֹת וְקִרְבָן הֵי אֵלוֹ עוֹלִין לוֹ. מִסִּיִּים רַב אִשִּׁי
 אֵת קוֹשִׁייתָ: תִּקְנֵי מִיָּהּ – הרי שינוי בספרי, לא אם אמת בימי
 טומאה של נזיר שכן מבטל בהן את הקדמין תאמר בימי חלוטו.
 במאי – באיזה נזירות מדובר, אליבא דרבי, בנזירות מועטת,
 שמשצטרע ועד סוף ימי נזירותו יש רק שלושים יום, היאך רצה
 לומר שימי חלוטו יעלו למנין ימי נזירותו, הא בעינן – הלא צריך
 למנות שלושים יום כשיעור גידול שער קודם שיהיה מותר בגילוח,
 וכיון שגילוח לאחר שנתרפא מצרעו לא נותרו לו שלושים יום
 עד השלמת נזירותו, אלא לאו בנזירות מרובה, שקיבל על עצמו
 נזירות לזמן מרובה משלושים יום, שגם לאחר שיגלח מחמת
 צרעתו ישארו שלושים יום עד סוף נזירותו, ואף על פי כן תקני
 בספרי שאין ימי חלוטו עולין לו מן המנין, אלמא – מוכח שימי
 חלוטו העודפים על שלושים לא סלקין ליה – אינם עולים לימי
 הנזירות, וקשה על רב חסדא. מסיימת הגמרא: אכן שמע מינה –
 מוכח מזה שאין הלכה כרב חסדא:

משנה

אמר רבי אליעזר משום רבי יהושע, כל טומאה מן המת שהנייר מגלח
 עליה וסותר נזירותו בגללה, דהיינו כל סוגי הטומאות שנשנו
 במשנה לעיל (מ"ט), תיבינ עליה מי שנטמא בה, כרת במזיד או קרבן
 בשוגג, על ביאת מקדש – אם נטמא בה ונכנס לבית המקדש בעוד
 טומאתו עליו, וכל טומאה מן המת שאין הנייר מגלח עליה, דהיינו
 כל סוגי הטומאות המנויות במשנה שלאחריה (ד"ד) שאין סותרות
 את נזירותו, אין תיבינ עליה על ביאת מקדש.
 אמר רבי מאיר, לא תהא טומאה זו, שאין הנייר מגלח עליה, קלה
 יותר מן טומאת השרין, שאף שאין הנייר מגלח וסותר נזירותו על
 טומאה זו, חייבים עליה על ביאת מקדש:

גמרא

שנינו במשנה שאמר רבי אליעזר משום רבי יהושע שכל טומאה
 שאין הנייר מגלח עליה אין חייבין עליה משום ביאת מקדש.

אגרות קודש

[ז' מרחשון, ה'תשל"ב]

כבר עניתו שיתיעץ בידידים מבינים ככהנייל (וכמובן המכירים אותו – השייך לכ"ז). וברפרט
 שכנראה ממכתבו: אין לעייע כל ידיעות בכ"ז ורוצה ללוות כל הממון הדרוש לכ"ז, יבטיח לכאוי"א
 משכורת כזו ויסמוך ע"ז אשר פי ניהל ופי ימכור וכז' (וכו').

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

1 **ב.** זמן סעודה ג' הוא משניניע זמן מנחה גדולה עד הערב¹¹ דהינו משש שעות ומחצה ואילך ואם עשאה
2 קדם לכן לא קים מצות סעודה שלישית אלא אם כן נמשך בה עד אחר המנחה שאכל (יותר מ) כפיצה¹²
3 אחר שש ומחצה אבל לכתחלה גם התחלת הסעודה תהא אחר שש ומחצה.
4 ולהאומרים שמשנהייע זמן מנחה גדולה אסור לקבוע אפלו סעודה קמנה עד שיתפלל מנחה תחלה כמו
5 שנתבאר בסימן רל"ב¹³ צריך להתפלל לעולם מנחה קדם סעודה שלישית וכן נוהגים במדינות אלו¹⁴⁻¹⁵.
6 אבל המתירים לקבוע סעודה קדם תפלת המנחה אומרים שבשבת טוב לאכל סעודה ג' קדם תפלת המנחה
7 לפי שבין מנחה למעריב בבין השמשות אסור לשנות מים בתוך הסעודה או אחריה מפני שהוא קרוב
8 לזמן¹⁶ חזרת הנשמות לגיהנם במוצאי שבת והשותה אז מים מהנהר הרי זה גזול את המתים שמתקורים
9 במים קדם חזרתם ויש חשש סנה בדרך¹⁷ ולפי מנהגנו שאנו אוכלים בין מנחה למעריב יש לנו לזהר
10 שלא לשנות אז מים שנשאבו או מהנהר אלא מים שפבית¹⁸ שנשאבו קדם לכן מהנהר או שאר משקים.

ביאורי הלכה

[ד] עד הערב - יש לאכול לפחות (יותר מ) כפיצה או השמשות¹¹.
[ה] מים שבבית - והוא הדין למים שבברז שברובם כזית פת קודם השקיעה¹⁰, ובדיעבד אם נתאחר בסעודה שלישית - מותר להתחילה אפילו בין אינם מגיעים ישירות מהנהר¹⁸.

ציונים והוספות

10 קצות השלחן סי' צב בדה"ש ס"ק ח. ושם: ואם לא אכל כזית מבעוד יום - אין צריך לומר רצה בברכת המזון. ובש"כ פנ"ו הערה לה הביא מהגרשו"א שעפי"ז יתכן שצריכים דוקא שיאכל את הכזית תוך כדי אכילת פרס.
11 ראה לקמן סי' רצט ס"ב: ויש מתירין אפילו להתחיל בבין השמשות בין לאכול בין לשנות ואין איסור אלא בודאי לילה שאז הוא זמן הראוי להבדלה וכן נתפשט המנהג בסעודות גדולות שמתחילין בביה"ש ואין למחות בידם כיון שיש להם על מה שיסמכו אבל העיקר כסברא הראשונה (שצריך להפסיק סעודתו - אם התחיל באיסור אחר השקיעה).
ובבדה"ש סי' צד ס"ק ו הביא המשנ"ב שהמנהג להתחיל בין השמשות למי שנתאחר בסעודה שלישית (ודומה לסעודות גדולות דלעיל), והוסיף להתיר להתחיל לאכול אפילו בתוך חצי שעה לפני צאת הכוכבים גם אם אין לו מי שיזכיר לו קריאת-שמע (וכשהוא קודם השקיעה מותר להתחיל לכתחילה אף אם הוא תוך חצי שעה לצאת הכוכבים כפי שמצוי בארץ-ישראל שאין חצי שעה בין השקיעה לצאת הכוכבים).
12 כב' הדיעות הראשונות דלעיל ס"א אם צריך כפיצה או יותר מכפיצה. ועד"ז בסי' רסז ס"ג (אם קידש והתחיל סעודת הלילה קודם החשכה): יש מחמירים שימשוך סעודתו בלילה עצמו שיאכל כזית לפחות אחר צאת הכוכבים כדי שיקיים ג' סעודות בשבת עצמה (להעיר ששם הזכיר כזית ולא כפיצה).
13 סי' זה בשוע"ר לא הגיע לדינו, וראה שו"ע שם ס"ב: לא ישב אדם... לאכול אפי' סעודה קטנה סמוך למנחה גדולה. עיין שם הדיעות והמסקנא בזה.

וראה קיצור הלכות משוע"ר (כמילואים) שניתן להסיק מהמנהג שהביא אדה"ז במדינות אלו, וכן מכך שבסידור הכניס אדמו"ר הזקן סעודה שלישית לאחר מנחה דוקא, ראייה שדעת אדה"ז לא להתחיל אפילו סעודה קטנה בזמן מנחה גדולה (כדעת המחבר).
14 וכן הוא בסידור (סדר סעודה שלישית הובא אחר תפלת המנחה).
15 כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב היה מקפיד לאכול סעודה שלישית לאחר מנחה דוקא וסעודה שניה קודם מנחה דוקא (ראה להלן על סעיף ז), וכן הוא על פי קבלה (כה"ח ס"ק ב מהזוהר הק' ושער הכוונות).
ולכך גם מי שאינו אוכל פת אלא יוצא ידי חובתו בטעימה כלשהי, יעשה זאת לאחר מנחה.
16 רק 'קרוב לזמן' ולא הזמן ממש בו חוזרים לגיהנם שהוא במוצאי-שבת כדלהלן סי' רצה ס"א (ע"פ שו"ת שיה יצחק סי' קסג).
17 פע"ח שער השבת פכ"ד: השותה מים בזמן ההוא ימות באסכרה (והוסיף שאם עבר זמן בין השמשות אף שעדיין לא הבדיל - יכול לשנות בתוך הסעודה ואין בכך כלום).
אולי אפשר לפרש "גזול את המתים", כלומר מבטל כבודם, שהם מתקוררים במי הנהר בשעה זו, והוא שותה מהנהר לצמאזו כאילו לא נוגע לו המתרחש בשעה זו (ראה ר"ן מו"ק דף כב ע"ב ד"ה הרי זה גזול), ובזה יובן מדוע אסור שתיה בלבד ולא שימושים אחרים במים שדי בהם להראות התחשבותו עם המתים.
18 אף שהמים שנשאבו מהנהר בבין-השמשות יגיעו לאחר מכן, מכל-מקום האיסור חל רק בשעת בין השמשות.

1 וַיֵּשׁ אוֹמְרִים שְׁאֵפוֹר זֶה שֶׁל שְׁתֵּית מַיִם מִהַנְּהַר בֵּין הַשְּׁמֹשׁוֹת הוּא בְּעֶרְב שַׁבַּת שְׁמֵתְקָרִים פְּשִׁיזְצָאִים
2 מִהֶגְיָהֶם וְטוֹב לְחַוֵּשׁ גַּם לְדַבְּרֵיהֶם¹!

סימן רצא, דין שלש סעודות טעף ב מתוך שולחן ערוך אדמו"ר הזקן עם ביאורי הלכה, הוצאת קה"ת

ביאורי הלכה

[1] גם לדבריהם - כגון למי שקיבל שבת מוקדם וקידש קודם צאת-הכוכבים¹⁹.

ציונים והוספות

(19) וכן עבור ילדים, או עבור הצריך ליקח תרופה עם מים.

שולחן ערוך רבנו הזקן הלכות שבת - לפי לוח "רב יומי"

אף לדברי האוסרים לסחטן לצורך מימיהם מכל-מקום אם אינו סוחטן אלא כדי לטבל המאכל במימיהם הרי זה מותר אע"פ שאין שם אוכל בתוך הכלי שסוחטן לתוכו מפני שבשעת סחיטתן יודעים הכל שסוחטן למתק האוכל ולא לשם משקה שאין דרך כלל לסחטן לשם משקה:

ח במה דברים אמורים בפירות הראויים לאכילה אבל פירות שאינן ראויים לאכילה אסור לסחטן לדברי הכל אפילו לתוך האוכלים שכסוחטן פרי שאינו ראוי לאכילה אינו מפריד אוכל מאוכל אלא אוכל מפסולת ויש בזה משום מפרק כמ"ש בס"י ש"ה וגם משום בורר אוכל מתוך הפסולת אפילו רוצה לאכול לאלתר שלא התירו לברור אוכל מפסולת בידו כדי לאכול לאלתר אלא מפני שדרך אכילה כך הוא ליטול האוכל בידו מן הפסולת ולאכול ואינו מעין מלאכה אבל לסחוט ולאכול אינו דרך אכילה אלא דרך מלאכה:

ט וכן אסור לסחוט הבוסר דהיינו ענבים שלא הגיעו לכפול הלבן אפילו לתוך האוכלין מפני שאינו ראוי לאכילה וכפסולת הוא לגבי יין הנסחט ממנו ולפי שלא נודע לנו שיעור פול הלבן אסור לסחוט ענבים לתוך אוכלים עד שיהיו ראויים לאכילה לרוב בני אדם ויש מי שמתיר לסחוט הבוסר לתוך האוכל (ואצ"ל בשאר פירות שאינן ראויים לאכילה ואפילו לסחטן לשם משקין מותר להמתירן בשאר פירות) ויש להחמיר כסברא הראשונה:

י תפוחים דינם כשאר פירות ואפילו לימונים אין דינם כתותים ורמונים אלא כשאר פירות שמותר לסחטן לצורך מימיהן אפילו לשם משקה לדברי המתירים ולדברי האוסרים מותר על-כל-פנים לסחטן לצורך אוכל דהיינו לטבל המאכל במימיהן וכיוצא בזה ואע"פ שבאותן מקומות שיש להם הרבה מהם הם סוחטים אותן לצורך מימיהן אין דינם כתותים ורמונים בשביל כך אפילו באותן מקומות לפי שאינן סוחטין מימיהן לשם משקה אלא לצורך אוכל ואפילו אם נוהגין לסחטן לתוך מים לשתות מותר כיון שאין דרך לשתותן לבדן.

ומכל-מקום לדברי האוסרים לסחוט שאר פירות לצורך מימיהן לשם משקה אסור לסחוט בשבת לימונים או שאר

ד זיתים וענבים שנתרסקו מבעוד יום משקין היוצאין מהן בשבת מותרין מטעם שנתבאר בסימן רנ"ב.

ואפילו לא נתרסקו מבעוד יום אם יש יין בגיגית שהענבים בתוכה אע"פ שהענבים מתבקעים בשבת בגיגית ויוצא מהן עוד יין מותר לשתות מגיגית זו בשבת שכל מעט יין היוצא מהענבים בשבת מתבטל בס' ביין שהיה כבר בגיגית ואע"פ שהוא דבר שיש לו מתירין שלאחר השבת יהיה מותר בלא ביטול מכל-מקום כיון שישן זה היוצא בשבת לא היה ניכר מעולם קודם שנתערב ולא היה עליו שם יין מעולם (ועיין ביו"ד סי' קכ"ג אימתי חל עליו שם יין) לא חל עליו שם דבר שיש לו מתירין עד לאחר שכבר נתבטל ולא אמרו שדבר שיש לו מתירין אינו בטל אלא כשהאיסור בעין מתחלה וחל עליו שם דבר שיש לו מתירין ואח"כ נתערב.

ואפילו אם נתנו ענבים שלימים בגיגית זו בשבת ונתבקעו ביין בו ביום מותר לשתות יין מהגיגית מטעם זה אבל לכתחלה אסור ליתן ענבים שלמים ביין בשבת כדי שיתבקעו ויזוב יינם משום איסור סחיטה ואף שאינו סוחט בידיו ממש מכל-מקום אסור מדברי סופרים:

ה חרצנים וזגים שנתן עליהם מים לעשות תמד מותר למשוך מהם בשבת ולשתות ואפילו לא נתן מים והיין מתמצה וזב מאליו מותר לשתותו כיון שכבר נתרסק מבעוד יום:

ו מותר לסחוט אשכול של ענבים לתוך הקדרה שיש בה תבשיל כדי לתקן (עיין סי' תק"ה) האוכל שכל משקה הבא לאוכל כאוכל הוא חשוב ואין עליו שם משקה כלל והרי זה כמפריד אוכל מאוכל אבל אם אין בה אוכל אסור לסחוט לתוכה אע"פ שעתיד לערב בה אוכל ובשביל כך הוא סוחט לתוכה יין זה כדי לתקן ולמתק את האוכל שיתן בה אח"כ שיאכלנו עם יין זה והרי זה משקה הבא לאוכל וכאוכל הוא חשוב מכל-מקום כיון שבשעת סחיטת היין אין בה אוכל עדיין ואין הדבר ניכר כלל שהוא בא לתקן אוכל אסור מדברי סופרים:

ז וכן הדין בתותים ורמונים וכיוצא בהם אבל שאר פירות

47 יח מותר לשבר הקרח ליטול מים מתחתיו שהרי אינו
48 בורא מים בזה ומשום שבירת הקרח אין איסור כלל
49 שכל דבר תלוש שאינו כלי אין בשבירתו ופסיקתו שום
50 איסור כלל כמ"ש בסי"ד אבל בנהר או באר כיון
51 שהקרח מחובר לקרקע אסור לשברו:

52 יט צריך לזהר שלא לשפשף ידיו במלח מפני שהמלח
53 נימוח על ידיו אבל מותר להשליך מים במלח וליטול
54 ידיו מהם אע"פ שהמלח נמחה שם מאליו ובלבד שלא
55 ישפשפנו בידינו ובחורף צריך שלא ליטול ידיו כלל במים
56 שיש בהם שלג או ברד שהמה קלים להתרסק מהמלח ואם
57 יטול יזהר שלא ידחקם בין ידיו שלא יהא מרסק בידיים.

58 ויש אומרים שכל שהנימוח אינו בעין לבדו אלא מתערב
59 בדבר אחר אפילו מרסקו וממחהו בידיים מותר ולכן מותר
60 ליטול ידיו ולשפשפם במים שיש בהם שלג וברד או מלח
61 אע"פ שמרסקם וממחה אותם בידינו כיון שהם מתערבים
62 במים שעל ידיו וכן מותר אפילו לרסק בידיים חתיכות שלג
63 וברד שיהא נמחה וזב לתוך כוס של יין או מים מפני שטעם
64 איסור הריסוק בידיים הוא משום גזרה שמא יסחוט פירות
65 העומדים למשקין לפי שהשלג והברד למימיהן הן עומדים
66 וכיון שהוא מתערב בדבר אחר לא גזרו לפי שאינו דומה
67 לסחיטת פירות העומדים למשקין שהמשקה הנסחט הוא
68 בעין לבדו.

69 ויש להחמיר כסברא הראשונה:

70 כ ולפיכך יש מי שהיה נזהר להטיל מים בשלג כי ע"י
71 השתן נימוח השלג והרי זה כממחהו בידיים שאסור לפי
72 סברא הראשונה אע"פ שאין הנימוח בעין לבדו (וגם הוא
73 הולך לאיבוד) אבל מותר לדרוס שלג ברגליו כי אפשר שלא
74 יהא נמחה ונמס על ידי כך ולכן אף אם הוא נמחה ונמס
75 דבר שאינו מתכוין הוא ומותר כיון שאינו פסיק רישיה.

76 ויש מי שאומר שאפילו המנעלים לחים ובודאי נימס השלג
77 שם מותר וכן מותר להטיל מי רגלים בשלג מפני שהוא דבר
78 שאי אפשר לזהר בו בימות החורף כי כל הארץ מלאה שלג
79 ולכן לא גזרו בו חכמים כלל

80 (וטוב להחמיר במקום שאפשר לזהר בקל):

81 כא אסור לפרוס סודר על פי חבית של מים לכסותה שמא
82 יתלכלך במים ויבא לסחטו ויתחייב משום מלבן אבל
83 בגד העשוי לפרוס עליה מותר מפני שאינו חושש עליו
84 לסחטו אם מתלכלך כיון שהוא מיוחד לכך אבל מותר
85 לפרוס סודר על פי חבית של יין אדום או של שמן או שכר
86 ושאר משקים כיוצא בהם ואפילו לשרותו לכתחלה במשקין
87 הללו בידיים כגון לסננו עליו מותר מפני שאין מלבן אלא
88 מים ויין לבן וכיוצא בהם.

89 ומכל-מקום בגד שנשרה אפילו במשקין שאין מלבנין אסור
90 לסחטו משום איסור מפרק שהוא תולדת הדש כמו שסחיטת
91 פירות אסורה משום מפרק אלא שאינו חייב על סחיטה זו
92 אלא אם כן צריך למשקין הנסחטין מהבגד אבל אם אינו

1 פירות לתוך מים או שאר משקין ששתותן לפי שלא אמרו
2 אלא משקה הבא לאוכל הוא כאוכל ולא הבא למשקה:

3 יא וכל זה בלימונים חדשים אבל הכבושים במלח וחומץ
4 או במי מלח וכן שאר פירות וירקות הכבושים וכן
5 השלקות אסור לדברי הכל לסחטן לצורך מימיהן אלא
6 לצורך גופן לתקנם לאכילה ע"י כך שאז אין בו מפרק כיון
7 שאינו צריך כלל לדבר המתפרק דהיינו מימיהן.

8 ואם סחטן לצורך מימיהן פטור מן התורה שאע"פ שמימיהן
9 היו משקין גמורים קודם שנבלעו בהן כגון שנכבשו או
10 נשלקו במים או יין וחומץ וכיוצא בהן משאר משקין כיון
11 שעכשיו הן נסחטין מאוכלין תורת אוכל עליהן והרי זה
12 כמפריד אוכל מאוכל ומכל-מקום מדברי סופרים אסור
13 לסוחטן לצורך מימיהם הואיל והיו משקין גמורים קודם
14 לכן משא"כ בפירות חיינן שמימי סחיטתן לא היה עליהם
15 שם משקה מעולם לפיכך מותר לסחטן לדברי המתירין:

16 יב מותר לסחוט כבשים ושלקות לצורך מימיהן לתוך
17 קדרה שיש בה אוכל כדי לתקנו אבל אם עדיין אין בה
18 אוכל אסור לסחוט לתוכה אע"פ שעתיד לערב בה אוכל
19 מטעם שנתבאר למעלה:

20 יג מותר לסחטן לתוך המוריים מפני שהוא חשוב אוכל
21 אבל לתוך המשקין אסור לסחטן:

22 יד הסוחט דג לצורך צירו דינו כסוחט כבשים ושלקות
23 לצורך מימיהן:

24 טו תפוח או שאר פרי מבושל מותר לסחטו להוציא ממנו
25 מה שיש בו שהרי הוא סוחט כל האוכל ממנו ולא כדי
26 להוציא ממנו מימיו:

27 טז השלג והברד וכל כיוצא בהם אסור לרסק אותם בידיים
28 דהיינו לשברם לחתיכות דקות כדי שיזובו מימיהן
29 משום שדומה למלאכה שבזמננו מים הללו אבל נותן הוא
30 לתוך כוס של יין או מים בימות החמה כדי לצננו והם
31 נימוחים מאליהם ואינו חושש וכן מותר להניחם בחמה או
32 כנגד המדורה במקום שאין יכולים להתחמם שם עד שתאה
33 היד סולדת בו והם נפשרים שם מאליהם.

34 ויש אומרים שלא התירו אלא ליתן לתוך הכוס שהנימוח
35 אינו בעין לבדו אלא מעורב ביין או במים שבכוס אבל
36 כשהנימוח הוא בעין לבדו אסור אפילו בדיעבד מטעם
37 שנתבאר בסי' שי"ה.

38 וכבר נתבאר שם שהעיקר כסברא הראשונה אלא שלכתחלה
39 נוהגין להחמיר:

40 יז לא אסרו אלא כשמתכוין לרסק בשביל שיזובו מימיו
41 אבל מותר לשבור חתיכה ממנו אפילו אם יזובו קצת
42 מים על ידי זה שדבר מועט הוא ואינו חשוב כלום ועוד
43 שאינו מתכוין לכך ואינו פסיק רישיה ועוד שהם הולכים
44 לאיבוד (ואינן דומין כלל לסחיטת פירות העומדים למשקים
45 שאין המשקה הנסחט הולך לאיבוד ולכן אין לגזור כלל על
46 זה מפני זה):

30 לאיבוד מכל-מקום אסור מדברי סופרים כמ"ש למעלה.
 31 ויש אומרים שכל שהמשקין הולכין לאיבוד אין איסור
 32 אפילו מדברי סופרים אלא כשמתכוין לסחוט אבל כל שאינו
 33 מכוין לכך אע"פ שהוא פסיק רישיה מותר כיון שאין
 34 הסחיטה נוחה לו כלל שהרי אין לו שום הנאה ממנה ולא
 35 אסרו להדק מוכין בפי הפך אע"פ שאינו מתכוין לסחוט
 36 אלא מפני שהמשקין הנסחטין מהמוכין לתוך הפך שמגיע
 37 לו הנאה מסחיטה זו אבל משקין הנסחטין מהנעורת שסביב
 38 הברזא הן הולכין לאיבוד אם אין כלי תחתיהם ואין לו בהם
 39 הנאה של כלום.
 40 והעיקר כסברא הראשונה שהרי ספוג שאין לו בית אחיזה
 41 אין מקנחין בו אע"פ שאינו מתכוין לסחוט והמשקה הנסחט
 42 מהספוג הולך לאיבוד.
 43 ומכל-מקום העולם נהגו היתר בדבר לפקוק בנעורת בשבת
 44 ויש שלמדו עליהם זכות דכיון שהברזא ארוכה חוץ לנעורת
 45 ואין יד מגעת לנעורת אע"פ שנסחטין משקים מן הנעורת
 46 מותר כמו ספוג שיש לו בית אחיזה לדברי האומר שאף
 47 שהנסחט ממנו משקה מותר מפני שהוא כמריק מים
 48 מצלוחית ולפי זה אף אם יש כלי תחת הברזא לקבל משקה
 49 הנסחט מותר.
 50 ולפי שרבו החולקים על דבריו לכן יש להנהיגם שלא יהיה
 51 כלי תחת הברזא כדי שהמשקה הנסחט ילך לאיבוד ויסמכו
 52 על סברא האחרונה שנתבאר אף שאינה עיקר מפני שיש
 53 מתירין לגמרי אפילו לסחוט במתכוין כל שהמשקה הולך
 54 לאיבוד וגם הברזא תהא ארוכה חוץ לנעורת כדי לצרף ג"כ
 55 קולא זו.
 56 (ומשום איסור ליבון אין לחוש בנעורת ובחתיכת בגד
 57 שסביב הברזא אף אם הוא יין לבן שהוא מלבן מפני שהן
 58 עשויין לכך ואינו חושש לליבון כלל כמו שנתבאר בסי'
 59 שי"ט לענין משמרת):

חלק ב סימן שכ דיני סחיטה בשבת

1 צריך למשקין הנסחטין ואינו סוחט אלא כדי לנקות הבגד
 2 אין זה דומה לדישה כלל שהדש הוא צריך לתבואה שמפרק
 3 מהשבלים לפיכך אין בסחיטה זו איסור מן התורה אלא
 4 מדברי סופרים.
 5 ולכן לא גזרו שלא לשרות בגד במשקין שאין מלבנים משום
 6 גזרה שמה יסחוט ויתחייב משום מפרק כיון שאינו חייב
 7 אלא אם כן צריך למשקין הנסחטין וזה אין לחוש כלל
 8 שיסחוט הבגד לצורך המשקין שיסחטו ממנו מפני שאינן
 9 חשובים כלום ואין דרך כלל לעשות כן:
 10 **כב** אסור להדוק מוכין בפי פך שיש בו משקין שמה יבא
 11 לידי סחיטה שע"י ההידוק יסחטו המשקין הבלועין
 12 במוכין לתוך הפך ואף שאינו מתכוין מכל-מקום פסיק
 13 רישיה ולא ימות הוא כשיהדק היטב ולכן אסרו להדק כלל
 14 שמה יהדק היטב:
 15 **כג** ספוג אם יש לו בית אחיזה של עור שיאחזנו בו
 16 מקנחין בו ואם לאו אין מקנחין בו שכשאוהזו בידו
 17 הוא נסחט בין אצבעותיו ואף שאינו מתכוין לכך פסיק
 18 רישיה ולא ימות הוא ויש מי שאומר שאף כשיש לו בית
 19 אחיזה אי אפשר לקנח בספוג בלא סחיטה ואע"כ מותר
 20 שכיון שהסחיטה באה ע"י בית אחיזה אינה נקראת סחיטה
 21 אלא הרי הוא כמריק מים מצלוחית שאין בו משום מפרק
 22 אבל כשאין לו בית אחיזה שהוא נסחט במקום אחיזת ידו
 23 אסור:
 24 **כד** ברזא שמכניסין בנקב שבדופן החבית שמוציאין בו
 25 היין וכורכין סביב הברזא חתיכת בגד או נעורת של
 26 פשתן ופוקקים בה הנקב שבחבית אסור לפקוק בה בשבת
 27 אפילו היא חבית של יין אדום או שאר משקין שאין מלבנים
 28 מפני שע"י הפקיקה נסחטין משקין הבלועין בנעורת ופסיק
 29 רישיה ולא ימות הוא ואף שהמשקין הנסחטין הולכין

לקוטי תורה

12 **אך הפירוש הוא כך: שמע [הוא] לשון הבנה.**
 13 **ישראל הוא בחינת הנשמה הנקרא ישראל.**
 14 **וכל אחד צריך לומר לנשמה:**
 15 **שמע והבן, אתה ישראל, בחינת הנשמה - ה'**
 16 **אלקיננו, [כלומר:] הוי' שהוא פירוש הוי' הוה**
 17 **ויהיה ברנע א', ועל בן נרמז הכל בתיבה אחת,**
 18 **הוי' שהוא למעלה מהשכל, הוא אלהינו, היינו**
 19 **בחנו וחיותנו.**
 20 **איתא בזהר בפירוש שם הוי' - "הי' הוה ויהי'**
 21 **[כאחד:], והיא היא בחינת סובב כל עלמין**
 22 **שלמעלה מגדר חכמה ושכל ולמעלה מגדר זמן, עד**

1 **תוכן הפרק: הפירוש בפסוק שמע ישראל הוי'**
 2 **אלקיננו הוי' אחד על פי משנת החסידות**
 3 **[בפרק זה יבאר כיצד בחינת "ישראל" שבנשמה,**
 4 **אף שהיא "למעלה מן הגוף" - מכל-מקום לא זו בלבד**
 5 **שהיא יכולה להאיר באדם ולהיות נרגשת בו, אלא**
 6 **אדרבה, היא היא אמיתית החיות והמציאות של כל**
 7 **אחד מישראל:]**
 8 **וזהו ג"כ פירוש שמע ישראל ה' אלקיננו ה' אחד.**
 9 **ולבאורה למה נאמר ג' שמות.**
 10 **לכאורה הול"ל "שמע ישראל ה' אחד", ומדוע**
 11 **מזכיר כאן ג' שמות: הוי', אלקיננו, [ושם פעם] הוי'?**

41 העולמות והנבראים; משא"כ אור אין-סוף ב"ה
42 בכבודו ובעצמו (אור הסובב כל עלמין) שהוא
43 למעלה מגדר העולמות הרי מצידו אין שום מקום
44 לאיזו מציאות חוץ ממנו ית'.

45 וזהו שכוּפּל ואומר (אחרי "הוי" אלקינו)
46 "הוי" אחד, פירוש, מצד שם הוי' הרי האדם
47 "כולא חד" עם אלקות, שאין שום מציאות בלעדו.
48 ובחינת נשמה זו הנקרא ישראל נתאחד עם הוי'
49 ב"ה.

50 וזהו ענינה של בחינת "ישראל" שבנשמה,
51 שהיא מיוחדת בתכלית עם שם הוי' - כי כל כוחה
52 וחיותה של בחינת ישראל הם "הוי'" ("הוי'
53 אלקינו") - ולפיכך מאיר בה הענין ד"ה' אחד",
54 שהוא "כולא חד" עם הוי' ב"ה.

55 [לסיכום:

56 באמירת "שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד" אומר
57 אדם ל"ישראל" שבנשמתו: התבונן בכך שאמיתת
58 כוחך וחיותך הוא שם הוי', ובמילא צריך להיות מונח
59 ומורגש אצלך כיצד הנך "כולא חד" עם אלקות.

60 לאחרי שנתבאר פירוש "שמע ישראל גו'",
61 משיך לבאר ההמשך לפסוק שלאח"ז "ואהבת את
62 הוי' אלקיך":

63 ובשיתבונן כך, מזה נתעורר מדת האהבה
64 להשי"ת.

65 כשאדם יתבונן בכך שכל כוחו וחיותו אינם
66 אלא "הוי'" והוא "כולא חד" עם אלקות, עי"ז
67 יבוא לידי אהבת ה', שלא יתאוה וישתוקק לשום
68 דבר בעולם מלבד אלקות, היינו שאהבתו לה' אינה
69 כמו אהבה לדבר זר, אלא אהבה "עצמית" (מאחר
70 שכל מציאותו אינה אלא אלקות).

71 וזהו ואהבת את הוי' אלקיך, פירוש, שהוא
72 תמיד אלהיך.

73 בזה יובן הטעם לכך שגם בפסוק "ואהבת"
74 נאמר "הוי' אלקיך" (ולא סתם - "ואהבת את ה'")
75 - לפי שדוקא ההתבוננות בענין "הוי' אלקיך היא
76 המעוררת את האהבה לה', דהיות ש"הוי'" הוא
77 "כוחך וחיותך", והרי זה ענין תמידי, נמצא, שאין
78 שום מקום בחיי האדם לאיזה ענין אחר מלבד
79 אלקות, ואם כן כל תשוקת ואהבת האדם הן רק
80 אליו יתברך.

1 שעבר הוה ועתיד נמצאים הכל ביחד (וכנרמז בכך
2 ש"הי' הוה ויהי" כלולים בתיבה אחת - "הוי").

3 וזהו פירוש "הוי" - אלקינו":

4 ידוע דאחד הפירושים בשם אלקים הוא מלשון
5 כח (כמו "ואת אילי הארץ לקח"), וענינו - שהוא
6 ית' בעל כל הכוחות כולם, ולפי זה, הפירוש
7 הפנימי ב"אלקינו" - אלקה שלנו - הוא (לא רק
8 שהקב"ה שולט עלינו, אלא) שהקב"ה הוא כוחנו
9 וחיותנו.

10 אך בזה הוא ההבדל בין כל הנבראים כולם
11 ונשמות ישראל, שכל הנבראים כולם חיים וקיימים
12 רק מהשפע האלקי המצומצם משם אלקים (מידת
13 הדין והצמצום), ואילו נשמות ישראל הם "חלק
14 משם הוי' ב"ה", כמ"ש "כי חלק הוי' עמו",
15 ובמילא "הוי' - אלקינו", שכוחנו וחיותנו
16 (המלוכשים בתוכנו על ידי שם אלקים) הם באמת
17 השפע משם הוי'.

18 [ומתורץ הטעם שהזכיר כאן גם "אלקינו" ולא
19 הסתפק בשם הוי' לחוד].

20 וזהו מה שהאדם צריך "לומר" לנשמתו: "שמע"
21 והתבונן בכך, ש"אתה ישראל", כלומר, אמיתת
22 מציאותך היא בחינת "ישראל" שבך; לפי ש"הוי' -
23 אלקינו", שכוחנו וחיותנו של כל אחד ואחד מישראל
24 (אינם סתם חיות אלקי, אלא) הם שם הוי', שלמעלה
25 מגדר חכמה ושכל.

26 ה' אחד, הוא כולא חד.

27 ומוסיף עוד יותר - "ה' אחד", פירוש - "הוא
28 כולא חד".

29 כלומר: זה שאמרנו שכוחנו וחיותנו הם שם
30 הוי', אין הכוונה בזה שישנם שני דברים נפרדים -
31 המציאות שלנו, אשר בתוך מציאות זו נמצא כח
32 וחיות משם הוי' [כמו גוף ונפש, למשל, שהם שני
33 דברים נפרדים (דהרי גשם הגוף לא נתהווה מן
34 הנפש), אלא שחיות הנפש מתלבש בכל אברי הגוף
35 ומהפך אותם ל"גוף חי", אבל סוף-סוף הם שני
36 דברים], אלא "הוא כולא חד", שמייוחדים בתכלית
37 עם הוי', שאין כאן שום מציאות נפרדת מאלקות.

38 [כי מציאות של נברא שבהרגשתו הוא נפרד
39 מאלקות ודבר בפני עצמו, תיתכן רק מצד שם
40 אלקים, שהוא אור מצומצם הנותן מקום למציאות

33 עבורו יתברך.
 34 והטעם לכך הוא לפי ש"הוי' אלקיך", שכל
 35 כוחו וחיותו של אדם מישראל אינם אלא "הוי'",
 36 בלי שום נתינת מקום לאיזה ענין של פירוד מאלקות
 37 (דלא כבן שנעשה נפרד מאביו), ולפיכך האהבה
 38 לה' מחמת הכרה זו מביאה את האדם לידי מסירת
 39 חייו עבורו יתברך.
 40 וזה האהבה, שהיא מחמת שהוי' אלהיך, יש
 41 בכל אחד ואחד מישראל, אפילו בקל שבקלים,
 42 כמאמר אע"פ שחטא ישראל הוא.
 43 נתבאר לעיל שבחינת ישראל ישנה בשלימות
 44 אצל כאו"א מישראל, אפילו קל שבקלים, וכמאמר
 45 רז"ל "ישראל אע"פ שחטא ישראל הוא",
 46 שהפירוש הפנימי בזה הוא, שבחינת "ישראל"
 47 שבנשמה לא נפגמה כלל ע"י חטאים;
 48 וא"כ גם כוחו וחיותו של "קל שבקלים" אינם
 49 אלא "הוי'", ויש לנשמתו אהבה זו לה' שמחמתה
 50 הוא מוכן למסור נפשו על קידוש השם.
 51 אך האהבה היא מסותרת אצלו, כמו אור הנר
 52 שמסתירים אותו במקום חושך, לכך צריך
 53 לעשות תשובה להסיר החושך ולגלות מצפוננו.
 54 וזהו שובה ישראל:
 55 ע"פ כהנ"ל יובן הפירוש הפנימי ב"שובה
 56 ישראל", שגם בבחינת "ישראל" צ"ל ענין התשובה
 57 (אף שהיא לא נפגמה כלל ע"י חטאים כנ"ל), דענין
 58 התשובה הוא - לשוב אל עצמותו ומהותו
 59 ומציאותו האמיתית, שהיא בחינת ישראל שבו.
 60 והיינו על ידי הסרת ה"חשך" (מעוונות)
 61 המסתיר על בחינת ישראל, ועי"ז יתגלה אצלו איך
 62 ש"הוי' אלקינו הוי' אחד", שכל מציאותו אינה
 63 אלא אלקות.

ד"ה שיר המעלות ממעמקים פרק ג

1 [והולך ומבאר גודל החידוש בכך שהוי' הוא
 2 "תמיד אלקיך":]
 3 ולא כמו הבן שנלקח ממוח האב ונפרד ממנו
 4 אח"כ, ואעפ"כ יש לו אהבה לבנו, אך אינו שוה
 5 לכל נפש, יש בן שיכול למסור נפשו בשביל
 6 אהבת אביו, ויש בן שאין לו מסירת נפש, וגם
 7 אינו מחויב על פי הדין, כי חייך קודמין,
 8 ואבידתו ואבידת אביו אבידתו קודמת בו'.
 9 וזה מחמת שהוא נהיה מהות בפ"ע.
 10 אע"פ שהבן נוצר מאביו ושרשו ממוח האב,
 11 מכל-מקום נעשה מציאות בפני עצמו, ולפיכך, אף
 12 שבן חייב בכבוד אביו, ויש בן שאף ימסור נפשו
 13 עבור אביו, מחמת גודל אהבתו אליו, מכל-מקום,
 14 אין הוא חייב למסור את נפשו ואת חייו כדי להציל
 15 חיי אביו, אלא לכל לראש מותר לדאוג לחיי עצמו,
 16 כי "חייך קודמין", וחיי הבן אינם חיי אביו.
 17 אך הנשמה אינו כך, רק כולא חד [עם אלקות]
 18 ואינה נפרדת ממנו ית' כלל.
 19 הנשמה לא נפרדה משרשה ומקורה להיות
 20 מציאות בפני עצמה (כמו הבן שנפרד מאביו ואמו)
 21 אלא היא נשארת תמיד "חלק אלקה ממעל" בלי
 22 שום פירוד ממנו יתברך, כלומר: ה"תמידיות" היא
 23 לא רק בזמן, אלא גם במדרגה, דזה שהוא תמיד
 24 מאוחד באלקות הוא לפי שאין שייך פירוד בין
 25 "חלק אלקה ממעל" להקב"ה עצמו (וכנ"ל בפירוש
 26 "הוי' אחד", ש"הוא כולא חד").
 27 לבן מוכרח להיות לה אהבה אפילו בכל לבבך
 28 ובכל נפשך, במסירת נפש ממש.
 29 אהבת ה' צריכה להיות לא רק "בכל לבבך"
 30 (באופן שלא נשאר שום שמץ אהבה ותאוה
 31 לתענוגים גשמיים) אלא גם "בכל נפשך - אפילו
 32 נוטל את נפשך", היינו עד כדי מסירת נפשו וחייו

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

שערי אורה

1 (מא) אך הנה לע"ל כתיב ולא יכנף עוד מוריך והיו
 2 עיניך רואות כו' וכן כתיב כי עין בעין יראו
 3 כו' דהיינו שלא יהיה התגלות אור וזיו יקר העליון

דעצמות אא"ס ע"י לבוש ומסך וזהו ולא יכנף עוד כו'
 אלא עיניך רואות בעצם אור יקר העליון כו' והענין הוא
 דלע"ל יתגלה אא"ס כמו שהוא למעלה בעצמותו

12 הפנימי' כמו שהוא טרם בואו להתלבש בלבוש וצמצום
13 לפי ערך קבלת כלי השגת הנשמות בג"ע להנות מזיו
14 כו' וזהו עיקר ההפרש בין יקר לש"י שנק' י"ש כו' והנה
15 בפורים מפני שהיה לכנ"י בחי' מס"נ בעצמות אא"ס
16 ממש וכו' לקבל מבחי' יקר תפארת גדולת עצמותו בלי
17 הסתר ולבוש כלל אלא כמו שהוא בבחי' הפנימי' בלי
18 לבוש מעלים כלל ע"ד שיהי' לע"ל דכתיב ולא יכנף
19 עוד כו' כנ"ל וזהו ליהודים היתה אורה אור ה' מקור
20 האור דתורה שזהו בחי' אור יקר העליון כמו שהוא
21 בבחי' הפנימית מטעם הנ"ל וזהו וששון ויקר הוא בחי'
22 יקר העליון שבעצמותו כו' וד"ל:

שער הפורים

1 למטה אל המקבלים בלי הסתר ולבוש כלל משום
2 דבבחי' טובב הכללי מעלה ומטה שוין בו וכמ"ש
3 ומתחת זרועות עולם כו' אני ראשון ואני אחרון כו'
4 כמשל העיגול שאין בו מעלה ומטה וכידוע ובחי'
5 לבוש והסתר אינו אלא כאשר מתצמצם להאיר בבחי'
6 קו וחוט כו' שאז מתצמצם בעצמו והאור אינו מאיר רק
7 ע"י צמצום שנק' מסך וכמ"ש הנה אלהינו זה קוינו לו
8 כו' וזהו תרגום מלא כל הארץ כבודו זיו יקריה זיו דהוד
9 שמו כמ"ש הודו על ארץ כו' שזהו בחי' הארה דהארה
10 לבד כנ"ל אבל לע"ל יתגלה בחי' יקר העליון כמו
11 שהוא בעצמו והוא הנק' יקר גי' ש"י אבל הוא בחי'

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר ה'צמח צדק'

מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו

13 הלא הוא אביך קנך כו' נמצא שנו' בישראל ב"פ קנין.
14 והענין הוא דהנה איתא במד"ר ע"פ דודי לי ואני לו
15 הוא לי לאב ואני לו לבן, הוא לי לאלקי' ואני לו לעם,
16 הוא לי לאב דכתי' כי אברהם לא ידענו וישראל לא
17 יכירנו אתה אבינו כו', ואני לו לבן כמ"ש בני בכורי
18 ישראל, הוא לי לאלקי' דכתי' אנכי הוי' אלקיך, ואני
19 לו לעם דכתי' עם זו יצרתי כו'. וזהו שנו' ב"פ ל' קנין,
20 א' בבחי' עם, עם זו קנית, והב' בבחי' בן הלא הוא
21 אביך קנך כו'. דהנה נש"י נק' בנים למקום וגם נק' עם,
22 והיינו שבשרש הנשמות כמו שהן למעלה נק' בנים כו',
23 אך כשנמשכו למטה נתלבשו בגופים אזי נק' בחי' עם
24 בבחי' עבד כו'.

חמשה קנינים

1 והנה ג' קנינים אלו ישנם בד"כ בתפילה, מתחילה
2 אומרים ברכת התורה שהוא בחי' תורה קנין א',
3 ואח"כ פסוד"ז הוא שמים וארץ קנין א' שע"י פסוד"ז
4 ממשיכי' בחי' קנין של שמים וארץ, ואהבת עולם הוא
5 מדריגת אברהם קנין אחד אברהם אוהבי, ואח"כ ק"ש
6 שמע ישראל הוא בחי' תמליכהו בשמים וארץ כו'
7 שהוא בחי' המשכת אא"ס שנמשך בשמים וארץ כו'.
8 ועתה י"ל מ"ש ישראל קנין א', והנה לכאורה י"ל מה
9 שמחלק כאן אברהם וישראל לשני קנינים והלא
10 לכאורה הם קנין אחד דאברהם הוא ישראל וישראל
11 הוא אברהם, והענין הוא דהנה בקנין דישראל כתי' שני
12 פעמי' ל' קנין, דהנה כתי' עד יעבור עם זו קנית וכת'

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

9 הקרבנות הוא בחי' העלאת מ"ן לחיות המרכבה
10 שיגביהו את הכסא לבחי' כי לא אדם הוא, הוא בחי'
11 א"א, וזהו קרבן בגימ' א"א, והרמב"ן פי' ל' קירוב
12 הכוחות והשמות לבחי' אוא"ס ב"ה, וסיים בשולחן
13 שגם ע"י אכילת שולחן יכול ג"כ להמשיך מבחי'
14 הכתר בחי' ימי קדם כשאוכל לשובע נפשו ולומד
15 ומתפלל בכח האכילה. ולקרב אל השכל איך שולחנו
16 של אדם מכפר, יובן מה שארז"ל כוהנים אוכלי'

1 וז"ע צדיק אוכל לשובע נפשו פי' לשובע נפשו,
2 שובע ל' משיבתי' אותו תהא צדיק, ול' שבועה
3 אשר נשבעת לאבותינו שזהו מימי קדם שלמעלה
4 מימות עולם וימי עולם כמ"ש במ"א, ואכילת הצדיק
5 הוא להשיב נפשו מבחי' ימי קדם הנ"ל, משא"כ בטן
6 רשעי' כו' להיות כי ע"י אכילתו לא די שאינו מעלה
7 כ"א מתגשם עוד ויפול כו'. ונמצא מובן מה שמסיים
8 בשולחן להיות כי כמו שמזבח מכפר להיות כי

קדישין ואית שדה כדא' ואם בשדה מצאה שעז"נ
 ובשר בשדה טריפה, בשר קאי על אבר שאין בו עצם,
 ואם ח"ו נפגם בשדה טריפה הוא נשג"ז, גורם עי"ז
 להיות ציון שדה תחרש, ולהיות כי אין רע יורד
 מלמעלה המקור הוא שולחן ערכתי, שהגם שרבי התיר
 מ"מ עי' בדברי הפוסקי' שזה בכה וזה בכה כו',
 ובהשתלשלות נמשך גם רע גמור שולחן דלעו"ז ולכן
 פי' במאו"א שין י"ז שולחן נק' יסוד דנוקבא דקדושה
 ויסוד דנוק' דקלי'. ולהיות כן הקדימו מצות נטילת
 ידים לשולחן דסעודה לשפוך עלי' מי רביעית ע"ד
 מ"ש בס"י ע"ס במספר עשר אצבעות.
 [המשך המאמר נמצא בד"ה להבין בתוס' ביאור שרש
 ענין נט"י ע' קנה, פיסקא: ולהיות כן צריך להקדים].

המזבח עץ שלש אמות (ג)

בס"ד. ש"פ אמור. ל"ב

ובעלי' מתכפרי', הרי ע"י אכילת הכהן מתכפרי'
 הבעלי', כן יובן כשהאדם אוכל כמו שנצטווה (ה"ה ג"כ
 ככהן, שפי' עובד שעובד להקב"ה, כן האדם שמקיים
 כציווי הקב"ה ה"ה ג"כ עובד) ג"כ מתכפר כמו ע"י
 אכילת הכהן.
אמנם הנה את זה לעומת זה עשה האלקי', וכמו שיש
 שולחן בקדושה כן גם בלעו"ז יש ג"כ שולחן,
 והוא כי מצינו בדרו"ל שאמרו שולחן ערכתי לו כו'
 שנק' היחוד בשם שולחן, וכת' כי אם את הלחם אשר
 הוא אוכל, וכת' כן דרך וגו' אכלה ומחתה פיה ואמרה
 לא פעלתי כו', והיינו בחי' שולחן דלעו"ז, וע"ד שנת'
 בד"ה ויהיו חיי שרה בענין שדה דאיתא בזהר בגין
 דאית שדה ואית שדה אית שדה שהוא חקל תפוחין

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער - אדמו"ר מוהרש"ב

שיעורים בהמשך המאמרים - תער"ב

ועל בן כשמדברים על אור הסוכב הוא בשמים ובארץ
 בשוה, משום דאור המקיף אין בו בעצמו התחלקות
 מדריגות, ומה שנמשך בעולמות אינו בבחינת התלבשות
 פנימי אור בכלי - שאם היה נמשך בהתלבשות פנימית,
 אור בכלי, בהכרח היו בו הבדלי דרגות לפי הבחינה
 שבה מתלבש, ועל בן הוא בכל העולמות בשוה כו'.
 נמצא אם כן, שהתייבשה הסתירה בין הפסוקים
 השונים. והמסקנה היא כי גם האור הסוכב וגם האור
 הממלא נמצאים בתוך העולמות, אלא שאופן גילויים
 הוא שונה. האור הפנימי בא בהתלבשות ובהתחלקות,
 ואילו האור הסוכב נמצא בכל העולמות בשווה מחמת
 שאינו מתגלה בפנימיותם ואינם תופסים בו.
 וכפי שהמשיל הרבי נ"ע במאמר הראשון את האור
 הפנימי לכוחות הנפש המתחלקים באברי הגוף, כך את
 ענין זה שאור הסוכב נמצא בעולמות אך לא באופן של
 התחלקות והתלבשות, מבאר הרבי נ"ע להלן במשל
 ארוך מכת הרצון בנפש האדם. וכדברי הפסוק²⁰
 "מבשרי אחזה אלקה".

שבת פרשת עקב

וזהו שאמר בזהר¹⁹ איהו תפיס כבולחו עלמין ולית מאן
 דתפיס ביה - הוא - האור אין-סוף - תופס בכל
 העולמות ואין מי שתופס בו. כוונתו לאור הסוכב,
 שמצד אחד איהו תפיס כבולחו עלמין היינו שהאור
 הסוכב נמצא בתוכם ופנימיותם ולא רק שנמצא בתוכם
 (ללא השפעה עליהם), אלא: והוא עיקר החיות שלהם
 כו' כמו שכתוב בספר של בינונים שם, בפרק מה,
 שעיקר החיות וההתהוות של מציאות הנברא הוא
 מהאור המקיף, הסוכב. ומאידך מבהיר הזוהר ולית מאן
 דתפיס ביה - שום נברא לא מסוגל לתפוס ולהשיג באור
 אין-סוף ברוך-הוא. בניגוד לאור הממלא, שהכלי תופס
 את האור כיון שהאור מתצמצם לפי ערך הכלי, הרי את
 אור הסוכב אי אפשר לתפוס.
 וזהו גם כן מה שכתוב הן השמים ושמי השמים לא
 יבלבלוך - שגם העולמות הרוחניים הגבוהים אינם
 "יכלכלוך" (כלומר יכולו אותך) - להיות בבחינת כלי
 לאור אין-סוף ברוך-הוא להיות בבחינת התלבשות
 פנימי כו',

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים קונטרסים – חלק א

ע"י התבוננות בשמע ישראל – ה' אחד, הנפש השכלית יכולה להביא את הנה"ב לאהבת ה'

32 כָּאוֹר הַחֲמָה, וְאוֹר הַחֲמָה יִהְיֶה כְּאוֹר שְׂבַעַת הַיָּמִים",
33 דְּאוֹר שְׂבַעַת הַיָּמִים הוּא מְקוֹר כָּל בְּחִינַת ז' יָמִים
34 הָעֲלִיּוֹנִים דְּאַצִּילוֹת, הֵן בְּחִינַת יוֹמִין דְּיָעִיר אֲנָפִין'
35 דְּאַצִּילוֹת שֶׁהֵן שְׂבַעַת יְמֵי הַבְּנִיָּן, וְהֵן יָמִים דְּמַלְכוּת שֶׁהֵן
36 עֲשָׂרָה מְאֻמְרוֹת שֶׁהֵן גַּם-כֵּן ז' יוֹמִין וְכִמוֹ שֶׁנִּתְּהוּ ז'
37 רְקִיעִין, דְּשָׂרֵשׁ כָּלֵם הוּא מִבְּחִינַת אוֹר שְׂבַעַת הַיָּמִים.
38 וְלַעֲתִיד תִּהְיֶה הַמַּלְכוּת כְּאוֹר הַחֲמָה, הֵינּוּ שֶׁתִּהְיֶה
39 בְּבְחִינַת אוֹר שְׂבַעַת הַיָּמִים, וְעַכְשָׁו הוּא רַק בְּחִינַת שֵׁם
40 ע', בְּחִינַת שֵׁם וְהָאֲרָה בְּלִבְד מְאוֹר שְׂבַעַת הַיָּמִים כו',
41 וְשֵׁם הַכֹּל הוּא בְּבְחִינַת אַחְדוּת, וְזֶהוּ ה' אֶחָד, דְּז'
42 רְקִיעִים וְאַרְץ וְד' רוּחוֹת הָעוֹלָם בְּטָלִים כְּא' – אוֹר-אֵין-
43 סוּף אֱלוֹפוֹ שֶׁל עוֹלָם, הֵינּוּ בְּחִינַת אוֹר שְׂבַעַת הַיָּמִים,
44 וְהוּא מְאֻמְר אֶחָד, וְכִמְאֻמְר "וְהָלֵא בְּמְאֻמְר אֶחָד יְכוֹל
45 לְהִבְרָאֵת", וְכִתְּבוּ הַפְּרָד"ס וְהַרְמ"ז (ר') מִשָּׁה זְכוּת-מְפָרֵשׁ
46 לְזֶהוּ) שֶׁזֶהוּ בְּחִינַת הַפְּתֵר, וְהֵינּוּ דְשֵׁם הַכֹּל בְּבְחִינַת
47 אַחְדוּת. וְכִאֲשֶׁר יִתְּבוּנָן בְּזֶה, אֵיךְ שֶׁפְּלִלוֹת הַהִתְהוּוּת הוּא
48 מִשֵּׁם וְהָאֲרָה לְכַד מִבְּחִינַת ע' רְבִתִּי שְׂבָאִין-עָרוּף לְגַבִּי
49 מְקוֹרָה דְשֵׁם הַכֹּל בְּבְחִינַת אַחְדוּת, וְגַם זֶה בְּאֵין-עָרוּף
50 לְגַבִּי עֲצֻמוֹת, דְּמְאֻמְר אֶחָד הוּא כְּעִנְיָן מִחֲשֻׁבָּה אַחַת,
51 דְּאֵיתָא בְּזִהַר "בְּמִחֲשֻׁבָּה אַחַת נִכְרְאוּ הָעוֹלָמוֹת", דְּגַם
52 שָׂרֵשׁ וּמְקוֹר הָעוֹלָמוֹת הוּא רַק בְּחִינַת מִחֲשֻׁבָּה אַחַת
53 לְגַבִּי עֲצֻמוֹת, וְזֶה יְכוֹל לְהִיּוֹת מוּכָן וּמְשֻׁגַּם גַּם בְּנִפְשׁ
54 הַשְּׂכֵלִית אֵיךְ שֶׁפְּלִלוֹת הַהִתְהוּוּת הוּא רַק מִהָאֲרָה לְכַד
55 וְאֵיךְ שֶׁהָאֲרָה וְגַם מְקוֹר הָהָאֲרָה הוּא בְּאֵין עָרוּף לְגַבִּי
56 עֲצֻמוֹת, עַל-כֵּן לֹא יִרְצֶה לֹא בְּבְחִינַת שֵׁם ע' וְלֹא בְּבְחִינַת
57 ע' כִּי-אִם בְּבְחִינַת עֲצֻמוֹת אוֹר-אֵין-סוּף. וְהַנֶּפֶשׁ הַשְּׂכֵלִית
58 הָרִי מְדוּתִיו נִעְשִׂים מַחִין לְהַנֶּפֶשׁ הַבְּהִמִית, לְזֹאת עַל-יְדֵי
59 הַשְּׂגָה זוֹ יְהִי "וְאֶהְבֶּת כו" בְּכָל לְכַבֵּד – בְּשִׁנֵּי יִצְרִיף",
60 שֶׁגַם הַנֶּפֶשׁ הַבְּהִמִית יָבֵא לְאַהֲבָה אֵת ה'.

חג הסוכות, תר"צ. נויארק

3 וְהִנֵּה, הָעֲבוּדָה דְּנִפְשׁ הָאֱלֵקִית עִם הַנֶּפֶשׁ הַשְּׂכֵלִית הוּא
4 בְּפִסּוּק רֵאשׁוֹן דְּקִרְיַאת שְׁמַע, "שְׁמַע יִשְׂרָאֵל
5 הוֹי אֱלֹהֵינוּ הוֹי אֶחָד". ד' שְׁמַע" הוּא לְשׁוֹן הַבְּנִיָּה, הֵינּוּ
6 דַע-לִי-רִי-זֶה כָּא הַהֶסְכֵּם מִצַּד הַשְּׂכָל דְּנִפְשׁ הַשְּׂכֵלִית,
7 וְלִהְיוֹתוֹ שְׂכָלִי הֵנָּה הַהִתְעַסְקוּת בּוֹ הוּא בְּהַשְׂגָּה וְהַבְּנִיָּה
8 וּבְרְבוּי הַתְּבוּנָנוֹת, וְהַהִתְבוּנָנוֹת הוּא בְּתִבְת "שְׁמַע"
9 עֲצֻמוֹ. דְּהֵנָּה "שְׁמַע" הוּא שֵׁם ע', וְהַע' הוּא ע' רְבִתִּי.
10 דְּהֵנָּה חַיּוֹת כָּל הָעוֹלָמוֹת וְהַנְּכַרְאִים הוּא מִבְּחִינַת שֵׁם
11 בְּלִבְד, וְכִמוֹ שֶׁתְּכוּב מְלֻךְ שְׁמוֹ נִקְרָא עֲלֵיהֶם, וְכִמוֹ שֵׁם
12 הַמְּלֻךְ שֶׁמִּתְפַּשֵּׁט עַל הַמְּדִינָה, כְּמוֹ כֵּן מַלְכוּתָךְ מַלְכוּת
13 כָּל עוֹלָמִים, דְּמִדַּת מַלְכוּתוֹ יִתְּבַרְךְ שֶׁמִּתְפַּשֵּׁט בְּעוֹלָמוֹת
14 לְהוֹת וְלִהְיוֹת הָעוֹלָמוֹת הוּא בְּחִינַת שֵׁם וְהָאֲרָה בְּלִבְד.
15 וְשֵׁם ע' הוּא שֶׁזֶהוּ הָאֲרָה מִבְּחִינַת ע' (בְּמִסְפָּר 70), שֶׁזֶהוּ
16 ז' מִדּוֹת וְכָל אֶחָד וְאֶחָד כְּלוּלָה מִעֲשָׂר שְׂעוּלָה ע'. וְהֵינּוּ
17 הַז' מִדּוֹת כְּמוֹ שֶׁכְּלוּלִים בְּכִינָה דְשֵׁם הֵם בְּבְחִינַת הַגְּדֻלָּה
18 שֶׁכָּל אַחַת כְּלוּלָה מִעֲשָׂר. וּמְכַל-מְקוֹם שֵׁם הֵם דְּוָקָא
19 בְּבְחִינַת אַחְדוּת, דְּעַם הֵי יוֹתָם בְּמִסְפָּר מְרֻבָּה, הָרִי הוּא
20 בְּבְחִינַת אַחְדוּת, דְּהַרְבוּי הוּא בְּבְחִינַת אוֹרוֹת, וְכִידוּע
21 דְּכָל שְׁלֻמְעָלָה יוֹתֵר הוּא רְבוּי הָאוֹר וּמַעוּט הַכְּלִים, וְכִמוֹ
22 שֶׁמְבָאֵר בְּמְקוֹם אַחַר כְּעִנְיָן שֶׁלְּפַעֲמִים מְסַפֵּר הַמְּרַבָּה
23 הוּא לְמַעְלָה וְלְפַעֲמִים לְהַפְּךָ שֶׁהַמְּסַפֵּר הַמּוּעָט לְמַעְלָה,
24 דְּהַפְּרָשׁ הוּא בֵּין הָאוֹרוֹת וְהַכְּלִים דְּמִסְפַּר הָאוֹרוֹת הוּא
25 לְמַעְלָה יוֹתֵר וּמִסְפַּר הַכְּלִים הוּא לְמַטָּה בְּיוֹתֵר, וְהֵינּוּ
26 דְּהַפְּרָשׁ הוּא בְּזֶה דְּמִסְפַּר הַכְּלִים הוּא בְּבְחִינַת
27 הַתְּחַלְקוֹת וּמִסְפַּר הָאוֹרוֹת הֵגַם שֶׁהוּא בְּבְחִינַת מְסַפֵּר
28 אֵינּוּ בְּבְחִינַת הַתְּחַלְקוֹת. וְזֶהוּ שֶׁהַע', שֶׁהֵן מִדּוֹת
29 הַכְּלוּלִים בְּכִינָה, עִם הֵי יוֹתָם בְּמִסְפַּר ע' הָרִי הֵם בְּבְחִינַת
30 אַחְדוּת. וּבְשָׂרְשׁוֹ ע' רְבִתִּי הוּא בְּחִינַת אוֹר שְׂבַעַת הַיָּמִים,
31 ז' תְּחִתּוֹנוֹת' שֶׁבְּפִתֵּר, וְכִמוֹ שֶׁתְּכוּב "וְהִנֵּה אוֹר הַלְּבָנָה

ו. גדולה (בספר תורה כתובה את זו גדולה יותר משאר האותיות). ז. שבע מידות

ספר השיחות – ה'ש"ת-תש"א בלה"ק

3 מאיר יותר אור האמת – הם מועטים עוד יותר. זוהי
4 עבודתנו לפעול בחיזוק התורה והיהדות בהתאם

1 ט. רואים אנו שבתחום היהדות ישנם מתעסקים,
2 ורק בתחום התורה הם מועטים. ובתורה עצמה בה

25 הכנה והכשרה כללית לכל שלוש הדרגות הכלליות
 26 בהרגש.
 27 שלוש הדרגות הכלליות בהרגש הן: א) רגש. ב)
 28 הרגש. ג) הרגש פנימי. וההכנה וההכשרה הכללית
 29 היא: א) מתינות. ב) התרכזות.
 30 בהתועדות חסידית-חסידותית בכלל - בודאי
 31 מרגישים אתם בדיוק המילה "התועדות חסידית
 32 חסידותית", שכן, לדאבון, הרי אלו הנקראות
 33 התועדות חסידית, רחוקות - אם לא ההיפך -
 34 מהתועדות חסידית אמיתית, הן במצב הרגש
 35 המתועדים והן בנושאי הדיבורים של ההתועדות.
 36 ואילו בהתועדות חסידית-חסידותית של תמימים
 37 בפרט, יכולים לדבר ענינים מסויימים בחסידות
 38 בקיצור.
 39 אני אומר זאת בגלל שהזכרתי שלוש הדרגות
 40 בהרגש ושתי הדרגות הכנה והכשרה, מבלי שיהיה
 41 בדעתי להסביר זאת כעת. שכן, נמצאים אנו הרי
 42 בהתועדות חסידית-חסידותית של תמימים, שבדאי
 43 יודעים לא רק פירוש המילות אלא גם את תוכן
 44 הכוונה הפנימית של חמשת הענינים שהוזכרו בקיצור.
 45 בליובאוויטש היו אפילו בשבת בין מנחה למעריב
 46 מנגנים עם הרגש, ובפרט הניגונים שהיו מנגנים
 47 בשעת התועדות, ומכל-שכן הניגונים שניגנו בשעת
 48 התועדות שזכו בה לאור פני קודש הקדשים הוד
 49 כ"ק אאמו"ר הרה"ק, שאז ניגנו מתוך הרגש פנימי.

ט' ניסן. ה'ת"ש

1 לתורת החסידות.

2 י. בחסידים בכלל ובהתועדות חסידיות בפרט,
 3 תופסת הנגינה לא רק מקום מכובד אלא אכן מקום
 4 חשוב⁶¹, שכן נגינה היא אחת מסרסורי החסידות.
 5 בנגינה יש משום עזרה מסויימת לגילוי החסידות, הן
 6 בהשגה והן בהתבוננות. גם בעבודה של חסידות
 7 תופסת הנגינה מקום משמעותי חשוב.
 8 החלק הטוב והמקום החשוב שהנגינה תופסת
 9 בחסידות, הוא דבר מוחשי שאינו רק ענין של הרגשה
 10 אלא ענין הניכר ונראה לכל.
 11 התועלת ופעולת הנגינה בחסידות הן בכל שלש
 12 החלוקות: א) השכלה והשגה. ב) התבוננות. ג) עבודה,
 13 וזאת כאשר הנגינה היא מתוך הרגש פנימי.
 14 שאלה: כיצד מגיעים להרגש פנימי?
 15 תשובה: אכן, אתה צודק, זוהי שאלה גדולה מאד
 16 - כיצד מגיעים להרגש פנימי.
 17 הרגש פנימי הוא דרגה גבוהה. ההרגש הפנימי
 18 אצל עובד מסודר הוא הדרגה הכללית השלישית
 19 בהרגש. אני אומר דרגה כללית, מפני שכל דרגה
 20 כוללת כמה וכמה חילוקי מדרגות.
 21 שלוש הדרגות בהרגש, למרות שהן מסודרות
 22 באופן כזה שהדרגה הראשונה היא הקדמה לדרגה
 23 השנייה, והדרגה השנייה היא הכנה והכשרה לדרגה
 24 השלישית, אך, אחרי ככלות הכל יש ומוכרח להיות

(61) ראה ג"כ מאמר דער"ח תמוז תש"ב, שיחת הה"פ תש"ג אות עג ואילך.

אגרות קודש

בי"ה כ"א טבת תר"ץ

כבוד ש"ב הנכבד והנעלה ו[וי"ח אי"א]

מוהר"ר שניאור זלמן שי

1 שלום וברכה!

2 במענה על מכתבו, הנה ע"ד מקום הסנהדרין, לא
 3 אוכל לעשות בזה מאומ[ה]. גלוי וידוע לו רוב העבודה
 4 העמוסה אלי.

5 איעצהו לבקר את כבוד ש"ב הרה"ק הנודע הרה"ח ר'
 6 מש"ה'לע שליט"א שניאורסאן-טווערסקי, כפי [האדריסה]
 7 האמורה מטה, להתייעץ אתו עמו על דבר זה, אשר בטח
 8 יכירחו עם המשכיל המפורסם החכם הנודע, מוקיר רבנו,
 9 מחבב הקדוש במסורת אבות, חוקר קדמוניות, דעתן ובעל

10 בינה ישרה, מר פ. ווערניק יחי'. אשר לא אפונה כי דבר
 11 כזה יכול לענין אותו, ולדעתי הנהו האחד אשר יכול
 12 למצוא נתיב להרעיון הנשגב והנעלה, אחרי הצעה נכונה
 13 ומסודרה.

14 השי"ת יהי בעזרו ויזמין לו פרנסתו בריוח, ויגדל את
 15 ילדיו יחי לתורה חופה ומעש"ט.

16 יואיל נא לפרוש גיני בשלום חותנו ידידי הרה"ג
 17 שליט"א ויואיל נא לכתוב לי משלמו ושלום בניו שי
 18 האם כבר סדר אותם בישיבה, השי"ת יהי בעזרם כי
 19 יקבלו חינוך טוב ויה[יו] יראי אלקים.

ש"ב הדוי"ש ומברכו

21 יוסף יצחק שניאורסאהן.

אג"ק מוהר"י"צ נרדך יד

פרשת נח

ו אלה תולדת נח נח איש צדיק תמים היה
 בדרתיו את האלהים התהלך נח: ויולד נח
 שלשה בנים את־שם את־חם ואת־יפת:
 ותרשחת הארץ לפני האלהים ותמלא הארץ
 חמס: וירא אלהים את־הארץ והנה נשחתה
 כִּי־השחית כל־בשר את־דרכו על־הארץ: ׀
 ויאמר אלהים לנח קץ כל־בשר בא לפני
 כִּי־מלאה הארץ חמס מפניהם והנני משחיתם
 את־הארץ: ׀ עשה לך תבת עצי־גפר קנים
 תעשה את־התבה וכפרת אתה מבית ומחוץ
 בכפר: ׀ וזה אשר תעשה אתה שלש מאות
 אמה ארך התבה חמשים אמה רחבה
 ושלשים אמה קומתה: ׀ צהר ׀ תעשה לתבה
 ואל־אמה תכלנה מלמעלה ופתח התבה
 בצדה תשים תחתים שנים ושלשים תעשה:
 (ל) וּאֲנִי הֲנִי מְבִיא אֶת־הַמַּבּוּל מִיּוֹם עַל־הָאָרֶץ
 לשחת כל־בשר אשר־בו רוח חיים מתחת
 השמים כל אשר־בארץ יגוע: ׀ והקמתי את־
 בריתי אתך ובאת אל־התבה אתה ובניך
 ואשתך וגשי־בניך אתך: ׀ ומפל־החי מפל־
 בשר שנים מכל תביא אל־התבה להחית אתך
 זכר ונקבה יהיו: (ישראל) ׀ מהעוף למינהו ומן
 הבהמה למינה מכל רמש האדמה למינהו
 שנים מכל יבאו אליך להחיות: ׀ ואתה
 קח־לך מכל־מאכל אשר יאכל ואספת אליך
 והיה לך ולחם לאכלה: ׀ ויעש נח ככל אשר
 צוה אתו אלהים בן עשה:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות א' עמ' 10)

ומפל החי (ו, יט)

נח נצטוו להכניס אל התבה את כל עניני העולם
 העלולים ללכת לאבוד במבול. הרי אומר: אם הגיע לידיעתו
 של אדם שיש בעולם חפץ שעלול ללכת לאבוד – מוטל
 עליו להשתדל להכניסו ל"תבה" שלו, להצילו ולהעלותו

לאלקות. שכן, הקב"ה הזמין לו ידיעה זו, בהשגחה פרטית,
 כדי שיצלה את החפץ הזה.

שני ז ׀ ויאמר יהוה לנח בא־אתה וכל־ביתך
 אל־התבה כִּי־אתך ראיתי צדיק לפני בדור
 הזה: ׀ מכל ׀ הבהמה הטוהרה תקח־לך
 שבעה שבעה איש ואשתו ומן־הבהמה אשר
 לא טהרה הוא שנים איש ואשתו: ׀ גם מעוף
 השמים שבעה שבעה זכר ונקבה לחיות זרע
 על־פני כל־הארץ: ׀ כִּי לַיָּמִים עוֹד שְׁבַעַת אֲנִי
 ממטיר על־הארץ ארבעים יום וארבעים לילה
 ומחיתי את־כל־היקום אשר עשיתי מעל פני
 האדמה: ׀ ויעש נח ככל אשר־צוהו יהוה:
 ונח בן־שש מאות שנה והמבול היה מים
 על־הארץ: ׀ ויבא נח ובניו ואשתו וגשי־בניו
 אתו אל־התבה מפני מי המבול: ׀ מן־הבהמה
 הטוהרה ומן־הבהמה אשר איננה טהרה ומן־
 העוף וכל אשר־רמש על־האדמה: ׀ שנים
 שנים באו אל־נח אל־התבה זכר ונקבה כִּאֲשֶׁר
 צוה אלהים את־נח: ׀ והיו לשבעת הימים ומי
 המבול היו על־הארץ: ׀ בשנת שש־מאות
 שנה לחיי־נח בחדש השני בשבעה־עשר יום
 לחדש ביום הזה נבקעו פל־מעינות תהום
 רבה וארבת השמים נפתחו: ׀ והיו הגשם
 על־הארץ ארבעים יום וארבעים לילה:
 ׀ בעצם היום הזה בא נח ושם־זחם ויפת
 בני־נח ואשת נח ושלשת גשי־בניו אתם
 אל־התבה: ׀ המה וכל־החיה למינה וכל־
 הבהמה למינה וכל־הרמש הרמש על־הארץ
 למינהו וכל־העוף למינהו כל צפור כל־כנף:
 ׀ ויבאו אל־נח אל־התבה שנים שנים מכל־
 הבר אשר־בו רוח חיים: ׀ והבאים זכר
 ונקבה מכל־בשר באו כִּאֲשֶׁר צוה אתו אלהים
 ויסגר יהוה בערו:

ידועה תורת הפעל-שם-טוב ש"תיבה" קאי על תיבות התורה והתפילה, וזהו הענין ד"בא גו' אל התיבה" - שיהודי צריך להכניס את עצמו בתוך תיבות התורה והתפילה, ועל-ידי-זה ביקלתו לינצל ממי המבול, "מים רבים" שבעולם.

שלישי ויהי המבול ארבעים יום על-הארץ וירבו המים וישאו את-התבה ותרום מעל הארץ: ויגברו המים וירבו מאד על-הארץ ותלך התבה על-פני המים: והמים גברו מאד מאד על-הארץ ויכפו כל-ההרים הגבהים אשר-תחת כל-השמים: חלמש עשרה אמה מלמעלה גברו המים ויכסו ההרים: ט ויגוע כל-בשר ו הרמש על-הארץ בעוף ובבהמה ובחיה ובכל-השרץ השרץ על-הארץ וכל האדם: י כל אשר נשמת-רוח חיים באפיו מפל אשר בחרבה מתו: יא וימח את-כל-היקום ו אשר על-פני האדמה מאדם עד-בהמה עד-רמש ועד-עוף השמים וימחו מן-הארץ וישאר אד-נח ואשר אתו בתבה: יב ויגברו המים על-הארץ חמשים ומאת יום: יג ויזכר אלהים את-נח ואת כל-החיה ואת-כל-הבהמה אשר אתו בתבה ויעבר אלהים ויח על-הארץ וישפו המים: יד ויסכרו מעינת תהום וארבת השמים ויפלא הגשם מן-השמים: טו וישבו המים מעל הארץ הלוך ושוב ויחסרו המים מקצה חמשים ומאת יום: יז ותנח התבה בחדש השביעי בשבעה-עשר יום לחדש על הרי אררט: יח והמים היו הלוך וחסור עד החדש העשירי בעשירי באחד לחדש נראו ראשי ההרים: יט והי מקץ ארבעים יום ויפתח נח את-חלון התבה אשר עשה: וישלח את-הערב ויצא ושוב עד-יבשת

המים מעל הארץ: ח וישלח את-היונה מאתו לראות הקלו המים מעל פני האדמה: ט ולא מצאה היונה מנוח לכף-רגלה ותשב אליו אלה-התבה פרימים על-פני כל-הארץ וישלח ידו ויקחה ויבא אתה אליו אלה-התבה: י ויחל עוד שבעת ימים אחרים ויסף שלח את-היונה מן-התבה: יא ותבא אליו היונה לעת ערב והנה עלה-זית טרף בפיה וידע נח פיקלו המים מעל הארץ: יב ויחל עוד שבעת ימים אחרים וישלח את-היונה ולא-ימצא שוב-אליו עוד: יג ויהי באחת ושש-מאות שנה בראשון באחד לחדש חרבו המים מעל הארץ ויסר נח את-מכסה התבה וירא והנה חרבו פני האדמה: יד ובחדש השני בשבעה ועשרים יום לחדש יבשה הארץ: ט

~ נקודות משיחות קודש ~ (רשימות חוברת קסט)

וימח את כל היקום (ז, כג)

יש לשאול, למה הנה ענש כלנה כזה. ויש לומר, דהנה שבעת המצוות שנתנו לפני המבול ענינן לשוב העולם, לשבת צרה (ונקמזות באותיות א-ז: אבר, ברפת ה', גזל, דינים, הכל (מעשה מעותועים של עבודה זרה), ווי (לשון צעקה, שעקרה בשפיכות דמים), זנות). וכינן שאנשי דור המבול עברו על שבע מצוות אלה, לא נתקיימה המסקלית שלמענה נברא העולם, ובמילא - בטלה הקריאה, ולאחר המבול נבנה העולם מחדש.

רביעי ט וידבר אלהים אל-נח לאמר: טא צא מן-התבה אתה ואשתך ויבניך ונשי-בניך אתך: טב כל-החיה אשר-אתך מכל-בשר בעוף ובבהמה ובכל-הרמש הרמש על-הארץ כתיב הוצא קרי הוצא אתך ושרצו בארץ ופרו ורבו על-הארץ: טג ויצא-נח ויבניו ואשתו ונשי-בניו אתו: טד כל-החיה כל-הרמש וכל-העוף כל רמש על-הארץ למשפחתיהם יצאו מן-התבה: טה ויבן נח מזבח ליהוה ויקח מפל ויעל בהמה ובהמה ובעוף ובעוף ובהמה ובהמה ובעוף ובעוף ויעל

עלת במוֹצֵחַ: ^ט וַיִּרַח יְהוָה אֶת־רִיחַ הַנִּיחֹחַ וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־לִבּוֹ לֹא אֶסְפָּף לְקַלֵּל עוֹד אֶת־הָאָדָמָה בְּעִבּוֹר הָאָדָם כִּי יַעַר לִבִּי הָאָדָם רַע מִנְעֻרָיו וְלֹא־אֶסְפָּף עוֹד לְהַכּוֹת אֶת־כָּל־חַי כַּאֲשֶׁר עָשִׂיתִי: ^ז עַד פְּלִימֵי הָאָרֶץ וְרַע וְקָצִיר וְקָר וְחֹם וְקֹיץ וְחָרָף וַיּוֹם וְלִלְחָה לֹא יִשְׁבְּתוּ: ^ח וַיִּבְרַךְ אֱלֹהִים אֶת־נֹחַ וְאֶת־בָּנָיו וַיֹּאמֶר לָהֶם פְּרוּ וּרְבוּ וּמְלֵאוּ אֶת־הָאָרֶץ: ^ט וּמוֹרָאֲכֶם וַחֲתֻכְכֶם יְהוִה עַל כָּל־חַיַּת הָאָרֶץ וְעַל כָּל־עוֹף הַשָּׁמַיִם כְּכֹל אֲשֶׁר תִּרְמַשׁ הָאָדָמָה וּבְכָל־דְּגֵי הַיָּם בְּיַדְכֶם נִתְּנוּ: ^י כָּל־רֶמֶשׂ אֲשֶׁר הוּא־חַי לָכֶם יְהוִה לְאֹכְלָהּ כִּי־רַק עֵשֶׂב נָתַתִּי לָכֶם אֶת־כָּל־: ^{יא} אֹד־בֶּשֶׂר בְּנַפְשׁוֹ דָּמּוֹ לֹא תֹאכְלוּ: ^{יב} וְאֹד אֶת־דְּמַמְכֶם לְנַפְשֹׁתֵיכֶם אֲדַרְשׁ מִיַּד כָּל־חַיָּה אֲדַרְשְׁנָו וּמִיַּד הָאָדָם מִיַּד אִישׁ אָחִיו אֲדַרְשׁ אֶת־נַפְשׁ הָאָדָם: ^{יג} וְשִׁפְךָ דָּם הָאָדָם בְּאָדָם דָּמּוֹ יִשְׁפָּךְ כִּי בַצֶּלֶם אֱלֹהִים עָשָׂה אֶת־הָאָדָם: ^{יד} וְאַתֶּם פְּרוּ וּרְבוּ שִׂרְצוּ בָאָרֶץ וּרְבוּ־בָהּ: ^{טו}

לְשַׁחַת הָאָרֶץ: ^א וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים זֹאת אֹת־הַבְּרִית אֲשֶׁר־אֲנִי נֹתֵן בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם וּבֵין כָּל־נֶפֶשׁ חַיָּה אֲשֶׁר אִתְּכֶם לְדֹרֹת עוֹלָם: ^ב אֶת־קַשְׁתִּי נָתַתִּי בַעֲנַן וְהַיְתִיחָה לְאוֹת בְּרִית בֵּינִי וּבֵין הָאָרֶץ: ^ג וְהָיָה בַעֲנַנִּי עֲנַן עַל־הָאָרֶץ וּנְרָאתָהּ חֲקֻשָׁת בַּעֲנָן: ^ד וּזְכַרְתִּי אֶת־בְּרִיתִי אֲשֶׁר בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם וּבֵין כָּל־נֶפֶשׁ חַיָּה בְּכָל־בֶּשֶׂר וְלֹא־יְהוִיָה עוֹד הַמַּיִם לְמַבּוּל לְשַׁחַת כָּל־בֶּשֶׂר: ^ה וְהַיְתִיחָה חֲקֻשָׁת בַּעֲנַן וּרְאִיתִיהָ לְזִכָּר בְּרִית עוֹלָם בֵּין אֱלֹהִים וּבֵין כָּל־נֶפֶשׁ חַיָּה בְּכָל־בֶּשֶׂר אֲשֶׁר עַל־הָאָרֶץ: ^ו וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל־נֹחַ זֹאת אֹת־הַבְּרִית אֲשֶׁר אֲשֶׁר הַקְּמַתִּי בֵּינִי וּבֵין כָּל־בֶּשֶׂר אֲשֶׁר עַל־הָאָרֶץ: ^ז

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות לה עמ' 33)

זאת אות הברית . . לדורות עולם (ט, יב)

פרט לשני דורות . . חזקיה . . אנשי כנסת הגדולה (מדרש

רבה)

יש לתמוה, כיצד אפשר לומר שרק בשני דורות אלו לא היה צורך בקשתי, ובהרי כל זמן שאין מצב שפול ביותר אין מקום למבול? ויש לומר, שראית הקשת אין משמעותה שהעולם ראוי למבול חס-ושלום, אלא היא אות וזכרון לכך שגם אם היה העולם במצב שפול ביותר - מבטחים אנו שלא יהיה עוד מבול. ואי-ראית הקשת בשני דורות אלו מורה על גדל זכותו של צדיק הדור: אפילו אם היה דורו בשפול המצב, וגם לא הייתה הבטחת ה' - הנה בזכותו לא היו נענשים.

ששי ^א וַיְהִי בְּנִינְחַ הַיְצְאִים מִן־הַתְּבֵּה שֵׁם וְחָם וַיִּפֹּת וְחָם הוּא אָבִי כְנַעַן: ^ב שְׁלֵשָׁה אֱלֹהֵי בְּנֵי־נֹחַ וּמֵאֵלֶּה נִפְצָה כָּל־הָאָרֶץ: ^ג וַיַּחַל נֹחַ אִישׁ הָאָדָמָה וַיִּטַּע כָּרֶם: ^ד וַיִּשְׁתַּ מִן־הַיַּיִן וַיִּשְׁכַּר וַיִּתְּגַל בְּתוֹךְ אֹהֱלָהּ: ^ה וַיֵּרָא חָם אָבִי כְנַעַן אֶת עֶרְוַת אָבִיו וַיַּגִּד לְשְׁנֵי־אָחָיו בְּחוּץ: ^ו וַיִּקַּח שֵׁם וַיִּפֹּת אֶת־הַשְּׂמֵלָה וַיְשִׁימוּ עַל־שִׁכְּם שְׁנֵיהֶם וַיִּלְכוּ אַחֲרָיו וַיִּכְסּוּ אֶת עֶרְוַת אֲבִיהֶם וּפְנֵיהֶם אַחֲרָיו וְעֶרְוַת אֲבִיהֶם לֹא

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחות ש"פ נח, ב' דר"ח מרחשון

התשמ"ח)

אמנם, לאחרי הענין ד"בא גו' אל התיבה - בא הציור "צא מן התיבה גו'". והענין בזה: תכלית הפונה היא - "צא מן התיבה גו'" [וכן "כל התיבה גו' היצא אסף", "הוציאם אמה" (בעל-פה), הנינו, לפעול בעולם כפי שהוא במעמד ומצב ד"תחתון" (ולא רק להעלותו למצב גולה, להכניסו לתיבה),

חמישי ^א וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל־נֹחַ וְאֶל־בָּנָיו אִתּוֹ לֵאמֹר: ^ב וְאֲנִי הִנְנִי מְקִים אֶת־בְּרִיתִי אִתְּכֶם וְאֶת־זֵרְעֲכֶם אַחֲרֵיכֶם: ^ג וְאֵת כָּל־נֶפֶשׁ הַחַיָּה אֲשֶׁר אִתְּכֶם בְּעוֹף בְּהֵמָה וּבְכָל־חַיַּת הָאָרֶץ אִתְּכֶם מִכָּל יְצֵאי הַתְּבֵּה לְכָל חַיַּת הָאָרֶץ: ^ד וְהַקְּמַתִּי אֶת־בְּרִיתִי אִתְּכֶם וְלֹא־יִכְרַת כָּל־בֶּשֶׂר עוֹד מִמִּי הַמַּבּוּל וְלֹא־יְהוִיָה עוֹד מַבּוּל

ראו: ^כ וַיִּקַּץ נֹחַ מֵיִגְוֹ וַיַּדַּע אֶת אֲשֶׁר-עָשָׂה
 לוֹ בְּנוֹ הַקָּטָן: ^{כא} וַיֹּאמֶר אֲרוּר כְּנָעַן עֶבֶד
 עֲבָדִים יִהְיֶה לְאֶחָיו: ^{כב} וַיֹּאמֶר בְּרוּךְ יְהוָה
 אֱלֹהֵי שָׁם וַיְהִי כְנָעַן עֶבֶד לָמוֹ: ^{כג} יָפֶת אֱלֹהִים
 לְיָפֶת וַיִּשְׁפֵּן בְּאֶחָיו שָׁם וַיְהִי כְנָעַן עֶבֶד לָמוֹ:
^{כד} וַיַּחֲזִינֵה אַחֵר הַמְּבֹול שְׁלֹשׁ מֵאוֹת שָׁנָה
 וַחֲמִשִּׁים שָׁנָה: ^{כה} וַיְהִי כְּלִי-מִינֵחַ תִּשְׁעַ מֵאוֹת
 שָׁנָה וַחֲמִשִּׁים שָׁנָה וַיָּמָת: ^{כו} פ' י' * וְאֵלֶּה
 תּוֹלְדֹת בְּנֵי-נֹחַ שֵׁם חָם וַיָּפֶת וַיִּוֹלְדוּ לָהֶם בְּנִים
 אַחֵר הַמְּבֹול: ^{כז} בְּנֵי יָפֶת גְּמַר וּמְגוֹג וּמְדִי וַיִּוֹן
 וַתְּבֵל וּמִשְׁדַּי וַתִּירָם: ^{כח} וּבְנֵי גְמַר אֲשַׁכְנַן וַרִּיפַת
 וַתְּגַרְמָה: ^{כט} וּבְנֵי יוֹן אֱלִישָׁה וַתְּרַשִּׁישׁ בְּתִים
 וַדָּנִים: ^ל מֵאֵלֶּה נִפְרְדוּ אֵינִי הַגּוֹיִם בְּאַרְצֹתָם
 אִישׁ לְלִשְׁנֹו לְמִשְׁפַּחְתָּם בְּגוֹיָהֶם: ^{לא} וּבְנֵי חָם
 כּוּשׁ וּמִצְרַיִם וְפוּט וּכְנַעַן: ^{לב} וּבְנֵי כּוּשׁ סִבָּא
 וַחֲוִילָה וְסִבְתָּה וְרַעְמָה וְסִבְתָּכָא וּבְנֵי רַעְמָה
 שְׁבָא וַדָּן: ^{לג} וְכוּשׁ יָלַד אֶת-נִמְרֹד הוּא הַחַל
 לְהַיּוֹת גְּבַר בְּאַרְץ: ^{לד} הוּא-הִיּוֹה גְּבַר-צִיד לִפְנֵי
 יְהוָה עַל-כֵּן יֹאמַר כְּנִמְרֹד גְּבוּר צִיד לִפְנֵי
 יְהוָה: ^{לה} וַתְּהִי רֵאשִׁית מַמְלַכְתּוֹ בְּכָל אֶרֶץ
 וְאַפְדַּי וּכְלָנָה בְּאַרְץ שֹׁנַעַר: ^{לו} מִן-הָאָרֶץ הַהוּא
 יֵצֵא אֲשׁוּר וַיִּבְנֶן אֶת-נִינְוֶה וְאֶת-רִחְבַת עִיר
 וְאֶת-כַּלַּח: ^{לז} וְאֶת-רָסֵן בֵּין נִינְוֶה וּבֵין כַּלַּח הוּא
 הָעִיר הַגְּדֹלָה: ^{לח} וּמִצְרַיִם יָלַד אֶת-לוּדִים וְאֶת-
 עַנְזִים וְאֶת-לְחָבִים וְאֶת-נִפְתָּחִים: ^{לח} וְאֶת-
 פְּתָרִים וְאֶת-פְּסָלְחִים אֲשֶׁר יֵצְאוּ מִשָּׁם
 פְּלִשְׁתִּים וְאֶת-כְּפָתָרִים: ^{לח} ס * וּכְנַעַן יָלַד
 אֶת-צִידֵן בְּכּוּר וְאֶת-חֵת: ^{לח} וְאֶת-הִיבּוּסִי וְאֶת-
 הָאֱמֹרִי וְאֶת הַגְּרִגִּשִׁי: ^{לח} וְאֶת-חֲחִי וְאֶת-הָעֵרְקִי
 וְאֶת-הַסִּינִי: ^{לח} וְאֶת-הָאֲרוּדִי וְאֶת-הַצְּמֵרִי וְאֶת-
 הַחֲמָתִי וְאַחֵר נִפְצוּ מִשְׁפַּחֹת הַכְּנַעֲנִי: ^{לח} וַיְהִי
 גְבוּל הַכְּנַעֲנִי מִצִּידֵן בְּאַכָּה גְרָרָה עַד-עֵזָה
 בְּאַכָּה סְדֻמָּה וְעַמֹּרָה וְאַדְמָה כְּתִיב וַצִּבְיָם

קרי וצבויים עד-לשע: * אלה בני-חם
 למשפחתם ללשנתם בארצתם בגויהם: ס
 * ולשם ילד גם-הוא אבל כל-בני-עבר אחי
 יפת הגדול: * בני שם עילם ואשור
 וארפכשד ולוד וארם: * ובני ארם עוץ וחול
 וגתר ומש: * וארפכשד ילד את-שלח ושלח
 ילד את-עבר: * ולעבר ילד שני בנים שם
 האחד פלג כי במימו נפלגה הארץ ושם אחיו
 יקטן: * ויקטן ילד את-אלמוזד ואת-שלף
 ואת-חצרמות ואת-זרח: * ואת-הדורם ואת-
 אוזל ואת-דקלה: * ואת-עובל ואת-אבימאל
 ואת-שבא: * ואת-אופר ואת-חווילה ואת-
 יוכב כל-אלה בני יקטן: * ויהי מושבם ממשא
 באכה ספרה הר הקדם: * אלה בני-שם
 למשפחתם ללשנתם בארצתם לגויהם:
 * אלה משפחת בני-נח לתולדתם בגויהם
 ומאלה נפרדו הגוים בארץ אחר המבול: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות י עמ' 24)

וערות אביהם לא ראו (ט, כג)

יש לשאל, מאחר שהיו פניהם אחורנית, הרי מוכן
 מעצמו שלא ראו. ויש לומר, דהנה כאשר אדם רואה רע
 בזולתו, עליו לראות רק את ה"הלכה למעשה" שבדבר, רק
 מה שנוגע אליו לעשות: להוכיחו ולהתחזירו למוטב. ואם
 הוא רואה ומרגיש את רעת חברו - סימן שהרע הזה קדם
 גם בו, וכתורת הפעל-שם טוב הודעה, שהזולת הוא ראי.
 זהו וערות אביהם לא ראו - לא ראו ולא הרגישו ערוה
 וחסרון באביהם, אלא התרכזו במה שהם צריכים לעשות
 (ויכסו את ערות אביהם), ותו לא.

שביעי יא * ויהי כל-הארץ שפה אחת ודברים
 אחדים: * ויהי בנסעם מקדם וימצאו בקעה
 בארץ שנער וישבו שם: * ויאמרו איש אל-
 רעהו הבה נלכנה לבנים ונשרפה לשרפה
 ותהי להם הלכנה לאבן ותחמר יהיה להם
 לחמר: * ויאמרו הבה | נבנה לנו עיר ומגדל
 וראשו בשמים ונעשה-לנו שם פן-נפויץ על-פני

וּמֵאֵת שָׁנָה וַיּוֹלֵד בָּנִים וּבָנוֹת: ^ס וַיַּחֲיֶינָהוּ תָרַח שְׁבַע עִים שָׁנָה וַיּוֹלֵד אֶת־אַבְרָם אֶת־נְחֹר וְאֶת־ הָרָן: ^{סא} וְאֵלֶּה תּוֹלְדֵי תָרַח תָּרַח הוֹלִיד אֶת־ אַבְרָם אֶת־נְחֹר וְאֶת־הָרָן וְהָרָן הוֹלִיד אֶת־לוֹט: ^{סב} וַיָּמָת הָרָן עַל־פְּנֵי תָרַח אָבִיו בְּאֶרֶץ מוֹלְדֹתוֹ בְּאֹר כַּשְׂדִּים: ^{סג} וַיִּקַּח אַבְרָם וּנְחֹר לָהֶם נָשִׁים שֵׁם אִשְׁת־אַבְרָם שָׂרִי וְשֵׁם אִשְׁת־נְחֹר מִלְכָּה בַת־הָרָן אֵבִי־מִלְכָּה וְאָבִי יִסְכָּה: ^{סד} וַתְּהִי שָׂרִי עֲקָרָה אֵין לָהּ וָלֵד: ^{סה} וַיִּקַּח תָּרַח אֶת־אַבְרָם בְּנוֹ וְאֶת־לוֹט בֶּן־הָרָן בֶּן־בְּנוֹ וְאֵת שְׂרִי כִלְתּוֹ אִשְׁת אַבְרָם בְּנוֹ וַיֵּצְאוּ אִתָּם מְאֹר כַּשְׂדִּים לְלֶכֶת אֶרֶצָה כְּנָעַן וַיָּבֹאוּ עַד־הָרָן וַיִּשְׁכּוּ שָׁם: ^{סו} וַיְהִי יְמֵי־תָרַח חֲמֵשׁ שָׁנִים וּמֵאֵתִים שָׁנָה וַיָּמָת תָּרַח

בַּחֲרָן*:

חצי קדיש

וַתִּגְדַּל וַתִּתְקַדֵּשׁ שְׁמָהּ רַבָּא. אֲמֵן בְּעֶלְמָא דִּי בְרָא כְרַעוּתָהּ וַיְמַלִּיד מְלֻכּוּתָהּ, וַיִּצְמַח פּוֹרְקָנָהּ וַיִּקְרַב מְשִׁיחָהּ. אֲמֵן בְּחַיִּיכוֹן וּבְיוֹמֵיכוֹן וּבְחַיֵּי בֵּית יִשְׂרָאֵל, בְּעֶגְלָא וּבְזֶמֶן קָרִיב וְאִמְרוּ אָמֵן: אֲמֵן יְהֵא שְׂמָה רַבָּא מְכַד לְעַלְמָא וְלְעַלְמֵי עֻלְמַיָּא. יְתַבְרַךְ: יְהֵא שְׂמָה רַבָּא מְבָרַךְ לְעַלְמָא וְלְעַלְמֵי עֻלְמַיָּא. יְתַבְרַךְ, וַיִּשְׁתַּבַּח, וַיְתַפָּאֵר, וַיְתַרְוֶמֶם, וַיְתַנְשָׂא, וַיְתַהַדֵּר, וַיְתַעַלֵּה, וַיְתַהַלֵּל, שְׂמָה דְקַדְשָׁא בְּרִיד הוּא. אֲמֵן לְעֵלָא מִן כָּל בְּרַכְתָּא וְשִׁירָתָא, תְּשַׁבְּחָתָא וְנַחְמָתָא, דְאִמְרִין בְּעֶלְמָא, וְאִמְרוּ אָמֵן: אֲמֵן

פפפ קנ"ג פסוקים, כצלא"ל סימן. אב"י יסב"ה לו"ט סימן.

~ נקודות משיחות קודש ~ (אגרות קדש י עמ' ט)

וְאֵלוּ הֵיךְ בְּדוֹרוֹ שֶׁל אַבְרָהָם (רש"י ו, ט)

וְקָשָׁה, הָרִי אַבְרָהָם אָבִינוּ נוֹלַד נ"ח שָׁנָה לְפָנֵי מִיתַת נֹחַ (וּכְפִי שְׁכַתֵּב הָאֲבִי־עֶזְרָא: אַבְרָהָם אָבִינוּ בֶּן נ"ח שָׁנָה כְּאֲשֶׁר מֵת נֹחַ), וְאִידֵךְ אֲפֹשֶׁר לוֹמַר שֶׁנֹּחַ לֹא הֵיךְ בְּדוֹרוֹ. וַיֵּשׁ לוֹמַר, שֶׁ"בְּדוֹרוֹ" הַכּוֹנֵן בְּדוֹר שְׁלוֹ, הַדּוֹר שֶׁהוּא הַפְּרִנָּס שְׁלוֹ וּמִנְהִיגוֹ. וְכַלְשׁוֹן רַ"ל: דוֹר דוֹר וּפְרִנָּסֵי.

כָּל־הָאָרֶץ: ^ה וַיֵּרַד יְהוָה לִרְאֹת אֶת־הָעִיר וְאֶת־ הַמְּגִדֵל אֲשֶׁר בָּנוּ בְּנֵי הָאָדָם: ^ו וַיֹּאמֶר יְהוָה הֲנִי עִם אָחָד וְשֹׁפֵה אַחַת לְכֻלָּם וְזֶה הַחֶלֶם לַעֲשׂוֹת וְעַתָּה לֹא־יִבְצֵר מֵהֶם כָּל אֲשֶׁר יִזְמוּ לַעֲשׂוֹת: ^ז הִבֵּה גִרְדָּה וּנְבִלָה שֵׁם שִׁפְתֶם אֲשֶׁר לֹא יִשְׁמְעוּ אִישׁ שִׁפְת רַעְהוּ: ^ח וַיִּפֶץ יְהוָה אֶתֶם מִשָּׁם עַל־פְּנֵי כָל־הָאָרֶץ וַיַּחְדְּלוּ לְבַנֹּת הָעִיר: ^ט עַל־כֵּן קָרָא שְׂמָהּ בְּכָל כִּי־שָׁם בְּלָל יְהוָה שִׁפְת כָּל־ הָאָרֶץ וּמִשָּׁם הִפִּיצָם יְהוָה עַל־פְּנֵי כָל־ הָאָרֶץ: ^פ אֵלֶּה תּוֹלְדֵי שֵׁם שֵׁם בְּנֵי־מֵאֵת שָׁנָה וַיּוֹלֵד אֶת־אַרְפְּכְשָׁד שְׁנַתִּים אַחֵר הַמְּבּוּל: ^ק וַיַּחֲיֶי־שָׁם אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת־אַרְפְּכְשָׁד חֲמֵשׁ מֵאוֹת שָׁנָה וַיּוֹלֵד בָּנִים וּבָנוֹת: ^ס וְאַרְפְּכְשָׁד חִי חֲמֵשׁ וּשְׁלֹשִׁים שָׁנָה וַיּוֹלֵד אֶת־שֵׁלַח: ^י וַיַּחֲי אַרְפְּכְשָׁד אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת־שֵׁלַח שְׁלֹשׁ שָׁנִים וְאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה וַיּוֹלֵד בָּנִים וּבָנוֹת: ^{סא} וְשֵׁלַח חִי שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וַיּוֹלֵד אֶת־עֵבֶר: ^{סב} וַיַּחֲיֶי־שֵׁלַח אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת־עֵבֶר שְׁלֹשׁ שָׁנִים וְאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה וַיּוֹלֵד בָּנִים וּבָנוֹת: ^{סג} וַיַּחֲיֶי־עֵבֶר אַרְבַּע וּשְׁלֹשִׁים שָׁנָה וַיּוֹלֵד אֶת־ פֶּלֶג: ^{סד} וַיַּחֲיֶי־עֵבֶר אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת־פֶּלֶג שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וְאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה וַיּוֹלֵד בָּנִים וּבָנוֹת: ^{סה} וַיַּחֲיֶי־פֶּלֶג שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וַיּוֹלֵד אֶת־רַעְו: ^{סו} וַיַּחֲיֶי־פֶּלֶג אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת־רַעְו תִּשְׁע שָׁנִים וּמֵאֵתִים שָׁנָה וַיּוֹלֵד בָּנִים וּבָנוֹת: ^{סז} וַיַּחֲי רַעְו שְׁתַּיִם וּשְׁלֹשִׁים שָׁנָה וַיּוֹלֵד אֶת־שְׂרוּג: ^{סח} וַיַּחֲי רַעְו אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת־שְׂרוּג שֶׁבַע שָׁנִים וּמֵאֵתִים שָׁנָה וַיּוֹלֵד בָּנִים וּבָנוֹת: ^{סט} וַיַּחֲי שְׂרוּג שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וַיּוֹלֵד אֶת־נְחֹר: ^ק וַיַּחֲי שְׂרוּג אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת־נְחֹר מֵאֵתִים שָׁנָה וַיּוֹלֵד בָּנִים וּבָנוֹת: ^{קא} וַיַּחֲי נְחֹר וְעֶשְׂרִים שָׁנָה וַיּוֹלֵד אֶת־תָּרַח: ^{קב} וַיַּחֲי נְחֹר אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת־תָּרַח תִּשְׁע־עֶשְׂרֵה שָׁנָה

(*) ע"פ לקו"ש חמ"ו עמ' 63, ועמ' 423

וַיֵּצְאוּ אִתְּכֶם מֵאוֹר פְּשָׁדִים לְלַכֵּת אֶרֶץ כְּנָעַן
וַיָּבֹאוּ עַד־חֶרֶן וַיֵּשְׁבוּ שָׁם: * וַיְהִי וַיְמִירָח
חֲמֵשׁ שָׁנִים וּמָאתַיִם שָׁנָה וַיָּמָת תָּרַח בְּחֶרֶן*:

מפטיר כט וַיִּקַּח אַבְרָם וַנְּחֹר לְהֵם נְשִׁים שֵׁם אִשְׁתֵּי
אַבְרָם שָׂרִי וְשֵׁם אִשְׁת־נְחֹר מִלֶּכֶה בַת־חֶרֶן
אֲבִי־מִלְכָה וְאֲבִי יִסְפָּח: * וַתְּהִי שָׂרִי עֲקָרָה אֵין
לָהּ וָלֶד: * וַיִּקַּח תָּרַח אֶת־אַבְרָם בְּנוֹ וְאֶת־לוֹט
בְּנֵי־חֶרֶן בְּנֵי־בְנוֹ וְאֶת שָׂרִי כַּלְתּוֹ אִשְׁת־אַבְרָם בְּנוֹ

(* ע"פ לקו"ש חט"ו עמ' 63, ועמ' 423

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׁם מֹשֶׁה לְפָנָי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

עֲיֻחִים הִיא לְמַחְזִיקִים בָּהּ, וְתַמְכִּיהָ מְאֹשֶׁר. דְּרָכֶיהָ דְרָכֵי־נַעַם, וְכָל־נְתִיבֹתֶיהָ שְׁלוֹם. אַרְךְ יָמִים בְּיַמֶּינָהּ,
בְּשִׂמְאֹלָהּ עֵשֶׂר וּכְבוֹד. יִי חַפֵּץ לְמַעַן צְדָקוֹ, וַיְגַדֵּל תּוֹרָה וַיֹּאדִיר:

מדייקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפנייה

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנִבְיָאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדַבְרֵיהֶם
הַנְּאֻמָּרִים בְּאֵמַת בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ וּבִישְׂרָאֵל
עַמּוֹ וּבְנִבְיָאֵי הָאֵמַת וְצְדָק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזוהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הוקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

עטרת מרים

א את ריזשלים רני אשר היית
בעקרה אשר לא ילדה על פי
אנשים כלו מפנה ואינם, הנה עתה בזמן
הנאולה, פצחתי פה בקול רנה
וצחלי אשר היית עד עכשיו פאשה
אשר לא־חלה שלא ילדה פירבים
בני־שוממה עתה בניה יהיו רבים
מבני בעולה מבני מדינה אחרת, פי
היתה לה בעל וילדה לו בנים אמר

הפטרה לפרשת נח לקריאה לציבור

ולשנים מקרא ואחד תרגום

א רני עקרה לא ילדה פצחתי רנה וצחלי
לא־חלה פירבים בני־שוממה מבני
בעולה אמר יהוה: ב הרחיבי מקום
אחלך ויריעות משפנותיך יפיו אל־

שי למורא

א רני, לשון רנה ושמה. עקרה
לא ילדה, את ריזשלים אשר היית
בעקרה שלא ילדה, פי אנשוד גלו
מפד ואינם. אבל עתה בזמן הנאולה
הרני ותשמחי. פצחתי רנה, פתחי
פה להרים קול רנה. וצחלי, ועליו
בקול גדול. לא חלה, שלא ילדת.
והוא על שם חבלי הילדה, כמו "חיל
בילדה" (תהלים 110).

עטרת מרים

יהוה: ב הרתיבי | מקום אהלך לחזיק את כל בנך המרובים ויריעות משכנותיך וכו' יהיו נשים לארץ ולרחב אלתחשכי אל תפנעי מלחנותם. האריכי מיתריך החבלים התולים בשפולי האהל שהיא נוח למשרם הישב לתרות ויתרתך התקועות בארץ חזקו: ג כיימין ושמואל תפריצי את

הנבולים, ותמשוך ארבע חוץ לגבולים האלה, וזרעך גוים יירש ועו שער ישראל לא יפיקו לבן יירשו עוד ערי עכ"ם, וגם אלה לא יפיקו להם עד וערים נשמות בין מארץ בין משאר ארצות יושבו אותם: ד אלתיראי אל תפחרי שיהיה צאתך מגלות זה בצאתך משאר גלות שמצאוך בארץ עם צרות רבות ורעות כבית ראשון וכבית שני, כיי לא תבושי עוד לעולם אחר שתצאי מנה הגלות. ואל תפלמי להרים ראש ולהראות גדולה בחשבוך פן תגלה שוב כי לא תחפירי לא תבושי עוד ללכת גולה כי בשת עלומיך כי הבושת שהיה לך בימי נעורך כאשר היית גולה ומטושלת תשפחי כי לא יקרה לך עוד וחרפת אלמנותיך הצרות שהיו לך בגלות שהיית כאלמנה לא תופריי עוד כי מרוב טובה תשכחו כל הצרות הראשונות: ה כי בעליך כלומר ארונה, הוא עשיר יהיה צבאות שמו והיכולת בידו כי הוא ארון צבאות מעלה ומטה, ועוד וגאלך הוא קדוש ישראל אשר אלתי כלהארץ יקרא וידו בכל משלה: ו כייכאשה עזובה ועצובת רוח קראך יהיה לשוב אליו ואשת נעורים כי תמאס בעיני בעלה, וה

שי למורא

שוממה, בני ורושלים שיהזרו מהגלות. בעולה, ארץ ארום שהיתה מושבת. ב) מיתריך, הם החבלים, ובשכיל שיוכלו להרחיב את האהל, צריך להאריך את החבלים. ג) תפריצי, תתחזקי. ד) כי לא תבושי, כי לא תבושי עוד לעולם להיות בגלות. לא תחפירי, כי תהיי מכבדת שלא תהיי עוד לחרפה. עלומיך, נעורייך. והוא רמז על גלות בית ראשון ובית שני. אלמנותיך, חסרון המלכות. ה) כי בעליך עשיר, כי אדונך מנדיל אותך. ו) ואשת נעורים וגו', כמו אשת נעורים, שאם תמאס בעיני בעלה לא יתמיד המאוס, כי לשוב וירחם. ז) ברגע קמן עזבתיך, אף על פי שארכו ימי הגלות, כלם יהיו נחשבים ברגע קמן כגנר הרחמים שיהיו גדולים כשאקבצך.

תחשכי האריכי מיתריך ויתרתך חזקי: ג כיימין ושמואל תפריצי וזרעך גוים יירש וערים נשמות יושבו: ד אלתיראי כיי לא תבושי ואל תפלמי כי לא תחפירי כי בשת עלומיך תשפחי וחרפת אלמנותיך לא תופרי עוד: ה כי בעליך עשיר יהיה צבאות שמו וגאלך קדוש ישראל אלהי כל הארץ יקרא: ו כייכאשה עזובה ועצובת רוח קראך יהיה ואשת

נעורים כי תמאס אמר אלהיך: ז ברגע קמן עזבתיך וברחמים גדלים אקבצך: ח בשצף קצף הסתרתני פני רגע מפניך ובחסד עולם רחמתיך אמר גאלך יהוה: ט כיימי נח זאת לי אשר נשבעתי מעבר מינה עוד עליהארץ פן נשבעתי מקצף עליך ומגערך: י כי ההרים ימושו והגבעות תמוטינה וחסדי מאתך לא ימושו וברית שלומי לא תמוט אמר מרחמיך יהוה:

לא תמיד המאוס כי לשוב ירחם, פן אמר אלהיך לרחם עליך: ז ברגע קמן עזבתיך ימי הגלות כולם יהיו נחשבים ברגע קמן מול הקבוצ כי וברחמים גדלים אקבצך ותמיד לאורך ימים: ח בשצף קצף הסתרתני פני רגע מפניך אל מול חסד המהש רק לרגע, מאחר ובחסד עולם רחמתיך אמר גאלך יהוה: ט כי כמו מי המבול בימי נח זאת לי שביעה בדי אשר נשבעתי אז מעבר מינה עוד עליהארץ פן נשבעתי שמי שבעות מקצף עליך על ידי עונך ומגערך לתלותי: י כי לפעמים יקרה אשר ההרים ימושו יסורי ממקומם והגבעות תמוטינה מלשון נמיה עלידי רעש, אבל וחסדי מאתך לא ימושו וברית שלומי לא תמוט אמר מרחמיך יהוה:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

ברוך אתה יי, אלהינו מלך העולם, צור כל העולמים, צדיק בכל הדורות, האל הנאמן האומר ועושה, המדבר ומקים, שכל דבריו אמת וצדק:

נֶאֱמַן, אַתָּה הוּא יי אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמַנִים דְּבָרֶיךָ, וְדָבַר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אַחֲזֹר לֹא יָשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל מְלֹךְ נֶאֱמַן וְרַחֲמָן אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הָאֵל הַנֶּאֱמָן בְּכָל דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיִּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נַפְשׁ תּוֹשִׁיעַ וּתְשַׁמַּח בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, מְשַׁמַּח צִיּוֹן בְּבִנְיָה:

שְׂמַחְנוּ, יי אֱלֹהֵינוּ, בְּאֵלֵיהוּ הַנְּבִיא עֲבָדְךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחְךָ, בְּמַהֲרָה יָבוֹא וַיַּגֵּל לְבָנֵנו, עַל כְּסֹאף לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנְחֲלוּ עוֹד אַחֲרֵיהֶם אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בִשְׁם קִדְשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שְׂלֵא יִכְבֶּה נִרוֹ לְעוֹלָם וָעַד: בְּרוּךְ אַתָּה יי, מִגֵּן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשְּׁבִת הַזֶּה, שְׁנַתְּתָ לָנוּ יי אֱלֹהֵינוּ לְקִדְשָׁה וְלִמְנוּחָה, לְכָבוֹד וְלִתְפָאֲרָת. עַל הַכֹּל, יי אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ מוֹדִים לְךָ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ, יִתְבָּרַךְ שְׁמֹךְ בְּפִי כָל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעַד: בְּרוּךְ אַתָּה יי, מְקַדֵּשׁ הַשְּׁבִת:

אגרות קודש

בי"ה, אדר"ח מ"ח, תשט"ז
ברוקלין.

הרה"ח אי"א נוי"נ עוסק בצ"צ מו"ה נתן דוד שי

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת ממכתבו מא"ח, ונהניתי לקרות בו אשר דרש לפני העולם בעניני יהדות. ופשיטא שאין זה מספיק מה שדורש לפניהם אחת בשנה, וכידוע דהעבודה של אחת בשנה דזמן דקדש הקדשים הוא יום הכפורים בקדש הקדשים במקום כפשוטו ע"י כהן גדול שנקרא קדש קדשים (דה"י א' כג, יג) - עש"ן - מועילה כשיש לזה הכנות במשך השנה נוסף על הכנה דיוהכ"פ עצמו.

ואף שמבואר שכאו"א מישראל מצד נשמתו שהיא חלק אלקה ממעל ממש למעלה מהזמן והמקום יכול לפעול בכל מקום ובכל זמן ובכל רגע ע"ד פעולת כהן גדול ביוהכ"פ בקדש הקדשים ע"י הזזה כדבעי בשינוי המהות, הנה מובן ופשוט שאין זה פוטר ח"ו כלל בעבודה במשך כל השנה וכלשון הזהר כל יומא ויומא עביד עבידתי (זח"ג צד, ב) וחסר יומא חסר לבושא חדא (זח"א רכד, א). ובמכש"כ וק"ו בהנוגע לפעולה על אחרים, שלא תמיד נמצאים אצלו, ולא תמיד מוכנים לקבל ההשפעה, והשי"ת יצליחו לבשר טוב גם בזה.

בברכה.

לוח זמנים לשבוע פרשת נח בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת
(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

יציאת שבת	כניסת שבת	צאת הכוכבים		שקיעה		סוף זמן תפילה		סוף זמן קריאת שמע				זריחה		מדינה ועיר
		ש	א	ש	א	ש	א	אדמוה"ז		מג"א		ש	א	
								ש	א	ש	א			
18:44	17:49	18:33	18:40	18:07	18:14	10:32	10:32	09:33	09:32	09:00	08:59	06:45	06:41	באר שבע (ק)
18:42	17:39	18:32	18:39	18:08	18:15	10:32	10:31	09:33	09:32	08:59	08:58	06:45	06:41	חיפה (ק)
18:42	17:31	18:31	18:38	18:10	18:17	10:31	10:30	09:32	09:30	08:58	08:57	06:43	06:39	ירושלים (ק)
18:43	17:49	18:33	18:40	18:08	18:15	10:33	10:32	09:34	09:32	09:00	08:59	06:45	06:41	תל אביב (ק)
18:49	17:47	18:36	18:48	18:03	18:14	10:52	10:50	09:56	09:52	09:12	09:09	07:16	07:07	אוסטריה, וינה (ק)
19:19	18:21	19:08	19:01	18:40	18:34	09:55	09:59	08:48	08:53	08:09	08:14	05:33	05:42	אוסטרליה, מלבורן (ח)
18:53	17:52	18:40	18:51	18:08	18:19	10:54	10:52	09:57	09:54	09:15	09:12	07:17	07:08	אוקראינה, אודסה (ק)
18:24	17:21	18:11	18:22	17:37	17:49	10:26	10:24	09:30	09:26	08:46	08:43	06:50	06:41	אוקראינה, דונייצק (ק)
18:35	17:32	18:22	18:33	17:48	18:00	10:37	10:35	09:41	09:38	08:57	08:54	07:02	06:53	אוקראינה, דנייפרופטרובסק (ק)
18:59	17:55	18:46	18:58	18:11	18:23	11:04	11:01	10:08	10:04	09:23	09:19	07:30	07:20	אוקראינה, זיטומיר (ק)
18:52	17:47	18:38	18:50	18:03	18:16	10:56	10:54	10:01	09:57	09:15	09:11	07:23	07:13	אוקראינה, קייב (ק)
19:19	18:21	19:07	19:17	18:37	18:48	11:19	11:18	10:23	10:20	09:42	09:38	07:41	07:34	איטליה, מילאנו (ק)
18:34	17:45	18:25	18:26	18:03	18:04	09:58	10:00	08:56	08:57	08:27	08:28	05:56	05:57	אקוודור, קיטו (ח)
19:48	18:51	19:37	19:32	19:10	19:05	10:29	10:33	09:22	09:27	08:46	08:51	06:09	06:17	ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)
20:51	19:49	20:39	20:32	20:08	20:02	11:18	11:23	10:10	10:16	09:29	09:35	06:54	07:03	ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)
19:05	18:08	18:54	19:02	18:25	18:34	11:00	10:59	10:03	10:00	09:25	09:23	07:18	07:12	ארה"ב, בולטימור (ק)
18:54	17:56	18:42	18:51	18:13	18:22	10:50	10:49	09:53	09:50	09:15	09:12	07:09	07:02	ארה"ב, ברוקלין (ק)
18:54	17:57	18:43	18:52	18:13	18:23	10:51	10:49	09:53	09:51	09:15	09:13	07:09	07:03	ארה"ב, גריסי סיטי (ק)
19:29	18:31	19:18	19:27	18:47	18:57	11:27	11:26	10:30	10:27	09:51	09:48	07:47	07:40	ארה"ב, דטרויט (ק)
19:24	18:33	19:14	19:21	18:50	18:56	11:12	11:12	10:13	10:12	09:40	09:39	07:24	07:20	ארה"ב, האוסטון (ק)
18:53	17:59	18:43	18:50	18:16	18:23	10:44	10:44	09:46	09:44	09:11	09:10	06:58	06:54	ארה"ב, לוס אנג'לס (ק)
19:26	18:35	19:16	19:22	18:52	18:58	11:11	11:11	10:11	10:10	09:39	09:39	07:21	07:18	ארה"ב, מיאמי (ק)
18:49	17:52	18:38	18:47	18:08	18:17	10:46	10:45	09:49	09:46	09:11	09:08	07:05	06:59	ארה"ב, ניו הייבן (ק)
19:18	18:21	19:07	19:16	18:37	18:46	11:14	11:13	10:17	10:14	09:39	09:36	07:33	07:26	ארה"ב, פיטסבורג (ק)
18:48	17:50	18:36	18:46	18:06	18:16	10:45	10:44	09:48	09:46	09:09	09:07	07:05	06:58	ארה"ב, שיקגו (ק)
19:05	18:14	18:56	18:55	18:33	18:31	10:13	10:15	09:09	09:11	08:38	08:41	06:03	06:08	בוליביה, לה-פס (ח)
19:36	18:30	19:22	19:34	18:46	18:59	11:41	11:39	10:46	10:42	09:59	09:55	08:09	07:58	בלגיה, אנטוורפן (ק)
19:36	18:31	19:22	19:35	18:47	19:00	11:41	11:39	10:46	10:42	10:00	09:55	08:08	07:58	בלגיה, בריסל (ק)
18:46	17:58	18:37	18:34	18:17	18:14	09:46	09:48	08:40	08:44	08:08	08:12	05:32	05:38	ברזיל, סאן פאולו (ח)
18:34	17:41	18:24	18:21	18:00	17:57	09:34	09:36	08:29	08:32	07:57	08:00	05:21	05:26	ברזיל, ריו דה-ז'נירו (ח)
18:54	17:52	18:40	18:52	18:05	18:18	10:59	10:57	10:04	10:00	09:17	09:13	07:27	07:17	בריטניה, לונדון (ק)
19:01	17:56	18:47	19:00	18:09	18:23	11:09	11:06	10:14	10:10	09:25	09:20	07:39	07:28	בריטניה, מנצ'סטר (ק)
18:59	17:54	18:45	18:58	18:10	18:23	11:06	11:03	10:11	10:06	09:23	09:19	07:35	07:24	גרמניה, ברלין (ק)
19:19	18:15	19:06	19:18	18:31	18:43	11:24	11:21	10:28	10:24	09:43	09:39	07:50	07:40	גרמניה, פרנקפורט (ק)
18:50	18:03	18:40	18:37	18:22	18:18	09:46	09:48	08:40	08:44	08:07	08:11	05:31	05:37	דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)
18:47	17:57	18:38	18:43	18:15	18:19	10:27	10:27	09:26	09:26	08:56	08:56	06:33	06:31	הודו, מומבאי (ח)
18:44	17:54	18:35	18:39	18:11	18:15	10:23	10:23	09:22	09:22	08:52	08:52	06:29	06:27	הודו, פונה (ח)
18:39	17:37	18:26	18:37	17:53	18:04	10:41	10:39	09:45	09:41	09:02	08:58	07:04	06:56	הונגריה, בודפשט (ק)
18:59	18:01	18:47	18:56	18:18	18:27	10:55	10:54	09:57	09:55	09:19	09:17	07:13	07:07	טורקיה, איסטנבול (ק)
19:25	18:29	19:14	19:22	18:45	18:54	11:19	11:18	10:21	10:19	09:44	09:42	07:35	07:29	יוון, אתונה (ק)
19:00	17:58	18:47	18:58	18:15	18:26	11:01	10:59	10:05	10:02	09:23	09:19	07:25	07:16	מולדובה, קישיניב (ק)

לוח זמנים לשבוע פרשת נח בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת
(ח) = שעות חורף (ק) = שעות קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
			ש	א	ש	א								
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	06:31	06:29	09:24	09:24	08:54	08:53	18:11	18:16	18:35	18:39	17:54	18:44		
ניו-זילנד, קרייטסצ'יץ (ח)	05:33	05:44	08:52	08:58	08:07	08:14	18:58	18:50	19:31	19:22	18:38	19:44		
נפאל, קטמנדו (ח)	06:05	06:01	08:55	08:54	08:22	08:21	17:33	17:39	17:58	18:04	17:16	18:08		
סינגפור, סינגפור (ח)	06:48	06:49	09:47	09:48	09:18	09:20	18:53	18:54	19:15	19:16	18:35	19:24		
פולין, ורשא (ק)	07:04	06:53	09:40	09:36	08:53	08:48	17:38	17:51	18:15	18:28	17:22	18:29		
פרו, לימה (ח)	05:42	05:46	08:46	08:48	08:16	08:19	18:05	18:05	18:28	18:27	17:47	18:37		
צרפת, ליאון (ק)	07:59	07:51	10:41	10:37	09:59	09:56	11:37	11:35	19:24	19:35	18:36	19:37		
צרפת, פריז (ק)	08:13	08:04	10:53	10:49	10:08	10:04	11:48	11:46	19:32	19:44	18:43	19:45		
קולומביה, בוגוטה (ח)	05:42	05:42	08:40	08:41	08:11	08:12	17:42	17:44	18:04	18:06	17:24	18:13		
קנדה, טורונטו (ק)	07:34	07:27	10:16	10:13	09:36	09:33	11:13	11:11	19:02	19:12	18:17	19:14		
קנדה, מונטריאול (ק)	07:13	07:05	09:54	09:51	09:13	09:09	10:50	10:49	18:38	18:48	17:51	18:50		
קפריסין, לרנקה (ק)	06:53	06:48	09:40	09:38	09:04	09:03	10:38	10:37	18:36	18:44	17:52	18:47		
רוסיה, ליובאוויטש (ח)	07:28	07:17	10:03	09:58	09:12	09:07	10:57	10:54	18:33	18:47	17:38	18:48		
רוסיה, מוסקבה (ח)	07:03	06:51	09:37	09:32	08:45	08:39	10:31	10:28	18:05	18:20	17:13	18:21		
רוסיה, רוסטוב על-הדון (ח)	06:42	06:33	09:22	09:18	08:39	08:36	10:18	10:16	18:04	18:15	17:15	18:17		
שוויץ, ציריך (ק)	07:47	07:38	10:27	10:23	09:44	09:40	11:23	11:21	19:08	19:19	18:23	19:21		
תאילנד, בנגקוק (ח)	06:09	06:08	09:04	09:05	08:35	08:35	10:05	10:06	18:21	18:24	17:41	18:30		

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

משיחת י"ג תשרי תשד"מ סכ"ח - התוועדות תשד"מ ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחרי ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [= לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחרי הברלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק
נֵר שֶׁל שַׁבַּת קֹדֶשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם: יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותציעדנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מפף כל־אויב ואורב ולסמים וחיזת רעות בדרך ומפל־פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל־מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל־רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל־פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו **אולגה שרח** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה **דוד הלוי אליעזרוב**

שלום יצחק הלוי וזוגתו **אורלי**

רות ובעלה **אפרים הלוי יליזרוב**

זבולון הלוי וזוגתו **רות**

חגית ובעלה **גבריאל סופייב**

שמעי' הלוי וזוגתו **מוריאל**

אילת ובעלה **גדעון יעקובסון**

יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחי

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אל

פקס: 9606108 3 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל - P.O.B 373 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להרשמה ומנויים: 9601001 3 (972)

להורדת הקבצים:

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com * www.lahak.org * www.Chasidut.TV

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il - www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00495
11/10/2015

P.P.
שולם
1949
תל אביב

